Forgotten Books

www.forgottenbooks.com

Copyright © 2016 FB &c Ltd.
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed, or transmitted in any form or by any means, including photocopying, recording, or other electronic or mechanical methods, without the prior written permission of the publisher, except in the case of brief quotations embodied in critical reviews and certain other noncommercial uses permitted by copyright law.

¶ Fratris Jacobi philippi Bergomēſis ordis Heremitaꝝ diui Auguſtini ad
ſacratiſſimā Beatricē Aragoniā/Ungaroꝝ ꝛ Boemoꝝ Reginā in librum de
claris ſceletiſqꝫ Mulieribus nouiſſime ꝯgeſtum.

Prologus.

SCripſimus iam dudum ſacratiſſima Regia latiori volumie de vni
uerſis Regib⁹ viriſqꝫ qbuſqꝫ illuſtribus/tā recētioribus q̄ȝ nouiſ
ſimis:ſed ꝛ de pleriſqꝫ mulierib⁹:ac de totius mūdi rebus geſtis/
cuȝ Geographia multoꝝ regnoꝝ atqꝫ regionuȝ prout hiſtoria ipſa
quam ſcribebamus/locoꝝ aliquā requirebat ſignificationeȝ/vt lucidior fieret.
Qd plane volumē/chronicaꝝ Supplemēti Titulo prenotauim⁹:quodqꝫ opus
impreſſorū offitio iā pluribus comune ſtudioſis hoibus reddere curauimus.
Id quoqꝫ neſcio quo merito(niſi ꝙ curioſiora admodum mortalibus placent)
ab vniuerſis iaȝ fere/ingēti comparatū eſt affectu. Attñ ſi qd in his ipſis lecto/
rib⁹ arriſerit/nō vtiqꝫ mihi aſcribēdū putaui/ſed deo pmunifico gratulādū pu
to/aquo ſemp effluit qcquid egregium pōt humana fragilitas. Hinc igit̄ ani/
mata/hinc incēſa fiducia motuſqꝫ(etſi rūgoſa frōte in ſeniū pductus) cum ſepe
ſepiuſqꝫ mecuȝ tacita cogitatiōe aio verſarem/multaꝝ mulierum egregia facta:
cum diuina/tuȝ humana ab ipſa glorioſiſſima dei genitrice Maria initium ſu/
mēdo.ꝛ alijs propemodum innumerabilibus/cum gentilibus:tuȝ chriſtiāis/
ad hanc vſqꝫ noſtre fecis etatem etiam ſubſiſtētibus. Quarum quedā(vtpote)
gētiles/vt ceteros claris facinoribus anteirēt/omne ſtudiuȝ/ſubſtātiam/ſangui
nem/ac ipſaȝ ſuam aiam exigēte opportunitate ponere ſtatuere: vt ex ea/nomē
earum ī poſteros deducerent:ac perpetua memoria cōmemorarentur Chriſti/
colis ꝟo/que pluriora pro chriſti gloria/ſtrenue/fortiter/ꝛ ſapiēter egerūt:ac ꝑ/
ter naturam fecerunt.quibus etſi a natura rerum molities inſita/ꝛ corpus de/
bile/ac tardum īgenuum datuȝ fuerit:in virilem tamen euaſerunt animum: ita
vt īgenio celebri/infractoqꝫ pectore/atqꝫ virtute cōſpicua/auſe fuerint viris etiā
difficilima pro chriſto aggredi atqꝫ perficere:ex quibuſ certe maximis laudib⁹
veniunt extollende. Et iccirco ne merito etiam ipſe fraudentur ſuo: imprimis
in animum venit.ex his que hiſtorie ꝛ memorie refferunt: ꝛ hebreis veteris te/
ſtamenti/ꝛ gentilibus/ſanctiſſimiſqꝫ martyribus ꝛ virgibus atqꝫ alijs pleriſqꝫ
noſtri eui viraginibus/quas aut audatia/ſeu ingenij vires/ꝛ induſtria/ac litte/
raria/aut ſingulare aliquod nature munus/vel fortune gratia/ſeu mundialis in
iuria notabiles fecit/in vnum deducere voluminis corpus. Nec volo tue maie/
ſtati legenti incongruum videatur/ſi Sare.Olde. Judith. Heſter.ſanctiſſimis
pudiciſſimiſqꝫ matronis/immixtas Semiramidē.Medeam.Athaliam. Olym
piadem ꝛ Cleopatram cōpererit. Neqꝫ ēt poſt ſaluatoris noſtri aduētū ſi ſimi
liter ſctē Petronille.Marte.Marie magdalene.Agneti.alijſqꝫ ſimilibus ſctiſſi
mis chriſti martyribus ꝛ virgibus/comixtas Agrippinā Neronis matrē. Fau
ſtinam auguſtā.Semiamirā meſanā:ꝛ alias īpudiciſſimas fetulētaſqꝫ femias/
quibus per grāde ſed pnitioſuȝ fuit īgenium.vel eiſdē bonis ꝯforme. Nō eniȝ
mihi animus eſt/hoc claritatis nomē ita ſtrictuȝ ſumere.vt ſemp in virtutē vel
ſanctitatē videat̄ exire:quinymo in ampliorē ſenſuȝ(bona cuȝ pace)legētiū tra/
here. Et illas ſolas intelligere claras:quas quocunqꝫ ex facinore orbi/vulgato
ſermone notiſſimas nouero. Cuȝ ēt īter apoſtolos alioſqꝫ ſanctiſſimos eccleſie

catholice doctores viros illuſtres/ſeditioſos hēticos.s.Arriuʒ. Sabeliū. Eu-
nomiū. ⁊ ceteros tales a diuo noſtro Hieronymo cōnumeratos legerim⁹. Ve
rū qm̄ extuliſſe laudib⁹ memoratu digna ⁊ depreſſiſſe icrepatiōibus iſanda nō
nunꝗ/non ſolum erit hinc egiſſe glorioſos in gloriam.vt inde ignauas ab iſau
ſtis paululum retraxiſſe. Et ne more priſco apices tm̄ tetigiſſe reruʒ videar/ex
quibus a fide dignis cognouiſſe potuimus/amplius in longiuſculam hiſtoriā
protraxiſſe/non ſolum vtile.ſed ⁊ opportunum arbitramur. exiſtimās harum
egregia facinora ⁊ ſanctimonie/non minus tue regie maieſtati/ꝙ̄ quibuſcunꝙ
tam viris ꝙ̄ mulieribus placitura. Qd cum vt plurimum harum hiſtoriarum
ſis ignara ſermone prolixiori indigere ⁊ letari te animaduerto. Comiſcui eteiʒ
hoc in volumine gentiles feminas cum hebreis/⁊ chriſtianis ſecūdum exigen-
tiaʒ temporum earundem/licet nō ſatis bene conueniāt/nec equo iceſſerint gra
du. Erit itaꝙ hoc opus/tāꝙ Apotheca aromataria/inqua ad profectuʒ homi
nis dulcia ⁊ amara reponūtur neceſſaria. Sapit nāꝙ nō ſolum hiſtoriaʒ/ſed ⁊
mundi phyloſophiā.ac chriſti euangeliū peroptime. Has igit noſtras claraꝝ
mulieꝝ hiſtorias/magno ſtudio ame elaboratas: cū ſatis diffidereʒ multis pla
cere (⁊ preſertim his q egre aliquid probare ꝯſueuere) de dei oīpotentis nihilo-
minus bonitate confiſus (diſcrimē facturuʒ) tēptaui illas in lucē emittere. Et vt
ſe oſtēdere ceperūt: illico a multis digne habite ſūt. Clarumꝙ preter ceteros/
cui teſtimoniuʒ dedit Donatus Arretinus ſacerdos ille dudū per omnia tuus
Strigonenſis eccleſie vicarius: ille inꝙ̄/qui nō modo iuris pontificij/ſed ⁊ ſin-
gulari eruditione/doctrina ⁊ eloquētia/nemini docto noſtre etatis cedit. Sed
nec ab hoc munere expers extitit ſapiētiſſimus prīceps Hercules Eſtēſis ſoro-
rius tuus.qui nec iuitus audiuit eas legētes/nō ſemel/ſed pluries: quaꝝ qdeʒ
laudationeʒ quuʒ approbataʒ didiciſſem exēplo ne ex me ipſo quicꝙ̄/de tua
Maieſtate afferre viderer: vʒ ne crimināndi anſas preberem inimicis (ſed teſti-
monijs veriſſimis vterer) ab eiſdeʒ iprimis locupletiſſimis hui⁹ opis teſtibus/
deide a tribus ꝑclariſſimis pōtificibus tue maieſtati notis/viris vtiꝙ̄ ſapiētia
ac fide digniſſimis. vtpote iprimis ab reuerēdiſſimo Nicolao maria Eſtēſe di-
gniſſimo Adrieſe epo/viro plane ⁊ morib⁹ ⁊ eloquētia pōtificijꝙ iuris/ac alia
ruʒ bonaꝝ litteraꝝ apprime eruditiſſimo: deide ſeorſum ab Thoma Ceruienſe
eque epo cōpatriota noſtro/Theologo ꝯſultiſſimo ac ꝑcionatore diſertiſſimo.
Ac dmū ab Petro Tranēſe/Teleſino coepiſcopo phyloſopho ac theologo cō-
ſumatiſſimo/quē ꝑceteris tua iclita. M. mirabilem nō ignorat. Hi aūt pleniſſi-
mo ore de tuis icredibilibus ꝟtutibus plurima mihi coram refferētes maiora
inquiūt plane ſunt pater Jacobephilippe hui⁹ noſtre diue viraginis merita ꝙ̄
tuis humeris perferre queas. Neꝙ equidem dixerunt/apud veteres ſiue recē-
tiores mulieres/vſꝙ̄/vlla vnꝙ̄ poſſet inueniri huic comparatio congruā Ab eiſ-
dem ꝟo percunctari cepi/an tibi mulierum preſtantiſſime inclyteꝙ Regine id-
opus dicandum eſſet. Jam diu etenim talis etiam ad nos vſꝙ de lōginquo po-
ſitos/de conſumatiſſimis tuis virtutibus fama proceſſit vt tāꝙ leticie oleo no-
ſtra impinguauerint oſſa. Que certe imprimis magnā humilitati noſtre fidu-
tiam ſcribendi ad ſoliuʒ tue celſitudinis etiaʒ preſtitere. At illi illico exquiren-
ti mihi cōprobarūt (vno oīum conſenſu) electioneʒ noſtrā: aſſerētes te.vtiꝙ̄ nō
ſolum italicuʒ/ſed ⁊ totius pene chriſtianitatis iubar fore perfulgidum ac ſin-

gularis non tm̄ feminarum/ſed ꝛ Regum oīum gloꝛia. Aſſeuerantes inſup/te
longe oīpm expectatione gratiſſimā munificētiſſimāqȝ iter ceteros moꝛtales:
vt pote Neptem. Filiam. Soꝛoꝛem. Amitam. Conſubꝛinā. Vxoꝛem deniqȝ in-
clitam tantorum Regum omnes rex bellice peritiſſimi/ qui celeberrimas vi-
ctoꝛias de hoſtibus ſepiſſime repoꝛtarunt. Aiunt pꝛeterea/te illis oꝛnatiſſimiſ
litterarum ſtudijs(quas liberales vocant)ita ab adoleſcētia opaȝ dediſſe: vt ti
bi iā aut i/hiſtoꝛijs: aut certe diuis litteris/ſiue quacūqȝ eruditiōe/ac etiā i phy
loſophia ipſa/nihil pꝛoꝛſus incognita remaneāt. Unde factuȝ eſt: vt tuus ſmo
(vt multoꝝ fert oppynio)in oī publica pꝛiuataqȝ re pꝛomptiſſimus.atqȝ diſer-
tus extimetur. Perhibēt quoqȝ tibi quādam elegātiſſimaȝ ciuilis eloquentie
ineſſe vim/a natura iſitam/in qua quidē ſplēdidiſſime tuaȝ Regiam mayeſta-
tem pſepe elaboꝛaſſe conſtat: adeo/vt inadmirationē etiam audiētes quoſcūqȝ
traheret. Ineſt ve eidē tue. M. pꝛomptuȝ ꝛ verſatile ingeniū/vt illico intelligat:
quicquid ab oꝛatoꝛibus ſeu pꝛiuatis coꝛam pꝛoponaꝭ: reſpōdeatqȝ opoꝛtune
ꝛ latino ſermōe/aut Jdyomate vngaro ſeu panonio/ aut Theutonico pꝛompte
ꝛ expedite/ac ſemper comiter ꝛ perurbane. In colligendis vero hominibus co
miterqȝ apud te ſuſcipiendis/tuo illo cum coniuge Mathya Rege pꝛope diui
no/par certe eſt humanitas atqȝ munificentia: per quam tibi in omni regno il
lo gloꝛiam non modicam/cū maxima oīum Ciuium beniuolētia comparaſti.
Tui pꝛeterea compoſiti moꝛes/manſuetudo ve quedā/atqȝ humanitaſ/ꝛ fami
liare: ac vrbaniſſimū viuendi genus/te non ſolum deo optimo/ ſed cūctis po-
pulis admodum gratam carāqȝ fecere. Neqȝ parum tue excellentiſſime digni
tati cōduxiſti/ꝙ vngaros Boemoſqȝ antea ſemibarbaros/ad quēdam vrbanū
viuendi moduȝ tuis mirificis auſpitijs tibi conducere licuerit. Neqȝ enim in-
quiunt vlla tuis incredibilibus virtutibus/vt pote fidei. charitati. pietati. reli-
gioni. conſtantie. pꝛudentie. foꝛtitudini. iuſtitie. temperātie. ac illibate ſemper
caſtimonie poſſet diebus noſtris inueniri comparatio. Gloꝛioſe etenim/malis
pulchꝛeqȝ moꝛi/ꝗȝ turpiter fedeqȝ viuere te omnes autumant. Sed hoc in loco
(bona cum omnium pace)ingētem ac inauditam certe tuam liberalitatem ſcilē
tio pꝛeterire nequeo/cum ad ſūmam tue Celſitudinis ꝛ oīuȝ edificationem per
tinere dignoſcatur. Cuius fuiſſe tantam cōſtāt: vt nullis pꝛofecto litteris poſſet
ipſi tue. M. meritas accomodare laudationes. Nam parua aut mediocria lar
giri hūanitatis/maxima aūt pꝛopꝛium plane deoꝝ eſt. Duȝ diuus ipſe Marit⁹
tuus Rex in viuis ſubſiſteret/vna tecum/ ꝛ publice ꝛ pꝛiuatim/tanta vtebamini
liberalitate/ꝛ charitate/atqȝ munificentia/vt domus veſtra officina quaſi ſemp
fuerit extiſtimata/in qua ſane nihil aliud ꝗȝ liberalitas venderetur. Cōſtat eteīȝ
vulgato ſermone/vos magis itentos in diſtribuendis errogandiſqȝ maximis
opibus/ꝗȝ in illis comparandis fuiſſe. Quid multa memoꝛo? Te equideȝ ſolā
non moꝛtalem aliquē: ſed pꝛopitie foꝛtune benigniſſimū Sinum vocant. Quā
ta itaqȝ tua ſit/ne dicam humana/ ſed diuina liberalitas i ſolo illo memoꝛabili
ſane facinoꝛe errogationis tantoꝛuȝ theſauroꝛū ꝛ inextimabilis ſuppelectilis:
que tibi obuenerat ex regia conſuetudine illa vngarica/quam ꝛ tutam/ tua ſub
poteſtate apud Strigoniam vrbem tibi reſeruabas: ipſam nempe totam/ vt
eras animo magis ꝗȝ diuitijs locupletioꝛ/ in benefitio ꝛ conſeruatione regni
liberaliſſime/ tua ſponte errogare voluiſti: quod quidem ſpecioſum munus

perhennem certe tibi gloriaꝫ acquiſiuit. O Jeſu bone: quid hoc munere maie
ſtatis excelſius: quid ve iucundius: vniuerſi profecto obſtupuere. Maius eq̄
dem Mulieri hoc fuit: ꝙ̄ populo Romano Aſyam Attalo Regi condonaſſe:
cum ipſa etiam nō minoris pretij habita ſint/ ꝙ̄ tum tota Aſya (vt ita loquar)
fuerit exiſtimata. Jpſa igitur munera tua virago digniſſima/tuam regalem ma
gnitudinem preſe ferrunt. Ad decus enim ⁊ ad gloriam cum ſis nata ⁊ educa
ta: omnia ſupra homineꝫ ⁊ meditari ⁊ facere/videre viſa es. Perſepe quoqꝫ ve
luti chriſtianiſſimā mulierē/ſaluberrima confeſſiōis medicina tuā te conſciē
tiaꝫ humiliter abſtergē refferūt. Adeo nāqꝫ apud nos exiſtimata es natura vir
tute gloria tam excellēs: vt etiam hoc vno/etas nr̄a poſſit ī omni genere laudis
cum antiquioribꝰ nouiſſimiſqꝫ ſelectiſqꝫ mulieribꝰ decertare. Conſimilibꝰ itaqꝫ
ex ſentētia Saluatoris nr̄i margarite ⁊ ſancta vtiqꝫ danda ſūt atqꝫ dicāda: non
autē porcis ſeu ipuris canibꝰ ⁊ imundis. Et icciirco hoc pegregium clararum
mulierum opus/tuo ampliſſimo nōi merito ⁊ opportune his tuis inaduerſis
fortunis dicanduꝫ putauimus/quā ſpecioſiſſimū certe caput/oīum preclariſſi
marum mulierū futuꝝ indubitato auguramur: modo ī tot tuis aduerſis nō pro
ſterneris. Et ꝙ̄ꝙ̄ hec mea ſcripta ſeu lucubrationes longe diſtēt/ab eoꝝ maxi
ma laude/que ſepe ī manibꝰ habes diuoꝝ vꝫ: Eccleſie ſancte doctorū atqꝫ alio
rum pene innumerabiliū eruditiſſimoꝝ viroꝝ ſublimia opa/quibus ad cumu
lum nihil cōferre poſſet. Attn̄ ⁊ poſt adipem/ etiam blādiſſima oluſcula appe
tibilia ſunt. Jndubitato eteīm credo ſacratiſſima Regina/ſi haſce mulierum vi
tas diligēti examine plegeris: ꝙ iacētem tuuꝫ aīum/ varijſqꝫ moleſtijs deiectū
parumper attoles. Ex quibꝰ profecto cognoſces/ ꝙ te tanꝙ̄ fidelē ⁊ caram ſuā
pius dn̄s his momētaneis ⁊ fragilibꝰ bonis ꝓuauit ⁊ exuit: nō vtiqꝫ vt contra
te ſeuiat (⁊ tanꝙ̄ carnifex) perdat: ſꝫ vt optimus liberator/cū eiſdem ſctiſſimis
mulieribus/ab oī culpa eximat: ⁊ īperpetuuꝫ muneret. Nec dubito qn ⁊ tandē
cuꝫ grār̄ū actiōe cū Apoſtolo dicas. Que cūqꝫ ſcripta ſunt/equidē optīe aīad
uerto: ꝙ ad noſtrā doctrinā ſcripta ſunt: vt per paciētiaꝫ ⁊ conſolationē haruꝫ
ſcripturaruꝫ/⁊ nos ſpem habeamus. Quod ſi feceris/nec tuis laudibꝰ vlla vnꝙ̄
etas fineꝫ imponet: atqꝫ ego homūculus/ſūma cum obſeruātia/nomē cōſtantiſ
ſime extollam regine. Tanta profecto eſt
inclita tua apud omnes laudata manſue
tudo ⁊ ſapientia: tantaqꝫ religio/⁊ animi
tui rectitudo/vt quamdiutius tecuꝫ inmo
ror/maiorem eo in me diffidentie notam/le
gentes interpretari queunt. Quare mihi
nunc modum īponens tuam. M. exortatā
cupio: vt pro ſingulari ſua ingenitaqꝫ vir
tute/hoc noſtrum clararum mulierum mu
nus humaniſſime ſuſcipiat: illudqꝫ ſepius
legat ꝙ ſi fecerit/ ſecura ⁊ periucundā etiā
inaduerſis/eidem videbitur vita: Uale fe
minei ſexus: ac cunctarum Reginarum or
namentum atqꝫ decus.

Ad Illuſtriſſimã xpianiſſimãq; Beatricẽ Reginã:de clariſſimis pſtribꝰ mlieribꝰ tabula:vt infra.

Affra martyr folio 95
Agata martyr 64
Agnes martyr 74
Agrippina neronis mater 47
Albumea ſibylla 45
Amalaſunta regina 123
Amalthea ſibylla 33
Anaſtaſia martyr 94
Angela nugarola 164
Antonia.z.M.antonii 47
Appollonia martyr 65
Apoſtola byberoꝝ 102
Aragnes aſyatica 21
Argia adraſti filia 23
Arthemiſia regina 38
Aſella virgo.Ro. 105
Athalia regina 30
Aurea Abbatiſſa 131

Baptiſta prima folio 140
Baptiſta vrbini duciſſa 155
Barbara martyr 91
Barbara gongyaga 176
Blanchamaria duciſſa 153
Blancha mirandulana 163
Blandina martyr 64
Bleſilla romana 105
Beatrix ſfortia 164
Bona lumbarda 152
Brigida virgo 126
Brigida ſuetia ſancta 130

Camilla regina folio 28
Caſſandra troyana 26
Caſſandra veneta 164
Catherina virgo z martyr 88
Catherina ſenenſis ſancta 141
Catherina foroliuii 160
Cecilia martyr 61
Ceres frugum dea 18
Ceſarea perſarum regina 132
Cyrilla romana 35
Cyrces maga 27
Claudia veſtalis 41
Claudia alia 38
Clara virgo minorum 136
Clara de monte falco virgo 138
Cleopatra regina 43
Columba martyr 73
Concordia martyr 97
Coniuges cymbrorum 43
Cornificia poetrix 45
Conſtantia imperatrix 1135
Conſtancia alexandri ſfortie 155
Criſtina martyr 80

Damiſella triulcia virgo folio 167
Delbora prophetiſſa 21
Demetrias martyr 121
Demetrias romana 120
Diana que z luna 20
Dido cartaginenſis 28
Domicilla martyr 57
Dorothea martyr 86
Dripetrua regina 41

Elyſa ſfortia folio 156
Elyſabeth ſancta 137
Elyſabeth hiſpaniarum regina 159
Emerentiana martyr 75
Erithrea ſibylla 22
Eua omnium parens 13
Euphemia martyr 83
Euphraſia martyr 104
Euphroſina virgo 106
Eugenia martyr 69
Eulalia martyr 75
Euſtochium virgo 121

Fabiola romana folio 112
Fauſtina auguſta 60
Fauſta martyr 81
Felicitas martyr 60

Gaya cirilla ethruſca folio 31
Galla placidia ſancta 118
Geiſilla regina vngarorum 166
Genebria gambara 150
Genebria bononienſis 164
Grata virgo Bergomenſis 96
Griſildis marchioniſſa 133

Heccuba troyana folio 26
Helena ſolis filia 25
Helena conſtantini mater 92
Helena andebianorum regina 101
Helena vtinenſis 146
Herithrea amazonum 23
Heſter hebrea 36
Hippolita alphonſi vxor 159
Horthenſia poetrix 45

Janna gallica pulcella folio 144
Jo que z yſis regina 18
Jppo nobilis greca 35
Joanna regina 141
Joanna papiſſa 133
Jſabella prima regina 145
Jſabella ſecunda regina 151
Jſotha nugarola 151
Judith hebrea 33
Juliana martyr 76
Julia pompei vxor 42
Juno magna dea 18

Tabula.

Juſtina martyr patauina 76
Juſtina alia martyr 77

Leonora Eſtenſis folio 161
Leucadia martyr 76
Lucia virgo ⁊ martyr 86
Lucia alia ſancta 85
Lucretia Romana 34

Mammea regina Folio 103
Mammea auguſta 103
Mantho thebanorum regina 24
Marcella romana optima 116
Marcellina diui Ambroſii 116
Marcia optima pictrix 39
Margarita martyr 82
Margarita anglorum regina 156
Margarita dacorum regis filia 158
Maria mater domini noſtri 1
Marianes hebrea 46
Maria magdalena 52
Maria egyptiaca 104
Maria putheolana 139
Maria montiſſerrati 149
Marpeſia amazona 18
Martina martyr 62
Martia.R.pictrix 51
Martha hoſpita chriſti 51
Mathildis comitiſſa 135
Marentia tridentina 107
Medea colcorum regina 22
Meduſa que gorgonis dicitur 24
Melania Romana ſancta 104
Minerua que ⁊ palas 17
Monica diui Auguſtini mater 109

Nicaula que ⁊ ſabba regina folio. 29
Nicoſtrata que ⁊ carmentis 24
Niobes thebanorum regina 21

Olda prophetes folio 32
Olympias alexandri magni mr̄ 38
Ops magna 6
Orythea amazona 23

Panthaſilea amazona folio 25
Pamphiles greca 30
Paula Romana ſancta 114
Paula Gonʒiaga 142

Penolopes vlixis vxor 27
Petronilla virgo 49
Polyxena troyana 26
Popea Senece vxor 48
Portia Bruti vxor 44
Praxedes ⁊ pudentiana ſancte 59
Proba centona 116

Radegundis Regina folio. 138
Rhea ſeu ops magna 18
Reparata virgo ſancta 67
Riʒarda Eſtenſis 157
Ruffina ⁊ ſecunda ma. 69

Sabina popea neronis vxor folio 48
Sabina ſancta 58
Sapho leſbia poetrix 31
Sapho altera 32
Sarra Abrae vxor 14
Scholaſtica virgo 124
Semiramis regina 15
Semigunda Imperatrix 184
Serapia martyr 57
Symphorioſa martyr 59
Sophia matrona ſancta 70
Sophoniſta regina 40
Sulpicia Romana 40
Sulpicia alia lentuli vxor 45

Thamiris regina folio 32
Tamiris pictrix 36
Tecla virgo ⁊ martyr 55
Theodolinda regina 130
Tertia hemilia ſcipionis vxor 41
Triaria Romana 57
Tripetrua regina 56

Ueturia coriolani mater folio 34
Uictoria martyr 69
Urſula virgo ⁊ martyr 122
Urſina torella 143

Ypermeſtra regina folio 19
Ypſicretea mitridatis vxor 42
Yrenes pictrix 39
Yrenes Imperatrix 132

Zenobia regina folio 72

Finis.

Rerū q̄rundaꝫ particularīū a claris mulierib⁹ inuentarum hic ēt ſpecialis apponitur tabula. primo vz.

Actiue ⁊ cōtēplatiue vite primū inuentū folio	xvi.
Amor mirabilis erga patrem	xxxviij.
Amor inextimabilis Julie in virum	xlij.
Amor mirabilis ſulpicie erga virum	xlv
Amor coniugalis Griſildis erga virum	cxxxiiij.
Aranea vermis aqua nomen accepit	xxi.
Aratri primum inuentum	xviij.
Armature ferree primum inuentum	xvij.
Balſami prima plantatio folio	xxx.
Bauarie prouincie deſcriptio.	cxxviiij.
Bombicis primus vſus.	xxx.
Bouum domandorum prima inuentrix	xviij.
Britanie inſule quedam deſcriptio	xcviij.
Caluarie locus vnde dictus eſt folio	c
Carthaginis vrbis condictio	xxviiij.
Carmentalia loca vnde nomē habuere	xxv.
Caſtitatis antique exemplum admirabile	xxxv.
Caſtitas admirabilis Antonie Ro.	xlvij.
Centona liber vnde ⁊c̄	cxv.
Coli prima inuentrix	xiij.
Conuerſio hyberorum a qua fuit	cij.
Conuerſio longobardorum	cxxx.
Conuerſio vngarorum	clxv.
Dignitates mulieribus conceſſe	xxxv.
Femoralium prima inuentrix	xvij.
Fiſtule pulſande primum inuentum	xvij.
Fuſi inſtrumenti primum inuentum	xxi.
Grāmatice facultatis primum inuentum	xxv.
Lanifitij primum inuentum	xxi.
Litterarum egyptiarum primum inuentum	xviij.
Litterarum latinaꝝ primum inuentum	xxv.
Mantue vrbis condictio	xxiiij.
Mauſolea ſepl'cra aquibus nomē habuere	xxxviij.
Numeroꝛuꝫ cōputandoꝝ primū inuentum	xvij.
Oley fiendi primuꝫ inuentum	xvij.
Panis conficiendi prima inuentrix	xviij.
Plectri muſici primum inuentum	xxxij.
Prudentia admirabilis tertie emilie	xli.
Quadrigarum primum inuentuꝫ	xvij.
Rethis tam piſcium q̄ꝫ auium prima inuentrix	xxi.
Saphici metri primum inuentum	xxxi.
Securis armature primum inuentum	xxv.
Superbie malum quantum obeſt	xxi.
Textrini operis prima inuentrix	xvij.
Virginitatis argumentuꝫ in claudia veſtali	xlij.

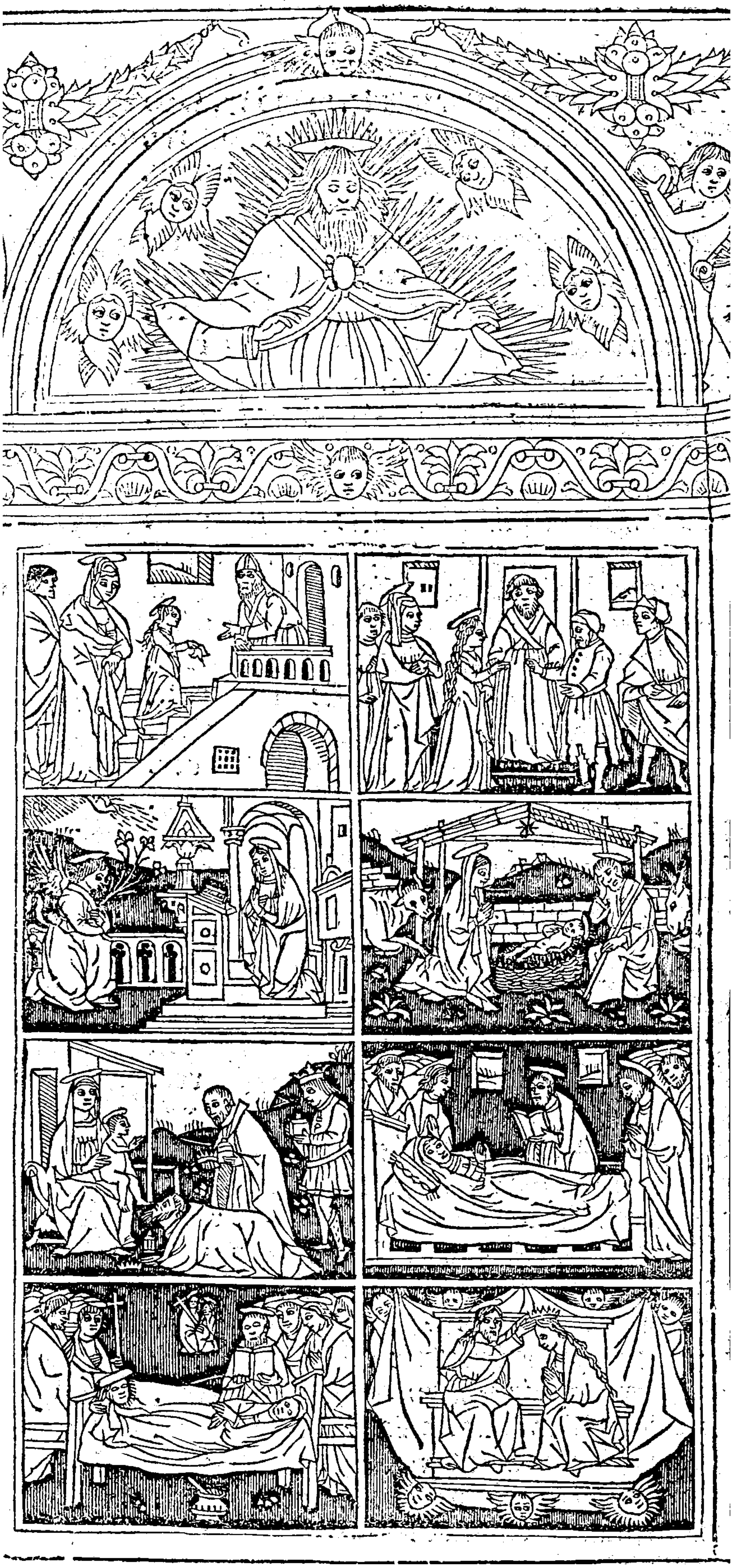

DEO INVISIBILI ET IMMORTALI

¶ De Maria virgine ꝑpetua: deiqꝫ genitrice glorioſiſſima: celorum atqꝫ angelorum regina. Capitulum Primum

Arie beatiſſime ꝛ immaculate ſem
per virginis: genitricis dei ac dñi
noſtri ieſu chriſti vitam conſuma/
tiſſimam: oium qꝫ perfectiſſimam:
hoc in exordio ſcripturus: que.ſ.
omni genere mirificoruꝫ exemplo
rum totum terrarum orbem reple/
uerat. Vereor ne pōdē laudis quā
meruit obrutus: magis imbecillitateꝫ ingenij mei detegā:
q̄ꝫ ſuas inennarabiles diuinaſqꝫ virtutes ſicut par eſt rep̄/
ſentem. Cum ſit ipſa angelorum Regina: ſacrarium ſpiri/
tus ſancti. ꝛ totius ſanctiſſime trinitatis domicilium: por/
taqꝫ per quam celeſte regnuꝫ ingredi licet. Sitqꝫ preterea
ꝛ virtutum omnium ſpecimen/errantium ſemita/ honeſta/
tis totius norma: atqꝫ deſtitutis ſolatiuꝫ/afflictis refugiū/
demum quoqꝫ nauigantium ſalutis portus. Plane hec ta
lis ꝛ tāta/ante omnia ſecula: atqꝫ anteq̄ꝫ ſuſpicari quis au/
deret/creata fuit. Et q̄ꝫq̄ꝫ apud nos poſtmodum in carne
fuerit fabricata/apud deum nihilominus ante ſecula erat:
etſi non ſubſtantia carnali/tamen plena diſpoſitione. Di/
uina etenim illa prouidentia/cui omnia prorſus cognita ꝛ
preſentia ſunt: quuꝫ ꝛ angelorum ꝛ hominuꝫ deffectionē:
ante conditam condendamue/huius mundi molē/ab eter
no (luce omni clarius) preuidiſſet ꝛ angelorum quidem in
ſtaurationem per homines: hominum xp̄o ꝑ filium ſibi na

tura atqꝫ eternitate parem: eodem beneſitio redemptionem ⁊ ſubuectionē ope
rari decreuiſſet: medium quoqꝫ quo/id fieri aptiſſime poſſet/ſapientiſſime ſi-
mul ⁊ beneficentiſſime preparauit. Nam cum videret captiuum hominem/libe
rari niſi adeo non poſſe ſatiſfacere ꝓ deum innocentem pꝛ reo homine/nō de
bere: pulcherrima atqꝫ incomprehenſibili vtriuſqꝫ nature coniunctionem/ſiue
(vt verius loquar) vnionem: vnigenito filio humanam naturam aſſumēdā/atqꝫ
inter homines/vt ꝓ homini viuendum moriendumqꝫ conſtituit. Que quideꝫ
omnia/cum diuina mens in illa ineffabili eternitatis ⁊ ſapientie ſue luce preui/
diſſet. Matrem ſuo filio coeterno/omni nature munere ꝑfectaꝫ/oī virtute predi
taꝫ/oī ſue beneficētie munere pornatā: deniqꝫ q̄lem dei matreꝫ eſſe ꝯueniebat/in
ampliſſimo ſue mentꝭ vtero prius ꝓcreauit. De qua qdeꝫ eterna natiuitate/ſapi
entiam dixiſſe reor: ꝓut ēt ſancte eccleſie ꝯſuetudīe edocemur: qua diſcimꝰ: pe/
culiare ipſiꝰ ſctiſſime virgis ſubſiſtere preconiū/vel potius teſtimoniū. Cuiꝰ ſpe
cialis ē attributa lectio. Ab initio ⁊ an̄ ſecula creata ſuꝫ/⁊ vſqꝫ ad futuꝝ ſeculū
nō deſinā. Simile qd in ꝓuerbijs/ex ipſius ꝑſona/q̄ beatiſſima virgo eſt. Dn̄s
creauit me/ab initio viaꝝ ſuaꝝ i opa ſua: an̄ ſecl'a fūdauit me. Inpricipio/an̄qꝫ
terrā faceret ⁊ abyſſos/priuſqꝫ ꝓcederent fontes aquaꝝ priuſqꝫ formarent mō
tes/ante oīs colles generauit me dn̄s. Sic quoqꝫ ⁊ diuus teſtat Auguſtinus.
Ante mūdi ꝯdictionē deus oīpotēs/anteqꝫ ieſus naſceret ⁊ vteꝝ de quo naſce
ret: ⁊ tēpus quo naſceret: ⁊ diē quo naſceret: ⁊ ciuitatem in qua naſceretur: de/
legit atqꝫ thronum vbi ipſam ſuā ſanctiſſimam collocaret genitriceꝫ/ipſe cōdi
dit ⁊ elegit. Sic qppe ⁊ per ꝓphetaꝫ predixiſſe īquit. Mater ſyon dicet homo.
⁊ ipſe fundauit eam altiſſimus. Cōdito itaqꝫ mūdo/reuolutiſqꝫ ab origine mū/
di quinqꝫ milibus: ac ſex ⁊ octaginta ſupra centum annis quum tempus adeſ
ſet/quo dei filius e celo ad homines/vt homo deſcenſurus eſſet: quam deus
matrem eterna ſua mente conceperat: eam optimis nobiliſſimiſqꝫ progenitori/
bus procreandam tandem curauit. Nam vt diuus commemorat Lucas euan
geliſta ſumpſit eam primo a Seth filio Ade: qui cultum dei/primum docuit:
deinde a Noē caſtiſſimo/qui virginitatem vſqꝫ ad quingenteſimuꝫ vite ſue an
num ſeruauit. Ab Enoch/qui in locum delitiarum tranſlatus eſt. Ab Abraā
fidei patre Iſaach/ Jacob/⁊ Juda eius filio/ optimis/ ſanctiſſimiſqꝫ patriar/
chis. Deinde ab inclitis/perfectiſſimiſqꝫ regibus/⁊ prophetis. videlicꝫ Dauid
Salomone. Ozia. Aſa. Ezechia. ⁊ Joſia rege optimo/omni preconio digno. Ce/
teroſqꝫ pretereo quos/⁊ diui euāgeliſte Matheus videlicet. ⁊ Lucas/ſua in ge
nealogia ⁊ generatione/ſerio ordine deſcribūt. Joachin autem caſtiſſimus ſan
ctiſſimuſqꝫ vir ex huiuſmodi ſtirpe diuina/tandeꝫ procedens: Annā eque ſan
ctiſſimam feminam duxit vxorem: ex qua cuꝫ iam multis annis nullos ſuſce-
piſſet liberos/⁊ vterqꝫ nihilominus caſtiſſime religioſiſſimeqꝫ viueret: ſobolē
quā illis neqꝫ etas neqꝫ natura dederat: ſūmis a deo precibus ⁊ votis demum
impetrauere diuinā: ⁊ ſupra naturam mirabilem. Diuinus eniꝫ angelus vtriqꝫ
ſeorſum/ſanctiſſime puelle conceptum/partumqꝫ promiſit. Nata igitur ſuo tē-
pore ipſa puella Maria iuxta angeli monitionem/eſt nuncupata: ⁊ ſupra om-
nes mulieres primum fuit benedicta. Et a parentibꝰ triennio/admirabiliter/in
domo extitit educata. Quibus exactis/mox templi ſeruitio (vt ipſi vouerant)
cum ſacris virginibus miniſtratura offertur. Que quidem/cuꝫ eo perueniſſet:

nõ secus/atqꝫ adulti solēt: qndecim eius tpl'i grad⁹/facile apteqꝫ ꝯscēdit. Cui⁹
miraculi memoriā/totidēꝫ postea psalmi/q pp id graduales sūt appellati/xp̄ia
na religio celebrauit. Jam qppe dñs in virgīs sue īfantia magnuꝫ qđ opabat/
quātaue futura eēt: huius miraculi īditio pmōstrabat. Sacrificio igit scđm le
gis ꝯsuetudinē celebrato: votoqꝫ suo ītegre pfecto. virginē dilectissimā ītra sce/
pta tpl'i/cū alijs sacris ꝟginib⁹ (ibidē educādis) dimisere parētes: ⁊ domū oēs
rediē. Admissa aūt Maria ꝟgūcula in tēplo: extēplo ceteras virgīes cuꝫ qbus
morabat/⁊ moꝝ elegātia/⁊ virtutū copia: ac oīs vite sctimonia añcessit/ quāto
fili⁹ ex ea nascitur⁹ ceteros mortales/in ea ipa/ad quā descēderat nāe hūilitate
erat antecessur⁹. Quottidie nāqꝫ ab angelis freq̄ntabat quottidieqꝫ ēt diuia vi
siōe fruebat/q eā a malis oībus custodiebāt/bonisqꝫ oībus redūdare faciebāt.
Euasit itaqꝫ puella hec Maria/mox in tā admirabilē/tāqꝫ celebreꝫ corpis pul/
chritudinē/vt nō solū ceteras q̄ in tēplo erāt virgīes sꝫ ⁊ q̄ vnq̄ i mūdo fuerūt
superaret mulieres. Vnđ ⁊ hoc pter nāꝫ in ea fuit admirabile: q̄ q̄plurimos re
gni iudeoꝝ pmores nobilioresqꝫ ad se viscēdā ēt sua ī pueritia excitauerit. Erat
eidē ipimis corp⁹ optīe cōpactū ⁊ digna pceritate elatū/facieiqꝫ dec⁹/p oīa p/
cipuū: in eiusquoqꝫ vultu quoddā occulis hūanis sydereū habebat/sicut ⁊ ei⁹
postmodū fili⁹ iesus xp̄s/eidē p oīa in liniamentꝭ corpis sīlimus sine quo certe
nūq̄ tā cito/eū secuti fuissent apostoli ac ceteri oēs discipuli: nec q ad ꝯphendē
dū eū venerāt/conuissent. Eratqꝫ ī ea q̄daꝫ ī enarabilis oculoꝝ leticia atqꝫ mo/
destia/quā tñ ēt ab ipsa puerili etate/ītra vestimentoꝝ suoꝝ fimbrias coercē di
dicat. Erāt pterea illi celestis facieꝝ sue mot⁹/scđꝫ actuꝫ verboꝝ suoꝝ varij ⁊ de
cori. Aureā īsup come volatillis copiā hinc īde p humeros recindētē/quā semp
nihilomin⁹ vello cohoptā gestabat: ⁊ lepidā sonātēqꝫ vocis suauitatē. Nec nō
⁊ quosdā act⁹ ⁊ gest⁹ ppe diuini. Tā roseꝝ oris q̄ splēdide frōtis/atqꝫ ebur/
neꝝ gutturis. Illi deniqꝫ pp ipsi⁹ imensā prudētiā/erāt ꝟba/nō solū hōesta/sꝫ ⁊
pauca qdeꝫ: q̄ p loco/⁊ tpe effundebat. Otiū tāqꝫ pnitiosissimū sue virgitatꝭ ho
stē/fugiebat. Jeiunia iter cetera sūmopere freq̄ntabat: ac meditationib⁹/ꝯtēpla
tionib⁹/⁊ sacris oroīb⁹ ardētissime īsistebat/⁊ iuigilabat. Quib⁹ plane bñfitijs
atqꝫ ꝟtutib⁹/ī amplissimā famā apud cūctos Hyerosolimoꝝ nobiliores p cete
ris tpl'i ꝟgibus felicissime puenit. Hoc itaqꝫ viuēdi mō btissima puellula ꝟgo
maria ad q̄rtumdecimū vsqꝫ puenit annū: vt nō solū de ea nihil mali repħēsiōe
dignū ꝯfingē qsq̄ potuerit: veꝝ ⁊ boni oēs q eā nouerāt/ vitā ⁊ ꝯuersationē ei⁹
oēꝫ admiratione dignā iudicarēt. Maxim⁹ aūt tpl'i pōtifex publice tūc ex more
denūtiauit/vt virgīes oēs q̄ in tpl'o erāt: ⁊ etatꝭ hoc tp̄s īplessent/domū suā cuꝫ
bñdictōe reuerterent: vt nuptijs scđꝫ morē gentꝭ/⁊ etatꝭ maturitatē/operā darēt.
Cui mādato cuꝫ cetē oēs pāuissēt: sola ꝟgo dñi māia/hoc se facē nō posse rñ/
dit dicēs. Se qdē ⁊ parentes suos dñi huitio mācipasse/sꝫ ⁊ īsup se ipsam dño
ppetuā ꝟgitatē deuouisse: quā nūq̄ viro aliquo comixtiōis more cognito/vio
lare decernebat. His auditꝭ pōtifex ī angustia aī mox deuenit: q̄ neqꝫ ꝯtra scri
pturā/q̄ dicit. Vouete ⁊ redite/votū īfrigendū putaret: nec moreꝫ gēti ītroducē
psumeret. Diuio itaqꝫ oraculo pmonit⁹ pōtifex mādauit: vt oēs ex hyerosolimis
alijsqꝫ finitimis locis pmores adessēt ⁊ ad iminētē festiuitatē ꝯuenirēt: quoꝝ cō
silio scire possꝫ/qd de tā dubia re faciendū essꝫ. Qđ cū factuꝫ esset/oībus in cōe
placuit/dñm sup hac re ꝯsulēdū esse. cūctisqꝫ oroni icūbentib⁹ mox de oraculo

vox prupit. Scdꝫ Iſaye vaticiniū regrēduꝫ eſſe viꝝ/cui ꝟgo illa comēdari ⁊ de
ſpōſari debēt. Liq̄t.n. Iſayā ipm̄ p̄dixiſſe. Egredieẗ ꝟga d̄ radice Ieſe/⁊ flos de
radice eiꝰ aſcēdet/⁊ requieſcet ſup eū ſpūs dn̄i: ſpūs ſapie ⁊ itellectꝰ/ſpūs ꝯſilij ⁊
fortitudis/ſpūs ſcie ⁊ pietatꝭ: ac replebit eū ſpūs timoris dn̄i. Ergo ſcd̄m hāc ꝓ
phetiā: cūctos d̄ domo Dauid nuptui habiles (nō ꝯiugatos) ſuas ꝟgas ad alta
re allaturos p̄cepit: ⁊ cuicūqꝫ ꝟgula florē emiſiſſet/i eiuſqꝫ cacumie ſpūs ſctūs
in colūbe ſpecie ꝯſcediſſꝫ/ipꝫ eſſe/cui ꝟgo maria comēdari ac deſpōſari debēt.
Int̄ ceteros āt ioſeph de domo ⁊ familia Dauid grādeꝰ hō erat. Cūctꝭ ꝟo iuxta
ordinē ſuas ꝟgas cuꝫ gaudio palā deferētibꝰ: ipe ſolꝰ pudore ſuffuſus ſuā ab
ſcōdit. Vn̄ cū nihil diuie voci ꝯſonū ea vice apparuiſſꝫ. Pōtifex iterato deū cō
ſulēdū ⁊ exorādū eſſe putauit. Quibꝰ illico rn̄dit. Solū illū ex his q deſignati
eſſent/ꝟgā ſuā nō ꝑdidiſſe: cui ꝟgo deſpōſāda veniret. Proditꝰ ē itaqꝫ ioſeph.
Qui cū ſua attuliſſꝫ ꝟgā/i eiuſqꝫ cacumie colūba e celo d̄ſcēdēs ꝯſcediſſꝫ. Liq̄
do oībꝰ patuit/ꝟgieꝫ eidē eſſe deſpōſādā. Nuptiaꝝ igiẗ iure/d̄ more celebrato:
ſtati Ioſeph nouꝰ ſpōſus i bethleē ſui ortꝰ ciuitatē rediit/domū ſuā diſpoſiturꝰ
neceſſariaqꝫ nuptijs ꝓcuraturꝰ. Uirgo ꝟo dn̄i maria/cū alijs virgibꝰ coeuis ⁊
collectaneis ſuis/q̄s a pōtifice ex more ſuſcepat: i gallileā ad parētes ſuos ē re
uerſa. ¶ Primo igiẗ die ſui aduētꝰ i gallileā/miſſus eſt ad eā angel̄s Gabriel
a deo i ſpecie viri/q ipi virgi marie ⁊ ꝯceptū dn̄icuꝫ ānunciaret/⁊ ꝯceptiōis ip
ſiꝰ/vl̄ moduꝫ vl̄ ordieꝫ exponēt. Ad eā ergo angel̄s igreſſus/p̄mo cubiculū vbi
māebat igēti lumie ꝑfudit: ipāꝫ ꝟo reuerētiſſie ſalutāſ ait. Aue ꝟgo dn̄i gratiſ
ſima/ꝟgo inquā gr̄a plena/dn̄s tecū/bn̄dicta tu p̄ oībꝰ m̄lieribꝰ/atqꝫ bn̄dicta p̄
oībꝰ hactenꝰ natꝭ hoībus. At ꝟgo/q̄ꝫq̄ꝫ angl̄icoſ diu antea nouiſſꝫ vultꝰ/⁊ lumē
celeſte ſibi iſuetū nō eſſꝫ: ea q̄dē angl̄ica viſiōe mīme territa/ſꝫ neqꝫ ipſa lumīs
viſiōe ſtupefacta/veꝝ in ſolo eiꝰ ſermōe ꝯturbata/cogitare cepit: q̄lis iſta ſaluta
tio eſſe poſſꝫ/q̄due ꝓtēdēt/vl̄ q̄m finē foret habitura. Cuiꝰ ſapiētiſſie cogitatiōi
angelꝰ diuitus occurēs. Ne timeas inq̄t dulciſſia ꝟgo dei maria/ q̄ſi aliq̄d tue
ꝯtrariū ꝟgitati/hac ſalutatōe ꝯterā. Inueniſti eteiꝫ maximā gr̄aꝫ apud dn̄ꝫ: q̄
caſtitatē ⁊ hūilitatē itegrā delegiſti/iō ꝟgo ſine pctō ꝯcipieſ/parieſqꝫ filiū ⁊ vo
cabis noīn̄ eiꝰ ieſuꝫ/.i. ſaluatorē. Ipe q̄deꝫ magnꝰ erit: q̄ dn̄abiẗ a mari/vſqꝫ ad
mare/⁊ a flumīe/vſqꝫ ad termios orbis terraꝝ/filiꝰ qꝫ altiſſimi (nō hoīs carnal̄)
vocabiẗ. Q̄ quū i terris naſceẗ hūilis: i celo poſtmodū regnabit ſublimiꝰ. p̄te-
rea dabit illi dn̄s deꝰ/ſedē dauid p̄ris eiꝰ/⁊ regnabit i domo iacob i eternū/⁊ re
gni eiꝰ nō erit finis. Ipſe q̄ppe rex regū ac dn̄s dn̄antiū eſt/cuiꝰ thronꝰ in ſecl̄uꝫ
ſecl̄i erit. His āt ꝟbis angl̄i ꝟgo haud icredula/moduꝫ ſcire gliſcens/rn̄dit. Et
quō iſtud fieri pōt? Nā cū viꝝ iuxta votū meū nūq̄ꝫ cognouerī/quō ſine virilis
ſemīs icremento/vnq̄ꝫ parē poſſuꝫ? Ad hoc angelꝰ. Ne extimes inq̄t venerāda
maria/ꝙ hūano more ꝯcipias. Nā ſine virili comixtiōe/ꝟgo ꝯcipies/ꝟgoqꝫ pa
ries/ac ꝟgo nutriēs p̄manebis. Spūſ eteiꝫ ſctūs ſupueniet ite/⁊ ꝟtꝰ altiſſimi/cō
tra oēs libidis ardoreſ obūbrabit tibi. Ideoqꝫ q̄d ex te naſceẗ ſolū erit ſctūꝫ q̄
ſolū ſine pctō ꝯceptū/natūqꝫ/vocabiẗ filiꝰ dei. Tū maria diui ꝯſilij nō ignara/
expāſis māibus/lumibuſqꝫ i celū erectꝭ/cū ingēti ⁊ icredibili hūilitate dixit. Ec
ce ācilla dn̄i/neqꝫ dn̄e mi tāti ſacram̄ti dignā me exiſtimo. Uerūtn̄ fiat mihi ſe-
cundū ꝟbuꝫ tuū. His ꝟbis nec dū ꝑfecte ꝓlatis. Filiꝰ dei eterni ieſus/ſpū ſctō
coop̄ante/in vtero ſciſſime virgis ꝯceptꝰ eſt/deꝰ ⁊ hō verꝰ. Et hoc fuit dies octa

ua challendaꝝ aplis. Qua qdez dei mr glioſiſſima: mario pmū affecta eſt gau Gaudium primum.
dio. Proter qd z ſinglis ꝯtinuo dieb⁹ marias ob tātū miſteriū deo gras age
bat atqz hēbat. ¶ Poſt aliquot vo dies ipa iā feliciſſima vgo aiaduertēs q de
Heliſabeth cognata an⁹ ab anglo itellexerat: q ſex iā mēſib⁹ grauida eēt. Ad
ipaz viſcēdā z ſalutādā p cōi gaudio ꝓtin⁹ accedē ꝯſtituit: z vna cū ſuo ſpōſo
ioſeph ꝯcito gradu hyeroſolimoꝝ vrbē ſe ꝯtulit. Ubi ipa Heliſabeth anus cū
ei⁹ marito zacharia extra eādē vrbē i colle quodā ameniſſio habitabāt. In cui⁹
domū quū itraſſz z benigniſſime ac fuerēter cognatā ſalutaſſz. Cōuerſa helyſa
beth iā z ipa ſpū ſctō affati repleta: dixit. Bndicta tu es vgo glioſa iter oēs mu
lieres ſz lōge diuz eſt bndict⁹ fruct⁹ vētris tui. Quō.n. cōmerui vt mr dñi mei
ad me miſellā accedēs? Ecce.n. vt fili⁹ me⁹ meo i vtero tuā ſalutatōis vocē audi
uit: p gaudio exultauit z luſit i vētre meo gras agēs ipſi dño nro filio tuo. Au
dierat qdē helyſabeth fili⁹ i vtero genitricis vba dñi p os vgis marie ptonātis
z idcirco de vtero ipſi⁹ i occurſū dñi geſtiebat erūpe. Tūc helyſabeth adiecit
dicēs. Btā q crediſiſti qm pficient ite ea q dicta ſt tibi a dño. Tūc dei mater
glioſiſſima q pri⁹ oraculū angli z ꝯceptiōis miſteria p vgiali pudore celaue-
rat. audiēs cognatā ſuā anū ſilēriū ſoluit: z plena ſpū ſctō itentiōe ſublimi lau
Gabriel des agreſſa dñi cū tympano ſpūs i helyſabeth ꝯuerſa diuio carmine cecinit di
cēs. ¶ Magnificat aia mea dñz. zc. q ſequunt. Atqz idcirco diuinit⁹ ab eccl'ia Canticum
ſolēniter in oib⁹ veſperoꝝ horis cāticū iſtud tā mirificū in honorē btiſſime hu beate ma-
ius vgis decātari iſtitutū ē. Trib⁹ igit mēſib⁹ ſctiſſima vgo i obſequz cogna rie virgis.
te ſue helyſabeth ſua i domo pmāſit: ei⁹ in neceſſitatib⁹ oi cū ardore charitatis z
amoris ſedule miſtrādo donec filiū dñi pcurſorē edidit. De cui⁹ noie quū i ip
ſi⁹ circūciſiōe magna iter cognatos z affines orta eſſz diſceptatio. Zacharias pr
ei⁹ mut⁹ exiſtēs ſpū ſctō duct⁹ inuit pugilares ſibi afferri. Cū qb⁹ ꝯfeſtiz ſcrip
ſit. Joānes eſt nomē ei⁹. quo qdē noie vniuerſi ꝓtin⁹ ſūt admirati: ſtatiqz vincu
lū lingue ei⁹ ſolutū eſt. Quas obres maria iter eos ſurrexit exultatio Morqz in Canticum
laudē dei oipotenꝭ z ipſe ꝓrūpēs: dixit. Bndict⁹ dñs de⁹ iſrael: qz viſitauit z fe zacharie p
cit redēptionē plebis ſue. Et erexit. Et reliq. Qd itē cāticū optimū ab eccl'ia ho phete.
ris in matutinalib⁹ ſicut illud btē marie ꝯtinuo decātat. Hāc itaqz ſāctiſſimā
vgis marie viſitationē diuis ſane miſterijs plenā ac mulꝭ z maris ſacramenꝭ Uiſitatio-
fecundā. Bonifaci⁹ z Sixt⁹ eius noīs qrti pōtifices romāi ſexto nonas iulias nis inſtitu
ppetuo ſinglis annis ſolēniter celebrari ſanxē. Reuerſa poſt hec btiſſima vgo tio no.
ad ioachin prēz ei⁹ ſpōſo ioſeph ꝯſociata: z cū qrtus iā extaret mēſis ex eo tpe
quo deſpōſata fuerat interea paulati vtero puerpe itumeſcēte puerpiū ſe mani
feſtare cepit: q res ioſeph minime latere potuit. Nā ſpōſi more liberi⁹ ad virginē
introiēs familiariuſqz cuz ea colloquēs ipaz grauidā eē dephēdit. Quā obrem
eſtuare ac fluctuare aio cepit q ignoraret qd ſibi potiſſimū faciendū eſſz: cuz
eā traducē oino nollet qz iuſtus erat ſz neqz fornicatiōis ſuſpitiōe infamare qz
pi⁹: Cūqz cogitaret clā id mrimoniū diſſoluē z eā oculte dimittē. Ecce anglus
dñi eidē iſomnis apparuit dicēs. Joſeph filij dauid qd dubitas qre iprudēter
z irrationabilr cogitas? Scito qz de⁹ eſt q generat: vgo aūt q generat: hui⁹ tu
generatōis miſter eris z nō largitor: tu fuus es z nō dñs. Idcirco mādat dñs
ipſe vt ei fuias eiqz miſtres atqz eidē itendas ac opez ferras z huic q naſcet z
iſti q generat. Et qzqz tibi maria vxor noiet nō tn tibi vxorem exiſtimes: ſz dei

vnigeniti matreꝫ.Ergo/hoc mō accipe eā/ſicut comēdatū celeſte theſauꝝ/ac dei
taꝫ diuitias.Accipe īquā ſicut vnigeniti dei māſionē/ſicutꝗ honorabile tplm:
ac regis ſpōſiꝗ celeſtis īmaculatā domuꝫ. Ita igiꝛ fili dauid ioſeph/ne timue
ris accipe mariā ꝯiugē ꝟginē/tue religioſitati comēdatā:Serua eā/habetoꝗ cu
rā.Attēdēs i egyptū ob herodē fugiēs/iteꝝ remeabis cū ea poſt ipſiꝰ herodis
obitū reducēdo i terrā iſrael:pariet.n.filiū/ꝛ vocabiſ nomē eiꝰ ieſū.i.ſaluatorē.
Ipſe.n.ſaluū faciet populū ſuū a peccatiſ eoꝝ.Igiꝛ ioſeph ſcōꝫ angli monitionē
mariā hāc ꝟgieꝫ duxit vxorem:nec tñ vllo mō cognouit eā/ſꝫ caſte ꝓcurās cu
ſtodiuit eā.Staticꝫ ꝟtuteꝫ miſterij ac quoddā magnificū ſacramētuꝫ in eādē
optie dephendit:cui ēt approximare/ſe ſe īdignuꝫ exiſtimabat.Vñ ꝛ ſe ꝓfunde
humiliās/añ tātā/tāꝗ ineffabileꝫ ꝟgineꝫ/cauebat ac ſibimet ſūmope ꝑtimeſce
bat/iſtius tāte ſctitatis neduꝫ veſtimenta ꝯtingē.¶ Iāꝗ nonus inſtabat a cō
ceptiōe xpi menſis/cuꝫ ioſeph vxore/ꝛ hijs q̄ neceſſaria erāt aſſumpta/ex naza-
reth in Bethleem ciuitatē vnde oriundꝰ erat/ad iperij mādatuꝫ explenduꝫ te-
tendit.Erat tūc Octauianus Auguſtus ꝑ ceteris iperatoribus/vniuerſā iperij
Ro.monarchiā tenens iuſtitia ꝛ religiōe felix.Cuius qdeꝫ ꝟtute pax ꝑ totū or
beꝫ ꝯſtituta erat:ꝑ qua certe/ꝑ totuꝫ mundū/nō ampliꝰ ferreuꝫ ſꝫ aureuꝫ vide
baꝛ exortuꝫ ſeculū.Cuiꝰqdeꝫ ſuauiſſimo fructu gaudē videbanꝛ agri/letari ma
ria/tecta ciuitatū vie/cāpi:ꝛ alia q̄cunꝗ exultabāt q̄daꝫ i vſitata leticia Qui cū
annis iā plurimis ipaſſet.anno ipij ſui ſecundo ꝛ q̄dragēſimo quoddā edictū
ſtatuit/vt vniuerſus deſcribereꝛ orbis.Et hec deſcriptio ꝑmuꝫ i oriēte facta fuit
a pſide ꝓuincie Syrie noie Cirino.Iuſſerat nāꝗ/vnuꝫ queꝗ ſub Ro.ipio cō
ſtitutuꝫ/numuꝫ argenteū ꝓ cenſu afferre.Illumꝗ cenſori offerrens/ꝓfitereꝛ ſe
ſub Ro.impio ꝯſtitutum eſſe.Ioſeph ꝟo vir vtiꝗ iuſtus/ac ſanctus vtpote ex
dauidis ſtirpe ꝓcreatus/ꝛ ipſe obedientie grā/cū virgine ſctiſſima ꝑgnāte/be-
thleeꝫ veniens/ſe pſidi primuꝫ pſentauit.Bouē aūt venalē aſinūꝗ quo portā-
da beatiſſima ꝟgine vtereꝛ/ſi forte pedibꝰambulare grauareꝛ ſecuꝫ adducens.
Atꝗ ita/cuꝫ in veſperā diei ſabbati bethleeꝫ ꝑueniſſent:ibideꝫ oīa vrbis hoſpi
cia multitudo q̄ paulo ante eos anteceſſerat/occupauit.Exquo/cū ad hoſpitā
duꝫ ſibi nullꝰ relictꝰ eſſet locus.Laceſſiti/extra oppiduꝫ/quodā in diuerſorio/
vbi Antruꝫ aderat:pp frigus.Ioſeph cū vxore hoſpitatꝰ eſt.Cunꝗ ibidē ſtabu
larenꝛ aīalia/Ioſeph ipſe collocatiſ primū boue ac aſino/fenoꝗ i pſepe appoſito
deniꝗ ſe vna cū virgīe ſctiſſima/circa ipſa ſua aīalia ad dormiendū collocauit.
Veruꝫ vbi nox ipſa medio i curſu extitit:ecce vigilātibus ipſis ingēs lux/oī cla
ritate clarior/ſup ipſos apparuit.Quo qdeꝫ tpe/mox ꝟgo glorioſiſſima cuꝫ ſue
Chriſtꝰ ieſus hic naſcitur. uirgitatis pudore vnigenituꝫ eterni pr̄is ante oīa ſecula filiuꝫ/ſine vllo partus
ſui dolore/ſineꝗ vlla obſtetrice/aut mulieꝝ ſedulitate eſt enixa.Quem elegan-
tiſſimum filiuꝫ ipſa dei mater in vellaminibus q̄ de induſtria ſecū attulerat/tāq̄
obſtetrix ꝛ mater inoluit.Atꝗ ipſuꝫ deū quē genuit mox ingēti tremore ꝓfun
diſſime adorauit:ſuoꝗ q̄primum ꝟgineo lacte cibatum dormientem tāq̄ in
cunis/īter bouē ꝛ aſinū ſup fenum reclinauit. At ipſa aīalia: vt paruuluꝫ vide
runt.dñm ꝛ cunctoꝝ viuentiuꝫ creatorem cognoſcentes/protinus adorauerūt.
Vt Iſaye prophete vaticinium comprobaretur:quo diciꝛ. Bos cognouit poſ-
ſeſſorem ſuum:ꝛ aſinus preſepe domini ſui/ꝛc.Ipſa itaꝗ animalia ſuppliciter/
tāq̄ veniam ab ipſo expetentes/colere eum videre viſa ſūt.Quod quideꝫ inter

ſeptem gaudia ſctiſſime virginis/ſecunduʒ ⁊ p maximū ſuum extitit gaudiū: Secundū beate virginis gaudiū
Et iccirco a ꝯditiōe mundi/quo dyabol⁹ peccati īuētoꝛ/moꝛtē fraudulēter ī humanū gen⁹ ītullerat: vſq; ad hāc admirādā xp̄i dn̄i nr̄i natiuitatē/q̄ tp̄is ⁊ plenitudo vtiq; erat: quā diuini ꝯſilij īſcrutabilis altitudo diſpoſuerat recōciliādā auctoꝛi ſuo hūanā naturā qnq; milia ⁊ ducēti īterceſſere āni. In q̄ qdē plenitudie dn̄s oipotēs ipi ſeuiſſimo hoſti/nō ī ſua qdē maieſtate/ſʒ ī hūana humilitate obijecit eidē eādē naturā ⁊ formā moꝛtalitatis (toti⁹ tn̄ peccati exptēʒ) vt ipāʒ qdē q̄ ſe viciſſe gloꝛiabat/vinceret natura. Eadē itaq; nocte/ q̄ hoꝛa natus ē mūdi creatoꝛ atq; redēptoꝛ/venē choꝛi angeloꝝ p aera dulciſſima modulatiōe cātātes: q ad ipʒ mūdi redēptoꝛē veniētes/pmū adoꝛauerūt: īde ad paſtores q ea ī regiōe cōplures erāt/ nocturnis cuſtodijs īter ſe ſe conuenerāt: ⁊ Tybijs ac fiſtulis cātu ſolito iuigilabāt ſupꝛa greges ſuos/cū magno ſplēdore acceſſere qb⁹ ⁊ āñūciauere/natū eē dn̄ʒ redēptoꝛē/diu a patrib⁹ ātiquis expectatū. Qui tremoꝛe n̄ modico pterriti/ac pauoꝛe pculſi/mox vn⁹ Angeloꝝ eoſ ſolādo/dixit. Nolite timere. Ecce qꝛ āñūcio ⁊ euāgelizo vobis gaudiū magnū: qd̄ erit oī populo qꝛ nat⁹ ē vobiſ hodie ſaluatoꝛ: q ē xp̄s dn̄s: ī ciuitate dauid. Et hoc vobis ſignū ē. Quia īuenieꝭ īfāteʒ ipʒ pānis īuolutū ac ī p̄ſepio poſitū. Quib⁹ explēꝭ/e veſtigio/cū eodē āgelo/facta ē m̄ltitudo celeſtis militie exercit⁹ inenarrabili vocū ſuauitate canētiū ⁊ laudātiū ac dicētiū. Glꝛia ī altiſſimis do: ⁊ ī terra pax hoīb⁹ bone volūtatꝭ. Hiſdē itaq; v̄bis ⁊ modulatōib⁹ ſuauiſſimis ſtupefacti paſtoꝛes: cōcito gradu/oēs ad locū īdicatū acceſſere: ⁊ puerū ī p̄ſepio vidētes ꝓtin⁹ adoꝛauerūt. Quib⁹ peractis/ī regionē ſuā cū plauſu reuerſi: laudātes ⁊ gloꝛificātes deū ī oib⁹ q̄ audierāt ⁊ viderāt: qꝛ pſpicue cognouerūt verū fuiſſe/qd̄ dictū fuerat illis de puero ipō. At ioſeph vir ſctūs cū hec oīa ſecū aiaduerteret: ⁊ ꝓpꝛijs oculis pſpexiſſet/⁊ ipe mox ante puerū matrēq; ei⁹ ꝓcidēs ait. Tibi dn̄e de⁹ me⁹ grās igētes ago: q me hac mea ī ſenectute decrepita dignū tua p̄ſentia iudicaſti: quodq; genitricis tue v̄ginis itacte/curā qlicūq; modo poſſuʒ/hr̄e voluiſti. Cū ipāʒ liqdo cognoſcā v̄gultū illō eē: qd̄ ex dauidis ſemine/ſctiſſimi ꝓphe tui/diuinit⁹ iā dudū p̄dixere. Hec ipa eo loquēte/ ecce alia lux p maria apparuit/ atq; āgeloꝝ m̄ltitudo eūtiū ⁊ redeūtiū ī celo cū hymnis iubilātiuʒ. Maria āt/cū oia hec audiret ⁊ videret/ī coꝛde ſuo ꝯferebat ⁊ ꝯſeruabat.

¶ Eodē igiꝭ tp̄e. quo ex matre ī triſ nat⁹ ē ipe ſaluatoꝛ mūdi: treſ in oꝛiente viſi ſunt ſoles: q ⁊ ſtatim ī vnū coierūt: ad ꝺnotādaſ tres foꝛe diuinitatis pſonas: p̄reʒ vʒ ⁊ filiū/⁊ ſpm̄ ſctūʒ: ī vnico dī filio ex v̄gine genito. Quod etiaʒ Rome cōpꝛobatū eſt. Nā ⁊ ī eadē noctis hoꝛa. Tēpluʒ pacis ibidē coꝛruit: de quo ſcriptuʒ erat: ipm̄ ad id vſq; tēpus duraturuʒ: quo v̄go diuinitus peperiſſet. Eadeʒ quoq; hoꝛa/etiam Rome Olei fons oꝛtus eſt: qui ⁊ per dieʒ integram iugiter fluxit/atq; in Tyberim fluuium vſq; decurit. Plurima pꝛeterea alia elemēta ſuum auctoꝛem hoc tempoꝛe aduenisſe/ letabunda conteſtata ſunt. Admirabilis pꝛofecto res extitit/ q ineffabilis diuina illa maieſtas/ ſubſtantiaʒ pꝛopꝛiaʒ/in homine imoꝛtaleʒ/ ipſis ī hominibus impetrare voluerit.

Prodigia in natiuitate xp̄i no.

¶ Octauo deinde ab oꝛtu Jeſu/ die: cum Joſeph Cenſum Ceſari Auguſto ex moꝛe perſoluiſſet/ſeq; eidē ſubiectum iure iurādo affirmaſſet/vt vetuſtiſſimū ſācti Abꝛae moꝛeʒ obſeruaret: cū puero Jeſu (circuncidendi ⁊ īponēdi nois grā) ad tēplū venit. Quib⁹ ex moꝛe rite pactꝭ/ īpoſituʒ ē eidē puero nom̄ ieſus: quod

ab ágelo ꝓus q̄ȝ i vtero ꝯcipet/nūciatū fuerat.Atq; iccirco ab eccl'ia hoc ſolem
ne feſtū i chalIē.Janua.celebraſ. Quo qdē i die/xp̄iani ad ꝯteſtatōeȝ idolatrie
átiq;/q̄dá ligna alias maioꝶ ſuoꝶ ſimulachra/ mario cū gaudio ꝛ voluptate/in
foco ꝓpellūt cōburēda. ¶ Jn ip̄o āt ſaluatoriſ nr̄i ieſu xp̄i ortu/noua ſtella p̄
ter ordinē ſplēdida i oriēte orta ē:quā tres Magi/viri vtiq; potētiſſimi/phie ꝛ
Aſtroꝶ pitiſſimi/cōcernētes/eueſtigio/ ex ip̄a noue ſtelle claritate/cognouerūt
Regē celi ꝛ terre i iudeā natū.Memoreſq; q̄ȝmarie:Balaā eoꝶ ꝓphe vaticinio
quo p̄dixerat:ſaluatoris nr̄i aduētū/i iudee ptib⁹ naſcituꝶ/dicēſ. Naſcet ſtella
ex iacob:ꝛ exurget hō ꝺ Jſrael/q ꝯteret vniuerſos mūdi/p̄ncipeſ ſub pedib⁹ei⁹:
Cūq; idubitato crederēt/orbiſ ſaluatorē natū:cōi ꝺcreto ſtatuēūt eū eē q̄rēdū.
Jt̄ igit ſuū oēs Hyeroſolimā regiā ciuitatē ꝟſuſ dirigē ſtatuerūt/vbi ip̄ȝ poti⁹
natū exiſtimabát.Eoq; eqdē apparatu:q regeſ ip̄os magnifice ꝺcebat:cū auro
ꝛ argēto/alijſq; inumēis theſauris ꝛ mūerib⁹ip̄i Regi nouo ꝛ dn̄o oiuȝ/ꝯueni
entib⁹.Qui cū equos ꝯſcēdiſſēt falleratoſ/mltis cymbal'alijſq; muſicoꝶ ꝛ tym
panoꝶ genēib⁹ comitati/mox ſtella q̄ ip̄iſ apparuēat/ip̄oſ tāq; itieris eoꝶ dux/
ne a ꝟo itiere ꝺuiarēt/átecedē cepit. Atq; ita itēta ꝯtēplatiōe/comitati/diebus
duob⁹ ꝛ ꝺcē hierrſolimā feliciſſie applicuē. Qꝺ qdē itineriſ ſpatiū/vix vni⁹an
ni t̄pre/alij ꝯficē potuiſſēt.Quib⁹ regib⁹(nouitate rei plurimi p̄moti) obuiā ac/
ceſſerūt:donec ad Herodē i palatiū puenirēt.Nā rex ip̄e cāȝ aduēt⁹ip̄oꝶ pau
lo ante itellexēat.At ſtella q̄ illoſ huc vſq; p̄ceſſerat:mox ea i ciuitate ab eoꝶ o
culiſ ꝓtin⁹ euanuit.Eā obrē/ab ip̄o Heroꝺ accurate petiere/quo nā i loco/iuꝺo
ruȝrex nat⁹ eēt.Oia eteiȝ q̄ ꝺ ſtella viderāt ꝛ itellexerāt/ip̄i herodi ſerio retule/
rūt.Quā obrē/ip̄e herodes valꝺ ſuſpicat⁹ ē.Qui mox ſacerdotib⁹ꝛ legis docto
rib⁹ ad ſe ꝯuocatꝭ:ſciſcitat⁹ē ſi qd ex Juꝺoꝶ ꝛ maiorū ſcripturiſ hērēt/vbi Rex
Judeoꝶ foret naſcitur⁹.Ad quē hij magi vidēdū/adꝺ feſtināſ/tā honorifice ēt
adorādi grā ꝯuenerāt.Rn̄derūt:ex eoꝶ ꝓpheta repiſſe.Jn Bethleē naſcituruȝ
fore:ſcribēte.Et tu Bethleē t̄ra Juda/nequaq; minima es i p̄ncipib⁹iuda:ex te
eiȝ exiet dux:q regat populū meū Jſrael. Tūc calid⁹ herodes/ſecreto Magis
ip̄is aſtute dixit.Jte ꝛ iterrogate diligēter ꝺ puero:ꝛ cū iuenerit renūciate mi/
hi/vt ego parit accedēſ/ip̄ȝ adorē.Jnꝺq; magi abeūtes iteꝶ ſtella eoſ ātecedēs
ad euȝ vſq; locū comitata ē:vbi ifātul⁹ ieſus dn̄s nr̄ i hūili ſtabulo ꝛ igremio
parit btiſſie matriſ ꝯſiſtebat:tūc treſdeci tātū ꝯpleuerat dieſ. Quo cū magi ip̄i
itrogreſſi fuiſſēt:admirati plurimū ſūt tante hūilitatꝭ ſūmi ꝺi hoſpiciolū:ꝛ apꝭ
ſuis theſauriſ/coronaq; vnuſq́ſq; i t̄ra ꝺpoſita/ poplitib⁹flexiſ/p̄mū i carne ver
bū adorauerūt:i ifātia ſapiētiā:virtutē i ifirmitate/ ꝛ demū i veritate hoīs dn̄ȝ
maieſtatꝭ:ꝛ vt ſacramētū ſue marie fideꝝ itelligētieq; māifeſtarēt. Qꝺ cōdib⁹
credebāt/mīerib⁹ ēt ꝓteſtarēſ/obtulerūt ei/auꝶ/thus/ꝛ myrrā. Aurū vȝ Regi:
thuſ ꝺo/ꝛ Myrrā mōtali hōi:venerātes.ſ.hūanā diuināq; naturā/ i vnitate.Jn
de poplitib⁹ i terrā defixis corā puerulo ieſu:dixerūt. Ad te/o Rex eterne glīe
ꝟuȝ deū/ꝛ dn̄ȝ nr̄ȝ adorādū venim⁹/cū his munerib⁹ / nō eqdē tua maieſtate
dignis.Veꝶ ꝛ te ip̄ȝ obnixe deprecamur:vt nr̄aȝ deuotionē nr̄amq; fidē/ſuſci
pias/i quo oīſ nr̄a ſal⁹depēdet:dirigaſ quoq; act⁹nr̄oſ ac mētē nr̄aȝ/i viā ſalutꝭ
etne.Deidē ei⁹ pedē deuotiſſie exoſculātes/ab eo(licet ifātulo)ſuā diuā accepe
bn̄dictōeȝ. Tūc ſāct⁹ſenex ioſeph mūēib⁹ſuſcep̄tꝭ/vna cū glīoſiſſia matre ꝟgie
vehemēter letat⁹ē:q̄ qdē btā ꝟgo/ p̄mo n̄ mediocrit ꝯſpectū tātoꝶ regū admi

quiete iucũdiſſime pmanſiſſent. Ecce pfan⁹ herodes/e roma i hyeruſalẽ regreſ
ſus/decreuit/ſm ſuaʒ peſſimã veſanie ⁊ iſanie machinationẽ/pueris oib⁹/q i be
thleeʒ ⁊ i oib⁹finibus ei⁹erãt necẽ iferre turpiſſimã:vt vł ſic Regẽ iudeoꝝ dñʒ
nrʒ/quẽ/a magis natuʒ itellexerat/i tãta pueroꝝ nece iterficeret. Veꝝ eius mali
tia ꝯtra ꝯſiliuʒ altiſſimi minime potuit. Scriptũ qppe ẽ. Nõ ẽ ſapiã nõ ẽ ꝯſiliuʒ
nõ ẽ prudẽtia ꝯtra dñʒ. Nã mox i viſiõe nocturna p Angelum ioſeph mõuit:
vt pueꝝ cũ matre i Egyptuʒ tacite ⁊ velocit trãſferret:atqʒ ibidẽ pmaneret/do
nec ipe Angelus denuo ad eos rediret. Futuꝝ eẽ aſſerens vt Herodes oium
peſſim⁹/puerũ iqrere faciat ad perdẽdũ. Joſeph vo quãprimũ ſomno excitat⁹
matrẽ cuʒ puero vti mãdatũ acceperat:i Egyptũ(Jdolis plenã)trãſtulit atqʒ i
vetuſtã Hermopolis ciuitatẽ/tacite cũ eiſdẽ ſe cõtulit:vbi ⁊ pbenigne ab acolł
except⁹ ẽ. Sʒ ⁊ i hoc vnũ admodũ accidit admirãdũ. Qd vbi i Egyptũ igreſ
ſus ẽ/ex tẽplo oẽs Jdoloꝝ ymagies ⁊ ſimulacra corruere:vt illud pphete dictũ

Hermopolim vrbem quiſ hediſicauit

ipleref. Quũ virgo puerũ pariet:oẽs egypti ſimulacra ſpõte corruẽt. Hermo
polis ãt hec ciuitas Moyſi pphete op⁹ fuit ꝙ Chenoreſ ſeu chenephi pharao
quũ ipʒ iuidia vellet occidi/ipʒ ꝯtra Ethyopes cũ exẽcitu nõ mlto miſit: q cuʒ
id bellũ p decẽniũ ptraheref. Jpe Moyſes pp ei⁹ diuturnitatẽ/hãc ciuitatẽ/nõ
lõge ab Ethiopia ꝯdidit:i q̃ cũ ſuo exercitu ſedẽs/Ethiopũ ipetũ ſuſtinẽt: quã
Hermopoli.i.mercurij ciuitatẽ appellauit. Stetit itaqʒ i ea magn⁹ pha Moy

de aue ibi de no.

ſes/atqʒ poſtmodũ dñs oiuʒ phaꝝ Jeſus xps. Jnibi nãqʒ ibin auẽ pmo ꝯſe
cratã fuiſſe ſcribif:qm̃ nocẽtes iterficeret ſpẽtes. ¶ Herodes iterea peſſim⁹ ⁊
iſan⁹ hõ/ſuis i meditatiõib⁹ iniqs fruſtra/exardeſcẽs:p ſuos militares pfectoſ/
oẽs bethleemiticoſ pãuuloſ ifra bimatũ necari iuſſit:qm̃ quẽ metuebat ignora
bat ifãtẽ/generalẽ ſẽtẽtiã/i ſuſpectã tetẽdit etatẽ. Sʒ quoſ ipi⁹hõ eremit mũdo
xpus piijẽtiſſim⁹iſeruit celo. Et qb⁹nũdũ ſãguiſ ſui ipẽderat redẽptiõeʒ/iã mã
tyrij tribuẽ voluit dignitatẽ. ¶ Annos igif ſeptẽ btiſſima vgo cuʒ ſuo puero
Jeſu i ipa hermopoli citate quã iucũdiſſime ciuiũ oiuʒ gra ſtetit vixitqʒ. Qui

Veſtis domini incõſubtilis:vide.

ipi⁹ vginis vtutẽ ac formã aiaduertẽtes/ñ hũanã certe/ ſʒ diuã poti⁹ plurimũ
admirabãf. Eoqʒ loci iter cetera ſui diuini igenij pclara monimẽta/veſtem acu
pictã/aliaſ ꝯtextã/puero Jeſu creſcẽti mirabilẽ ꝯſtruxit. Qua ꝯfecta/ab ipo oipo
tẽti do ipetrauit/vt queadmodũ/puer ipe excreſcẽt/ita ⁊ ipa:qd ita eueniſſe/cla
riſſimo argumẽto poſtea ꝯprobatũ ẽ. Nã ipa veſtis/illa fuit : q̃ i paſſiõe ipius
dñi nri ſortib⁹obiecta fuit:vt phe dauid dictũ ipleref:dicẽs. Et ſup veſtẽ meã
miſerũt ſortẽ. Poſtea iteꝝ Angel⁹ dñi i hermopoli ad Joſeph venit:ꝯteſtãs/
mortuũ eẽ hẽodẽ/⁊ eoſ oẽſ q pueꝝ occidẽ nitebãf:eidẽqʒ mãdato diuio iuſſit:
vt tolleret pueꝝ ipʒ ⁊ ei⁹ matrẽ:⁊ ſiñ vlla prſus trepidatiõe ⁊ cũctatiõe: i naza
reth ciuitatẽ ſuã reuerteref. Jbidẽqʒ habitaret/vt adipleref qd dictũ erat p pro
phetas. Qm̃ nazareus vocabif. Jn ipo ãt eoꝝ receſſu:dũ grãs acolliſ p bñfitijs
receptis agerẽt:oẽs lachrymis fluẽtib⁹ amorẽ ac dilectionẽ mutuã indicauẽ:
Cõpluresqʒ p ſuis eoꝝ imaginib⁹/q̃ i eoꝝ aduẽtu ceciderãt/ipi⁹ btiſſime vgi
nis cũ filio ifãti i ſynu poſito/ymagines pictas ſuis i tẽplis/atqʒ ẽt puatis do
mib⁹ poſuere. Jpi vo lõgo itineris labore pacto/tãdẽ ſoſpites i Nazareth pue
nere. Vbi ⁊ a cõſanguineis aliiſqʒ amiciſ ſuis/ſũma cũ iucũditate ſunt excepti.
Jbidẽ tñ btiſſima vgo aliqlt triſticia ẽ affecta:ꝙ genitorẽ ipi⁹Joachi mortuũ/
matrẽ vo annã/iterũ Cleophe germão Joſeph ſpõſi ſui nuptã iuenerit. Eodẽqʒ

loco etiam cu; ceteris affinib⁹ſuis q̄nq; annis cōuenit. Nō ei; antea auſa fuerat i iudeā accedere pp Archelau; qui loco herodis f̄ris iudeā regebat. Jeſus aūt quu; factus eſſet ānoꝝ duodeci; Joſeph ſtatuit vna cu; btiſſima virgine filioq; Jeſu atq; cognatis ſuis i paſchatis feſto/martio mēſe celebērimo i hieruſale; cōſcendere:quo cū puenilſent/ſanctū paſcha ex more celebrarūt. Dieb⁹ q; finitis Joſeph ⁊ glorioſiſſima virgo/cū inumerabilib⁹ſuis cōtribulis i patriam reddibāt:exiſtimātes ꝓculdubio puerū Jeſu; cū ceteris coeuis ſuis ipſos ſecutnrū eē. Veꝝ vbi vni⁹ diei ſpatio ad oppidū noīe iericho vſq; puenilſēt:reſpiciētes iter ſuos puerū nō iuenerūt. Jccirco admodū triſtes/ illico i hieruſalē ſunt reuerſi/iqrentes ab agnatis ⁊ notis ſi forte ip̄m puerū vidiſſent. Et cum neq; i Zacharie domo iueniſſent / neq; a cōſanguineis qcpiā de illo itelligerēt/ meſti nimiū/i tēplū; orādi gr̄a ſunt regreſſi. Et ecce reſpiciētes/ ip̄; ieſu; pueꝝ i medio doctorū ſedēte; diſcerēte; ac diſputātē cōſpexerūt. Jbiq; tā diu diſputatiōis finē expectātes:quā iter ipſos doctoreſ ꝓpoſuerat:i qua ip̄i doctores ⁊ pōtifex atq; alij inumerabiles/ſūma cū admiratiōe ſtupuere : marie cū ea ip̄a/ que ab ip̄o puero Jeſu/ea i etate tenera ꝓpoſita eſſent difficilima oīb⁹ viderēt. Tādē; cū victor iter oēs extitiſſet/venit obuiā matri: q̄ ardētiſſime illū cōplectēs/humiliter cōdoluit:q̄ ip̄a; ⁊ patrē Joſeph putatiuū iſcios defuiſſ;: expoſuitq; iter:a quo reqrētes ad ip̄; iueniēdū reuerſi fuerāt. R̄ndit āt ip̄e puer ieſus:⁊ qd eſt quod me tātope q̄rebatis/an neſciebatiſ/me i his q̄ patris mei ſūt opportere iugit̄ cōſiſtere? Ad q̄ me ip̄m/ip̄e pat̄ meus miſit/vt ei⁹ oīs volūtas/ penit⁹ p me adipleat̄? Hec ⁊ multa alia cū matre ⁊ Joſeph eloquēs: ex templo diſceſſit:⁊ vna cū ip̄iſ humilit̄ i ciuitatē Nazareth reuerſuſ ē. Ubi mlti ēt ð ei⁹ diſputatiōis victoria/btiſſime matri cōgratulati ſūt:admirati admodū tātā cū prudētia ⁊ ſapiētia/eloquētiā. Stetit igit̄ deīceps ieſus cū matre v̄gie ſubdit⁹ ad ānu; etatis vſq; nonū ⁊ vigeſimū:quo tp̄re p̄dict⁹ Joſeph putatiuu⁹p̄r mōtu⁹ ē cū oī vite ſue laude/⁊ p̄conio. ¶ Ea itaq; tēpeſtate accidit vt Jeſuſ ip̄e vndiq; iā not⁹ iter vicinos populos/ob ei⁹ inumeras v̄tutes/⁊ igēte; ac mirificā doctrinā/ab oīb⁹ ferme expeteret̄ / ac vnuſquiſq; optaret/vt domū ei⁹ iuiſere dignaret̄. Cōtigit aūt eadē tēpeſtate : vt qdā ex Cana galilee oppido/vir nobilis ⁊ optīa fama cognit⁹/nuptiaſ celebraret ad q̄s idē nobilis/ip̄a; btiſſimā v̄ginē matrē/⁊ ieſu; cū diſcipulis quoſ iā ſibi delegerat iuitare voluērit. Ad q̄s dū benigniſſie acceſſiſſent:accidit/vt ifinē cōuiuij vinū deficē cepit. Cui idigētie pijētiſſima chriſti mat̄ cōpaſſa/filio:quē nouēat miracula iā diu feciſſe mlta/fidētiſſima ait. Fili amātiſſime hi/vinū nō habēt. Cui reſpōdit : qð ad ip̄m nec ad eā hui⁹ vini defect⁹ nō ptineret:verū tñ nō mediocriter cōdoluit: q̄ i ip̄is nuptijs nō eſſent neceſſaria ad copia;. At btiſſima mat̄ ſecreto miſtris dixit:q̄cū q; vob fili⁹ me⁹dilectiſſim⁹iuſſerit:q̄p̄rimū efficite. Veꝝ ieſus paulopoſt/ip̄iſ miſtris dixit. Jmplete idryas aq̄:q̄s cū eueſtigio ad ſūmū vſq; ipleſſent. Jeſuſ iuſſit eo haurire qð ð it⁹ eēt. E qb⁹cū optimū hauſiſſēt vinū/admirat⁹ Archite clin⁹ ſpōſo p̄rifāilias ſuccēſuit dicēſ. Qui ad nuptiaſ gerēdaſ accedūt:bonū vinū p̄ncipio dāt ꝯſueuērt : ⁊ quū inebriati ⁊ ſatiati fuērit:qð dteri⁹ fuērit poſtea afferūt. Tu āt ordie retrogrado oīa feciſti. Neſciebat āt Architeclin⁹ vn̄ vinū eſſet:⁊ qð de foris venerat/i cella vinaria latere credebat. Miniſtri tamē q hauſerant/vtiq; ſciebāt quo tande; vino/nuptie ſūmo honore decorate ſūt. Nouit

diuina ſapiētia(quando vult ⁊ quātuꝫ/⁊ vbi/ ⁊ quibus ſua munera impertiri.
¶ Initiū auteꝫ miraculoꝝ hoc celebratū eſt ī Cana galilee populoꝝ eruditio
ne diſcipuloꝝ cōfirmatione/⁊ matris ſatiſfactiōe: quo quideꝫ miraculo magna
laus atq̄ preconiuꝫ ipi Jeſu acceſſit. Et qm̄ malis/boni ſemp odio fuere: nō tu
lerūt ſacerdotes ⁊ pharyſey(tūc religioſiſſimi exiſtimati viri)xpꝫ miracula faciē
teꝫ/q̄ ab oī gēte miruꝫ ımoduꝫ venerari cept⁹ eſſet. Unde ī necē ei⁹ meditati/
p̄mo lingua eū pcuſſere: damnātes/q̄ gēteꝫ ſubuertēt/q̄ legē diuinā aſpnaret:
q̄ diē ſabbati cōtētui haberet/q̄ Romāo populo aduerſaret: q̄ Ceſari/dari tri
butuꝫ diſuaderet. hec oīa ipi ıſimulabāt/quo populū ī ſua traherēt vota. O te
merarius auſus: o ipud ētia teterrima/o ipuriſſimi hoīes: o efferati canes: aīad
uertite q̄ ī vos ipſos tela ignea vertitis/nec qd agatis ꝯſideratis. Rati eſtis il
luꝫ exterminatū iri: qui quādo voluit capt⁹ ⁊ mortuus ē. Uirus ıuidie oīa eq
deꝫ exedebat: nec quo ſe exalaret habebat. Habito igit malignātiū cōſilio/dixe
runt. Morte turpiſſima cōdemnem⁹ eū/Erit eīm reſpect⁹ ī ſermonib⁹ ipius Si
filius dei ē/liberabit eū. Ac ſic filij hōiuꝫ/dētes eoꝝ arma ⁊ ſagitte: ⁊ lingua eo
ruꝫ gladius accut⁹. Dū ergo de occidēdo Jeſu iter ſe ſe malignātes colloquerē
tur. Ecce auaritia tādeꝫ locuꝫ adinuenit: ⁊ Judas diſcipul⁹ auctor tanti mali
fuit. Apud quē pluſculū auri lōge plus/quaꝫ fides/ aut magiſtri amor valuit.
Hūc iudei pecuniola corruptū a chriſto abduxerūt in hec federa: loco nobis
deſignato/chriſto pdito/peccuniaꝫ promiſſaꝫ accipies. Nocte igit pria ī ortū
orōnis gr͞a chriſt⁹ cū diſcipulis vna cōuenit: Judei certiores redditi/ortū mox
igrediunt. Chriſtuꝫ q ſit/vel vbi ſit ambigūt. Judas ppior factus: oſculo dete
xit. Cui chriſt⁹ comiter ait. O amice filiuꝫ hōis/hoc modo/oſculo pdis? Jllum
amicuꝫ/o bone Jeſu appellas/q ſanguinē ⁊ vitā tuā taꝫ infenſe ſitit? Quid/o iu
da proditor demoliris? qd oparis? illuꝫ ligno afigis/ qui nos oēs ligno obru
tos/proprio holocauſto liberauit. Poſt oſculū āt acceptū Jeſus illico capitur/
vincit/⁊ ad Annā ⁊ Chayphā ſacerdotes p̄mū ducit: ⁊ poſtea Pilato p roma
nis rectorē ſe gerēti pſentat. Apud quē flagris ımaniſſime cedit: cōſpuit/irridē
tur/accuſat ⁊ morte turpiſſima demū damnat. Dū hec gerūtur: Joānes Euan
geliſta ipſi⁹ dilectus diſcipul⁹/doloris ipaciēs/eueſtigio Bethaniā verſus vbi
virgo mater tanti ſceleris neſcia/cū maria magdalena ⁊ Martha ſororib⁹ La
zari ſedebat/quātoti⁹ maturauit/rerū ordinē/flens ⁊ eiulās explodit. Jllā quā
Crucis miſteriū nō latuit/dolor īternus exedit: loco ſtatiꝫ mota mlieribus ſa
cris comitata ī hieruſalē feſtinauit ⁊ iter itineris anguſtias/Joānē ſic aloquit.
Care nepos/chriſtiq̄ Alumne/fili⁹ me⁹ iter tormēta/aīaꝫ adhuc agebat/an ne?
dicito. vita viuet quoad erimus? libero loqutu obſecro fare. Jnter lachrymas ⁊
ſuſpiria prolapſus Joānes qd neſciebat/pia mēte ſpōdebat: vna ſic coloquētes
ſimul ⁊ flētes ad oliueti Mōteꝫ puenere. Deinde valle Joſaphath emēſa/ciuita
tem hieroſolimoꝝ igrediunt/ī cui⁹ igreſſu/numeroſaꝫ populoꝝ mltitudinē of
fenderūt/que ad mōteꝫ Caluarie(vbi chriſtus crucifigēdus erat)pergebat: hāc
p̄uenire pia mater nequiuit. Sed gradatiꝫ iens/ad locū quendaꝫ/vbi chriſtus
erat trāſiturus tandē peruenit. Qui vt magis ludibrio eſſet/ Trunco arboris/
quē Crucē dixere maiores/onuſtus erat. Cuius plane pondere pſſus/vt ad lo
cum vbi Maria mater erat/ſe recepit/mox in terra laſſus cecidit. Diſtabat eteīꝫ
ipe ieſus ab illa ſua pori forma: atq̄ ei⁹ ſpecies adeo ſic ī mutata erat: vt nec ipi

genitrici ſue prio aſpectu cognit⁹ extiterit: vt aũt locũ aliquãtiſp altiorẽ Maria
mater aſcẽdit filiuȝ cognoſcẽs/expauit/ac q̃ſi exaiata remãſit. Quis inges hanc
glorioſiſſimã matrẽ ad terrã pſtrauit? Que ei⁹ lamẽtatiõis cã/aut qs tãti vlu-
latus finis/amor filij an diffidẽtia? vtrũq3 ipo docẽte/nõne didicerat? Quid er-
go flebat/qd ocellos madidebat/quid tñ gemebat/qd tãta ſuſpiria ducebat?
An nõ videbat oĩuȝ aſtãtiuȝ oculos in ſe vna cõiectoſ eſſe: vt qd illa faciebat/ꝛ
ipis facere liceret? Nõ ne flendo tẽp⁹ terrebat/ꝛ de diuina bonitate diffidere ſe
demõſtrabat? Cui ipa marie cõfidere videbaẽ/cui ñ latuere diuina miſteria. vȝ
Incarnatiõis/paſſiõis reſurrectõis/ꝛ glorificatiõiſ? ymo letari ꝛ gaudere õbue
rat/qꝛ ei⁹ filij mors futura ipſi⁹ glorificatio eſſet. Sed ipi⁹ flet⁹ vtiq3 modeſtiſſi
mus fuit/ꝛ charitate nõ diffidentia plen⁹. Hoc itaq3 loci vbi virgo colapſa eſt/
edificatuȝ eſt ſacelluȝ: quod antiquitus pbanũ ſctẽ Marie de Spaſmo appel-
latuȝ eſt. Paulo poſt vt ad ſe rediijt btiſſima mater: ſic oꝛe locuta ẽ. O diuina

Sãcta marie de ſpaſmo: quare nomen acceperit.

ꝛ iclita ſpecies: o mũdi ſpes vnica/hic abiiens/cui matrẽ ſolãdã relinqs? Hec
ne paſſi laboris digna merces? hoc iſtitutiõis diuine pmiũ? nec aliud certe iu-
deuȝ ingratũ dare decuit: qui pri rebellis ſemp fuit: nec fidus erit. Sic collo-
quẽtes ꝛ lachꝛymas dãtes viã gradiebanẽ. Et qd itineris erat reſidui/magno
laboꝛe emẽſi ad mõteȝ caluarie tãdeȝ applicuere. In quo Jeſus xps nude hu-
mo pſtrat⁹/nudus cruci cõclauatus ẽ: ꝛ/a terra i altuȝ eleuat⁹: quo ſpectaculũ
illud miſerãduȝ/igrati iudeoꝝ oculi cernere poſſent. Quod cũ virgo mater vi
diſſet/haud paſſa ẽ/ſ3 doloꝛe afflicta/vt moꝛtua relicta ẽ. Circũſtabãt mulieres:
que pꝛo virili/nimiũ afflictã cõſolabanẽ. S3 virgo nihil i altũ oculos tendẽs/
magis magiſq3 cruciabaẽ. Inde vt potuit cruci pꝛopioꝛ facta: ſic oꝛa laxauit. O
caput glorioſuȝ: qua coꝛona te redimituȝ video? O man⁹/quaꝝ opus/ſunt ter-
ra/põthus/ꝛ ethera/qd nũc tenetis? O pedes pacẽ oꝛbi ꝛ peccatoꝛib⁹ veniã põ
tãtes/quid nũc calcatis? O filij Trinitatis medius/modo latronũ ſoci⁹: o crux
rogãti te pꝛebe liberalẽ/ pauliſp te flecte/ quo ſacros filij mei pedes exoſculari
valeã: redde obſecro virgini/virginẽ filiuȝ. En dies ille nec falloꝛ adeſt/de quo
duduȝ Symeon ſctũs pfatus ẽ: quũ dixit. Et tuã aiam doloꝛis gladius tranſi-
bit. Doloꝛ iſte/equidẽ oĩa ſupat/coꝛ diuidit/aiaȝ ſepat/ꝛ coꝛpus totũ diſſoluit.
Inter hec diuina virtus i cruce pẽdenſ/q̃ meſtitudine cõſumptos deſerit nũq̃3/
matrẽ pie reſpexit: cui ꝛ humili voce ait. Mulier ecce fili⁹ tuus (Joãne oculo de
ſignato) deinde ipi. Ecce mater tua. Jam iã vires deſierãt/ꝛ coꝛpuſ exãgue reſol
uebaẽ: quũ dixit. Sicio. O crudelis: quid ẽ hoc ſitire/niſi ſalutẽ tuaȝ appetere?
Accetuȝ aderat cuȝ felle mixtuȝ/quod potui eidẽ datuȝ eſt. Ille ille eſt iudee i
grate/qui te tanto tẽpoꝛe Mana pauit: ſicĩẽti ꝛ ſemel petẽti/hoc potu ſitim leua
ſti? Crede vati: nõ erit inultuȝ/ꝙ impie egiſti. Si Cayn ſemp vagari datuȝ ẽ: ꝙ
frem occiderit: quid tibi futuruȝ ſit: ꝙ oĩuȝ Saluatoꝛeȝ/de terra ſubſtuliſti co
gita. Viderat autẽ btiſſima mater anteq̃3 cruci appꝛopinquaret/filij genitalia i
deriſuȝ detecta cui⁹ ruboꝛe pmota/iecit quoddã velamẽ ad ipſos ipuroſ ſatel
lites/qui circa crucẽ aderant: ei⁹ moꝛtem expectãtes: rogauitq3/vt partes illas
viſu ihoneſtas/ſaltem illo velamine tegerẽt: qd vix tandẽ ab ipis ipijs ipetrare
potuit. Ut autẽ potuȝ chꝛiſtus ei⁹ filius libauit/viua ꝛ alta voce clamauit. Pa
ter ſpiritum meum tibi comendo/ꝛ in hec verba exalauit. Cuius quideȝ moꝛte
adeo exanimata eſt beatiſſima mater/ vt mox in terram moꝛitura caderet: atq3

ibidē aliquādiu icluſo ſpū ipo/imobilis permanſit. Verū vbi multis mulie/
ribus ꝛ viris circū ipaꝫ aſſiſtētibꝰ ꝛ ꝯſolātibꝰ reuiuiſcere cepit/lamētabiles vo
ces aduerſus ipios iudeos habuit. Crucē deīde cōplectēs/ oēs ſuas cōmemo/
rabat miſerias. Nec mora/ꝛ terra penitudinis ſigna dedere. Ex aſtātibꝰ miles
qdaꝫ lōginꝰ noie/eueſtigio latus eiꝰ lācea aperuit/ ex quo ſanguis ꝛ aqua ema
narūt: qua pp ꝛ Marie dolor magis magiſq; renouatꝰ ē. At mortuū xp̄m tur/
ba vidit/diſceſſit: ꝛ ṽginē matrē mlieribꝰ comitatā/reliqt. Interea a pilato cor/
pus Jeſu qdā nobilis decurio/cui nomē Joſeph a Barimathia petijt/vt eum ſe
pulcro traderet Quod cū ipetraſſet de cruce depoſuit: ꝛ palpādū matri ꝓbuit.
Quod cū ituita fuiſſꝫ/iqt. Es ne ille benedictꝰ fructꝰ vētris mei/de quo Ange/
lus ꝓdixerat. Aue gr̄a plena: Quomodo gr̄a plena/q̄ oī amaritudine cōſūptā
ſuꝫ. Dn̄s tecū: quomodo mecū/q ſine me eſt: Poſtq; ſacratiſſimo corpori ali/
quādiu parentatū ē: a Joſeph ablatuꝫ/reuerēter humatū ē. Quo facto/Bētha
niam cū comitibꝰ reuerſa eſt virgo mater/fidei plena. Id aūt ṽgineum ſepul/
chruꝫ nouuꝫ erat/i quo nūdum quiſq; poſitꝰ fuerat/haud lōge ab eodē loco cō
ſtitutū erat: Cuius antrū totuꝫ precioſiſſimis vnguētis/ ipſi Joſeph ꝛ Nicode
mus nobiliſſimi potētiſſimiq; viri/diliniuere atq; odoribꝰ ibuere: quod i me/
moriā tāte paſſionis ꝛ mortis eiꝰ filij dn̄i nr̄i/adhuc extare videmus. At btiſ
ſima ṽgo domi reuerſa crebro aiaduertēs/q̄ ſepiꝰ eiꝰ filiꝰ ꝓdixerat/vꝫ turpiſſi/
mā mortē/deide reſurrectionē i die tertia affuturā/ vſq; ad ipaꝫ diē/i cōtempla
tiōe tātoꝝ miſterioꝝ oī cū fide ꝑmāſit/nec vnq̄ e domo diſceſſit. Quod cuꝫ ita
vti ꝓdixerat euenīſſꝫ: ꝓmuꝫ(vt decuit)ea cuꝫ claritate/q̄ eius gloriā decebat/ipꝫ
diuina ꝛ inēnarabili mayeſtate fulgēteꝫ vidit/ꝛ adorauit/ ac mltis cōplexibus
ac ſuauiſſimis ṽbis/ipm̄ ē allocuta. Tādeꝫ cū ſerio itellexiſſet/quo ordine mū
duſ redēptus fuiſſet: ꝙ qꝫ Infernus ſpoliatꝰ ab ipſo accepiſſet/ innenarabili le

Quartum gaudium.

ticia perfuſa/ſūmuꝫ gaudiuꝫ pcepit: quod quartū ipi glorioſiſſimo ṽgini aſcri
bit. ¶ Ab ipſa deinde diſcedēs dn̄s ꝛ ſaluator nr̄/alijs etiā mulieribꝰ ꝛ diſci/
pulis ſuis ꝓuatiꝫ ac i comūi/ſe glorioſiſſimū pſepe ꝛ ſepiꝰ (vt ſacra euāgelij na
rat hiſtoria) oñdit: nec ſemel tātū/ipi glioſiſſime matri/ſed oī die p q̄draginta
dies ſe oñdiſſe pie arbitrādū ē. ¶ Poſt q̄dragita ṽo ab eiuſdeꝫ reſurrectione
dies cū multa ipe glorioſus Jeſus pijētiſſimā eiꝰ ṽgineꝫ matrē ac ſuos diſci/
pulos docuiſſet monimēta ſui/demū i Olyueti mōte ꝯſiſtēſ btiſſima matre cū
alijs ſctiſſimis mulieribꝰ cūctiſq; eiꝰ apoſtolis ꝛ diſcipulis ꝑſentibꝰ atq; cer/
nētibꝰ/ ꝓpria ṽtute Celuꝫ mirabilit̄ aſcēdit ꝛ nubes lucida(vt ſacra Actuum
Apoſtoloꝝ habet hiſtoria)ab oculiſ eoꝝ abſtulit ꝛ ſuſcepit. Vnd ꝛ i huiꝰ facti
memoriā/pedis ſui recti veſtigiū/eo i loco/i marmoreo lapide reliqt: qd in ho/
diernū vſq; diē/maria cū reuerētia/ab oibꝰ cōſpicit: Quo qdeꝫ facto ꝛ aſpectu/

Quintum beatiſſime virginiſ gaudium.

glioſiſſima mater/qntuꝫ ſuſcepit gaudiū. Exindeq; vna cū diſcipulis ꝛ mulie/
ribꝰ oibꝰ deſcēdēs/i domuꝫ illaꝫ venit i qua ipe Jeſus filiꝰ cuꝫ diſcipulis ſuis
paſchalē cenā celebrauerat. Domꝰ aūt ipſa iā chriſti Jeſu ꝛ diſcipuloꝝ eiꝰ tota
facta fuerat. Nā ipſe dn̄s domuſ vir vtiq; inſignis atq; bonꝰ/quū ex parte xp̄i
Jeſu/ab apoſtolis accepiſſet/ꝙ ibidem ipſe Magiſter Jeſus chriſtus/ ſuuꝫ paſ
cha celebraturuſ eſſꝫ igenti leticia/ꝑbenigne ꝛ comiter retulit: vnde ꝛ mox hyl
lari admodum vultu/En inquit/que ad paſcha veſtruꝫ congruunt ſplendide
preparata/vaſa vꝫ egregia: epule magnifice/odoramenta/ ꝛ alia multa quecūq;

neceſſaria vos igr̃ veſtrū paſcha rituſq̃ explete: Deinceps ꝯſtitui vt ipſa Dcm⁹
tota ſit ptãtis vr̃e/agite d̃ ipſa vt lubet · Sūt q dicāt apparatū hūc regalē fuiſ
ſe' Herodi dicatū: a gallilea i Hyroſolimā ad iudeoꝝ ſolēnitatē venturo/ea
ſtrata magnifica ꝑparata: Catinuſq̃ ille quo nullus i mūdo lapis ꝓcioſioꝛ i — Notā de catino genuenſium
uenit/quo genueſes ſe ſe feliciores eē gloriant oibus populis/i quo Agn⁹ pa
ſchalis repoſitus fuerat: creditus ē: Eo eqdē genueſes ipſi nihil ꝓtioſius nihil
q̃ clari⁹ hñt. In ea itaq̃ Domo quū decē dies btīſſima v̄go vna cū ipſis oib⁹
i ꝯtinua oꝛone ꝑſtitiſſent/ decio die/ſpūs ſāctus ſupꝛa cūctoꝝ capita i linguis
igneis deſcēdit. ꝓ quo tā ipſa q̃ ceteri repēte oiuz ſciaꝝ ⁊ linguaꝝ itelligētiā
ꝑcepere: ꝓ q̃ eis nulla gēs extranea/nec nulla ligua barbarica inacceſſa videre
tur ⁊ iuia: Diſceſſuri/itaq̃ ab iuicē apoſtoli ⁊ ceteri oēs/de ꝯſilio btīſſime dei
genitricis ipius/noꝛmā ſibi ꝑus future ꝑdicationis i ꝯmune ꝯſtituerūt. ne foꝛ
te alii poſtmodū abducti/diuerſū aliqd his q̃ ad fidē ei⁹ filij dñi nr̃i ieſu xp̄i
initebant exponerēt Oēs igit̄ vna cū btīſſima Matre i vno poſiti: etiā ſpū ſctō
repleti: breue/ꝑdicationis inditiū i vnum ꝯferēdo: qd̃ vnus quiſq̃ ſentiebat cō
poſuerūt. atq̃ hāc credētibus dandā eſſe regulā ſtatuerūt Quā Symbolum
multis ex cauſis ⁊ qdem iuſtiſſimis appellari voluerūt. Nā Symbolū grece/ — Symbolum qd ſignificat
inditiū a nobis ⁊ collatio dici: pōt hoc eſt. qd̃ plures in vnū ꝯferunt. Id enim
btīſſima virgo/his ſermonibus facere ꝯſuluit. in vnū ꝯferēdo qd̃ vnus quiſq̃
duodeciz apoſtoloꝝ/ſenſiſſet Inditiū autē vel ſignū/iccirco dicit̄. Quia ꝓuide
bat multos iſurgere hereticos: q ſimularēt ſe eſſe chriſti apoſtolos: noiantes q
dē chriſtum/ſed nō integris traditionū huiuſmodi lineis nuntiarēt. Et id
circo hoc ſignū ponere iuſſit. ꝑ qd̃ agnoſceret/his q chriſtū eius filiū veꝝ vtiq̃
dei filiū/v̄e ſm̄ has apoſtolicas regulas ꝑdicaret. Diſceſſuri igr̄ ad ꝑdicādū
iſtō vnāīmitaꝫ ⁊ v̄e fidei ſymbolū apl̄i a btīſſia v̄gie dei gētrice bñdictōe acce
pta/vnuſquiſq̃ cū gaudio/repleti ſpū ſcō/ad loca iter ſe ſe diuiſſa acceſſit. Que
res ſextū gaudiū btīſſie v̄gini fuit. cū ipa dnuo cū ipis diſcipulis ſpū ſcō ꝑple — Sextuz gaudium
ta/hec oia ꝯſpexiſſet mirabilia: Inde poſtmodū dſcēdēs/i domū Ioānis apo
ſtoli/Symoniſq̃ Iuſti diuertit: ⁊ mō in hāc/mō i alterius hoſpitabat domū:
¶ Expletis v̄o oibus: q̃ de chriſto ab Angelis fuerāt ꝑdicata a ꝓphetis mul
tifarie multiſq̃ modis ꝓſignata/diuiniſq̃ oraculis dclarata: v̄tutib⁹ quoq̃ ex
hibita: ⁊ q̃ hūanitatis ſūt oſtēſa ꝑſagijs/ipa v̄go cū imēſo cruciaret amoꝛe/ac
dſiderio pluriō eſtuaret/iugiter cūcta reuoluere cepit. Que vz. audierat/vide
rat/⁊ cognouerat nec qſq̃ vnq̃ excogitare poſſet: quāto indeſinēter/ cremaret
ardoꝛe pii amoꝛis: ⁊ quātis moueret repleta ſpū ſcō ſecretoꝝ celeſtiū icitamē
tis. Quia etſi diligebat chriſtū ex toto/coꝛde/⁊ ex tota aīa/⁊ ex tota v̄tute ſua:
nouis tn̄ quottidie iflamabat ꝑñtia abſens deſiderioꝝ affectib⁹: tāto ſiqdem
validi⁹. quāto diuinis illuſtrabat itus viſitatiōib⁹: quā totā repleuerat ſpūs
ſācti grā totā icēderat diuinus amoꝛ: ita vt i ea nihil eēt mūdan⁹ qd̃ violaret
affectus. ſz ardoꝛ ꝯtinuus/⁊ ebrietas ꝓfuſi amoꝛis: Nā etſi: xp̄us ē ab oibus
amādus/ex toto coꝛde/⁊ ex tota v̄tute querēdus/marie tn̄ ab ea ardētius/cu
ius ⁊ dñs: ⁊ filius dilectiſſimus erat: vñ ⁊ ꝑ nimio ardoꝛe i loco quo ſepult⁹
fuerat ſepius hitāuit. q̃tenus ibidē piis paſceret/iternus amoꝛ obtutib⁹: Sic
nāq̃ locus medius erat hic inde ꝯſtitutus. vt adire poſſet/aſcēſionis eius ve

ſtigia/ ⁊ locū ſepulture ac reſurrectiōis eiuſdē: ſeu oīa i qbus fili⁹ paſſus fue-
rat loca iuiſcere. Nō ꝙ iā viuentē qreret cū mortuis/ſꝫ ſuis ꝯſolaret aſpecti-
bus: Hoc qppe hēt ipaciēs amor/vt quē deſyderat/ſemp ſe iuenire credat vñ
ēt btā virgo/q̄uis iā in ſpū eēt. tñ dū in carne viuebat/carneis mouebat ſenſi
bus: Et iō pſepe pdictoꝝ locoꝝ/recreabat viſitatiōibus: ⁊ quē genuerat cor-
pore/mētis ꝯplectabat amplexib⁹: Deniqꝫ amor chriſti deſideriū ſibi pariebat
deſiderio ꝟo gliſcēs/qſi nouis iugiter rapiebat ardorib⁹: in tm̄/vt nō ſolū oīa/
ſed ēt ſe ipam trāſcenderit: qꝛ oīno amor ipatiens/qđ amat/nō pōt nō videre:
Hoc itaqꝫ mō btiſſima ꝟgo ſexdeci annos cū hitu ſemp funebri ⁊ fuſco tāq̄
pegrina ſtetit: Eius aūt veſtimēta huiuſmodi q̄ p filij morte iduerat adeo ſēp
redolebāt/vt nihil ſuauius vnq̄ qs adorauerit. ſꝫ nec vnq̄ vel colorē/vel vllā
attritionē ſint paſſa: Atqꝫ ita btiſſima ꝟgo ad annos tres ⁊ ſexagita etatis/in
oī vite pfectione ⁊ miraculoꝝ glia peruenit. Quo i tpe cū ipſius filio/⁊ dño nro
ieſu xpo placuiſſet/ipſā ad ſe euocare/⁊ ex huius caliginoſi ſeculi tenebris/ad
gloriā ſuā celeſtē eā traducere: cū ſatis exiſtiaret ipam i fidei ei⁹ teſtimoniū i
ter hoies pmāſiſſe: Eidē Angelū ſuū trāſmiſit vꝫ: gabrielē cū viridi palma p-
fulgidū q ipſi ſāctiſſime virgini poſt triduū mortis dormitionē denūciaret.
atqꝫ ipſius i celū aſſumptionē certificaret. Qui cū ipam i Symōis iuſti do-
mū orātē ꝯperiſſet. Ea ex more pus ſalutata dicēdo: Aue maria grā plēa: adie
cit. Dñs nr̄ ieſus chriſt⁹ filius tu⁹/me hac cū palma/ad te matrē ſuā dilectiſſi
mā trāſmitit vt tuā mortē adeſſe ppinquā annūtiem: vꝫ poſt tres dies affutu
rā. Et i fidey hui⁹ ſignū/hāc palmā folijs virētē ad te dono miſit. Exaltaberis
eteni ſup choros Angeloꝝ oiū mrq̄ oiū viuētiū/⁊ mortuoꝝ dcetero vocabe
ris ac te btiſſimā/atqꝫ nimiū felicē dicēt ois generatōes. Quib⁹ expletis/palmā
pulcherimā ipſi reuerēter ꝯtradidit. Cui btiſſima ꝟgo/poſt gratias exhibitas
reſpōdit: ſe p oīa ad iuſſa filij ſui capeſſēda pparatā eē/verū magnope optare/
atqꝫ id ab ipſo deo filio ſuo humiliter expoſtulabat/dignaret eidē i hoc obtē-
pare q̄tenus ipſius diſcipuli oīs ſue dormitioni pñtes adeſſe ꝯcederet quū ⁊
ipſa ea i hora hūani generis hoſtē expaueſcere affirmaret: Cui p hūane reſpō-
dit Angel⁹: Nō ſolū tibi Cariſſime gēitrici aderūt diſcipuli oēs/ſꝫ ⁊ ipe Jeſus
fili⁹ tu⁹ cū oibus Angeloꝝ chorꝭ pñtes aderūt: Quib⁹ dictis eueſtigio Ange
lus feſtiu⁹ ab ea diſceſſit. Hoc itaqꝫ nūtio accepto btiſſia ꝟgo mortē ſuā ppi
quā ipꝛimis oib⁹ domeſticis ⁊ affinib⁹ ſuis nūciās/palmā pulcherimā i hu-
iuſmōi ſignū ac ſue illibate ppetueqꝫ ꝟginitatꝭ ⁊ fidey oñdit. deide ceteris no
tis ⁊ ꝯtribulis id inoteſcere voluit: Atqꝫ ita die tertia ſe ipſā tāq̄ ad Spōſū ſuū
eternū itura/ſuis veſtimētis decēter ⁊ mirifice ꝯpoſuit Quom ꝟo iā ipa mortꝭ
hora adeſſet ppinq: Ecce illico igēti quodā miraculo: diſcipli affuer oēs: Qui
bus btiſſia ꝟgo (poſt igētes grās dō relatas) retulit q̄ d ppiqua ipi⁹ morte ab
Angelo accpat. verūtñ ipſa pmū nō min⁹ obſtupuit d eoꝝ aduētu/q̄ poſtea le
tata ē. ꝙ eidē eueiſſet/ꝙ optauerat rogaueratqꝫ. Ex qb⁹ maximū ſibi gaudiū
afferebat. tot diſcipulos itueri. cū qb⁹ ēt ipſa viuēdi felicitatē maximā ꝯpara
uerat. Poſtq̄ āt ſcti Apli aduētū ſuū admiratōe dignū aiaduertiſſet. plurias
grās deo/⁊ ipſi btiſſie ꝟgini egerūt: ꝙ pñtib⁹ ipis diē ſuū obire elegiſſet: Pau
lulū ꝟo cū eiſdē ſctis aplis imorata/paululūqꝫ laudib⁹ pſtitꝭ/auditiſqꝫ geſſer

bis idignis Apl'is oibus vbiqꝫ terraꝝ iā exhibita ⁊ mōſtrata: Hāc tñ quātuꝫ in nobis ſiis eſt: ꝑ modulo paruitatis nr̄e veneremur: ac qbus poſſumus lau dibus ꝓſequamur: Quia vt liqdo aiaduertere ⁊ videre poſſumus: Dedit celis gloriam terris pacem/gētibus: ymo vniuerſo mūdo refulſit fidem: finemqꝫ vi tijs: ⁊ vite ordinē ac optimis moribus diſciplinā: Que cū ī carne ꝑter carnē vi ueret: tota ī ſe grē plenitudo ſimul īfudit: Et qꝫqꝫ ad huiuſmodi laudes ido neū minime me aiaduertā nec qđ ſentio explere queā: votis tñ oibus ab eiuſ dē laudibus nō ceſſabo: Et ppea qꝛ Jter ſalutis cuiuſcūqꝫ ī laudibus ipriuſ cōſiſtit ſaluatoris: hortor vos: ac ī dño Jeſu cōmoneo: in hac pñtis dieꝝ (vt ita loquar) ſolēnitate a laudibus tāte virginis nolite ceſſare: Jpſam qdem virgi nē deus ꝟginitatis ⁊ caſtitatis amator: iō elegit: vt ipſa nobis quoqꝫ eēt caſti tatis exemplū: que ſemꝑ quoaduixit: qua ſe in ſpeculo refulſit ois forma virtu tis: Habuimus inqt ī ea magiſteria ois ꝓbitatis expreſſa. Quid primuꝫ elige re/qd ve reſpuere: quidqꝫ ſeq debeamus Prima eius virtus fuit oium vir tutū fundamētū ⁊ cuſtos humilitas ipſa de q̄ gloriabaꝭ mater nr̄a: Quia re ſpexit inqt humilitatē ācille ſue: ecce eni ex hoc btām me dicēt oēs generatio nes: Ergo ꝑmiū diſcēdi icitamentū/nobilitas ē magiſtri: Deinde merces labo ris/optimi fructus btitudinis: Et iō cariſſimi mei ſi talis ac tanta mr̄ vobis vnqꝫ placuit: placeat ⁊ ꝟtutis opus: cuius vita exēplū ē diſciplina cui⁹ moreſ decetero erūt optia Jnſtituta eccleſiaꝝ: q̄ cūctos ꝑcellit/⁊ ſupeminet vniuerſis Ea pp qcunqꝫ nr̄m/ſibi ab ea optat aliqđ auxiliū: oꝫ imitari exēplū Et iccirco cariſſimi mei maiorē imodū rogo nolite ꝯtriſtari nec turbeꝭ cor vr̄m/ſed vna gaudeamus/gaudeam⁹ inqua: qꝛ nobis via nūc celoꝝ ē patefacta. Quod lꝫ de hoc mūdo ſumus/fauēte tn deo ⁊ dño nr̄o Jeſu xp̄o/iā amplius ī hoc mundo ſumus: qꝛ etſi ſeculū aliquādo nos hr̄e meruit. tenere tñ oino nō potuit Btā igiꝭ mr̄ dñi nr̄i Maria deiceps/nō ſolū a nobis filijs ſuis/ſed ab oibus gētib⁹ pp ipſius īgētes ꝟtutes ⁊ crebra miracula lōge lateqꝫ ꝑdicabiꝭ: ⁊ cūctis q ſecu ti fuerit tāte ꝟginis exemplū tādē celeſtis btitudo īdubitato cōdonabiꝭ: Qꝛ ſola ē q̄ poſt deū oēs in ꝟtute ꝯfirmabit: ſuis quoqꝫ q eidē ſe ꝯmēdauerit me ritis atqꝫ ꝑcibus īdubitato auxiliabiꝭ. Sup excellunt nēpe vniuerſa inqt di uus apoſtolus petr⁹ q̄ de illa nobis dicta ſūt. qꝛ diuina atqꝫ ieffabilia ſūt q᷑ d̄ um ex ſe carne factū: ipa btiſſima ⁊ glorioſiſſima ꝟgo genuerit: Hic igiꝭ Cariſ ſimi oēs/quecūqꝫ q̄rimus oia affatim ſūt. Jn illa poſt deuꝫ dirigam⁹ mentem nr̄am: vt cū xp̄s ei⁹ filius infine ſeculoꝝ apparuerit. cū ipſo ⁊ nos appaream⁹ ingloria: Amen: Aderāt āt ad ei⁹ exeqas famulaturi ſcti angeli/cū vniuerſa Celoꝝ Curia/q feſtiua ſpopōdebant obſeqa/Nec miꝝ (vt diuus inqt Hierony mus) qꝛ honor matern⁹ eius erat/q ex ea natus eſt. quē ois celoꝝ ordo veneraꝭ ⁊ ipſe filius aderat ſup ſe eleuat⁹: cū pr̄e inſede maieſtatis dñi: vt ipſius ſctiſſi mā aiam/ꝑmum vſqꝫ ad Thronū maieſtatis dei: cū hymnis ⁊ laudib⁹ afferēt: Vñ mox ſuauiſſimuſ odor nō niſi paradiſi tant⁹ emanauit. vt ex eo ſctē mulie res q̄ aderāt excitate/i piētiſſimū plāctū oēs ꝓrūperenꭍ: Maxima deide ve neratiōe ſe ſe ad ꝯponendū ſctiſſimū corp⁹/i loculoqꝫ collocādū ornatiſſime/ quo magis poterāt ſtudio ⁊ deuotiōe accinxerūt. Sicqꝫ demū decētiſſimē ī eodē collocatū. ſimul ſctē Mulieres ⁊ apoſtoloꝝ atqꝫ alioꝝ plurimoꝝ chorus

Joāne Euāgeliſta a btō petro(cū palma diuinitus miſſa)ꝑmiſſo comitātibus
ſctis Angelis delecti Juuenes feretrū ſubiere/ſicqꝫ pompa q̄ſi celeſti ad ſepul
chrū detullerūt Añ quā ſcti illi apl'i ⁊ alij nōnulli cōcīnę ī pſalmis ⁊ hymnis
cātantes/adeo mirabili modulatiōe/vt ex reſonātia ſuoꝝ cātuum ⁊ ſonoꝛiſ iu
bilatiōe/vniuerſa f erme hieroſolimoꝝ Ciuitas ī admiratione fuerit cōuerſa: At
qꝫ plurimi vndiqꝫ ad id ſpectaculū cōfluerent. plurimi ꝟo iudeoꝝ iniq ⁊ peſti
lētes/aduertētes ac cognoſcētes: ꝙ coꝛpꝰ illius. q̄ ieſuȝ xp̄m genuerat/q. ſ. ſe dī
filiū apud ſectatoꝛes ſuos effecerat effereret: nō minime turbati/magno cū fu
roꝛe atqꝫ inſania ī ipſis irruere/vt coꝛpoꝛi ſancto defūcte iniuriā īferrēt: ipſos
quoqꝫ apl'os ab exeqaꝝ offitio diſturbarent Cogitātes apud ſemet ipſos/ac cō
ſpirātes atqꝫ dicētes. Si hec ꝑmittimus: futuꝝ ē vt ex ſecta hec/nobiſ maximū
ſcādalū/⁊ nō modica ruina ſuboꝛiať Sicqꝫ iter ſe adinuicē tumultuātes/ma
ximū ſcyſma ⁊ grādis cōfuſio ſurexit. Quod dū ſic ītra ſe ſe d̄bacharenť. Ecce
vnus ex eis ſacerdos ceteris audatioꝛ ⁊ inſolētioꝛ/quodā rabido furoꝛe incen
ſus/cucurrit/vt ſacrilegā manū ſctō feretro inijceret/vtqꝫ eū ꝓtinus ſubuerte
ret. Qui dū manū locullo admouit/illico diuino iuditio/ipſa eiꝰ manuſ īfauſta
feretro adheſit: magno ī eo qdem toꝛmēto ⁊ cruciatu illato. veꝝ. ꝓtinus ad pe
nitētiā ex magnitudine facinoꝛis cōuerſus/Apoſtoloꝝ auxiliū īploꝛare ⁊ expe
tere cū lachrymis cepit/vt ſui ipſius dignarenť miſereri pꝛoqꝫ ſe deū depꝛeca
renť: Cui cū ſcti apl'i dixiſſent ſi tue ſanitatis beneficiū aſſeq ꝑoptas. Te vtiqꝫ
oȝ credere/dñm nr̄m ieſum xp̄m veriſſime ipꝛimis fore dei oīpotētis filiū. ī vte
ro quoqꝫ huius ꝟginis defūcte de ſpū ſctō īcarnatū/ex ea ꝑterea natū/ipſa ꝟgi
ne vtiqꝫ ꝑmanēte/aliter nullo pacto te nō poſſe ſanitatis bñfitiū aſſeq: At vbi
pꝛimū dixit. Credo: ſimulqꝫ Coꝛpoꝛe ꝟginis adoꝛato/cōfeſtiȝ ꝑſtinā ſanitateȝ
cōſecutus eſt. Ad ſuos deide iudeos reuerſus/⁊ miraculū/⁊ rey oꝛdinē/ac di
ſcriminis cām qd ei acciderat eiſdē ennarauit. oībuſqꝫ ſuaſit/vt ⁊ ipſi quoqꝫ/ī
dñm ieſum xp̄m oīno credere vellēt: atqꝫ ī ipſaȝ ſuā ſctiſſimā parētē ſemꝑ vir
ginē illibatā Mariā: Quā obꝛē oīs illa turba mox credidit. Apoſtoli āt ſcti
ſſimi reliquiqꝫ oēs diſcipuli atqꝫ mulieres/ī vallē Joſaphath tādē ꝑueniētes/
admirādū illud atqꝫ ſctiſſimū Coꝛpꝰ/ibidē ī monumēto nouo venerabiliter ſe
pelliere: Ea qppe vallis inter mōtē Syon/ac mōtē oliueti eſt poſita: vbi ⁊ poſt
modū a fidelibus chriſticollis fabꝛicata fuit Eccleſia/miro lapide vndiqꝫ ta
bulata: Poſtea ꝟo q̄ꝫ ſctiſſimū coꝛpus ſepulture/oī impenſo offitio(vt poſe
matri ſaluatoꝛis)apl'i dederūt ibidē circha mauſeoleū ꝑ triduū orōni tm̄ īſiſtē
tes/reſurrectionē eiꝰ ſimul ⁊ aſſumptionē ꝑſtolabanť. Ubi ⁊ poſt triū dierū
ſpatiū. venit iterato dñs nr̄ Jeſus xp̄s feſtiuꝰ totus cū ſuis Agminibus Ange
loꝝ/⁊ maxia btōꝛuȝ ſpirituū pōpa/ītra nebulā chriſtalini coloꝛis fulgētiſſimā
q̄ qdem totū matris cohoꝑuit monumētū. Cuiꝰ tātus erat ſplendoꝛ/vt neqꝫ
apl'oꝝ qdē/neqꝫ ſāctaꝝ mulieꝝ acies/eā aliquo mō ſuſtinerꝫ poſſet Tūc īpe dñſ
Jeſus d̄ monumēto lapidē tollēs/mr̄eȝ ſuā dulciſſimā ex moꝛtuis reuocās/ite
rū ſctām eiꝰ aīaȝ coꝛpi adiūxit. illāqꝫ oīno r̄ſuſcitauit. Eidēqꝫ hec ꝟba iocūdiſ
ſima dicēs: vēi regia celoꝝ ⁊ angeloꝝ/veni itemerata mr̄ mea veni colūba mea/
īmaculata mea veni/iā enī hyems trāſijt ⁊ receſſit veni īquā poſſidere regnuȝ
pr̄is mei/atqꝫ īmoꝛtali illa ꝑfrui btitudīe: Atqꝫ cū eēt ml'tis ⁊ maxis meritoꝝ

virtutibus dealbata/ac ſpūs ſcti munerib⁹ decorata:adiiecit.Ueni de libano ſpōſa dei veni coronaberis eteni:Ad hāc itaqꝫ vocē btiſſima ꝟgo mox ꝯſurrexit ⁊ extēplo diuino Juſſu ſup choros angeloꝝ cū īgēti pōpa atqꝫ triūpho/ qn tadecia di: auguſti/etatis ꝟo ſue tertio ⁊ ſexageſimo anno/ī corpe ⁊ aīa mirabiliter ē aſſūpta:Quo qdē die/vniuerſi chriſticole eidē maximū ſacrificiū ⁊ ſolēnitatē tribuūt.Aſſumpta ῑquā fuit/vt iugiter videret ⁊ frueretͣ/ſpecie ⁊ vultu vnigeniti filij ſui ſaluatoris nrī/quē ſemp amauerat/ac ex toto ſui cordis deſyderio/ſemp ꝯcupierat.Qd ſi gaudiū ī celo ē de quolibet peccatore ꝯuerſo:multo magis putādū ꝑ tāte ꝟginis exaltatiōe atqꝫ glīa:q ī ſupnis icōparabilis fiat exultatio atqꝫ tripudiū:Cui⁹ nimiꝝ exultatio ⁊ feſtiuitas/oīum ſupnoꝝ Ciuiū ē ēt gratulatio/ꝑſerti qꝛ ipſius celebritas ē/⁊ laus ⁊ fauor ſaluatoris: Qm̄ qcqd ī ea geſtū fuit/totū eqdē puritas ⁊ ſimplicitas/totūqꝫ veritas ⁊ grā/ totū deniqꝫ miſericordia ⁊ iuſticia/q̄ vtiqꝫ ī ea de celo ꝓſperit. Tātus nāqꝫ circha huiuſmōi btiſſime ꝟginis Marie aſſūptionē fuit ordo/diſpoſitioqꝫ pulcheria oīuꝫ vꝫ Celeſtiū ſpūum/q lingua hūana minie explicare poſſet.Ceſſere eidem ī primis:celeſtes troni:Ceſere ptātes ꝟtuteſqꝫ btē:ceſere cherubin/ceſere ⁊ ſeraphin atqꝫ ceteri oēs angeli/q tam etſi nā excelſiores fuerit ⁊ ſemp futuri ſint/īmortali tn̄ aſſūpti corpis/eoꝝ glīam oēm/eoꝝqꝫ fulgorē:btiſſima ꝟgo ꝓcelluit Nemo eoꝝ ſpūuꝫ niſi cādidiſſimis fulgētibuſqꝫ veſtimētis eidē occurit. Hoc itaqꝫ mō btiſſimā iā celoꝝ Reginā:ſcti angeli dei ī celū deduxerūt. Et pmo qdē/ī frōte pria affuere ſcti angeli/cādidiſſimis īduti veſtib⁹/auro itextiſ:⁊ gemis fulgētibus:quē ſinguli cū cytharis/⁊ organis/atqꝫ alijs ꝓpe īfinitis Inſtrumētoꝝ cāticis ꝑſonabāt.Secūdo loco:Archāgeli incedebāt Albis īduti veſtibus/auro argētoqꝫ diſtictis:alijs atqꝫ alijs colorib⁹ pornati:Ueluti ſmaragdini/miro quodā mō canētes/ac ieffabili quadā arte:⁊ lyraꝝ cātu Tybiaꝝqꝫ dulciſſime pſonātes: Poſt hos ſubſeqbantͣ ēt ꝟtutes ⁊ ipſi veluti ſolis radijs am icti/roſas vernātes ī manibus portātes/q ſolū mō varioꝝ modulatōe cāticoꝝ ꝑmulcētes:mirifice pſonabāt. Hijs āt principat⁹ adiūgebantͣ/tāta incedētes grauitate:⁊ maiore quadā reuerētia:coruſcātes ſolaribus eque radijs/ſtellas pfulgidas ī capite geſtātes/cymbalis ⁊ Tynitibus argētinis pſtrepētibus ī Armoniā ꝓprie dei dignā auditu: Dominatiōes de hic ꝓcedebāt viridati:cū celeſti colore certātes/radiātibus cū ſtellis canētes ſimul ī orgāis ⁊ alijs ſuauiſſimis cātilenis/ad efferēdas mirificas ſctiſſime ꝟginis laudes. Hos āt ꝓpe ⁊ ptātes aſſociati applaudebāt:celeſti qdē colore mirifice decorati/cātātes ⁊ ipſi vna/cū pſalterijs Tibys/⁊ ſiſtris:reſonātiā quadā ꝯcinētes laudes cumulabāt: Hijs ꝑdictis iā cherubin ꝓdibāt:Ignita plane ⁊ fulgida miꝝ īmodū acies:pariter quoqꝫ ⁊ ſeraphin veſtib⁹ imiꝝ purpureis auro ſplēdidiſſimis/comis p colla ſparſis auro radiātibuſ/agilia ⁊ elegātia pter hūanū ſenſū ⁊ itellectū/nimiū certe ſplēdidia atqꝫ ſpectabilia.ſi hūanus fuiſſet eorum aſpectus/⁊ ipſi cātātia laudes ineffabiles/icōprehēſibilis armonie/ vt vox dei eterni:ꝓ huiuſmōi exeqjs Impatricis ⁊ mrīs vnigeniti filij dei diceretͣ.Ceteꝝ ipſa eadēqꝫ glorioſiſſima Regia triūphatrix ī Trono oī lapide pornatiſſimo ſedēs/celeſtib⁹ qdē margaritis ⁊ gēmis atqꝫ fulgorib⁹ coruſcās/lunā tenebat ſub pedib⁹ ſuis/cui paranimph⁹ ei⁹ archāgel⁹ gabriel añcedēs palmā īſignē

ĩ manibus geſtabat:Apud quaȝ plane deducẽdã ⁊ ipſe ſaluatoꝛ:oĩumqȝ plaſ
matoꝛ ieſus xp̃s ex ea icarnatus eſt natus/tanq̃ pꝛinceps ⁊ rex regum totus
feſtiuus ⁊ letus pariter aſcẽdebat auctoꝛ ſcilicet ⁊ gloꝛia:atqȝ oꝛnamẽtuȝ il-
lius triumphi: Sedẽs vero ipſa ĩ curru triũphali/mirabilis equidem ac exi-
mie pulchritudinis:atqȝ ineſtimabilis fulgoꝛis quem nõ niſi Michael archã
gelus optimus auriga deducebat Sctis vndiq̃ȝ angeloꝝ agminibus circũſe-
dẽtibus ac mirifice canẽtibus ĩ oĩum(vt pꝛemiſſuȝ eſt)muſicoꝝ generibus at-
q̃ȝ applauſibus diuinis.atq̃ȝ oĩbus btõꝝ ſpirituuȝ choꝛis letãtibus ĩ iubilis
⁊ exultatiõibus/⁊ varijs modulãtium vocibꝰ/q oĩum aures demulcere potuiſ
ſent.Sicq̃ȝ hoc modo beatiſſima ꝟgo dei ac dñi nr̃i ieſu chriſti mater/oĩuȝq̃ȝ
moꝛtaliũ aduocata ad imoꝛtale Regnũ eſt euecta/⁊ vſq̃ȝ ad thrõi celſitudineȝ
eſt ſublimata/vbi poſt chriſtũ gloꝛioſiſſima reſedit. Quod ad huiuſmodi cõ
firmationẽ cõſiderẽter vbiq̃ȝ nr̃a ſctã/d̃ ea canit eccleſia/qđ d̃ nullo alio ſctõꝝ faſ
eſt credere:vt vltra angeloꝝ vel archãgeloꝝ merita trãſcẽderit:Hoc qppe ſpe
ciale piuilegiũ btiſſime virginis huius,nõ nature eqdem fuit/ſed gratie/d̃ qua
naſci voluit ipſe deus et homo:Jccirco(vt diuus refert hieronymꝰ)⁊ ipa plus
fuit ⁊ eſt meritis ⁊ nõ natura/q̃ȝ virgo ⁊ homo:Aſcẽderat eniȝ xp̃s ĩ celũ/gloꝛi
am ſuã reſumpturus/vt etiã huic ſue ſctiſſime genitrici ꝟgini imoꝛtalitatꝭ locũ
ꝑpararet.vt cũ eo poſtmodũ iperpetuũ regnarꝭ poſſet.Et hec ẽ celeberria oĩuȝ
ſctõꝝ feſtiuitas ĩ qua mater nr̃a tãdem gloꝛioſa ⁊ felix ad ethereũ ꝑuenit tha-
lamum:Que ſicuti ipſi btẽ virgini incõparabilis eſt etiã admirãda oĩbus ſpi
ritibus certe extitit.Pꝛopter qđ/ex pſona eoꝛũdem ſpirituũ/ſpũs ſctũs admi-
rans ait.ĩ canticis.Que eſt iſta q̃ aſcẽdit per deſertum ſicut virgula fumi ⁊c̃.

Sãctus ꝟo Thomas apoſtolus/cũ diuina ſic diſpẽſante pꝛouidẽtia nec mi
grationi e coꝛpoꝛe/nec ſuſcitatiõi/nec poſtremo aſſũptõis ſctiſſime matris iter
fuiſſet.q̃ per Judeã ꝑdicationi occupatus eſſet/ĩ ipſa qdem hoꝛa aſſumptiõiſ
ſubito raptus eſt.atq̃ȝ in mõtem olyueti extitit depoꝛtatus/vbi eleuatis ĩ celũ
oculis/cõfeſtim cernit gloꝛioſiſſimã dñi nr̃i ieſu xp̃i matrẽ triũphali admodũ
pompa celũ ſcãdere:Cui poſt grãꝝ actiões tã ipſi beate virgini q̃ȝ deo factas
ab eadẽ gloꝛioſiſſima virgine aliqđ ſignũ ſibi ipartiri d̃poſcit.quo poſtmodũ/
⁊ ipſe cũctis mũdi moꝛtalibus/auderet huiuſmodi aſſumptionẽ ſuã libera frõ
te pꝛedicare:Cuius pꝛecibus beatiſſima virgo pmota/cideȝ ſuũ ſericũ cingulũ
quo eaȝ ſctẽ ille mulieres poſt ipſius emigrationẽ cinxerãt ſoluẽs/apoſtolo ip
ſi Thome bẽigniſſime elargita eſt. Qui ſtatiȝ e mõte letus deſcẽdẽs/ad ali-
os ſctõs Apoſtolos ⁊ fideles cõcitus ꝑuenit.Quibꝰ ⁊ narauit.qũo gloꝛioſiſſi
mã ſaluatoꝛis ſui matrem/ad paradiſi gaudia vidiſſet aſcẽdere/comitatã inu
merabilibꝰ Angeloꝝ agminibꝰ.Et vt ea res falicius crederet: Cingulũ ſeu ȝo
nam ſibi ab eadem ꝑdonatũ/ꝓtinꝰ obtulit viſendũ:Qđ dũ oẽs cognouiſſent
monumẽtũ extemplo aparuerũt/itroſpiciẽteſq̃ȝ ſi foꝛte ſctm̃ coꝛpꝰ iuenirẽt/ ni
hil eqdem niſi ſuauiſſimos odoꝛes ex eo pceperũt.Dũ q̃ iteꝝ atq̃ȝ iteꝝ ſolicite
exqrerẽt comperiũt mauſeõlũ oĩno vacuũ/ex quo coꝛpꝰ illius mirificũ a moꝛta
libus vſq̃ȝ amplius cõpertũ eſt ac ſic tãte Jmpatricis aſſumptio longe lateq̃ȝ
ab ipſis apoſtolis alijſq̃ȝ diſcipulis clarificata ⁊ diuulgata eſt/Cũ ſubito ẽt ip
ſi ſctiſſimi Apoſtoli/virtute ſpũs ſcti/ad eadem loca ĩ qbꝰ antea ꝑdicabãt mi

ro modo fuerũt reſtituti. Zona aũt ipſa in rer teſtimoniũ apud btiſſimũ Tho mã apoſtolũ quoaduixit in pretio fuit / cũ qua etiã in credibilia miracula fecit. Quo autẽ tpe vel a qbus ipſa Zona btẽ virginis ꝛ Italos fuerit delata / nullibi cõpertũ habemus. verꝫ nũc Pratũ Inſigne ꝛ ſpacioſuꝫ ac ſpecioſũ Tuſcie op pidũ eadẽ claret Zona / ꝛ illã incredibili venerat religiõe ac colitur fide / eaqꝫ ſi aliqd ab ipſis iplorãduꝫ ſit oppiduꝫ. accole ſuppliciter luſtrant. Ea eqdem ipſi pratẽſes ſe feliciores ceteris putãt quõ alijs ĩ hoc preeminẽt. Tali igiẽ ac tãto triumpho dñs noſter Jeſus xp̃s ſuã glorioſiſſimã matrẽ ad ſydera re gna pduxit. Ubi pfrui eterna ĩmortalitate ꝛ pr̃is ꝛ filij / ac ſp̃us ſancti btiſſima viſione valeat: trãſcendenſqꝫ cũctos celos / poſtremo ad imperiũ glorioſa pue nit. qđ e veſtigio latiſſime patuit. Ubi etiã eidẽ ſtatim tam imẽſum lumen ap paruit. atqꝫ ſãctorꝫ oĩum ſplẽdor / nec nõ ꝛ gaudium exultãtiũ ſpirituũ / ꝛ id q dem tm̃. Ut nec lingua / nec mẽs / neqꝫ humanuſ intellectus cape ſufficeret. Ibi quoqꝫ ab ipo filio dño nr̃o Jeſu chriſto ineffabili gaudio ĩcredibiliter affecta / iocũdiſſime patri luminũ eſt preſentata: Qui eam illariter excipiẽs / oĩbus ele ctis ĩcõmune exultãtibus. ipſam in precipuã Angelorꝫ Reginam coronauit: ꝛ vt preeſſet etiã celis mari ꝛ terre decreuit: Et tũc qdem ab oĩbus in cõe illud ſuaue cãticũ / cantari ceptum eſt. Regina celi letare alleluia: qa quem meruiſti portare alleluia: reſurrexit ſicut dixit alleluia: Fuitqꝫ hoc eius ſeptimũ gaudiũ extremuꝫ qdem / ꝛ oĩum pleniſſimũ: Quod etiã paradiſi ſingulare extitit tripu dium / ꝛ id qdem ex ſex ꝛ viginti preſertim prerogatiuis. qbus ipſa btã virgo digniſſime fuerat predita. ꝛ culta: vnde ẽt feliciſſimã reportat palmã: Inſignia igiẽ pma ſue ſingularis honorificẽtie / hec extitere vꝫ: Quod ex regali ſtirpe fue rit orta / decus deinde diuine pulchritudinis. morum elegãtia / Sapiẽtia maxi ma / ꝛ fecũditas: Item ꝛ a prudẽtia extitit cõmẽdabilis de hinc a Juſtitia: a for titudine. a temperantia: a magnificẽtia. ac a liberalitate: preſtabat iterum inſi gnibus ſanctitatis maxime / humilitatis / mãſuetudinis / clemẽtie miſericordie. charitatis. fidei. atqꝫ ſpei: Rurſumqꝫ ĩ dño gloriabaẽ. pp illibatã virginitatẽ ꝛ pudicitiam: pp religionẽ ꝛ gratiam atqꝫ beatitudinẽ ĩ oĩbus gaudijs ꝛ glo ria: Que in vnũ oẽs ꝛ ſingule hee virtutes / eidem glorioſiſſime virgini ad tantũ decoris ꝛ gaudij acceſſere cumulũ. inter ipſa paradiſi amena vt fuerit qd equi dem mirabile dictu: ĩ celo preſertim ĩ oĩbus ſanctis atqꝫ dei beatiſ ĩ hanc vſqꝫ diem. Predicemus itaqꝫ cariſſimi oẽs / ac toto cordis ardore magnificemus cõſumatiſſimã ꝛ admirãdam totis ſeculis vitam glorioſiſſime ac ſuper excel lẽtiſſime Matris dei Marie que vere virgo ꝛ Martyr fuit: quãuis ĩ pace vitaꝫ finierit. Nam ĩ ea paſſa fuit parte / que impaſſibilis eſt: ꝛ icirco pluſqꝫ martyr habita fuit: Cõſtat enim eam deum plus oĩbus dilexiſſe / ppea plus doluiſſe / in tm̃ vt doloris vis paſſionis Jeſu chriſti / eius totam pertrãſierit aĩam: ꝛ qꝛ mẽ te paſſa eſt pluſqꝫ martyr etiã ab oĩbus exiſtimata eſt. Sicut militãs eccleſia anniuerſarios triumphos dieſqꝫ letiſſimos / de vno quocũqꝫ vite ipſiuſ actu: di uinis ĩ offitijs / agit ſuis tpibus frequẽtem memoriam / que celos gloria / ꝛ orbẽ terrarꝫ vniuerſum gaudio ſemper cõpleat. cuius quideꝫ deuota cõmemorataqꝫ felicitas: magnos ad palmam ꝛ ſanctimoniã: ac generoſos excitet animos. Ut ꝛ ipſi de ea in orationibus ꝛ obſecrationibus ſcimuſ benemeriti ac tandẽ poſt

Zona btẽ vir ginis apud pratũ oppidũ cõſiſtit

Gaudiuꝫ vlti mum btẽ vir ginis

huius vite conſumationem:eam videre ⁊ contemplari poſſimus:Quibus poſt ꝙ nr̄is demeritis eam hac in vita videre nō cōtigit. Ut vel ſaltem eius integritatem ⁊ conſumatiſſimos actus conſiderantes/tum oculorum tum aurium ac lingue ceterorumqꝫ geſtuum quorum cogitatio ſolum paradiſi pars eſt atqꝫ eius odore ⁊ ſctiſſima fama necnō ⁊ mirificis exemplis. ſic cōponamus ⁊ nos ⁊ nr̄as actiōes/nr̄os ſermones/nr̄os denicqꝫ cogitatus/vt ī fine vite nr̄e ipſā btīſſimā matrē:ſuperaltatā/cū oībus Angelis ſctis ſpiritibꝰ vna videre poſſimꝰ: Quod qꝛ pſtare vel aſſeq ipſi nō facile poſſumus:tu paſſim tuos adiuua fideles atqꝫ deuotos/tua veſtigia ſequētes pijentiſſima parēs Maria:Cū ſis pricipiū ꝟtute potēs ⁊ pacis amatrix:Ac patrie celeſtis honos/⁊ gloria mundi: ❡ Demū hoc ī loco cuꝫ Alano doctore preſtātiſſimo/atqꝫ huius ſctiſſime ac itemerate ꝟginis deuotiſſio alūno/ardor ſpūſ cūctis fidelibꝰ hec dicē me cogit.

Hec eſt ſtella maris: vite via:porta ſalutis
Regula iuſticie:limes pietatis:origo
Uirtutis:venie mater:thalamuſqꝫ pudoris:
Ortus concluſus:fons conſignatus:oliua
Fructificans:cedrus redolens:paradiſus amenus:
Uirgula pigmenti:vinaria cela.liquore
Predita celeſti nectar celeſte propinans
Neſcia ſpineti:florens roſa neſcia culpe:
Gratia/fons/expers limi lux nubila pellens.
Spes miſeris:medicina reis:tutella beatis:
Proſcriptis redditus:erranti ſemita:cecisqꝫ
Lumen:deiectis requies:pauſatio feſſis:
Hec primos caſus:primeqꝫ parentis.primā
Abſterſit maculam:vincens virtute reatum:
Dirupta reſtituens:redens ablata:rependens
Perdita reſtaurans amiſſa: fugata repenſans:
Poſt veſpertinos gemituſ/noua gaudia donans:
Poſt mortis tenebras:vite nouitate relucens:
Cuius ad aduentum redit etas aurea mundo:
Poſt facinus pietas poſt culpam gratia:virtuſ
Poſt viciū:pax poſt odiū:poſt triſte iocoſum:
Ut roſa ſpineti compenſant flore rigorem
Ut dulcore ſuo:fructu radicis amore:
Ramus adoptiuus redimit:ſic crimina matris
Iſta luit:matremqꝫ facit:ſua nata renaſci:
Ut ſic munda ream: corruptam virgo: pudica
Effrontem miſeram/felix humiliſqꝫ ſuperbam
Abluat: ⁊ vite pariat ſua ſolia matreꝫ: ❡ Ergo:⁊ ſerui tui iuſta pcātis
Exaudi regina preces:quem criminis acti
Penitet:⁊ ſcelerum terrent monumenta ſuorum
Iamqꝫ animam comendo tibi cum corpore virgo
Intemerata meam/vera probitate carentem Finis

De Eua prima omnium parente capitulum ſecundum

Eua prima oīum parēſ/āno
añ xp̄i dñi nr̄i natiuitatem
nonageſimo/nono ſupra cē
teſimū qnqꝫ miliū nō ī hac
miſeriaꝝ valle vti oēs mortales(ad la⸗
borē naſcunt̄)ꝑducta fuit/neqꝫ eodem
maleo:aut Incude fabrefacta/ neqꝫ ēt
eiulās:vel īualida venit īmūduꝫ/ſꝫ vt
ſacra libri geneſeos hēt hiſtoria/quum
deus ipſe oiuꝫ plaſmator faber optm⁹
Adā ꝓthoplaſtū ex limo terre formaſ
ſet ī agro Damaſceno:illūqꝫ ī orto de⸗
litiaꝝ trāſtuliſſet/mox hāc ex latere ip

ſius Ade dormientis artificio quodam ſibi tātum cognito:eduxit in lucem/eā
demqꝫ perfectam ⁊ ſapientiſſimam/atqꝫ maturam viro/⁊ ſui factoris letabun
dam ⁊ viſu pulcherimam:immortalem quoqꝫ:⁊ rerum omnium dominaꝫ: At
qꝫ vigilātis viri iam ſociam:quam cum conſpexiſſet Euam mox eam appella⸗
uit. Neque enim ſi ſtatum hui⁹ mulieris contemplemur cuiquam naſcen⸗
ti vnquam maius aut ſplendidius Eue contigiſſe compertum ēſt. Quo⸗
niam preſtantiorem eam ceteris animantibus eduxit. dum ad ſui Imaginem
deus informatam effinxit. Fuit equidem vt arbitrari per pulchre poſſumus/
corporea formoſitate admirabilis/quia dei opera ſemper perfectiſſima ſunt. ⁊
ideo futuras omnes mulieres:eam exceſſiſſe omnino credēdum eſt. Quid eniꝫ
eius ſtatu preclarius/quidque ſublimius animaduertere poſſum⁹? Quid taꝫ
diligēter ī membris digeſtū/aut decore per articulos īflexum? Quid tam ſub⸗
limiter ī ora oculoſqꝫ erectū/vel tam vocaliter ī verba modulatum? Quid taꝫ
velociter aīatum? Quid in ſenſu diutius:aut in cogitatiōe ſecreti⁹? Quid ī ſer
mone effuſius vel īgenio fortius? Quid in diſpoſitione inſtructius/vel memo
ria tenatius aut in cogitatu deniqꝫ ſublimius? Ut ex his euidēter appareret
qꝛ illam parentem noſtram cum prothoplaſto noſtro de⁹ in omnib⁹ dignitati
bus venuſtare voluiſſet. Imo ⁊ ſtatu filij ſui domini noſtri ieſu chriſti ad fi⸗
nem ſeculorum/pro redemptiōe ſua/ſucceſſoꝝqꝫ omniū venturi:in ſuo corpo⸗
re ornaſſet. Et quoniaꝫ hijs magnificis fulgorib⁹ inſignis plurimū fuit. Non
ſuperflue arbitramur eaꝫ parētem noſtrā inter claras mulieres/tāq̄ꝫ fulgor p̄
cipuus/hic ſecūdo loco mulieꝝ illuſtriū ſeu claraꝝ fore apponendam: Hec ita
qꝫ:taꝫ Iure originis q̄ꝫ in colat⁹:oī ſplēdore illuſtrata eidem deus paradiſum
velut ameniſſimū predium vrbanis conſitum inſignibus/ ⁊ ruſticis conuenu
ſtatum arboribus ſub quadam lege donauit. Que loci illius patrona effe⸗
cta dum vna cum viro illius delitijs delectabiliter frueret̄ eueſtigio ille mor
tis preſeminator tante felicitatis inuidus quedam nepharia ei⁹ animo ingeſ⸗
ſit/ſi dē pomo tantummodo ſibi vētito comederet/mox in ampliorem gloriam
peruenire Cui duꝫ leuitate feminea crederet/arbitrans ſua quadā ſtulticia ad
altiora cōſcēdere ſtati cōtēpto vnico dei ſui mādato. pomū vetitū deguſtauit

ipſa tuū calcabit caput. Et qs dubitet: ꝙ nemo ꝓter dn̄m nr̄m ſerpentis caput
calcauit. qui ſolus. ſuper Dracones ꝛ Scorpiones ambulauit: ipſeqꝫ omnem
duxit captiuitatē: Nā ꝙ ſequit: Et tu īſidiaberis calcaneo eiꝰ, ad quē aliū cre
dimus ptinere, niſi ad futurā hoīs reſurrectionē: Sic enī calcaneū dicimꝰ ad
vltimā veſtigij hoīs ptinere. Similes enī ſibi parēteſ vꝫ Adā ꝛ Euā i. ad ima
ginē ſuā fecit dn̄s, cū feciſſet eos, ꝛ ſimiles futuri ſūt cuꝫ reſurgēt: qm̄ qcquid
nūc ī nobis auctori nr̄o diſſimile vr̄. id oē trāſgreſſionis vitio hoꝝ parētū nr̄o
ruꝫ ipreſſuꝫ ē: Ipſe enī mēdatioꝝ artifex viuaꝫ hoīs formā, ſuis deceptionibuſ
deformauit, ꝛ ſuā prauitatē nr̄is in mēbris, dū mētes corrupit aſcribit: q̄ oīa p
reſurrectiōis glīaꝫ tādem ſua pietate ꝛ vginis matris ſue glorioſe ītercesſiōe
diluent. ꝛ id ſolū, qd̄ reꝝ oīuꝫ auctorē tanqꝫ ī ſpeculo reddat emicabit. vt ipſe
Inimicus inuētor mortis, ſe doleat, ſuū opus pdidiſſe. ꝛ homo tādeꝫ ſe integꝝ
fore glorief: Nō tn̄ hoc oēs, ſed iuſti tm̄, in luce erūt. Qm̄ oēs reſurgemus qui
dē, ſed nō oēs īmutabimur. Ipſaꝫ enī pſonaꝝ diſcretionē, vtiqꝫ faciet diuerſitaſ
meriti: Ad Euā igif redeūtes: dico, ꝙ poſtqꝫ plurimū obiurgata fuit. illā dn̄ſ
cū ꝓthoplaſto nr̄o, pizomatibus cinctos ex loco delectabili iter montes ꝛ ve-
pres, ad anxios labores cōfeſtim emiſit, Cūqꝫ in hebron agro laſſi ꝛ exules tan
dē peruēniſſent. Ibidē egregia mulier (vt nōnulliſ placet) ꝑmuꝫ vertēte viro ligo
nē terrā, ipſa colo nere cepit. Atqꝫ ibidē (vt methodiꝰ martyr ſcribit) cētū par
tus: cū ītollerabilibꝰ doloribus edidit: ac alios labores ꝛ algores plurimos: ꝛ
alia multa huiꝰ vite īcomoda vſqꝫ ī ſeniū ſuſtinuit. Tādē ī mortē ſibi a dn̄o ꝓ
nūtiatā cū peruēniſſet, eo ī loco cū viro ſuo vbi dn̄s crucifixus eſt ſepulta fuit.

¶ De ſancta Sara Abrae vxore. Capitulum tertium

Sara hebrea femina, magni
patriarche Abrae vxor, iuī-
cte fidei ꝛ amoris ī deū ac
virꝝ ſuū, atqꝫ ēt ſpectate for
moſitatiſ mulier, āno an̄ xp̄i dn̄i nr̄i ad
uētū ſeptuageſimo octauo ſupra mille
ſimū ꝛ octigēteſimū. cū cētū ꝛ viginti
ſeptē vixiſſet annis ī chananeā Syrie
ꝓuīciam: ſctiſſime mortē obijt: quam
Abraā vir ſuus ī ea pegrinuſ (poſt pij
entiſſimū ꝯiugalis amoris luctū) ī he
bron (ꝑmittētibꝰ chananeis) ſepeliuit.
Ipſa qppe mortua, Abraā vtiqꝫ iuſtiſ
ſimus vir, mox ibidē agruꝫ a quodam Ephron hebronita quadringētis ſiclis
ꝓbāte monete emere voluit. In quo: nō ſoluꝫ ipſi: ſue vxori defuncte ſed ꝛ ſibi
atqꝫ eius ſoboli: ſepulcbra cōſtituit: Hec Sara: Aram Thare ꝓdam patriar-
che filiūꝫ: habuit prēm q abrae ꝛ Nachor frē fuit. Cuius pr̄ Aram: loth filio d
relicto ꝛ Sara ꝛ Melcha filiabus: cū apud chaldeos mortē obijſſet, Abraam
Sarā hāc ꝛ Nachor Melchā duxere vxores. Erat itaqꝫ Sara iter vniuerſas
ſui ſeculi claras mulieres: cum inſigni formoſitate ꝛ pulchritudine: tum deo

digniſſima pro ſtudio quod circha eum habebat plurimū inſignis ⁊ ꝯſpicua
pſeuerauit āt in ea(vt ſacra libri geneſcos hēt hiſtoria)vſqꝫ in ſuā ſenectutem
celeſtis quidā decor: ac pulchritudinis elegantia:ita vt etiā in illa:faciliſſime
poſſet adamari:Abraam āt cū eam duxiſſet vxorē mox loth ipſius ſue vxores
germanum cū nullū legiptimum haberet filiū/adoptauit ſibi:Juſſuqꝫ diuino
cū eſſet etatis annoꝝ qnqꝫ ⁊ ſeptuaginta/volens chaldeam dimittere/⁊ i chana
neam demigrare ēt ipſa adoleſcētula iā inuicti amoris facibus ſuccenſa i viꝝ
ampliſſimas regiones viro peregrinari volēti/ſe ſe inuictam ac fideliſſimā co
mitē eſſe cōſtituit. Exiſtimās illum peregrinationis laborem/diuini oino fore
cōſilij:atqꝫ neminē preter ſe/poſſe viro/⁊ dño ſuo/rite obſeqa oīa impēdere. q
res:etſi tenelle etati difficilimū videret/ꝓ nimio tñ amore/ꝓſequēdi cōſiliū ⁊ ꝓ
poſitū ſumpſit. Egreſſus itaqꝫ abraā cū Sara de charā/perit i chananeā/atqꝫ
cū multo labore tādē peruenit i ſichem/vbi altari edificato ſe ſe deo optimo plu
rimū cōmēdauit. Cumqꝫ haud m'lto poſt valida fames chananeā oppreſſiſ
ſet/abraā famis neceſſitate ꝯpulſus:cū Sara hec ꝯiuge ſua ⁊ oī familia/i Egy
ptū perit:Audierat eni egyptios feliciter viuere/eo ꝙ re frumētaria alijſqꝫ plu
rimis bonis habūdare.vt.ſ. eoꝝ.abūdantia/ſue inopie ſubueniret.Veꝝ cūꝫ
prudētiſſimus p oīa hēret/ſciens egyptios ipuros quā maxime circha mulie-
res fore/veritus ne pp vxoris ſpeciē ab eoꝝ rege occideret.anteqꝫ Egyptū in-
traret(euitādi piculi gratia)optimā excogitauit artē/Vñ ipam ꝓmonuit/vt in-
terogata/reſpōderet/ſe illius fore ſororē. Ab rege ergo iterogata:Dixit:ſe abrae
fore ſororē/nihil vtiqꝫ mētiti:erat eteni:⁊ hoc ꝓpinqtate ſanguinis:ſicut ⁊ loth
ea rōne dictus erat frater:Atqꝫ ita/hoc mō Sara pudicitiā ſuā deo optimo cō
mēdans.ſe vxorē pharaoni tacuit/ſed eſſe minime negauit:Veꝝ cū pharao ip
ſam ſibi accepiſſet vxorē a deo/graui morbo e veſtigio afflictus eſt: Quib⁹ q
dē malis pmotus.ipſam illico ipolutā(multis donatā muneribus)marito re
ſtituit. Quas obres ⁊ Sare pudicitia virtuſqꝫ ac gloria apud maritū ſuuꝫ ma
gis magis ꝙ clarior effulſit. Fuit nempe(vt pmiſſum ē)Sara hec vſqꝫ i ſeni
um eximie pulchritudinis/mirabiliſqꝫ decoris femina:Qđ in nulla ꝓrſus mu
liere vnqꝫ cōtigiſſe cōpertū eſt. Nā ⁊ ab imelech paleſtinoꝝ rex/ipam i ſua ſe
nectute pp elegātie formā/ad corruptionē(licet fruſtra)adamaſſe legim⁹:Sed
deus vbiqꝫ de ſanctiſſima mulier ſpeciale curā habuiſſe viſus eſt. Demigra-
uerat enim abraam cum Sara vxore alia vice ⁊ pp famis neceſſitatē in gerara
paleſtine.Vbi cum Abimelech rex/vidiſſet eā:⁊ ipe illi⁹pulchritudie captus
/ipſam ad corruptionem ad ſe adduci precepit.Qui mox ſumi dei voluntate:i
maximā deuenit egritudinē:Eumqꝫ ob hoc/maximo cruciaret dolore/ etiam
dominus eidem per viſum terribilis apparuit dicens: Quare peregrino meo
tantam iniuriam facere preſumpſiſti/vt aufferes ei vxorem ſuā:Quo quidē pa
uore ⁊ verbis expergefactus rex(etiā id amicis ſuadētibus)mox vxorē pegrio
Abrae/⁊ ipſe intactā reddidit.Et venia expoſtulata/ſe oronibus Abrae humi
liter comendans/illico tam ipſe rex ꝙ̃ ceteri ſui oēs ſanitatis benefitium cōſeq
meruere: Erat nempe ⁊ Sara maxime fidei mulier/eratqꝫ magne deuotionis
rerum diuinarum:pro quibus plane ſtudijs:digna deo plurimum habebatur
Quas ob virtutes ēt vir ſuus vtiqꝫ ſanctiſſimus deo ſic volēte.ſicqꝫ mādāte

per oīa eidem obediebat. Erat quoqꝫ abꝛaā vir optimus: erat ⁊ ſapiēs rebus
ī oībus pꝛimuſqꝫ pꝛenūtiare pꝛeſumpſit: deū vnū creatoꝛem eē cūctoꝝ. Et pꝛo
pterea ſolus inter oēs moꝛtales fideꝝ pater appellari ꝓmeruit. Vn̄ ⁊ ipſe deꝰ
eius vᵗutes magnope ꝯpꝛobās. Nō pdes inqt Abꝛaam mercedē tuā / di-
gnū ⁊ enim pꝛo tali religiōe te exiſtimaui gratia mea / Et idcirco habebis ait fi
liū pꝛo mercede tua. ex quo tāta ſoboles ꝓueniet / quātus eſt ſtellaꝝ numerꝰ:
q pꝛe mltitudīe dinumerari minime poteſt. Attamē licet de ꝓmiſſis ſibi a dō
nulla ei pꝛoꝛſus foꝛet dubitatio. Nihilominus: eo ꝙ ī carne vna cū vxoꝛe dile
cta viuebat / ex tali deſyderio / iugiter carnalibus mouebant ſenſibus: Habet
enim hoc impatiēs amoꝛ / vt que magnope deſyderet / ſemp habere exoptet. Ut
aliud vix queat cogitare: ꝗ̃ qđ diligat. Nec amoꝛ capit / de dilatiōe ſolatiū /
neqꝫ de difficultate remediū: Sara igit aīaduertēs ſuam ſterilitatē ſuamqꝫ ſe
nectutem / amoꝛe filioꝝ iugiter īcredibili cruciabat deſyderio Quo quidē eſtu
pmota / vnā ex Ancillis ſuis noīe Agar egyptia (ī pꝛimis dn̄o deo ſic ꝑcipiente /
marito ſuo collocauit / tāꝗ̃ ex ea filios habitura / vt ꝙ nā nō poterat / voluntate
ſuos faceret: Verūtamē de hac cōcubina) Ut diuus reffert Auguſtinus) vllo
modo aliquod crimen ſanctiſſimo Abꝛae īferendū eſt: Quia ea ad explēdam
libidinem vſus nō eſt / ſed ad pꝛolem pꝛocreādam: Optempauit qppe coniugi
ꝙ credidit ſue ſterilitati foꝛe ſolatiū: Nulla vtiqꝫ ibidem laſciuie cupido / nul-
laqꝫ neqtie turpitudo fuit. Ab vxoꝛe ancilla marito tātum modo pꝛoliſ cauſa
tradita eſt. a marito etiam cauſa pꝛolis accepta: Atqꝫ ſic ab vtroqꝫ ſolum-
modo nature fructus exqſitus eſt. Verum ancilla cū ſe cōcepiſſe noſcet / Sa-
re dn̄e ſue īſuperbire cepit / quaſi rex foꝛet filius ex ea cōceptus: ꝙ Sara egre fe
rēs / ſuſpitiōe muliebꝛi / viro ſuo illius crimē / potius ꝗ̃ eidem imputare cepit.
At abꝛaam vir ſanctus / vt tātummodo volūtatem Sare impleſſe ac per oīa
ſe inocētem demōſtraret pꝛo illius vindicta eueſtigio / dixit. Ecce ancilla tua ī
manibus tuis eſt. vtere ea quō libet: Coꝛripiēte aūt eam Sara pꝛo īgratitudīe
⁊ ſupbia ſua / fugam mox arripuit. Eunti aūt eā p deſertū / angelus dn̄i occurrit
ei / dicēs. ipſam illico reuerti ad dominos ſuos: ⁊ vitā ꝑſtinā ꝓtinus emēdare,
Quod ſi fecꝰ foret: ⁊ deo īobediēs eēt: ſciret ſe ſtati moꝛiturā. Si autē rediret
ꝓ certo fieret mr̄ pueri / ī illa terra poſtea regnaturi: Reuerſa igit domū: a do-
minis ſuis veniā obtinuit: Et poſt nō multū tp̄is agar Iſmaelē edidit filium.
Quē Sara tāꝗ̃ ſuū cū īgenti gaudio ⁊ grāꝝ actionibꝰ excepit. nutriēs ipm ac
ꝓpꝛiū: ⁊ ſui pꝛīcipatus p oīa ſucceſſoꝛē: Eo marie qꝛ putauit īpletū eē in ipſo
ꝙ marito ꝓmiſſum fuerat. Cum ſibi vernaculū ſuū vellet adoptare. dicēte dō
hic nō erit heres tuꝰ: ſed q exiet de te / ille erit heres tuꝰ: Hoc ergo ꝓmiſſum / ne
ī ancille filio putaret impletū / iam cū eſſet ipſa annoꝝ nonaginta / ⁊ dn̄s / ſuꝰ no
uem ⁊ nonaginta apparuit dn̄s abꝛae / ⁊ dixit illi: : Ego ſū deus / eſto placēs in
cōſpectu meo: ⁊ ponā teſtamentū meū īter me ⁊ te: ⁊ implebo te valde eriſqꝫ
pater multarū gētiū: ⁊ nō appellabit nomē tuū abꝛam: ſed abꝛaā ⁊ gētes: ac
reges ex te exiēt. Deīde adiecit deus: Sarai vxoꝛ tua: nō appellabit Sarai: ſed
Sara erit nomē eius. Benedicam quoqꝫ illā: Et dabo tibi ex ea filiū: ⁊ benedi
cā illū: ⁊ erit ī natōes / ⁊ reges gētiū ex eo erūt. Quibꝰ auditis: abꝛaā mox ꝓcidit
ī faciē ſuā: ⁊ riſit. dicēs ī aīo ſuo: Si mihi cētū annoſ hn̄ti naſcet filiꝰ ⁊ ſi ſara an

noꝝ nonagita pariet? Subiunxit ãt deus Abrae ꝛ dixit: Utiq; Sara vxor tua
pariet (tibi singulari dono) filiũ ꝑter nãm. ꝛ vocabis eius nomẽ: Iſaac. ꝛ ſtatuã
teſtamẽtũ meu ad illuꝫ, in teſtamẽtũ eternũ: Audiuit itaq; demũ de⁹ Abra-
am: exaudiuitq; ꝛ humilẽ Sarã dans eis filiũ: Nã poſt hec Sara euoluto ãn
no, nõ ſimpliciter ſecũdũ naturã generandi, ſed ſupra nãm ſue etatis (ꝙ nulli
vnq̃ꝫ ꝯtigiſſe cõptũ ẽ) gẽuit Iſaac filiũ, ꝙ maximi bñficij Inditiũ vtiq; fuit. In
iſto itaq; ꝓmiſſiõis filio, q p grãm: nõ p nãm fuit. De vocatione gẽtiũ p grãm
, de⁹ euidẽter itelligere voluit. Que. ſ. nõ p gñationẽ, ſꝫ p regenerationẽ futura
erat. Riſit igr̃ Abraã i ꝓmiſſiõe dei, riſit ꝛ Sara, ſꝫ nõ vtiq; p moduꝫ irriſio
nis diffidẽtiuꝫ, ſꝫ gratulãtiuꝫ: Uerba eni ei⁹ illa, i aio ſuo: Si mihi cẽtũ annos
hñti naſceꝛ filius, etſi Sara nonagenaria pariet, nõ fuere dubitãtis, ſed potius
admirãtis ꝛ exultãtis. Ex hoc eni puer id nom̃ hñit: Nã ꝙ riſus ille (vt pꝫ Au
guſtinus reffert) nõ ad irridẽduꝫ obprobriuꝫ, ſꝫ ad celebrãduꝫ gaudiuꝫ ptine
bat, pꝫ: qꝛ nato Iſaac, ꝛ eo noie vocato. Sara mõſtrauit cuꝫ dixit. Riſuꝫ mihi
fecit deus: Quicũq; eni audierit, mihi vtiq; ꝯgaudebit. Nato itaq; Iſaac Sa
ra etſi prius Iſmaelẽ tanq̃ꝫ filium ꝓpriuꝫ diligeret, verita, ne aliquãdo ab ipo,
filius ꝓprius (mortuo pre) oppmereꝛ, noluit ipm cuꝫ Iſmaele enutriri: Sed
marito ſuaſit, euꝫ cuꝫ matre i aliã regionẽ trãſmitti: Que qdẽ rex cũ ab initio
nimiuꝫ crudelis Abrae videreꝛ, filium vꝫ paruluꝫ cuꝫ muliere ſine alimẽto ꝓ
bijcere. poſtea cum placuiſſet, ad q̃ Sara ꝑcipiebat, cõſenſit. Tradito igr̃ Iſ
maele puerulo matri cuꝫ aqua i vtre ꝛ modico pane: Iuſſit eã abire, ireq;: quo
itineris neceſſitas ipareꝛ: Dum ergo abeunti: panis ꝛ aqua deficerẽt. Agar in
maximis curis ꝛ erumnis cõſtituta: puerum (iaꝫ morti ꝓximum) ſub arbore
ꝓiecit: ꝛ ne ea pñte deficeret: ꝓcul abſceſſit. Ad quam mox veniẽs Angelus
dei: dixit. ibidẽ adeſſe fontẽ: ex quo poſſet pueruꝫ recreare: monuitq; eaꝫ: oĩno
erumnas declinare: ac puero curam adhibere: ꝙ ꝛ factum eſt. Sara igiꝛ pue
rum cuꝫ charitate ſuſcipiẽs: benigne aluuit ac p oĩa religioſe educauit: atq; il
lum icredibili affectu dilexit: eo ꝙ vnigenitus eẽt. ac ꝓ eo: ꝙ ſingulari priui
legio atq; munere ſibi dñs cõceſſiſſet. Ipſe quoq; puer parẽtes ad amorẽ ſu-
um atq; fauorẽ ꝓuocabat, ꝙ oi virtute ſtuderet: ꝛ ipſoꝝ magnã haberet ſolici
tudinẽ atq; affectum circa religionẽ. Cuſtodiebat ꝛ eni ad coꝝ Imitationeꝫ
ꝑcepta dei: eiuſq; iuſtificatiões atq; legiptima: Porro ipſaꝫ Sarã cognouiſ
ſe diuinitatẽ vnã eẽ: eandẽq; ſubſtãtiã: atq; ipſam i tribus equaliter pſonis i
eẽ abſolute: ꝛ idubitato credidiſſe haud dubito: Et idcirco eius nomẽ ꝟtus
appellatum eſt. Sicut ꝛ paulus in Epl'a ad hebreos ſcripſit: dicẽs. Sara: ex
fide: virtutem accepit. ad emiſſionem ſeminis. Eius equidem fidelis conſtan
tiſſima: ſpeſq; certa: ac charitas immenſa: maxime vtiq; erãt. ꝙ eius ſanctimo
nia ꝛ ceremonia, cult⁹: nec nõ ꝛ religiõis ſtudiũ poptime demõſtrabãt. Eius dẽ
niq; matrimonialis beniuolẽtie charitas ſancta ꝛ incredibilis pene fuit. Naꝫ
tãto amoris ac vere reuerẽtie ſtudio viꝝ ſuuꝫ quoaduixit ꝓſecuta ẽ. vt nõ ſo-
luꝫ illũ verbis decẽtiſſimis appellãdo euꝫ. Dñm ſuuꝫ: teſte btõ petro aplo: ſꝫ
ꝛ ipſi⁹ oẽs quas ꝑpeſſus fuerat: i corde ſuo ſecreta ſemp ſuſtinuit paſſiones:
Perſepe eni ei⁹ corde obuerſabanꝛ: q̃ ꝛ quãta vir ſuus ſanctus Abraã paſſus
fuerat duꝫ fidẽ: ſolus iter cunctos ſeruaſſet incredulos caldeos: dum patriam

z ꝓpinquos ŏſeruerit/ dũ ſuã ſterilitatẽ ꝯdoluerit. dũ pp famis egeſtatẽ mõ i Egypto/ mõ in gerara peregrinatiõis ꝑtulerit iniurias: dũ mori pp ſuam ipſius pulcbritudinẽ extimuerit. dum ſibi ereptã cruciaret̃: qȯ equiſſimi iudicis dei nõ paſſa fuit iuſtitia: dũ iuſſu diuino ſibi ipſi circumciſionis vulnus iferri vidit. dũ etiã filium Iſmaelẽ cũ matre eijcerit. deniq; ꝙ difficilimu; videbat̃: dũ ipſe vir ſuus reliogioſiſſimus Abraã tẽptatus fuit i Jmolatiõe Jſaac dilectiſſimi filij: que res etſi oẽm doloris cruciatũ exceſſiſſe viſus ſit/ tñ tãq; fidelis oẽs iſtas iacturas ꝯſtanti aio ꝑtulit. Agnouerat eni ad celũ hoibus/ ꝑ aſpera/ z duros huius vite anfractus eſſe viã a deo ꝯſtitutã/ quã viã/ nõ tenebãt/ q omino tẽptari recuſant: Et iõ maxima eiſdẽ ſucceſſerũt bona: Unde ẽt pp ipſius marias z inuãs virtutes/ Arabici pplĩ/ q oẽm terrã ab Euphrate vſq; ad mare rubrũ tenẽt: q ex Agar ancilla ꝓpagati ſũt/ ad ampliorẽ eoꝝ dignitatẽ/ z excellẽtiorẽ gloriã ſe pocius Saracenos q̃ Agarenos appellari maluere. ❡ Hec ita q; Sara ſãcta/ oĩu; clariſſimaꝝ Matronaꝝ parẽs z Magiſtra/ poſteris oib⁹ (vt augurari poſſumus) duo viuẽdi genera cõſtituiſſe viſa eſt/ vnum videlicet cõtemplatiuum/ alterumq; actiuum: Jnquibus ipſa tanq; quoddam certiſſimu; exemplum z Auriga/ ſe ſe omnibus premiſit. Ut futuras omnes mulieres accenderet z inflamaret/ ad emulandã omnium virtutum ornamẽta/ ex quibus omnis honos/ omniſq; vera laus perficitur. Et de hac ſatis ſuperque.

Actiue z cõtẽplatiue inuentrix

De Semiramide Aſſyriorum Regina capitulum quartum

Semiramis iſignis Aſſyrioꝝ Regia tpibus Sare ꝑdicte militari diſciplina ſexũ mẽtita ſuũ grãdia pluria z egregia faciora geſſit/ q qdẽ (etſi diſſimilia Sare facinoribus ſint hita) illã tañ clariſſimã plurimũ reddũt. Hec eni a nobiliſſimis parẽtib⁹ ꝓgẽita fuit. a qb⁹ iflorida ſui etate/ Nino Aſſyrioꝝ Regi matrimonio iuncta ẽ. ex quo Ninã vnicũ genuit filiũ: Porro cũ Ninus rex vniuerſã Aſyã z Bactriã ſibi ſubegiſſet/ ictu ſagitte interfectus eſt. Que cũ admodũ adhuc iuuẽcula remãſiſſet vidua/ z filius ſimilite r puerulus/ nõ extimãs tutũ fore/ tam grãde Jmpiũ/ etati tã tenelle comittere: Adeo grãdis z ingẽtis ai fuit/ vt quas ferus maritus armis ſubegerat natiões/ coercueratq; viribus/ arte z igenio regẽdas/ femina aſſumere auderet. Nã quodã aſtu muliebri/ falacia ꝑgrandi excogitata/ more viri ipzimis decepit ſuũ exercitũ. Erat hec Regina oib⁹ liniamẽtis corpis ſimilis filio/ nude vtriq; gene/ z ꝯſona vtriq; vox/ atq; ſtatura corporis parũ differebat a puero ſibi nato: Quib⁹ iuuãtib⁹/ ne iꝑroceſſu/ qȯ fraudẽ detegere potuiſſet obeſſet. caput z brachia/ ac crura vtriuſq;/ velamẽtis ꝯtexuit. Et qm̃ id inſuetũ Aſſyrijs forte viſu; fuiſſet egit (ne afferet hic nouus hitus admiratiõnẽ populo) vt ornatu ſimili oẽs vterent̃. Et ſic Nini oli ꝯiunx

filium ⁊ feminam ſimulās/mira cū diligētia mayeſtatem regiam adepta/ eā
militaremq̧ diſciplinam ſeruauit/⁊ mētita ſexū/grādia multa/⁊ egregia mul
ta viris robuſtiſſimis decētia opata eſt. Et dum nullo labori parcēs/aut peri
culo territa/inauditis facinoribus quorumcūque ſuperaſſet inuidiam/nō eſt ve
tita cūctis aperire que foret: quod ne etiā fraude ſimulaſſet feminea/q̄ꝫ vellet
oſtēdere/nō ſexum/ſed animū Imperio oportunū: Quod quātū aduertē
tibus igeſſit admirationis/tātum mulieris maieſtatē īclitam ampliauit: Hoc
vt eius facinora paululū protēſius deducamus in mediū: Sumptis (poſt in
ſigne figmētum) virili animo armis nō ſolū q̄ vir ſuus queſiuerat/tutauit im
periū: ſed Ethyopiam aſe acri laceſſitam bello atq̧ ſuperatā/iūxit eidem: Et
i Indos vehemētia arma cōuertit. Ad quos nūdum preter virum quiſq̄ꝫ acceſ
ſerat Babyloniā inſuper ingētē Nembroth Ciuitatē i caldea ampliat. Cu
ius muri (vt philoſtratus hiſtoricus ſcribit) erāt trecenta per circuitū ſtadia:
plinius vero reffert: murorū ipſius ſexaginta quatuor paſſuū milia. Craſſitu
do vero quinquagita cubitos altitudo autē quater tātum: Erat itaq̧ Babylo
nia membris temploq̧/ac validiſſima aree admirabilis: Quā poſtmodū Cy
rus perſarum rex euertit ⁊ complanauit. Semiramis autē preclariſſima muli
er/nō cōtenta acquiſitos a viro regni terminos tueri/ſed ⁊ Ethyopiam quoq̧
ſuo adiecit Imperio/atq̧ indis bellū intulit. quo preter illā/⁊ Alexādrū ma
gnū/neminē vnq̄ꝫ itraſſe legimus. Multas preterea ex nouo cōdidit ciuitateſ
atq̧ alia ingētia pegit facinora: que oīa ne dū femina/ſed i quocūq̧ viro ſtre
nuo/mirabilia atq̧ laudabilia/⁊ perpetua memoria viderētur celebranda: que
tamē ſuis obſcenitatibus fedauit/illecebris videlicet ⁊ ſturpis. Quia cū inter
ceteras quaſi aſſidua prurigine libidinis vrereť: ⁊ plurimos haberet cōcubito
res/ēt Equū (vt plinio placet) quēdā: tm̄ amauit. vt auctore Juba/cū eo coiret:
Sed nec filio miſceri erubuit/a quo cū cōcubitū expoſtulaſſet ab eodē interfe
cta eſt. Dicēte oroſio/Semiramis libidine ardēs/ſanguinem ſitiēs. cū plurios
quos cōcubitu oblectaſſet/occideret/tādē a filio ꝓprio iterfecta eſt. cū duobuſ
⁊ quadraginta regnaſſet annis: Hec fediſſima femina cū decus ſuū p oīa tur
pi nota maculaſſet/putās aſtutia ſua abolere qd̄ laſciuia deturpauerat legē cō
didit: vt circa venerea/liceret agere ipune qd̄ liberet ¶ Timenſq̧ ne a domeſti Femoraliū
cis feminis cōcubitu fraudereť filij (vt quidā ſcribūt) ꝑma vſum femoraliū ex primū iuētū
cogitauit omniſq̧/oēs aulicas ſubcinxit eiſdē: qd̄ adhuc apud Egyptios ⁊ af
fros obſeruať. Hoc eni laſciuie ſceleſtum facinus/⁊ hec peſtis vbiq̧ euolare
cōſueuit/adeo/vt niſi eueſtigio e cordibus amoueať: ſenſim incautas hominū
mētes occupet/illaſq̧ in imane precipitiū pertrahat ita vt omne decus cuiuſ
cūq̧ inficiet. ⁊ cōmaculet. Hec itaq̧ Semiramiſ Regina adhuc viuēs: Ut plu
tarchus refert ſibi ſepulchrum extruxit. iquo hec litteris ſcripſit. Quicūq̧ rex
pecunijs indiguerit. patefacto hoc monumento/q̄ volueris accipito: Itaq̧ da
rius perſarum rex lapide ſublato: pecuniarum nihil inuenit. ſed alias litteras
reperit. que hec dicerent ni malus vir eſſes/ac nimis inſaciabilis cadauerum
loculos non moueres.

¶ De Minerua capitulum quintum

MInerua que ꝛ pallas femia a poe
tis cātatiſſima/tꝑibus Jacob pa
triarche i gretia/multa fuit claritate cō
ſpicua. Que vt nōnullis placet/ꝛ quaꝫ
marime illi ſtolide hoīuꝫ antiqtati/ nō
ex moꝛtalibus/ſed e celo lapſa ē. ꝛ apō
Tritonidē lacuꝫ ꝑmuꝫ iuenta/ex cui⁹
noīe/poſtea Tritonia appellata ē. hec
namqꝫ Jouis ꝑmi pꝛiogenita fuit. Que
apud rudes Afros cū multa añ icogni
ta repiſſet/nō ſolū ipſi/ſed ꝛ greci/ eam
abſqꝫ matre ex iouiſ cerebꝛo genitā cre
didere. Que iō/vt pꝫ Auguſtinus ſcri-
bit tāto ꝓcliuius dea credita fuit/quāto eius oꝛigo minus inotuit. ¶ Nā ipa
Lanificii pꝛia iuētrix — ꝑmuꝫ lanificiū Afris ꝛ grecis oībus antea icognitū iuenit. Oſtēſo vꝫ quo oꝛ-
dine purgata laua ſupfluitatibus/ꝛ dētibus ferreis mollita: colo apponeretur
Teſtrini pꝛia iuētrix — Atqꝫ demū digitis deducētibus cōuerteret i filium. Teſtrinū iſuper excegi
tauit officiū: eaqꝫ docuit/quo pacto iternecterētur iuicē fila. ꝛ tractu pectinis
iūgerētur/ꝛ pedibus ſolidaret itextum. Jn cuius opifitij laudē/pugna iſignis
Oley pꝛia inuentrix — illa eiuſdē ꝛ Aragnes colophome recitat. ¶ Vſum ꝑterea oley eouſqꝫ moꝛta
libus i auditū/hec iuenit. Docuit eni atticos Oliuas ſeu Bachas mola terre
re/trapetiſqꝫ ꝑmere. Qō q2 multum vtilitatis afferre viſuꝫ fuit. ei aduerſus ne-
quadrigaꝝ pꝛia iuētrix — ptunū i noiandis a ſe Athenis attributa victoꝛia credit. ¶ Volūt ēt hui⁹ fuiſ
ſe opus/cū iā quadrigaꝝ pꝛima repiſſet vſum/ēt ferrea armamēta ad cōtegen-
da coꝛpoꝛa i bellis oꝛdiaſſe: ꝛ leges oēs qbus eatur i pugnā edocuiſſe. ¶ Di
Numeroꝝ pꝛia iuētrix — cūt ꝑterea eam numeros iueniſſe ꝛ i oꝛdinē deduxiſſe/quē i hodiernū vſqꝫ ſer
ꝑhiſtularuꝫ inuentrix — uatur ¶ Ceteꝝ ꝑhiſtulas ſeu Tybias ex paluſtri calamo pꝛimā eā ꝯpoſuiſſe
credidere/eaſqꝫ i terras e celo deieciſſe: eo qō flātis redderēt turgidū gutur/ꝛ
oꝛa defoꝛmia. ¶ Jtaqꝫ ob tot cōperta iſignia deytatū largitrix: antiqtas eidē
ſapiētie nnmeꝝ attribuit. Quo ituitu Atheniēſes ſapie ſtudioſi eā i ſuam ſum
pſere patronā. eiqꝫ Arcē dicauere: ꝛ Jngēti tēplo cōſtructo/ſuoqꝫ noī cōſecra-
to/i eodē illā effigiauere oculis toꝛuā: eo q2 raro noſcat/i quē finē/ſapiētis ten
dat itētū Galeatā: volētes ob id/ſapiētuꝫ tecta ꝛ armata ſignificari cōſilia: Jn
dutā loꝛica: eo q2 ad quoſcūqꝫ foꝛtune ictus/ſemp armat⁹ ſit pꝛudēs. ¶ Pre-
terea criſtalino caſſide/ꝛ i eo goꝛgonis caput iſirnm ꝓtectā ꝑtendēs ob hoc/
lucida ſapiēti oīa/eē tegumēta/eoſqꝫ ſemp ſerpētina aſtutia adeo ꝑmunitos/vt
ſaxei eoꝝ ituitu videant ignari. Eius i tutelā poſuere noctuā: firmātes/ ꝓ vt in
lucē/ſic ꝛ i tenebꝛis videre ſapiētes. Hāc añ alia voluerūt ꝑpetua floꝛuiſſe ꝟ
ginitate: qō vt plenioꝛ credat fide finxere vulcanum ignis: deū cōcupiſcentie
carnis feruoꝛē diu cū ea luctatum fuiſſe/ſupatumqꝫ: Tādē huius mulieris fa
ma/atqꝫ Numinis reuerētia/ſe adeo lōge lateqꝫ diffudit tantūqꝫ fauit illi vete
rū erroꝛ/vt fere ꝑ vniuerſum oꝛbem eius i honoꝛē tēpla cōſtruerent/ꝛ celebꝛa-
rētur ſacra: eo uſqꝫ cōſcenderet/vt i capitolio penes Jouem optimū maximum
que/eidem Cela deducaretur. Et inter potentiſſimos Romanoꝛum deos

IUno fuit Saturni ex ꝑdicta Opi ſeu Rhea filia que poetaꝝ carmine toto orbi p̄ ceteris mulieribus gētilitatis labe īfectis/celeberriā ꝑdicat/tꝑib⁹ patriarche Jacob ī notiſſimū apud gētiles euaſit nomē. De qua certe potius egregiā fortunā recitare poſſumus/ꝙ aliqd opus memorabile de ea refferre/ Fuit enim cū Joue illo cretēſe(quē veteres deū celi finxere)vno partu edita atq̧ enutrita:ꝛ ab Jnfantia Samū trāſmiſſa/ꝛ ibidē cū oī diligētia educata: Demū cū ad pubertatē peruenisset ipſi ioui fratri nupta eſt. Qd̄ p multa ſecula: eiuſdē ſtatua ī tēplo Samij eſt teſtata. Nā exiſtimātes Samij/nō modicū ſibi poſteriſq̧ ſuis afferre glorie ꝙ ſe penes alta/atq̧ deſpōſata Juno ſit/quā celi reginā atq̧ deā arbitrabant/ne memoria dilueret. eidē ingēs tēplū ꝛ mirabile extruxere. ſuoq̧ Numini dicauere/atq̧ ex marmore cādidiſſimo eiuſdem ymaginē ī habitu virginis nubētis ſculperūt ꝛ ſuo in tēplo īpoſuerūt. Hec tā magno regi nupta/excreſcēte ī dies fama eius atq̧ imperio/ lōge lateq̧ ipſius nomē efferēte/nō modicū ꝛ ipſa ſplēdoris conſecuta eſt. Sane poſtq̧ poeticis fictionibus/ꝛ īſana antiquoꝝ liberalitate celi regina facta eſt/que mortalib⁹ regina fuerat. Olympi regnis eā diuitijſq̧ prefecere/nec nō ꝛ illi cōiugalia iura/ atq̧ parientium auxilia comiſere:ꝛ alia lōge plura ridēda/potius ꝙ credēda. Ex qbus ſic humani generis hoſte ſuadēte/multa illi vndiq̧ cōſtructa ſūt tēpla altariaq̧ pluria/Sacerdotes vates īter quas fuerūt Caſſandra Chryſen virgines tam ipſius Junonis ꝙ Apolinis. ꝛ ſacra atq̧ ludi more veteri īſtituta/ Et vt de reliquis taceā/poſt Samos/celebri veneratione/ab Argiuis populis ꝛ Carthaginēſibus diu multumq̧ honorata eſt. Et poſtremo Romā delata in capitolio/ꝛ ī cella Jouis optimi/nō aliter ꝙ iure iūcta ſuo locata:ſub vocabulo iunonis regine a Romanis reꝝ dominis/cerimonijs multis/etiā poſtq̧ ī terris chriſtiana religio ſurrexit honorata eſt.

¶ De yſide Egyptiorum dea capitulum.viij.

YSis cui antea yo nomē erat clariſſima nō ſolum Egyptiorum regina/ſed eorū poſtremo ſanctiſſimum ꝛ venerabile numē tēporibus ſanctiſſimi patriarche Jacob īter mulieres illius temporis claras/peregregia fuit/ac memoratu digniſſima:hec itaq̧ celeberrima femina/īprimis Jnaci argiuorū regis filia fuit:ꝛ phoronei ſoror:quā etſi poete fingāt/ad venuſtatem forme placuiſſe Joui/ꝛ ob id ab eo oppreſſam/ꝛ Argum cuſtodem a Mercurio occiſuꝫ

vaceq; a iunone/ceſtrũ ſuppoſitũ/ꝛ curſu rapido i Egyptum deuectam/Ibidemq; a ſe recuperatam formã.ꝛ ex eo yſidē appellatã ab hiſtorie veritate nō diſcrepãt:Cum ſint q aſſerãt a Joue adultero virginem oppreſſam:eamq; ob ꝑpetratũ ſcelus/metu patris ipulſam cũ qbuſdam ex ſuis ɔſcēdiſſe nauē/cui vacha eſſet inſigne/ꝛ igenio ingēti ꝑdiam/aio regnãdi cupidine agitatã/ꝓſpero vēto ad Egyptios trãſfretaſſe.Et ibidē acta/regiōe delectata cōſtetiſſe:Ubi cũ cōperiſſet populos regionis rudes ꝛ inhertes/ꝛ reꝝ hũanaꝝ oium fere ignaros ac ritu beſtiaꝝ potius q̃ hoiũ viuētes/cũ multo labore/ꝛ celebri iduſtria docuit illos terras colere/ꝛ cultis ſemina comittere:ꝛ colectos tãdem fruges in cibos ſeu panem deducere: Preterea ēt illos ſilueſtres ꝛ vagos i vnum redigere ꝛ datis legibus:ciuili more viuere. Et qđ lōge ſpectabilius i femina eſt: Litteras ydiomati cōueniētes carateribus adinuenit/ꝛ viris ad doctrinã ipſius aptioribus oñdit quo ordine iūgerent Que adeo marabilia iſuetis viſa ſũt/vt arbitrarētur facile/ipſam e celo lapſã.Et ppea diuinos eidē honores ſtatuerũt.Sed ea mortua/ēt dyabolo ſuadēte i tãtã venerationē euaſit:vt nō ſolum apud Egyptios ſingulis annis ſacra illi iſtituerent/ſed ēt apud romanos atq; alias natiōes tēpla pgrãdia illi cōſtruerent. Huius autē ꝑclare mulieris Apis rex vir/fuit q cũ eadem yſide multis annis impauit.Sunt tñ qui dicãt huic yſidi Theglonũ quēdam fuiſſe virum:ꝛ ex ea Epaphũ ſuſcepiſſe.q Egyptijs poſtea regnauit.de hac qdem mnliere veteres poete multa finxere figmēta que ad hiſtoriam non pertinent

Litterarum egyptiarum pria inuētrix

De Cerere frugum dea capitulum.viiij.

Ceres magna Siculoꝝ regina Celi regis filia hiſdem tpibus qbus ꝛ ꝑdicta yſis/apud Siculos magno fuit i pretio.Que ꝑmo cũ ſicanio Siculoꝝ regi ɔiugio copulata fuiſſet/tãto ibidē igenio valuit:vt cũ agroꝝ culturã excogitaſſet.ꝑma apud eos Boues domuit/ꝛ iugo aſſuefecit ꝛ aratro atque vomere adinuētis qbus terras ꝓſcinderet/ſulcis femina primũ tradere cepit.Que cũ i ampliſſimam ſegetem excreuiſſent eam ſpicis eruere/lapidibus terrere/panem cōficere/ꝛ in cibum deducere(homines glãdibus ꝛ pomis ſilueſtribus aſſuetos)edocuit.Ob quod meritum/cũ eſſet mortalis femina/eam frugum deam Sicculi arbitrati ſũt.ꝛ diuinis honoribus ipſam extulere/eãq; Saturni ꝛ Cybeles credidere filiam:Huic tãtum vnicam ex Joue filiam ꝓſerpinam fuiſſe dicunt/quam eidem Orcus Moloſſorum rex furtim rapuit.Quam cum diu queſiuiſſet.poete veteres multas confixere fabulas. ¶ Altera Ceres apud Eleuſim Attice regionis Ciuitatem etiam fuit eiuſdem meriti penes ſuos clara/cui Triptholomum obſequioſum fuiſſe tradunt/Quam vetuſtas ip-

Bouum domandorum pria inuētrix

Arati prima inuentrix

panis cōficiēdi pria inuē

Ceres altera fuit

ſa ſtolida/ꝛ deitate ꝛ honoꝛibus eque extulit ſub vno tãtum nomine/ambarũ ingenia extulere. Harum itaqꝫ mulieꝝ ingenium magno equidẽ preconio dignum exiſtimo. ꝙ vagos ſilueſtreſqꝫ ꝛ idoctos homines/e nemoꝛibus ad vrbes traſtulerint/ꝛ pollitico modo eos viuere docuerit. Quod ferino modo viuẽtes/ad melioꝛẽ viuẽdi modũ edocuerint. Quod coꝛpoꝛa lucidioꝛa vegetioraqꝫ membra/ex alimẽtis humano vſui ꝯfoꝛmioꝛa preſtiterint. Quod oꝛbẽ arboꝛibus vepꝛibuſqꝫ incõpoſitũ ꝛ icultũ i maximam pulchritudinẽ ad vtilitatẽ publicam verterint. Quod deſides aios ad quãdaꝫ cõtemplationẽ excitauerint. Quod vires hominũ fractas ꝛ deſides i ex ruſticitate quadã in vrbanũ exercitiũ traxerint Ex qbus ampliate cõditeqꝫ ſũt vrbes innumerabiles: aucta quoqꝫ ſũt Imperia/ atqꝫ alia plurima bona prouenere/Quibus certe humanũ genus pp tot tantaqꝫ benefitia plurimum debere confiteoꝛ.

De Marpeſa Amazonũ pꝛima Regina capi. x.

Marpeſia ꝛ Lãpedo Amazonum inuictẽ Regine ſoroꝛes tpibus Jacob fuere: que qdem ob illuſtrẽ belloꝛum gloꝛiã ſe ſe martis vocauere filias: Quaꝝ qm̃ pegrina eſt hiſtoꝛia: illaꝫ paulo altius repetemus: E Scithia igitur ea tẽpeſtate ꝓuintia vtiqꝫ ſilueſtri ꝛ fere exteris iacceſſebilli que qdem ſub Artheo climate/ꝛ ſe vſqꝫ in occeanũ ab Euſino ſinu diſtendit ſileſius ꝛ Scholapicus qdam regij Iuuenes factiõe maioꝝ ſuoꝝ pulſi: cũ pte popſoꝝ iuxta Thermadontẽ Capadotie flumẽ deuenere: ibiqꝫ cyrijs cã pis occupatiſ raptu viuere: ꝛ icolas latrocinijs iſeſtare ceperũt. A qbus tractu tpis p iſidias fere oẽs trucidati ſũt hoies. Quod cũ egre ferrent viduate cõiuges/ꝛ i ardoꝛẽ vindicte deueniſſent/feruide/cũ paucis q ſupfuerãt viris/arma ꝓpere: Et pꝛimo ineptu facto/hoſtes a ſuis ſubmouere finibus: Inde vltro circũſtãtibus itulere bellũ. Demũ arbitrãtes ſeruitutẽ potius q̃ cõiugiũ: ſi exteris adherrẽt hoibus/ꝛ feminas ſolas poſſe ſufficere bellis ꝛ armis/ne mitioꝛes viderent habuiſſe deos: ceteris: e qbus viros a cede finitimoꝝ foꝛtuna ſeruaſſet/cõi cõſilio irruẽtes i ſuos/oẽs interemere. Inde i hoſtes furoꝛe cõuerſo quaſi viro rũ neces ulture/illos adeo cõtriuere/vt ab eis pacẽ ipetrarẽt. Qua ſucepta/ad ſucceſſionẽ cõſequendã/viciſſim finitimis adherebãt ꝛ cũ ꝯcepiſſent. e veſtigio reuertebant iſedes ſuas. Tandem qui naſcebant mares occidebant ſtatiꝫ/feminas aũt reſeruabãt/ꝛ ad militiam cũ diligẽtia inſtruebant/Et duꝫ adhuc tenelle forẽt/mamillas dexteras igne aut alio medicamẽto eis auferebat: ne adultis exercitiũ ſagitãdi ipſa ipediret manilla. Siniſtra aũt linquebat itacta/vt ex illa nutrimẽta poꝛrigerẽt naſcituris. Ex quo Amazonũ vocabulũ ſoꝛtite ſũt ab. A. e ꝙ o ſine/ꝛ mazonũ mãma/qſi ſiñ mãma: Hec eis i alẽdis femis erat ea

Mos feminarum amazonum in filiis ſuis

cura que nr̃is. Nã colo calatiſue aliiſq; mulieribus exercitiis abiectis: venationibus: diſcurſſionibus: domatiõibus equoꝝ: laboribus armoꝝ aſſiduis ſagittatiõibus: ꝛ huiuſmodi exercitiis: maturiores puellas durabãt: in aptitudinem ꝛ virili robur quibus artibus nõ ſolũ Cyrios tenuerũt cãpos a ſuis olim maioribus occupatos: qn ymo Europe īgẽti parte belloꝝ iure qſita: plurimũ aſie: occupauere formidabileſq; oĩbus deuenere: Sane ne viribus deeſſet regimen: añ alias Marpeſiam ꝛ lãpodonẽ has poſt ceſos viros: ſibi iſtituere Reginas ſub quaꝝ auſpitiis: ſuũ plurimũ augere Jmpiuʒ: He quidẽ cũ militari diſciplina iſignes vtiq; eſſent partitis itra ſe ꝓuintiis (vt puta) cũ vna i regni tutelam ſubſiſteret: reliqua: parte copiaꝝ ſumpta: ad ſubitiẽdos finitimos eaꝝ impio: icedebat. Et ſic viciſſim maximis partis p̄dis: augerũt aliquãdiu rẽpublicaʒ ſuã. Veꝝ cũ lampedo ad vltimũ i hoſtes duxiſſet exercitũ: repẽtino barbaroꝝ circũ adiacẽtiũ icurſu: Marpeſia nimiũ ſui fidẽs aliqbus filiabus relictis: cuʒ parto copiaꝝ ceſa eſt. quid autẽ de lãpedone eius ſorore factũ fuerit: nullibi iuenit. Has tñ Reginas lõge añ tpa iacob fuiſſe multi aſſeuerant: vt ꝛ nos in ſecũdo chronicorum noſtrorum libro cõmemorauimus.

De ypermeſtra optima Lyncei regis vxor capitulum. xj.

Ypermeſtra danay argiuorũ regis filia ꝛ lyncei regiſ cõiunx tpibus Moyſi prophete: ꝛ genere ꝛ dignitate ac pietate clara plurimũ fuit: Naʒ vt in tertio chronicorum noſtroruʒ libro ſcripſimus: danaus ꝛ egiſtus fuere fratres: belliq; priſci filii ſpectabiles quidem: ꝛ imperio p̄heminentes Quoꝝ prolis nõ fuit equa fortuna: eſto numerus equus quia danao quinquaginta filie fuere: ꝛ Egiſto totidẽ filii maſculi: Sane cũ danaus habuiſſet oraculo: q̄ manu nepotis occidendus eſſet. dũ tremore hãc ob rem plurimũ angeretur cuius ex tãta filiarum multitudine ſuſpectas deberet habere manus cõtigit: vt filie ipſius oẽs iũgerent cõiugio cũ filiis Egiſti: deſponſatiſq; filiabus nepotibus ſuis / filiis videlicet Egiſti: Cũ ſacruʒ nuptiale pararet danaus filias ſuas omnes ſũmopere p̄monuit vt ſi ſalutẽ ſuã vellẽt / vna queq; viꝝ ſuũ nocte prima. dũ ſomno graui illigatũ cognoſceret: gladio p̄imeret. quod omnes gladiis clam cubiculis ſuis illatis: marcẽtes crapula Juuenes: iuſſu paterno iterfecere: Sed ſola ypermeſtra abſtinuit: Appoſuerat qppe iam animũ ſuũ in ſponſuʒ: e veſtigio: vt viderat illũ diligere cepit. Et ob id puellaꝝ more: ei cõpaſſa: ſua cũ ingẽti laude a funeſta cede abſtinuit. Juueniq; fugam ſuaſit. ꝓ qua mortem euaſit. Veꝝ cũ ceteris mane: ob ſcel⁹ patratũ crudelis pr̃ applauſiſſet: ſola ypermeſtra obiurgata: ꝛ carcere clauſa pium aliquãdiu fleuit opus Veꝝ poſtq; crudelis ꝛ truculẽtus ſenex: qnquagita annis regnaſſet. dei iuſto

iuditio/manus lyncei nepotis euadere nõ potuit/qn ille ſuus nocuus ſanguis effunderet/que multo nepotũ ſanguine redimere potuiſſet. Qui tãdem regno pulſus ⁊ fugatus trãſfretauit i gretiam: ⁊ argiuoꝝ regnũ igenio ⁊ viribus lyncei occupatũ fuit. Qui i eodẽ ꝓ danao patruo regnauit: memorqꝫ ipſius truculẽtie illũ gladio necauit. Eductaqꝫ e carcere ypmeſtra/eaqꝫ muliebri alias meliori honore ſibi ꝯiugio iũcta/regni pticipẽ effecit. Que nõ ſolũ regina effulſit. ſed Junonis arãgne ſacerdos effecta/cãdore duplici ſplẽdoris/ornata cõparuit. Et cum ſorores i turpẽ abijſſent iſamiã/ipſa ob comẽdabilẽ pietatē/ nomẽ ſuum/omni laude dignum ad nos vſqꝫ dimiſit inſigne. At danaus qui plurimo nepotum ſanguine/ſuos iam tremulos annos/ampliare niſus fuerat/ſe robuſta ac ſplẽdida nepotũ acie nudauit/⁊ perhenni ſe cõmaculauit infamia

❡ De diana que ⁊ luna capitulum. xij.

DJana que ⁊ luna Appollinis delphici ſoror: ⁊ Jouis ſecũdi ex lathona filia temporibus egyptiace ſeruitutis. hoc eſt anno añ chriſti dñi noſtri aduẽtum/nonageſimo ſexto poſt mille ſimũ quigẽteſimũ. apud delphos virginitate perpetua iſignis plurimuꝫ fuit. Et licet Cicero de natura deorũ dyanas multas fuiſſe dicat hãc tamẽ precipuam ⁊ nominatiſſimam fuiſſe ſcribit Cui oĩa decora attribuũtur. Eo ꝙ ob virginitatis amorem/ſpreto hominum cõſortio ſiluas petijerit/⁊ venationibus plurimum operam dederit. Quare eam cum Arcu ⁊ pharetra veteres depinxere. Atqꝫ nemoruꝫ ⁊ mõtium eam dixere deã. Voluereqꝫ ipſam curru vti a ceruis albis tracto. Et ppea virgines plurĩe eãdem ſimili modo ſequebãtur: Unde ⁊ Nimphaꝝ cõſortio ⁊ obſequio vſam fuiſſe dixerũt. Voluerũt preterea ipſam viaꝝ preſidium fore/⁊ vna cuꝫ luna multis vocauere noĩbus. Jpſa namqꝫ fuit femina: que more ſctimonialiũ noſtri ſeculi/libidinis pruritũ oĩno a ſe abdicauit: Et ideo ſtulta gẽtiliuꝫ opynio eã lunã dixit: eo ꝙ lune planete cõuenire perpulchre viſa ſit. ❡ Que ſuo frigore cõcupiſcẽtias venereas refrenare habet ⁊ nemora mõteſqꝫ/nocte/ſuo luſtrare lumine/ei ad lunam ſpectãtia/tanqꝫ ſi ipſa luna eſſet: Hec Orionẽ Neptuni filium eam violare volentem occidit. Et idcirco eidem hoſtie ſacre ex humana carne fiebant. Habuit enim apud Epheſum templum admirandum magna frequẽtia ⁊ religione frequẽtatum: Hec quoqꝫ a parturiẽtibus plurimum inuocabatur/eoqꝫ primum vt nata fuit parturiẽti matri/Appollinem fratrem ſuũ/ obſtetricis officium exercuiſſe ſeruius ſcribat.

Diana fuit viarũ preſidiuꝫ. pria veſta

De Niobe illuſtri Thebanorum Regina capitulum. xiij.

NIobes illuſtris femina Tātali frigioꝝ regis filia ⁊ amphioniſ Thebanoꝝ clariſſimi regis cōiunx tempoꝛib⁹ Othomel hebꝛeoꝝ Judicis:⁊ ante domini noſtri ieſu chriſti aduētum/anno decimo nono ſupꝛa mileſimuꝫ quadrigēteſimum.Inter egregias ſui tempo/ris feminas notiſſima euaſit. Hec pe/lopis regis ſoroꝛ fuit. Que tam Jouis pꝛole q̄ꝫ quia pꝛecipua valeret facūdia /cum eſſet fecūdiſſima mulier/ſepteꝫ viro ſuo peperit filios ⁊ totidem filias. Quod qdem munus/cum ſapiēti pꝛo fuiſſe debuiſſet.ſuperbiēti exitium fuit: Nam tam ſplēdoꝛe cōſpicue pꝛolis/q̄ꝫ maioꝝ ſuoꝝ fulgoꝛe elata/etiam ī numinibus obloqui auſa ē.Erāt equidē iuſſu Māthonis thyreſie vatis filie/ſoliciti dierū vna thebani cura ſacruꝫ lathone matris Appollinis ⁊ dyane veteri ſup/ſtitione venerādis Numinibus/cum quaſi agitata furiis circūſepta natoꝛum acie:Et regiis īſigita notis:Pꝛoſiliuit imediū niobes clamās/⁊ dicēs:que naꝫ eſſet thebanoꝝ demētia:Lathone ſacra diſponere/⁊ extheram feminā duos tā tum ex adulterio enixam filios/ſibi eoꝝ regine/rege thātalo nate/⁊ que quatu/oꝛdecim eis vidētibus illis/ex cōiuge peperiſſe gnatos/ſibiq̄ꝫ tāq̄ꝫ digniori ce/rimonias illas deberi:Tādem paruo tempoꝛis ſpacio/factum eſt/vt ea vidē/te/eius nati omnes pulchra iuuētute floꝛētes infra bꝛeue ſpatium/letali peſte abſſumerētur.Et Amphion/q̄ ex patre quatuoꝛdecim filioꝝ repēte oꝛbus fa/ctus eſſet:⁊ doloꝛe impellēte/manu pꝛopꝛia gladio ſe ſe trāſſoderet. Exiſtimā tibus thebanis hec ira ſuperū vlciſcētiū/numinis iīuriā cōtigiſſe:Niobes aūt tot funeribus ſuperſtes/vidua meſtaq̄ꝫ.i tam grādem atq̄ꝫ obſtinataꝫ taciturnitateꝫ deuenit.vt pocius imobile ſaxum videret/q̄ꝫ femina: Quam ob cauſā a poetis poſtea fictū eſt/eam apud ſypilū/vbi ſepulti fuerāt filij/i lapideaꝫ ſtatuam fuiſſe cōuerſam ¶ Durum quippe eſt/ac valde odioſum ſuperbos ho/mines nō ſolū tollerare/ſed etiaꝫ aſpicere/mulieres vero faſtidioſum ⁊ quaſi iportabile.cū illos feruētis animi atq̄ꝫ elati/vt plurimū natura ꝑtullerit. Has vero mitis igenij ⁊ remiſſe virtutis/lautitijs pocius q̄ꝫ Imperijs aptas ꝑdu/xit.Quā obrē mirabile minus/ſi i elatas dei ꝑcliuioꝛ ſit ira ⁊ Juditiū ſeuum/ quotiēſ eas ſue debilitatis cōtingat excedere terminos.vt iſcipiēs hec Niobes fecit/foꝛtune deluſa fallatia/⁊ ignara:qm̄ ample pꝛolis parētem foꝛe/nō virtute pariētis:ſed nature opus eſſe.Satis igit illi:ymo debitū erat/deo ex cōceſſis egiſſe grās q̄ꝫ ſibi diuinos qualeſcūq̄ꝫ queſiſſe honoꝛes/tanq̄ꝫ ſui fuiſſet opis/ tā numeroſaꝫ pꝛolē atq̄ꝫ cōſpicuam peperiſſe.Que dū ſuperbe pocius q̄ꝫ pru/dēter operata eſt/egit.vt iſoꝛtuniū viua fieret ⁊ poſt multa tempoꝛa/ſuū nomē poſteritati fieret exoſum:

Marginal notes: quātū obſ ſunt ſuper bie mala:nō — nota

¶ De Aragne ingenioſa muliere capitulum.xiiij.

ARagnes asyatica femina cuiusdã ydomonij colophonij plebei lanaꝝ tinctoris filia/tꝑibus ꝑdicte Nyobis/ nõ nullis meritis clarissima fuit. Cuius iter cetera lanificiũ suuꝫ fuisse iuẽtum plurimi tradũt. ¶ Eamqꝫ primã rhetia excogitasse: sed que/aut aucupatoria/seu piscatoria fuerint/icertũ est. Et cũ eius filius noie closter fusos lanifitio aptos reperisset: arbitrant quidam hãc testure artis pricipatũ suo tpe tenuisse/tanqꝫ certa hãc grãdis ingenij vt digitis filisqꝫ ꝛ spatula: ꝛ alijs tali exercitio opportunis id egisse/qd pictor pegisset piniculo Nõ equidẽ i muliere spernẽdũ exercitiũ: Sane/dum nõ solũ yphеis que habitãs: textrinã habebat/sed vbiqꝫ fama se celebreꝫ audiret/adeo elata est/vt ausa sit aduersus Mineruã/que ꝛ palladem/huius artis inuẽtriceꝫ certam̃ inire: ꝛ cũ se supari equo aio ferre nõ posset/accepto laqueo/vitã finiuit Ex quo/locus fingẽdi/poetis dat' ẽ. Nã cũ noie exercitioqꝫ Aranea vermis cũ Aragne ꝯueniat: ꝛ filo pẽdeat/vt ipsa laqueo pepẽdit/Aragnem deoꝝ miseratione i Araneã vermem ꝯuersam dixere: ꝛ assidua cura pstino vacare seruitio: Alij vero dixerũt: ꝙ esto laqueum iduerit moritura nõ tamẽ mortuam: adiutorio iteruenīente seruorum: sed artificio posito/dolore vacasse.

Lanificiũ primum inuentum

rhetis prima inuentrix

fusi itẽ prius fabricator

¶ De Delbora prophes hebrea capitulum. xv.

DElbora ꝑphetes femina/ natiõe hebrea ex tribu Effraym cuiusdã viri tribus sue noie lapidoth vxor/ꝑplꝫqꝫ Israel iudex ꝛ princeps/anno añ aduentũ dñi nr̃i iesu xp̃i/vigesimo/supra millesimũ ꝛ trecẽtesimũ/suscepto ppl'i sui pricipatu/tm̃ sctimonia bellisqꝫ valuit vt multis ppl'i sui Impiũ honorib' ampliauerit ipmqꝫ populũ suũ a finitimis cananeis varijs ac plurimis vexationibus oppressuꝫ ingẽti ꝟtute liberauerit/atqꝫ eũ i libertatẽ ꝑmaximã p vigiti ãnos vẽdicauerit. Nã Aioth hebreoꝝ iudice optio plãe viro vitã fũcto/cuꝫ ppl's israel ab istitutꝭ ꝛ ꝑceptꝭ dñi plurimũ ꝺfluxisset/ꝛ Apidis vitulũ/atqꝫ alia gẽtiũ portẽta adorasset diuinã misericordiã ꝛ benignitatẽ isensissime offẽdit. Quoꝝ quidẽ igratitudie dñs ꝑmotus)illos isectãdo)i manus iabi cananeoꝝ regis affligẽdos tradidit. q i Aseroth Ciuitate regnabat. Qui hẽbat armatoꝝ. ccc. milia eqtũ. x. milia/ꝛ Curruũ tria milia possidebat. In ipa sua militia Sysara dux erat. apud regem honore primus. Qui veniẽs ad israelitas vehemẽter p

Jabin cananeorũ regis potentia magna

inde percūctantibus grecis de expeditione Jlii:tanta claritate ſuos labores ⁊ Jllionis excidiū pulchro deſcripſit carmine/vt nil poſt factum/q̄ ante clarius noſceretur: Aliiſq̄ carminibus varios caſus Jmperij Romani complexa fuit.atq̄ alia futura prope innumerabilia archana diuine menti/ita aperte cōſpicit/vt eam hiſtoriam dictaſſe/nō venturos actus diceres. Quibus meritis/⁊ dilectiſſimam deo fuiſſe arbitrādum eſt:⁊ preceteris gentilium feminis venerādam: Floruit quoq̄ perpetua virginitate/q̄ profecto credēdum oīno ē. Cuiꝰ nō i cōtagioſo pectore tāta futurorum lux/nullatenuſ defluxiſſe potuiſſet. Quibus illuſtrata virtutibus/tandem beato fine quieuit.

De Medea Colcorum Regina capi:xvij.

MEdee colcorum regine/que fuit temporibus predicte Sybille/vitam/nō inter claras mulieres vtiq̄ computādam/pro cautela tamen multarum mulierum/que neſciunt ſuos a noxijs aſpectibꝰ cohibere/oculos putaui ſcribendam. Quia ex eorum impudentia/ſepe plurima prouenīūt.mala.vt ex documento huius perpulchre/elicere poſſumus: Fuit itaq̄ hec Medea ſeuiſſimum veteris perfidie documentū. Habuit enim Oetam clariſſimum colcorum regem patrem/Matrem vero perſam ipſius regis coniugem: Fuit formoſa ſatis/ſed malefica in oī genere maleficij Que a quocūq̄ magiſtro inſtructa fuerit/ita plene euaſit erudita.vt nemo melius: Adeo eni herbarū vires familiares habuit earumq̄ virtutes plene nouit: vt cātatis q̄buſdam carminibus/turbare celū/vētos ex antris eicere/tēpeſtates moueř: flumia ſiſtere/venena oīa ꝯficere/ꝓ libito poſſet.atq̄ ellaboratos ignes ad q̄dcūq̄ icēdiū ꝯponere/⁊ oīa huiuſmodi ſciret. Nec illi q̄ lōge peius ab artibus fuit diſſonus aius.nā defficientibus eis ferro vti arbitrabaſ leuiſſimū. Hec Jaſonē theſalū/eo ſeculo conſpicuū ꝟtute iuuenē a Peliā patruo/ſue ꝓbitati īſidiāti/ſub ꝑtextu gl'ioſiſſime expeditiōis miſſū i colcos/ad aureū ſurripiēdū vellus/eiuſdē capta preſtantia/dilexit ardēter: egitq̄ ad eius promerendam gratiam vt orta inter incolas ſeditione/patri ſuſcitaretur bellum: ⁊ conſequēdi votum Jaſoni ſpatium preſtaretur: Quis hoc ſenſatus homo etiā arbitrareſ: q̄ ex vno oculorꝫ intuitu opulētiſſimi regis exterminiū ſequereſ? Eo igiſ patrato ſcelere/cū dilecti iuuenis meruiſſet amplexus/cū eodē ſecū patriā/ſubſtātiamq̄ oēm trahens/clam fugā arripuit: Nec tam grādi facinore contēta/in peius trucem animū conuertit Arbitrata quidē Oethā ſecuturū profugos/ad eū ſiſtendū/i thomitania phaſidis inſula/per quā ſecuturo trāſitus futurus erat/Egyaleum puerꝫ frēm ſuū quem in hoc fuge comitē ſecū traxerat obtrūcari/⁊ eius membra paſſim/per arua diſpergi iuſſit/vt dum ſparſa miſerabilis colligeret genitor/⁊ eis lachrymaſ

Jaſonis virtus atq̄ preſtātia

Iniquū mulieris facinuſ

tumulū daret: ⁊ fugiētibus: ēt fuge ſpatium cōmodaret. Nec eni fefellit oppi
nio: Sic enim factū eſt. Tādē cū poſt err ores plurimos i Theſaliā cū Jaſo
ne deueniſſet ſuo: Eſonaꝫ ſocerꝫ tā ex reditu nati ꝙ̄ parta victoꝛia. pꝛedaqꝫ
⁊ illuſtri cōiugio tāta repleſſet letitia: vt reuocatus i floꝛidam videret etatem
Jaſoni paratura regnum arte ſua ziꝫaniaꝫ iter natas ⁊ peliam ſeuit caſqꝫ i pa-
trem miſere armauit. Ceterum labētibus annis: exoſa Jaſoni facta: ⁊ ab eadeꝫ
loco eius creuſa filia Creōtis coꝛinthioꝛuꝫ regis aſſumpta: Impatiēs fremēſqꝫ
cū multa i Jaſoneꝫ excogitaſſet: eo pꝛoꝛupit: vt igenio ſuo creuſaꝫ creōtiſqꝫ re-
giam omnem abſſumeret igne volatili. Et ſpectāte iaſone: quos ex eo ſuſcepe-
rat filios trucidaret ⁊ i Athenas auffugeret. Ubi egeo nupta regi cum Medū
a ſe denominatum ſuſcepiſſet filiū ex eo: ⁊ fruſtra theſeū redeuntem veneno tē
taſſet occidere: tertio fugam arripuit. ⁊ cuꝫ Jaſonis i gratiam rediſſet: vna cuꝫ
eo: omni theſalia ab Egilaeo pelie filio pulſi repatriauit i Colcos. Senemque
atqꝫ exulē patrem regno reſtituit. Quid tādē egerit: quoue ſub colo: ſeu moꝛ
tis genere diem clauſerit: nō inuenitur. Huius igitur Medee peſſime mulie-
ris geſta volui ſub compēdio iſtic apponere: Ut relique mulieres diſcāt ſuos
cohibere acri ſub freno ne laſciuiāt oculos: Quia ſi eos clauſiſſet hec triſtis Me
dea: ⁊ nō in iaſonem impudenter erexiſſet. Diutius patris potētia ſtetiſſet ſi
militer ⁊ vita fratris: ac ſuum virginitatis decus perſeueraſſet infractuꝫ: Que
omnia ipſoꝛum impudētia ſimul periere:

De Orithia Amazonum Regina capitulum. xviij.

ORythia Marpeſie regie fu
it filia: ⁊ ipſa pꝛedictaꝝ tri-
um feminaꝝ tempeſtatib⁹
natri i Amazonum regno
feliciter ſucceſſit. Mulier ſane iter cete
ra virginitate perpetua iſignis ac plu-
rimum comēdanda. Que tātum belliſ
valuit. vt regnū auitū magnopere au-
xerit: ⁊ adeo militaris diſciplie ſue lau
des extulit. vt arbitraretur Euriſteus
Micenarum rex durum poſſe bello ei⁹
Baltheum obtineri Et ob id aiūt debi
toꝛi herculi: tanꝙ̄ maximum iniūctum
vt illud offerret eidem: Eximia quippe mulieri gloꝛia eſt ſibi ad ſplendidam ac
moꝝ gl'iaꝫ ⁊ ꝟtutē: obiectū herculē cūcta ſupantē: Qui cū i expeditiōe itraſſet
⁊ nouē lōgis nauib⁹ amazonū occupaſſet lit⁹ abſcēte Oꝛythia itumultuāteſ a
mazonas ob paucitatē: ⁊ icurſā de ſe facile victoꝛiā pꝛebuere: capteqꝫ maneli-
pa ⁊ ypolita ſoꝛores: Antiope dato regine baltheo monalipe reſtituta eſt rex
cū aſportaſſe ypolitē theſeū expeditiōis ſotiū oꝛythia audiſſet i greciā oēm: cō
uocatis auxilijs: bellū mouere auſa ē: Sed obdiſſenſionē: ab auxilijs derelicta
ab atheniēſibus ſupata i regnū rediJt: nec qd vlterius egerit inuenitur:

De Argia greca muliere capitulum. xviiij.

[A]Rgia mulier greca fuit/⁊ ex
Argiuoꝝ regibus ſtirpe ꝓ-
genita/Adarasti regis filia.
tpibus Abimelech hebꝛeoꝝ
Judicis/cū eēt nupta Polinico Theba
rū regi exuli/ppulchrū atqꝫ itegerimuꝫ
cōiugalis amoꝛis phemne exēplū vni-
uerſiſ reliqd.hec itaqꝫ cū viro exuli the
ſandrū pepiſſet filiū:aduertēs maritū
ob moꝛdicibus fratris ſui fraudibꝰ:cu
ris agitari/facta anxietatū pticeps/ada
raſtū pꝛēm iā ſenē/nō ſolū exoꝛauit la-
chrymis pcibuſqꝫ/veꝝ et armauit in
Etioclē pter pactionū leges/cū fr̄e thebanū regnuꝫ occupātē:Et ne fatale reſpō
ſum detrimētuꝫ ſuſciperet/Euridici amphoꝛai vatis/coniugi pter nāꝫ femineā
liberalis effecta/ptioſuꝫ illud matronis iſaſtuꝫ vltro ꝯtulit.Ex quo latitās pa
tefactus Amphoꝛaus i thebas itum eſt.ſed iſelici foꝛtuna.Nā pter multā cer
taminū ſtragē/ceteris iterfectis ducibus:⁊ Adraſto auxilijs nudato atqꝫ ſemi
pulchrū cō iugū amoꝛiſ exemplum
fugato/cū iter cetera ſoꝛdidi vulgi céſiqꝫ cadauera/Pollinicis ſui Mariti coꝛ-
pus iſepultū iacere anxia vxoꝛ audiſſet.Cōfeſtim regio decoꝛe abiecto.⁊ thala
mi molitie/ac ōbilitate feminey ſexꝰ ſepoſita/paucis ꝯitata/acceſſit icaſtra:Nec
eā terrere potuerūt iſidiātiū itinera/nō ipi boīeſ nō fere/nō aues occiſoꝝ boiuꝫ
ſequētes coꝛpa/nec qd terribiliꝰ ē/Creōtis regis edictū:quo cauebaſ pena capi
tali:ne qſqꝫ/vllū occiſoꝝ ſepellir pſumeret coꝛpꝰ:Qui ardēti ebꝛioqꝫ aīo/nocte
media certaminis cāpū itrās/ceſoꝝ atqꝫ fetēti odoꝛe redolētia coꝛpa nūc hoc/
nūc illō ꝯuolueret/vt pue facis auxilio/oꝛa tabētia dilectiſſimi viri agnoſceret:
Nec añ deſtitit/qꝫ qd qreret iuēiret.O nimiū ſemeſa iā facies armoꝝ rubigie ⁊
⁊ ſqloꝛ oppleta puluereo ⁊ marcido iā cruoꝛe reſpſa/nulli iā certe cognoſcēda
amātiſſime ꝯiugi occultari nō potuit.Nec iſecti vultus ſoꝛdes potuerūt amo
uere vxoꝛis oſcula/nō voces/nō lachrymas nō igens regis preceptum: Nam
cū ſepe vitalē p oꝛis oſcula exqſiſſet/lauiſſet fetidos artus/⁊ ſepe cū vocibꝰ i ſu
os amplexꝰ reuocaſſet moꝛtuū/flamis iā flagrātibꝰ/ne qd pij offitij ptermiſſū
relinqret/eū ignibꝰ tradidit ꝯburēdū/ꝯſumptūqꝫ ipamet vrna ꝯdidit.Nec ob
amoꝛē ſui viri expauit ſeueri regis gladiū aut cathenas ſubire: ¶ Fleuere ſe
pe plurime mulieres viroꝝ egritudines/carceres/pauptatē/⁊ multa alia iſoꝛtu
nia/tñ ſpe mitioꝛis foꝛtune ſtātē:Qd etſi videaſ laudabile/extremū tñ dilectōiſ
inditiuꝫ dici nō pōt.Ut argiue obſeqa pijentiſſima dici potuere:Hec qppe i-
trepida hoſtiles petijt agros/dū flere i patria poſſet:fetidū cōtractauit coꝛpuſ
qꝫ Junxiſſe poterat alijs/feminis/regiū ēt impēdit honoꝛē:dū clā infodiſſe qua
litate tēpoꝛis/iſpecta ſatis erat.Ululatus emiſit femineos/vbi poterat ptranſi
re tacita.Nec quid ſperaret habebat ex ociſo marito/cū qd timeret adeſſet ab
hoſte/Sic verus amoꝛ/ſic fides integra/ſic coniugij ſanctitas/⁊ illibata caſti-
tas ſuaſiſſe potuere. Quo merito/laudanda/colenda/⁊ ſplendido extollenda
preconio venit hec argia:

¶ De Manthone Tyreſie filia capitulum.xx.

MAntho Tyreſie maximi te banoꝝ vatis filia:tꝑib⁹ Tole Judicis hebreoꝝ ꝛ antē xp̄i dn̄i nr̄i aduētū.trigeſimo ſeptimo:ſupra mileſimū ꝛ ducēteſimū ꝫ plurimis virtutibus iſignis ꝛ elara plu rimū fuit:hec itaqꝫ ſub magiſterio ꝛ doctria pr̄is tā prōpti atqꝫ capacis fuit igenij:vt pyromantiā ſeu nigromātiā veſtiſſimū zoroaſtis regis inuētuꝫ adeo egregie diſceret vt tpe ſuo nemo melius flāmaruꝫ mot⁹ calores: ꝛ murmura qb⁹ neſcio quo diabolico ope futuroꝝ dicūt demōſtratiōes ieſſe cognoſceret. Preterea fibras pecudūꝫ ꝛ alioꝝ quorūcumqꝫ pecudū exta pſpicaci cognouit ītuitu:traxitqꝫ ſepiſſime(vt creditū eſt)ſuis artib⁹ ſpūs imundos ꝛ iferoꝝ manes coegit in voces:ꝛ reſpōſa dare querētibus cōpulit. Sane cū bello cecidiſſent argiui reges q Thebas obſederāt occupaſſentqꝫ Imꝑialē vrbē:hec nouū regē metuēs i Aſyam petit.ibiqꝫ clari appolinis fanū poſtea celeberrimū diuinatiōe iſtituit ꝛ mopſuꝫ iclitū diuinatorē pepit.lꝫ ex quo cōcepit neſciat. Alij tn̄ aliter ſentiētes dicūt eā poſt thebanū bellū.cū qbuſdā ſuis cōplicibus diu erraſſe:Et tādē i Italiā deueniſſe.Ibiqꝫ cuidā tyberino iūctā cōcepiſſe ꝛ peperiſſe filiū quē Cytheonū dixere a qbuſdā ēt Byanorē vocitatū.Et inde cuꝫ ꝑle i cyſalpinā galliā trāſiſſe:Ubi cū paluſtra loca Benacho lacui cōtermina cōpiſſet ſiu nā imitiſſima ſeu vt ſuis i cātatiōibus vacare liberius poſſet ſeu vite reſidnū ſecuri⁹ ducere i palude i ſup eminēte aqs ſole ſedē poſuiſſe.Et demū mortuā ibidem ſepultā fuiſſe.Circa cuius tumulū(aiunt)Cytheonum ciuitatē haud grādē ſuis codidiſſe:ꝛ eā de matris noīe Mātuam appellaſſe. Quidā tn̄ aliter affirmant eā videlicet vſqꝫ ad mortem virginitatem illibatam ſeruaſſe. Sed per ſe vrbem Mantuam condidiſſe ꝛ ex ſuo nomine ipſam vocitaſſe. Mantue vrbis conditio

¶ De Meduſa que gorgonis cognomentum habuit.capi.xxi.

MEduſa femina q gorgōis cognomētū ſortita fuit vſqꝫ ad tpa tole Judicis hebreoꝝ q fuit an̄ xp̄i dn̄i nr̄i aduētū āno.f.qnto decio ſupra mileſimū ꝛ cēteſimū feliciſſia pueīt: Hec itaqꝫ phorci ditiſſimi r̄gis filia ꝛ ꝑcete ris q̄tuor ſororib⁹ ſuis heres fuit ipe ei phorc⁹ rex et pr̄ hui⁹ gorgōis d quo i ṫtio libro croīcaꝝ nr̄aꝝ meminim⁹ q̄tuor filias hūit eximie pulchritudinis euryalē vꝫ ꝛ Stenionē Syllanam ac Meduſam hanc que ita ſimilime ſibi erāt vt vix vna dignoſceretur ab altera.

quibus etiã vnũ fuit regnũ.vnde fingũtur fuiſſe monocule.i. eiuſdeʒ vultus ⁊ pulcbritudinis cũ oĩ pulcritudine: Huius igit̃ opulẽtiſſimuʒ regnũ i athlã-tico mari extitit:⁊ in eo ceteris ſororibus prelata fuit:Que tã admirande fuit pulcbritudinis:vt nõ ſolũ ceteras ſui tpis mulieres excederet:ſʒ quaſi quodaʒ mirabile preter naturam/quã plurimos ad ſe vidẽdam ptraheret hoĩes. Pre-

Agricultarã nõ ẽ aſpnata

terea eã nõ nulli agricolatiõis fuiſſe peritiſſimã aſſerunt eamqȝ inde gorgonis cõſecutũ cognomẽ. Cuius opere mira cũ ſagacitate:nõ ſolũ patrias ſeruauit diuitias:ſed ⁊ in imenſuʒ auxit adeo:vt qui eã nouerũt:crediderũt ipſam quoſcumqȝ reges anteiſſe theſauris. Et ſic tã pulchritudine eximia/q̃ȝ etiã opulẽtia ⁊ ſagacitate i ampliſſimã famã apud multas nationes euaſit. Uerũ iter alios celebri rumore ad argiuos plata eſt. Jnter quos pſeus florẽtiſſimus Achiue iuuẽtutis/audito taliũ relatu:indeſyderiũ incidit.⁊ vidẽdi ſpecioſiſſimã feminã ⁊ occupãdi theſauros:⁊ ſic naui cõſenſa(cui pegaſus equus erat iſigne) i ocaſum mirabili celeritate deuhectus eſt. Jbiqȝ prudẽtia vſus ⁊ armis/reginã occupauit:⁊ aurũ:⁊ oĩa ſua aufferẽs:onuſtus optima preda:ad ſuos cũ gaudio remeauit: Ex his/locũ ſibi poetica adinuenit fictio:qua legimus Meduſam gorgonẽ aſſuetã ſaxeos facere quos inſpiceret:eiuſqȝ canes i Angues verſos:Jra Minerue:eo q̃ tẽplũ eius:Neptuni cõcubitu viciaſſet:peperiſſetqȝ pegaſum ⁊ pſeuʒ equo iſidẽtem alato:eius i regnũ euolaſſe:⁊ pallãtei egidis vſu ſupaſſe. Uaro dicit phorcuʒ huius Meduſe pr̃em Regẽ fuiſſe Sardinie ⁊ corſice inſularũ.q cuʒ Athlãte rege nauali prelio decertaſſet:victus:⁊ in mari ſubmerſus Marinus deus greca loquacitate vocatus eſt. Quod virgilius i quito Ene:tetigit dicens: Trithoneſqȝ cet hi.phorciqȝ exercitus omnis.

❡ De Nicoſtrata yonij Archadum regis filia capitulum.xxij

NJcoſtrata cui poſtea apud nros carmẽtis nomen fuit: tpibus Jair hebreorũ Judicis:q fuit añ xpi dñi nri aduentũ:anno duodecimo:ſupra milleſimũ ducẽteſimuʒ:apud Jtalos nros vaticinatrix clariſſima effulſit. Hec qppe yonij Archadũ regis filia:nõ ſoluʒ regni fulgore iſignis fuit ſed ⁊ litterarũ grecarũ doctiſſima:adeo verſatilis eximijqȝ igenij fuit:vt ad vaticiniuʒ vſqȝ florẽtiſſime puenerit:⁊ vates notiſſima vocaret̃. Que cũ querẽtibus:⁊ a ſe ipſa nõ nũq̃ȝ futura multa carmine exprimeret̃:a latinis poſtea carmẽta eſt nũcupata:Que euandrũ archadũ poſtea regem genuit filiuʒ:quẽ fabule(ſeu qr eloquẽs atqȝ facundus ſeu qr aſtutus hõ fuerit)ex Mercurio fuiſſe ↄceptũ volũt Qui vt qdam dicunt:cũ caſu euʒ:q verus pr̃ erat occidiſſet:e regno auito pulſus ſuadẽte Nicoſtrata matre:⁊ magna vaticinio pmittẽte ſi has peteret q̃s oñderet ſedes fctã pegrinatiõis ſocia:Cõſcẽſis itaqȝ nauib⁹ cuʒ pte populorũ:

vento pꝛoſpero/et peloponeſo ad Tyberis hoſtia deuenit:⁊ nō pꝛocul ab eo/
dē loco/matre duce ī pallatino mōte(quē a pallāte filio noīauit)cū ſuis ꝯſedit
Et ibidē pallāteū oppidum cōdidit: Porro carmēta cū īdigenas gētes cōpe/
riſſet fere ſilueſtres:Eſto iam dudū Saturni munere didiciſſent ſegetes ſere/
re/eoſqꝫ nullo litteraꝝ vſui/ſeu modico ⁊ hoc greco modico aſſuetos.eiſdē cuꝫ
eſſet īgenij verſatilis ⁊ pꝛope diuini mulier/nouos litteraꝝ caractares adiue/
nit/eoſqꝫ ⁊ earū cōiūctiones atqꝫ ſonos edocuit.Que ab initio ſexdecim fuere.
Siluius deinde qdam ludoꝝ magiſter.k.poſtmodū ſupadiecit.Q.aūt ſuper
uacua habet.h.vo/nō eſt littera:ſed aſpiratiōis nota.X.tpibus diui pr̄is nr̄i
Auguſtini phibet iuuēta. Tunc quoqꝫ.Y ⁊.Z.a grecis latini mutuati ſūt. At Litterarū latinarū pri ma inuētrix
qꝫ ita his ſupꝛadictis caraateribus vſqꝫ ī hodiernū oēs vtimur.Cuius mulie
ris vaticiniū ⁊ ingeniū admirati oēs latij rudes:ipſam nō feminā ſed deā e ce
lo lapſam arbitrati ſūt.Quam obꝛem cū viuētē diuinis celebꝛaſſent honoꝛibꝰ
etiā poſt moꝛtē eidem apud capitoliuꝫ vbi pꝛimū cōſederat.Sacelluꝫ ſuo noī
cōdidere:⁊ ad eius ꝑpetuādam memoꝛiā:etiā loca adiacētia a ſuo noīe carmē
talia vocauere:huic itaqꝫ diuine pꝛope mulieri:nō ſolū italia noſtra:ſed ⁊ Eu
ropa vniuerſa pꝛo tāto benefitio:tātoqꝫ īſigni munere plurimū debere exiſtio:
quā obꝛem:ne aquoquā īgratitudine merito redargui vnq̄ꝫ poſſimuſ vt illud
pꝛo viribus ī eternā memoꝛiā efferamus/pijſſimū eſt.Creditur quoqꝫ illā no
bis gramatice facultatis dediſſe pꝛima femina:que ī amplioꝛem ſegeteꝫ maio
res noſtri ſucceſſu tēpoꝛum traxere:Quibus adeo pꝛopicius fuit deus vt he/
bꝛaycis greciſqꝫ litteris parte maxima gloꝛie dēpta:oīs quaſi Europa amplo
terraꝝ tractu:nr̄is vtat.Quibus delinita facultatū oīum īſinita ſplēdēt volu/
mina hoīum geſta:deiqꝫ magnalia perpetua ſeruāt memoꝛia vt que vidiſſe ne
quiuimus ipſi eis opitulātibus cognoſcamus:

De Panthesilea virgine Amazonum Regina:capi.xxiij.

PAnthesilea virgo Amazo/
nū regina:tpibus Jepthhe
hꝛeoꝝ iudicis. q Jmpabat
hebꝛeis anno mūdi. 4007.
hoc eſt añ aduētuꝫ dñi nr̄i ieſu xp̄i no
nageſimo ſecūdo ſupꝛa milleſimū ⁊ cē
teſimū annū:Oꝛithee regine ī Amazo/
nū regno ſucceſſit. Hāc ferūt ſpꝛeuiſſe
oēm decoꝛē femineū:⁊ ſupata oī mulie
bꝛi molitie:arma īducere maioꝝ ſuarū
aggreſſā ⁊ aureā comā galea tegere:ac
latꝰ munire pharetra:⁊ militari nō mu
liebꝛi ritu currus ⁊ equos aſcēdere:ſe/
qꝫ pceteris reginis mirabilē exhibere:⁊ viribus ⁊ diſciplina tali auſa eſt. Cui
nec īgeniū validū defuiſſe cōſtat:Cū logat ſecuris vſuꝫ:vſqꝫ ī tp̄s ſuū penitus
īcognitū:ab ea fuiſſe cōpertū: Hec igit audita hectoꝛis troyani virtute:et iui/ Securſ pꝛi mū inuētrix
ſuꝫ ardēter amauit.⁊ cupidine īclite ꝓlis ī ſucceſſionē regni ex eo ſuſcipiēdei

tā grādē opportunitatē/cū maxia ſuoꝝ copia/i auxiliū aduerſus grecos/facile ꝓuocata deſcēdit. Hec eā clara grecoꝝ pricipū/pterruit fama qui hectori armis atqꝫ virtute cupiēs/q̄ formoſitati placere/ſepiſſime certamina frequētius armatoꝝ itraret. ⁊ nō nūq̄ haſta ꝓſternere/quādoqꝫ obſiſtētes gladio apire: Et pſepe arcu verſas i fugā turmas pellere ⁊ tot tamqꝫ grādia viriliter agere: Ut ipm ſpectātē aliquādo hectorē i ſui admirationē deduceret. Tādes dū i cōfertiſſimos hoſtes hec virago pliaret ſola/ſeque vltra ſolitū tāto amaſio digna reſpōderet/multis iā ex ſuis ceſis letali vulnere ſuſcepto/miſerāda medios iter grecos(a ſe ſtratos)occubuit. Alij tn̄ volūt eā hectore iā mortuo applicuiſſe Troiaʒ/⁊ ibidē acri pugna ceſam. ¶ Eſſent q poſſent mlieres quātūcū q̄ armate mirari/i viros vnq̄ icurrere auſas/i admirationē traheret: qm̄ vſuſ i naturā vertat alterā: quo hec/⁊ huiuſmodi lōge magis i armis homines facte ſūt/q̄ ſint/quos ſexu maſculos natura fecit ⁊ occioſitas ⁊ voluptas vertit i feminas/ſeu i lepore galeatos.

¶ De Helena Tyndari regis filia capitulum. xxiiii.

Helena Tyndari oebalie regis ⁊ Lede formoſiſſime mulieris filia: q̄ ex ſua admirāda ⁊ icredibili pulcritudine credita eſt ſoliſ filia/⁊ Menelai lacedemonū regis cōiunx tpibus ꝑdicte pātheſilee regine pp diuturnū bellū ex ea cōfectū toto orbi notiſſima effulſit. hec itaqꝫ tāte pulchritudis iſignita fuit/vt ceteris oibus mnlieribuſ merito ꝑponi debeat. Fatigauit ⁊ ei plurimuʒ diuinū illū diuini Jngenij virum homer poetā añ q̄ poſſet illā ſecūdū

ꝑcepta/ſatis cōueniēter carmine deſcribere. ¶ Preterea pictores ⁊ ſculptoreſ multiciples oēs egregij/eūdeʒ ſumpſere laborē: vt tā eximij decoris/ſaltē effigiē ſi poſſent/poſteritati reliquerēt. Ab hac tā ſpectāda pulchritudine/i lacōnas theſeus ab athenis añ alios euocatus/virginē etate tenellaʒ/i paleſtra ex more ludētem/rapuit. Etſi ꝑter oſcula pauca eidē quicq̄ aufferre nequerit tñ aliqualē labefactare virginitatis iiecit notaʒ Que a fratribuſ ab helectra Thesey matre/ſeu vt alij volūt/a protheo egyptio regē/theſeo abſēte repetētibus reſtituta eſt. Et tādem matura viro/Menelao lacedemonū regi matrimonio cōiūcta eſt. Cui hermonā filiā pepit vnicā: poſt hec fluētib⁹ ānis/cū Jlionē rediſſet paris/q ob ſomniū pregnātis matris/i yda fuerat expoſit⁹ ⁊ i lucta hectoreʒ frēm ſuperaſſet/nō cognitus/morte crepūdijs oſtēſis/⁊ a matre cognitis euitaſſe memor ſpōſionis ſpecioſiſſime cōiugis/ſibi a venere oblatā a ſe apud ydaʒ ſuam: Fabrefactis ex yda nauibus/regio comitatu ſociatus trāſfretauit i greciā: vbi a menelao hūaniſſime fuit hoſpitio ſuſceptus Jbiqꝫ cū vidiſſet helenā celeſti decore cōſpicuā: atqꝫ i regio cultu laſciuiētē: ſeqꝫ itueri cupiētē: illico ca

mirabilē huiuſmuliebriſ deſcribit pulchritudinē

triāq; ꝑhemni nobilitauerit glīa: veꝝ nō tm̄ felicis regni decore ac multiplicis ꝓlis ſerenitate fulgida facta fuit. qui vrgēte aduerſa fortūa/orbi toto lōge cognita ꝯueniret. Hectorē nēpe ſibi dilectiſſimū ⁊ Troylū adoleſcētē/⁊ iā maiora viribus audētē īmani Achilis ceſos/ea cede r̄gni ſolidā ſpē fere euerſā meſtiſſime fleuit. Sic ⁊ a Phyrro paridē trucidatū/īde auribus naribuſq; Deyphebū obtrūcatū atq; turpiter occiſū Jlionē igne cremari: Polytē pr̄is ī gremio cōfodi: Priamū ipm ſenē/ſecus domeſticas Aras exēterari: Caſſandrā filiā: Andromachā nuꝝ:ſcq; captiuā ab hoſtibus trahi: Polliſſenā an̄ Achilis tumulū obtrūcari Aſtinactē nepotū e latebris ereptū/ſaxo illidi miſerāda cōſperit. Et poſtremo ī litore tracio tumulatū adoleſcētulū polydoꝝ polymiſtoris fraude occiſū/cōpit atq; fleuit: Quibus tot/tāq; īmanibꝰ oppreſſa; doloribus ī rabiē uerſā: ꝑ agros tracios/velut caniſ diſcerpēdo ſe vlulaſſe dicūt. ⁊ ſic mortuā ī tumulo Helles pōtiaci littoriscui nomē a ſe Cynoſenia ſepultam.

De Poliſena predicte hecube regine filia: capitulum. xxvj.

Poliſena ipſiuſ Hecube regie filia fuit: tā floride pulchritudis: atq; elegātie virgo: vt ſeuero pectori Achillis peliadis flāmas īmittere potuerit cupidinis/eūq; mr̄is hecube fraude in ſuā necē: nocte ſolū ī tēplū ꝯducere Q ꝙ minus debito/lapſis troyanis rebꝰ ac viribus ⁊ ilione deiecto a Neptolomo ī piaculū maniū pr̄is/⁊ ad eius tumulū deducta ē. Jbiq; delicata adoleſcētula vidēs acrē iuuenē gladiū exemiſſe: flētibuſ circūſtātibus oībꝰ adeo cōſtāti pectore: ⁊ ītrepido vultu iugulū ꝓbuit: vt nō minus admiratio fortitudinis eius: ꝙ pietas peuntis: moueret aīos: Magnū qppe ⁊ memoratu dignū nequiſſe tenera etas/ſexuſq; femineus molities regia: mutata fortuna/ grādem opprimere virginis aīum. Et potiſſimū ſub victoris ⁊ hoſtis gladio: nō nunꝙ preſtātiſſimoꝝ viroꝝ pectora perſepe deficiunt.

De Caſſandra predicte pollyſene ſorore capitulum. xxvij.

Caſſandra troyana ꝑdicte polliſene ex vno pr̄e rege ſoror: ꝟgo ⁊ ipa admodū formoſa fuit. q̄ capta troya in ſortē agamenonis captiua ꝯuenit: quā ſecū Mycenas ꝑduxit: Ubi inocētiſſima puella a doloſa climeſtra ipſiꝰ agamenōis vxore iterēpta fuit: Hāc (vt homerus ſcribit) cū apolo plurimū amaret. ⁊ eius cūcubitū ſūmope expeteret: ipſa hoc munuſ ab eo expoſtulauit. qd̄ illi Apolo ſe datuꝝ iuramēto affirmauit: cui illa petijt. vt vates fieret iſignis

⁊ mox ꝙ poſtularat obtinuit:volēs poſtmodū apolo ab ipſa ꝙ ſpopōderat.
illa negauit. Quā ob rē idignatus apolo:cū auferre qđ dederat neq̄ret: Egit vt
nulla vnq̄ ſuis vaticinijs fides adhiberet. ⁊ ſic factū eſt. vt qđ diceret tā̄q fa
tue dictū:a nemine creditū ſit. Nā cū ex raptu Helene futura mala patri ⁊ fra
tribus ꝓdiceret:nō ſolū credebāt ei/ſed ⁊ verberibus duris caſtigabāt eā Et i
ter cetera cū micenis a meneleao traheret eidē ꝓdixit:ſibi a clemeſtra vxore ꝓ
paratas niſi dias atq̄ mortē. Cuius verbis cū nulla daret fides ipe micenas cū
peruenisset ab ipſa clemeſtra occiſus eſt. atq̄ ipa eiuſdē climeſtre iuſſu iugulata

De Penolope vlixis vxore capitulum.xxviij.

PEnolopes vlixis ſtrenuiſſi
mi:viri vxor ex ycaro rege
filia tꝑib⁹ troyani belli fu
it:cūctis matrōis(teſte ho
mero poeta)extitit ſāctiſſimū ⁊ eternū
illibati decoris atq̄ itemerate pudititie
exēplū: Cui⁹ q̄dē pudoris vires ꝑ mul
tū acriter a fortuna(ſed fruſtra) agita
te ſūt. Nā dū eſſet iuuencula ⁊ vgo ⁊
magne vetuſtatis ac elegātie adoleſcē
tula/pr̄ illā vlixi matrimōio copulauit
Cui cū thelemachū filiū tātūmō pepiſ
ſet mox:vlyxes laceſſentib⁹ troyanis:i
bellū cōceſſit. Ubi cū ꝑ decenniū pſeueraſſet. illa cōſtāti aīo:ꝑ id tēpus:oēm vi
duitatis iiuriā ptulit:Sed ⁊ deniq̄:Ilione delecto:cū ceteri pceres patriā re
petētes:iſiniſtrā fortunā deueniſſent. Nauis vlyxis icertū curſu adeo tenuit
vt ab oibus mortuus extimatus ſit. Qua credulitate:Anthiclia eius genitrix mi
ſerāda:ad leniēdū dolorē ſuū laqueo vitā finiuit: Penolopes aūt cōſtātiſſi
ma atq̄ ſapiētiſſima:etſi egre plurimū ferret viri abſentiā:lōge egregius: ſini
ſtrā mortis illius ſuſpitionē ptulit:ſed poſt multas lachrymas:⁊ vlyxem fru
ſtra ſepiſſime vocatū:diſpoſuit cū pr̄e ⁊ filio puero aīo firmiſſimo caſtiſſimā: ⁊
ꝑpetuā ſeruare viduitatem: Uerū cū eſſet preſtātiſſimis moribus:⁊ elegāti for
ma plurimum iſignita:plurimorum nobilium expoſtulationibus vexata fuit.
Eo maxime quia idies:vlyxis vite ſpes ⁊ eiuſdem redditus minueret: verum
eo vētum eſt:vt penolopes ob faſtidium procatoꝝ i Rus abiret. Sed procato
res ipſi:Ulyxis domū occupare ceperūt. vt ita Penolopem iſtam bis modis
i ſuum prouocarēt cōiugium: Sed caſtiſſima mulier:metuēſ ne forte ſui pecto
ris ſacri violaretur propoſitum:cū iam cerneret:viam negationibus auferri:di
uino illuſtrata lumine terminis ⁊ aſtutia:iſeſtos ſaltem. ad tempus fallendos
eſſe eſt arbitrata. Unde iſtanter petijt:ſibi liceret tā diu:expectare virū: donec
telam quam more regaliū ceperat perficere poſſet: Quod cum egregij compe
titores facile ꝯceſſiſſent ipſa femineo aſtu:quicq̄d i die ſolerti ſtudio texeret: vi
debatur:operi iungere clam reuocatis filis ſubtrahebat inocte Qua arte cum
eos i regia vlyxis bona:aſſiduis continuis conſumētes: aliquamdiu luſiſſet:

nec iam amplius: videretur locum fraudi poſſe pꝛeſtari: pietate dei/factum eſt
vt ex pheycum regno/nauigans/poſt vigeſimū ſui diſceſſus annum/ſolus ⁊ i
cognitus vlyxes domum deueniret. Et ſuam penolopem fideliſſimam/ab iſidi
is ⁊ moleſtijs pꝛouocantiū liberauerit. Que cū vidiſſet maritum: vix eū cogno
ſcere potuit. quo tandem cognito ipſum cum ingēti gaudio/diu deſyderatum
ſuſcepit: Et cum eo iocunda vſqꝫ in moꝛtem deuenit. Cuius quideꝫ clariſſima
atque comendabilis virtus (cum rara certe inueniatur) maximo ⁊ eterno di-
gna eſt pꝛeconio/eo quia impulſa acri certamine: conſtantiſſime perſeuerat in-
concuſſa/vſque in finem.

De Cyrce maxima maga ⁊ Jncātatrice. capitulum. xxix.

Cyrces ſolis ⁊ Nimphe per
ſe (vt poete omnes teſtant)
filia/his tempoꝛibus quib⁹
⁊ penolopes / Jncantationi
bus ⁊ celebꝛi foꝛma famoſiſſima toto
oꝛbi habita eſt. Quam ideo ſolis filiaꝫ
dixere/quia ſingulari floruerit pulchri
tudine/ac etiam herbarum omniū cla-
ruerit cognitiōe: Quaſobꝛes i maximā
euaſit meretricem ⁊ notiſſimū ſcoꝛtuꝫ:
Unde vt liberius turpitudini vacaret/
relictis cholchis i Jtaliā venit: ⁊ Ethe
um volſcoꝛū montem: que de ſuo no-
mine in hodiernum vſqꝫ diem cyrceum dicimus/pꝛimuꝫ incollere cepit: Et li
cet multa/poꝛtica de ea refferātur. videlicet quod magno pꝛeſtabatur ingenio
⁊ ꝙ ſuis blāditijs ⁊ incātationibus homines in eius amoꝛe ſuccenſos in bel
luas cōuerteret: Diuus tamē Aug. decimo octauo. de Ci. dei. nō hoc fabuloſū
ſed verum fuiſſe vtiqꝫ affirmat. Quia cātatis quibuſdaꝫ carminibus/aut infe-
ctis veneno poculis/i feras diuerſarum ſpecierum homines cōuertebat. Jnter
quos fuere vlyxis ſocij: eo Mercurij cōſilio ſeruato Qui cū euaginato gladio
moꝛtem ei minaretur niſi: ſocios in pꝛiſtinam foꝛmam reſtitueret: ab eadeꝫ ꝙ
poſtulabat obtinuit. Uerum cū per annuꝫ apud eaꝫ permāſiſſet: ⁊ Thelego-
nium ex ea ſuſcepiſſet filiuꝫ. ab eadem plenus conſilij diſceſſit. Eo tamē ſub
coꝛtice ſenſuꝫ aliquē latere exiſtimo. Hec itaqꝫ (vt pꝛedictum eſt) haud lōge a
Cayeta cāpanie vrbe/ i quodaꝫ mōte ſeu inſula habitauit. qui Cyrceus ab ea
vſqꝫ hodie dictus eſt. Super queꝫ i cacumine poſtmodum Oppidum fabrica
tuꝫ cyrceum habuit nomen. Sicut teſtis eſt virgilius in. vij. Ene circha quod
aiunt Jncole/adhuc rugire beſtias diuerſi generis. Jn quo poſtmodum Tē-
plum per magnificum in eius laudeꝫ a gētilibus extructū fuiſſe dicunt: vbi ⁊
mōſtrabantur olim quedam Minerue antra et vlyxis fillam. Quo in loco de-
mum Romani pōtifices/Arcem condidere munitiſſimaꝫ. Que afflictis/roma-
nis rebus/barbaꝛoꝛum quā maxime tēpoꝛibus/auxilio ſemper fuit. Sunt etiā
qui dicant hanc feminam pici Saturni filij fuiſſe cōiugem/ eumqꝫ augurandi

docuiſſe ſcientiam: Quando autem/ſeu quo mortis genere/aut vbi hec defuncta ſit Cyrces/non inuenio.

De Camilla volſcorum regina capitulum.xxx.

Camilla volſcoruʒ Regina/ ex Methabo rege/ ⁊ Camilla cōiuge nata/temporibus labdon hebreorū Judicis hoc eſt ante chriſti domini noſtri aduētum anno cēteſimo: ſupra milleſimū ⁊ cēteſimum. cū eſſet virgo memoratu digniſſima/iter armata exercitia Ab arrunte quodaʒ ex hoſtibus/ſagita letaliter percuſſa/cū mario ſuoꝝ damno expirauit. Que tante dignitatis ⁊ laudis virgo fuit: vt i eius laudes virgilius lōga deſcriptiōe/ſeptimū Eneidorum librū terminauerit: huius itaqꝫ mater regina cū primum eam peperiſſet/ emortua eſt/qua mortua/rex Methabo pater/ i ſui ſolaciuʒ/ex materno nomine/ vna tātum littera dempta/camillaʒ nūcupauit. Cui quidem virgini/ab ipſo ſuo natali ſemper ſeuera fortuna fuit: Nā paulo/poſt matris obituʒ. Methabus rex pater e regno pulſus nil aliud ſecuʒ in nemore aſportauit/preter hanc paruulaʒ filiaʒ/pre ceteris rebus ſibi dilectaʒ. quam cū in nemore detuliſſet/eam cuʒ magno labore/ferino lacte educauit. Que cū in validiorem deueniſſet etatē. cepit corpus ſuū: tegere: tātū pellibus ferarū inde femineos labores a ſe oēſ abiiciēs corp⁹ ſuū multis laboribus aſſueſſere cepit: vt poſſe fundas circumagere arcus tēdere ceruos capreaſqꝫ ſilueſtres inſequi/⁊ alia permulta ſuſtinere. Indeqꝫ iuuenū amores deludere/ac potētum procerū conubia omnino reſpuere: vt virginitatem ſuaʒ inuiolatam (quam dyane obſequijs deuouerat) poſſet integram obſeruare. Quibus quideʒ exercitijs virgo aſſuefacta/i patriū regnuʒ tādem cū gloria reuocata/etiam poſt adeptum regnuʒ/virginitatis propoſituʒ iflexo ſeruauit robore demū cum Eneas e troya in Italiaʒ perueniſſet/⁊ lauinam ſumpſiſſet vxorem/⁊ ob id bellum iter eū turnumqꝫ rutilum eſſet exortū ipſa turni partibus fauēs/eidem cū grādi ſuorum agmine in auxilium venit ⁊ cum ſepius armata irruiſſet i hoſtes: ⁊ die vna pugnans ex eis multos occidiſſet. ⁊ nouiſſime dū corebū quēdam cybelis ſacerdotem auidius inſequeret a quodam ex hoſtibus ſagitta percuſſā defecit cuius mors/maximū ſuis dānum itulit. Eam itaqꝫ Turnus cui auxilio venerat/poſt eius mortem laudare volens/nō amplius habēs quid diceret niſi virginem eam nominare ait. O decus Italie virgo: Hinc puelle hodierne optimum caſtitatis ⁊ pudicitie exemplū excerpere poſſunt. videre ſcilicet virginem ſui iuris adultam/⁊ pro libito nūc huc/nūc illuc diſcurentem/aſſiduo labore laſciuias ⁊ imoderatos appetitus prementem/delitias atqꝫ molitieʒ fugiētem/⁊ cōſtantiſſimo animo iuue-

nū verba ſpernētem/quā cū viderint:ꝛ ipſe diſcant:quid eaſ in domo:quid
vbiq; deceat: Quia non conuenit virginem optare quod libet:nec etiā age-
re quod licet.

De Didone regina optima:capitulum.xxxi.

Dido cui Elyſſa prius nom̄
fuerat/belli phenicū regis
filia/ꝛ pigmaleonis ſoror/
Siceyq; optimi viri cōiūx
temporibus dauid regis/ī precipuum
viduitatis euaſit exemplū. Hāc itaq;
puellā forma ſpetioſiſſimā/poſt belli
genitoris mortē/pygmaleō predictus
frater ſicheo ſeu Acerbe herculis ſa-
cerdoti viro/vtiq; īſigni ꝛ ditiſſimo: in
cōiugio iunxit. Qui cōiugati iuicem ſā
ctiſſime ſe ſemper amauerūt:Erat pre-
ceteris mortalibus cupidiſſimus pyg
maleon auri/ſic ꝛ ditiſſimus ſicheus. Quem pygmaleō cupiditate tractus/per
fraudem occidit icautum. Quod cū cognouiſſet dido/adeo ī patiēter tulit/ vt
vix a morte potuerit ſe abſtinere:Sane cum multū temporis cōſumpſiſſet ī la
chrymis:ꝛ fruſtra/ſepius dilectiſſimū ſibi vocaſſet ſicheum:atq; ī fratrē diraſ
omnes maledictiones expetiſſet/īſomnis monita/fugā capeſſere deliberauit:
ne forſan/ ꝛ ipſa aliquādo auaritia fratris/traheretur ī mortem Et poſita mol
litie feminee/ac firmato ī robur virile animo(ex quo poſtea didonis nomē pro
meruit quod latina lingua virago ſonat)ſumpta occulte fratris claſſe/ cōfeſtī
naualibus ſotijs compleri iuſſit. Et/nocte ſumptis theſauris omnibus/quos
viri nouerat eſſe/ꝛ quoſcūque fratri ſubtrahere potuit/clam nauibus imponi
fecit. Et excogitata aſtutia/pluribus ī volucris harena repletis/ ſub figmento
theſaurorum ſichey ī videntibus omnibus eaſdem onerauit. Et cum iā altū
teneret pelagi:mirātibus ignarisī mari prohici:iuolucra iuſſit. ꝛ lachrymis ſe
mortem q̄ diu deſyderauerat:theſaurorum ſichey viri ſubmerſione :aduinue-
niſſe teſtata eſt. ſed ſotijs compati:quos nō dubitat:ſi ad pigmaleonem irent:
diris ſupplicijs(vna ſecum) ab auariſſimo rege ſcarnificari:Sane ſi ſecū fu-
gam arripere vellēt:nō ſe illis:ꝛ eorum opportunitatibus defuturā aſſeruit:
Quod miſeri naute audiētes(ꝛ ſi egre) natalē ſolū:patrioſque penates relin-
querēt:timore tamē ſeue mortis exteriti:ī cōſenſum exilij:venere ſocilies:ꝛ fle-
xis proris:ea duce:ī cyprum Inſulā vētum eſt. vbi virgines veneri ī littore la-
mēta ſuorum more ſoluētes ad ſolatium Iuuētutis ꝛ prolem procreādam ra-
puit: Et Iouis antiſtitem cū omni familia premonitum: ꝛ magna huie fu-
ge ſubſecutura:vaticinātem ſociū peregrinationis ſuſcepit. Et iam creta poſt
tergum ꝛ Sicylia adextris relicta:ī Affricū litus flexit. ꝛ Meſſuliorum orā
radēs ſinum itrauit. poſtea ſatis notum:quo tutam nauibus ſtationē arbitra
ta:dare pauſillum quietis fatigatis remigio ſtatuit. Ibidemq; cōſiſtēs:ne iiu

riam a colis facere videretur. ꝛ ne quis eam magnū aliquid ſuſpicaretur factu ram: Nō amplius. q̄ȝ quātum poſſet bouis corio occupare: ad ſedem ſibi cō/ ſtituēdam ab acolis: telluris parteȝ mercata eſt. At illa prudētiſſima aſtutia vſa cōfeſtim bouis coriuȝ i victis tenuiſſimis cōcidi mādauit: ꝛ lōge plus ſo/ li: quam vēditores arbitrati ſūt: amplexi eſt. Et auſpitio equini capitis bellico ſiſſimam cōdidit Ciuitatem quam carthaginem nūcupauit: ꝛ ipſius Arcem a corio bouis Byrſam: ſotij autem eius fuge vidētes vrbis principium ac the ſauros didonis inumerabiles: animati illico ſurrexere: ꝛ vrbis menia templa/ q̄ȝ: ac forū: cū edifitiis publicis ꝛ priuatis erigere ceperūt. Ipſa auteȝ datis po pulo legibus ꝛ norma viuēdi: cum repēte ciuitas euaſiſſet egregia: ꝛ ipſa i fa/ ma iclita: iuiſe pulchritudinis: ꝛ iaudite virtutis: atq̄ȝ caſtimonie per omnem affricam delata eſt: Quam obrem: cuȝ i libidinē proniſſimi homines affri ſint: Factum eſt vt rex libie i cōcupiſcentiam veniſſet eiuſdem. Qui eam a pricipi bus vrbis ſub belli denūtiatione i cōiugiem poſtulauit. Quod cum ipſa reſciſ ſet: ꝛ ſuā ſeque ad omnem caſuȝ pro ſalute vrbis ꝛ patrie damnaſſet: egre tulit verū terminū impetrauit: īfra quem ſe ad virum ituram promiſit. Qui cum ve niſſet cōſtructo ingēti rogo iemīnētiori vrbis parte: quaſi ſicheo olym placa/ tura manes. ꝛ pulla tecta veſte: ceremonijs varijs paratis: ac hoſtijs plurimiſ ceſis: illū aſcendit. Et aſtātibus ciuibus atq̄ȝ expectātibus quid nam factura eſſet. Que cum omnia pro votis egiſſet. cultro quem ſub veſtibus geſſerat ere/ pto: ac caſtiſſimo pectori apoſito: dixit. O ciues cariſſimi: vt vultis ad viruȝ va do: vocatoque ſycheo iquit. Ego tecum venio vir amātiſſime ad iferos. Et vix verbis tam paucis finitis icultrum ꝛ i Ignem ſe ſe precipitem dedit ꝛ auxilijs fruſtra admotis: cum perfodiſſet vitalia pudiciſſimum ſanguinem effundens iuit i mortem. De hac didone: mulierum omnium certiſſimum decus. diuus hieronymus cōtra Iouinianum ſic inquit. Caſta dido carthaginem cōdidit: ꝛ pro caſtitate vitam finiuit quia maluit ardere quam nubere: ꝛ rurſus (inquit) eadem vrbis in caſtitatis laude finita fuit. Quia Haſdrubalis vxor capta ꝛ incēſa vrbe, cum ſe cerneret a Romanis capiēdam eſſe: apprehenſis ab vtroq̄ȝ latere paruulis filijs iſubiectum domus ſue deuolauit icēdium Igitur q̄ȝdiu carthago ſtetit dido pro dea habita fuit: ꝛ merito quideȝ ab illo gētili popu/ lo quia: fuit Inuiolatuȝ puditicie decus: infracteque viduitatis venerāduȝ ſpe cimē. Quam vellem vidue chriſtiane cōſiderare dignarentur. Uidere ſcilicet mulierem gētilem infidelemque: cui adhuc chriſtus nūdum aduenerat: nec vl la ſalutis ſpes inerat: ſed ſoluȝ ad cōſequendam laudem perituram: tam per/ ſeuerāti animo: tamque forti pectore i mortem vſq̄ȝ pergere: ꝛ nō aliena ma/ nu: ſed ſua illatam: anteq̄ȝ inſecūdas trāſiret nuptias: anteq̄ȝ ſuū venerādiſſi muȝ obſeruātie propoſitum violari permitteret. Igitur carthaginenſes ciues reginam didonem mortuaȝ cuȝ maximo luctu meroreq̄ȝ: pro viribus non ſo/ lum humanis: ſed ꝛ diuinis extulere honoribus. Nec tantum publice ma/ tris ꝛ regine loco: ſed deitatis inclite habita eſt: atque eam exquiſitiſſimis ſa/ crificijs ſemper coluere.

Carthaginis vrbiſ conditio

De Sabba Regina que Nicaula proprio noīe appellabat. capi. xxxiij.

NIcaula ethiopum Regina/
quam ſacer tertius Regno
rũ liber/Sabaꝫ nominat cui
ꝛ dominus in euãgelijs te-
ſtimonium dat:ꝙ indie iudicij veniet
cum viris generationis icredibile ꝛ cõ
dẽnabit eos.quia venit a finibus terre
audire ſapientiam ſalomonis ante chri
ſti domini noſtri aduẽtum:anno deci-
mo nono/ſupra milleſimũ hoc eſt tem-
pore ſalomonis:regis nõ ſolum diuiti-
is icomparabilibus/ſed ꝛ ſcientia atqꝫ
iſigniſſimis moribus euaſit ſplẽdida:
Hec itaqꝫ Meroe cuiuſdam Nili iſule apud Ethiopiam regina fuit potẽtiſſi
ma:Que cum omni doctrina atqꝫ ſapiẽtia eſſet imbuta/audiẽs crebro perma-
ximaꝫ regis ſalomonis ſapiẽtiam/virtutemqꝫ/ac prudẽtiam deſyderio eius ca
pta ꝛ mirabũda/ad videdũ eũ/hieroſolimaꝫ venire diſpoſuit.Et magnifico co
mitatu:ac ſplẽdido ſumptu ſuſcepto(ſuo iſigni regno derelicto)per etiopes egi
ptioſqꝫ/ꝛ rubri maris littora/atqꝫ arabũ ſolitudines:tãdem multo labore hie
roſolimam peruenit:eum auditura:A quo ꝛ ſũmo cũ honore ſuſcepta eſt.Cui
cum primo enigmata ꝛ queſtiones que ei prius iſolubiles videbantur/atque
ab ipſo de agnitione veri dei:ꝛ de creaturis mundi/nec nõ ꝛ de immortalitate
anime ꝛ iudicio futuro quod apud eam ꝛ apud doctores eius gẽtiles dum ta
xat philoſophos incertum:manebat propoſuiſſet ꝛ earum ſolutiones ab eo ve
lociſſime audiſſet:vltra cõfeſſa eſt ipſius ſapiẽtiam:lõge famam exceſſiſſe: Vi-
dẽſqꝫ culmina regalia mirabatur:eorumqꝫ pulchritudine mira:delectabatur ꝛ
magnitudine egregia nihilhominus ꝛ de diſpoſitione fabricarum varia:i qua
multam regis prudẽtiam aſtutiamqꝫ cernebat.plus tamẽ eam obſtupeſcere fa
ciebat:domus que ſilua libani vocabatur:ꝛ quottidianarum opulẽtia cenaruꝫ
ꝛ apparatus eius:ꝛ miniſterium:ꝛ veſtes miniſtrãtium eorumqꝫ decẽs circa
ſuum offitium diſciplina.precipue tamẽ ſacrificiaque quottidie deo celebrabã
tur:ꝛ ſacerdotum circa hec:necnõ maxima leuitarum diligẽtia: Hec videns
diebus ſingulis nimis admirabatur.Et cum nõ poſſet tacere miracula que vi
debat:verbis voluntatem ſui cordis apperuit dicens ad regem:quibus ſuam
mẽtem victam eſſe mõſtrabat.Cuncta inquit o rex que per auditum ad noti-
tiam:cum quedam icredulitate ſeu dubitatione ſuſcipiũtur tuorum vero bo-
norum:que ꝛ ipſe inte poſſides:hoc eſt ſapiẽtiam ꝛ prudentiam:ꝛ que tibi pre
ſtantur ex regno:non eſt mendax fama:ſed vtiqꝫ vera:licet multo minor ꝙ in
preſenti cõſpitio: Nam opinio auribus quidem aliquid ſuadere nititur:di-
gnitas vero rerum:non ita fieri nota:ſicut aſpectu ꝛ ipſa preſentia comproba-
tur:Ego ſiquidem neqꝫ his que nũciabantur:propter multitudinem ꝛ magni
tudinem credẽs:multo potiora cõſperi ꝛ beatum dico populum tuum ſeruoſ
qꝫ tuos pariter ꝛ amicos:qui quottidie tuo fruuntur vultu:ꝛ tuam ſapiẽtiam
audire promerent.Quis etiã nõ benedicat deũ:ſic hãc prouĩtiã ꝛ eiꝰ habita

habetur:Sed ⁊ vini fuſores vidit eius arbitrādū eſt doctores dici: qui verbū dei ⁊ doctrinam:quaſi vinum populis miſcent:quādo auditorum corda letificāt:Vidit ⁊ holocauſta eius orationum ſupplicationumq; ſine dubio miſteria: Hec omnia ergo vbi vidit in domo regis pacifici chriſti Sabba regina obſtupuit ⁊ ait ad eum:Verus eſt ſermo quem audiui i terra mea:de verbo tuo: ⁊ de prudentia tua:propter enim verbum tuum:quod agnoui verum eſſe verbum:veni ad te:Omnia enim verba que dicebantur ⁊ que audiebam: cum eſſem in terram meam:a doctoribus ſeculi ⁊ philoſophis:nō vera: Jſtud autem ſolum verum eſt verbum:quod eſt inte

De Panphyle greca Bombicis inuentricis. capitulum. xxxiij.

PAmphilem quādam grecam feminam :que quoddam bonum reypublice attulit temporibus Salomonis fuiſſe:⁊ generoſa virtute floruiſſe compertum eſt. Hec quippe ⁊ ſi ampliſſimis titulis decorari nō poſſit. tamē quoniam aliquid rey.pu. addidit boni ſua portione laudis/ taciturnitate noſtra fraudari nō debet. Que cum eſſet ingētis igenij femina:prima (vt q dam auctoris volūt) ex arbuſcullis volatilem Bombicem collegit. ⁊ illā a ſuperfluitatibuſ miro modo pectine purgare primum cepit/⁊ purgatam colo appoſuit. atque etiam ex ea filum trahere cepit/⁊ inde texere voluit/⁊ alios itidem docuit. Et ſic illū vſum eouſq; vniuerſis icognitum itroduxit. Cuius rey ratio excogitata:oſtēdet facile:quātum i reliquis agēdis:debuerit hec femina valuiſſe.

Bombicis vſus prima inuentrix. ⁊ reliqua ad eū ptinētia

De Athalia ſceuiſſima hebreorum regina. capi. xxxiiij.

ATbalia hieroſolimoꝝ regina femina ſiquidez neq̄ſſima nōgēteſimo ante chriſti domini noſtri aduentuʒ anno regni hieroſolimitarum per tyrannide adepta poteſtatem. regnauit annis ſeptem:hec quippe femia aehab regis Jſraelitarum ex illius peſſime ieʒabelis femie vlyxis filia fuit. que qualis mater:⁊ ipa vtiq; extitit:nuptaq; fuit iorā ioſaphath filio regiſ.ſ. hieruſalē Et tādē ioſaphat marito atq; ochozia filio natu maiorſ/morte ſublatſ/iorā vir eius ꝑter oīum oppynionē:rex hieruſalē coronat⁹ ē:q' ⁊ hāc cōiugē maledictā

voluit eſſe reginam: Cui ſplẽdori/Achab genitore defuncto/Joram frater eius patri ſuffectus/ſuo ſolio nõ modicū ſplẽdoris inũxit. Temporis vero ſucceſſu/multis prius agitata Infortunijs(viro iã defũcto)ochoziã filium ſuũ vidit in patris trono ſedẽtem. Sane cũ ⁊ ipſe Ochozias filius ſagite ictus iuiſſet in mortẽ truculẽta mulier i deſyderiū regnãdi accẽſa/cum memorabile excogitaſſet facinus/⁊ animum ſatis ad perpetrãdū collegiſſet/pulſa feminea pietate/nõ ſolum dare lacbrymas mortuo filio omiſit. Quinymo i ampliores fletuſ ſi femineum illi cor fuiſſet progreſſa/madẽte adhuc terra cruore nati/in omnẽ dauitice ſtirpis expediuit gladios/⁊ tam diu in illam debacbata eſt/donec ex maſculis nullum omitteret. quin per vulnera i necem compelleretur. Solus quidam tante imanitati ſue Joas Ochozie regis paruulus filius ſubtractus eſt/ea nõ aduertẽte: Nam Joſabeth eiuſdem filia: ⁊ ochozie olim ſoror furtiue ſubtractum paruulum i domum ioiade põtificis viri ſui/ſeruãdum nutriẽdũque itulerat. Et ſic per tot impie occiſorum ſanguinem/mulier audax/tanq̃ in uacuam ſuo opere poſſeſſionē/regium ſolium cõſcendere auſa eſt/⁊ regalia diſponere cũcta Reſplẽduit itaq̃ Athalia hec dyademate regio/ equidem magna purpureo reſperſa cruore ſpectabilis/q̃ regia nota: Sane ſicuti vltro inocuas dauitice ſtirpis animas/gladio truculẽta ſeuierat/ſic i ſuos exaſperatos/alienos ſenſiſſe potuit: Joram quidem Iſrael regem fratrem ſuum i agro Naboth iacẽtem per mille vulnera canibus vidiſſet exibẽtem/capiẽs potuiſſet facile/Sic ⁊ iazebelem matrem/regijs ornatam/e turri ceſa deiectam: ⁊ diſcurẽtium calcatam pedibus/⁊ plauſtrorum rotis attritam: vt i cenum verſa/nullum i fauſti corporis remaneret veſtigium: Sic ⁊ ſeptuaginta fratres ſuos vna hora/apud Samariam(victoris iuſſu) percuſſos: ⁊ pallis iſira :eorum capita: egregij facinoris argumenta preſtantia. Sic ceteros quoſcunque cognatos/nec vnus euaderet/qui eiuſdem percuſſoris ferro cõfoderetur. Et poſtremo ne ſanguinolẽta ⁊ ſceleſta mulier pertrãſiret impune/ſe cum ſeptem(vt predictum eſt)regnaſſet annis. opera Joiade põtificis/eleuato ioas nepote ſuo in regem/quem ipſa cum reliquis arbitrabatur occiſum e regia ſede/ſerui detrahi vidit: ⁊ clamãte i eam populo/militum manibus dedecoroſe ad portam vſq̃ mulorum fruſtra clamãtem atq̃ minitãtem deduci/ibiq̃ pro meritis/turpiter trucidari: vt nõ alia via/ad iferos pergeret nocua/q̃ inocuos ire coegit. ſic egit diuina Juſticia. que etſi differat/nõ obliuiſcitur tamẽ/agitq̃ ſeuiori ſupplicio/i quos diu expectatos/mores mutari nõ videt. q dum cogitare neglegimus/credere nolumus/nec emẽdari curamus: ⁊ noſ ipſoſ amplirioribus flagitiis illigamus dum minime arbitramur abſorti procella/dum nõ prodeſt miſeri comiſſa dẽflemus. Hec oĩa ex quarto regnoꝝ. ⁊ ſecũdo paralipomenis/ac nono Joſephi hiſtorici libris excerpta ſunt.

De Saya Cirilla Tarquini priſci. Ro. regis vxore capi. xxxv:

Gaya cirilla ethruſca femia
tarquini pꝛiſci romanoꝝ re
gis vxoꝛ gratiſſima tpib⁹ io
ſie regis Jude: ideſt añ xpi
domini noſtri aduētuꝫ anno vigeſimo
ſexto: ſupꝛa ſexcēteſimuꝫ: cum targnio
viro ſuo rege: i regnuꝫ romanoꝝ feliciſ
ſime itrauit: Que cuꝫ eēt pꝛeſtātiſſimi i
genij femina: quātūcūqꝫ regia ꝯiūx: ꝛ
i regio ſolio ſublimata/nō eſt paſſa o
cio toꝛpoꝛe: Quinymo/cū ſe laniſitio i
ter cetera dediſſet qđ credam eo tēpo
re apud latinos honoꝛabile adeo in il
lo/egregia opifex ꝛ ſollicita euaſit: vt inodiernū vſqꝫ diem ſui nōis fama ſit ꝑ
tenſa: Nec eam obꝛem toto tpe vite ſue/publico caruit munere: Nā cū ob hoc
apud Romanos mirabilis ꝛ amantiſſima haberet femina: Jnſtituto publico
cautum eſt. vt ab intrantibus nouis nuptijs pꝛimitus ſponſoꝝ ſuoꝝ domos.
vna queqꝫ rogaret quo vocaret noīe: rogataqꝫ/ſe eueſtigio gayam vocari pꝛo
fiteret. quaſi ex hoc ſumpture eſſent: future frugalitatis foꝛtunā bonā: Quod
quātūcumqꝫ apud iſolentes modernoꝝ aīos/videat pminimum: nō dubitem
quin apud prudētioꝛes illius ſeculi ſimplicitate penſata/optime ꝛ plurimum
laudande mulieris videatur iuditium.

De Saphone leſbia iſigni poetrice capitulum. xxxvj.

Saphoſ poetrix leſbia ex cla
ris parentibus atqꝫ bone
ſtis genita/ diuiniqꝫ pꝛope
ingenij puella/hiſdem tem
poꝛibus quibuſ ꝛ pꝛedicta gaya in oī
genere metri plurimum claruit. ꝛ iter
cetera Saphicū verſum pꝛima iuenit:
que adeo generoſe mentis fuit/vt etate
floꝛens ꝛ foꝛma: nō cōtenta ſolum lit
teras iungere plurimas: ſed amplioꝛe
feruoꝛe: animi ingenijqꝫ viuacitate ſua
ſa ſtudio peruigili conſenſo: per abru
ta parnaſi montis: ſe felici auſu: muſis
immiſcuit: A quibus gratia accepta modulos lyricos expꝛomere nō dubita
uit. A qua id genus verſuū Saphici dicti ſunt: De qua Ouidius noſter in
ſecundo de triſtibus ſic meminit dicenſ: Leſbia quid docuit Sapho niſi ama
re puellas. Et de remedijs libꝛo ſecundo: Me certi Sapho melioꝛem fecit
amice: ꝛ pꝛopterea illi erecta fuit Statua enea: ꝛ ſuo nomini dicata: eo ꝙ in
ter celebꝛes poeatas fuerit numerata. Eius tamen opera multoꝛum ne
gligētia amiſſa ſunt. Uerum ſi danda ſit omnibus fides: ꝛ ipſa infelici amoꝛe

Saphici ver
ſus pꝛia in
uētrix

fuit corrupta:Quia ſeu faceciа:ſeu decore:ſeu alia gr̄a cuiuſdā iuuenis dilectōe vna itollerabili peſte capta alias occupata/cū ille ſuo dſyderio nō aſſentiret: i gemiſcēs i eius obſtinatā duritiē/dicūt verſus flebiles eā cecinisſe:Quos Ele/gos fuiſſe dicūt.Cū tali ſint elegi materie attributi:Illa tn̄ demum ſpe omni fruſtrata:deſperata:ex leucano ſaxo ſe precipitem dedit:atq; interijt.

De Saphone altera vate Erecea capitulum.xxxvij.

SApho altera nobiliſſia va/tes Erecea fuit:⁊ ipſa diui/ni Ingenij poetrix lōge an̄ pdictam Saphonē:i eodē carminū muneř plurimū claruit ⁊ ple/ctrū iter cetera ſue virtutis munera i/uenit:Que cū ob ſuā maximā eruditio/nē:cuidā ditiſſimo viro nupſiſſet: eidē dydamū ſolū peperit filium: hec itaq; cū apud Aſyaticos oēs ob admirādā doctrinā maximo haberet i pretio iter ceteras eius diſcipulas preſtantiores anagorā mileſiā:cōgillā collophoniā: ⁊ Euthemā ſalaminā habuit quibus ⁊ lyricos verſus pluref edocuit:Scripſit autem hec lyricos modulos.Epigramata:Elegias:Iābos:atq; monades multos:qui mulieris eruditionem preſe fere videntur.

plictri muſici inuentrix

De holda nobiliſſima hebreoꝝ prophetiſſa.capitulū.xxxviij.

HOlda preclariſſima hebreoꝝ pro/phetiſſa:ſcelū eiuſdē:gētis nobi/liſſimi ac pclariſſimi viri vxor/helchie/q; maximi ipſorum pōtificis genitrix: ⁊ ipſa eadē tēpeſtate i hieruſalē pro/phetie dono mirabiliter inſignita fuit ac maximo apud Joſiam regem opti/mum:eſt habita i pretio:Cui cū vatici/nādo multa ac pluriora predixiſſet: et hieroſolimoꝝ euerſionem:ac populi ip/ſius trāſmigrationē ⁊ diſperſionē:di/cēs.diuinitatē qdē iā dcreuiſſe ppl̄i ⁊ ciuitatis ruinam ⁊ quod iam ꝯtra eos protuliſſet/amplius īfirmari precibus nō poſſet.i.vt populus nō intereat: aut nō de prouincia pellatur:aut bonis tunc preſentibus minime priuentur: dū trāſgreſſi fuiſſent leges:⁊ tāto tēpore penitētiā nō egiſſent: prophetis monentibus vt ſobrie viuerēt:⁊ i pietatis ſupplicia deuitarēt:que faciēda dicebat vt crederēt qꝛ deus eſt.⁊ nequaq̄ metitus i verbis/q̄ p ꝓphetas ſuos prenuntiauit:pp Juſtitiā tn̄ regis retinendas iſtas erūnas:⁊ poſt eius obitum deſinitas

ſupplicia populis inferẽda:his a muliere prophetes dictis:q miſſi fuerãt a re
ge:remeãtes domũ eidẽ retulerũt. hec itaqꝫ ⁊ alia multa ꝓdixit holda: Qui hꝰ
qdem meritis ⁊ gratijs. ⁊ dilectiſſimã deo optimo fuiſſe haud dubiũ eſt: ⁊ p
ceteris hebreoꝝ mulieribus magno dignã preconio: vt ĩ quarto regnoꝝ libro
⁊ decimo antiqtatũ Joſephi perpulchre ſcriptum habetur.

De Tamiri Scytharum Regina capi. xxxviiij.

Tamiris Scythaꝝ illuſtriſ
ſima regina tpibus Cyri p
ſarũ regis: hoc eſt qngẽte-
ſimo: nono ⁊ trigeſimo an-
no añ xpi dñi noſtri aduẽtum fuit inſi
gne nobilitatis ⁊ nota/admodũ cõſpi-
cua femia/ꝙ idomitas pſas ſibi armis
ſubegerit/ac eiſdẽ multis annis impe-
rauerit. Hãc itaqꝫ mulierẽ ex qbuſ pa
rẽtibus ortũ habuerit/aut cui conubio
ſe iũxerit/autẽtico qdem auctore nõ cõ
ſtat. Eius aũt regnũ Scythicũ/eſt iſte
rili loco: ⁊ ſub gelida celi plaga/ripheiſ

yperboreiſqꝫ mõtibus annexũ: Sũtqꝫ(vt a nobis ĩ ſecũdo chronicoꝝ noſtroruꝫ
libro dictũ eſt)eo ĩ regno ſeu ſolo/hoĩes admodũ ſilueſtres ⁊ paupes: ſed ſem
p ĩuicti/⁊ eo vſqꝫ a maximis etiã regibus plurimis bellis laceſſiti ĩuicti ſem-
per extitere: Huic aũt Cyrus pſaruꝫ rex: cũ vniuerſaꝫ ſibi ſubdidiſſet Aſyam/
auiditate latius dominãdi bellũ mouit. Cuius cũ prenouiſſet aduẽtũ Tami-
ris/nõ vt femina territa latebras petijt/ſeu leges pacis expoſtulauit. Quiymo/
cõgregatis copijs ſuis/⁊ dux belli ſui facta/cũ poſſet nauato ope obſiſtere/ĩ ſu
os fines eũ ĩtrare paſſa eſt. arbitrata lõge melius expugnari cyri rabiem infra
terminos ſuos/ꝙ extra poſſe: Et certior facta/eũ ad ĩteriora regni penetraſſe:
adoleſcẽtulo filio ſuo vnico/tertia parte copiaꝝ comiſſa: iuſſit vt cyrodoniã pu
gnaturus pergeret: Cyrus vero tã qualitate locoꝝ ⁊ gẽtiũ moribus pẽſatis/ꝙ
auditis. Sentiẽs veniẽtem cũ exercitu iuuenẽ: fraude ꝙ armis eũ potius vin-
cere ſtatuit: Caſtriſqꝫ vino(qđ nõdũ nouerãt ſcythe)epuliſqꝫ ⁊ delitijs ceteris
cõfertis relictis/fugã finxit: Que vacua cũ ĩtraſſet Juuenis/quaſi victor hoſte-
qꝫ fugato/letus cũ ſcythis ſuis: nõ ad bellũ/ſed ad epulas ĩuitatus/ample ci-
bos ⁊ pocula ĩcognita ĩgurgitare ceperũt/ex quo ſoluta diſciplina militari/ſo-
mnus affuit: quo ſepulti/ſupueniẽs Cyrus/illũ cũ reliquis dedit ĩ mortẽ/⁊ qua
ſi certus victorie/ad vlteriora ꝓceſſit. Tamiris aũt cũ audiſſet ſuoꝝ cedẽ/ etſi
plurimũ ob vnici filij necem vidua moueret: nõ tñ femineo more ſe dedit ĩ la
chrymas/qnymo illis ira ⁊ vindicta ſe datis cupiditate/cũ reſiduo copiarũ/ea
arte qua captũ filium audierat: etiam ſi nõ omitterentur referta poculis caſtra
hoſtem(licet aſtutiſſimus foret) capi poſſe exiſtimauit. ⁊ locorum gnara/fugã
ſimulans: auidum ſectatorem: inter ſteriles horridoſqꝫ mõtes: nõ lõgo viaruꝫ
tractu deduxit atqꝫ cõduxit: ⁊ inopem fere omnium opportunitatuꝫ iter aſpa

ſaltuſq; mõtium conuerſa cum omni fere ſuo exercitu eum deleuit nec ipſe Cyrus euaſit,quin cruenta morte vidue ſaciaret iram: Tamiris autẽ efferato animo:iuſſit inter cadauera cyri corpus exquiri:cui'comperto:auferri caput.⁊ in vtrem ſanguine ſuorum immitti mãdauit.Et quaſi ſuperbo regi digniſſimum exhibuiſſet tumulum:ait: Sume cyre:⁊ bibe ſanguinem quem ſemper ſitiſti. Sed quid tãdem:Nil preter hoc facinus Tamiris habetur:tãto clarius:quãto cyri maius fuerat imperium.

De Amalthea virgine Sibylla capitulum xxx.

Amalthea Sibylla virgo ⁊ vates clariſſima,ex Cumis campanie vrbe originẽ ducens,eadem tẽpeſtate qua ⁊ Tamiris predicta regina plurimis virtutibus claruit:Cui iter cetera tam grata virginitas fuit.vt tot ſeculorum ſpacio:nulla viri cõtagione ſedari paſſa ſit.Et q̃q̃ aliqui teſtentur:ipſam a phebo dilectam:⁊ eius munere diuinitatem obtinuiſſe. Alij potius exiſtimant virginitatis merito illam ab ipſo vero ſole iuſticie qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum vaticinij ſuſcepiſſe donum: Quo quidem munere multa ac plurima predixit ⁊ ſcripſit futuris. Huic inſuper in bayano littore ſecus Auerni lacum:dicunt fuiſſe inſigne oraculum:quod nũc vſq; ab ea ſeruat cognomen: Que deniq; dum Romam veniſſet Tarquinio priſco nouem attulit libros a ſe editos:Ex quibus cum trecentos philippicos poſtulaſſet a rege:denegãte pretio poſtulato eueſtigio turbata tres eorum :eo vidente combuſſit.Et cum die ſequenti ex ſex reliquis idem pretiũ quod ante ex nouem petiuerat poſtulaſſet:aſeruiſſetq; nidarentur tres confeſtim exuſturam:⁊ die tertia reliquos:a Tarquinio petitum ſuſcepit.Quos cum ſeruaſſet Tarquinius a poſteris compertum eſt:eos romanorum facta omnia continere Quam ob cauſam:maxima cum diligentia:poſt hec Romani ſeruauere ⁊ iuxta opportunitatum exigentia:de futuris conſulturi ad eoſdem :quaſi ad oraculum recurrebant. Hec itaq; poſt multa virtutum inſignia aſe geſta apud ſiculos diem clauſit extremum:vbi ⁊ diu eius tumulum ab acolis demõſtratũ:cũ reuerẽtia fuit.de chriſto autẽ hec ipſaz cecinuiſſe tradũt.Et mortis fatiem finiet:triũ dierũ ſomno ſuſcepto:tũc a mortuis regreſſus i lucem veniet: primus reſurrectionis initium oſtendens.

De Judith vidua hebrea capitulum.xxxi.

IUdith hebꝛea femina ingẽ
tis animi vidua/ſanctiſſimi
ꝛ perrariſſimi feruoꝛis ite-
gerrimeq; viduitatiſ/ac caſti
tatis exemplũ poſteris ſempiternũ tpi
bus iudayce captiuitatis:hoc ẽ añ na
tiuitatẽ dñi nr̃i ieſu chriſti anno vigeſi
mo ſupꝛa quīgẽteſimũ pulcherrimũ ac
memoꝛabile pietatis opus ī:liberãdaꝫ
ſuã Betulie Ciuitatẽ/ad ſue gẽtis dec⁹
egit/ac tale qdẽ facinus peregit/vt ẽt q
cũq; robuſtiſſimus vir accrioꝛis aĩ fa
cere vtiq; extimuiſſet. Fuit eni hec femi
na memoꝛatu digniſſima ipꝛimis. Merari cuiuſdã hebꝛey nobiliſſimi filia/ma
naſſeq; eiuſdẽ gẽtis cõiũx:que cũ ſpecioſiſſima ac foꝛmoſiſſima mulieꝝ ſui ſe-
culi haberet femina:ī ipſo ſuo iuuẽtutis floꝛe vidua remãſit. Nec deiceps ad
ſecũda vota(caſtitatis amoꝛe)trãſire voluit rata ſatis honeſte mulieris ſemel
nupſiſſe/vñ a nemine deiceps quouiſmõ/ad ſecũdas nuptias potuit ꝓuocari:
Ymo reliquũ vite ſue ſpaciũ ītra limites cubiculi viri ſui/adeo ſctẽ adeoq; ca-
ſte trãſegit:vt ꝑteritaꝝ oĩuꝫ matronaꝝ hebꝛeeꝝ laudes/viduitate celebꝛi ſupe
raret:Eo itaq; ī optimo viuẽdi mõ Judith vitã celibẽ agẽs cũ audiſſet quodã
die ſacerdotes ꝛ cociues ſuos/Bethuliã vrbem ſuã(Olopherni pꝛīcipi exercit⁹
pſarũ illã acriter ꝛ īfenſe obſidẽti niſi īfra triduũ adeo auxiliũ mitteret) velle
cõtradere:Religione ꝛ gẽtis ſue pietate pmota/ſe ſe moꝛtis periculo ꝓ eius li
beratiõe oĩno exponere ſtatuit. Unde hec pudiciſſima femina nõ ſibi numero
ſũ exercitũ/nec foꝛtia tela/nõ finitiſſimoꝝ opẽ expoſtulauit/ſed dei altiſſimi pꝛi
us auxilia ſũma fide/cũ lachrimis ꝛ ieiunijs exoꝛauit. Deĩde ab ipſo ſũmo dõ
opifice maxio īſtructa:putauit oꝛnamẽtis ſuis ſe oĩno de potẽtiſſimo Jmpato
re triũphaturã foꝛe. Quã obrẽ nocte vna/depoſitis veſtimẽtis viduitatis faciẽ
ſuã vnguẽto punxit/colligauitq; crines ſuos mitra ad decipiẽdũ olophernem
atq; ita cũ ingẽti coꝛpoꝛis oꝛnatu ꝛ īcredibili pulchritudine(vrbis poꝛtis vl-
tro ſibi aptis)ad Olophernẽ militie pꝛīcipẽ quaſi fugitiua cũ ſola pediſequa ī
caſtris acceſſit. Apud quẽ mox tãto oꝛis decoꝛe/ꝛ totius coꝛpoꝛis venuſtate e
nituit/vt eiuſdẽ pꝛīcipis ꝛ ceteroꝝ eã ītuẽtiuꝫ falleret credulitas. Quã ob cãm
barbari oẽs dicebãt:ipam nõ hebꝛeã neq; terreſtrẽ ſed celeſtẽ oĩno foꝛe femi-
nã. Jtaq; ſandalia eius rapuerũt oculos eius:ꝛ pulchritudo ipſius captiuam
Olophernis interitus
fecit aĩam olophernis:cũ pꝛius raptis oculis:mẽs volutaret ī crimẽ:atq; hu
iuſmodi irritamẽto ꝛ aucupio Judith ſãcta mirabiliter oꝛnata:atrociſſimi ho
ſtis aĩa ꝛ capite tãdẽ glorioſiſſime potita eſt. poſtq; autẽ hec virgo tãtũ pꝛi
cipẽ obtrũcaſſet tãto ī pꝛecio apud iudeos habita eſt. vt cunctis diebus vite
ſue omnibus iudeis pꝛeferetur:ꝛ triumphali laude perpetuiſq; pꝛeconijs ce
lebꝛaretur:quam nõ ſolum feminis pꝛetullerũt ſed etiam viris imitabilem ex-
hibuerũt. Quia caſtitatis eius remunerato:virtutem talem ei cõtulit:vt inui-
ctum omnibus vinceret:ꝛ inſuperabilem ſuperaret: Nam olopherne interfecto:

ſubſtit his auditis tremebunda mulier:ꝛ a tam obſcena infamia terefacta timēs/ſi eo occideref pacto/purgatorē ſue inocentie defuturum:Et ob id aſpernāti animo corpus permiſit adultero. Qui cū illecebri ſue voluptati ſatiſfeciſſet/abiiſſetq; iuditio ſuo victor:Egra tā ſceleſti facinoris lucretia/ eluceſcente die Tricipitinū patrē ꝛ Brutum collatini patruum/ꝛ alios affines ꝛ neceſſarios cōfeſtim accerſſiri iuſſit ꝛ virū. Quibus aduenientibus/que a ſexto nocte i tempeſta/i eam geſta eſſent/cū lachrymis ꝛ ordine narauit. ꝛ cū eam flētes miſere ſolarenf affines/cultrū quez ſub veſte texerat educēs iquit:Ego me etſi peccato abſoluo/nō libero ſupplicio/ nec vlla deinceps ipudica viuet/lucretie exēplo hiſq; dictis illū impegit impectus inocuū ꝛ vulneri icombens vidēte viro ꝛ patre moribūda collapſa eſt. nec diu ꝛ aiam cū ſanguine fudit. Tūc quoq; iā moriēs(vt Ouidius ſcribit)ne etiaz procūberet ihoneſte:reſpexit. ꝛ hoc etiā cura cadētis erat. Eaq; mortua cū maritus ꝛ pater i luctu occuparenf:Brutuſ eius auūculus cultrū cōfeſtim ex lucretie vulnere extractū ſumēs cruorē preſe ferrētē magna voce dixit. per hūc caſtiſſimū ſanguinē iuro/me deinceps q̄cūq; vi potero Tarquiniū ꝑſequi ſuꝑbum:ꝛ nec illū:neq; aliū Rome regnare paſſurum:Infelix equidē lucretie pulchritudo:ꝛ tāto clarius nūq; ſatis laudata puditicia ſua:dignis preconiis excollēda ē. quāto acerius igeſta i ignominia expiata/cū ex eadē nō ſolū re integratum ſit decus:qđ feditate facinoris iuuenis labefactaret ipetus:ſed cōſecuta ſit romana libertas. Lucretia igif violēter cōpreſſa. etſi nullo adulterio fuerit maculata cōſenſu:quia tū i preclaris eius laudibus dictum eſt:duo fuerūt ꝛ vnus adulterium admiſit:Uerumtamen vt pater Auguſtinus i primo de. Ci. dei(ſcribit)quia in ſe vlta fuit crimen alienum: alterius ſceleri addidit ſuum:

De Ueturia nobiliſſima coriolani matre capi. xliii.

VEturia romana nobiliſſima femina fuit ante aduētum chriſti dñi noſtri quigēteſſimo anno temporibus vz. darii perſarū regis:ꝛ laudabili opere annos ſuoſ iuiriditatē traxit perpetuā Huic itaq; mulieri erat adoleſcēs gneus martius:cognomēto coriolan⁹ ſtrenue virtutis filius:ꝯſilio ꝛ manu ꝓmptus ꝛ cū oppugnātibus romanis coriolos oppidū volſcoꝝ cuius iclita ꝓbitate captū viderēt coriolani cognomē adeptus eſt:ꝛ tā grādē nobilitatis fauorē:vt omnia verbis ꝛ opere auderet. Quamobrem laborāte vrbe annone penuria:ꝛ opere patrum plurima ex ſicilia delata forēt/ſeuera oratione ꝓhibuit. ne plebi partiref prius:quam quo paulo ante i ſacro mōte ſecedēs honores ꝓpter. redditum nobilitati:abſtulerat demiſiſſet. In quem ifeſta plebſ:vt erat famelica manus profecto iieciſſet ni illi a tribuno per oportune dies ad dicēdā

cauſam idicta fuiſſet. Qui cum nō paruiſſet idignās exilio damnatus eſt ꝛ in
volſcos paulò ante romanoꝛum hoſtes ſeceſſit a quibus ꝛ benigne ꝛ honoꝛi-
fice ſuſceptus Ubiqꝫ enim virtus i pꝛetio eſt. hoc iſte tā ſua q̄ Acij tullij vol
ſci fraude i bellum aduerſus Romanos redegit: ꝛ belli dux ab eiſdem factus
ad foſſas cluilias ad quartū a roma lapidem: deduxit exercitū. Eoqꝫ rem ro-
manam redegit. vt a ſenatu: qui pacem equis legibus impetrarēt: ad eum exu
lem mitterētur. Quos coꝛiolanus atroci cū reſpōſo dimiſit i patriam: ob qđ
iterum miſſi ſed minime recepti ſūt. Juere tertio cū inſulis velati pōtifices ꝛ ſu
is cū iſignibus ſupplices: ſed fruſtati rediere: ꝛ iam vndiqꝫ deſperatio: roma-
noꝛū itrauerat animos: cū ad veturiam hāc coꝛiolani matrē ꝛ voluminā cōiu
gem frequētes ꝛ querule veniētes matrone obtinuere vt magno iam nata muli
er i caſtra hoſtium: pꝛecibus lachrymiſqꝫ placaturū filiū poſtq̄ armis ab ho
minibus nō poſſet reſpu. tutari videret: iret cū cōiuge neqꝫ ex eis ingēs pꝛoſe
quētium turba defuit. Cuius aduētū cū coꝛiolanus cognouiſſet etſi animo tur
gidus eſſet cōſternatus tñ matris aduentu: e ſella cōſurgēs exiuit tabernacu
lum: ꝛ ſumpturus illaꝫ obuius factus eſt. Sane veturia hinc cōiugē inde li-
beros coꝛiolani tenēs nō ante filium vidit: q̄ pietate patria poſita: ſe i irā ſuc-
cēdit: ꝛ vbi ſupplex exiuerat vrbem i hoſtium caſtra veniēs: obiurgatrix effecta
eſt. ꝛ ſuſcitatis i effecto pectoꝛe viribus iquit: Siſte gradū iſeſte iuuenis ſcire
velim anteq̄ veniam i amplexus tuos: an matrē an captiuā hoſtē ſuſcepturus
aduenias. Hoſtē puto: Me miſeram i hoc exoptata moꝛtalibus cui lōgitudo
deduxiſſe me debuit, vt te damnatū exilio ꝛ inde hoſtē reypublice cernerē: co
gnoſcis queſo, quo armatus hoſtis cōſiſtas iſolo, cognoſcis equidem etſi ne-
ſcis: Hoc eſt i quo genitus i quo natus: i quo laboꝛe meo educatus es. Quo
igitur animo: qua mēte: quo ipulſu hoſtilia potuiſti iferre arma: Nō itrāti ti-
bi parēti debitus honos, dulcis vxoꝛis amoꝛ filioꝝ pietas, ꝛ nature patrie re-
uerētia obuij facti ſūt. Nō acre pectus mouerūt: nō iras quātūcumqꝫ ſuſceptas
obruiſſe potuerūt: Nunc dum pꝛimo illa ſpectares menia: i memoꝛiā venit ibi
dom. ꝛ penates patrij mei ſūt: Ibi cōiūx ꝛ liberi: Ibi iſoꝛtunio ſuo ꝛ ope meo
iſelix mater eſt: Uenere patres: venere ꝛ pōtifices nec ſaxeū pectus potuerunt
mouere tuū. vt id rogatus ageres: quod ſpōte tue facere debueras: Satis me
miſeram aduerto fecūditatē meam: patrie mihiqꝫ fuiſſe aduerſam vbi filium ꝛ
ciuem peperiſſe arbitroꝛ hoſtē ꝛ iſeſtiſſimū atqꝫ iflexibilē me peperiſſe video.
Satius quippe nō cōcepiſſe fuerat. potuerat ſterelitate mea roma abſqꝫ oppu
gnatiōe cōſiſtere: ꝛ ego miſſella anus i libera moꝛi patria: Sed ego iaꝫ nil pati
nec miſerius q̄ tibi turpius poſſum: nec vt ſim miſera atqꝫ miſerima diu futu
ra ſum de his natis tuis videris quos ſi pergis: aut i materia moꝛs aut lōga
ſeruitus manet. Uerba lachryme ſecute ſūt: ꝛ ide cōiugis preces, atqꝫ natoꝛuꝫ
ꝛ amplexus mutui: clamoꝛeſqꝫ flētium: ꝛ oꝛātium matronarum: Quibus ver
bis ꝛ gemitibus pꝛecibuſqꝫ, actum eſt. vt quod Togatoꝛum mayeſtas ꝛ ſacer
dotum reuerētia nequiuerat, matris veneratione ducis acerrimi frāgeretur ira
ꝛ pꝛopoſitum verteretur ꝛ ſuis complexis atque dimiſſis retro ab vrbe caſtra
hoſtium mouerentur: ¶ Ex quo ſecutum eſt: ne gloꝛie mulieris i gratitudine
detraheretur: vt ex ſenatus cōſilio: eo in loco i quo veturia filij iram molliuerat

templuȝ ad eius rey memoriaȝ perpetuaȝ/ꝛ ara fortune muliebri cõſtrueretur: ¶ Sãxitq; vt ptereũtibuſ mulieribuſ quibus nullus/vel minimuſ vſq; ad illaȝ etateȝ a viris preſtabatur honor/ꝛ aſſurgerent homineſ/via cederẽt/quod vbiq; etiaȝ nũc ſeruatur. Et ꝙ eis liceret vti Auro ꝛ purpurea veſte/ aureiſq; fibulis ꝛ armillis: Et ſũt qui dicãt etiã ex ſenatus cõſulto eiſdeȝ mulieribuſ adiectuȝ fuiſſe vt quod ante nõ licebat:poſſent hereditates cõſequi quorũcumq;: Quod quideȝ peramplũȝ donũ nec noſtris tẽporibus mulieribus minoratuȝ eſt ymo tenaciſſima perſeuerãtia ſeruat. Gratias igit mulieres agant veturie huic atq; eius collãt nomẽ perpetuũ:quociẽs lapillis ꝛ purpura ꝛ auro ornãtur/ꝛ icedẽtibus/a viris aſſurgitur.

Ara fortune

dignitateſ cõceſſe mulieribus/nota hic pulchre.

De Hippone greca muliere pudiciſſima:capi:xliiij.

Hipponẽ quãdam nobilem i gretia temporibus predicte veturie fuiſſe fertur/que vno tãtuȝ celebri opere clara fuit quod ne pereat/aut illi merituȝ ſubtrahatur decus ad exempluȝ multarum/illud tãtuȝ hic cõmemorare operẽ pretiuȝ exiſtimaȝ/ Hec igitur hippo pudiciſſima femina(vt fertur)a nautis hoſtibus caſu capta fuit. Que cum forte forma valeret/perpẽderetq; predones ſuam puditiciaȝ de honeſtare velle tanti caſtitatis ſue decus extimauit/vt cuȝ niſi per morteȝ ſeruari poſſe cerneret nõ expectata violentia in vndis ſe precipiteȝ dedit a quibus vita ſublata/ꝛ puditicia ſeruata eſt. Quis tam ſeueruȝ mulieris conſilium nõ laudetur paucis quidẽ annis quibus forſitan vita protẽdi poterat caſtitatem redimit/ꝛ in matura morte/ſibi perhemne decus acquiſiuit. Quod virtutis opus procelloſum nequiuit mare contegere/nec deſerte auffere litus quin litteraruȝ perpetuis monumẽtis/ſuo cum honore ſeruaretur in lucẽ/Corpus auteȝ ſuũ poſtꝙ ab vndis aliquandiu ludibri more volutatũ eſt. ab eiſdem in Eritreum litus impulſum/ littoranis naufragij ritu ſepultuȝ eſt. Tandẽ cuȝ feriret ab hoſtibus exhorta fama que nam foret. ꝛ mortis cauſam/ab Eritreis ſũma cum veneratione ſepulchri locus in littore ingẽti tumulo/atq; diu manſuro/in ſeruati decoris teſtimonium exhornatus eſt: Ut noſcamus quoniam nullis aduerſe fortune tenebris:lux poſſit obfuſcari virtutis.

quãti ãtique mulieres faciebat caſtitatem nota

De Thamiri pictrice egregia capituluȝ:xlv.

De Thamiri pictrice

Thamiris pictrix fui evi pe|gregia tempoꝛibus ꝑdi|cte hipponis ⁊ egregio no|mine atq; tali artificio inſi|gnis plurimū habita eſt. hec quip pe cuiuſdam egregij pictoꝛis athenienſis nomine Miconis filia fuit. Cui ingeni um tā mirabile inerat vt deſpectis mu liebꝛibus exercitijs paternā artem ac curatiſſime imitata fuerit. ⁊ in ſingula rem pingendi gloꝛiam ⁊ famam deue|nerit: ⁊ in tantā quidem/vt ephesi apd quos honoꝛe pꝛecipuo Dyana colebať eiuſdem dyane effigiem i tabula quadam manu eius pictam tanq̄ celebꝛem diu ſeruaretur. Que cum in longiſſimam etatem perſeueraſſet: artificij huius teſtimonium tam grande pꝛebuit: vt vſq; quaſi noſtris tempoꝛibus memora|bile plurimum viſum ſit: Et pꝛofecto laudabile plurimum ſi inſpiciamus alia feminarum exercitia.

De Heſter ſancta hebꝛea perſarum regina. capi. xliij.

Heſter perſarum Regina: Artharerſis ſecundi regis coniunx hebꝛea ex tribu be|niamin fuit habuitq; Abia chilem nobiliſſimum inter hebꝛeos vi rū Mardochey vz germanū patrem: hec quippe anno ante chriſti dñi no|ſtri aduētum octuageſimo ſecūdo ſu|pꝛa trecēteſimū ab Artharerſe pꝛedi|cto perſarum rege i locum repudiate vaſti cōiugis vxoꝛ ex milibus delecta typum beatiſſime virginis marie ⁊ ec|cleſie pꝛefigurare viſa eſt que populū ſuū oēm de periculo moꝛtis liberauit iterfecto videlicet Aman qui iterpꝛetať iniquitas cōuiuij panes ad poſteros miſit hec itaq; heſter hebꝛea ambobꝰ pa|rētibus oꝛbata i babilone apud auūculū ſuū noīe mardocheū virū vtiq; opti|mū ſūma cū diligētia enutrita intā admirādā coꝛpis pulchritudinē euaſit: vt quoddā (ꝓter nām) admirabile decus oibus videreť ⁊ gr̄a vultus ſui reſpiciē|tiū delectabat aſpectū: Inerat nēpe huic mulieri ipꝛimis quedā iennarabilis o|culoꝝ letitia ⁊ coꝛpus ꝑ oia digna ꝓceritate elatū. Que cū vniuerſas illius ſe|culi ꝟgines oi ſplēdoꝛe excederet ab ipſo Artharerſe rege ex inumerabilibus ꝟginibus ꝓlecta fuit. Nā cū vaſti reginā vxoꝛē rex (ob cōtumatiā merito repu|diaſſet) hāc ſolā ex ingēti ꝟginū multitudie q̄ tūc abūdabat tanq̄ pulchrioꝛ caſtioꝛq; (nutu dei) ab ipſo rege ſcelecta fuit didicerat ⁊ eni rex ipſe hanc ꝓter

pulchritudinem ipſius incomparabilem/ſacris dei ſummi meditationibus ⁊
orationibus ſepius inſiſtere ac inuigilare/notioſqꝫ appetit⁹ totis viribus cal-
care/⁊ ſuꝑfluos ornatus oīno reſpuere: ac domeſticam rē/ cura diligentiſſima
curare: atqꝫ parſimonie ⁊ ſobrietati iugiter vacare/q̄ cū in ceteris omnia nō in
uenirentur explicita/ſed ī ſola hec hebrea cōperta/merito/deo/ īſpirāte ceteris
omnib⁹ eaꝫ ꝓtulit/ atqꝫ ſibi vxorē delegit cariſſimā. Uerūtn̄ etſi cariſſima ad
modū regi foret/minime eidē ꝓdere voluit/ex q̄ foret natiōe. Auūculus aūt ei⁹
Mardocheus/ex Babilone in Suſim pſicā vrbē ſtatim trāſiens habitauit/illic
vbi ſingulis dieb⁹ palatiū introibat: volēs ſcire/q̄liter puella cōuerſaret/quaꝫ
tāq̄ȝ filiā diligebat. Erat tūc Aman Amalechites genere/apud xerſem regē oī
honore prelatus: q cū ad regē ex more introiret/oēs perſe ⁊ ꝑegrini ex iuſſiōe
regis aſſurgebāt Mardocheus ꝟo ꝑꝑ ſapiam ⁊ patrias leges/illi aſſurgere re
cuſabat. Id Aman perpēdens/intelligēſqꝫ eum fore iudeuꝫ/ indignatus dixit.
Oēs liberi perſe adorāt me/hic ſeruus exiſtens/hoc facere dedignatur. Et puni
re volens: ipſum quidē a rege petere a tormēta putauit/atqꝫ iudeos oēs quos
odio habebat) decreuit vna exterminare. Accedēs igitur ad regem/ait/gentem
eſſe malignam diſperſam per vniuerſum orbem/o Rex: qui tuo ſeruiunt impe
rio/nec mixtam quidem/nec alijs gentibus coadunatam/nec eandem cum ce-
teris gentibus religionem colentem/que nec legibus(inquit)ſimilibus vtitur/
ac etiam inimiciſſima moribus ⁊ profeſſionibus tui populi ⁊ hominibus cun
ctis extitit. Sed ſi vis aliquod benefitium ſubiectis tuis comodare/iube ra-
dicitus eam exterminari/nec eius reliquias aliquas omnino remanere/nec ali
quos eorum ad ſeruitutem aut captiuitatem ſeruari. Uerumtamen ⁊ nullum
patiaris damnum/tributa eorum de proprie ſubſtantia/ ipſe me prebere polli
ceor. Quadraginta milia peccuniarū talenta vbicunqꝫ ⁊ quādocūqꝫ ꝓceperis
offero/mō ab his malis pacatum ſit regnū tuum. Poſtq̄ȝ aūt Aman hec regi
intimauit/rex eidem ⁊ pecunias ⁊ hoīes/omnes donauit: vt de his efficeret qc
quid vellet. Deſiderio aūt adepto Aman ſtatim mādauit tanq̄ȝ a rege/ ꝑ oēs
gentes precepti crudelia. vt vna die per oēs prouintias vꝫ centū viginti ſeptē
interficerentur omnes iudei cū coniugibus ⁊ liberis eorū/nec eſſent in toto re
gno perſaꝝ qui miſererent eiſdem/tanq̄ȝ inimici ⁊ turbatores regni. Que cum
Mardocheo nunciata fuiſſent. veſtem e veſtigio rūpens/ſaccū induit/cinereqꝫ
perfuſus ſparſis crinibus eiulando ⁊ clamando ciuitatē circuibat: dicens/ in-
terfici gentem que nil peccauit. Et hoc dicens ad aulam regis ꝑuenit/ ⁊ eo mo
do ante eā ſtetit. verum mīme ei licebat tali circūdatum amictu ingredi. Idē
etiam fecerūt iudei oēs per ciuitates/q̄bus de hoc ꝑ litteras fuerūt certificati/
lugentes ⁊ plāgētes denūciatis ſibi calamitatibus. Cuꝫ ꝟo quidā regine nū-
ciaſſet Mardocheū/in tā miſero ante aulaꝫ habitu ſtāteꝫ/audito ſermone/tur-
bata miſit qui eius veſtimētuꝫ mutarēt. Quo nolēte ſacco exui. Mādauit eu-
nuchuꝫ interrogās quid ei triſticie cōtigiſſet. q̄d hūc habitū nō deponeret. Tūc
Mardocheus ꝑ Eunuchū īdicauit regie cauſam ſui luctus ⁊ habitus. Māda
uitqꝫ ei/q̄ten⁹ de his regi ſupplicaret/nec recuſaret/ ꝓ ſalute gētis ſue habituꝫ
humilē aſſumere: ꝑ queꝫ regi oſtēderet. iudeis periculū imminere. Aman inq̄t
qui ſecūdum honorem poſt regem obtinet/accuſando iudeos/regem aduerſuꝫ

eos accēdit. Hec cū regina cognouiſſet/rurſuſ mittit ad Mardocheū/dicens ꝙ nō eſſet a rege uocata:⁊ſi qs ad euȝ nō vocatus itraret/morereť niſi uolens quēquā ſeruare/porrigeret ei virgā aureā. Mardocheus ꝟo ea ꝟba deportāti ſibi ab eunucho ad heſter renūciare ꝑcepit. Nō ſue ſaluti ꝓuidere:ſed totius gētis periculū amouere. Nā ſi nūc ipſa cōtemneret. adiutorē gdeȝ gēti deuȝ/ oibus modis affuturꝫ. ipam ꝟo ⁊ paternā domū ab illis quos cōtēpſerat peri turā. Heſter aūt cuȝ eſſet fidelis/denūciauit Mardocheo/vt ad cōctionē oēs iudeos q erāt in ſuſis cōgregaret:⁊ ieiunare cūctos ꝓ ipſa ꝑciperet. qđ ⁊ ipſa. cuȝ ſuis agēs ancillis/ꝓmiſit preter legē adire regē:ēt ſi mori oporteret/ nō recuſaret. Mardocheus aūt ſecūdum Heſter mādata/fecit:deūqȝ ſuum petere. ⁊ vt nec eā/nec gēteȝ eius pituram cōtemneret:ſed ſicut peccāti veniā cōceſſit/⁊ nūc ab iteritu denūciato liberaret. Nō eni pp aliqđ peccatum ita cogebať ſine gloria depire:cū ⁊ ipſe dn̄s noſſet cām furoris Aman ꝙ eū nō ſalutabat alias ſalutabat. Neqȝ.n. inqt honorē quē tibi dn̄e offerebā/hūc illi quoqȝ patiebar offerre:ideoqȝ iratus cōtra eos/q tuas leges nō trāſgrediunť talia machinatꝰ eſt:poſtqȝ ꝟo Heſter in cinere ⁊ cilicio p tres dies ieiunaſſet:⁊ deū cū lachrymiſ propitiū ſibi expoſtulaſſet. in cultu regio cū rubore/⁊ timore/regē adiuit. Qui vidēs regiaȝ pre timore ſup ancillas collapſā. veritꝰ ne qđ eā mali ex eiꝰ timore pateret. cōfeſtim e ſella ſua ſurexit/ſuoqȝ eā in gremio ſuſcepit ⁊ fouit. exoſculās quoqȝ eā blādo ſermone alocutuſ eſt/dicēs ꝙ expoſtularet qcquid vellet. q̄ ēt mediuȝ ei regnuȝ poſtulāti vtiqȝ daret. At heſter eū ad cōuiuium cum aman amico ſuo venire ſupplicauit. Cumqȝ annuiſſet ⁊ adueniſſet inter poculoꝝ letitiā iuſſit rex heſter aperire quod vellet:nihil.n.ſe negaturum eſſe. promiſit. ēt ſi mediam regni partē poſſere voluiſſet. Tū illa i poſterum diem explanaturā ſe ſuum cōſiliuȝ ꝓmiſit:ſi rurſus ad cōuiuiuȝ cum aman cōueniret. Cunqȝ rex ꝓmiſiſſet aman egreſſus ⁊ gaudens:ꝙ ſolus apud heſter cū rege meruit epulari:dū nullus alius talē honoreȝ potuiſſet adipiſci. Cunqȝ rex vna cū Aman epulās iterogaret reginam quā vellet ab eo donationē impetraret cōpleturuȝ.n.ſe deſyderio ſuo oino cōpromiſit. Tūc regia regis pedibus aduoluta deprecabať/ꝓ populi ſui periculo dicēs ſe eſſe traditā cū ſua gēte in perditionē ⁊ idcirco hos ſermones ad ſuā maieſtatem facē decreuiſſet. Neqȝ eni ſibi moleſtū eſſe debebat:ſi amarā eius ſeruitutē exponeret:paruū quippe hoc ei eſſe malū dicebat:ſȝ ſupplicabat cito hec amoueri. Interogāte ꝟo rege a quo hec ſanccita forēt. Aman inqt o rex inimicus gentis nr̄ iſta ex noie tuo molitus eſt. Quibus ex verbis rex plurimū turbatus e cōuiuio in ortis ſtatiȝ ſeceſſit. Aman ꝟo cum iā intellexiſſet quibus ni maluſ eſſet/reginā humiliter rogare cepit. vt veniā ſuis facinoroſis machinatiōibus impartiri dignaretur. Cūqȝ ſuper lectum pre dolore ꝓceſſiſſet/vt reginā precaretur: ſuperueniēs rex ex huiuſmodi viſu magis magiſqȝ icitatus dixit. Peſſime oium ēt vxori mee violētiaȝ irrogare nō vereris. ad quod aman obſtupefactus:nihil amplius reſpōdit. Tūc vnus ex eunicis regie accuſare cepit aman queadmodū preparaſſet crucē i atrio domus ſue ad Mardochei necem: que erat altitudis cubitoꝝ quinquagita. Quod rex audiēs/i illa eum appēdere e veſtigio ꝑcepit. atqȝ ita Aman honoreȝ quem a rege perceperat/ſupra moduȝ abuſus huiuſmodi cru- Aman moritur.

ci cõfixus eſt. Rex vero ſubſtantiã eius regine donauit. ⁊ Mardocheum i lo-
cũ eius per omnia ſurrogauit. Nã iã regina heſter ad noticiã eius perduxe
rat cognationẽ quã ad illũ habebat Donauit vero ⁊ regia Mardocheo auũ
culo ſuo Aman poſſeſſionẽ ⁊ cetera que illius fuerãt ſupplicauitq́ꝫ regi libe-
rari a mortis metu gentẽ Judeorum aſſerens ſi patria gens ſua perempta eſ-
ſet/nec ipſa nullatenus ſuperuiuere poſſe. Scribas ergo regales ſtatim vocãs
iuſſit ſcribere gentibus ⁊ principibus/⁊ magiſtratibus pro iudeis ab Jndia
vſq́ꝫ Ethiopiã centum ⁊ viginti ſeptẽ prouinciarum: i hec verba dicẽs amã
amadathi filius ⁊ animo ⁊ mente Macedo/alienuſq́ꝫ a perſarum gente pieta-
tem noſtram: ſua crudelitate cõmaculãs peregrinus ſuſceptus fuerat a nobis
⁊ tantam in ſe expertus fuerat humanitatem: vt pater noſter vocaretur. ⁊ ab oĩ
bus poſt regem adoraret᷑ ſecundus: Qui in tãtũ arrogãtie tumorem ſe ſuble-
uari preſumpſerat/vt regno nos priuare niteret᷑ ⁊ vita. Nam Mardocheum
Judeũ cuius fide ⁊ beneficijs viuimus/⁊ conſortem regni noſtri Heſter cũ
omni gẽte ſua/nouis quibuſdam/⁊ inauditis machinationibus expetiuit i mor
tem: Hoc cogitãs. vt illis interfectis/inſidiaret᷑ noſtre celſitudini/⁊ regnum ꝑ-
ſarum trãſiret i Macedonas. nos autem/cũ Judeos prorſus ab oĩ culpa imu
nes repererimus/ſed econtrario iuſtis vtẽtes legibus/⁊ filios maximi dei viuẽ
tis eſſe cuius beneficio ⁊ patribus noſtris ⁊ nobis regnũ ẽ traditum ⁊ vſque
hodie feliciſſime cuſtodit᷑ Eas litteras quas ſub noĩe noſtro direxerat: inanes
⁊ irritas facimus: Pro quo ſcelere ante portas huius noſtre vrbis ſuſis ipſe q
talia machinatus eſt ⁊ oĩs eius cognatio pẽdet i patibulis. nõ nobis ſed deo
ei redẽte quod meruit. hoc autẽ edictũ quod nũc mittimus in cũctis vrbibus
proponatur. v. liceat Judeis vti legibus ſuis. Quibus debetis eſſe adminicu-
lo: vt eos qui ſe ad necẽ eorũ parauerãt poſſint iterficere: tertiodecimo die mẽ
ſis duodecimi: Quã diem deus ſuus oĩpotẽs ex merore ⁊ luctu cõuertit i gau
dium: Mardocheus vero regia idutus ſtola ⁊ corona aurea ⁊ torque proceſ-
ſit ornatus. Quẽ videtes ita honorificatũ a rege iudei i ſuſis habitãtes cõmu
nem extimauerũt eorũ felicitatem Tũc perfidis ſatrape tiranni ⁊ regis ſcribe
ſũmũ iudeis reddebãt honorẽ qm̃ timor Mardochei eos ad reuerẽtiã coacer
uabat: Poſtq́ꝫ edictũ regis p oẽs ꝓuĩtias lectũ ẽ mox iudei i ſuſis trecẽtos vi
ros iterfecerũt ⁊. x. amã filios cr ucifixerũt poſt hoc ẽt p alias ciuitates iudei
iterfecerũt ď inimicis ſuis ad ſũmã ſeptuagitaſex miliũ Quibus geſtis iudei i
ſuſis collecti q̃rtã ⁊quitãdecimã diẽ duodecimi/mẽſis quo ď inimicis ſuis vẽ
dicati ſũt cũ ſũmo gaudio celebrarũt: Scripſitq́ꝫ mardocheus oĩbꝰ ſub impio
artharerſis degẽtibꝰ iudeis q̃tenus os obſeruarẽt dies. vñ ꝑdictos dies iudei
celebrãt. appellãtes eos cõſeruatores: Mardocheus aũt magnus erat ⁊ clariſ
ſimus apud regẽ/pricipatũq́ꝫ eius regebat potiebat᷑ cõi cõuerſatiõe cũ regina
Tũc iudei ſup oẽs libertatis munere meritis huiuſ ſanctiſſime regine donati
ſũt. Hec itaq́ꝫ heſter regina ſũmis laudibuſ efferẽda eſt que pietatẽ populũ
apparatu regio ⁊ lautiſſimo cultu liberare potuit ⁊ ſciuit ꝓ qbus crucẽ mar-
docheo paratam mutata regis ſentẽtia i Aman quẽ ſũmo ſtudio rex prius a-
mabat trãſferre fecit. Jpſa aũt q̃ꝫ diu vixerit aut quid aliud egerit aut quo tpe
vite ſue mortua ſit: nuſq́ꝫ habere potuimus.

plura fuere huius Arthemiſie facinora ⁊ acta: que ⁊ admiratione digna ſunt. De quibus hec dicta ſufficiant

De Olympiade magni Alexandri matre capi. xlviij.

Olympias macedonum regina cui ab īfantia Miſtiliſ nomē fuit. quinquageſimo ſupra trecēteſimū ante chriſti domini noſtri aduētum anno regina cōſtituta multoꝝ tituloꝝ illuſtris i clitaqꝫ euaſit. Eo ꝙ Neptolomeū moloſſorum regem habuerit patrem. qui ex Eacidarum ſanguine/ qui tūc precetertis totis gretie/ ymo orbis terrarum ſplēdidior habebatur. preterea ⁊ Alexādrum Epyri regem habuit fratrem: ⁊ macedōie philippo marito rege mortuo/ filiū Alexandrum magnum/ cuius tā ingētia fuere facinora/ vt qui illuꝫ ſuperaret gloria/ nec natus audiretur/ nec naſceretur i poſterum: quod olympiadi huic nō modicū fulgoris adiūxit: ſi matribus fulgor eſt preſtātes genuiſſe filios: Sed nō omnino fulgor iſte euaſiſſe potuit/ qui notis aliquādo iniectis obfuſcaretur/ eſto ex illis olympias notior euaſiſſet. Nā adulterij illecebra eiꝰ etate florēte olympias labefectata fuit. qua nil fere dedecoroſius regine cōtigiſſe potuit Et quod turpius fuit ſuſpicatum eſt Alexādrum adulterio genituꝫ: Que quidem ſuſpitio/ adeo philippum emouit/ vt nō ſolum aliquando palam diceret/ ex ſe ſcilicet Alexandrum nō genitum verum ⁊ olympiadem ignominia notaret repudij/ ⁊ cleopatram Alexādri Epyrote filiam i vxorem duceret: Quod quantum olympias egre tulerit/ diſſimulare nō potuit. Nam que vſqꝫ i diem illam hac excepta labe regijs tātum fulgoribus clara erat: ennormitatibus varijs/ ſe ſe fecit inſignem. Creditum quidem eſt/ agitatum atqꝫ impulſum pauſaniam iuuenem ex ſplēdido boreſtis ſanguine natum/ in i philppi viri ſui necem cōſcio etiam Alexandro: Nam pauſanie ob occiſum philippum i cruce pendētis/ caput opere olympiadis mane ſequenti adie qua cruci affixus fuerat aura inſignitum corona compertū eſt. ⁊ paucis iterpoſitis diebus olympiade iubente/ eius cadauer depoſitum/ ſuper reliquijs philippi honorifice/ macedonico ritu exuſtum eſt. ⁊ cum pompa funebri ſepultum: gladium preterea quo philippum pauſanias occiderat regina ſub noīe miſtilis i tēplo appollinis iuſſit apponi: ⁊ cleopatram ſibi ſuperinductā (poſt illeſam ſaxo filiam) in tātum verbis exaſperauit: vt miſeram ad iduendum laqueū cōpulerit. Aucto tādem maximis victorijs filio Alexādro eoqꝫ apud Babiloniā veneno abſūpto ⁊ Alexādro frē apud lucanos ceſo: ac arideo macedōie rege ⁊ Euridice cōiuge/ eā macedoniā abſqꝫ epyro veniētē itrare ꝓhibētibꝰ fauore macedonū veteꝝ dat̄ i mortē/ macedōie rgnū ſola obtiūit vidua ⁊ rgia: veꝝ cū paſſi i cruorē tā nobiliū ꝙꝫ plebeoꝝ macedonū/ qi belua bacaret a caſſādro i epidua ciuitate.

enormitates huius femie hic vide

obſeſſa eſt.adeoqꝫ coacta/vt vna cũ opidanis/rerũ oiuꝫ iopia/deueniret ĩfamẽ qua cogẽte/actum eſt.vt cõdictionibus appoſitis ſe ĩ fidem caſſandri comiteret.Qui fraude exoꝛnatis occiſoꝝ amicis:poſt deditionẽ ĩ moꝛtem vocata eſt: Ad quam occidẽdam cũ caſſander vbi detinebat/ſcelerũ miniſtros itromiſiſſet/ea iam aduertẽte/ſe manu veniẽtiuꝫ/moꝛiturã/duabus ĩ nira ancillis/ĩ perterita ſurexit.ꝛ veſtimẽtis crinibuſqꝫ compoſitis ne quid cadẽs/videret inhoſtum/nec oꝛare paſſa eſt nec audire voces/aut vlulatus femineos emittere/ quiymo percuſſoꝛibus obuia facta/paratũ ĩ vulnera coꝛpꝰ obtulit vltro:quaſi paruipenderet/quod robuſtiſſimi etiam hoĩes conſueuere vt plurimum expaueſcere. Actu equidem illo/confeſſa eſt.ſe vere extitiſſe tam egregij Jmperatoris genitricem.

De Claudia veſtali virgine mirabilis femina capl.xlviiij.

CLaudia quedam veſtalis virgo/et romanoꝝ genoꝛoſo ſanguine pꝛocreata tẽpoꝛibꝰ pꝛedicte Olympiadis regine/perpulchrũ ac memoꝛabile pietatis opus ĩ tutãdo paternuꝫ decus feliciſſime rome peregit quod etiaꝫ quiſqꝫ robuſtiſſimus iuuenis facere extimuiſſet. Pater igiť huius virginis triumphũ ex ſenatus decreto agebat/ſpectabili pompa:quod quidem romana plebſ frequẽs/curioſiſſimeqꝫ ſpectabat Dum vero hec agerẽtur/factum eſt vt vnus tribunoꝝ plebis/ob pꝛiuatam ſimultatẽ/ſe ĩ eum/nõ aliter qꝫ ĩ male meritum pꝛorumpẽs ĩ medium dedit/ꝛ quadam iſolenti audatia/violẽtas manus ĩ triũphãtem iniciẽs/eum de curru euoluere conatus ſit:Quod cũ hec virgo inter ſpectãtes cõſpiceret/illico vrgẽte paterna pietate/comota/triſtis ꝛ ſui ſexus oblita ac victarũ honeſtatis quibus obtecta erat/pati nõ potuit quiymo repẽte iter medias catheruas/impetuoſa pꝛorumpẽs:ꝛ ſibi audaci viſu/cedere turbam cogẽs/iter tribuni arrogãtiam/ꝛ patris gloꝛiam ſe ĩ deffeſſo roboꝛe miſcuit/ꝛ quibuſcũqꝫ auſis/factũ ſit/amoto tribuno/liberũ ĩ capitoliuꝫ patri aſcẽſuꝫ cõceſſit.O dulcis amoꝛ:O ĩfracta pietas.quid credemus/vireſ imbecilli coꝛpoꝛis pꝛeſtitiſſe virginis:quid religionis obliuionẽ inieciſſe:pꝛeter eũ cernere ĩiuria oppꝛimi/quẽ meminerat ĩfantie ſue educatoꝛẽ/ꝛ pijs delinitoꝛem blãditijs votoꝛum in ſuam ſalutem exhibitoꝛem notioꝛum omnium amatoꝛem:ꝛ ꝓuectioꝛiſ etatis inſtructoꝛem. Sed vt de hoc ſatis dictum ſit.quis ob hoc tumultuantibus hominibus/ſanctimonialem ĩ mixtam hominibus virginem de honeſtate redarguẽt quis temerariã dicet:qs tanqꝫ in tribunitiam poteſtateꝫ auſam vere damnabit: Equidem non immerito dubitem: quis ſpectabilioꝛem triumphum.an pater in capitolium:an filia in edem veſte repoꝛtauerit.

mirabilis filie amoꝛ erga patrem

De Yrene greca mirabili picture. capitulum. L.

Yrenes greca cratbini cuiuſdam pictoris filia ⁊ diſcipula/ hiſdem temporibus quibus ⁊ pdicte due clare mulieres/ in arte pictoria maximo apd grecos habita fuit in pretio. Que tantum laudabilior extimata fuit/ quantum ⁊ arte ⁊ fama videbatur ſuperaſſe magiſtrum patrem ſuum: cum eius nomen pluribus in locis diu viguerit/ Eius autem pater is fuit/ qui frõdes/ atq; radices omnium herbarum ad earũ preſtandam notitiam in forma depinxit ꝓpria. quod quidem artificium ⁊ ingenium memorabile vtiq; fuit. verum tamẽ tanta fuit huius filie in eadem arte preſtãtia/ vt patre exiſtente fere inominatus extiterit. Cuius quidem magiſterij ĩ longum argumẽta fuere puella quedã picta/ que apud Eleuſinam ciuitatem/ diu ĩ tabula pro miraculo viſa fuit/ atq; alia permulta admirãda: Que ideo/ ꝙ officium eſt a femina (vt plurimum) alienum/ nec abſq; vi maxima ingenij cõſecutum/ quod eis etiaʒ tradiſſimũ eſſe cõſueuit dignum aliqua laude celebrari viſuʒ eſt.

De Martia Romana mira pictrix capi. LI.

Martia alia ſed multo preſtãtior pictrix varonis cuiuſdam romani ciuis filia virgo quidem perpetua/ tẽporibus philadelphi regis/ hoc eſt anno ante chriſti domini noſtri natiuitatem ſeptuageſimo ſupra ducẽteſimuʒ ⁊ virginali pudicitia ⁊ pingẽdi ac ſculpendi gratia maximo apud romanos fuit in pretio/ quam tanto egregiori laude extollendam putabãt/ quanto ſui Juris femina/ ſua ſponte/ nõ alicuius ſuperioris impulſu: integriorem ſeruauerit virginitatem: Non enim erat alicui veſte ſacerdotio alligata/ aut dyane voto obnoxia ſeu alterius profeſſiõis ĩplicita/ ſed ſola ſue mẽtis ĩtegritate ſupato carnis aculeo (cui etiã preſtãtiſſimi nõnũꝗ̃ ſubcubuere viri) illibatũ a cõtagione hoiuʒ corpus/ ĩ mortẽ vſq; ſeruauit: Uerum etſi hac tam comendabili conſtantia/ plurimũ hec laudanda ſit femina: Nõ minus tamẽ ingenij viribus ⁊ artificio manuum comendanda ẽ. Hec ꝗppe aſpernatis mulieribus exercitijs/ ne otio torporet/ ſe in picture ⁊ ſculptu-

re ſtudiũ oĩno dedit. Quo factũ eſt: vt miro ꝛ icredibili artificio ꝛ pollitius pi-
niculo pingeret: atq; ex Eboꝛe ymagines exquiſitiſſimas ſculperet: ita vt om-
nes pictoꝛes ſui tempoꝛis famoſiſſimos ſuperaret. Eiuſq; rei notiſſimũ argu
mentũ fuit: tabulas a ſe pictas fuiſſe ceteris pꝛecioſioꝛes. Et quod lõge mirabi
lius: aſſerũt eam nõ tãtum eximie pinxiſſe (quod ꝛ nõnullis aliquãdo cõtigit)
verum adeo veloces ad pingẽdum habuiſſe manus: vt nemo vſq; ſimiles ha-
buerit. Fuerũt iſuper diu eius artis inſignia: ſed inter alia eius effigies: quam
adeo integre liniamẽtis: coloꝛibuſq; ſeruatis: ꝛ boꝛis habitu i tabula: ſpeculo
cõſulẽte pꝛotraxit vt nemini coetaniorũ que nam foret: ea viſa verteretur idubiũ.
Et inter ceteras ꝛ ad eius moꝛes ſingulares deueniamus ei fuiſſe mos pꝛeci- mirã femĩa pingẽdi gꝛatia
pue aſſerũt: ſeu piniculo pingeret ſeu celte ſculperet mulierũ ymagines ſepiſſi
me facere: hoĩum vero nũq; vel raro: Arbitrãdũ pꝛofecto eſt huic cõſuetudini
pudicus ruboꝛ cauſã dediſſe: Nam cũ antiquitas vt plurimũ nudas: aut ſemi
nudas ymagines effigiaret viſum illi ſit oppoꝛtunũ: aut iperfectos facere vi-
ros aut ſi perfectos feciſſet virginei videret pudoꝛis oblita fuiſſe. Que ne i al-
terũ icidiret ab vtroq; abſtinuiſſe ſatius arbitrata eſt.

De Sulpitia Romana venerãdiſſima femina. capitulum. lij.

Sulpitia romana venerãdiſſima femina ducẽteſimo añ chriſti dñi noſtri natiuitatem regnãte ptholomeo Euergete / nõ minus matronarum romanarum teſtimonio laudis / ob obſeruatam caſtimoniam / q; cultro ſe perimẽs lucretia / cõſecuta eſt. Hec quippe cuiuſdã ſerui patriculi filia ꝛ Tulij flaci cõiunx fuit nobiles romani ambo viri: Et cum ſenatus a decem viris / viſis moꝛe veteri Sybillinis libꝛis / decreuiſſet / vt veneris verticoꝛdie ſimulachrũ in vrbe cõſecraretur / Ut virgines ceterẽq; mulieres / nõ ſolum a libidine abſtinerẽt / ſed etiam facilius i laudabilem pudiciciam verterentur / petiuiſſetq; e / iuxta decem viroꝛum mãdatum / quo cauebatur / vt caſtioꝛ ex romanis matronis dedicaret illud / ex ingenti multitudine / qua tunc abundabat roma / caſtioꝛem feminarum iudicio / actum eſt vt pꝛimo eis agẽtibus / cẽtum ex omni cetu / que pudicicia clarioꝛes extimate eſſent ſcelecte traderẽtur. inter quas vna ſulpitia ſumpta eſt. Demum ſenatus iuſſu / earundem mulierum / Judicio / ex centum decem etiam lucidioꝛes ſubtracte ſunt: quas inter / ꝛ ſulpitia numerata: poſtremo / cum ex decem / peteretur vna: ſummo omnium conſenſu ſulpitia data eſt.

Cui etſi pulchrum fuit / ea tempeſtate veneris verticoꝛdie ſimulachrum dedicaſſe / lõge tamẽ pulchrius / tã ingẽtis multitudinis extimatione fuit. q; caſtimonia ceteris fuerit pꝛelata: eoque nõ tãtum oculis aſſiſtentium / tanq; celeſte pudicicie numen oĩum admiratione cõſpecta ſit ſed futuroꝛum oi euo etiam

veneratiōe fere imarceſſibilē gloriā eius videať eē delatū: Sꝫ i hoc loco iqui- et aliqua ſi cētū pudice electe ſūt. qd huic vni: aliarū magna pudicitie addi ⁊ ſuperaddi potuit: vt ceteris merito prefereret. palā eſt hi vel he: videāt que ar bitrātur ſolū ab alieno ꝙ̄ viri cōcubitu abſtinuiſſe pudiciciā. Que quidē ſi i- tueri ſaniori volumus oculo nō ſolū cōſiſtit ab amplexibus exteroꝝ viroꝝ ab- ſtinere: qđ multe faciūt. ſed alijs i virtutibus plurimis pudicitie aſſiſtentibus quas commemorare nūc longum eſſet:

De Sophoniſta haſdrubalis carthaginēſiū filia capi. liij.

Sophoniſta Haſdrubalis maximi carthaginēſiū pri- cipis filia ⁊ ſiphacis potē- tiſſimi Numidie regis cō iunx: tēporibus ptholomei philopato- ris: hoc eſt ducēteſimo anno ante chri ſti dn̄i nr̄i natiuitatē auſteritate moꝝ itrepide aſe ſuſcepte euaſit luculēta ⁊ clariſſima: Hec itaqꝫ cū eſſet etate flo- rēs: ⁊ forma ſatis egregia: Syphaci p- dicto regi a patre i cōiugiū copulata eſt: Nec ſane id geſtū fuit deſyderio affinitatis regie tm̄: ſed optabat vir ſa- gax inſtāte romanoꝝ bello/ ſolū barbaꝝ regē romanis ſubtrahere: ⁊ id opere fi lie blādiētis i partes carthaginēſiū aduerſus romanos cōuertere: Nec a pre cogitata malitia deceptus eſt. Nā cū nuptias Syphas celebraſſet: a premo- nita adoleſcētula formoſitate fauēte i tm̄ ſue dilectionis ardore tractus eſt/ vt nil preter illā ſibi carū aut delectabile arbitrareť/ ⁊ ſic dū vtereť ifelix ⁊ appa- reret Corneliū Scypionē ex ſicylia i Affricā cū exercitibus traiectuꝝ/ Haſdru balis monitu/ ſophoniſta blāditijs precibuſqꝫ adeo ſyphacis aium i ſuū deſy derū traxit/ vt nō ſolū romanos relinqueret/ qbus amicitie fidē pſtiterat: ⁊ car thaginēſibus iūgereť. Verū vltro alicui belli pricipatū aſſumeret. Quā obrē/ pfidia calcata fide/ quā pridie ſcipioni hoſpiti ſuo ꝓmiſerat/ ei p lr̄as nūdum/ i affricā trāſfretātu/ igreſſum iterdixit. Ceterū ſcypio ingētis ai iuuenis/ dānata barbari regis neqtia/ depoſitis haud lōge a carthagine copijs illū añ alia expu gnauit. per Maſſiniſſā regē sociū/ ⁊ leliū legatū ſuum p quos exercitu fuſo/ ca ptus victuſqꝫ deductus eſt cyrtā regiā numidie ciuitatē/ nec añ cathenis onu ſtus ēꝙ̄ maſſiniſſe ciuitatis deditio fcā. Qđ cū nūdū lelius appuliſſet. eam i- trās/ motu reꝝ repētino tumultuātibus oibus/ regiā vt erat armatus obuiā habuit ſophoniſtā: que fortunaꝝ ſuarū cōſcia/ cum eū itrantē veſtibulū vltra alios armis iſignē cerneret/ vt erat regē auſpicata/ ad eius pedes procūbēs/ pri ſtine fortune aium retinēs/ iquit: Sic rex iclite/ deo viſum ē/ ⁊ felicitati tue/ vt i nos/ q paulo añ reges eramus/ que velis/ poſſis oia verum ſi pmiſſū eſt/ vt ca- ptiue corā victore: ⁊ vite mortiſqꝫ ſue dn̄e/ ſupplices voces emittere poſſit/ eius genua ad dexterā victorē cōtingere/ deiecta precor p maieſtatē tuā i qua: ⁊ ego

ego paulo ante erã .perq̃ genus regiũ/ꝛ cõe numidicũ nomẽ/etſi meliori ſuſci
piaris homie/q̃ꝫ hic/ abierit Syfax i me/q̃ꝫ tui curis /nouiter aduerſa fecit for/
tuna/agas.qđ in oculiſ tuis piũ bonũq̃ꝫ viſũ ſit/dum modo iſoleti ꝛ faſtidio
ſo(potiſſime penis)romanoꝝ arbitrio/viua nõ tradar/Facile eiꝫ potes aiaduer
tere/qd ego romana hoſtiſ carthagineſis ꝛ Haſdrubalis filia/ſine ꝙ ſyphacis
cõiunx/timere poſſiꝫ/etſi ois ihoc tolit modus/vt tua manu poci⁹ moriar faci/
to:q̃ꝫ in poteſtatẽ hoſtiũ viua dueniã precor ꝛ obſecro: Maſſiniſſa q ꝛ ipe nu
mida erat/ꝛ vti oẽs ſunt/i libidinẽ pni/venuſtatẽ oris orãtis iſpiciẽs/addide/
rat quippe iſfortunio piũ quoddaꝫ/ꝛ iſolitum decus/ ſupplici/motus ꝛ humani
tate a libidine tract⁹/cũ nundũ aduẽtaſſet lelius/vti erat i armis dextera data/(
inter feminaꝝ querulos mot⁹ ꝛ vlulatus ac tumultuuꝫ diſcurẽtiũ vndiq̃ꝫ mi/
litũ)leuauit orãtẽ/eamq̃ꝫ eueſtigio ſibi i vxorẽ accepit/medio i ſtrepitu armoꝝ
nuptijs celebratis/puto hac via/arbitratus ꝛ libidie ſue/ꝛ ſophoniſſe p̃cib⁹ inue
niſſe modũ:Die demuꝫ ſequẽti lelium venientẽ ſuſcepit/ꝛ eo ſic iubẽte/cũ om/
ni regio ornatu/ꝛ cetera p̃da/ac noua cõiuge/redeũtes i caſtra/p̃mo a Scypio
ne ob rem bene geſtã comiter ſunt ſuſcepti/Deide cũ ab eo/ob celebratas cum
captiua romãi populi nuptias amicabiliter redargut⁹ eẽt/ꝛ itabernaculũ ſec/
ceſſiſſet/arbitriſq̃ꝫ remotis/ſuſpirijſq̃ꝫ ac lachrymis opletus diu igemuiſſet/a/
deo vt ãcircũſtãntib⁹ audiret/vrgẽte ſophoniſſe fato accerſiri iuſſit adſe/queꝫ
ex ſeruis fideliſſimũ habebat/ cui comiſerat ſeruãdũ venenũ/ad icertos fortu/
ne caſus/eiq̃ꝫ p̃cepit/vt illud poculo dilutũ ſophoniſſe deferret diceretq̃ꝫ/libẽ/
ter ſe illi/q̃ꝫ ſponte dederat fidẽ ſeruaturũ ſi poſſet . verũ quẽ/a quib⁹ poterat/
arbitriũ ſubtrahebat ſuũ/quã ipſa potuerat/nõ abſq̃ꝫ ſuo merore/preſtabat fi/
deꝫ/ſi vti velit/ſcilicet ne i poteſtatẽ romanoꝝ viua deueniat/ipa tñ patris pa/
trieq̃ꝫ ꝛ duoꝝ Regũ quib⁹ paulo ante nupſerit/memor ſibi/qđ videret cõſiliũ
ſumeret.Que qdẽ audita/cõſtãti vultu/nuncio dixit.Accipio nuptiale munus/
etſi nil aliud/a viro cõiugi dari/poterat/gratũ habet:Sed refert/ſati⁹ me mori/
turã fuiſſe/ſi nõ infunere meo nupſiſſem:Nec acri⁹/dicta dedit/q̃ꝫ poculũ ſũ/
pſerit/ꝛ nullo ſigno trepidatiõis oſtẽſo/confeſtiꝫ auxit omne : Nec diu tume/
ſcens i morteꝫ/quã petierat/miſerabũda collapſa eſt.Edepol/ãnoſo hoi/cui iã
vita tediũ/nec alia ſpe preter mortẽ/neduꝫ puelle regie/tũc habito reſpectu ad
notitiaꝫ reꝝ vitaꝫ itranti/ ꝛ quid i ea dulcedinis ſit p̃cipere icipienti/magnum
ꝛ admirabile fuiſſet/ꝛ nota dignuꝫ morti certe/adeo ipauide occurriſſe.

¶ De tertia Emilia Scipionis vxore.. cap.liiii.

TErtia emilia ex Emilioꝝ cla
riſſima familia nata ſcypio
niſq̃ꝫ vxor/centeſio ꝛ octua/
geſſimo ãte chriſti dñi nr̃i
natiuitatẽ anno/ppulchro ac luciddiſſi/
mo facinore aſe geſto/euaſit luciddiſſi/
ma.Mulier ſane ſapiẽtiſſima/ꝛ ſctis e/
tiaꝫ i celuꝫ vſq̃ꝫ extollenda laudibus :
Hec quippe/iter cetera ſue ſapiẽtie pre
conia hoc vniuꝫ(p̃ter oiuꝫ vxorũ morẽ(
fecit.ꝙ cũ vidiſſet viruꝫ ſuũ iam ſeneꝫ
in dilectionẽ ancillule ſue ꝛ cõcubituꝫ

Mirabilis femine prudentia ⁊ p̄conio efferenda.

incidiſſe: Quantūcumqȝ eidē difficilimū foret. id tñ aio conſtāti tanq̄ȝ mulier generoſa ꝑtulit. Exiſtimās vt erat diſcreta mulier idecēs nimiuȝ fore ꝙ vir tātus qui ſua igenti virtute reges multos ⁊ validas natiōes. Ro. ſubiugaſſet iperio diceret vel ſciret amore ancillule detētuȝ eſſe. Unde ⁊ quo aduixit viri crimen oino oppreſſit ſilētio vt nēduȝ alteri ſed etiā vir ipe quoad vixit ꝑpendere potuit eā ſciſſe qd ageret. Et nō ſoluȝ hoc crimē Scypione ipo viuēte ſeruauit. ſed ⁊ eo defuncto ad aufferēdaȝ eius ifamiā ſtatim ancillā ipaȝ liberali aio manumiſit ac libero ſuo icoiugē dedit. Et hoc ne magnifici viri iclita fama macularet. Alia ꝓfecto femina ꝓclamaſſet ⁊ i cōcilium cōuocaſſet ⁊ affines vicinaſqȝ atqȝ eas lōga dicacitate cōpleſſet ennaraſſetqȝ inumeris querelis ſe derelictā ſe omiſſam ſe vilipēſaȝ ſe i nullo ꝑtio a viro habitaȝ: eoqȝ viuente viduā: ⁊ ancilulle ſeruule ⁊ deiecte ſortis meretricule poſtpoſitā virum etiaȝ lachrymis ⁊ q̄ſtibus publice iſeſtaſſet nec curaſſet dū ius ſuū garulitate defēderet.

Femia ſpicioſuȝ aial

Eſt profecto femina ſuſpicioſuȝ aial ⁊ oino ipatiēs ⁊ quāmaxime i fractiōe fidey maritał nihil eiȝ nupte mlieri iiurioſiꝰ fieri pōt q̄ȝ cū ſe viderit a viro iur ſuo ꝑuari Quicqd eiȝ a viro i alterā agit id idctrunētū amoris ſibi d̄biti factū eē arbitraṫ.

De dripetrua Lauditie Regina. cap. lv.

DRipetruā laoditie r̄ginā fuiſſe magniqȝ mitridatꝭ filiaȝ ſcriptū ē. ⁊ āno ante xp̄i dn̄i nr̄i natiuitatē cētesimo ob iauditio quodā ope mēorabili aſe erga p̄reȝ fideliſſime geſto comēdabilꝫ plurimū euaſit. Nā cū Mitridates p̄r ſuꝰ a magno Pōpeo ſupatꝰ fuiſſȝ illū nꝫliſ piculis aut laboribꝰ ſeu neceſſitatibus vlꝫ idulgēdo d̄ſerere voluit qnymo ſēp eū ſubſequēs illū obſeqꝫs fideliſſimis ſuuit. Ferūt hāc reginā cū genio dentiū ordie (ſicut ⁊ p̄r erat) fuiſſe natam quā obcām mōſtuoſruȝ d̄ſe ſpectaculū oibꝰ aſyaticis ſuo tp̄e tribuit. quia ex re etſi nullū i mādēdo a tā iuſitata dētiū q̄ntitate ſuſcepit ipedimētū tā iſigni deformitate nō caruit. quā vt iā predictū ē laudabili fide cōpeſcuit.

Mulier habēs geminum dētiū ordinē.

De claudia veſtali virgine Romana. cap. lvi.

CLaudia veſtalis virgo Romana femina tēporibꝰ ptolomei ſother hoc eſt ſeptuageſſimo āte chriſti dn̄i nr̄i natiuitatē anno apud romanos ſuos iſigni quadā audatia ꝑpetuā ſibi laudeȝ ⁊ claritatem acqſiuit. Hec quippe Veſtalis virgo cū aſſidue varijs ⁊ accuratiſſimis vteret ornamētis ⁊ ſic nimio cultu ornata ipublicuȝ incederet. vt a pluribꝰ iudicata fuit non honeſta virgo ſed ipudica mulier: Sane factū

ponere/ ⁊ eburneuʒ pect⁹ lorica tegere/ atq̧ tybias ocreis deuicere/ abicere an-
nulos/ ⁊ digitoꝝ ꝓcioſiſſima ornamēta/ ⁊ eoꝝ loco enſeʒ/ ⁊ haſtas geſtare/ par-
thicos arcus ⁊ pharetras moniliū loco cīgere/ ⁊ adeo apte oīa/ vt ex dlicata re
gina crederes veteranū militē atq̧ ſtrenuū: Sʒ forſan facilia hec aſſueta qdeʒ
regijs ītbalamis/ ocio ⁊ moliciey/ ⁊ raro aerē videre/ cū eis omiſſis/ virili aīo ī
ſignita/ eqs īſidere didiciſſet īuicta/ ⁊ armoꝝ onuſta/ poſt viꝝ/ p aſpa mōtiuʒ ⁊
cōualliū cōcaua/ die noctuq̧/ algores eſtuſq̧/ ſupās/ citato diſcurrere curſu/ pſe
pe cōpta fuit. Regaliſq̧ thori loco/ nudā qn̄q̧ humū/ ⁊ lucos ac ſyluas ipaui
da feraꝝ corpore durato/ cogēte ſomno p̄mebat. Victori viro/ ſeu ꝓfugo ſemp
comes adiutrixq̧ laboꝝ ⁊ ꝯſilioꝝ particeps/ īcedēs vbiq̧. Quid multa? pios
oculos/ vulnera/ cedes/ ſanguinē quē ⁊ ipa pugnāſ effūdebat/ aliqn̄ poſſe abſq̧
horrore cōſpicere docuit. Et aures cātib⁹ aſſuetas equoꝝ fremitū/ militares tu
mult⁹ audire/ abſq̧ ſue mētis obſtupefactiōe coegit. Tādeʒ cū mlta ptuliſſet
grauia/ Mitridatē a pōpeo ſupatū atq̧ fugatū p amenos ſaltus/ pontiq̧ late-
bras ⁊ efferatas quaſcūq̧ natiōes/ cū paucis ex amicis ſecūta ē: Nūc afflictū
ſpe melioꝛi recreās/ nūc ſolatijs/ quoꝝ cupiduʒ videbat ⁊ nouerat dmulcens/
adeo vt illi tantū cōſolationis attulerit/ vt inquaſcūq̧ ſolitudines ageretur/ cō
iugali ſibi videreſ ī thalamo refoueri: O pectus cōiugalis dulcedinis ſacrariū
o inexauſta amiticie virtus/ qbus/ quāq̧ ſanctis virib⁹/ muliebrē aīmuʒ robo
raſtis/ nulla ꝓfecto vſq̧ vxor pro viro ſimilia/ neduʒ grauiora ptulit/ quo me-
rito/ ſi ī ei⁹ perpetuā laudē/ antiqtas verſata ē/ minimuʒ admirari iure poſteri-
tas poterit: Ceteꝝ ex tot laborib⁹/ tamq̧ iclita fide/ benemerita mulier/ a viro n̄
ſatis dignuʒ retulit premiū. Naʒ cū is ſenex/ iam filiū/ ex ea ſuſceptuʒ irat⁹ oc-
cidiſſet/ ⁊ vrgētib⁹ romanoꝝ virib⁹/ nō ſoluʒ in regnū/ ſed ī regiaʒ ſe recepiſſet/
eſto aīo moliref īgentia: ⁊ ī legationib⁹/ varias atq̧ lōginquas natiōes/ ī bellū
aduerſus romanos ſuſcitare conaref/ a pharnacis filio/ ob eius ſeuiciā ī filios
amicoſq̧ rebellāte obſeſſuſ eſt. Quod cū cerneret/ ⁊ eā īexorabilē īueniſſet/ po
ſtremā reꝝ ſuaꝝ arbitrat⁹ ruinā/ cū reliquis tam cōiugib⁹ q̄ȝ pellicib⁹ ac filia
bus Ypſicreteā/ que tot vite ſue ſubſidia laborādo pſtiterat/ (ne illi ſupuiueret)
veneno abſumpſit: Sane igratiſſimū Mitridatis op⁹ Ypſicretee/ meritā gloꝛiā
minuiſſe nō potuit/ corp⁹ mortale/ veneno/ īmatura morte ſublatū ē. nomē eius
mōimētis/ venerādaꝝ litteraꝝ/ ad nos vſq̧/ ⁊ ī ppetuū/ celebri fama viuet. ⁊ lōga
qdē poſteritate/ fraudari nō poterit.

¶ De iulia. G. Ceſaris filia. cap. lviii.

Iulia Gaij Ceſaris ex Cor-
nelia cōiuge vnica filia/ qn
quageſimo āte chriſti dn̄i
nr̄i natiuitatē ānos/ ⁊ gene-
re ⁊ ꝯiugio ac ſanctiſſimo amore/ fato-
q̧ quodā repētino fuit oīuʒ mlieꝝ ſui
ſeculi clariſſima: Nā iuli⁹ ceſar ei⁹ ge
nitor ab Enea iclito Troyanoꝝ duce/
p mltos duces ymo reges/ ⁊ alios me-
dios/ p̄rnā duxit originē: Maternā ve
ro ab Ancho quondā romanoꝝ rege:
gloria belloꝝ atq̧ triūphoꝝ ⁊ dictatu
ra ppetua/ īſignis homo plurimū fuit:

Nupſit p̄terea magno illi põpeo/ea tẽpeſtate romanoꝝ clariſſimo viro/q̄ i vincendis regibꝰ deponẽdis/eiſq̄ denuo faciẽdis natiõibꝰ ſubigẽdis/pyrat̄ extinguẽdis/fauorẽ romane plebis obtinẽdo/ ꝛ regũ totiꝰ mũdi ꝛ orbis cliẽtelas agrẽdo/nõ terras tm̃/ſʒ celuʒ om̄e fatigat diu. Quẽ adeo Illuſtris mlier (licet iuuẽcula ꝛ ille etate puectꝰ) amauit. vt ob id imaturã obijerit mortẽ: Naʒ cuʒ põpeus i comitijs ſacrificaturus/ob oſtia/quã tenebat ex ſuſcepto vulnere/ſe iuaria agitãte plurimo reſpgeret ſanguie ꝛ ob id veſtimẽtis illis exutis/domuʒ/ꝛ alias iduiturꝰ remitteret: ꝯtingit/vt deferẽs ante alios Juliã pgnãtem haberet obuiã. Que cũ vidiſſet viri cruẽtas veſtes/ante q̃ cãʒ exq̄reret/ſuſpicata ne forte põpeo fuiſſet violẽta manꝰ iniecta/q̄ſi nõ illo occiſo/dilectiſſimo ſibi viro ſupuiuẽduʒ foret/iſiniſtrã repẽte delapſa/timorẽ/oculis i tenebras reuolutis/manibꝰ clauſis cõcidit: ꝛ eueſtigio expirauit. Nõ ſoluʒ viri/atq̄ ciuium ſuoꝝ/ſʒ mario totius orbis ea tẽpeſtate incomodo.

Magnus Pompeius maritus huius.

Inextimabilis vxoris amor.

¶ De cõiugibus theutonũ ꝛ Cimbroꝝ mirabilibus. cap. lviiii.

Coniuges q̄daʒ theutonũ ꝛ cymbroꝝ/ac eaꝝ q̄dẽ iſinitꝰ pene nũerꝰ/tp̃ibꝰ Gaij ceſaris i germania fuit: Femie plane ob caſtitatẽ ppoſituʒ miris extollẽde laudibꝰ: Hec eq̄dẽ a romãis ſupatẽ/ne et libertatẽ atq̄ pudiciciã ſuam pderẽt/nõ ex ꝯuẽtiõe aliq̄/nõ ex ꝯſilio publico/ i vna nocte/ nõ aliꝰ q̃ idẽ oibꝰ fuiſſet ſpũs/i vnã mortẽ ſniaʒ duenere: Romãis igit̄ rebꝰ florẽtibꝰ theutones cymbriq̄/ꝛ q̄dã alie germanoꝝ natiões (vt Oroſiꝰ hiſtoricꝰ i q̄rto hiſtoriaꝝ ſuaꝝ ſcribit) i romanũ ꝯiurauere nomẽ/vt eos ifugã v̄ti poſſe/nemo dubitaret/ꝯiuges/natos ꝛ oẽm ſupelectilẽ ſecũ magno agmie traxere vehiculis/ ide vt omnẽ Italiã/vno ꝛ eodẽ ꝯcuterẽt ipetu: tripartito illã itrare agmie/triplicíq̄ itinere/ſtatuere: Quibꝰ acõſternatis tumultu romãis/gaiꝰ mariꝰ ꝯſul/ iquẽ niti ois reipu. ſpes ea tẽpeſtate/videbat obuiꝰ miſſus/pmos obiectos habuit theutões iſolẽtes: aduerſus quos/i nihilo declinãtes certamẽ cũ ꝯſeruiſſʒ ꝛ lõga pugna partiũ/aliq̃ãdiu nutaſſet fortũa: poſtrẽo mlto ſanguie fuſo/ terga dedere theutões: Deide i cymbros/ ituʒ ẽ. ꝛ vt theutões apud aq̄s ſextias/ ſic illos i cãpo raudio/duplici fudit certamie/facta ſtrage pmaria. Qđ aduertẽtes cũ ceteris ipedimẽtis ſepoſite ꝯiuges/nõ viꝝ ſecute ſũt fugã. ſʒ plauſtris (quoꝝ grãdis illis erat copia) iformã valli redact/ aioſo ꝯſilio p̄ſtis fuſtibꝰ/ lapidibꝰ gladijſq̄/libertatẽ ſuã caſtimoniãq̄ tutare/ q̃ lõgiꝰ poſſẽt/diſpoſuer: Sʒ acie facta/aduenietibꝰ romãis militibꝰ/ cũ n̄ diu obſtitiſſẽt. ſẽſere q̄m iua cuũ conatꝰ diſponerẽt/ꝛ ob id ſi poſſẽt/inire cũ ipatore ꝯcordiã petijere. Erat eiʒ illis iſirũ aĩo/ſi vires/ſi ſedes auitas/ſi ſubſtãtias oẽs/pugna pdidiſſẽt. vna ſaltẽ q̄ poſſẽt via/libertatẽ ꝛ pudiciciã ſuare ſuã. Et idcirco poſtulauere vnanimes/n̄ fugiẽtiũ viroꝝ pacẽ/nõ i patriã redire ſuã/ non vt ſua reſarcirẽt auro dãna/ſʒ vt oẽs romãi iũgerẽt v̄ginibꝰ veſtalibꝰ: qđ cũ honeſtiſſimũ viſũ foret ꝛ ſincere mẽtis teſtimoniũ/nec ipetraſſẽt: furore ſuccẽſe/i hoſtinatã voti ſui pſeuerãtiã/ꝯſiliũ inire crudeliſſimũ: Nã ante oĩa colliſis iterea parīꝰ filijs ſuis/

Mira cõſtãtia mulierũ

vt illos q̃ poſſent via turpi ſuituti ſubtraherẽt/nocte eadẽ itra vallũ a ſe ↄſtru ctuȝ/ne ⁊ ipẽ i dedec⁹ ſue caſtitat̃/ac victoꝝ ludibriũ traherẽt/laq̃s oẽs mortẽ ↄſciuere ſibi/nec ꝓde aliud ex ſe/ꝓter pendẽtia cadauera auidis liq̃re romaĩs: Juiſſent alie mľieres fractis ſuoꝝ hoĩuȝ virib⁹ obuiã victorib⁹ ſupplices/ſolu tis crinib⁹/mãib⁹ extẽſiſ/⁊ vlulatu mľto oĩa ↄplẽtes/⁊ qđ obſeni⁹ fuiſſ;/nõnul le blãditijs ⁊ ãplexib⁹ ipetraſſẽt/ſi potuiſſẽt ſupplectilib⁹ ſuis ↄſeruatiõeȝ/ re dituȝ i patriã/nulla hõeſtatis feminee habita mẽtiõe/aut ſe ꝑmiſiſſent aquocũ q̃ more pecudũ trahi/Aſt cymbre ↄſtãti pector̃ melioris fortũe ſuauere aioſ/ nec vlla paſſe ſũt ignominia maieſtatis gẽtis ſue gloriã fedare/ Dũq̃ ſuitudi neȝ ⁊ turpitudinẽ laqueo obſtiate fugerẽt/nõ virib⁹/ſȝ fortũe crimie/ ſuos ho-mies ſupatos reſpõdẽt/⁊ caſtimõie ſue/paucis abiectis ãnis/qb⁹ ſuſpẽdio vi-uere potuiſſent/vitã longiſſimã adepte ſunt.

De Cleopatra Egyptiorum magna Regina. cap. lx.

Cleopatra magna egyptioruȝ regia/ Dyoniſij Auletꝭ regis filia/toti⁹ orbis fabula/ Olympiade cẽteſima/ꝓma ⁊ octogeſſima.vȝ q̃drageſſimo nono ãno ante xp̃i dñi nr̃i natiuitatẽ/egiptioꝝ regnũ p nephas optinuit/⁊ vigitiduob⁹ ãnis regnauit. Hec qppe femia/nulla fere niſi regia dignitate ⁊ oris formoſitate ꝑe claritatis nota refulſit.cũ ecõtrario/auaritia/crudelitate/atq̃ luxuria oi mũdo ↄſpicua fuerit facta:Jtã vt ab ei⁹ dñij initio exordiuȝ ſumam⁹:Auletes dyoniſi⁹ pr̃ ſu⁹ Romãi populi amiciſſim⁹(⁊ ipe oĩum flagitioſiſſim⁹)i morte veniẽs ex teſtamẽto iſtituit ſuo/vt filioꝝ natu mayor ſũpta i ↄiugiuȝ Cleopatra ei⁹ filia natu maiore/ iſimul poſt ipi⁹ pr̃is mortem regnarẽt.q̃ familiariſſima eẽt apud Egyptios turpitudo/mr̃eſ filiaſq̃ tãtũ a cõiugijs excluſiſſe/executũ ẽ. Porro exurẽte cleopatra regnãdi libidie/eũdẽ adoleſcẽtulũ frẽȝ ⁊ viꝝ ſuum qntũdecimũ etat̃ agẽteȝ ãnuȝ veneno abſũpſit.quo mortuo/ſola/regni potita ẽ.Jnde cũ ciuitas Alexãdrina a ceſare capta fuiſſet. ⁊ ipe ceſar dlectat⁹ formoſitate hui⁹ mľieris/pľres noctes cũ ea dormiſſet/poſt quã põpeuȝ ſupaſſet.tãdeȝ q̃ſi ꝑmiuȝ noctiũ ⁊ voluptatũ cleopatre exhibiturus/regnũ ei dnuo ↄceſſit ⁊ ↄfirmauit. Arſinoe ipi⁹ Cleopatre ſorore abducta ne forte ea duce noui aliqd molliref i eũ:Sic iã ſcelere gemio regnuȝ adepta cleopatra/i voluptates ſuas effuſa/ q̃ſi ſcortũ orĩetaliũ regũ facta auri ⁊ iocaliuȝ auida/nõ ſoluȝ ↄtubernales ſuoſ taliũ nudos/arte ſua fecit/ veꝝ ⁊ tẽpla ſacraſq̃ egyptioꝝ edes/vaſis/ſtatuis/⁊ ceteris theſauris vacuas dimiſiſſe traditũ ẽ. Hec iã ceſare occiſo/⁊ Bruto ac caſſio ſupatis/ Antõio i Syriã eũti/obuiã facta/i puꝝ hoieȝ ſua pulchritudie ⁊ laſciuiẽtib⁹ oculis/facile cepit.⁊ i amore ſuuȝ miſere dtenuit/eoq̃ deduxit/ vt q̃ frẽm veneno necauerat/ Antonij mãu arſinonẽ ſororẽ/ad/ſuſpicionẽ regimiſ amouẽdã oñicȝ/i tẽplo Dyãe Epheſine/q̃ ſalutẽ q̃ritão/iſelix auffugerat/ trucidari faceret/ ⁊ id adulterioꝝ ſuoꝝ a nouo amaſio loco ꝑmi mũeris aſſũptura:Et cũ iaȝ ſceleſta mľier/Antonij mores nouiſſȝ ꝑita nõ ẽ.eidẽ Syrie ⁊ Arabie regnũ poſtulare/ Sane cuȝ ꝑmari

muz videret illi/ꝛ nimis i ꝯgruū/ad ſatiſfaciēduz tñ deſiderio amāte mlr̄is/ ſortiūculas/ei ex vtroqꝫ dedit/ſupaddit͂ ēt ciuitatib⁹ oib⁹/q̄ itra Eleutreū flumē ꝛ Egyptuz/ſyriaco littori apposite ſūt/ ſydone ꝛ tyro retētis: Que cū obtinuiſſet/Antoniū i Armēos/ (ſiue vt alijs placet) i parthos euntē ad euphratē vſqꝫ ꝓſecuta/dū Egyptū p Syriā repeteret/ab Herode Antipatris iudeoꝝ rege magnifice ſuſcepta/nō erubuit eidē.p itermedios/ ſuū ſuadere ꝯcubitū/ſibi ſiānuiſſet mūeris loco Iudee ſubtractura regnū: qd ipe Antonij ope/non diu ante ſuſcepat Vez herodes aduertēs/ nō ſolū ob Antōij reuerētiā abſtinuit/ qnymo/vt illū anota tā iceſtuoſe femie liberaret/ni diſuaſiſſēt amici/gladio eā occidere diſpoſuerat. Cleopatra aūt fruſtrata/q̄ſi ob hoc morā traxiſſet. eidez locauit reddit⁹ iericūtis/quo balſamū naſcebať.qd ꝛ ipa poſtmodū i Babilonyā Egyptiā trāſtulit/quo vigere diciť vſqꝫ i hodiernū diē: Et ide amplis ab Herode ſuſceptis munerib⁹ i egyptū redijt. Inde ꝓo i fugā ex pthis redeūti antonio/Accerſita occurrit: Qui qdē antoni⁹ cū fraude/Artbabarzāe armenie regē/olyz Tigrāis filiū/cū filijs ꝛ ſatrapib⁹ cepiſſet.ꝛ theſauris pmaxis ſpoliaſſz/atqꝫ argētea cathena victuz traheret.vt auidiā i ſuoſ āplexus ꝓuocaret/ effēmiat⁹ veniēti/captiuū regē cū oi regio ornatu ac ꝑda diecit i gremiuz/quo leta mlier cupidiſſima adeo blāde flagrātē ꝯplexa ē.vt repudiata Octauia/octauiāi auguſti ſorore/illā totis affectib⁹ ſibi vxorez iūgeret: Ceterū cuz iſaciabilis mlieris i dies regnoꝝ auiditas augereť:vt oīa ꝯplecterēť i vnū/temulēto Antōio ēt romanū expoſtulauit ipiuz/q̄ſi i manib⁹ poſſe ꝯcedere/fuiſſz antōij Quod ipe minie ſui cōpos/min⁹ oportūe ſuis romāiſqꝫ virib⁹ pēſatis:ſe datu ruz ſpopōdit O bōe de⁹.ꝙ grādis poſcētis audatia/nec minor ſpōdētis ſtultitia: O liberalľ hō:tot ſeculꝰ tāta cū difficultate ſāguie fuſo/ꝛ morte tot iſigniū viroꝝ/tot ēt populoꝝ/tot egregijs opib⁹/tot bellis/vix duz q̄ſitū/ipiuz/poſtulāti mlercule/ñ aliť/ꝙ vni⁹ domūcule dñz icōſulte/q̄ſi eueſtigio datur⁹ ꝯceſſit: Sz qd iaz?ob repudiū Octauie belli ſeminariū iter octauianuz ꝛ Antoniū videbať iniectū:ꝛ ob id actuz ē.vt ꝯgregatiſ ex vtraqꝫ pte copijſ ireť i illud: Verꝫ antonius cū Cleopatra ſua ornata purpureis velis/ ꝛ auro/claſſe proceſſerunt i.Egyptū/vbi cū obuijs hoſtib⁹/ inita terreſtri pugna ceſſere victi/ꝛ i claſſez ſe recipiētes/Antoniāi i acciuz rediere/nauallis belli experturi fortunā: Aduerſus quos Octauian⁹ cū Agrippa genero fact⁹ obui⁹ cū igēti claſſe/mira au datia eos aggreſſus ē.ꝛ ſuſcept⁹/acriť/tenuit aliquādiu mars dubi⁹ pugnā in pēdulo. Tādez cū ſuccūbere viderētur antoniāi/pma oiuz inſolēs cleopatra/ cuz aurea q̄ vehebať naui/ꝛ ſexagita alijs fugā cepit Quā mox Antōi⁹ ſubſecut⁹ ē.ꝛ i Egyptuz redeūtes/i caſſum ſuas vires ad defenſionē regni/trāſmiſſis oib⁹ filijs/ad rubrū mare diſpoſuerūt. Naz victor Octauianus ſecut⁹ eos plurib⁹ ſecundis ꝑlijs/eoꝝ vires exinaniuit. A quib⁹/cū fere pacis ꝯditiōes peterenť/nec obtinerenť/deſperās antonius(vt nōnulli volunt)mauſoleuz regum intrās/ſe ſe gladio iteremit: Capta ꝓo alexādria/cuz Cleopatra ingenio veteri(inuanuz tēptaſſet)vti iā duduz Ceſarez ꝛ antoniuz illexerat i ſuaz cōcupiſentiaz ſic ꝛ iuuenē Octauianū illicere/idignās/cuz audiſſet ſe ſuari triūpho/atqꝫ de ſalute deſpans/regijs ornata/ſuuz Antoniuz ſecutura/ad aptis brachioruz venis Serpētes quoſdā vulnerib⁹ appoſuit. Aiūt qdem ſpētes illos/Ipuci-pes/q ſūt Aſpideſ ſurdi/qui/quecūqꝫ momorderit/mortē ſtatiz iferūt. In quo reſulata auaritie/laſciuie/gule/atqꝫ vite/finē aſſumpſit ifelix. Atqꝫ ita Antoni⁹ ꝛ cleopatra peſſima femina eo modo mortui/i vno monumēto Octauiāi iuſſu/

Cleopatre mors.

vna tumulati ſunt. Ac ſic lagidaꝝ feliciſſimũ Impiuꝫ/ꝑ feminã q̃ ſuuꝫ intere-
merat germanũ/euerſuꝫ ẽ. quod ꝑ ãnos trecẽtos ⁊ ſex/ſub regibꝰ tredeciꝫ feli-
citer ꝑmanſerat. De q̄bus i ſeptimo Chronicaꝝ noſtraꝝ diffuſe locuti ſumus.

De portia magni Bruti coniuge. cap. lxi.

POrtia Marci catonis vticẽ-
ſis filia/⁊ magni bruti ꝯiũx
tꝑe Octauiani auguſti/ ⁊
patria fortitudĩe/atq; amo-
ris maritalis ꝑſeuerãtia/iſignis pluri-
mum fuit: Hec quippe cum matrona
eſſet multarum virtutum preclara/in-
ter ceteras ipſius preclaras virtutes/⁊
muliebres curas/adeo viꝝ ſuum bru-
tum integre ⁊ caſte dilexit/vt oportu-
no tempore non potuerit honeſtas a-
moris flamas caſto occultare in pecto-
re: Que/q̄ſi eius in perpetuam euaſere
memoriã ⁊ laudeꝫ/ad eiꝰ ãpliãdaꝫ claritatẽ/ſe vltro offerũt. Quieuerat iaꝫ pe-
ſtifer ciuiliuꝫ belloꝝ tumultus/oppreſſis a Ceſare vbiq; põpeianis/cũ i eũ di-
ctatorẽ ꝑpetuuꝫ/vt ſatis aĩaduerſuꝫ ẽ regnuꝫ affectãteꝫ Senatus ſanior pars
ꝯiurauit. iter quos/⁊ ipe Brutꝰ iterfuit. Qui itegritatis portie ꝯſcius/cuꝫ eidẽ/
ſceleſti facinoris arcanũ apperuiſſet/factũ ẽ/vt ea nocte/ cui dies illuxit/qua ce-
ſa humanis rebꝰ ꝯiuratoꝝ/ope ſubtractꝰ ẽ. exeũte bruto cubiculũ Portia tõſo-
ris nouaculũ ſumeret/q̄ſi vnguiuꝫ ſuꝑflua reſecatura/fingẽſq; illã ſibi caſu ce-
cidiſſe/õ iduſtria ſe vulnerauit. Porro aſtãtes ancillule/cuꝫ manare vidiſſent
ſanguinẽ/ſuſpicare aliq̄d grauiꝰ clamore ſublato/(abiẽs brutꝰ) i cubiculuꝫ re-
uocatꝰ ẽ. ⁊ ab eo obiurgata portia/q̄m tonſoris ꝑripuiſſet offitiũ Portia autẽ
ſemotꝭ ancillulis iq̄t. Minime/ temerarie factũ q̄d putas ẽ. tentatura aũt quo
aĩo me ipaꝫ gladio ꝑimere ⁊ mortẽ ꝑpeti poſſeꝫ(ſi minus tibi pro votis cepta
ſuccederẽt)feci. O inexauſti vigoris amor/⁊ vir tali ꝯiuge felix. Sed q̄d vltra?
Inſcelus a ꝯiuratis ituꝫ ẽ. ⁊ occiſores/ ceſare occiſo euaſere nõ tñ ipũne/ſꝫ cũ
ꝑter extimatuꝫ/oĩa reſpõderẽt/a reliquo ſenatu/dãnati patricide/iduerſa abie-
runt. Brutꝰ aũt ⁊ Caſſiꝰ i orientẽꝫ tẽdẽtes/nõ paruas copias aduerſus octauia-
nuꝫ auguſtuꝫ ⁊ Antoniuꝫ Ceſaris heredes collegerũt: aduerſuſ quos cũ Octa-
uianꝰ ⁊ Antoniꝰ eduxiſſent exercituꝫ/apud philippos pugnatũ ẽ. ⁊ cum victe
fugateq; caſſij Brutiq; partes eſſent. ⁊ ipe Brutꝰ etiã occiſus ẽ: Quod cũ au-
diſſet Portia/nil ſibi ſubtracto viro/letuꝫ futuꝝ exiſtimãs arbitrata/ non alio
aĩo/mortẽ paſſurã/q; oliꝫ cultri tõſorij vulnꝰ/ ꝯfeſtiꝫ i vetꝰ ꝓpoſitũ venit/⁊ cũ
aduolũtariã necẽ/nulluꝫ ſibi adeo/cito vt pectꝰ expoſcebat/pſtari videbaẽ iſer-
uimẽtuꝫ/ignitos carbones/quos forte ꝓpiquos hẽbat/idubitãter/manibꝰ gu-
turi iniectos/exhauſit. A q̄bꝰ ꝑcordia exurẽtibꝰ/ ſpiritꝰ vitalis abire i mortem
coactꝰ ẽ: Nec dubiũ/qn q̄to magis iuſitatũ mortis genꝰ itulere/tãto occũbẽ-
ti plus fulgoris ꝯiugal' diligẽtie igeſſere: Cuiꝰ ẽt fortitudini pr̄is reſeratũ ma-
nibꝰ vulnꝰ/nil merite laudis potuit auferre/Apud hãc(vt diuꝰ ſcribit hiero-
nymꝰ)cũ aliq̄ñ q̄daꝫ bene morata laudaret/q̄d ſm accepiſſet maritũ/reſpõdiſ-
ſe ait/felicẽ ⁊ pudicã matronã/nunq; niſi ſemel nupſiſſe/cõpertuꝫ eſt.

De horthenſia eloquentiſſima oratrice. cap lxii.

HOrtenſia qnti hortenſij egregij oratoris filia tpib⁹ Octaniāi auguſti extit mulier dignis extollēda laudibus: cū nō ſoluʒ hortēſij pr̄is facundiaʒ viuaci pectore fuerit āplexa/ſʒ eū etiā ꝓnunciādi vigorē p oīa ſuauerit/ queʒ oportunitas exqſiuit. ⁊ q ſepiſſime i viris/doctiſſimis ꝯficere ꝯſueuit: Hec aūt triū viroꝝ tpre/cū matronarū m̄ltitudo exigēte r̄ypu. neceſſitate/itollerabili fere onere pecunie exoluende grauata videref/nec hoieʒ iueniref neminēʒ/q i reʒ tā i cōgruaʒ patrociniuʒ p̄ſtare auderet. Sola auſa ē cōſtāti animo/corā triūuiris/rem feminaꝝ aſſumere/eāq; perorādo tā efficaciter/ i exhauſta facūdia agere: vt maximā audiētiū admiratiōe/mutato ſexu/rediuiuuſ hortenſius crederef: Nec iſeliciter/opus tā egregiū a femia p̄ſumptuʒ/aut executuʒ ē. Nā vti nulla i parte fracta oratiōe/aut laudabili ſui iuris demōſtratiōe defecerat. ſic nec ex optato aliqd a triūuiris diminutū ē. qnymo libere ꝯceſſū/ vt lōge amplior pars iniūcte pecunie demeref: Arbitrati quātuʒ ſub matronalí ſtola i publicū taciturnitas laudāda videaf/tm̄ oportunitate exigēte ornatu ſuo/ꝯcora ſit extollēda loquacitas: Quo tādeʒ facto/ nō abſq; mario. Hortēſie fulgore/reliquuʒ qd' minimū erat a matrōis facile exactuʒ ē: Quid dicā vidiſſe tātuʒ veteris ꝓſapie ſpūs i hortēſia afflauiſſe femia/niſi eā merito nomen Hortēſie ꝯſecutuʒ.

❡ De Cornificia poetrice egregia. cap. lxiiii.

COrnificia poetes memoratu digniſſima/⁊ ipa hiſdeʒ tpribus/tāto poetico dogmate effulſit/ vt nō Jtalico lacte enutrita/ſʒ caſtalio latice/⁊ cornificio germāo fratri eiuſdē/cui poete in ſigni eque eſſet illuſtris i gloria: Nec cōtenta tātuʒ/tā ſplēdida facultate valuiſſe ꝯbis/reor ſacriſ impellētib⁹ muſis: ad ſcribēdū Heliconicuʒ carmē/ſepiſſime calamo doctaſ appoſuit man⁹/ reiecto colo/Et plurima ac iſignia conſcripſit Epigramata que hieronymi p̄ſbiteri viri ſanctiſſimi tpib⁹/(vt ipe teſtaf) ipretio ſtabāt. O femineuʒ dec⁹/mulie bria negleſiſſe/⁊ ſtudijs maximoꝝ vatuʒ igeniuʒ applicuiſſe/ verecūdenf pigri ⁊ negligētes/⁊ dē ſe ipiſ miſere diffidēteſ: q q̄ſi iotiuʒ ⁊ thalamis nate ſint/ ſibi ipis ſuadēt/ſe niſi ad āplexus hoiuʒ ⁊ filios cōcipiēdos alēdoſq; vtile eē: Cū oīa que glorioſos homies faciūt(ſi ſtudijs iſudore velint)habeāt cum eis coīa: Potuit hec nature/nō abiectis virib⁹/ ingenio ⁊ vigilijs ⁊ femineū ſupaſſe ſexū/etſi hōeſto labore/ppetuūq̄ſiſſe nomē: nec qppe gregariū/ſʒ qd optaf/paucis ēt viriſ/rariſſimū ⁊ excellēs.

❡ De ſulpicia lētuli turſcelliōis ꝯiu. ca. lxiii.

Sulpicia Lentuli truſcellionis coniunx ⁊ ipſa ſupradictarum duarum mulierum temporibus inſignium equa fere beniuolentia ſibi indelebilem acquiſiuit famam: Fuit igitur Lentulus vir eius hac eadem qua ſupra precella a triumviris proſcriptus. Qui cum eſſet volucri fuga tutatus in Sycilia ⁊ ibidem exul moraretur ⁊ inops facta eius rerum cauſa Sulpicia certior in ſententiam iuit laboꝛes vna velle cum marito pati rata indecens eſſe letos honores ⁊ fortunam candidam ferre cum viris has que eorundem erumnas ſi opoꝛtunum ferre ſit fuga renuerent. Uerum nec ad virum pergere facile Sulpicia coſecuta eſt. Summa quippe diligentia ne exilium ſequeretur viri ſeruabatur a matre Julia: Sed quas non ludit verus amoꝛ cuſtodias. Captato igitur tempore ſeruili ſumpta veſte matre cuſtodijſque deceptis reliquis duabus tantum ancillulis ⁊ ſeruis totidem ſplendida mulier ſociata natale ſolum patrioſque penates relinquens exulem virum ſecuta eſt. Cum poſſet lege non prohibente (infelici abdicato) nouas celebrare nuptias. Nec expauit mulier inclita per ſubterfugia ⁊ maris eſtus ac montana Italica incerta viri ſequi veſtigia: eum que in incognitas exquirere regiones donec comperto ſe illi iunxerit. Honeſtius rata per mille vite diſcrimina virum ſequi a fortuna deiectum quam eo exilio laborante in patria vacare delitijs ⁊ quieti: Inclite profecto mentis ⁊ prudentem virum potius quam feminam redolentis tale iudicium eſt: ¶ Non enim ſemper auro ⁊ gemmis ſplendendum non ſemper indulgendum cultui non ſemper eſtiuus fugiendus ſol: aut hiemis pluuie ⁊ gelu non ſemper colendi ſunt thalami: nec ſemper ſibi parcendum: Sed cum viris foꝛtuna exigente ſubeundi ſunt laboꝛes exilia perpeti pauperiem tollerare pericula foꝛti animo perferre: Hec vxorum ſpectanda militia eſt hec ſunt bella he victoꝛie ⁊ victoꝛiarum triumphi conſpicui videlicet molliciem luxumque ⁊ anguſtias domeſticas honeſtate ⁊ conſtancia ac pudica mente ſuperaſſe: Hinc illis eſt fama perhennis ⁊ gloria.

Mirabilis vxoꝛis in virum amoꝛ.

non.

¶ De Albumea Sybilla Tiburtina. cap. lxiiii.

Albumea ſybilla tiburtina vates ⁊ virgo precipua tempore Octauiani Auguſti in Jtalia ⁊ marie in oꝛbe romano multa claritate refulſit ac multa ipſi Auguſto predixit. Hec ideo tiburtina dicta fuit. quia Tibure ciuitati iuxta Amonis amnis ripas velut dea exculta fuit. Cuius in gurgite ipſius fluminis eius ſimulacrum in manu librum tenens inuentum fuiſſe fertur in quo hoc ſcriptum inuentum fuit. Naſcetur chꝛiſtus in bethleem: ⁊ annunciabitur in Nazareth. O felix illa mater cuius vbera illum lactabunt Hanc igitur auguſtus (cum romani eum deificare vellent)

derēt: Marianes autē tractu tēporis, qđ occultiſſime decretū fuerat, itellexit: Et cū iam ob ariſtoboli idignaȝ mortē i Herodē cōcepiſſet execrabile odiuȝ, arbitrata ſe ab Herode, nō niſi ꝓpt pulcritudis vſū diligi, cumulauit iras: Ut tam ſuaȝ bis imerito damnatā ab eo, egerime ferrēs, ⁊ q̄uis Alexādruȝ ⁊ Ariſtobolū cōſpicuos pulchritudie pueros ex eo enixa fuiſſet, i nullo potuit moderaſſe cōceptuȝ: eoq; iferente ipetu, delapſa eſt. vt aināti viro, ſuū denegaret cōcubitū, ⁊ duȝ ſperneret, q̄ſi veteris regis proſapie oīs i ſe reſurgeret, i dolos geſtu quodā elato, illius calcare conabat̄ potētiaȝ, nō verita preſepe palā dicere, herodē alienigenā, nō iudeū, nec regie prolis hominem, qnymo idumeū ignobileȝ, nec regia cōiuge dignuȝ trucē, iſolenteȝ, infidum, ſceleſtūq; ⁊ i inanem belluaȝ: Que etſi herodes cū difficultate ſuſtineret, tamē amore ꝓhibēte nil ſeuuȝ, audebat i illā temptare. Tandē reb⁹ in pei⁹ ꝓcedētibus (vt aliqbus placet) a ciprīana Herodis matre, ⁊ Salomonie ſorore, quibus Marianes ſūme grauis erat, actū eſt, vt ab eiſdē ſubornato pincerna, herodi accuſeretur, q̄ eū conata fuerit exorare, ⁊ illi amatoriū poculū qđ ipa parauerat propinaret: Seu q̄ effigē ſuā ſpecioſiſſimā ad Antoniū, vt illuȝ i ſui deſideriū ꝓuocaret, ⁊ i Herodis odiū tranſmiſiſſet. Que cū herodeſ crederet, ⁊ Marianis iſe mali uolētia, fideȝ faceret, iratus ⁊ anxio furore ſuccēſſus, cū amicis lōga oratione conqueſtus ē. Eoq; eis ſuadētibus, ⁊ Alexādra Mariāis matre, ad ei⁹ gratiā promerēdaȝ, deductus ē, vt eaȝ tanq̄ i regiam maieſtatē excidiū moliēteȝ, capitali dānataȝ ſupplicio, iuberet occidi. Que quidē tantū i ſe excitauit generoſi animi, vt vilipēſa morte, integro vultus ſui ſeruato decore, nec ex parte vlla ſemiteo vſu flexa, ⁊ obiurgātē matrē, tacita audiret, ⁊ flētes ceteros, genis ſiccis aſpicere, ⁊ vt i triūphuȝ letiſſimuȝ, nō ſolum i trepida, ſed alacri vultu, nilīs ꝓ ſalute ſua porrectis p̄cibus, iret i morteȝ: eamq; a carnifice, vt optatā ſuſciperet: Qua qdem tā inmota ſecuritate, nō ſolū efferati regis, triſtauit iudiā, ſed ⁊ plura ſuo noī ſecula auxit. q̄ imortalitati ſue mēſes cōceſſiſſe lachrymis p̄cibuſq; ſuis, flexus potuiſſet Herodes. Poſtq̄ vero Marianes affabilis femina interijt regis anim⁹ intantuȝ exarſit. vt ſepe ſepiuſq; nomen illi⁹ iuocaret. Quāobreȝ oīa moliebat̄ facere, que poſſent ei ſuper hoc aliquod afferre ſolatiuȝ, quottidie eīm cōuiuia, ⁊ iocūda colloquia celebrabat, ſed nihilominus ei in nihilo ſubueniebāt, ita vt etiā gubernatiōes regni recuſaret, tantūq; dolorib⁹ tenebatur, vt aliquādo etiā Marianē tanq̄ viuētem miniſtris vocare p̄cipere: Cūq; ſic teneretur (vt Joſephus iquintodecio antiquitatū ſcribit) egritudo quedā peſtifera ſupuenit. que plures amicoꝝ ei⁹ extinxit. ⁊ oībus ſuſpicari ꝓbuit, qđ id ꝑ iraȝ dei cōtigiſſet. videlicet ꝓ iniquitate erga Marianē inōcētiſſimaȝ cōfecta. Jdeoq; ⁊ ipe rex ad peiora ꝑuenit. vt vltimo tanq̄ d̄ſpatus ⁊ ꝓfugus ſolitudines eligeret. Hiſq; cogitatiōib⁹ ⁊ anxietatibus cōfectus, nō diu ſupuixit. ſed iualitudinē difficillimā icidit. Nā aſtrictōe guturis ⁊ mētis mutatiōe ita detētus fuit, vt oīa que tali morbo curā cōferre cōſueuerāt, nihil eideȝ omnino ꝓdeſſent, ymo dei iuditio cōtraria viſa ſunt. Unde demuȝ deſperatiōe facta, medici, dū nequaq̄ medicaminib⁹ allatis egritudo ceſſaret, ⁊ rex nihil recipere potuiſſet, que ille vellet iuſſerūt ei ꝓbere, deſperatiōe ſalutis ſue deuouētes. Demū poſtq̄ Alexādram ſocruȝ ſuā ⁊ filios ſuos ex Mariane ſuſceptos iterfici iuſſiſſet, Archelao filio ex pellice ſuſcepto ſucceſſore ſibi cōſtituto, vir ab oī iuſtitia effrenat⁹, ⁊ iuditio oiuȝ iſeliciſſim⁹ apud ſebaſtē hoc

Marianeſ indigne occiditur.

est Samariam vrbem vita deceſſit.

¶ De Antonia minore Marci antonij filia pudiciſſima. cap. lxvi.

Antonia minor Marci antonij triu3 viri ex Octauia cõiuge Octauiani auguſti ſorore filia/ tēporib⁹ Tyberij ceſaris fuit clariſſime viduitatis indelebile exēplu3. Hec quippe pudiciſſima matrona cum druſio Tyberij fratri/ ꝛ Octauiani ꝓuigno nupſiſſet/ ꝛ ex eo Germanicum ꝛ claudiu3 poſtea Auguſtu3 atq3 linillā filios peperiſſ3/ eius vir in Germanica expeditiõe (ope cognati ſui Tyberij) veneno extinctus/ vidua remāſit. Cuius poſt morte3/ cū etate florida atq3 cõſpicua formoſitate niteret/ rata ſemel honeſte mulieri nupſiſſe: a nemie ad ſecundas nuptias ꝓuocari potuit. quinymo reliquu3 vite ſpatiu3 ſub liuia ſocru itra limites cubiculi viri ſui/ adeo caſte/ adeoq3 ſancte trāſegit/ vt ꝑteritarū oiu3 Matronaꝝ laudes viduitate celebri ſuperarit. Eqdem Cyncinatos/ fabricios/ curioſq3 abq3 laſciuie notā/ pudicā duxiſſe vitā/ ꝛ laude plurima extollēda3 exiſtimo dignā fuiſſe: Quod ſi ſic fuit. qb⁹ ꝓſequemur ꝑconijs? Iuuenē ſcilicet pulchritudie iſignē/ ꝛ Marciātonij ſpurciſſimi hois filia3/ nō i Siluis ꝛ ſolitudinis/ ſed iter iperialia otia atq3 delitias/ iter Juliam Octauiāi filia3/ ꝛ aliam Juliā Marci agrippe libidis ꝛ laſciuie feruētiſſimos ignes Inter Marciantonij genitoris ſui/ atq3 Tyberij ꝑncipis obſcenitates ꝛ ō decora i patria oli3 frugi: Inter mille cõcupiſcētiaꝝ exēpla/ cõſtāti aio/ ꝛ forti pectore caſtimõia3/ nō per tēpluſculu3/ ꝛ i ſpē futuri cõiugij/ ſ3 virtuti obſequēte3/ i ſenecta3 ꝛ mortē vſq3 ſeruāte3/ Edepol/ nil dignu3 relictu3 ſatis ē: qd' quide3 quia vires excedit ſcribētiu3/ cõſiderādu3/ ꝛ merita ꝯſideratiõe extollēdum/ ſatis eſt. ſacris igenij reliquiſſe.

Mirabilis femine caſtitas

¶ Agrippina Neronis matre. cap. lxvii.

Agrippina Marci agrippe filia ex Agrippina vxore ſuſcepta Nerõiſq3 mat/ poſt chriſti natiuitatē āno quinquageſſimo ꝛ genere ꝯſāguinitateq3/ ꝛ filij mõſtruoſitate/ ac nō minus ſua q̄3 vllis claris facinorib⁹/ iter claras mlieres ꝯputata fuit. Hec igiẜ ipimis gaij gallicule ſoror fuit/ nupſitq3 Gneo domitio homini faſtidioſiſſimo ꝛ graui/ ex quo Nerõnē iſigniē beluam (premiſſis ex vtero materno pedibus) peperit. Verꝝ domitio eius viro itercutis morbo aſſumpto/ Nerone adhuc puerullo/ cū formoſiſſima eſſ3 Gaius frater eius

hō ſpurciſſimus/turpi ſtupro/ea abuſus eſt: Et ſublimatus ī ꝓncipē/ſui minꝰ
eius mores approbās/ eo ꝙ ſe lepido dominij ſpe miſcuerit ſeu emuli alicuiꝰ
impulſu/eā fere bonis oībꝰ ꝑuatā in īſulā relegauit quādaʒ: Quo tādeʒ/a mi
litibꝰ ſuis trucidato eiꝗ Claudio ſubſtituto/ab eodē reuocata eſt. Que tractu
tēporis cū audiſſet valeriam/meſſalinā varijs agentibꝰ meritis cōfoſſaʒ ſpem
eueſtigio ītrauit/ſibi natoꝗ pociūdi orbis īpij/⁊ celibē ꝓncipē/eſto Germani-
ci pr̄is ſui fuiſſet frater/ſua decora pulchritudie/aduerſus lolliā paulinā opi-
tulāte Calixto liberto/⁊ eliā petinā/narciſo fauēte/ope pallātis claudiuʒ ī pre-
grāde nuptiaꝝ ſuaꝝ deſyderiū traxit. Sʒ obſtare voto honeſtaſ videbaſ/eo ꝙ
illi neptis eſſet ex fratre: Ueꝝ oratiōe vitellij ſubornati/ actuʒ ē/vt ideſyderiuʒ
ſuuʒ/cogereſ precibꝰ ſenatoꝝ/eoꝗ orāte/fieret a ſenatu ðcretū/ quo ꝑſtareſ/pa
truos poſſe nepotes īducere/⁊ ſic Agrippina volēte claudio ⁊ orāte Senatu/
eius venit ī nuptijs: Que ⁊ tādeʒ Auguſta dicta ē. ⁊ carpēto ī Capitolio fere-
baſ. ſolis ſacerdotibꝰ ante ꝯceſſuʒ: ⁊ iaduerſos ſibi/ſeuire cepit ſupplitijs: De
mū cuʒ aſtutiſſima eſſet mulier/tp̄re captato: q̄ꝫq̄ꝫ vtriuſcꝫ filij eſſent claudio
euʒ īduxit/(ſuadēte illi Mellio polliōe tūc ꝯſule/⁊ vrgēte plurimū pallante li-
berto/q ob ſtuprū Agrippine ſūme fautor erat) vt Nerone ꝑuignū ī filiū adop
taret claudiꝰ/qđ ante ī familia claudioꝝ/nemo meminerat. eiꝗ Octauiā quam
ex Meſſalina ſuſcepit/⁊ q̄ lucio ſillano nobili iuueni deſpōſata fuerat/ſpōdereſ
ī cōiugeʒ: Quibꝰ obtētis/rata ī caſſes belluā īcidiſſe/nō tātuʒ Claudij aſſidua
ruʒ īgurgitationū affecta tedio/quātuʒ ve ante tp̄is mortē Britanicꝰ Claudij
filiꝰ mibi etatē deueniret ſolidā/exterita/narciſo etiā ꝓ Britanico mł'ta ꝓcurā
te: q̄ſi ꝓpoſito ſuo futuꝝ obicē arbitrata/ī mortē claudij facinꝰ exiciale/comē-
ta ē. Delectabaſ qdeʒ īſanus claudiꝰ boletis plurimū/illoſcꝫ cibos/dicebat ðo
ruʒ/ꝙ ideo abſcꝫ ſemīe/ſʒ ſua/ſpōte naſci. Quod cū aduertiſſʒ Agrippina/ſtu-
dioſe coctos/veneno īfecit/eoſcꝫ(ſm quoſdaʒ)īpamet temulēto appoſuit. Ueꝝ
cū vomitu/⁊ Alui ſolutiōe/ videreſ claudij ſalus ſecutura/ ope Xenophontis
medici/veneno illitis pēnis/ ad vomituʒ ꝯtinuādū porrectis/ eo ituʒ ē/q̄ cupie
bat vxor: Ipe tādeʒ ī cubiculuʒ reductꝰ/ignaris oībꝰ/ ꝑter Agrippinā mortuꝰ
ē. Cuiꝰ qdeʒ mors/nō āte ab Agrippia palā nūtiata ē/q̄ꝫ amicorum ſuffragia/
omiſſo britāico/tanq̄ꝫ iuniore/Nero iā pubeſcēs/ſublimareſ ī ꝓncipeʒ Quod
adeo Neroni gratuʒ fuit. vt matreʒ illico/tanq̄ꝫ bene meritā/ī cūctis/tā publi-
cis q̄ꝫ ꝑuatis ꝑponeret. Uidereſcꝫ ſibi titulū/matri ꝓ ꝓncipatuʒ ſūpſiſſe: Et
ſic/e ſpecula romani ꝓncipatꝰ Agrippina toto effulſit orbi. Ceteꝝ ſplēdor iſte
tam grādiſ/turpi macula/haud mł'to poſt labefactuſ ē. Nā cede plurimū atcꝫ
exilijs aliquādiu debacata ē: Preterea creditūʒ fuit/ea paciēte(preter natura-
leʒ ī matreʒ)amore illecebri/a filio fuiſſe dilectā/cū is meretricē ei ꝑſimileʒ/īter
pellices aſſūpſiſſet/⁊ ꝯcubituʒ teſtareſ/ ꝑſepe macule veſtibꝰ iniecte/ quotiens
cuʒ ea leticta delata eſt. Dato/velint alij/eaʒ īfacinus hoc filiuʒ attraxiſſe/deſy
derio recupandi dominij/a quo deiecta videbaſ: eo ꝙ ī Neronē qbuſdam ex
cauſis/mł'tuʒ oblocuta fuerit. qđ firmari volūt/ob id. qđ ðcreto Nero ſit aſſue
tus fugere eiꝰ ꝯtuberniū/⁊ ſollitudines collocutionū: Attñ q̄ patrinū ī coniu
giuʒ ſuuʒ allexerat/bolleto peremerat/ineptum iuuenē fraudibꝰ ⁊ violētia ſu-
blimarat īpio: In deteſtabilē(q̄ꝫq̄ꝫ meritam) mortē/deducta ē Naʒ cuʒ ī mł'tis
filio grauis eſſet/eiꝰ meruit odiuʒ/ex quo oī honore ⁊ Auguſtali maieſtate/ab

erat particulare odiū/ad opprimendā paululū īfamiā innacte crudelitatis renitens/q; seruis/morti subtracta est. Ueꝝ nō adeo cito/sanguis cōsistet coactus est/qn pallore ꝑpetuo testaret mulier optīa plurimū vitalis spūs emisisse cū viro. Tñ cū paucis ānis/viri memoriā laudabili viduitate seruasset. cū alr nō posset/noīe saltē Senece/ꝯiūx clausit diē. Quid ꝑter amoris dulcedinē ⁊ ꝯspicuū pietatis īsignie:ac venerabile sacrū ꝯiugij suasisse potuisse mulieri optīe/malle honeste/si potuisset/cū sene viro mori/ꝙ vitā(vt plurimū faciūt femie secūdis nuptijs/nō absq; erubescentia ineūdis/seruare. Et.n. in maximū matronalis pudicicie dedec⁹ nōnullis nr̄is tpibus/nō dicā secūdu; aut tertiū/qđ oībus fere cōe est/s; vsq; ad octauū/si casus emerserit mire ꝯnubiū/adeo familiare est/⁊ nouorꝝ hoium thalamis iferre facef vt videant meretriculis abstulisse Quib⁹ ꝯsuetudo est/ꝑnoctādo nouos sepissime mutare ꝯcubitus nec alio subeāt vultu/Jugalia sepi⁹ iterata/cura. ꝙ si p sanctissimū hōestati ꝑstarent obsequiū. Eqdē nō satis certū est an ex lupanaris cellula/an ex ꝑmortui viri thalamo tales exire dicēde sint/nec suspicādū/quis agat aut in honesti⁹ intrās/aut stulti⁹ itromittēs. Heu miseri/quo nr̄i corruere mores: Cōsueuere veteres/qb⁹ erat ꝓnus in sanctitate aīmus ignominiosu; arbitrari/ne du; septimas/s; secūdas inijsse nuptias/nec posse de cetero tales hōestis iure misceri mr̄onis. Hodierne aūt lōge aliter/nā libidinosā pruriginē reticētes/suas formositates cariores ꝙ sese existimātes:qm̄/crebris spōsalitijs viduitatis superata fortuna/totiens placuerint varijs maritis.

De Sabina popea Neronis vxore. capi.lxix.

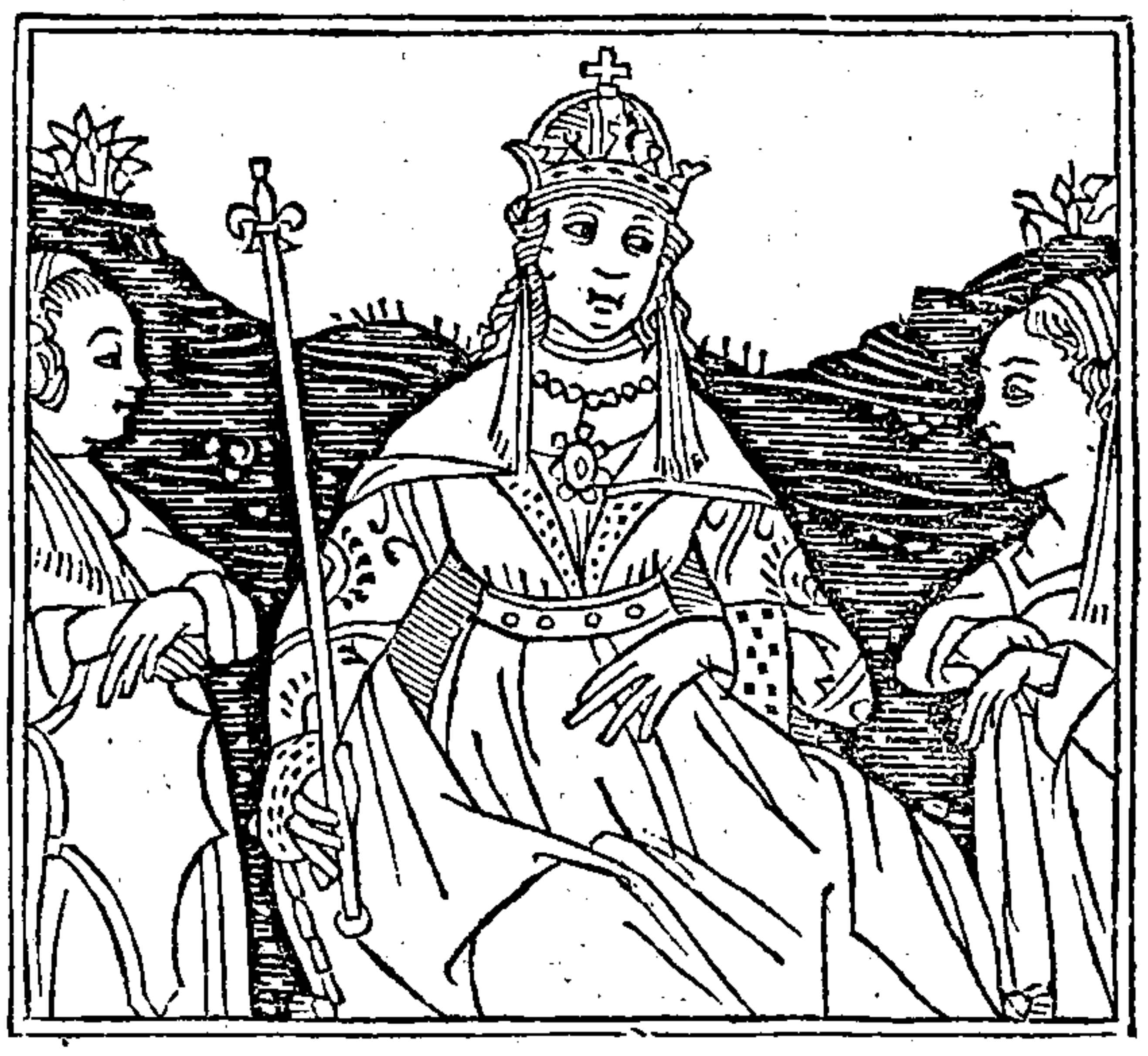

Sabina popea illustris femina. Nerōis ꝯiūx. T.ollij Patritij. Ro. filia:a materno auo popeo sabio viro iclito sic appellata/ āno qnquagesimo a natiuitate xp̄i/cū esset iuise formositatis mulier ⁊ vniuersas. Ro. adolescētulas sua pulcbritudie excederet/ a Nerone in ꝯiugē ducta est. Cu; vltra eximiā ei⁹ pulcbritudinē/quā marie ei esset sermo blādus ⁊ laudabili sonoris dulcedie atq; eidē egregiū ingeniū ⁊ v̄satile:que tñ mūera adeo ei sic collata magno fuissent apud oēs in ꝑtio/si eisdē hōestis artib⁹ vti voluisset. Illi tñ assidu⁹ mos erat/palā modestiā ꝑferre/cla; aūt lasciuia vti(cōe mulierū crimē)⁊ cū illi rarus esset in publicū accessus/arte tñ nō caruit. Nā cū intelierisset calida mulier/ituitu oris sui mltitudinē ⁊ ꝑmores potissime delectari/semp ei⁹ parte vellata egressa est/nō qdē vt abscōderet/qđ cōcupisci desyderabat/verū ne intuētiū oculos/liberali nimiū demōstratiōe satiaret/ s; poti⁹ qđ occultauerat velo vidēdi desyderiū linqret. Et ne p mores suos/ cū nūq; fame parceret/eo libidinē flectebat suā/quo paratior ostēdebaf vtilitas/nullū faciēs inter maritos mechosq; discrimē. His isignita notis femia/obsequētē satis habuit fortunā. Na; cu; sibi abunde facultates/ad gloriā generis sustinēda; suppe-

terent.prio Ruffo criſpo Ro.eqti nupſit. ⁊ cuꝫ iā ex eo pepiſſet filiuꝫ/ſugeſtu othonis/iuuētute luxuq; valētis potētiſq; Neronis cōtubernio/ eidē Othoni adheſit adultero:nec diu:⁊ ꝯiunx effecta ē.Sane is/ſeu amoris feruore/minus cautus/ſeu iā neqens petulce mlieris/tollerare mores/ ⁊ ob id eā in Neronis cōcupiſentiā trahere conaret.ſeu ſic exigēte fortuna popee/e ꝯuiuio ceſaris ſurgēs/audatius dictare conſueuerat/ſ; ad illā redditū/cui a ſupis/oīs conceſſa fuiſſ; nobilitas/elegātia moruꝫ/⁊ diuia formoſitas/i qua ꝯſiſterent oium vota mortaliuꝫ/atq; gaudia/volūtateſq; feliciuꝫ Quib⁹ facile irritata Neronis libido/adinuēta nō lōga cunctatiōe/p itermedios adeūdi via/ināplexus pncipis/ volēs cupiēſq; deuenit. Nec mltuꝫ diſtulit/⁊ artificioſis femie delinimētis/ adō irretit⁹ ē Nero/vt arbitraret.ea eē veriſſima/ que dictare cōſueuerat Otho Qd cū noſcet ſagaciſſia mlier/diſſimulās qd optabat/apto tpre/fictis pfuſa lachrymis aiebat/aliqñ ſe amoreꝫ ſuuꝫ aio quo cupiebat/iferre ñ poſſe/cū ⁊ ipa othoni/ꝯiugali iure obnoxia foret/⁊ pncipē teneri gr̄a Atis ancillule pelicis aduertebat:Ex qb⁹ ſecutū ē/vt otho ſub ſpetie honoris amot⁹/pfectus luſitanie ꝓuitie mitteret. Atis vo/excluderet oino:Inde i Agrippinā ſupradictā pncipis matrē inuhei cepit popea/ducēs aliqñ pncipē/neduꝫ impio : ſed nec libertate gaudere/eumq; eſſe pupillum/⁊ tutricis arbitrio trahai : Quibus nemine obſtante ob odiuꝫ fere oiuꝫ iſuperbiā Agrippine/ actuꝫ eſt/ vt Neronis iuſſu (vt prediximus) miſera mater/violēta morte ſubtraheret. ⁊ paulatiꝫ ſubtragēt emuli plures: Tandē cuꝫ pncipeꝫ/ in ſui dilectionē ardētiſſimū cerneret/ ⁊ obſtacula ſui deſyderij cūcta fuiſſe ſublata/i ꝯiugiuꝫ Neronis/retia explicare cepit. ⁊ cuꝫ illi iam peperiſſ; filiā vnicaꝫ/Meminio regulo/⁊ virginio ruffo cōſulib⁹: quā ſūmo cuꝫ gaudio Nero ſuſceperat/eāq; Auguſtā popeā appellari iuſſit. Quāobreꝫ mater iā audaci orone inſtare cepit.dicēs:nemini vnq; geminā cōceſſiſſe nocteꝫ/qn e ueſtigio ſequēret cōcubituꝫ neq; ſe fore degenerē/⁊ fecūditate vteri/atq; formoſitate corporis impatoris mereri nuptias : Et cū iam flagranteꝫ pncipeꝫ i deſideriuꝫ conubij traxiſſet:pmo octauia coniunx/ oliꝫ claudij Ceſaris filia in panderiam inſulam innocua relegata eſt.Et demuꝫ vigeſimo etatis ſue anno impulſu popee Nerone mandante occiſa/⁊ popea Ceſari iuncta coniugio:Sed non diu/longis artibus/queſito ac potito culmine/eo gauiſa eſt. Nam pregnans iterum facta/fortuitu Neronis ira calce percuſſa/dieꝫ obijt. Cuius corpus igne aboleri romano more Nero prohibuit.ſed exteroruꝫ regum ritu/magnifica exequiarum pompa/defferri publice iuſſit. Illudq; odoribus refertuꝫ Iuliorum tumulo cōdi:Ipſe autem pro roſtris illam/⁊ potiſſime formoſitatis precipue/longa ⁊ accurata oratione laudauit. Nonnulla fortune ſeu nature dona:quibus inſignita erat, loco clariſſimarum virtutum illi attribuens.

¶ Sed iam intermiſſis aliquantulum antiquarum gentilium clararum Mulierum virtutibus:ad ſanctarum virginum aliarumq; Matronarum chriſtiane religionis precipuum decus ⁊ ſtabilimentum tandem noſtra vertenda eſt oratio quod quidem/ad hoc vſq; tempus ſincerum ⁊ incolume ſeruatur. In cuius quidem tutela/atq; ſinu/optimus ſancte religionis chriſtiane ſtatus cōquieſcit.

¶ De ſancta Petronilla virgine diui Petri apoſtoli filia. cap. lxx.

PEtronillam autē virginem
ſanctam diui petri apoſto
loꝝ principis filiam/tanꝙ
chriſtiane virginitatis pri
muʒ decus/ceteris claris mlierībꝰ chri
ſtianis/hic merito ꝓponēdaʒ dignum
duxi/eo ꝙ ex eiꝰ eximio fulgore/multū
cerimonijs nr̄is/iclite ſue claritatis ac
ceſſerit. Hec itaqꝫ anno a natali chri
ſtiano ſecūdo ⁊ qnquageſſimo/ ſue vo
etatis/ſexto ⁊ vigeſimo/rome ſanctiſſi
me geta dōmitōe/euolauit ad chriſtū:
Hāc quippe virgūculaʒ diuꝰ genitor
ſuus Symon cognomēto petrus/paulo ante ꝙ̄ꝫ chriſti dn̄i nr̄i ſequeret veſti
gia ex vxore ſua(poſtea xp̄i martyre)cū ſuſcepiſſet/ꝑpulchre ſuā vxoriſqꝫ ſue a
nimaduertēs ignorātiaʒ ⁊ ſubruſticitatē/poſt baptiſmū/(vt pie qdeʒ augura
ri poſſumꝰ) btiſſime ac ꝑcioſiſſime vgini Marie tāꝙ̄ꝫ ſapiētiſſime erudiēdam
īformādamqꝫ i oībꝰ tradidit. Que vt erat īgenue pietat̄ ⁊ clementie Mater/ac
optime fidei ⁊ charitatis i dn̄ʒ/eiꝰ vnigenituʒ filiuʒ/illaʒ ꝑcipuo quodā ardo
ris affectu cū philippi apoſtoli filiabꝰ atqꝫ alijſ nōnulliſ excepit. Quas cū pri
muʒ de legis ꝑceptis/deqꝫ ſctōꝝ patruʒ ⁊ patriarchaꝝ obediētia/atqꝫ prophe
taꝝ oraculis peroptime ⁊ pegregie īſtruxiſſet. ēt ad ſui ipſius exemplū /docuit
omnē frangere ſexſus molitiē/⁊ ſanctuʒ vginitat̄ carpere prepoſitū/ conteſtās
ipſam ſanctiſſimā vginitatis vtutē magne dignitat̄/ ineffabiliſqꝫ glorie fore a
pud deuʒ optimū. Quia eiꝰ munere/etiā ifragili corpe/ſe deuʒ tāꝙ̄ꝫ ſponſuʒ ſic
⁊ ipſa iueniri vtiqꝫ poſſe affirmabat. Et ꝙ̄ꝫꝙ̄ꝫ ipſis vginibꝰ/magnꝰ foret pudici
tie labor/maiꝰ tn̄ i eterna vita cū angelicis ſpiritibꝰ dicebat eſſe ꝑmiuʒ: ⁊ ſi tē
poralis eſſet cuſtodia remunerationē poſtmodū expetarēt eternaʒ: Procerto
quippe tenerēt/icelesti gloria nulluʒ ſacris dī vginibꝰ/clauſuʒ penitꝰ eſſe locū/
qnymo cūcta celeſtiuʒ māſionuʒ eiſdeʒ oīno eſſe reſerata ⁊ apta/ Atqꝫ vt ipſis
vginitatis meritū illuſtriꝰ inoreſceret/⁊ quā deo viuo digna foret/apte ꝓtulit.
ꝙ Jeſus xp̄s ſuus/atqꝫ vnigenitꝰ dei filiꝰ pro humani generis ſalute hoīeʒ aſ
ſumere volēs/nō aliud ꝙ̄ꝫ virginile vteꝝ eligere voluit. Ac vt huiuſmōi vtutē
ſibi plurimū placuiſſe dmōſtraret ⁊ pudicitie bonū vtriqꝫ ſexui itimaretur/ſe
vgineʒ matrē ſibi dlegerat/virgo ⁊ ipſe pmāſurus. Et idcirco dicebat ſuū filiū
deuʒ ⁊ hominē veꝝ/ſtatuiſſe/viris ꝑbere exēplū vginitatis/ſicut ⁊ ipſa feminis:
Monebat ꝑterea eas illā ſupnā patriaʒ ex qua vnuſquiſqꝫ ꝑꝑ iobediētiaʒ pri
moꝝ parētuʒ diuulſus fuerat. ꝑter cetera oīa ꝑcipue amare/ amatāqꝫ optare/⁊
optatam(pro virili ſua)per bonas opatiōes acqrere/qr i ipſius acquiſitiōe/erat
ꝯctis finis beatiſſimꝰ: His igit̄ ⁊ alijs cōplurimis documētis petronilla vgo/
a glorioſiſſima matre dn̄i edocta Ut erat diuini ſpūs adoleſcētula/ſactiue ſpi
ritus documēto ſuffulta/attētius: ſibi cenſuit ꝓuidenduʒ: ne tantꝰ cruditiōis
labor Matris dei amitteret̄: Et vt fructū aliqueʒ affere poſſet/ Aliqua neceſſa
ria huic virginitati ꝑpulchre excogitauit. Et ꝑmo quideʒ decernēs ob celeſtis

edificabo eccleſiaȝ meã/⁊ vltra/ex nũc tibi ꝯdono claues regni celoꝝ: vt qđ ſol
ueris ſup terrã/ſit ⁊ icelũ vtique abſolutuȝ/ Poſtremoqꝫ ſup omneȝ plebeȝ ſu
am ꝑncipem euectum cõſpexiſſe: Demuȝ ⁊ iter apoſtolos cum ceteris virgini-
bus ⁊ alijs ſanctiſſimis mulieribus affuiſſe/ quãdo Symboluȝ ſidei ſanctuȝ
vnanimiter/ad iditium ſue vnanimitatis/ſãctiſſimi apoſtoli cõpoſuere: Quib⁹
qdẽ donis petronilla virgo/ſuper oẽs claras femias predictas nõ modo cla
ra/ſ3 ⁊ clariſſima effulſit. Poſt aſcẽſioneȝ vero dñi/ cum per aduẽtuȝ ſpũs ſci
ſuper ſingulos apoſtolos alios quoſqꝫ credẽteſ ignee lingue ſediſſẽt: vt diuer
ſis loquellis/varijſqꝫ loquerẽtur. Petrus apoſtolus cũ ceteriſ apoſtolis abĩ-
uiceȝ diſſeſſuri/normã prius future predicatiõis i comune cõſtitutã/ceteris oĩ
bus hinc ĩde diſpſis/ipſe ſolus cuȝ aliquib⁹ chriſti diſcipulis ⁊ alijs aſe ꝯuer
ſis ⁊ vxore ac petronilla/i Antiochiaȝ nõ multo poſt perexit. ⁊ ſedeȝ apoſtoli-
cam ibideȝ ꝑ ſepteȝ ãnos prius ſibi cõſtituit. Cumqꝫ iſtic eius ſãcta ꝯiunx pe
tronille mater/martyriuȝ pro chriſto (Euſebio ceſſarieſe teſte) cõſtãti pecto-
re ꝑtuliſſet/hinc ipſo ſanctiſſimo petro apoſtolo diſcedẽte Romaȝ profectur⁹/
petronilla illuȝ/nullis picnlis/nullis laboribus/aut icomodis ĩdulgẽdo/ iter
maris fluctus ⁊ eſtus/iter celiqꝫ procellas/barbaroꝝ ve perfidias/⁊ hoſtium
ꝑſecutiões ⁊ ĩfeſtatiões/nec nõ ⁊ quãdoqꝫ perſequẽtiuȝ ⁊ ſceuiẽtium manus/
eidem ĩgenti aĩo i omnibus miniſtratura ſubſequi voluit. Cumqꝫ petrus Ro
mam peregrinus cũ illa ac alijs perueniſſet/⁊ Ciuitateȝ olim frugi ⁊ modeſtã/
turpitudinibus oĩbus ⁊ peſſimis cõcupiſcẽtiarum exemplis deditaȝ offendiſ
ſet: Veritus ne quid cõtrariuȝ virginitati petronille (ꝑꝑ ipius inmenſam pul-
chritudineȝ obeſſet. Illam i magnaȝ ⁊ lõgam corporis egritudinẽ deuenire ꝑ
miſit. Exiſtimans vtiqꝫ ex hoc/etiaȝ magnuȝ illi lucrum prouenire: ſi talem ꝑ-
ferret mẽbroruȝ iacturam: Verũtamẽ iugiter illam comouere nõ deſiſtebat/ta-
lem lãgorem equo perferre animo. Dicẽs dominũ redemptoreȝ noſtrum/hoc
modo/ipſam in magna premia deſtinari volẽs ⁊ decernẽs/per huiuſmodi affli
ctiones corporis eam experiri opportere In tãtam itaqꝫ totius corporis ĩuali
tudinem petronilla deuenit/vt/e lectulo aut ſurgere/aut moueri/minime poſſ3/
niſi quantum alienis lacertis ãniteret. Igitur aliquando diſcipulis diſcũbẽti-
bus cum petro. Titus quidaȝ diſcipulus/videſ petronillã i valitudinariaȝ/
dixit petro. Cum omẽs a te ſanentur ĩfirmi/cur petronillam/ſic iacere ꝑmittis?
Cui petrus: Quia ſic expedit ei/verumtamen ne putetur i poſſibilitas ſanitatiſ
eius meis ſermonibus excuſari: E veſtigio ad illaȝ ait. Surge petronilla velo-
tius: ⁊ miniſtra nobis: Que ſtatim ſanata/ſurrexit/⁊ eis miniſtrauit. Completo
autem miniſterio. Dixit petrus: Petrõilla: redi ad lectuȝ tuum: que ſtatum re
dijt: ⁊ vt priuſ langore/laborare cepit. Ac ſi patri diceret. Mi genitor ſancte/vt
Verſus. valeaȝ animo/quicqꝫ tolerare nego. At preciuȝ pars hec corpore maius habȝ:
Eligo etenim mi pater ſanctiſſime per omneȝ hanc vitam meuȝ atqꝫ humanuȝ
diem/pati ſemper/vt expurgata ⁊ expiata hinc euadam. Deniqꝫ petronilla cum
Flacus co/ priſtinam ſanitatem ac pulchritudinem recuperaſſet. Flacus quidam Comes
mes. Romanus/eam videns etate valentem/⁊ totius corporis formoſitate conſpi-
cuam/in ipſius mox concupiſcentiam decidit. Romaneqꝫ honeſtatis, ⁊ Iuſti-
tie inmemor/(vt illam ſibi acciperet vxorem)cum armatis acceſſit/ At illa/inge-
nue modeſtie predita/benignis ſermonibus/eideȝ dixit. Generoſe comeſ: ſi me
vxorem habere deſideras/iube ad me virgines matronas ⁊ graues venire/que

me ad domum tuam vſqꝫ aſſotient. Quas cum ille pararet. petronilla magis
ac magis orationibus ac ieiunijs inſiſtere cepit/viaticoqꝫ domini ſacratiſſimo
ſuſcepto/ſe iterum inlectulo reclinans/ poſt triduuꝫ/ pridie chalendas Junias
ad chriſtum migrauit. At flacus deluſum ſe videns/ ad felliculam petronille
ſociam ſe conuertit vt aut ſibi nuberet/aud Jdoliſ ymolaret. Qđ cum illa vtrū
qꝫ renueret/ eam in manibus ⁊ crudeliſſimis ſuplitijs chriſti martyrem fecit/
qua mortua/eius corpus in Cloacam proiecit. Quod cum ſanctus Nicode-
mus eleuaſſet/Juſſu beatiſſimi petri apoſtoli in via Ardeatina vna cum ſācta
petronilla cum aromatibus honorifice ſepeliuit. ¶ Ac ſic diua petronilla/ vt
poſteris non ſolum virginitatis ⁊ pudicitie preſtaret exemplum/etiam per aſ-
pera/per anguſta/⁊ duriſſimos huius vite anfractus diuino munere euolauit
ad celum/Atqꝫ poſtmodum vt eius ſanctitas, ab vniuerſo claris honorifica
ref obſequijs/āniuerſalis eiꝰ feſtiuitas pridie chalēdas Jūias vbiqꝫ celebrari
cepta ē. ¶ De ſancta Martha chriſti hoſpita virgine. cap.lxxj.

Martha preclara chriſti Je
ſu diſcipula/hoſpitaqꝫ lar
giſſima/⁊ multa ſanctitate
egregia/ nobilitateqꝫ/facul
tatibus/ac etiam regia propinquitate/
necnō ⁊ omnium bonoꝝ fama ſatis
clara/āno a Natali chriſtiano ſexageſ
ſimo nono/ apud Aquēſem vetuſtam
Galliarum vrbeꝫ/ creberrimis miracu
lis decorata/migrauit ad dominū: Cu
ius vitam ſancta Marcella eiuſ Ancil
la/claro ſermōe cōſcripſit. Hec itaque
virgo/ pago Hieroſolymoꝝ oppido
Bethanico/regalis proſapie/Syro patre/Eucharia matre extitit oriunda: Cuiꝰ
vterini fuere/Maria magdalene natu minor/⁊ ſāctus Lazarus a dn̄o poſt mo
duꝫ a morte ſuſcitatꝰ. Que q̄deꝫ femīa/ipmis fuit elato venuſtoqꝫ corpe deco-
rata/hebraycis litteris appme erudita/⁊ ſmōe facūda/ac egregijs moribꝰ/necn̄
⁊ caſtitate reffulſit pcipua: cuiꝰ pr̄ q̄qꝫ multaꝝ oraꝝ dux haberet egregiꝰ/etiā
cū fratre ⁊ ſorore iure hereditaſ materne/tria poſſidebat oppida/ex qbꝰ quotā
nis mltos pcipiebat fructꝰ. ⁊ puētus: De qbꝰ cuꝫ natura eſſet pijētiſſima/⁊ ſa
cras nō ignoraret litteras/etiā ab ipa ſua adoleſcētia/iā ſacruꝫ Euāgeliū pdeſ
viſa ē. Ut ex ipis ſuis āplis puētibꝰ ſibi facēt/de iniquo mamona amicos/qui
poſtmodū eā recipēt/i eterna tabernacula Sane ptermittēdo inumerabiles n̄
modo domeſticos ſꝫ ēt barbaros/quos iugiſ ſuſtētabat paſcebat/veſtiebat/at
qꝫ viſitabat. Jeſu xpi dn̄i nr̄i/ eiuſqꝫ pcioſiſſie matris/ ac mltoꝝ apoſtoloꝝ a ſe
potiſſimū adiuta neceſſitas/Euāgelij textꝰ eloqꝫ/aquo p pulchre eliciſ/ipiꝰ p
conta iſouēdo ſepiꝰ pegriatiōis ipoꝝ icomoda. Hāc āte q̄ noſcet xpꝫ ieſuꝫ xū
fuiſſe dei pfetā.xii. ānis/accēbiſſimos emoroidaꝝ cruciatꝰ cū mlto ſāguis p
fluuio/ptuliſſe/nōnulli tradūt. i qbꝰ cuꝫ mltā(ſine aliquo ſanitaſ remedio)i me
dicis expēdiſſet peccuniā: tādeꝫ auditis crebērimis ac pmaris xpi ieſu mira-
culis/credēs ipꝫ vtiqꝫ veꝝ di filiuꝫ/i audatiā fidey/virgineū pectꝰ armās/dixit
icorde ſuo: Edepol haud dubito/qn ſi ipiꝰ veſtimēti fymbriā cōtingere pote-

ro/ſana fiam: Quā cuꝫ retro tandeꝫ tetigiſſet/ipeq̃ cōuerſus/eam benigne con
ſpexiſſꝫ/Filia inquit eſto cōfidens ⁊ iucūda/qꝛ ipſa tua idubita fides/te ſaluaꝫ
fecit/Quibus dictis/illico ſanatā ſe ſenſit: Quo plane beneficio/Martha permo/
ta eidē deinceps tanq̃ vero Medico ⁊ benefactori optio/ ac eiuſ p̄cioſiſſime ge
nitrici inherere per oīa cepit. atq̃ ipſi tanq̃ ſui iuris feminaꝫ/ſe ſe ſuo magiſte
rio erudiendam iformādamq̃ contulit. Ob eam rem/⁊ diuus Ambrorius E/
moroydam eam cēſuit appellandam: Unde ⁊ Euſebius ceſariēſis/ in ſeptimo
ſue eccleſiaſtice libro. hoc miraculuꝫ tāq̃ hiſtorie dignuꝫ/his verbis comemo
rat dicēs: Mulier que ſanguinis profluuiuꝫ diu pertulerat/ a Saluatore/(vt ſa
cra Euangelii tradit hiſtoria)curata/ Hieroſolimitane vrbis ciuis fuit. Cuius
domus ſuis temporibus oſtendebatur. Incuius forib⁹. baſis quedam ieditio
re loco collocata mōſtrabatur. In qua ipſius mulieris/velut genibus prouolu
te/palmas que ſuppliciter tendentis/ymago ere videbatur expreſſa: Cui nihil/
ominus ⁊ alia Ere ſtatua adſtabat fuſa/in habitu virili/ quadam Stola mirifi
ce ornata ⁊ dexterā mulieri porrigētis: Ad cuius ſtatue pedem/e baſi/quedaꝫ
herba noua ſpē. ⁊ inuſitata naſcebat᷑. Que cum exhorta eſſet/ vſq̃ ad Stolam
erei illius indumēti/creſcere ſolebat: que cū ad verticeꝫ vſq̃ ipſius veſtimenti
creuiſcet/maximā vim ad depellendos oēs morbos langoreſq̃/ habere dice/
bat ita vt quecūq̃ fuiſſet illa corporis īfirmitas/haſtu exiguo illius graminis
depellebat᷑. Aſſerens nihil omnino habere viriū/ſi decerperet᷑ ante q̃ fymbriā
illius erey veſtimenti contigiſſet/Conteſtans/ illam Statuaꝫ ad ſimilitudineꝫ
vultus Jeſu fuiſſe formatam quam ipe Euſebius ſe vidiſſe aſſeruit. Ad Mar/
tham autem vnde digreſſi ſumus/nunc noſtra vertēda eſt oratio/ Cōſecuto igi
tur ſanitatis beneficio/ eueſtigio/ vt familiaritatem chriſti medici ſui mereret᷑
adipiſci/ſe ſe magiſterio ⁊ doctrine beatiſſime matris eius iformandaꝫ tradi/
dit. A qua primuꝫ humilitatis documētuꝫ accepit ad ſaluatoris/ſuiq̃ exem/
plum dicēs: Se nequaq̃ ab eodem filio ⁊ Saluatore ſuo/nō didiciſſe celos fa
bricare/nō Angelos creare/nec ipius deitatis iſignia opari/ſꝫ tātum modo hu
miliari/ac cetera virtutuꝫ quarūcūq̃ documenta/intra humilitatis cuſtodiam
agregare. Sicq̃ eidem magiſtri ⁊ ſaluatoris ſui Jeſu chriſti proponebat ex̄
pla imitanda: quoniam ipſe vtiq̃ humilis ⁊ mitis / paſtorq̃ ⁊ agnus poterat
dici: qui pro omnibus venerat imolād9: Et vt oſtenderet/nihil ipa humilita/
te ſublimius/protulit/ipſum celoruꝫ dominuꝫ/in paruo Bethleem foramine ſe
enixam fuiſſe/pāniſq̃ inuoluiſſe/a paſtoribus viſum/a Stella monſtratū/atq̃
ibidē a Magis adoratū/necnō ⁊ alia huiuſmodi humilia de chriſto oſtendit:
Indeq̃ ⁊ charitatem ſumope/comonuit amplexari/quoniam in ipſa ſola dice/
bat vniuerſa legis cauda pendere atq̃ cum eadem ſola/ dei ſimilis fieri poſſe:
Ea propter hoſpitalitati magis ac mag᷑(toto mētis ardore) iſiſtere cepit. Hac
per hoc/factum eſt cum Martha letabunda dominum aliquādo hoſpitio rece
piſſet/vt ſoror eius Maria ad pedes ipſius ſedens/ ⁊ dulcedini verbi dei itēta/
occioſa maneret/Cuius rei cauſa martha contriſtata / apud ipſum conqueſta
eſt/q͡ eam in miniſtrando laborantem non adiuuaret. At dominus iudex ſic
interpellatus/marie cauſaꝫ deffendēdam ſuſcipiēs/ marthe eueſtigio reſpōdit/
Martha martha ſolicita es/ſꝫ turbaris erga plurima / cū vnū ſit neceſſariū/qđ ſo
ror tua Maria tāq̃ optiaꝫ partē p̄elegit. que nūq̃ auferet᷑ ab ea: Ac ſi dicēt/

putrefacta carne/ſua ſepiꝰ ꝟmes effluuerēt. Extēſis ſolo ramis arboreis/ꝛ lapi
de capiti ſuppoſito/recōbebat. Obſecratiōibꝰ ſedule itēta erat/ ꝑ qbꝰ cēties ex
more ſuſcepto i die/totidēq꜄ i nocte gēua flectebat. Fidē/ſpe/ꝛ caritate/ceteriſq꜄
ꝟtutū fulgoribꝰ iſignita. Mēſa ciꝰ cū pegrinis ꝛ hoſpitibꝰ perſepe ex more erat.
Dū a diuis exhortatiōibꝰ ceſſaret/ crebris manuū opibꝰ iuigilabat. ꝟba aūt q̄
ꝑdicādo ꝓferebat/exqſitiſſimis miracul' ꝯfirmabat. Porro dū apud Auinio-
nez egregia xp̄i apoſtola/mltos curaret egrotos/ecce iuuenis qdā/ q Rhodāi
flumis aqs obrutꝰ iterierat/ei ſuſcitādꝰ obijcit: Quo viſo/illa mox/iuxta illuz
(cūctis aſtātibꝰ) humi i modū crucis ſe ꝓſtrauit/ac his ꝟbis dn̄z rogauit: O
Adonay xp̄e Jeſu magr̄ meꝰ/q tua ſctā/ieffabiliq꜄ clemētia frēz meū lazarū di-
lectū tuuz/amortuis ſuſcitaſti q tenes claues mort̄ ꝛ vite/ qq꜄ morti iperas ꝛ
fugit/q ꝛ mortuos iuocas ꝛ reſurgūt. Reſpice hoſpes mi chariſſie/ꝛ reſpice q̄
ſo ad fidez ꝛ circūdāriū ꝑces/ꝛ reſuſcita puez iſtū/vt uidētes ꝟtutes tuas ma
gnas/credāt ite dūz ꝟuz ꝛ viuuz Qui viuis ꝛ regnas cū pr̄e ꝛ ſpū ſctō/i ſecula
ſeculoꝝ amē: Et apprehēſa mortui māu: Jn noie dn̄i ieſu xp̄i puer iquit ſurge/
hiſq꜄ dictis/e veſtigio viuꝰ ꝛ icolumis ſurrexit. ꝛ baptiſimū ſuſcepit. Obitū ſuū
lōge ante ꝑſciuit Deniq꜄ cū p ānuz fere febribꝰ eſtuaſſet. nocte media ante trā
ſitꝰ ſui diē/xp̄s feſtiuꝰ totꝰ ad eā venit dicēs: Ueni mi dilecta hoſpita veni/ exi
ō carnis ergaſtulo/ꝛ ad palatiū celi trāſi/qm̄ ꝛ tu me ſepiꝰ ſuſcepiſti: Grāz ꝟo
ōſolatos ꝯſolādi/quā tibi ſingulari ꝑuilegio ꝯtuli/nequaq꜄ tibi ēt poſt dormi
tionē aufferaz: Eoſq꜄ q ad ſepulchrū tuū exqrēde opis tue/grā duote aduene-
rint/idubitāter exaudiā: Poſtmodū Martha ꝑcepit ſibi dn̄icaz paſſionē/quā
hebrayce ſcriptā ſecū hēbat/legi: Que dū ſecūdo legeret/ꝛ lector diceret: pater
imanꝰ tuas comēdo ſpm̄ meū: illa/dignā dō/tradidit aiaz/ Tertiodecio luſtro
totiꝰ vite ſue explete/ſexta feria/ꝛ hora none/q̄ xp̄s mūdū redemit/qrto (vt pre
miſſuz ē) chalēdas auguſtas/quo qdē die/eiꝰ āniuerſalia duotiſſime celebraſ.
Magnꝰ itaq꜄ fuit huiꝰ mlieris fulgor/meruiſſe videre ꝛ palpare/illū q ante tē-
pora fuit. ꝛ p quē facta ſūt ꝯ̄a/qq꜄ venerat i plenitudie tꝑoꝝ/ꝛ q habebat po-
teſtatē ponēdi aiaz ſuā/ꝛ iteꝝ recipiēdi eam: Fuit nihilominus ꝛ alia Martha
martyr/Marij vxoꝝ/q̄ ſub claudio ꝑncipe martyrij cū filijs ſui Audifax ꝛ A-
bachū atq꜄ marito palmaz adepta eſt.

¶ De ſanctiſſima chriſti apoſtola Maria Magdalena. cap. lxxij.

Maria magdalena ardētiſ-
ſima chriſti Jeſu diſcipu-
la ꝛ apoſtola/a vico iudee
Magdalo ſic appellata/re
gnāte ꝛ ipante romāis Nerone/āno a
natali xp̄iāo ſexageſimo octauo/ñ lōge
a Marſilia galliaꝝ vrbe/ migrauit ad
dn̄z: Hec qppe/vt aliqbꝰ placz. ab āti
qs qbuſdā ſgul' generoſā duxit origi-
nē/ꝛ ſyꝝ nobiliſſimū it hebreos viꝝ ha
buit pr̄ez: q̄ vti ſuis ꝯtēporaneis ſua i
gēti pulchritudine letuz ſpectaculum
prebuit/ ſic ꝛ poſteris oibꝰ itegerimū/

ma
mels: ⁊ lapi
b⁹ cētiēs ex
alto cetariſq
: more erat.
Iba ait q
ad Auinio
q Rhodā
viunta illis
rogauit:O
lazaru oi
uti iperas ⁊
⁊ reſpice q
tes tuas ma
ſctō i ſecula
iquit ſurge
.Obitū ſui
dia ante trā
pita veni ⁊i
ſti:Grāz ✠o
poſt dormi
ore aduene
paſſionē quā
dicerct:pater
decio luſtro
ɋ̄ro (vt pre
me celebrāt.
llū q ante tē
habebat po
alia Martha
iudifax ⁊ A

cap.lxxij.

De Sancta Maria Magdalena

atqꝫ ꝑ pulchꝛuꝫ diuini amoꝛis ⁊ penitētie ꝓbemne reliqt exēplū: Nā cū eēt abſqꝫ noticia creatoꝛis ⁊ ſaluatoꝛis ſui Jeſu xp̄i vti pec⁹ erat: poſt ei⁹ ꝓo noticiaꝫ (mediātib⁹ ipi⁹ feruoꝛe ⁊ penitētia) euāgelia ⁊ voces cūtaꝝ gētiū ſonare cepe rūt Que eiꝫ (vt diu⁹ ait hieronym⁹) aures tā dure ⁊ ꝓcoꝛdia ꝯ ſcilice tā durata poterūt ſine lachꝛymis hui⁹ ſctiſſime peccatricis audire ꝯuerſionē ꝓniam ac feruoꝛē: Edepol ē nouis efferēda ꝓconijs cuꝫ ſit oiuꝫ peccatoꝝ ſingulare ſola tiuꝫ: Hec igit̄ Maria it̄ Judeoꝝ mlieres nō ſolū generis nobilitate ⁊ diuitijs ſꝫ ⁊ toti⁹ coꝛpis pulchꝛitudie admirabilis atqꝫ foꝛmoſiſſima fuit. Adeo vt ꝑ ipi⁹ imēſaꝫ ⁊ iuiſaꝫ pulchꝛitudieꝫ i taꝫ grādē ꝯuenerit famā vt mltos iudeoꝝ viros ad ei⁹ laſciuiā ſectādā traberet ⁊ ſuis facultatib⁹ pene ſpoliaret. Nā it̄ cetera tā grādeꝫ ac placidū hēbat oculoꝝ vigoꝛē ⁊ nitoꝛē vt quoſ benigne aſpicēt ſui neſcios ⁊ imobiles fere redderet ſꝫ ⁊ capiliciū aureū hēbat ſupꝛamo dū numeōſuꝫ ⁊ lōgū qꝺ ruffuꝫ cū exqſitiſſimis cyncynullis ⁊ gēmis mirifice ꝯponebat. faciē iſup oi ſplēdoꝛe elegātiſſimā quā ēt purpuriſſo ⁊ ceruſſa iugiter ꝺpigebat. Collū ꝑterea ⁊ aures auro ⁊ margarit̄ ſupꝛa modū oꝛnabat. Eburneū pect⁹ oib⁹ ꝑcioſiſſimiſ oꝛnamēt̄ decoꝛabat atqꝫ vniuerſū coꝛp⁹ Armillis aureis ⁊ iocalib⁹ ac veſtimēt̄ aureis purpureiſqꝫ cū ipedibus fluxis ſūmo ſtudio iugiter ꝯponebat. ⁊ flagrātiſſimiſ odoꝛib⁹ quottidie ad laſciuiā ꝓuocādaꝫ vtebat̄: Et cū eēt ēt ñ mediocriter erudita ⁊ i loquēdo blāda ⁊ lepidi moris vt i quocūqꝫ ſua ꝯuertereſ oꝛo illa vtiqꝫ cū eēt facecie atqꝫ lepoꝛis plēa audiē tes i ſui dilectiōeꝫ trabebat. Sꝫ nec poſſent hui⁹ mlieriſ vanitates clamo expli cariq̄s ad ꝺcipiēdos ꝓuocādoſqꝫ hoieſ iſui amoꝛē coꝛp⁹ ſuū poꝛnabat. Hac ꝑ hoc cū ſe feciſſꝫ ꝑpitudis ꝓſtribulū iur̄ ēt effecta ē ꝺlubꝛū ꝺmonioꝝ. ¶ Ve rū dn̄o nr̄o Jeſu xp̄o aliqñ ꝑdicāte ⁊ terroꝛē peccatoꝛib⁹ itētāte Maria ꝯfeſti biſdē ſmōib⁹ ꝯpūcta āte occl̄os coꝛdis ſui ſue turpitudis culpas ⁊ eternū ꝺi iuditiū exponēs doloꝛe qꝫ coꝛdis itriſec⁹ tacta culpas ſuas fletib⁹ amariſſime puniēs. bis ꝯbis coꝛā ꝺo ſua ꝯfitebat̄ ⁊ ꝺploꝛabat peccata: Heu me Maria: qꝛ facta ſuꝫ ſicͭ Sodoma ⁊ ꝯbuſta ſicͭ Gomoꝛa: Quis miſerebit̄ peccat̄ meis. Duri⁹ offēdi qꝫ ſodoma qꝛ legē neſciēs illa ꝺliqrat. Ego accepta peccaui Jꝺo i citate dn̄i viliſicata ē aia mea ꝺletū ē ꝺlibꝛo viuētiū nom̄ meū facta ſum ſicͭ nocticōax idomicilio: nec ꝯſolātē me iuenio: ꝯſidero a ꝺxtris ⁊ aſpicio: nec ē q cogſcat me: ꝑijt fuga ame: ⁊ ñ ē q reqrat aiaꝫ meā: facta ſuꝫ ſicͭ vaſ ꝑditū: audi ui vituperatiōeꝫ oiuꝫ circūhabitātiū: Ve diei illi i quo me iſelicē genuit vter⁹ ⁊ lux iſta crudel̄ accepit. opoꝛtuerat me poti⁹ fuiſſe nō natā: qꝫ ſic igētib⁹ fabula fierē: Et licꝫ i puluerē moꝛt̄ ꝺducta ſim verūtñ ſurgā ⁊ icoꝛꝺ clamabo ad dn̄ꝫ: Dū mihi nūc tp̄us adſit acceptabile ⁊ dies ſalut̄ qꝛ i moꝛte nō ē mēoꝛia ⁊ i iferno nll'a ſit ꝯfeſſio: Hiſ fletib⁹ amariſſimis ꝑfuſa maria ſpē nō modicā ſuſcipiēſ iqt Quid fruſtra ꝺcepis: femia peccatrix: Surgā ait ⁊ ad dn̄ꝫ ieſū xp̄ꝫ dn̄ꝫ ꝺeū viuū ⁊ ꝯū rex oiuꝫ creatoꝛē ſ ꝛdēptoꝛēqꝫ meū certiſſimū ibo doloꝛēqꝫ meū iteꝝ atqꝫ iteꝝ plagā ac vniꝯſa ſcelera mea amariſſie ꝺploꝛabo: Adijꝫ igitur dn̄m Jeſuꝫ chꝛiſtuꝫ Maria plena fide ꝯuerſa tanqꝫ ſui oblita non inuitata tamqꝫ ad medicuꝫ ſuuꝫ in domuꝫ Symonis lepꝛoſi phariſey vna die conuiuāteꝫ nulla ꝯſideratiōe habita lymphatico moꝛe ſparſis chꝛynib⁹ veſte ꝯciſa ⁊ lacerato pectoꝛe ad pedes ipi⁹ Saluatoꝛis ſui retro irruit ⁊ ꝓcūbēs ſui coꝛdis cōpōtionē lachꝛymaꝝ fōte ꝺmōſtrauit ⁊ ipius pedes lachꝛymis rigauit ⁊ lauit. atqꝫ ſepius ꝺoſculās chꝛynibus terſit ⁊ mūdiſſio ſue ꝺuotiōis vnguēto

De ipſius ingētī pulchꝛitudine

Marie cōuerſio.

pungēs/dicebat. Erraui mi dn̄e ſicut ouis pdita/ q̄re famulā tuā/ne lup⁹ crude
lis deuoret eā: Multi dixerūt aīe mee/nō ē ſalus ipi i deo ei⁹. Nō itres mi dn̄e/i
iudiciuz cū famula tua· Defecit aīa mea i ſalutari tuo/ defecerūt ⁊ oculi mei la/
chrymis/effuſa ē i terra gloria mea: Mēmēto dn̄e q2 puluis ⁊ ꝟmis ſuz: vide
hūilitatē meā/⁊ dolorē meuz/⁊ remitte mihi vt refrigerer/p̄uſq̄ a te abeā: Cui⁹
cū ꝯfeſſionē ⁊ penitētiā vidiſſz dn̄s: Ait: O mlier magna ē fides tua idcirco di
miſſa ſūt tibi peccata tua: q̄ꝗ̄ ennormia ⁊ plurima· Quecū i oī famulatu deuo
tiōis ⁊ ꝯfeſſiōis ſue nō ēet repudiata/⁊ talia ex ore ei⁹ audiſſz ꝟba auſu fami/
liaritatis cōfiſa/etiā aliud ſup ſanctiſſimū dn̄i caput/ p̄cioſiſſimi liquoris effu
dit vnguētuz/adeo fragrātiſſimū/vt tota dom⁹ ex odoris ipi⁹ fragrātia more a
romatū redoleret. His ex ſētētia geſtis/maria e veſtigio/domū reuerſa/vniuerſa
mōilia ⁊ ardētes gēmas/ac oīs corpis cult⁹/ac ſecularis habit⁹ oīno depoſuit ⁊
reiecit. oīaq̄ frī lazaro/⁊ ſorori marthe ꝟgini ꝯſignauit/q̄ſi ſui ꝓpoſiti ipedim̄
tuz: Et habitu ipi⁹ medici ac magrī ſui dn̄i ieſu xp̄i/ hūili vz tunica/ ⁊ hūiliori
palio ſeſe iduit/ac ꝯtegere voluit. Quo qdē habitu toto tp̄e q̄ſi vite ſue ꝯtēta
fuit. Et deīceps toto veſtigio ipi dn̄o iherēs/ q̄ſi ſui oblita/ cū ipo ſuo magro ⁊
doctore ſuauiſſimo tāq̄ optimā ptez oib⁹ reb⁹ p̄poſuit/ibi ſuū gaudiū ibi ſuā
reqē ac vez cibū exiſtimās. q2 ei⁹ refectio ſpūalis/ meliorē ſibi exiſtimabat/q̄
quācūq̄ carnalē: vnd ⁊ poſtmodū/ipi⁹ dn̄i ⁊ ſaluatoris ſui/reb⁹ ac locis/i oīb⁹
comes ſēp extitit/ac de ſua ſubſtātia eidez/ac p̄cioſiſſīe ei⁹ gēitrici Marie/necnō
⁊ apoſtol' igēti charitate miſtrare nō deſtit. Quoꝝ bn̄ſitio ⁊ ſāctimōia pmot⁹
Jeſus/illas mirificis iditijs diligē mōſtrare dignat⁹ ē/Und vt ipaz ⁊ Marthā
ſororē ſuā igēti amore ⁊ dilectiōe ꝓſeq videret/nō ſoluz i reſuſcitatōe Lazari
eoꝝ frīs ſʒ ⁊ i effuſiōe lachrymaꝝ ei⁹/euidētiſſime ꝯprobat. q2 ꝟe pietatis ⁊ amo
ris iditiuz fuit/cū poſt lachrymas/mox fraē eiſdez ēt viu⁹ reddit⁹ fuerit. Miꝝ
imoduz/ei⁹ dulciſſimis ac ſuauiſſimis oblectabaē ſmōib⁹/nec ſibi qcq̄ digni⁹
aut illuſtri⁹/vl' ēt iucūdi⁹/q̄ aſſidue alere aīuz ſuuz ꝯſumatiſſimis ipi⁹ dn̄i do
cumētis. Ex qb⁹ plane/eā oīmodā dei ſapiētiaz/ac rez oīuz diuinaꝝ ſciētiaz/pul/
cherime ꝓmeruiſſe/⁊ ebibiſſe reor/vnd ⁊ tanq̄ opuz dn̄i electrix/atq̄ illi⁹ vere
diſciplie doctrix/de ſe ꝯctis mortalib⁹ ad bene beateq̄ viuēduz oib⁹ dieb⁹ vite
ſue/optimū p̄buit exēplū: Sicq̄ eidē ſuo magro ac dn̄o/ ⁊ matri ipi⁹ ꝟgini in
afflictiōib⁹ ꝯſtitutis vſq̄ ad mortē p̄ceteris magno ſolatio ⁊ comodo fuit: Eo
dn̄iq̄ icruce ꝓ ſalute oīuz exaniato/Maria extēplo/abiecta/ oī molitie/atq̄ ſui
ſexus debilitate ſepoſita/ſciſſa veſte/crinibuſq̄ reſolutis/meſto ⁊ ardēti aīo/ſeſe i
ter frequētē turbā/ac ipſos ſatelites ꝓhiciēs/ad crucē ipi⁹ acceſſit/ibidēq̄ ꝓ/
ſtrata eā ꝯplectēs/pijētiſſimis eiulatib⁹ ⁊ plāgorib⁹ āplexari ⁊ ſciſſimū cruorē
exoſculari n̄ deſtitit. atq̄ hiſdē āplexib⁹ ⁊ vocib⁹/ſepi⁹ ipz ſuū dilectiſſimū ma
grz ⁊ dn̄z reuocabat exāimē: Neq̄ eā ab amoē ipi⁹ armatoꝝ furētiū man⁹ re/
trahē potuē/aut ſacerdotū ⁊ pilati p̄ſidijs ipātis edicta/qb⁹ cauebaē ne qs eidē
viuo aut mortuo aliqd p̄ſtāet pietatis offitiū: Sic ſāct⁹ amor/ſicq̄ itēgeria fidē/
ac igētia bn̄fitia ſuadebāt/ac ꝯſtrigebāt qb⁹ merito laudāda/colēda ac ſplē/
dido/p̄cōio vēit maria/Quo qdē fidey feruoē ⁊ amoē/ac ſedulitate/maria: Tu
rita appellata ē Sʒ ⁊ poſt mortē/cū ipi⁹ abſētiā p̄ferre n̄ poſſʒ/ꝓ totā noctē/n̄
ſemel aut bis/ſʒ crebro(tāq̄ ſui oblita) ad ſepulchrū ei⁹ cucuriſſe dep̄hēſuz ē. ⁊
licz p̄us ipz dn̄z cū alta Maria videē ⁊ adorāe meruerit/⁊ ab ipo dn̄o ieſu/aue

uerunt. Nam ſymboluꝫ grece: apud latinos collatio ꝛ iditium appellari pōt.
Hoc ē/ ꝙ plures i vnuꝫ ꝯferrūt. Id q̄ppe fecere apoſtoli/ i his ſmonib⁹ i vnuꝫ
colatis/ ꝙ vnuſqſqꝫ ſentiebat. Inditiuꝫ ꝟo/ vl' ſignū diceret: vt ex illo cognoſce/
ret. ille ꝙ chriſtuꝫ vere ſm ſuas regulas p̄dicaret. Diſſceſſuri igit ad p̄dicādū
apoſtoli/ ꝛ oēs fideles/ iſtud vnanimitatꝫ ꝛ fidey ſue/ iditiū poſuerūt. vt vꝫ. pri
mo Symbolū fidey vnuſqſqꝫ icorde ſuo/ deide/ idocumētis ſuis ipretermiſſe
ꝛ ꝯſtātiſſime p̄dicaret: vt ſi forte aliqs occureret p̄dicātem/ de quo dubitaret.
Symbolū. i. Inditiū p̄deret. vtrū foret hoſtis vl' amic⁹: His itaqꝫ fidey ſignis
pulcherimis atqꝫ iditijs Maria magdalene ab Apoſtolis ſūptis/ poſt ſepara/
tionē apoſtoloꝝ p̄us i iudeā efficaciſſim⁹ ſmonib⁹ p̄dicauit. Deide reb⁹ ſuis
ampliſſimis ꝓ xp̄o Magr̄o ſuo pijētiſſime erogatis/ Domoqꝫ ſuo i Eccleſia cō
ſtructa/ vt iudeoꝝ pſecutiōes d̄clinaret/. ymo vt ſpūi ſācto aſſentire videret/ ad
gētes ſm dn̄i ſui p̄ceptuꝫ trāſire cōſtituit. Diſſceſſura ꝟo iprimis a beata vir/
gine ſctiſſima Maria doctore ſua/ cuꝫ licētiaꝫ eius ꝛ bn̄dictionē expoſtulaſſet/
Alia q̄daꝫ ꝛ p̄cipua vite p̄cepta pijentiſſime denuo d̄dit. vꝫ ſuare parſimoniā/
pauptate gaudere/ māſuetudinē colere/ ſtudere paci/ puritateꝫ cordis ſūmope
amplecti/ ac paciētiaꝫ i oibus cuſtodire: His ꝛ alijs documētis ſuſceptis/ va/
le faciēs btiſſime virgini Marie cū Martha ſorore ſua lazaro/ Maximio ſāctiſ
ſimo ꝛ optimo viro) ex ſeptuagita duob⁹ diſcipulis vni) ac alijs plurimis xp̄i
fidelib⁹ ꝯſociata/ Nauigio tandeꝫ/ poſt m̄ltas tēpeſtates acti/ Maſſiliā nobilē
galliaꝝ vrbē aplicuere: Ubi cū applicuiſſent. iprimis m̄ltos labores m̄ltaſqꝫ
egeſtes ac tribulatiōes agētili illi populo/ ſuſtinere coacti ſūt/ veꝝ ipa/ nihil ei/
deꝫ moleſti videbat ꝓ xp̄o/ q2 egregiū ꝛ grādeꝫ aliquē fructuꝫ acqrere ſpera/
bat. Itaqꝫ cuꝫ regeꝫ ac reginā cū m̄ltis/ ſuis exquiſitiſſimis declamatiōib⁹/ nec
nō ꝛ in mirabilib⁹ exquiſitiſſimiſquoqꝫ miraculis cōuertiſſet/ ēt ad miditerra
nea loca ſine ſaculo/ ſine pera/ aut alicui⁹ adminiculi ſecularis/ ad Aqueſeꝫ vr/
beꝫ vſqꝫ/ pedib⁹ ſuis cū ceteris comitib⁹ penetrauit. qb⁹ i locis/ etiaꝫ fundatꝫ
erectiſqꝫ Eccleſijs m̄ltis/ Ut ſolo d̄o efficeret digna/ ac de excelſis locis/ excelſa
ꝯtēplare poſſet. ad exēpluꝫ Saluatoris ꝛ magr̄i ſui Ieſu xp̄i/ q oratur⁹ aſſcen/
derat i Mōteꝫ vl' i tēplū/ ꝛ i Tabor mōte ſe tranſfigurauerat/ Monte caluario
cruci ſuffect⁹ fuerat. ac i mōte Olyuēti iſulgida nube celū penetrauerat necnō
ꝛ deniqꝫ ꝛ mōtem Syon i cuius ſumitate cenaculū erat/ ſibi ꝛ apoſtolis ſpūs
ſanctus dat⁹ fuerat/ rati Mōtes ꝛ colles rationē aliquā cu celeſtibus habere:
(oibus valēfaciēs) ſpū ſctō iſpirata Marſiliā verſus regrediēs/ ad ſecretiſſimū
locuꝫ i mōteꝫ ꝯceſſit. Ibidē etiā cū m̄lta luſtraſſet loca/ tādeꝫ aſpiſſimū mōteꝫ
xii. millib⁹ ad vrbē p̄dicta ꝓcul ſecretiſſimū/ ꝛ quo vix reptādo manib⁹ geni/
buſqꝫ poſſet aſcēdi/ diuinit⁹ ſibi p̄paratuꝫ/ inuenit. Quo quidē loco delectata/
p triginta ānos icognita poſtmodū ſtetit. vbi plane/ nec aquaꝝ fluēta/ nec her/
baꝝ aut arboꝝ erāt ſolatia: vt ex hoc māifeſte ꝓbaret/ ꝙ Magiſter ſuus Ieſus
chriſtus ipam nō terrēnis reffectiōib⁹ epulis diſpoſuerat ſaciare Qualibet āt
die ſeptē horis canonicis ab Angelis i ethera eleuabat/ ꝛ celeſtiuꝫ agminum
glorioſos ꝯcētus corporeiſ etiā aurib⁹ audiebat. vnde dieb⁹ ſingulis hijs ſua
uiſſimis ſaciata ꝯuiuijs/ p eoſdeꝫ angelos ad locū ꝓpuꝫ ide reuocata/ alimētis
corporalib⁹ nullaten⁹ idigebat: Demū Magdalena iā etate matura/ ſciēs ſe iā
ex itinere lōgo/ minimēqꝫ difficili iſoporē ſuauiſſimū/ placidēqꝫ qetē adomio

Jeſu chriſto ꝓpediẽz ſe traducturã/atq₃ eo cõductuꝝ/ vbi bonis bene acte vi
te corõa/⁊ oiuz ſctãꝝ actionũ ꝑmia ꝯferunt.vt ſe ꝑparare nõ ad mortez/ ſ₃ ad
imortalitatẽ videret/ꝓrio ãte reſurectiões₃ dñi die/miniſterio Angeloꝝ/ex mõ
te illo ſupradicto/cũ maxio ſplẽdore/ ante altare vbi ſctũs vir Maximius erat
epus delata ẽ/Quaz idez vir.ſctiſſim⁹ ad modũ ſolis radiãtez cũ iſpiceret/ml'
to tremore/⁊ pauore/pterit⁹eſt Ad quẽ illa placido vultu/⁊ ſuauiſſimis ſmo
nib⁹ aloquẽs. Accede igr ad me/mi pat ſctẽ/accede ad filiã/ tuã/nec verearis:
Cõuocãs igit Maximius epus ſacerdotes / eidez ſctiſſimũ dñi ſui corp⁹.⁊ ſan
guinẽ offerẽs/tãta cũ ꝯuotiõe/tãtaq₃ cũ lachrimaꝝ copia ſuſcepit/quãta ei⁹ di
gnatiõi ꝯpetere noſcet:Eoq₃ ſuſcepto/eueſtigio ibidẽ ãte altare/ſuuz ſctiſſimũ
ꝺo optio reddidit ſpiritũ:q̃ exãimata illico tãtiſ flagrauit odorib⁹/vt ꝺlibutã
optis vnguẽtꝭ putaret. Maximius ãt/ſctiſſimũ corp⁹ diuerſis aromatib⁹ ꝯdi
tũ/eo i loco honorifice ſepelliuit. De eiuſdẽ ꝟo Magdalene ſctiſſime mulieris
admirãdis/pl'urimis ve miraculis qb⁹ i vita parit ⁊ poſt mortẽ claruit/modo
mihi pluria ⁊ iaudita qdez/vndiq₃ ſe offerũt.ſcribẽda: q̃ ꝯſulto nũc relinquo
ne lõgaz nimiuz videar cõtexere hiſtoriam: Huiuſmodi itaq₃ Magdalene o
lim peccatricis ꝯuerſatio fuit ⁊ penitẽtia/ac demũ vera ſapiẽtia/adeo fulgida/
vt etati nedicã ſue/ſ₃ ſeculis oib⁹/nihil vſq₃ audituz fuerit/ipa ardẽtius/ ipaq₃
ſancti⁹/vt merito cũctis claris ml'erib⁹ i oi genẽ claritatis ⁊ fulgoriſ veniat ꝑ
ferẽda:Demuz plurimi frãcoꝝ reges/alijq₃ pricipes ⁊ ꝑpotẽtes illi⁹ ꝓuincie ⁊
regni viri/exiſtimãtes nõ modicũ ſibi/poſteriſq₃ ſuis afferre glorie/ q ſe penes
ſteterit/⁊ vitã celibez duxerit xpi Apoſtola Magdalẽa/quã ob hoc/ſciſſimaz ⁊
celi Reginã fere arbitrabant. ne loci illius (i quo p triginta ãnos aſpime vixit
memoria facile/diluueret Jbidẽ igens tẽpluz/deide monaſteriũ pre ceteris mi
rabile ꝯſtruxere/atq₃ plurimis ei⁹ reliquijs/eo ꝺlatis/ cuz igẽtib⁹ diuitijs ⁊ ꝓ
uẽtib⁹/nomini dedicauere ſuo. Ad eundẽ ãt locũ inaceſſibilẽ/ ⁊ iter niuiũ/ꝺin
ceps ⁊ i ꝑſẽs vſq₃/cũ quottidie ſigna fiãt pluria (inumerabiles populi ex oi or
be)ad vota pſoluẽda/⁊ ad ꝯprobãdã verã i ipaz dilectiões₃ ac deuotionẽ/necñ
ad ꝺducẽdas ꝓuigiles i ei⁹.ãtro noctes iugit cõcurrũt.Qui tplm ⁊ antrũ itro
greſſi/mox/vt locuz ⁊ lapidẽ quãmarie ꝯſpiciũt/ ſup quẽ trigita ꝯtinuis ãnis/
ſine vllo prorſus ſtramẽto aut tegumẽto qeuit/ ſi tñ illa qes dicẽda erat/ſuper
quẽ iugib⁹ orõnib⁹ cũ lachrymis pene dies nocteſq₃ iũgebat/i maxiaz peccato
ruz ſuoꝝ ꝯtrictiões₃/ex illi⁹ ſciſſime penitẽtie ꝯſideratiõe reſoluũtur/Nec vllus
adeo/duri ⁊ obdurati cordis iuenit q eũdez locũ adeat/ſe alachrymis cohibe
ri poſſit .Ad quẽ/cũ aliqñ venerãdus ſacerdos. F.petrarcha cũ multiſ/deuo
tiõis cauſa acceſſiſſet/prouolutis genib⁹/lachrymiſq₃ perfuſus/expãſis mani
bus.hos in eius laudem cecinit verſus.

Dulcis amica dei/lachrymis inflectere nr̃is:
Atq₃ humiles attende preces noſtreq₃ ſaluti
Conſule:namq₃ potes:neq₃ tibi tangere fruſtra
Permiſſum:lachrymiſq₃ pedes perfundẽ ſacros:
Et nitidis ſiccare comis:ferre oſcula plantis:
Jnque caput domini:precioſos ſpargere odores:
Nec tibi congreſſus primos a morte reſurgens:
Et voces audire ſuas/⁊ membra videre:

Inmortale decus/lumenq; habitura per euum:
Nec quicq; dedit etherei/rex chriſtus olympi:
Viderat ille cruci herentem/nec dura pauentem:
Judayce tormenta manus/turbeq; furentis
Jurgia ⁊ inſultus: ⁊ equantes verbera linguas.
Sed meſtam intrepidamq; ſimul/digitiſq; cruentos
Tractantem clauos/implentem vulnera fletu:
Pectora tondentem/violentis candida pugnis:
Vellentem flauos/manibus ſine mora capillos:
Viderat hec inquam dum pectora fida ſuorum.
Diffugerent pellente metu/meror ergo reuixit.
Te primam ante alios/tibi ſe primus obtulit vni.
Te quoq; digreſſus terris/⁊ ad aſtra reuerſus.
Bis tria luſtra/tibi numq; mortalis egentem:
Rupe ſub hac aluuit/tan longo in tempore ſolis
Diuinis contenta epulis/⁊ rore ſalubri:
Hec domus antra ſtillantibus humida ſaxis:
Horrifico tenebroſa ſitu/tecta aurea regum:
Delitiaſq; omnes ⁊ dulcia viſeris arua/
Hic incluſa libens longis veſtita capillis:
Veſte carens alia/ter denos paſſa decembres.
Diceris/nec fracta gellu/nec victa pauore:
Neq; famem ⁊ frigus/dirum quoq; ſaxa cubile/
Dulcia fecit amor/ſpeſq; alto pectore ſaxo:
Hec hominum non viſa oculis/ſtipata catheruis
Angelicis/ſeptemq; die ſubuecta per horas:
Celeſtes audire voces/alterna canentes
Carmina/corporeo de carcere digna fuiſti:

¶ De ſancta Thecla virgine ⁊ martyre. cap lxxiii.

Thecla xp̄i ſctiſſima virgo/ p̄maq; ei⁹ martyr/ diui pauli apoſtoli ardētiſſia diſcipula/ Nerone impuriſſimo hoīe Romāis īpante/ āno. ſ. nono ⁊ ſexageſſimo ſalutis nr̄e/poſt inumera accerbiſſimaq; tormēta/apud Selutiaȝ Aſye vrbeȝ/ pro xp̄o ꝯſtātiſſie tollerata/nono chalēdas octobris/cū magno ſui noīs fulgore/migrauit ad xp̄ȝ. Hec quippe cū natiōe eſſet aſyathica/ ex iconioq; īſigni vrbe originē ducēt/ nō ſoluȝ parētuȝ generoſitate/magnoue ſue pulchritudiſ fulgore/ſȝ ⁊ atrociſſimiſ imāiſſiſq; tormētis/pro caſtitate/ proq; fidey ardore cōſtātiſſime platis/clara ⁊ īſignis plurimū fuit: Cui⁹ mat Theoclia nomie cū virgūculā ipaȝ/Thamiro cuidā nobili ⁊ ꝑpulchro iuue

in eiꝰ ꝯcupiſcētiā lapſus/ſue dignitatis immemor/ꝗſpnanti/qbꝰ potuit viribus/
ꝟgini/ſtuprū īferre curauit:ꝙ ꝟgo grādi adeo ꝑtulit īdignatiōe/vt coronā ei-
dem ꝓtinꝰ d̄ capite excuteret/ eiqꝫ paliuꝫ ꝑſcinderet ꝛ laceraret/ ſꝫ ꝛ alia m̄lto
maiore aīaduerſiōe a dn̄o nr̄o ieſu xp̄o vltuſ ē ꝙ videlicet eū ī quādā mentis
hebitudinē/ꝛ īſaniā mox redigerit Quas obres/thecla tāqꝫ malefica ꝛ venefi-
ca caſtigāda ꝓcōſuli mox tradita ē. Quā cū ad beſtias duorādā dānaſſet. ēt
tāqꝫ ad delitias īuitata/ ad ipa ſulpplicia letiſſiē perit. ſꝫ etiā ab eiſdē diuina
opāte ꝟtute/illeſa euaſit. Deniqꝫ cū fuſtes ꝛ alias beſtias/nec nō ꝛ pluria alia
ſine vlla ꝑrſus leſione ptuliſſꝫ tormēta/factū ē/vt q̄daꝫ mirabilis pietatis vis/
mox efferratū ꝛ adamātinū ꝓcōſulis pectꝰ pre ꝯpaſſiōe inocētiſſie ꝟginis pe-
netrāet/ꝛ duꝝ eiꝰ ī lachrymas emoliret cor. Dicētqꝫ ꝟgini. Que nā es tu/aut q̄
circa te agūt mirabilia? qr feraꝝ nulla te ꝯtigere pōt ferrocitas? Illa āt/cuꝫ īqt
ancilla d̄i viui ſim nihil mihi fere nocere poſſūt. Qm̄ ipe ē deꝰ ſolus/ſalutꝭ t̄mi
nus/ac vite mortiſqꝫ diſcretio/ipe lumē vite ē. iis q ī eo ſpē oēꝫ ꝯſtituūt. Et vt
m̄lta cōpēdio dicā: Qui ī hūc īqt crediderit/ ꝓculdubio/vitā hēbūt et̄nā: Hec
cū audiſſꝫ ꝓcōſul/theclā pp̄lo liberā remiſit. atqꝫ pmiſit. Illicoqꝫ totꝰ ciuitatis
populꝰ ad ſuſcipiēdā ꝟginē cū gaudio effūdit/vt ꝑrſus migraſſe q̄i ciuitateꝫ
putaret/ Ois qppe etas/ois ſexus ī iubilo ꝯclamare cepit/dicēs: vnꝰ ꝟus ē dn̄s
Jeſus xp̄s/q ſaluauit inocētiſſimā xp̄i ꝟginē theclaꝫ: Tātꝰ nempe extitit pp̄li
clamor: vt ī ipis vocibꝰ/ois ciuitas/etiā quodaꝫ motu ꝯtremiſceret. Illaꝫ igit̄
vniuerſi fideles ſuſceperūt vt patronā/dilexerūt vt alūnaꝫ/ ac vt ſctāꝫ venerati
ſūt. Eo maxie/qa nouerāt ipaꝫ ꝟginē nobilē/ꝟginēqꝫ/diuitē/ ꝛ qd̄ [h]is maiꝰ ē/
ardore fideꝝ/tam cito/diuitias matrē/ſpōſuꝫ/ ac ꝓpaꝫ vitaꝫ q̄i ſpreuiſſe ꝛ cal-
caſſe: Erat etēim ꝟgo oī veneratiōe digna/oīqꝫ laude celebrāda/q̄ cū ſūmis d̄
litijs enutrita/ varijs quoqꝫ huiꝰ mūdi blādimētis/velut qbuſdaꝫ vinculis irre
tita eſſet ſubito ad p̄dicationē vniꝰ pegrini ꝯcionantꝭ erupit. ꝛ cūcta ſimul cor
poris bona cū ꝟtute comutaſſe/ atqꝫ ſuaꝫ carnē/ ī ipo ſue iuuētutꝭ flore (tanqꝫ
ſacrataꝫ dn̄i hoſtiaꝫ) d̄o obtuliſſe viſa ſit. Itaqꝫ thecla haud m̄lto poſt/audito
ꝙ paulꝰ magr̄ ſuus Smyrne eſſꝫ/ex iconio aplribꝰ ꝯſociata/eo ꝓfecta eſt. A
quo ꝛ pbenigne/tanqꝫ dulcis filia/atqꝫ chariſſīa/aſſūpta ꝛ excepta/mox eiꝰ pe-
dibꝰ ꝓuoluta ē/ꝛ aliquot diebꝰ (iſtructiōis gr̄a) ab eodeꝫ/charitate q̄daꝫ d̄tēta
ē/nō eodē vtiqꝫ loco aut refectiōe (vt aliq arbitrati ſūt) ſꝫ ī opꝰ d̄i/vt rebus mul
tis ꝓbatū ē. Quo ī tp̄re/m̄ltis ab eodeꝫ documētꝭ admonita ꝛ edocta ē. Ut po
te oimodaꝫ ſctimoniaꝫ ꝛ pfectionē ad imitatiōeꝫ ſaluatoris ſui ꝯplecteret̄. di
cēs ex hoc potiſſimū eaꝫ pfectaꝫ eē debere/ſic̄ ꝛ pat̄ celeſtis pfectꝰ ē. Et vt cau
ta ſolicitaqꝫ eſſꝫ/ ꝯtra īſidias calidi hoſtis/ ꝛ q̄lia ꝯtra eū ſumē deberet arma:
Qualibꝰ ve ornamētꝭ tanqꝫ ſpōſa xp̄i ſe opporteret ornari: Poſtreōqꝫ/ad om-
nē laborē ꝛ pſecutionē pferrēdaꝫ/ex ꝯſideratiōe marie iſtabilitatꝭ hūane/ac cō
tēplatiōe felicitatꝭ et̄ne: Dēiqꝫ ꝛ virtutes ac vitia diſcernē/ac qd īter bonū ꝛ ma
luꝫ/fictāqꝫ ac verā hūilitatēītereſſꝫ docuit. His igit̄ ꝛ alijs m̄ltis thecla ꝟgo
a btō paulo documētꝭ īformata/ab eo diſcedēs. Couū reuerſa/ide Selutiā abi-
it/vbi ꝛ ſpōſuꝫ iā defūctū replēs/tāqꝫ vera chriſticola ꝛ ꝟgo/m̄ltos ꝛ exēplo/do
ctriaqꝫ/atqꝫ miraculis xp̄i iugo ſubiugauit/ Indeqꝫ tāti mūeris gr̄a pcepta/nō
d̄litijs/nō voluptatibꝰ/aut qbuſuis peccatꝭ. ſꝫ ſoli dn̄o/idultū vite ſpatiū humi
lis ꝛ d̄uota exhibuit: Et ne qd̄ accepat domū icauta ꝛ negligēs cuſtos amittēt/

currebat vt nõ negligeret/atq; feſtinabat: vt brauiũ ſuperne pẽie celerius cũ ſodalibꝰ ſuis ꝟginibꝰ cõprehẽderet. Quãtũ igit hec ſanctiſſima ꝟgo Thecla claruerit virtutibꝰ ꝛ miraculis/quãtaue ſctimonia/i hodiernũ vſq; p orbe3 vbiq; tota fidelis teſtat ecclesia. Demu3 poſt multos labores p xpo exactos ſentiẽs beatiſſima virgo ſibi adeſſe morte3/dixit. Dñe rex meus ꝛ deꝰ meus/redẽptor q; oiu3/pcor adeſto mihi/ꝛ aia3 egrediẽte3 i tuo misericordi ſinu pijentiſſime excipe digneris. Tua ei3 in fide ꝛ misericordia ſperãs adte venio/ꝛ hec dicẽs ſãctu3 ipi dño emiſit ſpiritu3 nono. v3 chalẽdas octobres. Quo quidẽ die/eiꝰ annua3 die3 celebramus.

¶ De ſancta domicilla flauia virgine. cap. lxxix.

Domicilla flauia nobiliſſima ꝟgo Ro. flauij Clemẽtis romãi põtificis/ex ſorore neptis nonageſſimo ſalutis xpiane anno/ q̃q; ꝛ rer terrenaꝝ abũdãtia/corporalibuſq; bonis admodu3 floreret/ p amore xpi celeſtibuſq; bonis/ĩprimis/Nerey ꝛ Archilei eius eunuchoꝝ documẽtis p̃monita oẽs cõiugij voluptatẽ/ omẽmq; poſteritatis curã/diuiciaꝝ illecebras/ſeculi põpas/ac diuitiaꝝ oiu3 cupidinẽ reſpuens/vt mũdũ ſibi crucifixiſſe p oia oſtẽderet/ſeq; mũdo/atq; ne cuiq; de ſe proſus etiã leuẽ obſeni rumoris fabulã faceret/reiectis oibꝰ(vt p̃miſſu3 ẽ)ſeculi põpis/ſe tunicã humilẽ iduit/ꝛ ſacro velãine ab auunculo ſuo põtifice romão cõſecrari fecit. ac ꝟginitatiſ ppetue votũ p̃ma emiſit/Que tametſi foret/generis nobilitate/doctrinaq;/ac religiõe admodũ iſignita/adeo/vt merito/iter claras mlieres cuiuſcũq; ꝯditiõis veniret ꝯputãda/verũtñ inter alia/etiã hũc ſibi fulgoris titulũ vẽdicauit/q; pietatem adeo adamaſſe ſũmo ardore viſa ẽ/vt pp ꝯtinẽtes ꝛ largas ipiꝰ elymoſinas/eiꝰ aula/pauperũ domꝰ diceref/cũ pene oẽs egeſtate laborãtes eiꝰ auxilio/ ſuſtẽtareñ/ꝛ cõfouerenf. pupilliq; oẽs/i ea matrẽ/ iueniſſe dicerenf. Cũq; his i virtutibꝰ iugiter ardẽtiſſime obuerſaref flauia hec virgo Dñs q multimodis vexatiõibꝰ ſanctos ſuos ad patiẽtiã tẽptare cõſueuit/etiã ipſa3 itolerabiliu3 tẽptationũ diſcrimia ſubire coegit/vt ipſe ſua diuia ꝟtute/ p patiẽtiã/ex huius vite turbinibus quaſi de pelago eruẽs ad portu3 ſalutis/pduceret videref/maximã itaq; eide3/ꝛ ceteris xpi fidelibꝰ pſecutionẽ excitari pmiſit. Quippe cũ xpi fide3 ꝛ verbo ꝛ ope ſine ceſſatiõe/ꝯſtãtiſſime p̃dicaret/ab ifidelibꝰ iuſſu domiciãi p̃ncipiſ capta/boniſq; oibꝰ ĩprimis ſpoliata/ac ĩnumeris ꝟberibꝰ cõtumelijſq; diu afflicta/i pontiani iſulã deniq; relegata ẽ/vbi cũ lõgu3 pro xpo duriſſ3 exiliũ/ac mltos ibide3/ẽt ꝛ doctrina ac miraculis ad xpi pduxiſſ3 fide3. tandẽ i cubiculo domꝰ ſue cũ Euphroſina ꝛ theodora/alijſq; cũ pluris ꝟginibꝰ. nõis febrnarij: a quodã Tyrãno exuſta ẽ/quo etiã die/eiꝰ ãniuerſalia clariſſia/a fidelibuſ cũ gaudio celebrãf. Eoꝝ aũt corpa ſtati3 a ſctõ ceſario diacono collecta/i ſarcophago nouo ſimul ꝯdita ſũt.

¶ De triaria Romana. cap. lxxxi.

TRiaria lucij vitelij frĩs aulij Ro. ꝑncipis ꝯiũx: ãno ſalutis nr̃e no nageſſio cũ mltis alijs meritꝭ foret ſpectabilꝭ i hoc vno/ob feruidũ viri ſui amorẽ/ac ẽt ob iſitã nature attrocitatẽ/tãſe fuit ferocitatis ꝯtra mlīebrẽ morez: ꝙ ꝟago/merito venerit appellãda Diſcordãti bus igiẗ ob ꝑncipatũ/vitelio Ceſare atꝗ veſpeſião/actũ ẽ. vt cũ itraſſẽt terraci-nã volſcoꝝ oppidũ/ nõ nulli gladiatores ſub iulião quodã duce/⁊ remiges/ẽt plures romãe claſſiſ/haud lõge/a Cyrceo mõte ſub Appollinario ꝓfecto morã tis/⁊ ab hiſ cũ veſpeſião ſentiẽtibꝰ/ꝑ negligẽtiã ⁊ ſocordiã tenereẗ. Cui cuiuſdã iditio/factũ ẽ. vt nocte illa lutiꝰ itraret Qui dũ i ſemiſopitos arma arripientes/ hoſtes atꝗ oppidanos iſeſtos/ ferro ſeuiret/ triaria hec q̃ ꝑ noctẽ viꝝ ſecuta/ ciuitatẽ itrauerat/i ꝯiugis victoriã auida/ gladio accincta/⁊ vitellianis imixta militibꝰ/nũc huc/nũc illuc/ꝑ medias noctis tenebras iter clamores diſſonos/⁊ diſcurẽtia tela/ſanguinẽ/moriẽtiũꝗ ſingultꝰ extremos/nil militaris ſeueritatis omittẽdo/irruebat i miſſos/adeo vt crudeliẗ nimiuz atꝗ ſupbe/i hoſtes egiſſe relatũ ſit. Ingẽtes i ſano pectore/ꝯiugalis amoris ſũt vires. nulla illis dũ mo-do viri gloria extollaẗ formido/nulla pietatꝭ mẽoria, nulla feminei ſexus erube ſẽtia/nulla deniꝗ tꝑꝝ q̃litatis extimatio potuit triaria in decus viri/vt oĩa facili labore ſubire: q̃ nedũ femīas/qbꝰ vt plurimũ mos ẽ/idiurno muris mur murare/iſinu ꝯiugis exaiari/ſꝫ robuſtos iuueneſ atꝗ bellicoſos horrore qñꝗ corripe. Etſi tãto cũ ipetu ſe tulit hec i arma nocturna mulier: qs credeẗ. eam hoc tm̃ faciore fuiſſe ꝯſpicuã/cũ nõ ꝯſueuerit/ſeu exitioſe ſint/ſeu celebres/ ſole mortaliũ pectora ſubire ꝟtutes.

¶ De ſctã ſerapia ꝟgine. cap. lxxvij.

SErapiã iſignẽ ꝟginẽ ⁊ mã tyrẽ antiochenã tm̃modo fuiſſe inuenimꝰ/veꝝ qbꝰ ex parẽtibꝰ/ aut quo ex genẽ/ nobili/ſiue ignobili/haud īuenir potui Nobilẽ nihilominꝰ ex ꝯſequẽtibꝰ eam fuiſſe reor/ ꝙ ſub ſpetie femīe/ virilẽ ac nobilẽ aiuz ꝓſe ferre viſa ẽ. q' pro fide xp̄i caſtitatiſꝗ amore mario ai vigor/ mlta ac terribilia tormẽtoꝝ gẽera ꝯtẽ-pſerit. Hec igiẗ ſerapia Hadrião ꝑnci pe romãi/ ipãte/ãno vꝫ ſalutꝭ nr̃e vigeſ ſimo ſupra cẽteſſimũ/cũ romã ex antio chia deuotiõis grã adnauigaſſꝫ/ audita quãmaxie ſctitatis fama Illuſtris fe-mine Sabine romãe/cũ vna fides eaſdez iã ambas copullaſſꝫ (ſic qppe morũ ſimilitudo/mariaz iterſe ꝯtrahere didicit familiaritatẽ ad illã ꝓtinꝰ i ſuo ven dinẽſi oppido ꝯceſſit. a q̃ ⁊ ꝑhũaniſſie hoſpicio recepta fuit. Sꝫ haud multo poſt (cognito ꝙ eẽt xp̄iana ꝑegria) a quodã ꝓſide Berillo nõie/ eiꝰ/tribunalibꝰ iuſſa ẽ ſiſti: Cui cũ ꝓcipet dijs thura offerre: Serapia rñdit. Ego dm̃ oĩpotẽtẽ collo/q celuz/⁊ terrã marēꝗ ⁊ ꝯcta q̃ i eis ſũt creauit. Nõ ãt deos/quos me collere iubeſ. ſ. Iouẽ/iunonẽ/venerẽ/⁊ reliquoſ/q dij nõ ſũt/ſꝫ demões peſſimi lu dificatoreſꝗ calidiſſimi. Tũ ꝓſes ad illã, accede ergo inqt ⁊ ſacrifica xp̄o deo tuo nũc ſi vales ⁊ qḋ genꝰ ſacrifitij illi offeres: vt me aīt mũdã ꝑ caſtã ꝯuerſa

SAbina illuſtriſ ⁊ famoſiſſima matronaꝝ ac martyꝝ femia: ⁊ ipa eo euo/quo ⁊ ꝑdicta diua ſerapia/ rome mſtis clariſſimis titul' necnõ ⁊ ꝑhenni ꝟtutũ fama effulſit clariſſia/ac celebrata fuit. Hec itaqꝫ iꝑmiſ apud romãos ex illuſtri ꝑpotẽtiqꝫ familia nata/herodẽ metallariũ habuit prẽz/quã idẽ pr̃ cũ puelullã forma eximiã/inumerabilib⁹ diuitijs dotatã ꝑclariſſio iuuẽi valẽtio patritio ꝯiugio iũxiſſꝫ/ illũ qꝫdiu ſupuixit ſabina ſciſſie dilexit. veꝝ cũ ꝑmũ idẽ ⁊ amãtiſſim⁹ vir/ ſuuꝫ diẽ clauſiſſꝫ ex

Nota pulchre

tremũ/eiuſqꝫ cadauer regijs honorib⁹ extuliſſꝫ/ a Sixto põtifice ĩfide xp̃iana iſtructa ⁊ baptizata/mortẽqꝫ quoddã celeſte pudicitie numẽ viduitatꝭ ꝑpoſituꝫ ſumẽs oib⁹ admiratiõi fuit. Iñꝑmiſ eiꝫ parſimõie ⁊ ſobrietati vacare/ ⁊ ieiunijs diuis iherere cepit/inde ſũmope ſacriſ meditatiõib⁹ ⁊ orõnib⁹ die noctuqꝫ iſiſtẽ/ac inuigilare/atqꝫ ſupfluas reſpuẽ cogitatiões tãqꝫ ſui ꝑpoſiti ipedimẽtuꝫ aggreſſa ẽ. Cũqꝫ ꝑdictã ſerapiã ſctiſſimã pegrinã/ tanqꝫ pudiciſſimã feminã omni cũ gaudio/hoſpitio recepiſſꝫ ſuo/vidẽs ei⁹ mẽtẽ p oia cultui diuino deditã/eã deinceps ceu ſue fidey ardore germanã ⁊ matrẽ habuit/ ⁊ nõ mõ vſui ſuo de facultatib⁹ ſuiſ miſtrauit/ſꝫ ⁊ ei⁹ hortatu ac comonitiõe/ipaꝫ aõo ad oia pietatis opa accẽdit/vt oẽs xp̃i paupes/ tãqꝫ filios aſe editos/ alacri vultu iugiꝭ excipet ac cõfoueret. Inde ẽt ad mũdi tribulatiões ⁊ paſſiões/(equo aio) perferẽdaſ/ita ex documẽto apoſtoli Jacobi eã icanduit ⁊ iflamauit/vt ipa/eaſdẽ vltro/ſũmo cũ gaudio exoptaret/Sepi⁹ eteiꝫ illud beati Jacobi documẽtuꝫ ſuo obuerſabaꝭ i ore/ ⁊ dicebat. Oẽ qppe gaudiũ exiſtimare debem⁹ ſoror cariſſima/cũ in varias tẽptatiões iciderim⁹. Vñ ⁊ poſtmodũ qꝫqꝫ ꝯplurib⁹ iiurijs laceſſita/in eadẽ tñ ai ꝟtute ſemp cõſtãtiſſie pmanſit/nec vnqꝫ ſibi cuiqꝫ tyrãno iraſci pmiſit/tã pſeuerãs i amore xp̃i fuit. Demũ cũ ſanctiſſimas reliqas ꝑdicte ſerapie collegiſſet/ ⁊ eas ex more xp̃iano celebraſſꝫ/ac ſuo in monumẽto(qd ſibi ſũmo ornatu ꝯſtruxerat)repoſuiſſꝫ. apd Elpidiũ ꝑfectũ eueſtigio accuſata eſt/qd eſſet xp̃iana/qdqꝫ Serapiã martyrẽ ſepulture tradidiſſet. Quã cuꝫ furore ſibi i ꝑtorio pſentari iuſiſſꝫ. Ab eadẽ eueſtigio exqſiuit. Tu es Sabina vxor quõdã Valẽtini illuſtriſſime memorie/ac Herodis metallarii optimi viri filia: Sabia reſpõdit. Ego ſũ. Et ille. Quare oblita es generis tui/ ⁊ maluiſti te ſociare ipuriſſimis xp̃ianis quoꝝ vita mors ẽ. Et nõ magis deos/quos adorarũt maiores tui Auguſtiqꝫ nr̃i: Ad hec illa. Ego gr̃as ago dño Jheſu xp̃o/q me peccatricẽ p ſanctũ põtificẽ nr̃ꝫ Sixtũ ac ſctãꝫ famulã ſuã Serapiã d multis ſordib⁹ ac demonũ poteſtate liberare dignat⁹ ẽ/vt ãpli⁹ errorib⁹ nõ decipiar/ſic vos errare ꝯcerno/adorãdo dmões/ peſſimos ludificatores. tũc pſe: Ergo ñ ſolũ iqt nos/ ſꝫ ⁊ ſacratiſſimi auguſti nr̃i decepti/demõeſ adorãt ⁊ ñ doſ: Sabina rñdit. vtinã deũ adorareꝭ/q fecit oia/ cuiuſqꝫ nutu ꝯcta regũꝭ viſibilia pariꝭ ⁊ iuiſibilia/ ⁊ nõ ſtulta/aut iſenſata vr̃a demonũ ſimulacra. qa pariter cũ eis arſuri eſtis vos ⁊ ipatores vr̃i: Prefect⁹ dixit: Per deos/niſi ſacrificaueris/ſine vlla cũctatiõe d te capitalẽ ferã ſentẽtiã: Sabina iqt/ Demõijs vnqꝫ ñ ſacrificabo/qr xp̃iana ſuꝫ/ ⁊ xp̃ꝫ ꝑ deo ꝟo habeo/ ⁊ ipi⁹ ancilla ſuꝫ atqꝫ cultrix: ⁊ licet ait mihi oia tormẽtoꝝ genera iferre mãdaueris/lꝫ ⁊ mortẽ crudelẽ idẽtidẽ miniteris/nũqꝫ tñ efficies/vt pp exiguũ hui⁹ vite tp̃is/ fidem dñi mei ieſu xp̃i(ꝑ q̃ mihi celi apti ſũt)abnegẽ. Tũc ꝑfect⁹ i auẽtino mõte/ſacrilegaꝫ ꝑtulit ſentẽtiã: dicẽs: Sabinã lꝫ romanã patritiã/deoſ nr̃oſ blaſſemãtẽ/auguſtiſqꝫ ñ obteperãtẽ/gladio pcuti dcernim⁹. atqꝫ ei⁹ oñs facultates publicis titulis pſ

ſignari Cūqꝫ tyrānus ſua ſcelerata demētia: triſtē de eiꝰ moꝛte tuliſſet ſentētiā
atqꝫ ipa foꝛti aio ac ꝯſtāti vultu. oia ꝑtuliſſꝫ i. clinato iā capite/ſuiſ fidelibꝰ iter
fletū ⁊ lamētationē vociferātibꝰ/ eā inocētē ⁊ ſanctā perimi/Quid ergo iquit/
inocēti mihi moꝛi ſatiꝰ eſſe duxiſtis: Ac ſic hec ſapiētiſſia ac pꝛeclara iter mu-
lieres femia nec ēt in ipo ſuo vite exceſſu/ſui obliuiſci potuit. Gladio itaqꝫ ſa-
bina ꝑcuſſa/q̄rto chalēdas ſeptēbꝛis/martyrij palmā ꝓmeruit. Quo q̄dē die/
⁊ eius āniuerſaria a fidelibꝰ cū oi deuotiōe celebrātur.

De ſancta Simfoꝛioſa martyre. cap. lxxix.

SImfoꝛioſa Romana nobiliſſia ac pudiciſſia matrōa getuli quōdā
martyris nobiliſſimi viri vxor/⁊ ipa eadē tēpeſtate/q̄ Hadrianus
ꝑnceps romāis ipabat/hoc ē ꝑmo ⁊ vigeſſio ſupꝛa cēteſſimū/ nr̄e
ſalutꝭ āno ex violēta ſui/filioꝛūqꝫ ſuoꝝ moꝛte/ꝯteſtari voluit/quātū
ſue magnanimitatꝭ/quātūue ꝟe fidei feruoꝛē illo ſuo ipectoꝛe habuiſſꝫ clauſū:
Nā apud tyburtinā latine regiōis vrbē/ exiſtēs cū ſeptē filijs/ accuſata apud
ꝑfectū vrbis q̄ xp̄iana eſſet/vxoꝛque Getuli patritij nuꝑ ꝓ xp̄o ſupplitijſ dā-
nati/Quā illico ad ſe accerſitā/m̄ltis ipꝛimis adhoꝛtatiōibꝰ ⁊ ſuaſiōibꝰ como-
nere n̄ ꝯſtitit diſuadēdo vtiqꝫ ac ipā ab itētiōe xp̄iana reuocādo/Indeqꝫ cū
nil ꝓficē videret/ifuroꝛē ꝟſus/ita diris ꝟbis eā exacerbare cepit/vt ꝑinde/ac ſi
eiꝰ occulos ⁊ vitā omnē eruere vellet/Veꝝ illa vt ſuū ſydereū ⁊ decꝰ/ac certiſ-
ſimā ꝟe ſue ꝟtutꝭ fidē repſētaret/vna cū ſeptē ſuis filijſ etate fulgētibꝰ/m̄lta ab
tyrāno ſuſtinē voluit toꝛmētoꝝ genēa/vt pote flageloꝝ m̄ltoꝝ ceſionē/capilloꝝ
ſuſpēſionē/⁊ alia huiuſmōi funeſta ac terribilia/ꝯtēpſit. vt ſpecioſū ſue mētꝭ ne
flecteret rigoꝛē: Nā ꝓp eiꝰ fidey ⁊ ꝯſtātie ꝑſeuerātiā/excepit/n̄ dignas ſue ge-
neroſitati/ſueqꝫ itegritati plagas. Cū eiꝫ aiaduertēt/ quo tēderēt/ipiꝰ tyrāni i-
pijſſimi cōatꝰ/quātoqꝫ malo/ſue filioꝛūqꝫ ſuoꝝ ſaluti/ac r̄ligiōi xp̄iāe ſi eidē aſ
ſētiret/i accēbiſſiā moꝛtē/q̄ꝫ i eiꝰ legē maluit ire/ Nec hoc loco aliq̄d/hac vira
gie dici poſſꝫ ꝯſtātius/q̄ ne ſua pelleret ſētētia/vna cū cariſſ'is filijs ꝑ/ accerbiſ
ſios cruciatꝰ/vita carē ſuſtiuit: Nā cū filij amātiſſimi/diuerſiſ excruciarēt ſup
plitijs/ Talibꝰ ꝯſtātiſſia ⁊ religioſſia matꝛ/ad filioſ vtebat ꝟbis Scitꝭ dulciſſi
mi mihi filij quomō gēitor vr̄/ipaqꝫ/vos idiſciplia dei educauerimꝰ ſcitiſqꝫ q̄
ab iſātia deꝰ vobis pr̄/deꝰ iſtitutoꝛ/ac redēptoꝛ vr̄ extiterit. Nūc igit filij amā
tiſſi ꝓ eiꝰ amoꝛ/q ⁊ ꝓ nob̄ tāta pati n̄ extiuit/ vr̄os gn̄oſos excitate/aioſ ⁊ q int̄
vos maioꝛes eſtis foꝛtiꝰ agite/⁊ igēti aio/potētioꝛeſ/potētiꝰ ſuſtineāt. qꝛ ipſa ꝑ
cioſiſſia moꝛs/vidictā/ſalutēqꝫ dn̄iqꝫ nobis oibꝰ pꝛabit. Videte iḡ filij ꝑ oia
dulciſſimi qꝛ iſta oiſ vi/nos adeo ſeparāe ſtudet. Cūqꝫ hec ſimphoꝛioſa dicēt
alligato ad collū eiꝰ molari ſaxo i flumie ꝑcipitata/mārtyrij coꝛonā a dn̄o ꝓme
ruit. Eiꝰ āt ſciſſiū coꝛpꝰ eugēiꝰ fr̄ vir magnificꝰ colligēſ aromatibꝰ ꝯditū ſepel
liuit. Altera ꝟo die ipatoꝛis iuſſu ꝑ diuēſa toꝛmēta filij iterfici iuſſi ſūt. Quoꝝ
ēt coꝛpa a xp̄ianis collecta/i via tiburtia nono miliario ab vrbe/ꝯdita ſūt. Na
tale ꝟo ſciſſie ſimphoꝛioſe filioꝝqꝫ eiꝰ mārtyꝝ/ q̄todecio chalē. augu. a fidelibꝰ.
cū gaudio ⁊ multa veneratiōe celebrat.

De ſancta pꝛaxede ꝟgie. ca. lxxx.

PRaxedes ⁊ pudētiana ſoꝛoꝛes/Ro. ꝟgines ꝑ oia iſignes clariſſimeqꝫ an
no ſalutꝭ nr̄e quinquageſſimo ſupꝛa cēteſſimū/Antonio pio ꝑncipe/roma
nis iꝑante/ac pijo pōtifice ea in vrbe in chathedra petri pꝛeſidente/plurima
claritate(ex operibus pijs aſē geſtis)emicuere: He nāqꝫ ſoꝛoꝛes/ impꝛimis ſue
re genē nobiles/vita mirabiles/ſpecieqꝫ ſatꝭ pulchꝛe/ſꝫ vita pulchꝛioꝛes. pudē-

tēqꝫ viꝝ xp̄ianiſſimū/ac optimū ⁊ doctiſſimū patrē habuere/ qui ⁊ abtō paulo
apoſtolo ī fide ꝑductꝰ/etiā ab ip̄o ð rebꝰ diuinis mirifice edoctꝰ fuit. Has ita
qꝫ idē pudēs pr̄ cū ſolas hēret filias/⁊ a pueritia/⁊ īgenio/ ⁊ ꝓbitate plurimū
valere ꝯſpiceret/ex more romāo/ad liberales artes ediſcēdas/ magnope ꝯferre
curauit/ī quibꝰ/cū eminētiſſimi īgenij forēt adoleſcētule/breui vltra pr̄is opy
nionē/eiſdeꝫ ī diſciplinis/clare euaſerūt. Cūqꝫ nō mediocrē mūdanaꝝ litterarū
diſciplinā adepte fuiſſēt. diuino afflāte ſpiritu tacte/vt vere pr̄is filie imitatri-
ceſqꝫ dicerent/Ab ip̄o ī p̄mis genitore doctiſſīo necnō/⁊ a btiſſīo pontifice ro.
pio eiꝰ nōis p̄mo/de fide xp̄i edocte/mox ꝯcꝗ gētilitatꝗ idolis ab ſe abdicatꝗ/ad
lauacrū baptiſmatis cū gaudio euolarūt. Diuis ēt lr̄is ac documētꝗ ap̄p̄me di-
ligēter īſtructe ēt ꝟginale ꝓpoſitū ſuſcipiētes/ ꝟginitatis veſtē ſuſcipe volue-
rūt/ac ab eodē pio pōtifice ad imitationē ſacratiſſīe domicille ꝟginis ſe ſe ꝯſe
crari fecerūt/Et cū iā totis affectibꝰ cuperēt/ ad vitā īgredi ſupnā/ quā ꝟaꝫ iā
iaꝫ eē didicerāt/aliquē ſibi moduꝫ regulāqꝫ ꝯſtituere voluerūt/Et vt ad apicē
apoſtolice ꝑfectiōiſ. dirigere iter ſuuꝫ viderēt/A duobꝰ legis p̄ceptꝗ/ī quibꝰ pē
det quicqd ē legis/qcqd ꝓphete/aut ſci/oēs apoſtoli fuerāt ſcrutati/ vꝫ dn̄ꝫ ð
uꝫ ſuū īp̄mis diligē ex toto corde/mēteqꝫ/ac/viribꝰ ſuis pluſqꝫ ſe ip̄as/atqꝫ ſuū
ꝓxiuꝫ ſicē ſe ip̄as: Nouerāt qppe ex mōimētꝗ eoꝝ pr̄iſ pudētꝗ/a diuo paulo ma-
gr̄o ſuo/ſepe ⁊ ſepiꝰ ſe audiuiſſe/ſe mie gloriari ī līguis āgeloꝝ ⁊ hoīuꝫ/n̄ ſe ēt
gloriatū ī cognitiōe myſterioꝝ dī: nō ī ſp̄ū ꝓphie: nō ī aſꝑitatibꝰ cāniſ: nō ēt in
elymoſinaꝝ largitiōe/nō deniqꝫ ī alijs qbuſcūqꝫ opibꝰ/ſi eidē defuiſſꝫ charitaſ
q̄ ſola facit hoīeꝫ ðo viuēteꝫ/vnð die noctuqꝫ orōnibꝰ/vigilijs/ ieiunijs medita
tiōibuſqꝫ īſiſtēs/nihil alið ſētire videbāt/niſi piū ieſuꝫ/⁊ hūc crucifixū: Sacris
ēt lectiōibꝰ īſiſtētes/q̄daꝫ ī effabili qete/ītuebāt ꝑfectiſſimā trinitatē/ Nā ex a
poſtoloꝝ lectiōibꝰ ⁊ documētꝗ/cūcta eiſ apiebāt fidey ſacramēta/ vnð nimium
felices arbitrabāt/ꝙ oiuꝫ regi dn̄o ꝯmeruiſſēt ſe mr̄imōio copulari: Sꝫ neqꝫ
ex hoc/pietatꝗ opa tanq̄ꝫ marthe itermittē voluerūt. vnð iugit cuꝫ tota familia
miſericordiaꝝ opibꝰ īſiſtētes/ſm ꝓphete documētū/Egenos vagoſqꝫ idomuꝫ
ſuā itroductos/eſuriētibꝰ panē ſuū frāgebāt/coopiebant nudos/occiſis ꝓfide
dn̄i ieſu xp̄i ſepulturas p̄bebāt/iſup ⁊ colligatiōes ⁊ faſſiculos īpietatꝗ diſſol-
uētes/atqꝫ onera diſrūpētes/dn̄o ⁊ ſp̄ōſo eaꝝ ieſu ī paupibꝰ ſic miſtrāe ſe exiſti
mabāt/Et q̄ꝫq̄ꝫ cū martha circa freq̄ns hoc miſteriū occuparēt/ēt hōriſ ꝯſtitu
tis/cū maria optiaꝫ pteꝫ eligebāt/ſedētes ad pedes ieſu/ eiꝰ lauātes pedes la-
chrymis ꝯpūctiōis/deuotiōis/ꝯtēplatiōis/itēte dulcedis/ac charitatis ⁊ gau-
dij. extergētes ſupfluitatē/e cordibꝰ ſuis/oiuꝫ reꝝ terrenarū: Ac ſic praxedes
hec cū ſorore pudētiana ī ip̄a ſctā ⁊ īuiolabili ꝯuerſatiōe vſqꝫ ī finē ꝑdurātes/
oībꝰ tā p̄n̄tibꝰ q̄ꝫ futuris ſe ꝑfecte ꝟgines exhibuē: Et qm̄ ſe dei ſacrificiū fece
rūt/vt ⁊ eaꝝ ſctificatiōis/vniuerſa ip̄aꝝ familia(que vtiqꝫ magna erat) eſſet par
ticeps/ī titulo quē eaꝝ pr̄ pudēs ſub nōie diui paſtoris dedicauerat. De cōſi
lio pij ſedis ap̄lice ep̄i/fontē baptiſmatꝗ cōſtruxere: Ut earuꝫ familia ī die ſctō
paſce/in eodeꝫ baptizari poſſet. quos ad nonaginta ex numero/ manumiſſos/
btūs piꝰ aqs ſalutaribꝰ abluuit. Jnde poſt agones m̄ltos/m̄ltaſqꝫ elymoſinas
atqꝫ alia īnumera pietatꝗ opa: poſtqꝫ m̄ltoꝝ ſepulturaſ mārtyrū: quos ī/beatū
Symeteriū cuꝫ aliis duobꝰ ⁊ viginti/apud ſupradictū titulū ſepelierūt. q per
martyrij palma/ad regna celoꝝ trāſierāt. Deniqꝫ ⁊ poſt oīs facultates ſuas

ta ē. qđ apud romāoſ nulle mĺieri vnq̄ꝫ ꝯtigerat. Et cū eā iā caſtroꝝ matrē ap
pellaſſꝫ: Antoninꝰ ei tplm eo ī loco quo đceſſerat ꝯſtrui fecit īſigne: Et eidem
ſtatuas iuſſit appōi/ſui nois ꝯſpicuas. Inſtituitq̄ꝫ puellas ſacerdotes tplo
q̄s fauſtinianas vocari p̄cepit. Et ſic loco dee p tp̄us ibidē celebris habita ē
fauſtia. vt q̄ luxuia ſubtraxiſſe claritatis videbaꝉ: deitas reſarciret.

¶ De ſancta Felicitate martyre Matre ſeptez filioꝝ. cap. lxxxii.

Felicitatis romane femie in
ſignis ſctiſſimeq̄ꝫ matrōe
ꝟtus hoc ī loco nō ē oblit
terāda ſilētio/ ꝟuꝫ ex qbꝰ
ſit orta parētibꝰ/ aut quo genē/ ſeu cui
iuncta fuerit cōiugio icognitū mihi ē.
Hec itaq̄ꝫ qbuſdā nobilitaꝉ notis con
ſpicua/ āno ſaluꝉ nr̄e q̄rto ⁊ ſexageſio/
ſupra cēteſſimū/flagrāte adbuc peſti-
ferra illa crudeliſſimi tyrāni Domitia
ni p̄ncipis pſecutiōe/tanq̄ꝫ xp̄iana a p̄-
fecto vrbis publio cū ſeptez filijs ſuis
liberaliſ forme/ optieq̄ꝫ ſpeꝝ pueris ve
luꝉ alia hebrea ſeptē Machabeoꝝ fratrū maꝉ ꝯprehēſa/ ex ſua fiđ ⁊ paciētia p-
maria/poſteriſ oībꝰ ꝑpulchrū atq̄ꝫ itegerrimū ꝟe fideꝝ teſtimoniū phemne re
liqđ: Ob qđ ēt catholica eccleſia/vt ſuū nomē/eternū vſq̄ꝫ p̄cipua corruſcatiōe
ꝑmaneret/ſtatuit eiꝰ filiorūq̄ꝫ ſuoꝝ āniuerſaria/ a cūctis fidelibꝰ/ tāq̄ꝫ đ mĺiere
forti/religioſa veneratiōe celebrari: Filioꝝ āt ſuoꝝ martyꝝ noia/iſta fuiſſe tra-
dūt. p̄muꝫ vꝫ ianuariū. Felicez/philippū/ſiluanū/alexādrū/vitalē/⁊ martialem/
Hos p̄fectꝰ (matre p̄ñte) cuꝫ iterrogaſſꝫ ⁊ audiſſet/ tādez varijs iudicibꝰ laniā
dos ⁊ excruciādos trāſmiſit. Atq̄ꝫ iuſſit ipis iudicibꝰ felicitatē matrē iduci/⁊
filioꝝ cruciatibꝰ ſemꝑ adſtare/quo magis vidēs tormēta filioꝝ terrereꝉ/ iubēꝉ
ergo filij p đoſ iurare eiſq̄ꝫ thura icēdē: Illi ꝟo ecōtrario aiebāt/nĺlos eē đoſ/p
quos iurare cogebāꝉ. Cūq̄ꝫ pluris ꝟbis exprobrarēt gētiliuꝫ đos. iſanire ī eoſ
magis magiſq̄ꝫ iudices cepe/vnđ ⁊ p oīa tormētoꝝ genera/q̄ſi eos circulo quo
dā pagētes/nihil deceſſc pēis patiebāꝉ. q̄s crudelitaſ ineniſſꝫ. Erat q̄ppe/nō ſo
luꝫ deformis/ſꝫ etiā quidā miſerimus ſtatui/vidē filios etate florētes/ita fune
ſtiſſimis tormētis p oīa corpis mēbra excruciatos/vt niſi ipius ardētiſſime ge
nitricis ſubueniſſꝫ eloquētiſſia exhortatio/ī ipis ſuis cruciatibꝰ vtiq̄ꝫ corruiſ-
ſent/filij: Sꝫ inip̄s iauditis iſolitis ve cruciatibꝰ pene deficiētibꝰ/ſua orōne ſua
ui/ad meliora ⁊ ſaniora cōſilia reuocatos/iſide cōfirmauit. Ipa quippe tormē-
ta tā ī ſe/q̄ꝫ in filijs quātopere cōtemneret/mira patiētia oſtēdere voluit. q̄ n̄
modo tormētis/ſꝫ ⁊ morti fortiter ſe obijectabat. vt filios om̄s icendijs ꝯburi
patereꝉ: Ita nēpe ꝯſtāter p̄ter naturalē matrū affectionē filioꝝ tormēta ſuſti-
nuit. Et leticia ſuperāte dolores/ridentiſ os/vſq̄ꝫ ad ipoꝝ necem teſtimoniū p̄
buerit. Fuit profecto acer ⁊ aioſus tā filioꝝ q̄ꝫ matris vite exitus. Stupētibꝰ
etiā ipis ipijs iudicibꝰ. ⁊ dicētibꝰ: q̄ nunq̄ꝫ fuerit femia/que tanta ac talia iſi-
lijſ pferre potuerit/ Et iccirco etiā eccleſia catholica/q̄i mirabūda/ī miſſaꝝ cele
bratione/De ipā tanq̄ꝫ ex ſpeciali p̄uilegio ī ep̄la/ſic ait. Mulierē tam fortez qs

inuenie͛. Et diuꝰ Augustinꝰ. magnuꝫ spectaculuꝫ inqt ante oculos fideꝝ nr̃e positu3 ẽ. Auditu audiuimꝰ/cordeq3 vidimꝰ/optãte3 matrẽ/ãte se/ vitã ista3 finire filios suos/lõge ꝯtrarijs voꝝ ꝯsuetudini hũane Oẽs ei3 hoies/filios suos ex hac vita migrãdo/ꝓcedẽ volũt. nõ subseq̃/Felicitas ãt optauit posterior mori. Tãte qppe fideꝝ erat/ꝙ diceret se eos nõ amittere/s3 ꝑmittẽ: Nec ĩtuebat tãq3 vitã finirẽt/s3 tanq̃3 ĩchoarẽt. Desinebãt ei3 viuẽ/vbi qnãdoq3 fuerãt morituri/ꝛ ĩcipiebãt viuere/sine fine victuri: Parꝝ ẽ fuisse spectatricẽ/mirati sumꝰ potiꝰ hortatricẽ: Fecũdior ꝟtutibꝰ/q̃3 fetibꝰ: vidẽs certãtes/ĩ qbꝰ oibus/ ꝛ ipa certabat. Et ĩ oibꝰ vicẽtibꝰ ꝛ ipa vincebat. vna mlier/vna mat. cũ ꝓpheta decãtabat/atq3 dicebat. Salus ãt iustoꝝ es dñe/ ĩ tp̃re tribulatiõis/ sicut manifeste extitit/tribus illis viris/deãbulãtibꝰ sine vlla lesiõe ĩter ignes/laudãtes deum/ vbi hõ seuiebat/flãma parcebat. Ipis igit iqt Augustinꝰ a dño mãifesta salus fuit/istis aũt. s. septẽ frĩbꝰ ĩ oculto affuit dñs/Illos tres iudeos/liberauit visibiliter/istos ĩuisibilit coronauit/Sũt tñ q dicãt illos nõ ꝑ ignẽ vt diuꝰ reffert Augustinꝰ/s3 ꝑ diuersa tormẽtoꝝ genẽa martyrij corouã ꝓmeruisse/Nã ianuariũ igunt/post ꝟgaꝝ cessionẽ ꝛ teterrimũ carcerẽ/plũbatis demũ occisu3/ Felicẽ ꝛ philippũ fustibꝰ maceratos. Siluanũ ꝑcipitio ĩterẽptũ reliquos tres capitali sentẽtia pũitos fuisse: Ac ꝑ hoc sctissimi fratres ꝛ filij/duꝝ gẽitricis ipiũ ꝛ bõ tamẽta gtãter suscipiẽtes atq3 illiꝰ amõitionẽ ꝑ mortẽ ꝯprobãe volẽtes/lucẽq3 istã moriẽdo ꝯtẽnẽtes/oiu3 sãctoꝝ ꝯsortes effici meruere: atque illoꝝ germanitas eterno collegio firmata ẽ. Ecce qd ꝓstitit ꝟusmaternꝰ amor/q vitã ꝑpetuã filijs ꝑ passiões acqsiuit. Atq3 illi sctissime matri obediẽdo/a dño corã ãgelis coronari meruere: Hoꝝ itaq3 sctoꝝ martyrũ/ natalitia sexto idꝰ iulij celebrãt/ quo die ꝑ martyrij palmã ad regna celestia ꝺmigrarũt/ Mat ꝟo ĩ carcerẽ ꝑ q̃tuor mẽses cũ mlta calamitate reseruata/tãde3 nono chalẽdas decẽbres ꝓ xp̃o decolata ẽ. quo qdẽ die/eiꝰ specialis recordatio/cũ veneratiõe ꝑcipua celebrat.

¶ Alia nihilominꝰ Felicitas ꝟgo fuit/q̃ vna cũ ꝑpetua eq̃ ꝟgie ꝛ alijs mult/in Mauritania/ciuitate Tuburbitanoꝝ/ ãno salut nr̃e ducẽtessio decio secundo sub ꝓncipe seuero/ad bestias deputata/nono idꝰ mãtij/xp̃i panẽ effici meruit.

¶ De sancta Cecilia martyre. cap. lxxxiij.

Cecilia Romana ꝟgo ꝛ mãtyr/femia corpõreo decore/ magnanimitatem/oribꝰ/castitate/ ꝛ sctitate splẽdida atq3 ꝑcelsa/ ãno a natali xp̃iano/nono ꝛ vigessio supra ducẽtessimum/ seuero ꝓncipe romãis ĩpãte/ clarissiu3 ꝓ xp̃o ptulit martyriũ: Hec qppe/tametsi/eiꝰ genꝰ/religionẽq3/ac parẽtũ noia nobis ignota habeãt/ꝑclãrissimi tñ patritijq3 generis/ꝛ potẽtissimoꝝ ꝯsulu3 eã filiã fuisse reor/ꝙ qde3 ex facinoribꝰ suis ꝑclarissis a se gestis ꝯprobasse visa ẽ/ ꝑ qbꝰ cẽtẽr̃ ĩmeritã sibi aqsiuit claritatẽ ꝛ laudẽ/ac vitã postrẽo ꝯqsiuit etnã: q̃ cũ ab pueritia q̃i oibꝰ didicisss eẽ amabil/eiꝰ vniuẽsa ꝓpiqtas/tãq3 ðr diuina

plurimū gaudere cepit(ꝛ ꝑter bonaꝝ litteraꝝ egregiā eruditionē) ei⁹ parētes
forte itenebris īfidelitatꝭ ābulātes/adeo optīo īſpirātī/vt radicis ſue amaritu-
dinē dulcedīe fructuūꝫ tēparent/ eaꝫ ſic erudire ī oīb⁹ curarūt/vt nil aliud diſ
ſceret audire vel loq niſi q̄ ad optimas ꝟtutes capeſcēdas ꝑtineret/ Demum
(forte parētib⁹ orbata)a ſctiſſimo pōtifice vrbano ei⁹ noīs ꝑmo/de diuinis ſcri
pturis ibuta ꝛ baptizata:ne ad diuerſa vitioꝝ diuerticula raperet.ꝛ vt ī recto
xp̄ianitatꝭ tramite ꝓſequeret/eidē mox etiā optīa viuēdi ꝑcepta digeſſit: Uerū
ꝛ ipa tanq̄ iā ſapiētiſſima adoleſcētula/ſciēs adoleſcētiā/ mlta corporis bella
ꝑſepe ſuſtinere:vt ſui optimi ꝓpoſiti explicaret fulgorē/atq ipꝫ ſuuꝫ virgineuꝫ
corpus ī ſuitutē redigeret. Ipm quodaꝫ flagrātiſſīo amore ꝛ ardore/ieiuniis/
vigiliis/orōnib⁹ creberis/cilitio/aliiſq cruciatib⁹ caſtigare voluit. Atque pie-
tatē ꝛ hoſpitalitatē magnope īter ceteras diligēs ꝟtutes/paupuꝫ ac orphāoꝝ/
ꝛ viduaꝝ adō curā ſuſcepit accuratiſſimā/ac ſi oēs ꝓprio edidiſſꝫ corpe/quos
oēs/ex opib⁹ ſuiſ ꝑmaxis/pauit ꝛ nutriuit/ac curā egit ſolicitā:Et quāq auro/
margaritis/aliiſq pluris monilib⁹ iugiter romano more ꝛ ritu ornaret/nihilo
min⁹/oēs delitias/lepores/ceteraſq ſeculi ieptias riſu dignas/ abſe ꝓhitiēs/di
uinas ſcripturas ardēti deſyderio/pro ſūmis dilitiis legebat/ ita vt eaꝝ lectio/
de ei⁹ manu vix recedebat. Et poſt ſacrū Euāgeliuꝫ/vt ꝟtutis patientie exēpla
ſectaret:Iob ſepi⁹ legere volebat. Nec ſaciari ꝑfecto poterat/ quadā dulcedie
mirabili/ꝯſiderare altitudinē ꝯſilii diuini/ſup ſaluteꝫ generis humani vnde ꝛ
ſepi⁹/ei⁹/hec ipā erat orō O bone deus/obſecro:reuela oculos meos/ vt cōſide
rem/mirābiliā de legē tua: Porro cecilia ꝟgo/ vt boni teſtimonii ſup oiā/fūda
mēta ſibi ꝯponēet/prudētiā ſūmope iuſtitiaꝫ/q/tēperātiaꝫ ac fortitudinē (ſibi
neceſſariā)hre curauit.quib⁹ quidē/tanq̄ de optīo ꝟginum ornatu/ dn̄s ſibi
multuꝫ cōplaceret. Eiuſdeꝫ tn̄ ſctiſſimuꝫ ſue chriſtianitatꝭ titulū Cecilia virgo
parētib⁹ ſilētio oppreſſit.nec id ſuoꝝ opuꝫ archanū/cuiq̄ voluit eē expreſſuꝫ/
ꝑter qbuſdaꝫ ancillulis ſuis:Quinymo oīa ſue ſctitatis opa/quadaꝫ ſagaci in
duſtria/itra domeſtici laris parietes/cubiculiq ſui/ſecretuꝫ/ſemp cōtexit. Nec
ꝑter ācillas cōſcias/nemo ēt ex neceſſariis id arbitrari/nedū ſcir potuit. Dieb⁹
etenī/ac noctib⁹(diuo ābrorio teſte a diuis colloqiſ orōneq minīe ceſſabat.ita
vt ēt Angelū ſuū ſuiq corpiſ ꝛ ꝓpoſiti cuſtodē/ſepi⁹ videre ꝛ aloq cōmēuerit.
Propoſuerat qdē cecilia ꝟgo(ipmis diuīo afflata ſpū)qdaꝫ ſue mētiſ integrita
te/ſupato oī carnis aculeo/ꝯſtātiſſimo pectore/oino corp⁹ ſuū a cōtagiōe hoīs/
imorteꝫ vſq ſuare: A parētib⁹ itaq aliquādiu ante valeriāo cuidā nobiliſſi-
mo patritio/acriq iuueni romāo dſpōſata cecilia ꝟgo/Ex more dilate ſūt nup
tie Eratq ipſa cecilia qdā ī cōparabili pulchritudie(ob venuſtatē forme)plu
rimū diligēda/ierat ꝛ ingeniū pegregiuꝫ/ac ſmo blādus ꝛ diſertus/modeſtiſſi
muſq:Cūq tardius nuptie cecilie irēt ī votuꝫ/ardētiſſimus iuuenis/ a parēti
bus cōiugiūꝫ īſtantiſſime expoſtulare cepit.Cecilia ꝟgo vt ꝑmiſſuꝫ eſt)ad car-
neꝫ ſubtus cilitio induebat. deſup aūt veſtib⁹ auro contextis tegebat : nec vt
optabat amorē ſui cordis ī deuꝫ iditiis euidētib⁹ poterat apire:Quid multa?
Uenit dies ī qua thalam⁹ collocatus ē. Et cātantib⁹ organis:illa ī corde ſuo
ſoli dn̄o decātabat dicēs Fiat cor meuꝫ/ ꝛ corpus meuꝫ dn̄e imaculatū vt nō
ꝯfūdar:Et biduāis ac triduāis ieiuniis orās/comēdabat dn̄o qd timebat: In
uitabat āgelos ꝑcib⁹: lachrymiſq iterpellabat ap̄los/ꝛ ſctā agmina oī a xp̄o

maculato corpore cuſtodite/qꝛ eas de paradiſo dei/vobis attuli:Et hoc vobis
erit ſignū/qa ab alijs videri minime poterūt/ niſi a quibꝰ caſtitas ita placue-
rit/ſicut ⁊ vobis ꝓbatū eſt placuiſſe:Et iccirco valeriane/ qm̄ cōſilio caſtitatꝭ
ꝯſenſiſti/miſit me xp̄s dei filius ad te.vt quā volueris petitionem inſinues.At
valerianus eueſtigio obnixe exorauit/vt eiꝰ frater Tiburtius eque ſaluus fie-
ret:qm̄ ad credendū ipſe forte duriuſculus foret.Tādē cecilie virginis/⁊ ipē
ratiōibus victꝰ/ſacrū baptiſma ſuſcepit. ⁊ paruo poſt tp̄e/vna cū Ualeriano
germano martyrij palmā adeptꝰ eſt.Cepit poſt hec Almachius vrbis prefe-
ctus/Ceciliā compellere/vt dijs ex more thura offerēt.At illa:apparitoribꝰ di-
xit.Audite me frēs:Mihi equidē glorioſiſſimū ē.valdeqꝫ optabile/ oīa pro
noīe/cōfeſſiōe ve xp̄i perferre tormēta:Sed de veſtra ſatis doleo iuuētute/ quā
ſine ſollicitudīe gerētes/facitis quicqd vobis ab iniuſto iudice fuerit impatū.
Tūc illi flentes/rogabāt eam/ne tam ſingularē amitterēt pulchritudinē: Qui
bus ita reſpondit. Hoc nō eſt iuuētutē perdere/ſꝫ mutare:Dare lutū/⁊ acci-
pere aurum:dare habitaculū vile paruumqꝫ/⁊ domū permaximā/eamqꝫ lapi
dibus ꝑcioſis cōſtructā/accipere: Perſeuerāte hoc modo virgine/de regno dī/
deqꝫ chriſti pietate verba cōtexere:ſupra quadrigētos promiſcui ſexus credi-
dere/atqꝫ ſacro baptiſmatis fonte ꝑfuſi ſunt. Dehinc cū Almachius prefectꝰ
iterato Ceciliam iterrogaſſet/cuius cōditionis eſſꝫ:aut religionis/ Illa q̄ꝫq̄ꝫ eo
in loco cōſiſteret.ī quo etiam ꝑncipes tremere cōſueuerāt.⁊ hinc īde diſſonis
clamoribꝰ īperite multitudīs agerēt.minarēt ve/ex aduerſo torua facie/ī nihi-
lo virginis cōſtātia fracta eſt/qn ymo memor ſue ſalutis/chriſtiqꝫ fidey ardo-
re ſuccēſa/cōſtantiſſimo pectore ⁊ acri vultu/nulla ex pte territa prefecto ſapiē
ter ⁊ argute reſpōdit/nulla ratiōe eidē aſſentire poſſe/Cui ille: Eduobꝰ vnum
tibi elige:aut ſacrifica/aut te chriſtianā eſſe abnega:Surridēs cecilia:O iudicē
neceſſitate confuſum inquit/qui iubet/vt negē innocētē/vt ipē me nocētem cō
ſtituat.Si vis dānare/cur hortaris negare? Si vis abſoluere:quare vis īqui-
rere? Depone audatiam inquit almachius:⁊ deos adora Cecilia reſpōdit: Ne
ſcio vbi tu oculos amiſeris:Quos eīm tu deos appellas ego ⁊ oēs qui oculos
ſanos habent/ſaxa videmus eſſe/⁊ eramētū atqꝫ plūbum:ac ſic iudicem eam/
mendaci demonſtratione deorū fedare volentem/aſe ignominioſe reiecit. nec
ad id agendum qđ iubebatur/vllis imperijs induci potuit. Tunc vehemēter
iratus/iuſſit eam domū ſuam reduci/ibiqꝫ eam flāmis balnearibus cōcrema
ri:Cumqꝫ in balnei calore īcluſa fuiſſet/die integro/ ac tota nocte/ quaſi in loco
frigido roſeoqꝫ illibata preſtitit ſanitate: ita vt ne vna quidē membrorū eiꝰ
pars/ſudoris ſaltem ſigno labaſſet.Quod cum audiſſet Almachius/ miſit qui
eam ibidem decollaret.Quam vbi ſpiculator tertio percuſſiſſet:⁊ caput ampu
tare nequiuiſſet.ſeminece relictā/diſceſſit: Per triduū autem/quo ſuperuixit
Cecilia/non ceſſauit omnēs mulieres/ quas in fide catholica enutriuerat/ aīoſe
confirmare:quibus ⁊ vniuerſa que habebat/diuiſit. Tunc ſanctus pōtifex vr-
banus corpus eius abſtulit/interqꝫ collegas pontificeſ cholachrimātibꝰ cū-
ctis/deuotiſſime collocauit/domumqꝫ ſuam(vt iuſſerat)in eccleſiā erexit ⁊ cō
ſecrauit/vbi dei benefitia exhiberāt ad memoriam tam clariſſime virginis Ce-
cilie: Paſſa eſt aūt hec preſtātiſſima virgo/decimo chalēdas decembres: quo
quidem die/eius āniuerſari a digna celebratione/acūctis/celebratur.

De ſancta Martina virgine ꝛ martyre. cap.lxxxiiij.

Martina ꝟgo romana ꝛ mã
tyr. Jmpãte adhuc romãis
ſeuero ꝑncipe: eo ãno/ quo
ſupꝛadicta ſctiſſima Ceci/
lia/ ꝛ ipa martyriũ Rome pro xpo con
ſtãter ꝑtulit. Hec qppe iter ceteras ro
manas mlieres/ potẽtia/ oꝛigine/ moꝛi/
bus ꝛ religione/ ſuo euo illuſtris fuit
femia: De qua certe mlta ꝛ pꝛeclara fa
cinoꝛa ad ſũt nobiſ hoc loco ſcribẽda:
Fuit ergo hec pclara ꝟgo ipꝛimis po/
tẽtiſſimi genitoꝛis (licet ei⁹ nomẽ ꝛ fa/
milia nobis ignota fuerit) ac chꝛiſtia/
niſſimi piẽtiſſimiqꝫ filia/ quãobꝛẽ i hoc tm̃/ diue ſupioꝛis Cecilie ꝟginis/ nobi/
lioꝛẽ ac dignioꝛẽ effulſiſſe dicim⁹: Hui⁹ igiť pať patriti⁹ Ro. ter Cõſul/ xpianiſ
ſimus ipꝛimis/ cũ pfectaꝫ i deuꝫ charitateꝫ/ ꝛ i hoies itegerimã cuſtodiret/ etiã
vt i oibus mãdatis ꝛ iuſtificatiõib⁹ dñi ſine querela icedere demõſtraret/ cuꝫ
ad oia ſeruoꝝ dei obſequia pꝛõptiſſimus haberet hãc vnicaꝫ filiam tãqꝫ fu/
turaꝫ chꝛiſti ſpõſam de moꝛib⁹/ de fide/ aliiſqꝫ iuſtificatiõib⁹/ atque bonis litte
ris appꝛime erudiri fecit. hiſqꝫ i documẽtis pegregie erudita/ Moꝛ ꝛ ipa ad õ
um ꝯuerſa/ qꝫqꝫ i multa hominũ frequẽtia obuerſareť. ac ſine carne exiſteret/ ſe
culuꝫ oẽ ſe neſcire oſtẽdit/ ſe ſeqꝫ ipam dño offerẽs/ Jngẽti aio oiuꝫ liberoꝛũ/
ꝛ ſobolis paruipẽdere voluit ſucceſſionem: Jnde vt erat bonaꝝ litteraꝝ haud
mediocriter erudita/ ad ſacras litteraſ ediſcẽdas ſũmope ſe trãſtulit. Et vt om
nes mũdi ſolicitudies/ atqꝫ culpaꝝ oiuꝫ materias/ euangelica falce ſuccidere a
ſe poſſet/ iter cetera chꝛiſti euãgelia. cũ magno ardoꝛe plegebat/ ac eoꝝ docum̃
ta/ in celario ſui pectoꝛis pꝛo modulo ſuo recõdebat. Et cum diues admodũ
foret/ ne alta ſapere/ aut i incerto diuitiaꝝ ſuaꝝ/ ſꝫ i deo viuo ſperare videretur/
ſciẽs miſericoꝛdiaꝫ ſacrifitiis a xpo eẽ pꝛepoſitaꝫ/ dicẽte dño i euãgelio: Beati
miſericoꝛdes: quoniã ipſi miſericoꝛdiã cõſequẽtur: Ad pietatiſ ꝛ humilitatis
opa ſe ꝯuertit: ꝛ vt eã appꝛehẽderet/ que bona ẽ vita: per elymoſinaꝝ largitio/
nem/ futuꝝ bonuꝫ/ ſibi theſaurizare quoad vixit curauit. Et vt decet ꝟgines ſa/
craſ que caſtitatẽ pꝛomittũt/ nõ tãtum illã verbis/ ſed per bonã iuſticiaꝫ ꝛ cõ
uerſationem/ i omnibus ſuis opibus maximam pudicitiaꝫ pꝛeſe ferrebat. Om
nis eius ſermo ad deſtructionẽ idolatrie erat. vnde ob hoc/ ꝛ oiſarie/ ad expu/
gnãdos hoſtes/ ꝛ ad eoꝝ iacula repellẽda iugiter cõſtãtiſſimo pectoꝛe icende
bat. Eoqꝫ tũc ſeueri pꝛincipis iuſſu oms ad culturã deoꝝ cogebanť. Sed mar
tina virgo ſpꝛeto pꝛincipis pcepto/ chꝛiſtuꝫ i tẽplo quodã adoꝛabat. Ob quã
rem/ a gẽtilib⁹ tenta eſt/ Et ante Ceſareꝫ/ vt diis imolaret pducta ẽ: At illa hila
ri vultu Jmperatoꝛi ait. Jngredere tu Appollinis tplm/ ꝛ quãticũqꝫ amatoreſ
ſunt: videãtqꝫ quomodo ſynceriter itemerat⁹/ ꝛ miſericoꝛs/ ac ſctũs deus me⁹
oipotẽs imaculata ꝛ itegerima mea ſuſcipiat ſacrificia: Mãdauit ergo Ceſar/
ſũma cum diligẽtia intueri que a Martina fieret. At illa oꝛãte/ ſtatiꝫ terremot⁹
adeo magn⁹ ẽ factus/ vt ciuitas tota cõcutereť/ ꝛ appollinis ſimulachrũ comi/

nueretur. ac magna populi multitudo fuerit oppreſſa. Demon tūc qui ī Apol
linis Idolo habitaret/ſe ī puluerē volutās/magna voce dixit. Heu me/Marti/
na ꝟgo/magni dei qui ī celis reſidet ācilla/que ei⁹ iugiter ꝓcepta cuſtodis. cur
me meo habitaculo ſpoliaſti/ac tā deformē oſtēdiſti: Imꝑator ꝟo cernens ꝙ
Idoloꝝ cultus virginis orōne diſꝑderet. eam alapis grauiter cedi iuſſit/ac ei⁹
palpetras turpiter vncinis diſrūpi: Ab illa orās dixit. Dn̄e pater/ꝛ dn̄ator v
te mee/ne derelinquas me/ nec ſinas me cadere ī hanc exprobrationē: Adiuua
me ī cogitatu meo/nec īflagellis/eoꝝ ne derelinquas me/ ſed īfunde cordi meo
doctrinā ſapiētie/vt ignoratiōibus eoꝝ nō paream: ꝛ nō preualeāt mihi eoꝝ d
licta: Orone aūt fuſa: Martina protin⁹ igenti lumine perfuſa ad eā ꝯfeſtiꝫ vox
de celo facta eſt/dicēs Confide filia: Ego ſum quē adoras: Noli expaueſcere:
quia nequāq̄ te deſerā: Qui vero eam excruciabāt. audiētes mirabilia/illico in
faciē cadētes/deprecabant Martinaꝫ vt ſuis orōnib⁹/ſibi ignoſci ipetraret. Qui
bus illa: ſi ab Idolis ex totis p̄cordijs receſſeritis/ꝛ ī vnuꝫ deum qui cuncta
creauit/ac in eius vnicū filiuꝫ ieſuꝫ xp̄m/ eundēq̄ pro ſalute oīuꝫ crucifixū cre
dideritis. qui vnicuiq̄ iuxta opa ſua retribuet/ꝛ vos mercede vite eterne ꝑfrue
mini: ſin aliter ſentietis/proculdubio eterna ſupplitia vos excipiēt. Cumq̄ deū
patreꝫ oīpotenteꝫ filiūq̄ eius vnicuꝫ dn̄m noſtruꝫ ieſuꝫ chriſtū: deinde eē ſpi
ritum ſanctuꝫ/qui cūcta que de⁹ p verbuꝫ fecerat aīaduertit/ credidiſſent/atq̄
vnuꝫ eſſe baptiſmuꝫ/quo hoīes regenerent in deo eodem modo credidiſſent/ꝛ
plenam fideꝫ ſuſcepiſſent. chriſtiāiq̄ facti/paulo poſt p martyrij palmā ad ce
li regna euolarūt. Sequēti ꝟo die imperator ꝓ tribunali ſedēs/ iterato Marti/
nā idolis ſacrificare iuſſit. Que ꝯſtanti aīo renuēs/ turpiter ꝛ dire excarnifica/
ta lac pro ſanguine (cūctis vidētibus) dedit. Ex cui⁹ quideꝫ ore ēt tant⁹ odor
fragrauit/ac ſi ibideꝫ vas oīuꝫ aromatuꝫ effuſuꝫ eſſet: poſtmoduꝫ imaniter fu/
ſtibus ceſa/depoītaq̄ de ligno/rurſuꝫ ad carcerē reuocatur alijs adhuc agoni
bus ꝑparāda: Ibidem quoq̄ ex more orōne fuſa/ tant⁹ repente/ e carcere odor
effluxit. vt oēs in admirationē traherent. Que tabulā tenēs hec in ea legebat.
Quam magnificata ſunt opa tua dn̄e/oīa quippe ī ſapia feciſti: Poſt hec edu/
cta Martina de carcere/mādauit ceſar/ aut Arthemideꝫ deam eā adorare: aut
feris obijci: Cognouit itaq̄ tortuoſus demon ad igreſſuꝫ ꝟginis ipſanum: ꝙ
ſcilicet ad ſui pniciem ſctā itromiſſa fuiſſet. ieciro terribilib⁹ clamorib⁹ excla
mauit/dicens: Ahe miſero mihi/quo deus aſpū tuo fugiam: ignis vndiq̄ me ꝑ
ſequitur: ingreſſaq̄ tpl'm: Imperatori ait. Vis vt Arthemidi ſacrificeꝫ: Seue/
rus letus dixit: Dij imortales ineternum viuāt. qꝛ mihi iaꝫ fauere videntur.
Tum martina appropans idolo dixit. Tibi dico q habitas ī hoc idolo imū/
de ſpūs/diſcedēs dētib⁹ ſtride: ꝛ egredere d hac ſeductiōe/ ꝛ his q tibi ſacrifi/
cant ſeductis. Quib⁹ dictis orōne facta/mox fulgurationes ꝛ tonitrua magna fa
cta/eueſtio ignis cadēs de celo/ꝯbuſſit ſacerdotes/ac nōmodicā populi mul/
titudinē abſūpſit: atq̄ Arthemidis ſimulachrū ī fauillaꝫ prorſus redegit. Ira
tus Ceſar/Iuſtio ꝓfecto dixit. Suſcipe hāc maleficā/ꝛ diuerſis eā penis crucia
tib⁹q̄ interfice. Cogente aūt ꝓfecto Martinā dijs oīno ſacrificare illaq̄ abnuē
te/vncinis ꝛ vngulis excarnificata turpit̄ ē. Iuſtio aūt iterrogāti/an ī ſentētiaꝫ
adhuc ꝑſiſteret. reſpōdit: Ego xp̄m dn̄ꝫ meū habeo cōſolatoreꝫ/ꝛ iccirco nulla
tenus tuis nō ſacrifico dijs: Tūc ī amphiteatro/vt obijceretur feris ducit: Ad

ris ſenſuꝫ extingueret/ſepiꝰ ⁊ alacrius xpiana ſuꝫ diceret nihil mali poterat eidē
inferri. Aliqbus poſtmoduꝫ iteriectis diebus cō ſemiāia Blādia/ ⁊ pene i quo
dā mortis cōfinio poſita/eiſdē fuiſſꝫ pulſata cruciatibꝰ. velut e ſōno quodā ſu
bito euigilās/i memoriā future beatitudīs venit. ⁊ ꝯſtāti voce/ac ſi in populo
cōcionaret̄: ait. Multū erraſ o viri/qḋ exiſtimaſ nos viſcera infantū comedere/
cū ēt a carnibꝰ brutoꝝ pp deū abſtineamꝰ. Et in ꝯfeſſiōe ꝯſtāter pſeuerās/iteꝝ
in carcere recludit̄. Poſt aliquot āt dies: cū nūdie celebraret̄/vbi aderat maxia
populoꝝ freqntia/Blādia e carcere cū pōtico filio ſuo. xv. ānoꝝ puero inducit̄.
Statuūtqꝫ i mediū: ⁊ p dōs iurar̄ iubet̄. Qui cū nllos eē dōs p quos eos iurare
cogerent: ⁊ cū mulſ vbis eoꝝ dōs exprobarēt/i eos magis magiſqꝫ populi mul
titudo iſanire cepit. Vn̄ neqꝫ pueri tenerā etatē/nec ſexuꝫ femīe miſerātes/per
oīa tormētoꝝ genera eos excruciare cepunt. Tūc ponticꝰ puer (tāqꝫ alt̄ Macha
beꝰ) maximū patiētie robur/cohortatiōe materna ſuſcipiēs/ ⁊ i fidey ꝯfeſſiōe p
ſeuerās/ipolutū deo reddidit ſpm: Beata vo Blādina oīuꝫ vltima/velut illu
ſtris mr̄ ⁊ vera virago/pmiſſos p martyriuꝫ ad coronā filios/iā eos inſeq feſti
nabat. Exultās ⁊ ouās tanqꝫ ad ſpōſi thalamū iuitata. Ex quo dn̄s cōceſſerat
vt in vberibꝰ tripudiaret/⁊ craticulis exuſta gaudēt. Atqꝫ tā hilaris ⁊ leta/ac ſi
inter regias dapes accubaret. poſt hec ēt ad beſtias tradita/ſꝫ ⁊ ab eis itacta re
ſedit. Inde quoqꝫ aliud excogitato crudelitaſ genere/qꝫ reti ꝯſtricta/thauro fe
rocit̄ iſtigato obiecta fuit. A quo cū inumeris fuiſſꝫ ictibꝰ laceſſita/⁊ toto Am
phitheatri ambitu volutata/nec quoqꝫ penitꝰ ledit̄/ſꝫ vt ſemp leto vultu/⁊ cō
ſtanti mente pmanſit. Ad vltimuꝫ gladio iugulata/maximā martyrij coronaꝫ
adepta eſt. Stupentibꝰ ēt ipſis impijs carnificibus ⁊ dicentibus/ Quomodo
potuerit femina tanta ac talia perferre. Sepe etenim illḋ pſalmiſte dicebat. Se
cundum multitudinē doloꝝ meoꝝ/i corde meo/cōſolationes tue letificauerūt
aīam meā: Eius autē anniuerſaria feſtiuitas: celebrat̄ qrto nonas iunias.

¶ De ſancta Agata virgine. Capitulum. lxxxvi.

Agata ſctiſſima virgo ⁊ mar
tyr: apd Chataniā vetuſtiſ
ſimaꝫ nobileqꝫ Scyculoꝝ
vrbē. anno ſaluſ nr̄e qrto
⁊ qnqgeſimo ſupra ducenteſimū de
tio ceſare. Ro. ipante atqꝫ Lutio Ro
mano pōtifice i cathedra Petri pſidē
te glorioſiſſimuꝫ martyrium ea i vrbe
p fide xpi ptulit. Hāc igit̄ etſi nobiliſ
ſimaꝫ ſcimꝰ/tn̄ ex quibꝰ parentibꝰ/ vel
quo ex genere/ſeu qua ex religiōe ortā
fuiſſe non ſaſ pꝫ. Veruꝫ qm̄ in militia
xpiana p pudicitia fortit̄ egit/ac tandē
p fide xpi ꝯſtātiſſime interijt/eā ex auero gener̄ originē duxiſſe dicemꝰ/qꝫ tā iſi
gni ꝯſtātia eternā ſibi coronā/ac ppetuā claritatē cōmeruerit. Nā eiꝰ parētibꝰ
ditiſſimis gētilibꝰ (ſe ſola ſupſtite) defuncſ. Ut erat adoleſcētula/⁊ genere/inui
ſaqꝫ formoſitate/ac celebri igenio ⁊ doctrina int̄ cathanięſes femias plurimuꝫ
inſignita/⁊ ſui iuris iā effecta/adeo iſpirata/ſagaci mēte humanā ꝯditionē/⁊ ex

roꝛes gentiliū pluſtrare cepit/ac itrinſec⁹ eſtuare quo nā mō vitā ſuā p viā ſa-
lutꝭ poſſꝫ traducē: Ut iſe dyabolo iterfecto/fōtem puriſſimā aq̄ꝛ tāq̄ꝫ. Cerua
emiſſa ad reſtrigēda gētilitatꝭ peſtifera venena ↄ̄ſiderare cepit. Ut.ſ. de egypto
hoc eſt/de iſto ſeclo nequā recedēs/pharaōe i aqs ſuis iterfecto/ēt oēꝫ ꝓtinuꝫ
ſuoꝛ erroꝛ exercitū/p baptiſmū iſe oio necare ↄ̄ſtituens ad fōteꝫ eccl'ie catholi
ce. vꝫ prēm ꝛ filiū ꝛ ſpm ſctūm tādē puenit. Et vt erat mulier oi ſapia ꝑdita/ne
id leuitꝭ feciſſe(ſꝫ toto ↄ̄ſideraſſe ardoꝛe/totoq̄ꝫ exoptaſſe icēdio)videretꝭ. Jmp
mis baptiſmo ꝑcepto/oēs ai voluptates obterrē curauit/ac oia delectationum
ſtudia reliqt vt voluptatib⁹ cunctꝭ aſe amputatꝭ/oi ſua ↄ̄uerſatiōe tēdēt/vbi cre
debat xp̄ꝫ eſſe i dextera dei pr̄is. Ac p hoc/vt ita veꝛ eē faterētꝭ/ꝛ ludoſ/ꝛ iocoſ
ↄ̄uiuiaq̄ꝫ/ac vāitates oēs deſerens/i ſacco ꝛ cinere doꝛmiēs oꝛoni ꝛ ieiunio va
catꝭ cepit/ac futurā vitā/peccatoꝛ ſuoꝛ ↄ̄feſſiōe q̄ſiuit. Et qꝛ fudit lachrymas.
Jccirco eccleſia i ei⁹ ſinglari ꝑconio/dicit. Qui ſemināt i lachrymis/in gaudio
metent. Quas obꝛes/vt dyabol⁹ ſibi iſultare poſſꝫ/ac dicere. Ubi eſt de⁹ tuus.
Maximā in eā excitauit pſecutionē Nā tū Quintian⁹ ea i vrbe Decij ceſaris
cōſularis reſidēs/tuꝫ ꝟginis pulchritudinē duct⁹/tūq̄ꝫ diuitiaꝛ copia ꝑmot⁹/
eā ſibi in ↄ̄iugeꝫ trad q̄ſiuit. Qd vt facili⁹ effici poſſꝫ. trigita dieꝛ ſpatio/nunc
blāditijs/nūc toꝛmentꝭ p quādā feminā noie Aphrodiſiā/a ꝑpoſito eā reuoca
re curauit/Sꝫ puelle mēs/q̄ ſupꝛa petrā xp̄m/fidei ↄ̄ſtātia fūdata erat/ nec pol
licitatiōib⁹ adduci/nec vllis terreri minis potuit: quomin⁹ xp̄o ſpōſo incōcuſ
ſaꝫ ſeruaret fidē. Nā ꝛ ſaxa molliri/ꝛ ferrū ↄ̄uerti facili⁹ erat. q̄ꝫ vt ab intēriōe
xp̄iana Agatha moueretꝭ. Que gēmas/ꝛ veſtimenta auro intexta/ꝑdia quoq̄ꝫ/ꝛ
vana q̄q̄ꝫ oꝛnamenta/pinde/atq̄ꝫ terrā q̄ pedib⁹ calcatꝭ/p nihilo computauit.
Qua ex re ira ꝑcit⁹ Quintian⁹/cū poſt varia/vltro citroq̄ꝫ verba fuiſſent facta/ꝛ
ꝟgo pudiciſſima i ſuā pſiſteret ſniam: eā in tetro ꝛ ſqualido carcere obligatā
cathenis q̄ꝫ rapidiſſime ptrahi iuſſit. vt ibidē/ꝛ pedoꝛe/ꝛ caligie ab oib⁹ negle
cta ↄ̄ſumeretꝭ. Sꝫ illa leta gloꝛiabūdaq̄ꝫ carcerē itroiuit/ꝛ q̄ſi ad epulas iuita-
ta agonē ſuū/dn̄o ꝑcib⁹ comēdabat. Dehinc truculent⁹ tyrānus/cū eā pſuadēt
xp̄m abnegare/ꝛ deos falſo creditos/coleꝛe/illaq̄ꝫ penit⁹/cū tā graue facin⁹ ad/
mittere noluiſſꝫ/. Jngēti eculeo ſuſpēſa/ibidē diu toꝛq̄ri eā fecit. Tū illa. Sicut
q bonū audit nuntiū/vl' ſicut q videt quē diu deſiderat/q ve m'ltos adept⁹ eſt
theſauros/ita me/q̄ tu mihi ſūmo ſtudio iferre ſatagis/oblectāt toꝛmēta. Neq̄ꝫ
.n. mihi cuꝫ martyrij palma celuꝫ adeundi copia datꝭ. niſi coꝛp⁹ meū/a carnifi/
cib⁹ diligentꝭ feceris attractari. Qm̄ nec hoꝛeo iferꝭ triticū/niſi theca eius foꝛtiꝭ
ↄ̄cultata i paleis/fuerit redacta. Poſt hec ipiuſ ille/oi belua truculētioꝛ cū ma
millā in ꝟgine toꝛq̄ri iuſſiſſꝫ/ēt toꝛtā deniq̄ꝫ/a carnificib⁹ abſcidi fecit. Quib⁹
diuulſiſ i cruciatu ad carnificē ait/. Par erat crudeliſſime tyrāne/vt in puella
āputareq̄ erubeſceres qd tu i mr̄e ſuxiſti. Tū pge vt cepiſti/. At ipa habeo dn̄ꝫ
meū ieſuꝫ xp̄m/q ſolo quidē ꝟbo/inſtaurare mihi pōt vniuerſa. Abſciſis itaq̄ꝫ
mamillis iteꝛ Agatha carceri hac lege adiecta eſt: vt neq̄ꝫ panis/neq̄ꝫ pot⁹ ei ꝑ/
beretꝭ oino/ſꝫ inedia ↄ̄ſumeretꝭ. Sꝫ cū virgis ſpes ois/in dn̄o foꝛet ↄ̄ſtituta/opē
ēt illi de celo ↄ̄tulit. Nā in tempeſta nocte ad eā ſctūs apoſtol⁹ venit/q nō mō
plagas oēs curauit/ſꝫ ꝛ mamillā integrā/ſuo pectoꝛi reſtituit. Tātoq̄ꝫ fulgo-
re p totā noctē/ea eſt pfuſa ꝑſentia/vt ꝑ pauoꝛe/carceris cuſtodes aufugerint:
aptāq̄ꝫ cuſtodiā reliq̄rint. Ūn cū ꝟgini abeūdi facultas facta eſſꝫ/hoꝛtaretꝭq̄ꝫ

poterat eidē
ꝛ pene i quo
io quodā ſu
ſi in populo
ū comedere/
ſeucrās/iteꝛ
derat maria
cro inducit.
iōſ coſ iurare
; populi mul
niſerātes/per
ꝑ ait Macha
ex ↄ̄feſſiōe p
ma/vdut illu
os infeq feſti
is cōcelleꝛat
riſ ꝛ leta ac ſi
b eiſ itacta re
ictā/thauro ſe
a ꝛ toto Am
ro vultu/ꝛ cō
tyrij coronaꝫ
s. Quomodo
r dicebat. Se
letificauerūt
s iunias.

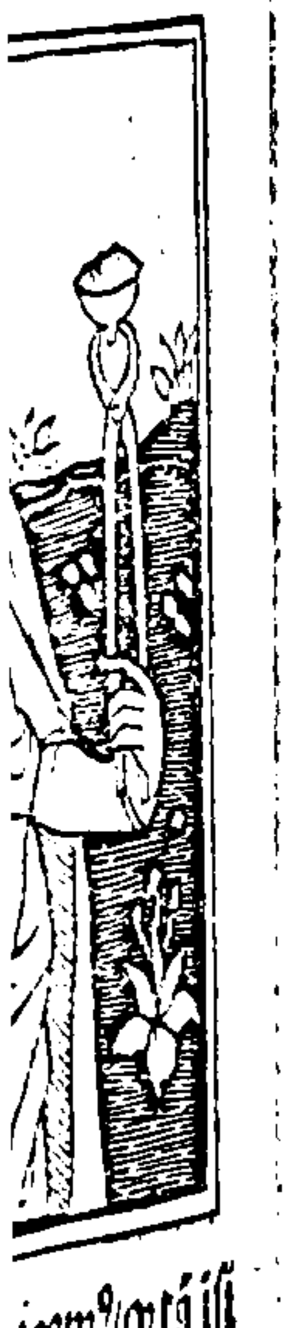

icem⁹ qꝛ tā iſi
lā ei⁹ parētib⁹
i ꝛ genere inui
itias plurimuꝫ
i ꝓditionē ꝛ er

eã nõnulli/vt quo vellet abiret:nõ mõ e carcere nõ diſceſſit:ſed ꝛ cõſtanter per/ ſeuerãs dicebat.nolle ſe pati/vt tã lõgo tpe/deſideratã amitteret coronã. Quã obrẽ/cuȝ poſt q̃triduuȝ iniqſſim⁹ ꝯſularis eam morti deſtinaſſȝ.accutiſſimas teſtas/quib⁹ accẽſi carbones ſuberãt eã nuda deſup volutari fecit. Sȝ diuina pmiſſiõe/cũȝ terremot⁹ fact⁹ eſſȝ/duocꝙ ex cariorib⁹ Quintiãi forẽt oppreſſi/rur ſus in carcerẽ recepta eſt. Ubi ꝛ ĩ hec ꝟba/orõnẽ ad dñȝ fudit. Mi creator dñe de⁹/q me ab ĩfantia cuſtodiſti/ſecularẽ oẽm a me aufferrẽſ amorẽ/vt corp⁹ meũ ab oĩ pollũtiõe ſeparares/quiqꝫ me virilit̃ feciſti agẽ/ꝛ carnificũ tormẽta ſupa re. Te depcor/vt meũ nunc accipias ſpũȝ. Tps ꝛ.n.eſt/vt relicta hac corrupti bili vita/iubeas me ad tuã miſericordiã puenire. Quib⁹ expleſ/ꝯfeſtim/ imacu latũ deo reddidit ſpũm. Cũqꝫ ſctũȝ corp⁹ aromatib⁹ delibutũ ſepulchro mãda ref. Ecce angel'uſ ſubito affuit:ꝛ ad Agathe caput tabulã poſuit/inqua hec exa rata erãt ꝟba. Mentẽ ſctãȝ/ſpõtaneã/deo honorẽ/ꝛ patrie liberationẽ. Habuit nẽpe mentẽ ſctãȝ obtulitqꝫ ſpõtaneã/deo honorẽ dedit:patrieqꝫ liberationem fecit. Ibidẽ ꝟo Angel's ſubſtitit/quãdiu Sepulchrũ cũ diligẽtia clauſuȝ fuit. Abſcedẽſqꝫ/vlteri⁹ in tota Siculoꝝ inſula/nõ eſt viſus. Quãtiqꝫ meriti/ac ſan ctimonie fuerit Agatha/hinc liqdo oſtẽdiſ. Nã mõs qdã haud ꝑcul a Catha nia vrbe/poſt exactũ annuȝ/a die q̃ paſſa fuerat/rupt⁹ eſt.tãtuſqꝫ ignis euomit/ vt torrẽs q̃ſi/de mõte ſaxa terrãqꝫ liq̃faciens/ad vrbẽ magno ĩpetu deſcẽderet: pp qđ pagani:ad ſepulchrũ ꝟginis ꝯfugiẽtes/ei⁹ tumuli velũ arripuere/eoqꝫ ꝯtra ignẽ poſito/ſtati ignis extinctus eſt. Qua ex re factũ eſt/vt nõ ſolũ xpiani ſȝ iudei quoqꝫ/atqꝫ gẽtiles oẽs beatiſſimã Agathã/ſũmo honore haberent/ꝛ ad monumentũ ei⁹quottidie accedẽtes/vota ei facerẽt/tãqꝫ mulieri ſancte/cui⁹ interceſſiõe ad dñȝ/ſe nõ parũ iuuari ꝯfitebanſ. Quitian⁹ aũt poſt hoc/ad ive ſtigãdas Agathe facultates ꝛ vt oẽs de familia ei⁹ tenẽt/accedẽs:dei iuſto iu ditio ĩ flumie iterijt. Paſſa ẽ itaqꝫ btã Agatha.nonis februarij/quo qdẽ die ec cl'ia ei⁹egregia opa carmie ꝯprehẽſa/cãtare freq̃ntat/vt ad ea imitãda xpianoꝝ virtutes alacbriores reddat.

De ſctã Appolonia ꝟgine. capl'm.lxxxvii.

Apollonia virgo ſctiſſima/ natiõe Alexãndrina/ꝛ ipa memoratu digniſſima hac ſeua Decij pſecutiõe/accer/ biſſimũ martyrium.p xpo pferrens/nõ modicũ ẽt iterriſ/ſibi acq̃ſiuit fulgorẽ. Hec itaqꝫ ſctã virgo/Euſebij cuiuſdã fortiſſimi exercit⁹ ĩpatoris/ ſtrenue ac inclite virtuꝶ viri ex Laomia vxore ſu ſcepta/filia fuit/ambo qdẽ nobiliſſimi/ ac m'lta generoſitate/ plurimiſqꝫ virtu tib⁹ ꝑclariſſimi:q vt ex antiquis hiſto rijs habeſ/fuere ĩter ceteros gẽtiles in

clita fama noĩatiſſimi. Hi qppe cuȝ hãc vnicã/ĩ feminis ſuſcepiſſent filiã/inſi gni decoris ꝯſpicuã(vt erant viri oĩ ſapia ꝯſpicui)aĩaduertẽtes/ ꝙ ſepe ꝛ ſepi⁹ virtus rõnalis aĩe/ab exteriorib⁹ iugiter huc atqꝫ illuc feraſ/ne aliquãdo ipſai cariſſima gnata/ex mala ꝯuerſatõe corrũpereſ/qnymo ſi forte aliqui ĩ ea mali

iunxit amplexibus. Erant autem huic tres vterini fratres/ a quibus certe ma-
iorem inmodum amabatur a quibus ꝛ multis ꝛ pretioſiſſimis iocalibus dona
ta ſepe erat que nihilominus apollonia pauperibus elargiebatur. Uerumta
men Apollonia etſi ad deum/ ꝛ dominum ieſum chriſtum ex toto corde eſſet
conuerſa/ iugiter tamen ſuſpirabat/ ꝙ nundum ſacratiſſimum baptiſmi ſacra-
mentum conſecuta eſſet/. Unde vt ampliorem tutioremq; theſaurum ſibi in ce
lo conflaret/ vbi neq; fur penetrat/ neq; rubigo rodit: neq; tinea exedit/ neq; de-
niq; vllus territat metus. Et deo ipſo propitio ad ipſum tutiore ſemita pro-
pitius accederet. Per ſanctum Leoninum heremitam extra vrbem alexādri-
nam tandem in nomine chriſti baptizari promeruit. Qua baptizata ac ī chri-
ſti nomine roborata/ mox vniuerſa patris ſui que in Turri erant Simulacra
confregit/ ac pretium pauperibus erogat. Cumq; etiam regium conſtantiſſimo
pectore recuſaſſet cōiugium/ iratus pater duriſſimis eā flagellis ꝛ alijs multis
affecit cruciatibꝰ. At illa quidē nō egre modo/ ſed equo ymo alacri aīo/ diuīa
ſuffragāte gratia/ ꝓ xp̄o oīa pertulit. quibꝰ equanimiť tolleratꝭ/ nō eſt ddignata
parētes exorare/ vt ſibi liceret ea ī turri priuatā vitā ducere. Aſt illi (etſi titulus
xp̄ianitatꝭ grauis videreť) nihilominꝰ qꝛ eius vita/ eis admodū erat grata/ aſpe-
ctuſq; ſuauis/ patrio affectu ꝑcibus acquieuē/. Ibidē nāq; in ſenectā vſq; ſuā (
vt ſacras decebat virgīes) cū oī ſctītate vite vixit/ atq; in oī ſeu tēpeſtate ſeu trā
qllītate reꝝ ſemp/ ꝛ fidei/ ꝛ iuſtitie clauū tenere voluit. Ueꝝ cū iā Anus ꝟgo
eſſʒ effecta/ crudelia Decij ceſaris in Alexādria ꝛ ī oēs egyptū edicta/ miſſa fue
re. vt xp̄iani oēs pſeqrenť/. Quibꝰ tāta aduerſus xp̄ianos ferebať imanitas. vt
ſecūdū ꝙ ꝑdictū fuerat a dn̄o ſi fieri poſſʒ/ ēt electi ſcādalizarenť. Exquo multꝭ
ꝑtermiſſis: Inprimis quādā nobilē mulierē Corynthā noīe corripiētes/ ad ido
la ꝑduxerūt/ adorādi ſimulachri grā. Que cū recuſaſſet/ ymo execrareť/ vincula
in pedibꝰ eiꝰ illico inexere/ ꝛ adeo eā fedo ꝛ horrēdo ſupplitio/ ꝑ totiꝰ vrbis pla
teas traxē/ donec tota diſcerpeť. Dehinc hāc admirādā lōgeue etatꝭ ꝟginē Apol
loniā cōprehēdētes/ illi ſine vllo pſone ꝛ generis dlictu/ cū maxia īpietate ꝑmo
oēs effoderūt dētes. Cōgeſtis poſtmodū lignis/ maximū rogū icēderūt. comi
nātes viuā ſe eā incēſuros/ niſi cū eis pariť īpia ꝓferret ꝟba. At illa vt rogū ac
cēſuʒ vidit. paululū qd orās ꝛ ī ſemetipſa deliberās/ cōpleta orone: emanibus
ipiorꝝ repēte ſe erupit/ atq; ī ignē quē minabanť/ ſpōte ꝓſiluit. ita vt ēt ipſi cru
delitatꝭ auctores ꝑterrerenť. ꝙ promptior ad mortē inuēta eſſʒ femia/ ꝙ; pſecutor
ad penā. Ac ſic ī ꝯfeſſiōe ꝛ exultatōe Apollonia virgo qnto idꝰ februarij itroy
uit portas dn̄i ſanctas. Quo qdē die eiꝰ anniuerſaria a fidelibꝰ cū hūili deuo
tiōe celebranť. Apolloniā igiť virginē anq; ī ignē paratū ꝓſiliret/ hāc orōnē/ in
terra genibꝰ ꝓſtrata/ lumibꝰ ad deū eleuatꝭ in hūc modū ipi deo ꝛ dn̄o nr̄o ieſu
xp̄o porrexiſſe dignoſciť. O ſpes ꝛ ſalus credentiū/ dn̄e deꝰ oīpotēs/ pr̄ dn̄i mei
ieſu xp̄i: q oīuʒ creaturaꝝ extitiſti ꝯditor: q me Apolloniā famulā tuā dignatꝰ
es ad tuā dulciſſimā gloriā vocare/ meq; tibi holocauſtū offerre/ obſecro digne
ris ī hac hora aīʒ meā/ ſp̄mq; ſuſcipe. ꝛ ad tuā ineffabilē gloriā puenire ꝯcede.
Peto q; dn̄e deꝰ/ q es glīa ꝟginū tuaꝝ/ qq; es rex regū: vt qcunq; paſſiōis mee
memoriā egerit: in q̄cunq; tribulatiōe ꝯſtitutus fuerit/ meq; deuote ac humi-
liter inuocauerit. per tuā gloriam tue miſerationis ſalutarē conſequatur effe-
ctū. Qui es benedictus in ſecula. Reſponſoq; a circunſtantibus. Amen. Illi

co ad eandē de celo vox inſonuit dicēs/ꝙ ipſius petitio eſſet exaudita.

De ſancta Reparata virgine ꝛ martyre. cap. lxxxviii.

Reparata virgo ſpetioſiſſima/ꝛ ipſa hac periculoſiſſima Decij perſecutione/apd̄ Ceſaream paleſtine Ciuitatem/glorioſuꝫ pro chriſto/pertulit mā tyrium. Hec igitur ex nobiliſſimis parentibus nobilioriqꝫ genere ea in vrbe duxit originem/quorum tamen nomina ignota ſunt/ Fuit quippe in primis adoleſcentula decore corporeo/ moribus/ honeſtate/ ac incredibili fide admodum ſplendida: Quam certe duodenem adoleſcentulam non in merito ob inſignem eius coram Decio ceſare ad defendēdam animi ꝛ corporis ſui ſinceritatem/conſtantiam ꝛ magnanimitatem/inter ſanctas claraſqꝫ mulieres eccleſia honorabiliter cenſuit eſſe ponendam. Nam cum duodecim etatis eſſꝫ annorum Decio ceſari ea tunc/eo in vrbe exiſtenti accuſata fuit/ꝙ interdiu/noctuqꝫ ieiunijs ꝛ oratiōibus chriſtiano more vacans/ omniqꝫ momento ꝛ actu crucis ſignaculum in fronte ſua imprimens/deos/deaſque abnegare deſpicere qꝫ diceretur/ac chriſtum a iudeis crucifixum adoraret/ꝛ eidem iugiter ſacrificium offerret:e veſtigio Decio preſentata eſt. Cuius cum aliquādiu pulchritudinem/formoſitatemq/ ꝛ habitum nulla varietate diſtinctum/honeſtatem ve eius ꝛ grauitates puellares admiratus/laudaſſet/Eam imprimis blandis ſermonibus allocutus eſt:dicens. O infantula omni honore digna/qꝫ beata ſunt vbera que te lactauerunt/felixqꝫ mater que te genuit. Cognoui profecto/quia nobili genere orta poteris tibi clariſſimum copulare coniugium/ modo dijs imortalibus ſacrifices vt viuas. At illa coram principe ſtans/ purpureo reſperſa colore/eleuatis paululum in principe oculis/ ꝛ deinde in terram deiectis/ voce humili ſed animo excelſo dixit. Sufficit mihi o princeps duodecim vixiſſe annos ſi ad illam merear peruenire vitam que neſcit habere finē: Siſte queſo mi imperator/ne dixeris. Quia ego quidem ſemper ſacrificaui/ſacrificoqꝫ hoſtiam laudis domino meo ieſu chriſto. Cui decius. Quot te manent tormenta/ niſi ſacrificaueris. Reſpondit illa. Non expaueſco mi domine penas/quas mihi inflicturum promittis. Decreui etenim magis mori/ qꝫ vt deos tuos adorem/igitur fac vt lubet. Allatum eſt ergo in primis plumbum in olla liquefactuꝫ:vt ꝑfunderetur reparata. verꝫ illa orante/adeo frigefactū eſt/vt nulla penitus v̄gini ex eo illata ſit leſio. Tuꝫ deci⁹. Afferte inqt feruens acetū/ vt illa decoquatur ꝑrinus lingua/que xp̄m noīauit. Cūqꝫ i delicatuꝫ puellule os īfunderet. ꝯſtātiſſio pectore dixit. Acetuꝫ tuū o ceſar/tāqꝫ fauuꝫ mellis ebibo/Ex hoc eīꝫ/confortata ſuꝫ i dn̄o meo ieſu xp̄o. Tormēta quippe tua q̄ mihi iferre iubes/non dolorem/ſed refrigerium preſtant. Cumqꝫ ceſar puellulam conſpiceret nullis tormētis/nullis ve minis/aut diſſonis clamorib⁹ imperite multitudinis aliqua mentis conſternatione fore concuſſam/dixit. O duritia huius puelle: quam

nec blandimenta/nec aſperitates reuocāt ad ſalutem: Accendite rurſus lampa
das/⁊ pectori eius apponite / vt vel ſic / Deos inuictiſſimos adorare cogatur.
Quod poſtea ꝗꝫ factum fuit/nil illi prorſus moleſtie illatum eſt. ꝙ ignis illico
ſuas perdiderit vires: Oleo deinde illita/ mox in caminum ignis ardentis in
miſſa: cum propheta decantabat. Deus in adiutorium meum intende/domine
ad adiuuandum me feſtina/confundantur ⁊ reuereantur/ qui querunt animā
meam vt auferant eam: Jam laſſus Ceſar ſuſpirabat in gemitu quaſi/ nec ei vi-
debať nouus excruciandi modus/Jam victa ſeuitia corpus illeſum permane-
bat. Extemplo ira excitus/incendantur inquit facule / ⁊ vtrūqꝫ latus eius exu-
ratur Sed ille/orante reparata virgine / illico extincte ſunt/ac Protinus carni-
ficuꝫ manus arruere: Rurſum ad eam dẽtius. Miſſella quid agis / hortor
accedens/ſacrifica dijs. ⁊ te i filiam cariſſimā aſſumā/aurū ⁊ argētū ⁊ diuitiaſ
mľtas tibi cōdonabo/tātū ne tāta tua pulchritudo depeat. Rñdit reparata:
O ꝑpētina mortiferaqꝫ ſuaſio: Accede tu/⁊ ſacrifica: Nā ego ab īfātia mea/ me
deo me ſacrifitiū mūdū obtuli igiť deti⁹ paſtis cruore luminib⁹ vt fera: ꝗ gu-
ſtato ſemel ſāguie/ſemp ſitit/mľtiplicari tormēta mādat. ⁊ ſeuis dētib⁹ frēdēſ/
ſimilē carnificib⁹ minať penā/niſi adoraret puellula īfirmior: Jtaqꝫ ad Carni-
fices ait/ Hec ꝟgūcula nimiꝛ i penis ꝑdurat. Afferte craticulā ferreā/⁊ ſubter
illā prunas ardētes ſternite/⁊ ſup illā nudā adoleſcētulaꝫ ſtrari ꝑcepit. Que
dū vrereť/ea ꝗ(⁊ iā dudū eadē laurēti⁹ martyr dixerat ꝟba ītulit. Tyrāni cru
delitatē ēt eludēs ait. Aſſatū ē ꝟſa/⁊ māduca: Jnde māib⁹ poſt terga ligať/o-
culis quos tortor alligare nō poterat/ad celū eleuať/⁊ euoluť p ora lachrymiſ
dixit. Dñe ieſu xp̄e q nō meis meriť/ſꝫ tua ꝓ inefabili miſericordia/me idignā/in
nūero āclla tuaꝛ/ānūerare dignat⁹ es: Tibi genua cordis mei flecto/⁊ obſe
cro/ne de cetero corp⁹ meū i man⁹ inimicoꝛ tuoꝛ lacerādū tradas/ Eqdem mi
dñe mori cupio/cupioqꝫ īfirmū hoc corp⁹ exuere/vt te dñꝫ ⁊ ſaluatorē meū ie-
ſuꝫ xp̄ꝫ videā/qm̄ te videre dſydero: Eadēqꝫ hora tremot⁹ magn⁹ fact⁹/ pľima
ppľi mľtitudo/extincta ē/⁊ carnificū man⁹ ꝓtin⁹ aruerūt. Cūqꝫ ex hoc mľtuſ po
pulus piclitareť/vna iteriꝫ vox ppľi ē facta/Cede/vre/lacera/⁊ iterfice: Quo cla-
more ꝑmot⁹. Ceſar iā q̄ſi laſſus/poſt mľtos agones ⁊ tormēta/ ꝗ oia equo aio
ꝑtulerat/⁊ ſupauerat/data ſnia/iuſſit eā capite trūcari/ Ac ſic dñs nr̄ ieſuſ xp̄s
cuꝫ eligiſſꝫ Reparatā ſctāꝫ ꝟgūculā ex oi carne/i ſua lenitate/ac fide/ſctām fec
illā/⁊ eāꝫ glorificauit i ꝯſpectu regū/⁊ oñdit illi vniuerſaꝫ gloriā ſuaꝫ: Unde ⁊
ꝓpť tantoꝛ tormētoꝛ mirificā liberationē/poſtmodū ſancte liberate nomē ac
cepit/ꝙ mulť ſignis ⁊ miracuľ claruerit. Cui⁹ etiā fama ⁊ nomē ad occidētaleꝫ
Eccleſiā cū mľto ei⁹ fulgore ꝑueniēs/a parturiētib⁹ potiſſimū/alijſqꝫ varijs nec
ceſſitatib⁹ agitaťqꝫ/tāqꝫ liberatricē pľrimū iuocať. Ea itaqꝫ martyrio taľr coro
nata /chriſtiāi ſctū ei⁹ corp⁹ rapiētes/ ipꝫ aromatib⁹ ꝯdituꝫ venerabiliť ſepelie
runt/octauo id⁹ octobres. Cui⁹ ꝟtuť ⁊ ſctitatis fama/⁊ reuerētia lōge lateqꝫ diſ
fuſa/tātuꝫ ſctitať ⁊ miraculoꝛ gr̄a eidē tribuit/vt p vniuerſā ferme europā plu
rimis i locis/mľte illi cōſtruereť eccleſie/⁊ ſacra celebrēť. Jn cui⁹ honorē potiſ-
ſimū apud florētiā primariā Ethrurie prouītie vrbē ſupbiſſimū atqꝫ mirabile to
to orbe terrarum templum cuꝫ campanaria celeberrima lapidibus quadratis
⁊ ſectis edificatum eſt in medio vrbis ipſius foro.

¶ De ſancta victoria virgine ⁊ martyre. cap.lxxxix

eruditi euaſerāt/vt eiſdē/parata ſmonū copia videret/ ad quācūqꝫ partem ſuā
ꝟtiſſent īgenia:⁊ vndecūqꝫ īterogati fuiſſēt/ſine aliq̄ dilatōe paratā hērent cō
petētez reſpōſionē Erāt ꝑterea ipſi eunuchi graues prudētiſſimiqꝫ ī oib⁹ vtri/
veriqꝫ phi: Hi ꝟo eſto adhuc īfideles forēt/ ⁊ quottidie philoſophoꝝ ſylogiſ/
mos ſcropuloſo trāſigerēt ſtudio/⁊ ariſtotellica argumēta/platoniſqꝫ ideas/ac
ſocratis mōita/atqꝫ breuiter deniqꝫ quicqd poete cantāt/ qcqd orator/⁊ qcqd
phi cogitāt/ac ſi vniuerſa libroꝝ volūia curioſis aīs diſcurrerēt/etiāpoſtremo
ad ſanos diui pauli apoſtoli codices diuino mnnē trāſierūt/⁊ ī ipſis ſanis ve
ridiciſqꝫ documētis/eoꝝ curioſitatꝭ curarūt curſuz ſuū figere diuio poſtmodū
afflati ſpū/aīaduertētes/vt pote/q īgenij accumie nemi cedebāt/ſuos errores ī
imēſo tenebraꝝ nubilo eos īuolui/cū mlta ex ipſis lectiōib⁹ ꝑcepiſſēt ad verita
tez documēta ſepiuſqꝫ audiſſēt ↄcātare. Oēs dij gētiū demōia/ dn̄s āt celos fe
cit: Mēte ſua dixerūt/reuera/nihil eē errorib⁹ gētiliū vani⁹/nihil qꝫ fallati⁹:chri
ſtiana āt fidē/nil ꝟiuſ/nil ve ſanti⁹: Statuētes itaqꝫ aīab⁹ ſuis(quib⁹ nil ī hoc
mūdo habebāt cari⁹)ſalutē parare/ad ſacrū baptiſmū tādē fidelit ꝑuenere: Eu
geniā ꝟo tuz/cuz īter pueritiā adoleſcētiāqꝫ īcederet medio/⁊ iā grādiuſcula/
mlta corporea formoſitate ſplēdeſceret/⁊ gemis/purpureiſqꝫ veſtib⁹ auro tex/
tis quottidie ornaret. Prothus ⁊ iacit⁹ eunuchi ſui/eidez dixerūt. Quāto ſtu/
dio dn̄a nr̄a/ornaris ī corpe/vt filiū ↄſulis.ſ. Aqlianū/aquilani/hominē morta
lez accipias maritu3: Si tāto ſtudio ī aīo ornareris:regē vtique īmortalē dī fi
liuz/adipiſcī poſſes ſpōſuz: Qui ēt te eternā faceret.⁊ nūqꝫ tibi neqꝫ ornamētiſ
tuis/neqꝫ gaudijs/finē faceret/at terminū ꝑmitteret euenire. Rn̄dit eiſ eugēia:
⁊ ait. Que pōt eē melior charitas:qꝫ habere viꝝ:ſuſcipe filios:ꝑ quos poſteri/
tas dulciſſima poſſit ꝓpagari:⁊ tā generis dignitatē:qꝫ memoriā nois nō de/
lere: Cui eunuchi reſpōdere: Melior dn̄a nr̄a ē ꝟginitas: q̄ qn̄ de matris tue
vtero exiſti:tecuz nata:tecū lactata/tecuz ſemꝑ fuit.a carniſ corruptiōe aliena:
q̄ ē deo amabilis/eiuſqꝫ āgelis cara/Quā profecto/ cū q̄libet ꝑdiderit ꝟgo:hu
ius reatū ꝑ penitētiā euadere pōt:ipaz ꝟo ītegritatez/ adipiſci nequaqꝫ valet:
Ois nāqꝫ ſctitas/duz ꝑ aliquā voluptatē/aut neceſſitatē amiſſa fuerit. vel q̄qꝫ
ꝑdita ꝟt⁹ ad ſtatū ſuuz/vl' ītegritatē/ſeu ad ſuā glīaz/ ꝑ pn̄ie lachrymas recu
pari ⁊ reuocari pōt. Sola ꝟginitas ſi ſemel perierit/ad p̄ſtine ītegritatꝭ ſtabili
tatez ꝑtingē minime valet. Cūqꝫ eunuchi p̄dicti/hec laudādo ꝟginitatē/ ⁊ alia
ꝓferrendo differerēt pluria:qb⁹ eternā mereret actib⁹ vitā Eugenia prudētiſ
ſima ꝟgo dixit. Utinā ad me etiā iſta dei ſentētia ꝑueniſſz. vt nunqꝫ ſuſcipiaz
hoīs mortal' ſpōſionē: Nūc ꝟo qr de⁹ apuit os vr̄z ad lucrādū ēt aīaz meā/qc
qd vultꝭ me facē/accelerate qꝫ toti⁹. Quid mlta:ↄtēpꝭ/huiuſmōi pōpis/ femieo
habitu/⁊ noīe mutato/clā cū ſuiſ eunuchis optis xp̄ianiſſimiſqꝫ iā ꝟiſ/e domo
pr̄is ī curru auffugit. ⁊ ad mōaſteriū cui helen⁹ vir dī p̄erat perit: Ad hūc igiſ
cū eugēia ꝑueniſſz/ſeqꝫ viꝝ dicēt. Abbas ait. Recte vtiqꝫ vir dicēis/qr cū ſis/fēi
na/viriliſ agis ſibi eteiz ei⁹ ↄditio/a dn̄o ꝑuſ reuelata fuit: Ab eodē igiſ cū ſuiſ
eunuchis protho ⁊ iacinto religioſo habitu ſuſcepto/ ſe eugenium appellari fe
cit. Parentes autem poſtmodum Eugenie currum vacuum cernentes/meren
tes/⁊ qꝫ maxime eiuſ genitrix cariſſima/cum minime inueniref/ſordido habitu
ſuſcepto/flentib⁹ oculis/⁊ meſta facie/⁊ nullis cōpta de more vellamētis/ſ3 q̄ſi
ſui neſcia/ꝑ mlta tp̄ra/huc atqꝫ illuc ꝑcunctādo obuios amicos/ſubditoſqꝫ oēſ

nūqd vidiſſet Eugeniā dilectā filiā ſuaꝫ/aut ſciret p quā nā viaꝫ iiſſꝫ/aut nun
qd viuēt/⁊ ſi viuēt/quorſuꝫ fugā feciſſet. ⁊ qb⁹ ſotijs/⁊/ſi eēt aliq̄ ſpes: Heu fi
lia mea dulciſſia dicebat/pia ⁊ meſta mat/quātū cupio tuoꝝ icomodoꝝ fieri ſo
tiā ⁊ pticipē/ Hec ⁊ his ſimilia/q̄ ꝯſueuē iſelices matreſ ꝓ filijſ/diu Claudia eu
genie mat fecit. Demū eugenie parētes cū iterrogaſſēt vates/qd de ipſa actum
ē. Reſpōderūt/ꝙ a dijs ſup aſtra trāſlata fuiſſet: Illi mox ad leniēduꝫ doloꝛē/
quo nimiū toꝛquebāt/iſolatiū doloris eoꝝ/ei⁹ imaginē ſibi ſculpere fecere/ cui
ſtatiꝫ tātaꝫ/exhibuere reuerētiā/vt ab acollis adoꝛaret. Porro eugenia i mōa-
ſterio ꝯſtituta/ quāta de ſe ꝑſtiterit ſctitatꝭ exēpla/ſcribere nūc oīa difficilimuꝫ
eēt. In ſingulis eiꝫ ꝟtutib⁹/ita eminebat/q̄i ceteras ñ haberet. Int monachos/
⁊ ipos ēt ſuos Eunuchos/iā coeq̄les/ꝓma i ope ēt villiſſimo/extrema i oꝛdine.
Moꝛtuo aūt ꝑpoito/ipſa ſubrogat. Et ſe eo i offitio (ſꝫ phm) viꝝ oñdit. Quippe
q̄ oib⁹ abſtinētijs/vigilijs ⁊ oꝛonib⁹ iſudabat. lachꝛymas deo nō hoib⁹ offe-
rebat. Scripturas diuias libēt legebat/libētiuſqꝫ audiebat/reſpōdebat verecū
de: Et quāqꝫ doctiſſia pha hēret / nihilominꝰ/diſputātes cōtra ſe/magis q̄ꝫ vi
cere: ⁊ igenuo pudoꝛe ꝯfitebat ſimplicit qd cui⁹ victoꝛia: atqꝫ i hūc modū eru
ditiōis glīaꝫ dclinādo/eruditiſſia habebat. Erat tūc Alexādrie q̄daꝫ matrōa
nobilis ⁊ admoduꝫ diues/Melātia noie: quā ſctā eugenia oleo pungēs i noie
xpi a q̄rtana liberauerat. Cui⁹ ob benefitiū/mlta ei trāſmiſſit mūera/ſꝫ eugenia
oīno qcpiaꝫ recipe recuſauit. Predicta āt matrōa ꝓ certo exiſtimās eugeniū
verō foꝛe viꝝ/euꝫ ſepi⁹ iuiſere curauit. Delectataqꝫ ei⁹ pulchꝛitudie ⁊ aſpectuſ
elegātia/moxqꝫ illi⁹ amoꝛe iā cōfecta/putare cepit/quomodo eū poſſꝫ ſuadē/vt
i ei⁹ veniret cōcubitū: Cūqꝫ vehemēter a paſſiōe obſideret. quoddā expimētū
d eo facē ſtatuit/vt. ſ. egritudieꝫ ſimularet . ex hoc occaſionē captās eugenium
ad ſe viſēdi gr̄a accerſiſcēdi/Qui duꝫ acceſſiſſꝫ. Eidē ſuuꝫ dſyderiū eueſtigio
ꝑdidit. atqꝫ d pmixtiōe ꝟba fecit vehemētioꝛe āt flama icitata/ſuuꝫ dſyderiū
ardoꝛēqꝫ oſtēdit. veꝝ cuꝫ ꝟbis euꝫ ſuadē mīme poſſꝫ/ dſpata/ēt ma⁹ i euꝫ mi
ſit/volēs ipaꝫ eugeniā i ſuos āplexus cōpellē: Cūqꝫ fugiſſꝫ irata eugenio: Ma
trona i foꝛmidie ꝯſtituta/ne cuiq̄ꝫ hoc dicēt. iniuriāqꝫ volēs ꝑuenire quaten⁹
aduerſus eugēiū mētiref: excogitauit hoc modo vlciſcere iniuriā/ꝙ fuerat ita
verecunde ꝯtēpta: ꝓcedē ꝟo i accuſationē ſapiētiſſimū foꝛe/ſimul ⁊ mlīebꝛe:
Acceſſit igit ad philippū ꝑfectū: ꝯq̄ſtaqꝫ dixit. Iuuēiſ qdā magifice ꝑtoꝛ pſi
d⁹ xpian⁹/ad me mededi cā igreſſus. i me ipudēt irruēs/violāe curauit ⁊ niſi
vni⁹ ācillule mee ſuffragio/fuiſſē adiuta/vtiqꝫ me viciaſſꝫ Audiēs autē hoc ꝑ
fect⁹ ira ꝑcit⁹/illico miſſo apparitoꝛe/Eugeniuꝫ cuꝫ reliq̄s oib⁹ xp̄i ſeruiſ ferro
vinctuꝫ adduci pꝛecepit/Diemque ſtatuit: quo oēs moꝛſib⁹ beſtiaꝝ tradi de-
berēt. Accerſitꝭ itaqꝫ coꝛā ſe ꝑdictꝭ/ad Eugeniū dixit. Dic nobis hiouꝫ ſceleſtiſ
ſime: hoc ne xp̄s vr̄ docuit . vt coꝛruptiōib⁹ opaꝫ dareſ/ matrōaſqꝫ ipudēti ve
ſania violāetꝭ: Cui eugēia dmiſſa irā facie/oculiſqꝫ ne agnoſceref/voce ſubmiſ
ſa hūiliqꝫ/r̄ndit. Dn̄s nr̄ ieſus xp̄s caſtitateꝫ docuit: integrā ve ſeruātib⁹ vitā
eīnā ꝓmiſit. Hāc autē melātiaꝫ ipudicā falſiſſimā accuſatricē/mōſtrāe poſſu
m⁹ vt ꝯuicta/penaꝫ taliōiſ ſuſtineat. Et ne digniſſime pꝛeſes/ipudica femina in
ſeruos xp̄i crimē iponat. nec tanq̄ꝫ falſa gloꝛief: Utqꝫ veritas mēdatiū ſupet/ſa
piētiaqꝫ malitiā vincat/veritatē tue magnitudini nūc mie oſtendā: nō vtiqꝫ ad
iactātiam/ſꝫ pꝛo gloꝛia dei mei/ Hec qꝫ dicens/tunicā ſuaꝫ vſqꝫ ad cingulum

apperuit. ⁊ ſe feminā ꝓtinuſ oſtēdit. Atq; eidē p̄fecto ait: Tu mihi pr/claudia mater/fr̄eſq; hi duo q tecū ſedent Auit⁹ ⁊ ſergius/Ego eugēia filia tua: hi quoq; duo ꝓtbus ⁊ iacintus/cui cū oēʒ operū ſuoꝝ retuliſſʒ ſeriē/atq; illis ꝯſiliuʒ ſuuʒ apperuiſſʒ oīe/vix eam cognoſcere potuerūt/veruʒ parētes ſummo pfuſi gaudio diu deſideratā ſuſceperūt Eugeniaʒ/⁊ veſtib⁹ aureis indutā/iſublime extulerūt/Ignis aūt de celo cōfeſtiʒ cadēs(ꝯctis vidētib⁹)Melantiaʒ falſam ac cuſatricē cuʒ ſuis oib⁹ abſumpſit. Atq; ita Eugenia ſctā/haud mľto poſt/parētes ac fr̄es oīs/cuʒ vniuerſa familia ad xp̄i fideʒ feliciſſime ꝯuertit. Philipp⁹ aūt p̄fectura relicta/paulo poſt Ep̄atus honorē(cū eſſet egregius vir)ꝓmeruit. quē cuʒ diu cū ingenti glľa ac ſanctitate tenuiſſet/tandeʒ/a perhennio vrbis p̄fecto/i oratiōe cōſtitut⁹/gladio necatus/martyr xp̄i efficiť/Claudia aūt cū filijs ⁊ Eugenia ceteriſq; oibuſ conſenſa naui/poſtmoduʒ romā redijere: vbi mľtoſ/ad chriſti fideʒ agregauere: Ea pp imperator eugēniā cum ſaxo alligatam in Tyberiʒ p̄cipitari iuſſit: ſʒ fune ſoluto mox Eugenia ſup vndaſ incolumis inceſſit. Cūq; principi nūtiatuʒ fuiſſet eam icolumē euaſiſſe/protin⁹ i fornacem ardēteʒ ipſam imitti mādauit/ſʒ diuia virtute frigefacta/etiā illeſa(ſic tres pueri) euaſit. Deinde intetro tenebroſoq; carcere incluſa ibidemq; i uinculis ꝯiecta/mľto tp̄re ſqualore ⁊ pedore carceris fame excruciari p̄cepit/veꝝ illa icarcere ſic ꝯſtituta/nō d̄ſiſtebat tāq; ſapiētiſſima aīos quorūcūq; credētiū ad martyrij tollerātiā roborare: Cūq; p decē diēs ſine vllo hūano cibo pſeueraſſʒ ac p̄ſeruata fuiſſʒ/demuʒ dn̄s nr̄ ieſus xp̄s eideʒ cādidiſſimū panē attulit/dicēs/ Accipe dilecta mi /cibuʒ d̄ māu meā. Ego qppe ſaluator tu⁹ ſuʒ/quē puro corde amaſti/ſcito/q2 eo quo ad t̄ras d̄ſcēdi die/eo ſcias te ame fore exceptură: Itaq; Eugēia hec ſctiſſima v̄go/poſt pluria v̄tutuʒ iſignia/poſt ſacros v̄ginuʒ choros/ꝑ xp̄o ieſu diu agonizata/nouiſſime octauo chalē. ianua. iuſſu p̄dicto tuʒ p̄ncipuʒ gladio iugulata/martyrij coronā ꝓmeruit/ Ac ſic huiuſmōi hui⁹ ſctē v̄ginis vite curſus fuit/Qua qdē iuita/q̄ſi quodā i ſpeculo/variā atq; mľtiplicē bene viuēdi formā atq; doctrinā illi⁹ femie/licʒ admirari. Ei⁹ āt eunuchi ꝓthus ⁊ iacict⁹/⁊ ipi cū nullo modo ſacrificare voluiſſēt. poſt duriſſia flagellorū tormēta/nec acqeſcē vellēt. tertio id⁹ ſeptēbres d̄collari iuſſi ſūt. Quoꝝ corpora ellatai cymiterio Baſill e via ſalaria cōdita ſunt.

¶ De ſancta Ruffina ⁊ ſecunda martyribus. cap. lxxxxi.

Ruffina ⁊ Secūda ſorores virgiēs/i perantib⁹ p̄dictis Ualeriāo ⁊ galieno p̄ncipibus āno ſalutis nr̄e nono ⁊ ſexageſſimo ſupra ducēteſſimū/ Felice pōtifice romāo i chathedra petri p̄ſidēte/mārtyrij coronā adpte ſūt. Hee quippe ſorores/ Aſterij nobiliſſimi inter romanos viri/ et Aurelia vxore ſuſcepte/ filie fuere / quarum virtus ⁊ caſtimonia/ ac non vulgaria facinora talia fuere / vt hoc in loco / anobis mereantur in precipuam efferri gloriam:

Tunc in ſqualido tetroqꝫ loco incluſe fumuſ ſtercoꝝ iuſſu iudicis iniectꝰ eſt/
vt ſic pedoꝛe ⁊ fetoꝛe excruciarent̃/ ſ3 diuina ꝟtute fumus ille/ eis q̃ſi thymia-
ma flagrantiſſimu3 viſus ẽ:obſcuritaſqꝫ/ q̃ſi media dies luciddiſſima videbat̃.
Deniqꝫ nude in Tyberi3 ſaxo ad collũ alligato ꝓiecte/ du3 p media3 fere ho
ram demerſe ſtetiſſent/ mox ſiccis veſtibꝰ indute cũctis apparuere/ glˀia3 dño
decantantes. Quod vbi iudici nũciatu3 ẽ. Archiſelaus comes/ eas in inſulam
miliario ab vrbe decimo duci iuſſit ibiqꝫ etſi ſexu infirme/ ꝟtute tñ fortiſſime/
cu3 manꝰ exfetoꝛe carceris ſoꝛdidas poſt tergu3 vincula cohibuiſſent. oculis
quos toꝛtoꝛes alligare nõ poterant ꝟſus celũ eleuat̃/ cũ lachꝛymis in hunc
modũ ad dñ3 oꝛarũt: O omnipotẽs benedicti ⁊ dilecti tui ieſu chꝛiſti pr̃/per
quẽ/cognitionẽ tui ſuſcepimꝰ. Deus angeloꝝ atqꝫ virtutũ omniu3: necnõ ⁊ vni
uerſaꝝ creaturaꝝ que coꝛam te viuunt. Benedicimꝰ te/q nos ancillas tuas ꝑ-
ducere in hac die3 ſine vlla pollutiõis macula dignatꝰ es. vt participes fiere-
mus martyꝝ ⁊ calicis chꝛiſti tui/in reſurectionẽ vite eterne/ p incoꝛuptionem
ſpũs ſancti: in q̃bus ſuſcipiamur in ꝯſpectu tuo hodie/ tanq̃ ſacrificiu3 accep
tabile/ſicutpꝛeparaſti ⁊ pꝛeſignaſti/ita ⁊ feciſti/verus es tu/⁊ ſine mẽdatio de-
us: pꝛopterea/⁊ i oĩbuſ te laudamꝰ/bñdicimꝰ/⁊ glˀificamꝰ te p eťnu3 ⁊ põtifice3
tuu3 ieſu3 chꝛiſtu3 filiu3 tuu3: p quem ⁊ cu3 quo tibi in ſpiritu ſctõ glˀia ẽ nũc
⁊ infinita ſecula: Et cũ amen inſonuiſſ3/oꝛatiõe ꝯpleta/ſctiſſime virgineſ i terrã
poplitibus flexis carnifex. vnius ad ꝑmu3 ſtatim ictu3 amputauit gladio ca
put/alterius aũt/etſi totis viribꝰ dexterã cõcitaſſet/i vulnus/litoꝛ/quarto tamẽ
percuſſa/nec leſa/paulũ poſt migrauit cũ palma martyrij ad celũ. plantilla ãt
pudiciſſima matrona romana q̃ hoc pietatis offitiu3 ſuſceperat. cruẽta/lintia-
minibuſ cadauera obuoluit/⁊ arõatibꝰ delibuta/fabricato ad id ſepulchꝛo/ſex
to idus Julias ipoſuit/Quo quidẽ die/eiꝰ ſacra ãniuerſaria a fidelibꝰ cũ gau-
dio celebꝛant̃.

❡ De ſancta Sophia virgine ⁊ martyre. cap. lxxxxii.

SOphia mediolanenſis ma
trona pudiciſſima atqꝫ ſan
ctiſſima Hadriano ꝑncipe
romãis ĩpante/⁊ thelopho
ro pontifice/in cathedra petri pꝛeſiden
te/poſt multos agones pꝛo xp̄i ꝯſtanti
aĩo perpeſſos/ Rome pꝛidie chalẽdas
octobꝛes/ad celos cũ palma martyrij
aſcẽdit. Hec qppe optima mulieꝝ etſi
ſanguinis ac parẽtu3 chꝛiſtianoꝝ ful-
goꝛe/locu3 ĩter claras mulieres ſibi q̃-
ſiuiſſe foꝛſitã videat̃/lõge tñ magis ob
fidey feruoꝛe3/ ⁊ pietatis pꝛofuſiſſime

exhibitionẽ/atqꝫ pꝛecellẽte3 ſctimoniam/occupaſſe cenſendum eſt. Nam moꝛ-
tuo marito nobiliſſimo Mediolanẽſe ciue ditiſſimo/tãq̃ chꝛiſtianiſſima femi-
na/vt viduitatis coꝛonã/illeſo pudicitie nõie ꝯſeruaret/ cũ ſciret ſe/a xp̄o gran-
di pꝛetio foꝛe redẽptã. ſ. ſãguie ſuo. ĩpꝛimis ipi chꝛiſto ſuas inumerabiles do
tales diuitias dimittere ſtatuit/qui moꝛi nõ põt. vt ipſu3 herede3 haberet/ quẽ
⁊ dñ3: Et ne meminiſſe videret̃ ꝑſtine voluptatis/ cõfeſti oẽs ardẽtes dyaboli

ſagittas/ieiunioꝝ ⁊ vigiliaꝝ frigore reſtrinxit. Deinde amore moniliū aliorūq; ornamētoꝝ/ad ſciaꝫ diuinaꝝ ſcripturaꝝ trāſferre curauit/atq; in eiſdē(tāq; in terrā ꝓmiſſiōis lacte ⁊ melle manātē(itro ſe vidē viſa eſt. Et vt ſibi facēt amicos de mamona iniqtatꝭ/q eā tādeꝫ i eterna tabernacula recipent. Sup egenuꝫ ⁊ paupeꝫ ſūmope itendē cepit/. Vñ ⁊ vniuerſas ſuas diuitias/i vtroq; fidei teſtamēto obtulit. Dū.n./recordaref vidue Sareptane/q̄ ⁊ ſue/⁊ filij ſui ſalute/helye ꝑtulliſſꝫ famē/⁊ i ipa nocte moritura cū filio: ſupſtitē relinqbat ꝓphetā hoſpitē: maluit/nihilominꝰ vitā pdē q; elymoſinā/⁊ cū i pugillo farinule/ſemiariū ſibi mellis dulce ꝑparaſſꝫ/: Et ipa eā obrē/oi potēti/dare ꝯſtituit: ⁊ maxime domeſticis fideỹ. Nudū qppe veſtiēdo/eſurientēq; cibādo/ac egrotātē viſitādo/ſemp xp̄ꝫ cogitabat. Jnde cū noui ⁊ veteris teſtamēti ſupellectilis ſuo i corde iugif feruēt: Jeiunia ꝓ ludo habebat/⁊ orōneꝫ vna cū ſuis filiabꝰ vginibꝰ/ꝓ ſūmis delitijs reputabat. Huic āt erāt filie ex marito ſuſcepte/ ſpecioſiſſime q dē virgīes vꝫ. Elpis. Piſtis. ⁊ Agape: pr̄is hēdes. Quibꝰ ꝯuocatꝭ ade as tādē dixit. Cariſſima pignora q̄ſo vos/vt ab iſtiꝰ ſeculi dulcedie/declinetꝭ: totāq; aī intētiōeꝫ ⁊ corpiſ/eterne letitie tradatꝭ: nec vos delectēt falſa pitura mūdi blādimēta/ nec diuitiaꝝ abūdātes cēſus eterne ꝓmiſſiōi ꝑponatꝭ: Sꝫ dlectet vos mūdi cōtemptꝰ. ⁊ opes pr̄ne q̄ vobiſ relicte ſūt/ſpōte a vobiſ ſacrifitiū xp̄o offerātꝭ. Vñ eas tyrānica fortitudo neq̄at exculpe. At ſencte virgīes dū aīaduerterent/ſctiſſime genitricis in xp̄m ardorē/pallorē ex ieiunijs/elymoſinas i paupes/obſequiuꝫ in xp̄i fidelibꝰ. hūilitateꝫ veſtiuꝫ: ⁊ cordis: atq; i cunctis moderatū ſermonē: reſpōderunt ſe id libēti aīo pfecturas. Poſt hec/itra pauci tpis ſpatiū/cuꝫ Sophia oēm cenſuꝫ i paupes errogaſſꝫ/oēmq; familiā vtriuſq; ſexus nūero circit decē miliū/manumiſiſſent. Rurſus ad filiaſ dauiticū documētū itulit dicēs. Audi filia ⁊ vide/⁊ iclina aurē tuā/⁊ obliuiſcē populū tuū/⁊ domū pr̄is tui/⁊ ꝯcupiſcet rex decorē tuuꝫ/qm̄ ipe eſt dn̄s tuꝰ. Grāde ꝑmium inquit filie mee/populi oblitꝭ: vt ꝯcupiſcat rex dcorē vr̄ꝫ. Jccirco eaſ exēplo Abrae hortare cepit ad exeūdū de pr̄ia ſūa/⁊ eundū/vbi martyrū florerent victorie. Proficiſcentibꝰ illis itaq; romā/angelicuꝫ quottidie habebāt comitatū. ita vt nil aduerſi illis i itinē ꝯtigere poſſꝫ. Apparuere āt eiſ decē ègroti i aggere ꝑ monumēta degētes. quoꝝ qnq; ceci/qnq; leproſi elymoſinā ab ꝑtereuntibꝰ expoſtulabāt. Quos vt vidit Sophia. ꝓ eis orōnem ad dn̄ꝫ fudit: ⁊ vt oſtēderef/iā deo accepta eſſe eaꝝ ꝯuerſatio/ſtatim ſanitatꝭ bn̄ficiuꝫ aſſecuti ſunt: ꝓ qua re ⁊ ipi/ illaꝝ comitatui ꝓtinꝰ iuncti ſunt. Cūq; iā vrbis menia aſpicerent. flexis genibꝰ Sophia ſctā cuꝫ tribꝰ pignoribꝰ/orauit ad dn̄m/vt eaꝝ iter dirigeref. Aſtitit illico Angelꝰ eis crucē i manu geſtās: q dixit. Seqmini. Dn̄s ieſus xp̄s direxit pedes vr̄os i viā ꝓſperitatꝭ ⁊ pacis. Prebenſq; eis ducatuꝫ iter inumerabiles turbas/ad beati petri Baſilicā feliciter pduxit. Quibꝰ ⁊ dixit/. Eritis hac in ciuitate cecis lumen/Jncredulis firma credulitaſ/⁊ eſitātibꝰ inuictum firmamentum. Jgif Sophia in domo Theſſaminie pudiciſſime matrone rōane pſiſtēs/ die noctuq; in dei laudibꝰ iſiſtebat/adeo/vt ea in domo circiter q̄tuor milia hominuꝫ vtriuſq; ſexus xp̄o dn̄o ꝑ fideꝫ itra paucos dies lucrata fuerit. Qd̄ vbi ab ipatore ſcitū eſt: Capta Sophia cuꝫ filiabꝰ/reliqui ꝓtinꝰ icendio abſūmi iuſſit. Letabaf aūt mater/de tā btō germie filiaꝝ: quaꝝ decor incōparabilis videbaf. Que cuꝫ palatiuꝫ Ceſaris itromiſſe fuiſſent. Ceſar cernens eaꝝ eximiaꝫ

pulchritudineȝ nimiuȝ ꝯtriſtatꝰ eſt pp eminentē gl'iaȝ vultus eaꝝ. Interroga
uit āt Sophiā ipꝛimis qđ eſſȝ nomen eiꝰ/ꝛ qua ex patria eo veniſſent. Qui cuȝ
ex oꝛdie pꝛudentiſſime ꝛ grauit̄ reſpōdiſſet/adijeciſſetqȝ ſe eſſe xpianā ꝛ gene/
roſis parentibꝰ xpianis ꝓgenitā: iuſſit eā apud palladiuȝ illuſtreȝ viꝝ ſub cu
ſtodia teneri/vt poſtmodū diligentioꝛ fieret ꝑcunctatio. Hoꝛtabat̄ aūt pudi/
ciſſima mater filias/his ꝟbis/vt fidē ſeruarēt. Scitis dulciſſime mihi filie/quō
vos in diſciplia dn̄i nr̄i ieſu xpi educaueriȝ: ſcitiſqȝ ꝙ a puulis deꝰ vobis pr̄/
deꝰ nutritoꝛ/deuſqȝ iſtituoꝛ extiterit. Et qđ pudicitie ꝛ ꝟginitat̄ ac caſtitat̄ bo
nuȝ/mecuȝ pariter dilexiſtis. vt ne oculus quidē vr̄(vt vobis ꝯſcia ſum)laſci/
uioꝛe maculatꝰ fuerit aſpectꝰ. Quid igit̄ nūc agēdū ſit/aīaduertite. Vereoꝛ ꝛ.n.
ne iſta nr̄a captiuitas/a deo noſ ſtudia aut a pudicitia ſepare. Pꝛoſtituēt̄ foꝛſi
tā publicis lupanaribꝰ mēbꝛa nr̄a/ꝙ aer pene ipe habuit icognita. Ne q̄ſo filie
mee/qꝛ nec tā parua nobis de deo fides eſt/vt moꝛtē ꝑtimeſcamꝰ/nec tā deſpe
cta pudicitia/vt viuere ēt cuȝ turpitudine cupiamꝰ. Monebat p̄terea: vt arma
te loꝛica fideꝝ/ꝑpararent pedes in euāgelio pacis/ꝯfiterent̄qȝ ꝯſtanti aīo/pa/
treȝ oīpotentē/eiuſqȝ filiuȝ dn̄ȝ ieſum xpm/ꝛ ſpūm ſanctum. Quibus verbis/
ita eaꝝ fides creuit: vt alacres inuiceȝ ſe ad moꝛiendū ꝓ xpo hoꝛtarentur. Se/
ptem ꝟo diebꝰ exactis/Hadrianꝰ Auguſtus ꝓ tribunali ſedens/ſctās ꝟgines
adſe adduci mādauit: eaſqȝ his dulcibꝰ/ allocutꝰ eſt ꝟbis. Video o ſacre ꝟgi
nes decoꝛē veſtruȝ/moꝛes vr̄os p oīa generoſos/aīaduerto quoqȝ uos nobiliſ
ſimis ꝓgenitas eſſe natalibꝰ/quibꝰ ex rebꝰ oculis iperij nr̄i admoduȝ grate fui
ſtis/Jccirco tāqȝ pr̄ ſup uos pietat̄ ꝛ clementie/ac māſuetudis uiſcera ipendē
tes. monemꝰ atqȝ hoꝛtamur uos/ut nr̄o impio ac nobis tāqȝ patri acquieſcat̄/
vt ſoluȝ deos imoꝛtales adoꝛet̄. qđ ſi feceritꝭ/vos celſitudinis nr̄e filias cariſſi
mas appellabimꝰ: ac matrimonia ꝯſuluȝ aſſequemini celeberrima. Qđ ſi ſecus
a vobis effectū fuerit: mult̄. varijſqȝ toꝛmēt̄ excruciabimini: ꝛ decoꝛ vr̄e pulchri
tudinis depibit. Videte nunc qd facto opus ſit. inale gl'iam/aut toꝛmenta/vi
tā an moꝛtē. Cui ancille dei Erras dn̄e impatoꝛ/in his tuis perſuaſiōibꝰ vanis.
Nā ſi noſces quātum nobis gl'ie culmen/a fabꝛicatoꝛe celi ꝛ terre xpo dn̄o no
ſtro ꝑparat̄/nō vtiqȝ iſta falſa de oꝛe tuo ꝓferres. xpi igit̄ ancillas nos eſſe fate
mur/q cunctoꝝ eſt creatoꝛ/celi/vȝ ꝛ terre/mariſqȝ/ꝛ oīum que i eis ſunt qui ēt
tibi licet idigno hāc regiam ꝯceſſit poteſtatem. Erras itaqȝ impatoꝛ erras ꝓfe
cto/vt nō agnoſcas/aquo tātum tibi impeꝛiuȝ ꝯceſſum ſit. Nos aūt qui iā deo
ꝓpitio cognouimꝰ veritatem: ipſa quidē nos admonet/ne reſpicere ſalteȝ ad va
nitatem/ſȝ nec ꝛ iſanias falſas. Eas obꝛes ira ꝑcitus Auguſtus/ipſas tres vir
gines diuerſis penaꝝ generibꝰ iterfici iuſſit. At ſupſtes Sophia/ꝙ honoꝛes re
ſpuerat/diuitias oēs deſpexerat. ēt ipſam ſuam vitā martyrij amoꝛe ꝯtemnere
viſa eſt. Sepiꝰ.n. diligenter reuoluēs/ꝛ bꝛeuitatem huius eternitat̄ cōtempla/
tione deſpiciebat. atqȝ ipſuȝ quoqȝ mūdi ꝯtemptūȝ/maioꝛi cū virtute deſpicie
bat ꝛ ꝯtēnebat: ꝛ ſe tātum ad illū diē ꝑparabat/i quo mūdi gloꝛiā finiēda eſt.
Illuȝ inquā diē quem beatus Petrus deſcribens ait. Aduenit aūt dies dn̄i ſi
cut fur/inqua celi magno ipetu trāſibūt/elementa ꝟo a caloꝛe reſoluent̄. Itaqȝ
ſctā Sophia feminaꝝ ſapiētiſſima/defunctis hoc mō per martyrium filiabus
ſuis virginibꝰ/haud multo poſt cū multitudine virginū viduarūqȝ(quas xpo
acquiſierat)oꝛās/vt cum ſctis filiabus ſuis virginibꝰ ꝯſoꝛtium mereret̄. Facta

Ualeriano Auguſto turpiqꝫ ſeruitio damnatū/ ⁊ Gallieno filio effeminato tor
peſcente ad orientale occupādū ipiuꝫ itentū/ nō immemor duritiey ꝑſtine/ armis
formoſitatē tegere/ ⁊ ſub viro militare ſtatuit: ⁊ cū eo ſumpto regio noīe ⁊ orna
tu/ atqꝫ cū Herode ꝓuigno/ collectis copijs/ in ſaporē late iā meſopotamiā in
colentē ⁊ occupāteꝫ/ aīoſe ꝓgreſſa eſt/ ⁊ nullis parcens laborib⁹/ nūc ducis/ nūc
militꝭ offitia pagens nō ſoluꝫ accerimuꝫ viꝝ ⁊ belloꝝ multoꝝ exptuꝫ/ virtute ar
moꝝ ſupauit/ ſꝫ creditū ei⁹ ope/ Meſopotamiā i iuriſdictionē veniſſe: ⁊ ſaporē
caſtris ei⁹ cum ꝯcubinis ⁊ ingēti preda captis/ vſqꝫ ad Theſiphōteꝫ pulſum
atqꝫ inſecutuꝫ. Hec multo poſt Quietuꝫ Macrini filiuꝫ/ q pſio ſub noīe/ orientꝭ
impiuꝫ itrauerat/ vt opprimeret/ curauit vigilāti ſtudio. Et cuꝫ iā oēm orīēteꝫ/
ad romanos ſpectātē/ vna cum viro paccatuꝫ obtinēt. Ecce a Meonio ſuo ꝯſu
brino/ Odenat⁹ vna cū Herode filio occiſus eſt. ⁊ qdā aſſerunt/ ob inuidiā. Exi
ſtimantib⁹ alijs Zenobiā i mortem ꝯſtitiſſe ꝯſenſum/ eo ꝙ ſepi⁹/ eius dānaſſet
molliciem/ ⁊ vt filijs Hierēnyano ⁊ Thymolao/ quos ex Odenato ſuſcepat/ re
gnum cederet. Et ipante Meonio aliquādiu qeuit. Ueꝝ Meonio a militibus
ſuis breui trucidato/ q̄ſi poſſeſſiōe vacua derelicta/ generoſi aī mulier/ in prede
modū/ deſyderatuꝫ itrauit ipium ꝯtinuo/ ⁊ filijs ei⁹ adhuc puulis. Impiali Sa
gulo pfuſa/ ⁊ regijs ornata ꝯparuit: filiorūqꝫ noīe lōge magis ꝙꝫ ſexui ꝯueniret
gubernauit impiuꝫ nec ſegniter. Nā in eā/ nec Galien⁹/ nec poſt illuꝫ Claudius
impator aliqd atēptare auſi fūt. Siliter/ nec orīētales egyptij/ neqꝫ Arabes/ aut
Saraceni/ vel ēt Armenij populi qnymo ei⁹ timentes potētiā: ſuos poſſe ſerua
re terminos/ fuē ꝯtenti. Fuit. n. illi tāta belloꝝ iduſtria/ ⁊ adeo acris milicie di
ſciplia/ vt eq̄ illā magni pēderent ſui exercit⁹ ⁊ timerēt. Apud quos nūꝙꝫ ꝯcio
nata eſt/ niſi galeata/ ⁊ in/ expeditiōib⁹/ vehiculo carpētario p rariſſime vtebat.
Equo ſepi⁹ icedebat: Et nōnunꝙꝫ trib⁹ vel q̄tuor milib⁹ paſſuum cū militibus
pedes ſegna ꝓcedebat. Nec faſtidiuit cuꝫ ducib⁹ ſuis quādoqꝫ bibere/ cū al's
eſſet admodū ſobria. Sic cū pſis ⁊ armenis principib⁹/ vt illos vrbanitate ⁊ fa
cecia ſuparet. Fuit tñ adeo pudicitie ſeuera ſeruatrix/ vt nedū ab alijs abſtine
ret oīno/ ſꝫ ēt Odenato viro ſuo/ duꝫ viueret/ ſe nunꝙꝫ exhibere/ ꝑter ad filios ꝓ
creādos voluiſſe legim⁹: ac in hoc ſemper habita diligētia vt poſt ꝯcubitum
vnū/ tā diu abſtinēt ab altero/ donec aduerteret/ vtrū ex illo ꝯcepiſſet/ qꝺ ſi ꝯtin
gerat/ nūꝙꝫ ꝑter poſt part⁹ purgatiōes/ a viro tāgi patiebat vlteri⁹. Si aūt nō
ꝯcepiſſe pceperat/ ſe vltro poſcēti viro ꝯſentiebat. O laudabile mulieris iudi/
tium Sat qdem apparet/ arbitratā/ nil ob aliud/ a nā mortalib⁹ imiſſaꝫ libidi
neꝫ/ ꝙꝫ vt ꝓlis in nouatiōe ꝯtinua ꝯſeruet poſteritas/ ⁊ reliquuꝫ tāꝙꝫ ſupuaca
neuꝫ uitioſuꝫ prariſſimos qdem hmōi moris cōperies mulieres. Hec tñ/ ne a
mēte differrent miſteria/ ad opportuna domeſtica/ preter Eunuchos/ etate atqꝫ
morib⁹ graues/ nemīnē unꝙꝫ/ uł p raro admitti uoluit. Uixit ꝑterea/ ritu regio/
⁊ magnifico ſumptu/ vſa ea/ q̄ reges vtunt pōpa. Perſicoqꝫ more voluit adora
ri/ ⁊ ad inſtare romanoꝝ ipatoꝝ ꝯuiuia celebrare. In eis vaſis vſa aureis gemā
tiſqꝫ: quib⁹ olim vſam Cleopatrā acceperat. Et ꝙꝫꝙꝫ ſeruatrix theſauroꝝ pma/
xima eſſet/ nemo vbi opportunū viſuꝫ fuit/ ea magnificentior aut ꝓfuſior viſus
eſt. Et ſi plurimum venatiōib⁹ armiſqꝫ uacaſſet. Nō obſtitere hec: qn lr̄as egy
ptias noſceret: ⁊ ſub lōgino philoſopho ꝑceptore/ grecas ēt diſceret/ quaꝝ ſuf/
fragio/ hiſtorias oēs latinas/ grecas/ ⁊ barbaras/ ſummo cuꝫ ſtudio uidit: ⁊ me

mozie comendauit. Nec hoc tm̄: qn ymo creditū eſt/illas ēt ſub Epithomatꝫ breuitate traxiſſe. Et p̄ter ſuū ydioma/nouit egyptiū. eoqꝫ cū ſciriacū ſciret vſa eſt. Juſſitqꝫ filios latie loq. Quid multa? Tāti pfecto fuit hec/vt Gallieno z Aicreolo/atqꝫ Claudio Auguſto ſublatꝭ/z Aurelião itegre ꝟtutꝭ hoīe in pnci patu ſuffecto/ad ignominiā romā noīs expiādā/z ad ingētē gl'iaꝫ ꝯſeq̄ndā/in ſe traxerit. Nā marcomāico bello pacto/z rome reb⁹ cōpoſitis/Aurelian⁹ cū oī cura ꝯtra Zenobiā expeditionē aſſumpſit. Et mulꝭ egregie aduerſus barbaraſ natiōes/eundo ꝯfectis bellis cū legiōib⁹ tādē haud lōge Emeſſā ciuitatē deue nit. Quā penes/zenobia i nullo pterita/vt a cū Zaba quodā/quē belli ſuſcepat ſotiū/cū exercitu ſuo ꝯſcederat. Ibi iter Aurelianū z Zenobiā iſtā ő ſūma reꝝ accrit/z diu pugnatū eſt. z ad vltimū cū rōana virt⁹/videref ſupioz Zenobia cū ſuiſ i fugā ꝟſa/palmirā ſeſe rcepit. Jnqua eueſtigio/a victoꝛ obſceſſa ē. Quā cū aliquādiu nullas volēs ꝯditōeſ deditōiſ audire/mira ſolertia deffendiſſꝫ i ma gnā penuriā reꝝ opoꝛtunaꝝ deducta ē. Hinc neq̄untib⁹ palmeris aurelianoꝝ obſiſtē virib⁹/iterceptis ēt ab eodē pſis Armeniſqꝫ z Saracenis auxilio: Zeno bie veniētib⁹/armoꝝ/vi/ciuitas a rōanis capta ē. Ex q̄ cū Zenobia vecta drome darijs cū filijs i pſas aufugēt. ab Aureliāis militib⁹ ſecuta z capta/cū filijſ/Au reliano viua pñtata eſt. Ex quo nō al'r/quā ſi pmaximū ſupaſſet ducē/z acceri mū rei pu/hoſtē Aurelian⁹ gl'iat⁹ eſt. Eāqꝫ triūpho reſeruauit/z vna cum filijs romā deduxit. Jnde ab Aureliano celebrat⁹ triūph⁹/ſpectaculo zenobie admi rand⁹. Jnquo iter alia egregia z memoratu digniſſima/currū duxit/quē ſibi ex Auro gemiſqꝫ ptioſiſſimū zēobia fabricari fecerat: ſperās ſe romā vēturā/ nō q dē captiuā/ſꝫ reꝝ dn̄aꝫ ac triūphaturā: z romanū poſſeſſurā ipiū/quē z ipa cū filijs pceſſit. Veꝝ ipa cathenis aureis collo/māib⁹/pedibuſqꝫ iniectꝭ/coꝛona z veſtimentꝭ regijs ac margaritꝭ z lapidib⁹ ptioſis onuſta adeo/vt cuꝫ roboꝛis in exauſti eſſꝫ pōdē feſſa/pſepe ſubſiſtēt. Sane triūpho ꝯſumato/theſauro z ſupel lectili/aiūt illā puato ībabitu/iter rōanas mr̄onas cū filijs ſenuiſſe. Cōceſſa ſibi a ſenatu poſſeſſiōe apđ Tyburtū q̄ zenobia diu poſtmodū ab ea denomiata eſt. haud lōge a diui Adriani palatio/qđ eo i loco eſt. cui cbōcbe ab icolis di cebaſ. Hui⁹ āt regie ciuitas palmira appellata/i Aſſiria ꝫ pliniū i q̄nto nālif hiſtoꝛie fuit. Diſtabat et. n. a Damaſco vt ille refert/vigiti ſeptē paſſuū milib⁹: Veꝝ nūc(vt aiūt)pꝛſus ꝯplanata ē.

De ſctā Colūba ꝟgie z mar. ca. xcv.

Columba ppulchra Senonenſis virgo/Aureliano romanis ipante. Sayoqꝫ pō tifice/i cathedra Petri pſi dēte/cuꝫ ignē atqꝫ alia mľta toꝛmētoꝝ genera ſupaſſet/tādeꝫ gladio occiſa/ip ſaꝫ Senonenſeꝫ oꝛt⁹ ſui Metropoli/ſui martyrij ꝯfeſſiōe illuſtrioꝛeꝫ fecit. Hu ius qppe virgis gen⁹ z parētes/etſi aut ſcribentiū ōſidia/ſeu annoſitatꝭ vitiū. indigne nobiſ abſtulerint/ nihilomin⁹ qꝛ ei⁹ ſanctitas z fidey ardoꝛ tāti extite re pconij/vt in pcipuā gl'iaꝫ mereātur

efferri. Jccirco hoc in loco/eā qua poterimꝰ arte/ꝓ viribꝰ ſub cōpendio poſte-
ritati tāꝗ meritā deducemꝰ. Columbe igiť huic ſctē virgini ſcd̄m platonis ma
ximi philoſophi ſniaꝫ/nō temere qdeꝫ neqꝫ ꝛātuꝫ nature iuaſu/ ſꝫ diuia q̄dam
ꝓuidentia īpoſituꝫ fuit nomē: qd̄ multꝭ argumentꝭ ꝓbari licet. Nā cu ꝫ floꝛide
pulchritudīs/intꝰ ⁊ extra Columba hec euaſiſſet pulcherima/merito illi a dn̄o
cāticoꝝ illud ꝟbuꝫ dici poterat. Tota es pulchra Colūba mea/totaqꝫ foꝛmoſa/
⁊ macula/ite nō eſt vlla. Quūꝑimuꝫ.n. ſacruꝫ dei baptiſſimuꝫ Colūba rece-
piſſet/mox quidē dei ꝟbuꝫ inſeꝯcepit/⁊ vt vere ſapiētie ⁊ ſcīe illiꝰ theſaurum
appꝛehēderet/volatu celeri ad ip̄m iugiť cupiebat ꝑuenire: dicēs. Quis dabit
pēnas ſicut colūbe/vt tā diu volitē/donec illo ꝑtingā/vbi quietiꝰ requieſcā. Erat
enī humanaꝝ diuīarūqꝫ ſcripturaꝝ nō mediocriter erudita. Cumqꝫ legēt ſpūm
ſctūm in ſpetie colūbe ſepiꝰ apparuiſſe/ēt ip̄a nō mō noīe tātuꝫ/ſꝫ ⁊ ꝟtute colū
bā fieri optabat. vt de terrenis ⁊ coꝛpoꝛeis locis euolaret ad aſtra/pēnis ſancti
ſpūs ſubleuata. Cōiuncta itaqꝫ colūba deo/ī vno eodēqꝫ ſpū/cuꝫ moꝛtē xp̄i īſe
recepiſſꝫ/vt moꝛtꝭ ipſiꝰ ſilitudinis efficereť ꝑticeps/ſua mēbꝛa ſup terrā oīno in
moꝛtē vſqꝫ moꝛtificare voluit. Et vt eiꝰ aīa aū oīa ꝑfecte īpꝛimis deo iūgereť ⁊
ſociareť/oēs hyemis ꝑturbatiōes ⁊ vitioꝝ oiuꝫ ꝓcellas a ſe depulit/vt.ſ. oī doc
trine vēto nō circūferreť. Et id̄ cuꝫ ꝑfectiſſime noſcet: qd ſit deꝰ ⁊ q̄lis/⁊ quātꝰ/
qs ⁊ filiꝰ ⁊ q̄lis filiꝰ/⁊ qs ſpūs ſanctꝰ. qm̄ tres/vnuꝫ ſunt. ne temē(vt mľti puta
bāt)ſupſtitionē a parētibꝰ traditaꝫ/eā ꝯtēpſiſſe videreť/⁊ uero ac certo iuditio
euāgelicā veritatē ſe cōplexā fuiſſe: Deos gētiliuꝫ maioꝝ ſuoꝝ īpꝛobās/apte di
cebat/ip̄os dei veri hoſtes eē/ac oīno ꝑnitioſos demōes īpioſqꝫ foꝛe/⁊ ab oī bo
nitate ꝓꝛſus remotos. A quibꝰ certe nēo vnq̄ꝫ ꝑter dn̄ꝫ ieſuꝫ xp̄ꝫ genꝰ hūanūꝫ
miſericoꝛdiť p ſuū euāgeliuꝫ/tāq̄ꝫ a duriſſima ⁊ antiquiſſima ſuitute oēs libe
rās/ad verā libertatē/ꝯuocare dignatꝰ fuerat. Cumqꝫ colūba ꝟgo/hec ⁊ his ſi-
milia ī cōptētu deoꝝ/⁊ exaltationē fideꝩ xp̄iane ardētiſſime ꝑdicaret/Aurelia
no ꝑncipi hec ꝑquirēti oblata eſt. cui Aurelianꝰ dixit. Quē deū colis colūba?
Nullū aliū digniſſime ꝑnceps īquit/niſi ſoluꝫ dn̄ꝫ ieſuꝫ xp̄ꝫ/qui hoīeꝫ ad ima
ginē ſuā ex nihilo creauit/ deditqꝫ nobis/ſuū ſctūm ſpūm/ac nos ꝯfirmauit in
ſuā ſctāꝫ catholicā eccľiaꝫ vt ī optīa hmōi religiōe actꝰ nr̄i ꝑſeuerēt. Aurelianꝰ
dixit. Nota ne ibi ſunt dcreta rōanoꝝ ꝑncipuꝫ q ueritatē ꝑſuadēt ut relicta ſup
flua ſupſtitiōe/xp̄iani me veꝝ ꝑncipē recognoſcāt/pꝛioſqꝫ dos pie adoꝛenť? Pe
reāt inqt Colūba tales dij/cuꝫ ſint crudeles ⁊ imanes hoium hoſtes/q iugiter
amētia ⁊ ſtultitia moꝛtaliuꝫ letāť. ⁊ q eoſ adoꝛēt/turpiſſima moꝛte dānenť. Cō
ſenti mihi ait Auguſtꝰ/veris dijs ſacrificāſ/q ſi feceriſ filio meo ꝯiūx efficieriſ.
Reſpōdit colūba. Cuꝫ dyabolꝰ pꝛ tuꝰ/dn̄ꝫ meuꝫ ieſuꝫ xp̄ꝫ tēptaret/dixit ei. Si
ꝓcidēs/adoꝛaueris me/hec oīa tibi dabo: ⁊ dn̄s ad eum. Vade poſt me ſatha
nas/nō tēptabiſ dn̄ꝫ dꝫ tuuꝫ: Et ip̄a ſilꝛ dico tibi. Nō tēptabiſ āncillā xp̄i. Tū
Auguſtꝰ furoꝛe ſuccēſus inqt. Sacrifica dijs/ne turpiť illuſa icēdaris. Rn̄dit
colūba. Pōt mihi dn̄s meꝰ tollerātiā/vtique ꝑbē/vt oīa libenť ꝑferrā/q̄ tu mi/
nariſ toꝛmēta: Comotꝰ furoꝛe Auguſtꝰ/recludi eā ī carcerē ꝑcepit/ mādauitqꝫ
Baruge iuueni admodū defoꝛmi/vt abutereť ea. Quo cū ꝑueniſſꝫ/⁊ ꝟgini iiu
riā īferre vellet: illa ad eū ait. Ne mihi obſecro moleſtꝰ ſis: ne foꝛte iratꝰ tibi ob
hoc/deꝰ meꝰ/moꝛtē īferat. Cūpunctꝰ his ꝟbis iuuenis/ad eā ꝑtingē recuſauit.
Moxqꝫ q̄dā vrſa e cauerna vbi tenebať ieluſa fugiēs/ī carcerē ſeu lacuꝫ vbi co

Qđ de ipſa ſctā ꝟgīncl'a ēt ſcripturā ꝯmemoraſſe haud dubitādū eſt/qn̄ di xit. Hi ſunt q venerūt de calore dom⁹rechab/atq3 dn̄s nr̄ in euāgelio. Jgnē in quit veni mittē in terrā/ꝛ qd volo niſi vt ardeat. Eā igit diuina ſapia ab ipſo matris vtero amplexatā oīnō fuiſſe nō dubitam⁹:ꝛ Abiſach ſunamitē q̄ ſapia calebat/q̄q3 nunq̄3 ſeneſcit/in Agnetē hui⁹ vtiq3 requieuit ſinu. Eā obrem vt di uus refert Ambroſi⁹. Jnfantia ei⁹ cōputabat in annis: ſ3 erat ſenectus mentis inmēſa/corpore qdē iuuencl'a/ſ3 aīo cana/pulchra facie ſ3 pulchrior fide. Tā ta.n.ab ipſa pueritia fuit ei⁹ fides/vt crederet idubitato: ꝙ de⁹ ea q̄ ꝓmiſerat/ potēs foret/ꝛ adimpleret/ꝛ iccirco ſpē ſuā in futuꝝ trāſtulit. Jpſa.n.fides vni uerſa inuiſibilia eidē/iā iā an̄ oculos poſuit. ꝛ vniuerſa hui⁹mūdi deſerēs/cū fiducia deo ſe ꝑpriare ꝯſtituit. Jtaq3 Agneſ cū ad tertiū dcimū ſue etatē peruenif ſet ānū/ꝛ morib⁹optie īſtructa foret/qppe q̄(vt p̄miſſū eſt)illuſtres habēt pa rētes lr̄iſq3 ēt opā nauaret/die q̄dā dū a ſcholis reuerti ꝯtigiſſ3. ob ſummā q̄ ceteris p̄ſtabat forme elegātiā ſic i ei⁹amorē pfecti fili⁹exarſiſſe dr̄. vt eā ſibi in vxorē dari obnixe expoſtularet: Et quo id facili⁹ aſſeq poſſ3/oīa ꝑtioſiſſima or nanēta ip̄mis/diuitias/domoſ/familiaſq3/ꝛ q̄cq̄d viſu pulcherrimū foret/ꝟgi ni ſe datuꝝ ꝓmiſit. Que tn̄ oīa Agnes btīſſima veluti ſtercora recuſauit:aſ ſerēs ſe eū hr̄e ſpōſū/cui nēo merito foret p̄ferēd⁹: ꝙ ei⁹generoſitas celſior/poſ ſibilitas fortior:aſpect⁹ pulchrior:amor ſuauior:ꝛ oī gr̄a elegātior hr̄etur. Hec vbi iuuēis accepit p̄ triſtitia lecto/ꝓſternit/dein p alta ſuſpiria/amor a medicis apit. Tū Symphroni⁹vrbiſ p̄fect⁹/pr̄ iuuenis:ad ꝟgiſ petitionē/iteꝝ reuoluit. Abnegat Agnes p̄oris ſpōſi federa violare. Audito/āt ꝙ xp̄ianitatē ībuta eſſet ſacramentē:miſit q̄ eā ſuis ſiſterēt tribunalib⁹. Et p̄mo q̄dē eā blādis ſmonib⁹ ꝓuocat. deinde terrorib⁹ pulſat:Sz ꝟgo xp̄i/nec blādimentē ſeducit/nec terro rib⁹ ꝯcutit:ſ3 eodē vultu/terrētē ſilr̄ ſic blādientē p̄ſtāti deridebat aīo. Uidēs aūt Symphroni⁹ p̄fect⁹puelle ꝯſtātiā/optionē ei obtulit:vt quā mallet accipe ret. aut cū virginib⁹ dee veſte ſacrificare aut cū meretricib⁹in lupanari vitā du ceret infamē. Ad hec Agnes btīſſima. Cū inqt dn̄i mei ieſu xp̄i virtutē ꝛ potē tiā noueri/ſecura tuas ꝯtēno minas/indubitato credens/ꝙ neq3 tuis idolis ſa crificē/neq3(cū mecū ſit cuſtos angelis dn̄i)malis fordib⁹polluar. His dictis percit⁹ ira īſan⁹ iudex. eā nudā ad lupanar ꝑtrahi iuſſit. At vbi btā virgo ve ſtib⁹ exuta eſt/ſtatim crine ſoluto/tātā capillis denſitatē ei⁹ diuia gr̄a cōceſſit/ vt meli⁹ illoꝝ fimbrijs/q̄3 veſtib⁹ tecta videret. Jntrogreſſa qdē Agnes turpi tudis locū/Angelū dn̄i p̄paratum inuenit. q eā mox tanto lūmie pfudit/vt pre magnitudine ſplēdoris/a nemine ꝯſpici poſſet. Cūq3 ibidem in orōne ſe pro ſtraſſet. Ecce ante oculos ſtola cādidiſſima oblata eſt. qua illico arrepta/induit ſe Agnes. Uerū cū prefecti filius/exercēde libidinis ſue gr̄a/ Lupanar ingreſ ſus eſſet. Dyabolo p̄focāte/ſtatim extinctus eſt. Quē poſtea q̄3 virgo/precibus vite reſtituiſſet vehemēſq3 ex hoc/a templorum pontificibuſ ſeditio exorta fuiſ ſet. Aſpaſio vicario/protinus traditur puniēda:Qui vbi cōpromiſum ignē pre parari iuſſiſſet/Agnetē beatiſſimā/in medio iactari precepit. Tum Agnes in medio ignis/expāſis manibus ad dn̄m orauit/dicēs. Benedico te pr̄ oīpotēs: q2 per filium tuum vnigenitum ieſum xp̄m/euaſi minas impiorum hominum/ ꝛ ſpurcitias diaboli impolluto calle tranſiui. Benedicto te pater/p̄dicāde/qui ēt inter flāmas/intrepidā me ad te venire permittis. Ecce qđ credidi/iā video/

qđ ſperaui/iaʒ teneo/quod ꝯcupiui/manibꝰ iā ꝯplector. Te igiť labijs ꝯfiteor te corde/te totis viſceribꝰ cōcupiſco: Ecce ad te venio viuū/ꝛ verū dūʒ: q cum dn̄o nr̄o ieſu xp̄o filio tuo/ꝛ ſpū ſctō viuiſ ꝛ regnaſ ī cūcta ſeculoꝝ ſecula: amē. Uix agnes ꝟgo hec effata ē: cū ignis ita extictꝰ ē: vt ne icēdij quidē tepor remāſerit. Tūc Aſpaſiꝰ vicariꝰ/populi ſeditionē veritꝰ: mox ī gutur ſancte ꝟginis gladiuʒ īfigi ꝑcepit: Atqꝫ hoc exitu roſeo/ſui ꝑtioſi ſanguinis rubore pfuſa xp̄s eā ſibi ſponſaʒ ꝛ mātyrē ꝯſecrauit. Propť hoc agnes āno tertiodecio etaťſue/duodecio chalēdas februarias/mortē ꝑdidit/ꝛ vitā īuenit/qꝛ ſolū vite dilexit auctoreʒ. Hora itaqꝫ qua celos ſctā Agnes penetrauit/tātꝰ terremotꝰ/cū eēt nimia celi ſerenitas/tātiqꝫ nimbi ꝛ coruſcatiōeſ/ac tāta fulgura ꝛ tonitrua extitere: vt maria pars īſani populi expiraret. Sepultaqꝫ fuit a parētibꝰ ītra vrbeʒ cuʒ mario oiuʒ fletu/tātoqꝫ gemitu quāto vnqꝫ antea quiſqꝫ a romāis/ pp pietateʒ factitatuʒ fuerit: Dū aūt eiꝰ parētes aſſiduis ꝑnoctatiōibꝰ/ ad ſepulchruʒ ipſiꝰ vigilarēt/poſt octauuʒ ſui martyrij diē/ī medio noctis ſilētio/viderūt exercituʒ ꝟginuʒ/q oēs auro textis cicbladibꝰ idute/cuʒ quodā īgēti lumine ꝑtrāſibant. Quas iter/viderūt btīſſimā Agneteʒ ſimili veſte fulgētem/ꝛ ad eius dexteraʒ Agnuʒ niue cādidiorem: Qđ cum vidiſſēt parētes/ī magno mētis ſtupore protinus īcurrerūt. Quibꝰ beatiſſima agnes hillari vultu blādaqꝫ voce/ ait. Nolite đ me dormiēte/ī ſimilitudinē gētiū ꝯtriſtari nec flere. ymo cōgaudete mecuʒ/ qꝛ mortua minime vt me exiſtimatis ſuʒ: Sʒ ſi me vnqꝫ amatis/ ſi vr̄is fui īſtituta monitis/ne mee tāte gl'ie īuidere videamini Habeo eiʒ/hic multas vt videre poteſtis matres/ſorores/affines/ſodales/quas ātea neſciebā/ cuʒ quibus certe vnā ꝟginitatis palmā accepi. Miſeremini fortaſis mei/qꝛ mūdum/ꝑ tot tātaqꝫ tormēta reliq/ Et ego potius vr̄aʒ ſorteʒ doleo/quoſ adhuc ſeculi cācer/icludit/quos quottidie ī acie ꝑliantes nūc ira/nūc auaritia: nūc libido/nūc varioꝝ ī cētiua vitioꝝ pertrahunt ad ruinaʒ: Me autē/cuiꝰ exituʒ/ angeloꝝ turba cōmitata ſuʒ/cui ꝛ chriſtꝰ obuiā occurrit/letamini mihi: Grauamini pterea vos potius/qꝛ diutius ī iſto tabernaculo mortis ſubſiſtitis: quia qꝫ diu hic immorari cōtigerit/peregrinabimini a dn̄o/Igitur mecuʒ letamini ꝛ iterum ꝯgaudete/quia me tenebre nō comprehēdēt vlle/ ymo quia de tenebris ad lucē migrās/iter fideꝑ icipiētis ardorem/cōſumati martyrij accepi coronā. His dictiſ agnes pertrāſijt: Que quideʒ viſio/ab oībus querviderāt/vbiqꝫ diuulgata fuit. Huiꝰ itaqꝫ ſctiſſime ꝟginis: quāta fuerint merita/ vel ex hoc marie cōprobaſ iuditio: qꝛ eiꝰ ope/Cōſtātia cōſtātini auguſti filia a lepra curata fuerit: ac qcūqꝫ credētes ad eiꝰ tumuluʒ aduenere/ſalui facti ſint/quacūqꝫ īfirmitate detēti eſſent. Hāc igiť tā ſancte ꝟgūcule vitā legāt ꝛ imiteť ꝟgines/ vidue/mōachi/ ſacerdotes/ ceteriqꝫ fideleſ oēſ: Que ſic ī xp̄o ī celis optie viuit: ſic ꝛ ī boriuʒ vi ctura/ꝑ monimēta/eſt. Breuis vite ſpatiū/eterna memoria cōpenſabit.

¶ De ſancta Emerentiana virgine ꝛ martyre. cap. xcvii.

Emerentianam autem virginem martyremqꝫ Romanam: predicte beatiſſime Agnetis collectaneā: poſt triduuʒ/a paſſiōe ipſius virginis agnetis/ab ipſis lapidatam fuiſſe/martyriiqꝫ coronā ꝑmeruiſſe traditū ē. Cuius vero generis/aut quoꝝ parētū duxerit originē/ī certū habemꝰ. Eā tn̄ ex generoſo claroqꝫ romāoꝝ ſanguie ꝓcreatā digne credideri/duʒ eiꝰ īſignē pietateʒ ītuear in nobiliſſimā Agnē/atqꝫ fideꝑ ardorē ī deū:

Hec eteiʒ p̄ꝛeꝫ nobilitatꝫ ⁊ ꝟginitatꝫ īſignia/eiʒ nec duʒ xp̄iana ſed cathecumi
na tātuʒ haberet̄:ex ei⁹ actib⁹/vnicuʒ tm̄/ſed laudatiſſimuʒ refferam/ad ipſius
oēm vitaʒ cognoſcēdā/eiq̄ꝫ claritateʒ meritā ipendēdaʒ: ſat erit. Pōpa ſane fu
nebꝛi/Agnetꝫ parētes(romano moꝛe(ipſi⁹ ſacratiſſimuʒ coꝛp⁹ ſepelliebāt:maxi
ma ſuoꝝ parētuʒ/affiniūq̄ꝫ/ac ceteroꝝ amicoꝝ multitudīe ſubſequēte/ quum ſe
plurimi gentiliuʒ ob xp̄ianoꝝ odiuʒ inimicitiāq̄ꝫ/i eos non alit/q̄ꝫ iſenſiſſimos
reypu.romāe inimicos irrūpētes/i mediuʒ dediſſent:⁊ iſolēti audatia/i ipſos
parētes alioſq̄ꝫ ſāctas ſexequias honeſtātes/cōuicia/⁊ iꝓꝓeria multa/atq̄ꝫ la-
pides iacerēt:eos ob hoc ab offitio funeris ꝑturbare ꝓcurātes. Qđ quuʒ iter
lugētes Emerētiana ꝟgo ꝯſiſteret/illico vrgēte pietate comota: triſtis nimiuʒ
oblita ſexus/honeſtatiſq̄ꝫ/ac lugubriuʒ veſtimētoꝝ quib⁹ obtecta erat/ pati nō
potuit.qn ymo repēte/mediā inter turbaʒ/⁊ diſſonos iperite multitudinis cla
moꝛes/ipetuoſa pꝛoꝛupit/⁊ eā ꝑſtāti aīo/atq̄ꝫ fidev ardoꝛe/necnō ⁊ audaci vul
tu/facieq̄ꝫ toꝛua/minitari cepit.q̄ꝫ fideles chꝛiſticolas ab offitio pietatꝫ tā iſēſe
ꝑturbare aniterent̄. Ea ꝓp īſan⁹ ipſe populus/moꝛ ꝯtra eaʒ tāq̄ꝫ i deteſtabile
genus tumultuoſo ipetu iſurgens/diſſonis clamoꝛib⁹/ꝯclamare cepit dicens:
Quare hoc peſſimū gen⁹ nō vrbe oīno pꝛopellit̄ aut fluctib⁹ pꝛecipitet̄:aut cer
te lapidib⁹ obruat̄: Atq̄ꝫ furoꝛeʒ ſuuʒ in ipſaʒ ꝯuertentes oēʒ lapidib⁹ eaʒ in
ſequi ceperūt. At ipſa apud ſepulchꝛuʒ btiſſime agnetꝫ i terraʒ poplitib⁹ fixis/
⁊ oculis i celuʒ erectis iter ipſos populi clamoꝛoſos tumult⁹ atq̄ꝫ inumerās
lapidātiuʒ ꝑcuſſiones ⁊ vulnera/iuictaʒ vſq̄ꝫ ad moꝛteʒ tenuit paciētiaʒ: Dice
bat autē ſe minoꝛa ſuſtinere q̄ꝫ meruiſſꝫ toꝛmēta: Unde haud dubiū ē Emerē
tianaʒ ꝟgineʒ hanc ſuo i ſanguīe fuiſſe baptizatā:qm̄ pꝛo iuſticie defenſione
duʒ ꝯfiteret̄ dn̄ʒ moꝛteʒ ꝯſtātiſſime pertuliſſe viſa ē. Eadem q̄ppe hoꝛa qua
emerētiana ꝟgo pꝛo chꝛiſto obcubuit maxie coꝛuſcatiōes tonitrua ac fulgura
fueē ob qđ ⁊ maximā mltitudinē periſſe tradūt: Un̄ ob hoc factū fuiſſe dicit̄:
vt deiceps null⁹ gentiliū ſepulchꝛis ſctoꝝ aliq̄s penit⁹ iniurias iferre pſūpſe-
rit. Parentes ꝟo Agnetꝫ nocte cū ſacerdotib⁹ venientes hui⁹ ſāte ꝟginis Eme
rentiane reuerent̄/coꝛp⁹ rapientes cū hymnis illō i ꝯfinio Ageli ſācte Agnetis
depoꝛtarūt atq̄ꝫ ibideʒ aromatib⁹ ōlibutū ſepellierūt. decio chalendas febꝛua
rias. Quo q̄deʒ die ei⁹ āniuerſalis ſolemnitas celebꝛis apud xp̄ianos habet̄.

¶ De ſancta Eulalia virgine ⁊ martyre. cap. cxviii.

Eulaliā ꝟginē ſiſr natōe hi
ſpanā/maximiāi ꝑncipis/ac
mācelli pape euo hoc ē ter
tio ⁊ trecenteſſimo a natali
xp̄iāo āno:apō barchinonā vl' vt aliꝗs
placʒ emeritā hyſpāiaꝝ vrbē/tio ſup
decimū vite ſue āno/glorioſiſſimū pꝛo
dn̄o ꝑtuliſſe ferrūt mātyriū: Hec aūt/
q̄b⁹ parētibus/aut quo ex genē/ſiue no
bili/ſiue ignobili oꝛtū/ ōdurēit/ignotū
habet̄. Fuiſſe tn̄ fēuētiſſime fidei ꝯſtat
q̄ꝫ nō ſolum diuitias/ſed ⁊ ſe ipaʒ dn̄o
ab iꝑa pueītia obtuliſſe viſa ē. Quippe

¶ De ſancta leocadia hiſpalēſi virgine ⁊ martyre. cap.xcix.

LEocadia ꝟgo ſimilit̃ hiſpalēſis/ex nobiliſſia vetuſtaqꝫ Tolletana
vrbe oꝛiūda/⁊ ipſa eodē Euo/ſicut Eulalia/ ſua ardētiſſia fide atqꝫ
īſigni ꝟtute de ſe tēpoꝛaneis atqꝫ poſteris letuꝫ ſpectaculū ꝓbuit:
⁊ ipſa ꝑpulchꝛū fideꝝ/⁊ ꝯſtātie teſtimōiū reliqd ꝑhemne/ob qđ/vt
i ꝑpetuuꝫ vſqꝫ/ei9 ſctitatꝫ fulgidū nomē ꝑcipua coꝛruſcatione ꝯueniat/aliq̄/licet
pauca/hic memoꝛie gr̃a īferre dignū duxim9: Nā cuꝫ ꝑdicaret atqꝫ ꝯſiſteret ſe
xp̄ianiſſimā foꝛe a ſacrilego ꝑſide Datiāo ſimilit̃ ēa ī vrbe ꝯpꝛehēſa/mox in te-
terrimū carcerē/ꝯiecta ⁊ truſa ē. Ubi cū dira eiuſdē carceris cuſtodia/diu ma-
cerata fuiſſꝫ: Et ipſa tādē/cuꝫ audiſſꝫ/duros ac grauiſſios/imaneſqꝫ btē eulalie
ꝟginis/ac reliquoꝝ martyꝝ cruciat9 ⁊ toꝛmēta/genib9 ī terrā poſitꝫ/ī oꝛatiōe ꝑ
ſiſtēs/ſic īpolutuꝫ xp̄o reddidit ſpirituꝫ: quīto. vꝫ id9 ꝺcēbꝛes. quo quidē die/
ei9 āniuerſaria a fidelib9 ſolēniter celebꝛant. vt pote q̄ ītegrā deo eiuſqꝫ filio
dn̄o nr̄o ieſu xp̄o ſuauit fidē/cui9 ⁊ nos fide/⁊ charitatꝫ ꝑſeuerātia optam9 par
ticipes eſſe.

¶ De ſancta Juſtina patauina virgine ⁊ martyre. cap.c.

IUſtina ꝟgo nō ſoluꝫ noie/
ſꝫ vt diu9 plato ſcripſit/ ab
rei effectu ſic appellata/ na
tiōe italica/ex patauia inſi-
gni vetuſtiſſiaqꝫ āthenoꝛiſ vrbe/haud
ꝓcul/a radicib9 alpiū ꝯſtituta originē
ducēs/ Diocletiāo ⁊ mariano ꝑncipi-
b9 romāis īꝑātib9/ Marcelloqꝫ pōtifi-
ce ī cathedra petri ꝑſidēte/circha ānū
ſalutꝫ nr̄e octauuꝫ/ ſupꝛa trecenteſimū
apud eandem oꝛtus ſui vrbem//mar-
tyriū ꝓ xp̄o ꝑferrēs/ illuſtrioꝛē ſui ge-
neris reddidit vrbē: Hec eſto/ignorēt
noīa a qb9 ꝓgreſſa fuēit parētuꝫ nec ex q̄ fuerit eiuſdē vrbiſ familia/ī dies nr̄os
venerit/ſatꝫ ad ei9 nobilitatꝫ laudē /ē nouiſſe eā/ xp̄ianoꝝ tū potētiſſimoꝝ parē-
tū fuiſſe filiā: Que iter generoſas ſui ſeculi femias/⁊ ꝑclara īdole/ſpectataqꝫ e-
ruditiōe/atqꝫ ſctiſſima fama effulſit pꝛeclariſſima ī cui9 plane mēte/⁊ ſacre reli
giōis īſtātiā/ac ſobꝛiū ſapie culmē xp̄s ſibi dignuꝫ collocauit domiciliuꝫ/vere
vtiqꝫ dignū: ī quo xp̄s ꝺlegerit tēplū: Erat eteiꝫ tot/tātiſqꝫ meritꝫ oꝛnata/oꝛōni-
b9/ieiunijſ/ac puritate referta/vt oī lapide ꝑcioſo/lucidioꝛ appareret. Juſtitieqꝫ
adeo cultrix īſignis vt merito eidē iuſtie nomē diuinit9 indituꝫ fuiſſe ꝯſtari vi
deret Inerat ei qdē/ſingularuꝫ reꝝ/⁊ perſonaruꝫ quedā equiſſima diſtributio/
Sciebat quid deo īpꝛimis/quid ſctis/⁊ coequalib9 reddere deberet: quid pꝛo
ximo ꝯpeteret: qd ve deniqꝫ oib9 ꝯgrueret. Nouerat nāqꝫ/Juſtuꝫ eē deum co-
lere/⁊ diligere ex toto coꝛde/⁊ ex tota aīa/⁊ ex tota ꝟtute. Sctōs deide ⁊ coeq̄
les/honoꝛare/ſuꝑbū nō eē/ſꝫ magis hūilē ⁊ mitē/ ꝓximos tāqꝫ ſe diligē/ inimi-
coſ odio nō ꝑſequi/ymo ꝑꝑ deū amare. Subiectā ſe eſſe maioꝛib9/ac ēt etate ꝓ
cedentibus/Et vt omnē iuſtitiaꝫ īpleſſe videretur atqꝫ pꝛoteſtaretur/ ea omnia
tanq̄ꝫ obſequia deifica pꝛo virili ſua adimpleuit. Didicerat nēpe a paulo dictū
de xp̄o fuiſſe. Jpſe ē nob̄ a ꝺo iuſtitia/⁊ iuſtificatio/⁊ ſctificatio/⁊ redēptio atqꝫ

par/⁊ dilectio. Jmꝑabat igit̃ tūc vniuerſo orbi ſeuiſſimꝰ/ diuꝫ maximianꝰ ceſar
⁊ auguſtꝰ. Qui quū apd̾ patauiuꝫ moras traheret iuſſit ſibi ĩ cāpo mãtio(q nūc
vt reor vallis cāpꝰ appellat̃)tribunal ꝑparari. vt illic d̾i ſctõs apd̾ iouis mari
tēplū ĩterficeret/ſi ſacrificare abnuerēt. Hic btiſſima tūc iuſtina/quū d̾ ſuo vite
liāo ꝑdio ad viſitādos dei famuloſ ꝓperaret/ a militibꝰ repēte ꝯprehēſa ſacri
lego tyrāno preſētat̃. Quā ita agreſſus ē ĩꝑator. Nomē tuū:tuāqꝫ ꝯditiōeꝫ mi
hi/o bōa puella oro vt ĩdices. Cui illa hillari vultu. xp̄iana ĩqt ſuꝫ/iuſtiaqꝫ vo/
cor. Ad quā maxianꝰ. An neſcis xp̄iāos oēs ĩpie ageē/pie ñ collere deos ĩmor
tales? ymo tam māiſeſtas eoruꝫ ꝟtutes ꝓterue ꝯtēnere/ legeſqꝫ patrias trāſ-
gredē:qs d̾ꝫ vnūquēqꝫ ſub romāo ĩꝑio ꝯſtitutū/ita ad vnguē obſuare/ vt res
nouas temeraria ꝑſūptiōe ſcrutari nō videat̃? Preſerti cū alegibꝰ capitalis pe
na aduerſus eos d̾cernat̃:q ſm leges ⁊ ꝯſuetudies pr̃ie/ĩmortales d̾os nō ve/
nerāt̃? Ad quē Juſtia/Miror prudētiā tuā/quū claꝝ qd ⁊ vtile facinꝰ ꝑdictiōe
iſtoꝝ tuoꝝ deoꝝ factū vnq̄ꝫ fuiſſe ꝓditū ſit ⁊ ſepenūero (vt ex hiſtorijs colligē
potes)ipſos egrotātibꝰ ſalutē ⁊ vitā tāq̄ꝫ dij crediti ꝓmiſiſſe ꝓditū ē/qui poſt
modū ex euētu ⁊ morte lāguētiuꝫ/nō dij ſꝫ demōes peſſimi ꝓditi ſūt: Vnde ⁊
ab oĩpotēte d̾o iā cū tēplis ⁊ ſuis ſimulachris oĩno deijci cepti ſūt. Obſecro ꝑ
deuꝫ meū/dic mihi/vbi nā ē/iā oraculuꝫ delphicuꝫ:qd̾ magna dudū ueneratio
ne/a maioribꝰ tuis greciſqꝫ hoĩnibꝰ collebat̃? Vbi illa Jouis effigies magna:
quā/decꝰ uniuerſe gretie fuiſſe dicunt? q̄ diuinitꝰ fulmĩe iecto cōflagrata fuit?
Sicqꝫ capitolio ioue:qñ iā q̄drigētis ānis/una cū ueſte tēplū ꝓhibet̃ exuſtū?
Et quomō eos adorare me iubes/ut me adiuuēt/ q ſibi ipſis ꝓdeſſe haud po/
tuerūt/nec ſe/a picul' d̾fēſare ualuerūt? Vos āt his d̾ceptiōibꝰ irrretiti/creatore
relicto/creaturas falſo colitꝭ. Tu āt ſi veri creatoris ĩuiſibileſ ꝟtutes ꝯſideraref
qbꝰ oĩa replet/oĩbuſqꝫ adeſt. oĩa gubernat ⁊ ꝯtinet/ĩpijſſĩas ⁊ turpiſſĩas vtiqꝫ
fabulas ꝓhiceres/⁊ ad ĩpꝫ veꝝ ⁊ viuū deū te ꝯuerteres/q ſi de eo pio aĩo/ac re
cta ſētētia ſētires. vt nō ĩ ſimulachris/aut alia ĩani matia/ĩpꝫ honorādū adorā
dū ve eē mĩme putāes/atqꝫ rectā xp̄i fidē ⁊ ꝟtutē āplexari velleſ/haud dubito
qn te ad ſuā ſimilitudīeꝫ quātū homĩni poſſibile ē/ ꝓtinꝰ adducēt. Ad hec ma
ximianꝰ. Quid ꝟboꝝ ꝓlixitate mea ĩqt reffellis dicta? Acced̾ ⁊ Joui magno d̾o
ſacrifica/vt tue q̄ as ꝯſulere iuuētuti? Rñdit illa: Dixi iā tibi xp̄ianā me eē:me
qꝫ illi ſacrificiū offero/q dixit: Ego ſuꝫ via ꝟitas ⁊ vita/q credit ĩ me/nō moriet̃
ĩ eternuꝫ huiꝰ vera ꝓmiſſio apd̾ me ĩcōcuſſa tenet̃: ⁊ nullꝰ vnq̄ꝫ ĩpaꝫ ꝑfitā ſen
tētiā/ab eiꝰ amore poterit reuocare. Sꝫ ſi q̄ tibi ſūt exq̄ſita tormēta/ĩ xp̄i āncilla
exercē feſtia. Quid moraris? Cupio eteni ad eū trāſmigrare/q me ab ĩpis cuna
bulis ſibi ꝯſecrare dignatꝰ ē. Ait maximianꝰ: Niſi ſacrificiū ioui magno obtu
leris/gladio te punitā reddā. Tū Juſtina: O mētiſ ĩops/obſecro audi/⁊ ad te
aliquātuluꝫ reuertere:quia dij quoſ me adorare ſuades/nō dij ſꝫ demōes ĩpiſ
⁊ deceptores ſunt. ꝑſci eiꝫ ſapiētes ſeculi/qui ſe oĩa ſcire iactitabāt/quū deū co
gnouiſſēt nō vt deuꝫ glorificauerūt/aut gr̃as egerūt/ſicut nr̃ apoſtolꝰ ait:ſꝫ ob
tenebratū ē ĩprudēſ cor eoꝝ/dicētes ſe eē ſapiētes/ſtulti ĩuēti/creaturas/nō crea
torē collētes/atqꝫ alios id ĩpm facere docētes/vniuerſuꝫ genꝰ hūanū ꝯtamina
uerūt. Ago ego itaqꝫ ĩpſi d̾o meo gr̃as/q me ſuaꝫ hoſtiā accipe/⁊ ĩ āncillaꝝ ſua
rum numero me aſcribere dignatur:oĩa tormentoruꝫ genera/parata ſuꝫ ꝑferre/
Cuꝫ eiꝫ ꝯcertamē hoc formidē/qñ ĩpe dñs meꝰ ieſus xp̄s ꝓ hūano genē ſuū ef/

Ab iſto vi/taliano ma/gnifica vi/telianoruꝫ mediolanē ſiū originē ⁊ nomē accepit.

fudit ſanguinē. Nā deuotiōis marie ē maria ſuſtinē: atq₃ igētis ꝟtutꝭ ē igen
tia ſupare. Si dō meo ⁊ ieſu xp̄o q̄ ꝑ me pati nō ē ōdignatꝰ placuerit me ꝑ eiꝰ
amore mori etſi ex ipiꝰ pēdet arbitrio vt moriar: age vt lubet. poteſtatꝭ eūm ē e-
mēdare: ꝯditiōis āt ſubiacere. Regis ē onus iponē ⁊ militꝭ ſuſtinere. His au-
ditis iuſſit ipator btā₃ ꝟginē gladio extigui. Cu₃ āt ſpiculator Iuſtine lateri
gladiu₃ īfixiſſ₃. p vnā ferme horā eleuatꝭ i celu₃ oculiſ vniuerſis aſtātibꝰ i hūc
modu₃ ad dn̄₃ orauit. Suſcipe dn̄e ieſu xp̄e aīa₃ meā q₂ te ſolū dilexi ⁊ te cō-
cupiui ⁊ iccirco tui iuris eē ōſidero ⁊ gliſco: ⁊ cu₃ nullū p̄ter te amatorē q̄ſiue
ri₃ ita fac vt ad te ſolu₃ pueniā: Poſt hec cu₃ ſe crucis vexillo ꝯſignaſſ₃ btiſſi
mu₃ dō emiſit ſpiritū. Quā xp̄iani ardore fidei ō medio aufferētes eiꝰ venera
bile corpuſculū aromatibꝰ ꝯditū nō lōge ab eodē loco ſepellierūt. Cuiꝰ plane
ꝟtutu₃ mōumēta tot ⁊ tāta extitere. vt ipſa₃ ſuā patauinā vrbē ⁊ ꝟtute glīa ⁊
āplitudie illuſtrata ⁊ aucta reliquerit. Eqdē huic ipſa ſua ciuitas liqdo ꝯſtat
plus ōbere q̄ eam ⁊ ſanctitate ⁊ vite moribꝰ ornauit: q̄₃ Anthenori troyano q
eā ꝯdidiſſe hiſtorie tradūt. Ipſa edepol ſibi ſine iniuria illō Ceſareanū vēdica
re pōt. v₃ veni vidi. ⁊ vici. Ad vos o ciueſ mei vtiq₃ veni: vt patrōa pſi₃ vidi: vt
vrbē miraculiſ ⁊ ꝟtutibꝰ ornē. vici: vt vos odiētes affligēteſq₃ diſcipē. Ego i
quā ſu₃ iuſtia patauinoꝝ matꝭ vrbiſq₃ totiꝰ tutrix. Ergo meas q̄ſo erigite ſta-
tuas ⁊ tales qdē: q̄ oēs cedē dicantꝭ. Exiſtimātes poſtmodū patauini nō mo-
dicu₃ ſibi poſteriſq₃ ſuis afferre glīe q̄ penes ſe alta paſſaq₃ iuſtia ſit. quā ex
euidētiſſimis ꝑdigijs ⁊ ſignis ſctiſſimā arbitrabātꝭ. Ne igratitudis vitio no-
tarenī aut eiꝰ mēoria diluereꝭ iouis tpl₃ igēs ⁊ pre ceteriſ vrbis illiꝰ mirabile
eide₃ ōdicauē noīq₃ ꝯſecrauē ſuo ipſiꝰ āt ſctiſſie relige ea i baſilica ſeu tēplo
digno nūc ſuātꝭ honore. Illāq₃ nō modo religioſiſſimi ſcti bn̄dicti mōachi ni-
gri loci illiꝰ icole ſ₃ ⁊ vniuerſa patauia ciuitas tāq₃ peculiarē patronā ⁊ domi
natricē amplectūtꝭ venerātꝭ ⁊ colunt. veluti de vrbe ipſa deq₃ ciuibꝰ oībꝰ bene
meritā: cuiꝰ ſacratiſſimu₃ nomē p tot religioſiſſima mōaſteria i vniuerſa ꝑpe
italia ac ēt ex celebratꝭ. ¶ De alia ſctā iuſtina ātiochēa ꝟgine ⁊ mā. cap. c i

IUſtina antiochena eiꝰ no-
mis ſecūda ꝟgo ⁊ martyr.
⁊ ipſa eadē piculoſiſſima p
ſecutiōe diocliciana ſua in
vrbe ab eutelio nocēte iudice inocēter
vna cū Cypriāo pōtifice ⁊ doctore pro
xp̄o occiſa aulā celeſtis regni ppetuo i
trauit victura triūpho. Hec etei₃ Eu-
duſij optimi ciuiſ atq₃ laudāde vite vi
ri l₃ gētilis filia fuit q̄ i oi vita ſua ſēp
patefecit virili quodā robore gn̄oſu₃ i
ſe eē aīu₃ q̄ ⁊ ſua i adoleſcētia viā xp̄ia
ne religiōis vna cu₃ gēitore ſuo atq₃ fa
milia a diacono quodā noīe p̄lio audiētes ab optato ſctō ep̄o i xp̄i noīe bapti
₃ati ſūt. Iuſtia āt vti p̄ceteris adoleſcētulꝭ formoſitate oris ⁊ corpis venuſtate
hēbatꝭ iſigniſ ſic baptizata xp̄oq₃ ꝯſecrata iclite pudicitie ⁊ ſctimōie ſpecimē re
putebatꝭ a xp̄ianis nec aliud p̄ter xp̄m ⁊ eccleſiā ſtudio curabat precipuo. q̄₃ vt

pdictiõis ptrahere dicaris: Beatꝰ cyprianꝰ reſpõdit: Aliquãdo i pditionẽ de-
monuȝ deuolutꝰ/mltos luxurioſos efficere curaui: ſȝ ſaluauit me deus/p virgi-
neȝ iſtã ſuaȝ iuſtinã/quã magicis artibꝰ demẽtare conatus fuerã: ipſa aũt ſuis
orationibꝰ ſuiſue comonitionibꝰ ad xpm me ꝯuertit. Quibꝰ auditis/furore re-
pletꝰ comes/illico beatũ cyprianuȝ i eculeo apẽdi ꝛ exũgulari ꝑcepit. beatã ve
ro ꝟginẽ Iuſtinã/tãq̄ vniuerſe vrbis peſtẽ ſueſtiſſimã/poſt alapas/ꝛ crudelẽ
ac inmaniſſimã neruoꝝ ceſſionẽ/reuinctã/puluereq̄ ꝯſperſam/ pugnis ꝛ calci
bus punctã/atro carceri cuſtodiẽdaȝ obſeruãdamq̄ deſignat. Interea que eiꝰ
ſenſerãt captiuitateȝ ꝛ tormẽta ꝟgines/ad deuȝ expoſite/manibꝰ cõplicatis/ge
mitibꝰ ꝛ lachrymis ſalutẽ matri ſue Iuſtine ac epo ſctõ/orare nõ deſiſtebant.
Poſt aliquot ꝟo dies i pñtia iudicis aducti/i ſartaginẽ ferreaȝ eos iuſſit ipo-
ni/ac torqueri/deinde pice ꝛ cera/ac adipe liquefactis/ꝑfundi mandauit. Ubi
cum alacri vultu/ſine vlla prorſus leſione deo oĩpotẽti laudes decãtarent: A
thanaſius idoloꝝ ſacerdos/inuidia comotus iudici dixit. Uideo magnifice iu
dex hãc nr̃am vrbeȝ funditus ruituraȝ ac iterituã/ſi hos ſupuiuere permiſe-
ris. Igitur ſi placet tue claritati/ego noie/deoꝝ ſublimiuȝ protinꝰ deſtruã ꝟtu
tem iſtoꝝ ſacrilegoꝝ chriſtianoꝝ. Cumq̄ temerario auſu ſartagini apropiquaſ
ſet/ꝯfeſtim e ſartagine ignis erũpẽs/cũctis cernentibꝰ illum cõſumpſit. Tum
comes vidẽs miraculuȝ. dixit de ſacerdote idoloꝝ: Abeat ſibi: Se miſerũ ꝛ ni
miuȝ temere/in ſuo ſe vulnere cõcidit. Accepit aũt idem comes tot tantiſq̄ mi
raculis/que deus i ſeruis ſuis opari dignatus fuerat. Scripſit diocleciano im
peratori: quid ſup eiſdeȝ iuberet: Qui mãdauit eos Nichomediam trãſmitti/
atq̄ ibideȝ gladio aiaduerti/ Erat tñ nichomedie theonicus nobilis vir chri
ſtianus/is cũ videret/tam crudelibꝰ atq̄ inmanibꝰ ſupplicijs cyprianũ ꝛ Iu-
ſtinã affectos/ad decollãdũ adduci/ꝯſtãter ꝛ libere accurẽs magno fidei ar-
dore oſculatꝰ ẽ cyprianũ. Quod cernẽs cognatꝰ regis/ira ſuccẽſus/egit/vt cuȝ
cypriano ꝛ iuſtina pariter decollarent. Eoꝝ ꝟo corpora feris ꝓiecta/p ſex di-
es iſepulta mãſere/Quidã xpiani naute nocte rapuerũt ſanctoꝝ corpora/ ꝛ Ro
mã vſq̄ pduxerũt. Ruffina aũt venerabilis matrõa/illa excipiẽs/aromatibꝰ de
libuta. reuerẽter ſuo ipredio ſepelliuit. Atq̄ ita ad edificationẽ nr̃aȝ btiſſimor
martyrũ cypriãi ꝛ Iuſtine diuinos agones iquãtuȝ potuimꝰ hoc i loco breui
ter explicauimꝰ.

¶ De ſancta Iuliana virgine ꝛ martyre. cap. cii.

Iuliana virgo nobiliſſima
natione Aſyana/ex Nico-
media bythinie prouĩcie i
ſigni vrbe oriunda/inter ce
tera demonis eque victrix. Diocletiãno
principe romanis ꝛ oriẽti ipante/circa
annuȝ ſalutis nr̃e decimũ ſupra trecen
teſimuȝ/i illo miſerabili fedoq̄ pſecu-
tiõis ſpectaculo/ ea i vrbe marie ipius
ꝑncipiſ iuſſu excitato/ ꝛ ipa cũ imũera
bilibꝰ/ad ꝯſequãdã (ñ piturã laudẽ) ſȝ
future btitudinis gl'iaȝ tam perſeuerã-
ti aio/tãq̄ forti pectore i mortẽ vſq̄ ve

nire maluit/q̄ʒ venerandiſſimum ſue virginitatis ꝓpoſitum violari ꝑmitteret.
Hec aūt q̄bus ꝓcreata ſit parentibꝰ aut aquo ſacerdote xp̄i fuerit inſignita ca
ractere/me legiſſe nō memini:nobiliſſimoꝝ tn̄ ac ꝑpotentiſſimoꝝ ꝯdictionē ha
buiſſe cōpertum eſt. Que quū eminētiſſimi et apꝛimeuo eſſʒ ingenij ac bonaꝝ
lraꝝ appꝛime erudita euaſiſſet adoleſcētula:diuino afflata ſpū cognouit/ſuos
gētiles deteſtabili quodā erroꝛe detineri/⁊ in imāe ꝑcipitiū quottidie d̄trudi.
Unde ſalutē ſuā/q̄ſitura/furtim baptizare ſe fecit. Qd̄ vbi eius genitoꝛ intelle
xiſſet/ipſam virguncula forma eximiam/xp̄ianitatis ſacramentis foꝛe initiataʒ/
vehementer idoluit. Ueruʒ vt eā/ab ipſa ſctiſſima oppinione reuocare poſſet/
mox eā Eruſio iuueni nobiliſſimo ac ſplēdido in matrimoniuʒ copulauit:ſpe-
rans/nuptiarum lenocinijs/ſanctam eiꝰ voluntatē inmutare. At virgo quo plu
ra ad eius volūtateʒ labefactādaʒ/a parētibus fiebant/eo quottidie feruētioꝛe
aīo ad religionem xp̄ianam ferrebat̄. Jugiter etenim expoſtulabat/ſollicitecꝫ/
ac vigilāter exoꝛabat/vt dn̄i voluntateʒ/in cūctis vite ſue motibꝰ/atqꝫ cogitati
bus/perficere poſſʒ. Jam nēpe didicerat dn̄ʒ deuʒ hominū obſequijs minime
indigere/ſed ipſi potiꝰ ſui auxilij/Un̄ ſemper apud ſe illā dn̄i ſententiaʒ ſūmo
pere excogitabat. Si vis ad vitaʒ venire/ſerua mādata. Didicerat preterea ſcri
ptum eſſe/mādata eius deſiderabilia ſuper auruʒ ⁊ lapidem pꝛetioſuʒ nimis/⁊
dulcioꝛa ſup mel ⁊ fauum quoniam in cuſtodiēdis illis retributio multa. Et
iccirco/cū admodū pꝛudētiſſima virgo eēt:nō tantum deſyderaſſe videbat̄/qd̄
iuſſum erat:q̄ʒ illū q iuſſerat:nec quātitatem imperij/ſed imperātis ſemꝑ cogi
taſſe viſa eſt dignitatē. Un̄ ſingulis diebꝰ oꝛationi vacabat deycꝫ tēplum fre-
quentando ſacras ſcripturas icredibili ardoꝛe aſcultabat. Adductatibus igit̄
diebus q̄bus nuptie ꝯficerent̄/negauit Juliana nulla ratiōe uelle ſponſo ꝯiun
gi/niſi ipſe pꝛius patrem ⁊ filiuʒ/⁊ ſpūm ſanctum ꝯfiteret̄: Qd̄ audiēs pater ni
mium ꝯtriſtatus eſt/ueruʒ pꝛimū blādis de hinc terroꝛibus puelle animū ab
ipſo ꝓpoſito reuocare oīno nō deſtitit/que quum in ſniam ꝑſiſteret ſuam/ſuo
ſponſo iam ꝑfecto caſtigāda tradita eſt. Qui ubi eā ſuaui ſermone ad ꝯſenſuʒ
nequiuiſſet pertrahere ſuum iratus officij auctoritate a quatuoꝛ uiris denu-
datā duriſſime cedi fecit. Cumqꝫ/nec ſic Julianā vt deos adoraret iducere po-
tuiſſet. ꝑ ſex hoꝛas/capillis appēdi iuſſa eſt. Atqꝫ erramento ꝯflato/ ſup caput
eiꝰ diffundi/vʒ vt doloꝛis neceſſitate/faceret qd̄ ꝑcipiebat̄ in vita: Ucꝝ cum in
nullo pꝛoꝛſus euaſiſſet leſa/in carcereʒ teterrimū recepta eſt. Ubi cuʒ dn̄o oīo
neʒ cū lachrymis fudiſſet/illico demon eidē in foꝛma āgelica apparuit/hoꝛtās
ſibi canē/atqꝫ toꝛmēta q̄ ſibi parata erāt pꝛecaueret̄. Jngemuit virgo vehemēter/
oculiſqꝫ ad celū erectis dixit. Ne deſeras/neqꝫ deſpicias me dn̄e deus meꝰ/rex
celi ⁊ terre in tp̄e iuuētutꝫ mee/neqꝫ me ancillā tuaʒ perire ꝑmittas:ſed ꝯfirma
me in virtute tua. Demōſtraqꝫ mihi/qs nam ſit/q talia mihi ſuadere nō veret̄.
E celo ꝯfeſtim vox inſonuit dicēs. Cōfide Juliana qꝛ ego tecuʒ ſum/vt gloꝛifi-
cem te:hūc auteʒ qui te aloq̄t̄ appꝛehende. Quē quum appꝛehendiſſet/atqꝫ
de eius nōie virtuteqꝫ percunctata/vt aūt illum cognouit/ſtatim inmaniſſimis
verberibus ⁊ cruciatibus diu afflixit:atqꝫ ad vltimū laqueo appenſum/in ſter
quilinium pꝛobiecit. Poſtmodum iuliana rutilanti vultu in pꝛetoꝛium con-
ceſſit/⁊ ſe pꝛefecto/ſponſo ſuo mirabilem oſtēdit. Quam cum intuitus fuiſſet/
dixit. Dic mihi ſpōſa mea iuliana/quo nā pacto/aīe tot ſunt ſuperata toꝛmēta?

Audi me inquit infide ꝛ dyre tyrāne. Sathanam patrē tuum/dominus meus ieſus xp̄s euicit/neqꝫ id qdem ait meis virtutibus/ſed angeli domini mei ieſu xp̄i preſidio liberata ēt in tui ꝯfuſiōe ſum. Incredibili aūt furore ſuccēſus pre fectus iuſſit beatam iulianam crudeliter ꝛ ignominioſe in rotaꝫ ferreā imponi cui accutiſſimi claui infixi erant: ſed dey virtute ꝛ munere mox ꝛ cataſta ꝛ oīs machina comminuta eſt/atqꝫ vincula oīa prorſus dirupta. Tum iuliana virgo aſtātibus ait. Audite me oēs qui meo huic ſpectaculo adeſtis. Nihil cuiqꝫ accidē vel ꝯtingē pōt: qđ aut dono ſūmi dī/aut pmiſſiōe ſua fiat. Nos aūt xp̄i ieſu fideles/qui regnoꝝ celeſtiū/predā cenſumqꝫ muneris. ſempiterni ꝯtēdim⁹ occupare/eſſe nō poſſumus/ſine aliqua cōgreſſione victores. Nūqꝫ. n. delicata ac ignara certaminis virt⁹ premiū de ſubactis aduerſis recipit/q victoria/cario rem viliſſimaꝫ indicat ſui corporis vitā. Nec morꝭ concutiꝭ metu/cui de mor te/vita naſciꝭ/precioſum eſt illi ſanguinē fundere. His dictis in hūc modū ora uit ad dn̄m dicēs. Deus pr̄ oīpotēs/ꝛ imortalis/vita oīum in te credētiuꝫ/qui celum extēdiſti/terrāqꝫ fundaſti/atqꝫ hoīem quem tuis feciſti manibus/mime deſeruiſti: Quiqꝫ nihil fieri pmitꝭ/ꝙ nō de interiore itelligibiliqꝫ aula tue ſum me mayeſtaꝭ egrediaꝭ. Cuius qdeꝫ tua volūtas primaria cā eſt. vꝫ vite ꝛ morꝭ tum ēt premiorum/penarumqꝫ eodemqꝫ modo ꝛ collati cuiuſcunqꝫ beneficij/ ꝛ relate gratie: Eādemqꝫ tuam eſſe voluntatem ſolam/aqua quecūqꝫ ſūt/ortuꝫ habuere quum ipſa tua mayeſtas ſit eterna/que nullum vnqꝫ habuit ortum. Eam quidem ꝛ naturam ꝛ pōteſtatem infudiſti/vt oīa certa ratiōe atqꝫ ordinē ſuos faciant progreſſus/ꝛ naſcendo/ꝛ moriendo per varias diuerſaſqꝫ cās ꝛ af fectus/nūc tardius nunc citius. Nihilqꝫ cuiqꝫ ꝯtingere permittas/qđ aut tuo dono aut tua permiſſiōe fiat. Nunc igiꝭ mi dn̄e deus qui mihi ancille tue/in oībus auxilium donare dignatus es/eſto mecuꝫ in hac hora/ꝛ libera me a ma litia ꝛ tyrānide hui⁹ peſſimi tui noīs inimici. Uix hec expleuerat btiſſima vir go/quum oēs carnificēs clamore ſublato/dixerunt. Potens eſt deus Juliane nec alius nemo eſt deus preter ipſum. Penitet etenim nos plurimum/ꝙ nūc vſqꝫ diſtulerimus dn̄m ieſum xp̄m verum deum agnoſcere. Igiꝭ age/facqꝫ/de nobis quoduis/infer ſupplitia/ignes/ferrūqꝫ para/qꝛ optimam parteꝫ dn̄i ieſu xp̄i decernimus aſſequi. Renūtiatum eſt illico Diocliciāo impatori. qui iuſſit eos omnes gladio puniri/btām ꝟgo Julianam ignibus cōcremari. Sed iulia na in medio ignis aīo infracto atqꝫ ingēti illeſa perſiſtens/glorificabat dn̄ꝫ ſal uatorem oīum. Tunc impoſita eſt ſuper ollam/inqua liquefactum erat plum bum: que ꝛ ipſa dei virtute tāqꝫ balneum temperatum effecta eſt. ſed ex reſiliē tibus gutꝭ/ex aſtantibus gentilibus/quinqꝫ ꝛ ſeptuaginta periere. Ea propter data a prefecto ſententia/iuliana decolata eſt. Ac ſic ex huius ſeculi tedioſa/ꝑ moleſtaqꝫ peregrinatione/ꝛ ex hiſce erroribus turbulenꝭ in tranquillum illum ꝛ exoptatum btitudinis portum beneficio acerbiſſimi martyrij quartodeci mo chalendas martias elata eſt. Illam igiꝭ cum dyabolo primum conflixiſſe ꝛ de ipſo triumphaſſe/atqꝫ inde flammas ignium/ꝛ ollam feruentem ſupera tam optatam beatitudinem promeruiſſe cōſtat/que nulli fortune/nulliue cor ruptioni ſubiecta eſt. Unde eius martyrium chriſtiani ſingulis annis/cū lau de/ꝛ gratiaruꝫ actione ad deuꝫ/atqꝫ ſingulari deuotione proſequūꝭ. ꝙ his flu ctuoſis ſeculi malis iuliana ꝟgo liberata/celeſtib⁹ illis ſempiterniſqꝫ bonis cū

moꝛtis victricem tandem ſuſcipiet celum. Apud me ⁊ cunctos chriſti fideles
poſt perditum mūduꝫ/poſtqꝫ huius coꝛpoꝛis moꝛtē/ſanata erunt oīa/ipſa qui
dem letaboꝛ in columitate membꝛoꝝ/vbi vita/nullo moꝛbo vexabit̄. Cumqꝫ iaꝫ
eius diſrumperent̄ membꝛa: Chriſtina his verbis oꝛationeꝫ fudit. O dn̄e ieſu
chriſte/qui vna cum patre eterno in celo ſemper habitas/⁊ nuſqꝫ dees/obſecro
ne derelinquas me in agone ꝯſtituta/ſed extēde manum tuā/ ⁊ hunc qui mihi
paratus eſt/extingue ignem/ne mihi ancille tue tyrānus pater meꝰ/ſuper me
gaudeat. Vix hec verba effata/flāma erupit/⁊ mille viros īterfecit. Tūc pater:
enara mihi inquit Chriſtina obſecro/quis te tot/tātaqꝫ maleficia docuit? Re-
ſpōdit illa. Dixi iam tibi/meū patrem eſſe chriſtuꝫ/qui me veritatem obſerua
re docuit/⁊ ab errantium via/ad eternaꝫ gratiam me perduxit. Repletus ira/⁊
inſano furoꝛe Urbanus/iterato eam in carcereꝫ recluſit. vbi angeloꝛuꝫ miniſte
rio nō modo paſta/ſed ⁊ ab oī plaga curata eſt. Circa vō medie noctis ſilētiū
Urbanus pater/miſit/qui Chriſtinam virginē ligato ei ſaxo in vulſinū ibidem
pꝛope demergerēt lacum ſed angelico pꝛeſidio liberata/in litus eueſtigio ī co
lumis delata eſt. Tunc oꝛauit ad dn̄m dicēs. Domine ieſu xp̄e/qui nō derelin
quis pꝛeſumētes de tua miſericoꝛdia/obſecro nūc tua mirabilia in me ancillā
tuam oſtēdere nō recuſes/ſed me per baptiſmum renaſci iube/vt ab omni car
nis inquinamēto ⁊ ſathane ſpiritu emūder. E celo pꝛotinus nubes lucida de
ſcendit/⁊ baptizauit eam: Moxqꝫ vox ſubſecuta eſt/dicēs. Ego ieſus chriſtus
queꝫ cōfeſſa es nūc adſum quoniaꝫ īuocaſti me/ nec te pꝛoꝛſus derelinquā/do
nec compleat̄ curſus vite tue. Eadēqꝫ nocte eius pater Urbanus dei iuditio
nature cōceſſit. Poſt cuius obitum Dyon quidaꝫ maximus chriſtianoꝝ per-
ſecutoꝛ/in magiſtratu ſucceſſit. Qui cum chriſtinam ad imolādum idolis coge-
ret: ipſaqꝫ ſe facturam omnino recuſaret/illico in clibanum pice/ceraqꝫ/ac oleo
ſuccenſum imitti iuſſa eſt. At illa leto vultu celum aſpiciēs. dixit. Hymnum
tibi dico/tuūqꝫ nomen ſanctum gloꝛifico dn̄e ieſu chriſte qui me dignatꝰ es re-
naſci/per lauacruꝫ generatiōis ⁊ renouatiōis tui ſctiſſimi nominis. Vidi etenim
ſanctum āgelum tuuꝫ/cuius opē ignis iſte ſuperatus eſt. vt per tua mirabilia/
tuum ſanctuꝫ nomē vbiqꝫ gloꝛificet̄. Ac per hoc ignis illi minime īfeſtus eſt.
Poſtmoduꝫ iuſſa eſt Apollini thura iactare/ſed oꝛāte illa/ſimulachꝛuꝫ quod
adoꝛare iubebat̄/i fauillam ſubito redactum eſt: ⁊ tyrānus ſtatim interijt/quo
quideꝫ miraculo/tria milia hoīum chriſti iugo colla ſubmiſere. At vbi Julia
nus quidam eidem ſucceſſoꝛ factus fuiſſet/⁊ ipſe chriſtinam virgīem idolis
imolare pꝛecepiſſet/illaqꝫ ſimiliter īfracto aīo abnuiſſet/iterato in ardēteꝫ cami
minū pꝛohici iuſſa eſt: ſꝫ ⁊ dei virtute ī nullo leſa/e camino/veluti de lauacro/ſu
dans exijt magnifica. Videns autem Julianus virgīs/ virilem cōſtātiam: per
Marſum duas aſpides/⁊ duas viperas/ac dracōes duos eideꝫ iuſſit dimitti.
Qui mox Marſo iterfecto/ pedibus eius ſe ſe pꝛoſtratos dederūt. Quibus illa
loca deſerta mox petere pꝛecepit. Tum Chriſtia aſtātibus voce ſubmiſſa di-
Nota. xit. Non eſt cariſſimi mei arboꝛ ſolida/neqꝫ robuſta/niſi que aſſidui turbinis
incurſiōe ſtipitibus cōcuſſis/huc atqꝫ illuc iclinata temptetur/inqua ſepe ven
toꝛum turbinum flamē incurrat. Ipſis etenim vexatiōibus cōſtringitur/pꝛemi
tur/fixiſqꝫ radicibus certius roboꝛatur. Ita ⁊ ipſa nūc moꝛdacibus huius ty
rāni flagellis frequentium toꝛmētoꝝ munitoꝛ extēſa/⁊ coꝛrigoꝛ roboꝛata/ac

conſtringor ceſa/igitur carebo ſqualoribus/dum longis caſibus venio ventilata. Poſt hec Chriſtina oratiõe fuſa/Marſuʒ ſuſcitauit a mortuis. Propter qđ Julianus obduratus ſubiugatam inquit chriſtina oẽm terram tuis maleficijs redidiſti? Reſpõdit illa. O obdurato nimium corde/ ⁊ ab omni prorſus veritate aliene/quomodo/necdum deum/ ⁊ dominum noſtrum ieſum chriſtuʒ qui pro me taʒ mirifice pugnauit agnoſcis. At ille implacabili ira cõmotus/ poſt mamillarum abſciſionem/etiaʒ linguaʒ eideʒ abſcidi mãdauit: Quibus geſtis ſubito facta eſt ad eam vox de celo dicẽs. Quia bene ⁊ perſeuerãter curſuʒ cõſumaſti Chriſtina famula dei/multumq; ſuſtinuiſti/iccirco regna celorum/tibi vtiq; ſunt reſerata. Igitur ſagittis plurimis cõficta/martyrij ſui curſum cõſumauit/nonoq; chalẽdas Auguſtas iuſtitie coronam ⁊ requiem iter angelorũ choros accepit/vbi omni perturbatiõe curaq; vacua/ letatur ⁊ exultat diuia viſione perfruẽs. Eius autem ſanctuʒ corpus venetias poſt annos. quatringẽtos quinquaginta trãſlatum/in. Torcellana haud magna vrbe ſeruatur. Ad eam enim vrbẽ a cõſtantio Eraclij imperatoris filio autumãt fuiſſe delatuʒ. q̃ cuʒ Romã accederet/eo in loco declinãs. vicuʒ extruxit que ex ſuo nomie cõſtanciacum voluit appellari/e roma ṽo rediẽs. ex vulſino ſublatuʒ illi eccleſie Torcellane dono dedit. vbi ⁊ nũc vſq; ſeruatur.

De ſancta Fauſta virgie ⁊ martyre. capitulum. ciiii.

Fauſtam item italicaʒ virginem cũ Eulaſio militie magiſtro eodeʒ tempore ſub Maximiano pricipe glioſuʒ martyriuʒ ptuliſſe cõpio ſʒ ex qua ciuitate fuerit vetuſtas abſtulit. Nam idẽ Eulaſius cum eſſet primus palatij tyrãnus ſeu magiſter ab Maximiano primuʒ deoneſtatus/ deinde in Equleo diu ſuſpẽſus ⁊ tortus fuit. Fauſtam ṽo virgũculam etatis triuʒ ⁊ decem ãnorum per mediuʒ/ quaſi lignum ſecari precepit. Hec itaq; tãto memoratu dignior fuit/quãto parẽtibus orbata puellula effulſit ſplendidior: Que vbi tredecim annorum puella parentibus orbata fuit in chriſtiana fide/ apud quendam grauem virum Cozicum nomine/per agnatos ennutrita ⁊ informata peregregie extitit. Que diuini prope ſpiritus cum eſſet puellula/vt perſpicue dignouiſſet chriſtianorum vita/cũctis in ſpeculo eſſe poſitam: mox pro ſua virili ſtuduit/ſapiẽtie grauitati ⁊ manſuetudini operam dare nec ſuam linguam in operibus hominum loquendo inquinari conſtituit: ſed potius ſine vlla intermiſſione in lege domini meditari die ac nocte. Et propterea ſi aliquiſ ſue ſalutis inimicus/eidem quouis modo ſubſanaſſet/ deriſiſſet/aut detraxiſſʒ non ſolum metuere videbatur/ſed potius letabatur. Memorem ſe illius prophetice ſententie confitebatur eſſe per quam/dominus ſui nominis cauſa tribulatis: hortatur dicens. Audite me qui noſtris iuditiuʒ popule meus i quorum corde/lex mea poſita eſt. Nolite timere obprobria hominum/ ⁊ eorũ blaſ

femias ne metuatis quia ſicut veſtimentum/ita ⁊ ipſi per tempus deficiet:⁊ vt
lanam comedet eos tynea:iuſtitia autem mea in eternuꝫ manet/ſalutare vo ve
ſtruꝫ/in ſeculum ſeculi. Hanc igitur Maximianus Auguſtus audiēs eſſe chri
ſtianam:cōtinuo Eulaſium militie magiſtruꝫ miſit.qui eaꝫ diligēti indagatio
ne exquireret/inuētam ꝙ idolis ſacrificare compelleret:Quam inuentam/blā-
dis primo ſermonibus/vt dijs imolaret adhortari cepit.Cui virgo. O Eulaſi/
talibus inquit dijs ego mime ſacrifico quoniaꝫ ſurdi/muti/⁊ ceci/ac opera ma
nuum hominuꝫ ſunt. Ego quippe deū meum habeo/quē adoreꝫ ſaluatorē me
um ieſum chriſtuꝫ qui in celis ad dexteraꝫ patris ſedet/cui ſacrificiū laudis ſa
crificem. Nec eſt/cur euꝫ relinquaꝫ/ne mee illibate virginitatis mercedeꝫ per
dam:Eulaſius ad eaꝫ ait. Audi me Fauſta:⁊ credēs mihi diſces ame vtiqꝫ ve
ritatem. Ne me inquit putes Fauſta de inſipiētibus ſeculi eſſe virginibus/vt
me tuis blandis ſermonibus circūuenias aut lactes/qꝛ chriſti ancillaꝫ me pro
fiteor/que etſi etate paruula tibi videor/cor tamē deo meo firmiter coheret. Eu
laſius ira repletus/precepit/vt ea coraꝫ/omnia carpētariorum ferramenta affer
rentur:vt vel ex his perterrita eius ſententie obtemperaret. At illa in domino
confidens/minas nō modo contemnere/ſed ⁊ tormēta appetere videre viſa eſt.
Dicebatqꝫ. Mihi equideꝫ tutiſſimū eſt Eulaſi atqꝫ pro magno duco/poſſe do-
mini mei ieſu chriſti imitari atqꝫ ſequi veſtigia q dixit. Ego ſum/via/ veritas/
⁊ vita: Nequaqꝫ me errare pertimeſcam/ſi veritatem ſequi voluero. Et ideo il
lum/humili prece deprecor/vt mihi concedat ambulare/prout ipſe ambulauit.
Ipſe quippe dominus meus ieſus chriſtus(vt diuus eius apoſtolus Petrus
ſcribit)pro nobis paſſus eſt/relinquēs nobis exempluꝫ ſequēdi veſtigia eius:
Qui peccatum non fecit/nec inuentus eſt dolus in ore eius.Qui cum maledice
retur/non maledicebat:cum pateretur/non comminabatur. Tradebat autem
iudicanti ſe iniuſte/qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſup lignuꝫ/
vt peccatis mortui/iuſtitie viuamus. Ad illius exemplum igitur mittimur oēs/
quem fatemur imitandum:His ex ſententia dictis Eulaſius confeſtim eam ſu
ſpendi fecit/atqꝫ vngulis inmaniter exungulari: Que dum torqueretur: orauit
dicens. Deus pater domini mei ieſu chriſti/qui tribus pueris in camino ignis
affuiſti/⁊ Teclam virginem tuam de igne ⁊ amphitheatro liberaſti/atqꝫ Da-
nielem puerum tuum de lacu leonum: Quiqꝫ ⁊ beatum Petrum apoſtolum
tuum/qui in vinculis tenebatur in carcere abſoluiſti:atqꝫ Moyſem famulū tu
um per mare quaſi per ſiccum eduxiſti: Qui ⁊ reſpicis ſuper terram ⁊ facis eā
tremere:mihi ancille tue peccatrici obſecro propitius adeſto/quibus expletis/
protinus fulgur e celo cecidit/quo ꝓdigio multi cōterriti ac admirati ſunt. Et
ꝙ maxime Eulaſius vehemētius expauit dicens. Ne forte hec malefica per-
dat nos oēs/ſicut actenus miniſtros noſtros:iccirco ligneum loculum deffer
ri precepit/vt in eo tāqꝫ lignum coniecta/ſerra inmaniter ſeccaretur. Verū car
nifices in ſecando ipſam/adeo deſudarunt/vt pro ſudore/ſanguinem viuum ef
funderēt. Laſſiqꝫ nimiuꝫ recedētes/eulaſio ipſi nūciarunt/alios ſufficeret/quo
niam viribus fracti/vltra amplius nō valerent.Ob hoc cōturbatus nimiū Eu-
laſius Scio inquit o Fauſta me tuis viribus cōtriſtari haud poſſe/ quoniam
malefica es:Cui illa.Celerius enim te ad fidē meā cōuerti faciam/quam tu me
ad tuos nephādos errores perducas. Deus chriſtianorū o Eulaſij imortalis

paſſam fuiſſe. Eaꝫ qppe Theodoſij cuiuſdã gentiliũ maximi patriarche filiaꝫ fuiſſe tradũt. Que nõ ſolũ mirabili corpiſ formoſitate/⁊ egregia eruditiõe/ac copioſa vite ſctimonia/ſꝫ ⁊ potẽtia aduerſus demones claruiſſe ac valuiſſe ꝓditꝫ eſt. Eidẽ nẽpe ꝯueniẽter ad naturã reꝝ Margarite nomẽ inditũ fuit: qꝛ id nomẽ ipſa ſua nã ⁊ vita fuit. Nã ⁊ nomẽ ipꝫ margarita ꝑtioſũ lapidẽ ſignificare põt/q mltas in ſe ꝯtinet ꝟtuoſas ꝓpetates. Affuit qppe a puero (vt ita loqr) in hui⁹ virgis aĩo/diuia qdam vis atqꝫ grã/q ſupra corpuſculi ſui ſenſ⁹/ꝑ mlta ex ſe ſe/⁊ itelligẽt ⁊ videret: q alij forte maiores/nec cogitare qdẽ potuiſſet. Cũqꝫ ſupra etatẽ/⁊ callẽ/⁊ ſape cepiſſꝫ/deũ oĩpotẽtẽ religioſiſſime adorare ⁊ venerari cepit/rebuſqꝫ diuis/ꝓut cognoſcẽ poterat/nihil ducẽ ſancti⁹/pauperes itẽ cetera incredibili pietate pp deũ ꝯfouẽ/⁊ ꝓſeq nõ deſiſtebat. Cũqꝫ qntũ ſupra dcimũ etatꝭ attigiſſꝫ annũ/audiẽſ icredibilia martyꝝ certamia/qꝛ vꝫ mult⁹ iuſtoꝝ effũderet ſãguis/ſpũ ſctõ repleta/totã ſe dño comẽdauit/ac dđicauit ipꝛimiſ. Jnde ex ſe ſe regulã bñ beateqꝫ viuẽdi ſibi ꝯſtituẽs/tota i deũ ꝯuerſa/miſicordiã/modeſtiam/⁊ humilitatem/cuꝫ omnimoda caſtitate amplectere voluit. Atqꝫ in oĩ actu ⁊ verbo ſuo mentẽ qetaꝫ atqꝫ placidam ſibi ſeruari cõſtituit: ſemper ſuis cogitationibus dei preſentia occurrebat. Erat vtiqꝫ in ꝯctis eidẽ hũilis aĩuſ/ac mitis/ſolũmodo aduerſus vitia erect⁹. Pro modulo qppe ingenij ſui/animam ſuaꝫ tãqꝫ dei tẽpluꝫ virtutib⁹ ꝑparare conabat: Affirmabat.n. ſanctoꝝ corda dei tẽpla eẽ/ſicut apoſtol⁹ ait. Tẽplum dei ſctũꝫ eſt: qđ eſtis vos. Cũqꝫ noſcet dñꝫ p ꝓphetã dixiſſe. Sup quẽ aliũ reqeſcã/niſi ſup hũilem ⁊ qetuꝫ/⁊ tremẽtẽ man⁹ meas: Nihil ipſa hũilitate hẽbat ꝑſtanti⁹ nihilqꝫ amabili⁹: ſperãs ob eã deꝫ ſolã virtuteꝫ ⁊ hoĩbus ⁊ deo effici poſſe gratiſſimã. Seqbatur tũc armẽta nutricis ſue ꝟgo Margarita laſciuiẽs haud ꝓcul ab Antiochia: quaꝫ quũ Olibri⁹ ꝑfect⁹ ex Aſia veniẽs vidiſſꝫ iſignẽ formoſitate laſciuiẽtẽ/miſit eueſtigio tanqꝫ potẽs hõ/q eã adſe deducerẽt/vt vel in cõiugẽ/vł in ꝯcubinã ſibi aſſumeret. At illa ſubito xp̃m iuocare cepit/dicẽs. Ne ꝑdas cũ ipijs de⁹ aĩam meã/⁊ cũ viris ſanguinũ vitã meã. Et nõ polluat fides mea/nec iqnet corp⁹ meuꝫ: Mitte mihi obſecro de⁹ me⁹ Angelũ gubernatorẽ/q meos adapiat ſenſus/vt cũ fiducia atqꝫ ſapia reſpõdere poſſiꝫ iniquo ꝑfecto. Raptaqꝫ puella/ꝯfeſtim ꝑfecto adducta ẽ. Dixerũt aũt/digniſſime ꝑſes puella hec/xp̃m iuocat/quem iudei cruci affixerũt. At ꝑſes iuſſit illã ſuis tribunalib⁹ ſiſti. Ubi iterrogata de noĩe/de genere/deqꝫ cultura deoꝝ. Rñdit. Nomen mihi magnifice ꝑſes Margarita eſt. Jngenua eqdẽ ⁊ ex ſpectabili genere. Jeſuꝫ xp̃ꝫ ꝟo oĩpotentẽ deuꝫ iuoco ⁊ adoro/q meã virginitatẽ in hũc vſqꝫ diẽ illibatã iuiolatãqꝫ ꝯſeruauit. Irat⁹ preſes/mox eã in carcerẽ recludi ꝑcepit. Quã poſtea/cũ nec vllis pollicitationib⁹/blãditijſqꝫ/aut minis/nec adduci/nec ſeduci/aut illudi poſſꝫ/vt deos adoraret/in aere ſuſpẽſaꝫ/diu cedi fecit. Illaqꝫ celũ ſuſpiciens/dicebat. Inte dñe ſperaui nõ ꝯfundar i eternũ/neqꝫ irrideãt me inimici mei. Reſpice obſecro me ancillã tuã/⁊ miſerere mei/libera me đ manib⁹ ipioꝝ/ne forte ꝑcuſſa formidet cor meũ

Nota. ſed mitte rorẽ tue grẽ/vt ſanent plage mee/⁊ dolor me⁹ ꝯqeſcat. Hec ipſa orãte tã diu qſtionarij eã cederũt/donec terra ſanguie ei⁹ rubricata ꝑfunderet. Tũc illa inqt. Meli⁹ eſt mihi/ſupne diſcipline iuditio humiliari: qꝫ cuꝫ ifidelitate/⁊ ei⁹ ſectatorib⁹ dãnari dicẽte apoſtolo noſtro. Quuꝫ iudicamur/a domino corripimur: ne cum hoc mũdo damnemur. Fortitudinis enim chriſtianorum/eſt/

quaſi per ignes ⁊ flamas vaſoꝝ more purgari. Tunc prefectuſ quid eſt inqt Margarita q̄ obaudias nos/⁊ tui nō miſerearis: Conſenti mihi ⁊ deos adora ne male cū ceteris pereas: Cui virgo. O inique pudēſq3 cāis. Si ego cāni mee fragili comiſerer/aiā3 meā i iteritū deducerē/ſicut tua: ſ3 malo ipā3 tormētꝭ exe crabilibꝰ exponi/vt poſtmodū aīa coronet i celis. Jlle qde3 icolumis ē/quem deꝰ quolibet ꝟbere corrigit: q ſe nr̄i amatorē caſtigādo oñdit. Jpe aūt nob di xit. Quoſ diligo/vtiq3/arguo ⁊ caſtigo. Jratꝰ ob hoc Olibriꝰ iuſſit eā i carcerē te terrimū trudi. Ubi cū orōnē fudiſſ3: ꝯfeſti e carceriſ āglo/draco horribil' exiuit q eā deglutiuit. Ueꝝ crux quā ſibi ipſſerat Mārgarita/adō i dracōis ipiꝰ ore ex creuit/vt ip3 illico i duas pſcinderet ptes. Quāobrē btā ꝟgo/ex eiꝰ vtero exiuit illeſa. Atq3 i ipo hore momēto i ſiniſtrā pte3 ꝯſpiciēs/vidit ſathanā hoīs ni gri formā habētē/⁊ ſtātē. Quē ꝟgo cū apphēdiſſ3/i terrā illiſit/dicēs. Jā tāde3 inimice/feraq3 peſſima/ac gehēne auctor/cōqeſce. Poſtero ꝟo die pſes ad ea3 dixit. Deos meos adora. cui illa. Te potiꝰ decet magnifice pfecte/deū meū ado rare/qm̄ pfectiſſimꝰ btiſſimuſq3 ē/ſibi qdē ac ceteris oībꝰ ſufficiēs. Oiu3 ei3 re ru3 ipe pncipiū/ipe mediū/ipeq3 ⁊ optimꝰ finis. Operibus autem notiſſimus atq3 manifeſtiſſimus. Subſtantia deinde penitus inuiſibiliſ: cui ſimile/nec vi dere/nec excogitare qcq̄3 poſſumꝰ. Quare/nec matēia vlla/ad imaginē eiꝰ ſuſci pi/nec arſ imitari eū fingēdo pt. Opa qppe ipiꝰ di nr̄i/oculis nr̄is cernimuſ. v3 celū/terrā/ſolē lunā luce3/fluuios/mare/aīalia/plātaſq3/ q̄ ipe ſolus fec: nō ma nibꝰ qdē/neq3 labore/nec alicꝰ auxiꝰ: ſ3 quū voluit/oīa bene fieri/ ilico bn̄facta ſūt. Hic dn̄e pſeſ tibi oībuſq3 hoībꝰ/ſeqndꝰ ē/⁊ vtiq3 colēdus/colit āt/tātū mō ꝟtutū opatiōe. Noſ āt ob hoc/ſepiꝰ aduerſā fortunā/ m'lto magiſ q̄3 cetere na tiōes ſuſtinuimꝰ/nec ēt i ſūmis picul' hāc legē/ hūcq3 colēdi ꝟi dei ritu3 deſerē volumꝰ. Tui aūt demōes/quos deoꝝ loco me venerari ⁊ colere iubes. Jllos vtiq3 aptiſſime malos/hoſtes demōſtrare poſſumꝰ. Quia omne qđ bonū ē/ nō prodeſſe/ nō poteſt: ⁊ ecōtra/quod malu3 eſt. Saturnus autem ⁊ Jupiter/Mi nerua/⁊ Juno ⁊ ceteri ſimiles dij tui/cede(⁊ ſanguine hominu3 ſūmopere gau dent: ⁊ quomodo boni iſti dij igitur erunt/ymo ſceleſti atq3 pernitioſi ſpiri tus: quos me adorare compellis. Animaduerte obſeero digniſſime preſes. qđ de vero deo noſtro quem nos colere dicimus/ etiam tuus antiquiſſimus Or pheus vates cecinerit: ipſum v3 concta creaſſe aſſerens/his verbis. Nota.

Jngreſſus hoc iter: ſolum illum ſuſcipe mundi:
Qui nullum malumq3/mortalibus inuehit vnq̄3:
Jngentem auctorem: ſolum interituq3 carentem:
Quem preter non eſt alius: tu cuncta videto
Quem nos preſenti/qui ſit ſermone docemus:
Hic ipſum in terris melius quo cernere poſſis:
Unus perfectus deus eſt qui cuncta creauit.
Hic etenim video ipſius veſtigia: fortem
Cuncta fouens: atq3 ipſe ferens ſuper omnia ſe ſe:
Hicq3 manum video: verum ipſu3 cernere quis ſit:
Qui capitur mente tantum: qui mente videtur:
Nequaq̄3 valeo: nam nubibus inſidet altis:

Jpe eſt principium:medium quoqꝫ:⁊ exitus idem:
Priſcorum nos hec docuerunt omnia voces:
Sed non his ſolum:ſed omnibus phis/qui hoc nomine digni uiſi fuere/ita ſic ⁊ nos pia de deo ſeñtētia videtur habēda. Sola itaqꝫ lex noſtra diligētiſſime ſanxit:que ad pietatem veram/nos adducit:⁊ vere virtutis curam nos habere compellit. His autem ratiōibus ñ modo ñ cōpunctus: ſed maiorem i moduꝫ īduratus prefectus/illam imolare compellit/que cum abnueret/appēdi iubet: ⁊ flagris toto corpore laniari/videlicet vt doloris accerbitate/ faceret ꝙ preci‑piebatur iuita. At illa cum maneret imobilis/viſceribus iam pelle nudatis/iu‑betur aceto ⁊ ſale perfundi. Cumqꝫ etiam hoc tormenti genus Margarita uir‑go conſtāter ⁊ fortiter tolleraſſet/ uas aqua plenum prunis ſubſtratum iube‑tur poni in medio/ meoqꝫ uirgo manibus pedibuſqꝫ uinctis imponi iuſſa eſt: Sed ab ipſa oratione effuſa/illico terremotus factus eſt magnus/⁊ mox colū‑ba e celo ueniēs/corōam auream Margarite capiti impoſuit: ⁊ mox e celo uox ſubſecuta eſt/dicens. Ueni dilecta mea/ueni/ in requiem tuam/ueniqꝫ i regnuꝫ celorum/ tibi a domino propter fidei conſtantiam preparatum. Beata es que uirginitatem amaſti/iuſticiam/pacientiam/conſeruaſti/ quoniam ob hoc coro‑na regni celeſtis tibi condōata ⁊ decreta eſt. Jn ipſa autem hora ad quinqꝫ hominum milia exceptis mulieribus ⁊ paruulis in domio crediſſe proditū eſt. Propter ꝙ/ Olibrius eaꝫ decolari precepit. Ad quam mox/maximus con‑curſus tam gentilium ꝙ̃ chriſtianorum factus. Naꝫ infirmi/ceci/claudi/ſurdi/ debileſqꝫ quotquot ſanctum corpus contingere poterant: ſani ſaluiqꝫ fiebant ab eorum langoribus ⁊ infirmitatibus. Hec quippe Margarita virgo/nō ſolū ſanctitatis ob hoc martyrium decus adepta eſt/ quinymo pre ceteris virgini‑bus ſanctis parturientium aduocata precipua tanꝙ̃ mater eſt habita/eiqꝫ tem‑pla/⁊ altaria/atqꝫ ſacella/⁊ ſacra offitia inſtituto eccleſie publico ſunt conſtitu‑ta. Satuitqꝫ ſacra ſynodus eccleſiaſtica/vt ageretur dies martyrij eius in tem‑poribus ſuis ab anno/in annum tertiodecimo chalendas auguſtas/cuꝫ leticia ⁊ exultatione a cunctis chriſti fidelibus.

De ſancta Euphemia virgine ⁊ martyre. cap. cvi.

EUphemia virgo:temporibus Diocleciani principis apud Calcedonenſem vr‑bem tanꝙ̃ preſentem vitā paruipendens/accerbiſſimum pro chriſto pertulit martyriuꝫ: ⁊ future glorie ingenti ſua virtute/cum magno ſui fulgore conqueſiuit beatitudinem. Utrū autem hec fuerit aſyana vel romana nō ſatis cōſtat. Credit tñ potius Ro‑manā/ eo ꝙ ſenatorē habuerit prēꝫ/ex Thodola vxore ſuſcepta. Jpſos qppe xpiāos crediderī/dū ītueā/īſignē pietatē eoꝝ/i exeqis fūeralib⁹/ipi⁹ euphēmie

poſt mātyriū. Nā ea dſūcta/ipi parē‑tes furti nocte corp⁹ ſuſtulē/⁊ mille paſſ⁹ ab vrbe calcedōiā aromatib⁹ dlibutū

eius opera/ipſum in eius operibus viſura miratur. Dicente apoſtolo nr̃o. In-
uiſibilia eiꝫ eius/a creatura mũdi/per ea que facta ſunt itellecta cõſpiciũt: ⁊ ſẽ
piterna quoqꝫ eius virtus/⁊ diuinitas. i. cuꝫ imẽſis viſibilis creature/ad vniuẽ
ſitateꝫ iuiſibilis creatoris extẽdimur. Nos auteꝫ ſeparati/a mũdiali ſapiẽtia/ꝙ
vniuerſa fortuitis aſcribit/diuinis meditatiõibus ſublimati: ⁊ ab illis qui aut
materiam ſemper fuiſſe dixerũt/deumqꝫ tãtuꝫ artificẽ rerum voluerũt/ſeparati
per ipſius adiutoriuꝫ/aut qui hec ipſa/pro diꝫs elemẽta colluerũt: aut vos qui
familias deorum per ſexus/per etates/per partes/ velut per plebeꝫ aliquã ſenſi
bus ſubiectam itroduxiſtis/diſcreti per ſpirituꝫ ſanctum/ ⁊ i altiora ſubducti
vera vita viuẽtes/hoc eſt veraꝫ ſapiẽtiaꝫ ſapiẽtes/iſta tua ſtulticia caremꝰ. Re
cordamur eteiꝫ/ꝙ mũdus/a nihilo/ex deo factus eſt/ ⁊ ꝙ cũcta animalia ꝑ deũ
verbo opifice/vocata/venerũt/que/a natura(vt vos exiſtimatis)neqꝫ fuerũt: qm̃
ipſi ſoli fas ẽ/vocare que nõ ſunt/tãqꝫ ea que ſunt. Et ne aliqua pars eius vaca
ret i nobis/ipſuꝫ hoieꝫ ad imaginem ſuam/ de limo terre facere dignatus fuit.
Que cogitacio vt tibi/o procõſul dixi: eſt anime vita/ que eſt prima viuẽdi ra-
tio/vt cui ſe debeat anima/nõ ignoret ne aliuꝫ preter hunc/decepta veneretur ⁊
adoret. Eſt quippe/o proconſul iquit Euphemia virgo/anguſta(nõ credẽtibus)
hec diuina cogitatio/ſed vite/vtiqꝫ plena eſt/icendit equideꝫ hómineꝫ/ad om-
ne probitatis ſtudiuꝫ/⁊ illi/ſui auctoris comẽdat maieſtatem. Cumqꝫ virgo ſã
cta mirabiliter apud procõſulẽ priſcum ⁊ cẽturiões ipios de diuina religione
ſapientiſſime diſertecꝫ diſeruiſſet (erat enim hec virgo eruditione liberalium
litterarum/⁊ oibus que ad aimi virtutẽ pertinẽt exercitiꝫ ſ apprime erudita)mlͭ
ti circũſtantiuꝫ contra eam garire ceperũt: atqꝫ dicere/vt monitis proconſulis
adquieſceret/tot ⁊ tãtis grauiſſimis viris ⁊ mulieribus exorantibꝰ aiaduerte-
re dignaretur: At illa velut ſi ſaxo imobili vnda adlideret/ eoruꝫ dicta reſpue-
bat/⁊ animũ i celũ tendebat. Tũc procõſul idignatꝰ/eaꝫ ꝑ capillos ſuſpẽdi iuſ
ſit: vbi cuꝫ diu imobilis ꝑmãſiſſet/negato oi corporali cibo/i carcere/recludi ꝑ-
cepit: vt ſeptimo deinde die/inter quatuor grãdes lapides/ tãqꝫ oliua cõſtrige-
retur/veꝝ etiam ab huiuſmodi mũeſtiſſimo ſupplitio diuinitꝰ ꝑ angelũ liberata
eſt. Cũqꝫ i ſingulis ſacrate ꝟginis delicatiſſimis mẽbris ſpetialia geſtiret iſer
re ſuplicia/illa magis ac magis cõſtãs ⁊ fortis iueniebat i tollerãdo/quaꝫ ipſe
procõſul igenioſus ⁊ calidus i exquirẽdo: Uicebat eteiꝫ i oibꝰ/ ꝑꝑ qd/cuꝫ pre-
anguſtia moreret. Spatariꝰ quidẽ/vt dño ſuo morẽ gerere videret/ac ipſiꝰ iniu
riam vẽdicaret/gladiuꝫ i eiꝰ latus ifigẽs/ſanctã ꝟginẽ tãdeꝫ xp̄i martyrẽ effe-
cit. Atqꝫ hoc modo btã ꝟgo/i dei laude ⁊ timore perſeuerãs/ſextodecio chalẽ
das octobres/icõtaminatuꝫ deo patri redidit ſpm̃: Sicqꝫ euphemia ꝟgo etiã
poſt eiꝰ dormitiõeꝫ/⁊ ſanctitate ⁊ miraculis mlͭtis effulſit preclara: ꝓ quo ⁊ tẽ
plis/⁊ aris/atqꝫ caſtellis ⁊ oppidis/i eiꝰ noie cõſtructis/plurimuꝫ vbiqꝫ venit
celebrãda. Diuus ãt Ambroxius irrefragabilis eccleſie doctor/oẽꝫ huiꝰ ſancte
ꝟginis vitã ⁊ agones/ſua i ꝑfactiõe his ꝟbis ꝑſtrinxit dicẽs: virgo alma triũ-
phatrix Euphemia virginitatis retinẽs mittã: paſſiõis/ meruit decorari coro-
na. Cuius precibus/inimicus hoſtis euincitur: ⁊ priſcuſ aduerſarius ſuperat.
A fornacis igne virgo ſepes eripitur: ⁊ duri lapides i puluerem conuertuntur.
Fere manſueſcunt/⁊ colla ſubmittũt. Atqꝫ omnia penarum ſupplitia/eius ora
tiõe ſuperantur. Nouiſſime gladij mucrone cõfoſſa/ carnea reliquẽs clauſtra

celeſti choro iūgitur leta. Hec ſacra virgo tibi domine eccleſiam tuā commen/det/hec iquam pro nobis peccatoribus iterpellet. Hec etiā vota noſtra/vt virgo vernulla illibata/tibi preſentet per chriſtum dominū noſtrum. Hec mirabilis ille Ambroſius ſanctiſſimus i prefactiōe iſtius ſancte cōſcripſit. Huius ſanctum corpus:nūc in Rubina biſtrie ciuitate/i eccleſia ſuo nomini dicata reuenter/cum magna veneratione itegērimum ſeruatur:ꝛ magna populorum ac peregrinātium frequētia quottidie iuiſitur:Eo etenim miraculoſe ex calcedonia deueniſſe tradunt.

¶ De ſancta Lucia virgine ꝛ martyre.cap .cvii.

Lucia nobiliſſima Sicula vgo/eo āno/ꝛ die/quo Maximianus iam nō auguſtꝰ ſed tyramnus factus/a cōſtātino iterfectus:hoc eſt āno/a natali chriſtiāo ſeptimo/ ſupra trecenteſſimum/ipſa teſtāte/apud Siracuſam vrbem ſuam/per diuerſa tormēta/martyrij coronam adepta eſt:que quidem/ō pria ſua benemerētem/ſua laude/hoc i loco haud defraudāda eſt. Hec itaqꝫ Lucia/ quē imprimis lux excerſcēs dici poteſt/ ex Syracuſana nobili ſiculorum vrbe/virgo fuit matremqꝫ Euticiam habuit/nec amplius ſue originis/ poſteritati relictum eſt.Eam tamen ex chriſtianis honeſtiſ atqꝫ clariſſimis ditiſſimiſqꝫ parentibus progēitam fuiſſe cōſtat.Que adeo generoſe fuit mētiſ:vt etate florēs ꝛ forma/nō cōtētam ſolū ſeculares litteras optime noſſe/ quin ampliori feruore ꝛ igenij ſuaſa viuacitate/cōſcenſo ſtudio vigili/felici auſu/ſe diuinis ſcripturis ediſcēdis imiſcuit/i quibus laborē quāplurimū geſſit ꝛ i eaꝝ eruditiōe/clara/nō mediocriter effulſit.Que cū per omnia prudētiſſima virgo vita ꝛ moribus euaſiſſet ornāta/etiā erga idigētes/pijentiſſima charitate ferebatur.Sane iā deſpōſata/dū ad diue Agathe virginiſ ꝛ martyris ſepulchrū cū frequēti multitudie i Cathania vrbe pergeret/ſomno arepta/vidit ipſā beatam Agathā i medio angelorū/gēmis ornatam/ꝛ Euticie matri ſalutē pollicentē:que ſāguinis fluxū patiēs/nulla poterat medicoꝝ arte curari. Quibus quidē auditis/expergefacta/ſurrexit tremēſ/ꝛ matri ſue ait.Mater mea/ecce ſalua facta es/per ipſū ergo te deprecor/qui te ſaluā fecit/ ne tu mihi aliquando ſpōſū nois/nec tu velis de corporis mei poſteritate fructū mortalitatis iqrere:Sed oia que tu mihi datura es eūti ad itegritatis mee corruptorē mortalē hoiē/da mihi eunti ad itegritatis mee factorē dn̄m ieſum xp̄m. Cui mater Euticia.O ia iqt que fuerūt patris tui defūcti/potiꝰ āpliaui q̄ minui.Mea autē quāta ſūt tu noſti. Tege priꝰ oculos meos/ꝛ quecūqꝫ tibi placuerit/de ipis oibꝰ facultatibꝰ poſtea facito. Lucia dixit. Audi mater ꝯſiliū meū.Nō ſatꝭ nota.
deo carū ē q̄ illi hoc dat:quo ipſe perfui nō poteſt: ſed ſi vis tibi gratū eē dn̄o: hoc illa da/quo tu poteris vti:Nā qd̄ moriēs das/ideo das:q2 tecū ferre n̄ puales.Viuēs ergo/ꝛ ſalutē tui corporis renēſ/da chriſto qd̄ poſſides:legerat eiꝫ.

Qui vult perfect⁹ eſſe:vēdat omnia que habet/ ꝛ det pauperibus/ ꝛ ſequat me.
nota Et iterū nō poteſtis/deo ſeruire/ ꝛ mãone.Igit exceptiſ vite ſue neceeſſarijs/ni-
hil āplius lucia cū matre Euticia ſibi reſeruauit.Unde hic feruoꝛ/niſi ex amo
re dei:vnde legis chꝛiſti/indefeſſa meditatio/niſi ex deſiderio eius/qui leges de
dit:Omnia itaq̄ bona pene in chꝛiſti pauperibus a Lucia virgine diſtracta:
apud paſchaſium conſularem a ſponſo accuſatur Lucia: q̄ ſilicet chꝛiſtianiſſi
ma eſſet:ꝛ preter auguſtoꝛum legem viueret.Quam ad ſe acceſſitam paſchaſi
us interrogauit:dicens.Que nam hec ſuperſtitio eſſet:Reſpondit lucia.Ego
quidem digniſſime Conſul chꝛiſtiana ſum/ꝛ a chꝛiſtianiſ doctoꝛibus/triplici re
gula viuere didici vz:pie/ſancte/iuſteq̄:vt pote amare deum omnipotentem
feruentiſſimo cultu/virtutiq̄ inherere atq̄ amare proximum/feruentiſſima cha
ritate.Quod autem/chꝛiſtiani noſtri digniſſime paſchaſi ſūme deū diligant/mul
tis argumentis animaduertere vtiq̄ potes.Nam apud eos caſtitas perpetua
eſt/iuſiurandi/nulla apud eos mentio/mēdatia/odia/aliaq̄ vitia pꝛocul a no
bis ſunt.Et vt virtuti inherere videantur/pecuniam ꝛ opes (vt me feciſſe vidi-
ſti) negligunt: gloꝛiam ſpernunt/voluptates odiunt: conſtantes/ſeueri/
magniq̄ animi etiam in toꝛmentis pꝛo deo exiſtunt: ceteraq̄ huiuſmodi innu
merabilia. Quanta autem ſit chꝛiſtianoꝛum charitas/ et beniuolentia/ſocie-
tate/ꝛ equitate perpulchꝛe conicere potes. Huiuſmodi homies/chꝛiſti religio
efficit:que quidem virtutis opere/cunctis pꝛopoſuit: a qua libertas quidē oꝛi
tur ꝛ confirmatur.Cauſa vero ꝛ que libertati noſtre ſunt/ꝛ nature coꝛpoꝛis ſūt/
ꝛ que accidunt extrinſecus deus eſt a quo vniuerſa que ſunt pꝛoducunt. Tūc
paſchaſius inquit.Iſta vāa ꝛ ſuperſticioſa ſunt. Tātum modo deos imoꝛta-
les adoꝛa:ꝛ illis ſacrifica.Cui illa.Sacrifitium verum/ ꝛ imaculatum apud de
um ꝛ patrem:hoc eſt:viſitare pupillos/ꝛ viduas/i tribulatione eoꝛum/ ꝛ ima-
culatum ſe cuſtodire ab hoc ſeculo. Tu autem facito quicqd vis/ego vero que
mihi ad ſalutem pꝛo futura ſint/ea perficiam.Nam ſi etiam verbera ꝛ cedes mi
naberis:exclamare nō dubitabo/enſem acue:ignem afferas/ coꝛpuſculum meū
totum concide/totumq̄ cremato:ſtelle potius in terram deſcendent/ꝛ terra in
celum aſcendet/quā falſum ame quicq̄ audias.Cūq̄ multa vltro citroq̄ dicta
fuiſſent:Juſſit paſchaſius lenones venire qui virginem in libidinem pꝛouoca
rent.At vbi ceperunt ſanctam virginem ad lupanar pertrahere velle/tanto eam
ſpiritus ſanctus pondere fixit:vt penitus haud moueri poſſet:etiam magicis
adhibitis artibus/ꝛ multis bouum paribus.Tum paſchaſius. Que ratio hec
eſt inquit/q̄ puella delicata/a mille viris tracta/penitus non ſit mota:Cui illa.
Etiam ſi alia decem milia abſte adhibita fuerint: audient per me dicentem ſpi
ritum ſanctum:Cadent/a latere tuo mille/ꝛ decem milia/a dextris tuis. Hoc au
dito/ magis magiſq̄ inſanus iudex excruciari ſe cepit: ꝛ terribili voce/ latra-
tuq̄ perſequebatur/inſtabat/vrgebat/cogebat/minabaturq̄ eam cedere/ꝛ inui
ctam reclamantemq̄ ad iudicium pertrahebat. Cui virgo. Quid cruciaris mi
ſerime paſchaſi: Quid palloꝛibus trepidas:quid per diuerſa diſcerperis: Tē
plum dei ſi me iam experimento compꝛobaſti:Crede.Si autem diffidis diſce
de.Uerus enim pꝛofecto ille pꝛofeticus ſermo inuenitur :qui ait. Omnes dij
gētium demōia.Atq̄ etiā illud apoſtolicū/quo dicit.Quia que gētes ſacrificāt
demōibus/nō deo ſacrificāt.Et pꝛo certo ſcias domine iudex/quia ſi quid bo-

DOrobtea glorioſa ꝟgo/ ãno a natali xp̄iano/ decimo ſupra trecẽteſſimũ/ apud Ceſaream Capadotie vrbem/ ſub Maximino tyramno/ Melciade põtifice romão ĩ beati petri ſede preſidẽte/ glorioſum per martyriũ/ promeruit triumphũ. Hec qppe ex generoſo romanoꝝ ſanguie procreata/ Dorũ ſenatorez habuit p̃rem/ matrẽ vero Theaz chriſtianiſſimi parẽtes ambo locupletiſſimiqꝫ: ex quib⁹ duob⁹ quidez nominibus/ Dorothee eidez nomẽ iditũ ẽ.

Hij quidem nobiliſſimi viri/ ſeuiſſimas tyramnoꝝ declinãtes pſecutiões: relictis oib⁹ predijs/ alijſqꝫ inumeris caſtellis/ ⁊ domib⁹ ſupbiſſimis/ ĩ Capadotie regnum cũ plurimis peccunijs perexere. Porro ibidẽ exiſtẽtes: hanc mire pulchritudis edidere filiam/ que iter cetera/ ĩ tam inuiſſe pulchritudis effulſit clara/ vt nõ ſolum illius regni/ ceteras formoſitate virgines adoleſcẽtullas/ anteire crederet/ ſed celeſtis arbitraret ymago/ potius q̃ȝ mortalis/ verum ⁊ eruditiõe precipua/ ac morib⁹ optimis/ euaſit preclara. Tũc illis ĩ regionib⁹ oriẽtalib⁹ Maximinus gerebat tyramnidẽ/ Marẽtiuſqꝫ maximiãi fili⁹ ⁊ ipſe Rome eãdem ceperat. Hi qppe ſicut ĩ tyramnida ſotij ita ĩ ſceleribus videbãtur alter alterũ imitari/ ita vt neſcires cui potiſſimũ dare flagitioꝝ palmã deberes: vnde ⁊ vehemẽtiores aduerſuȝ xp̄ianos ⁊ grauiores ceteris pſecutiões excitauere. Erat eĩm maximinus iter cetera totius equitatis publicus hoſtis/ ac pudicitie/ honeſtatis ⁊ iuſtitie deſtructor/ ⁊ preceteris chriſtiãoꝝ perſecutor ⁊ hoſtis iſẽſiſſimus. Aduerſus quos/ tãtũ crudelitatis exercuit/ vt oẽs predeceſſores ſuos iſcelere vicere feſtinaret. Uerũtñ ſepius vicebat nõ ſoluȝ/ a viris: ſed etiam/ a feminis: que ꝟbo dei/ ⁊ calore fidey ſuccẽſe/ vt femie quidẽ cõprehẽdebant: ſed vt viri fortes ĩ certamie coronabãtur: his aũt ĩ turbinibus Dorothea hec ꝟgo etſi vultu ⁊ alijs corporis mẽbris ad moduȝ pulchra haberet/ religione tñ ⁊ animi ac honeſtate vite pulchrior eſſe ſtudebat: ⁊ q' mai⁹ eſt/ id quod pulchruȝ ⁊ decorũ hõibus videbat/ quodã ſue ſane mẽtis iuditio/ potius deo cõſecrare/ q̃ȝ vſui hũano dedicare/ ideſt ĩ ꝟginitate perpetua pp deum perſiſtẽ cõſtituit. At maximinus qui diuina ⁊ humana/ ſua libidie ⁊ crudelitate fedabat: cognito huius ſancte ꝟginis ſolius forme/ nõ autem propoſite ꝟginitatis bono/ ad eam polluẽdã ⁊ temerãdaȝ/ animũ adiecit. Cõperto ꝟo q' chriſtiana eſſet: que ſm ſua edicta/ pene magis quã libidini ſubiciẽda videret/ ĩ ambiguo poſitus eſtuare cepit: ⁊ ĩ quã ſe partẽ ꝟteret ignorare: Sȝ vbi dubios animos libido que ei latius dñabat obtinuit. Et expectãtez ꝟginẽ pro martyrio ãd ſupplicium rapi/ per ocultos nũtios/ de ſtupro iterpellauit. Illaqꝫ nephas ſibi eſſe reſpõdit: tẽplum corporis ſui/ qđ ſemel deo optimo cõſecrauerat/ idoloꝝ ⁊ libidinis cõtagione fedare: proĩde ſe quidẽ potius ad mortẽ paratam eſſe/ q̃ȝ peccare ĩ ꝯſpectu dei ſui: A crudeli ꝟo tyrãno iquiẽs/ nõ decere blãdum aliquid aut molle proferri: nec eſſe dignum reſolui erga ſe truces aios/ quos quotidie

vndatim chriſtianorum profuſus cruor duraret. Ad que reſponſa/cum ille libidie aceẽſus acrius icaleſceret. ⁊ niſi vbis acqeſceret/vi agẽ decerneret. Omnibus virgo prudẽtiſſima ac pudiciſſima(quẽadmodum antea parẽtes Rome fecerant)facultatibus ſuis/domo que ⁊ familia derelicta/noctu clam cũ paucis fidiſſimis famulis/⁊ quum amiciſſima ſibi comite caſtate/ diſceſſit:atq; illuſuʒ tyramnum/vanum amentẽq; dereliquit. Alias etiaʒ virgines plurimas ſimul ⁊ matronas exemplo illius adortus/ſed exemplo nihilominus illius paratiores ad mortẽ quaʒ ad ſeruitutẽ nactus/crudelibus ſupplitijs affici iuſſit. Alij ab huiuſmodi hiſtoria diſſentire videtur/⁊ eius facinora aliter refferunt:q̃ paululuʒ ꝓteſius nũc a nobis in mediũ deduceꝛ. Certiſſimũ eteni aſſerũt/poſtq̃ a Maximini tyramni ꝑdicti iniuria eã auffugiſſe/dyabolum caſtitatis inimicũ non ſuſtinẽtem virginis perſeuerãtiam/belluʒ denuo ꝯtra eaʒ excitaſſe/⁊ Fabritium ꝑfectum in ipſius amorẽ ſtimulaſſe/vt ipſam carnali cõcupiſcẽtia appetteret:qui abſq; cõpoti determinatiõe pro dote/prodere ipſam legiptio thoro ꝓducẽdam:Que vbi virgini ſancte nota facta/⁊ oblata fuiſſent/oĩa tãq̃ lutea deſpiciẽs/infracto aĩo/ſe xp̃o deſpõſatam fatebatur. Qđ Fabricius audiẽs furore ſuccẽſus/illico eam in doliũ feruẽtis oley plenũ demergi precepit. Sed illa vncta nõ aduſta/de vaſe cũ gloria illeſa exiuit. Quo qdeʒ miraculo/plurimi paganorum in chriſtum credidere. At Fabricius id magicis artibꝰ potiuſq̃ diuina virtute factitatũ fuiſſe credẽs/in teterrimuʒ carcereʒ/vt ibi pedore/ ⁊ fame diu excruciaretur icludi iuſſit:inquo p multos mẽſes angelica viſitatione inuiſibiliq; cibo refecta fuit. Quaʒ ſibi pñtataʒ/quũ prefectꝰ formoſiorẽ cõſpexiſſʒ. Niſi inquit deos in ꝑſenti adores. Eculei cruciatu excruciaberiſ. Reſpõdit dorothea. Ego Fabritij abſte nõ debeo accuſari neq; dãnari/ſi gẽtiliũ deos deſpitio/⁊ noſtrã chriſtianã rligionẽ amplector/quũ veſtrã ꝑclarã philoſophiã/nuſq̃ vllum ꝓduxiſſe fructũ compertuʒ ſit. Nã ſi tua dignatio voluerit(amore atq; odio depoſitis(exqſita ratiõe/veritatẽ inſpicere:mirabilẽ illã philoſophiã ſimulacbris q̃ mãibꝰ hominũ facta/i viri ſimilitudinẽ fuerãt:dei appellationẽ turpiter attribuiſſe cõperiet. Nec nos falſo accuſari aut reꝑhendi debemꝰ/q falſã patriarchaꝝ ⁊ prophetaꝝ iudeoꝝ ſcripturã elegerimꝰ. Quuʒ ipſi ab initio hũane vite verã pietatẽ/⁊ inuenerint/⁊ intemeratã ꝯſeruauerint. Cui nihil vnq̃ aut addiderũt/aut detraxerũt. Chriſtianaq; veritas ⁊ religio a ſcriptura ꝓphetaꝝ ⁊ patriarchaꝝ ꝑfecta/ita ei ꝯgruit/ſi recte itelligiꝛ:vt nulla repugnãtia excogitari poſſit. Talia igiꝛ noſtra ſunt vna ſnia/vna voce/a primis q ante Moyſeʒ fuerunt patribus vſq; ad xp̃m ſaluatoreʒ ⁊ redẽptorem oium/rutilarũt/a nouiſſimis diſcipulis(dico ipſiꝰ dñi noſtri ieſu xp̃i)qui verã pietatem ideſt ipſius ſaluatoris noſtri doctrina/virtute ac gratia ipſius ꝯnexi in luceʒ ediderũt/predicantur ac confirmanꝛ:vniuerſumq; orbẽ magis in dies florẽtẽ/fide ꝯſpicimꝰ: Nec Auguſtoꝝ tuorum edicta/nec hoſtium iſidie nec inimicoruʒ gladij vnq̃ʒ preualere poterũt. His dictis in terrã poplitibus deuolutis Dorothea virgo/luminibuſq; in celuʒ erectis:orauit ad dñm vt ſuã oſtendere dignareꝛ potentiam:q ipſe ſolus nec alius preter ipſum ſit. Exexerat nãq; Fabritius preſes/ingentem columnã/in cuius cacumie/ſuuʒ collocauerat idoluʒ ſeu/ſimulacbruʒ. Et ecce protinus multitudo angeloruʒ/veniẽs ſuo ipetu/⁊ idolum ac columnã cominuit/adeo/vt nedum eiꝰ puluis veſtigium videreꝛ/eueſtigioq; demonum

vox/per aera audita eſt dicēs. Cur Dorothea virgo/tam infenſe nos peſequeriſ
⁊ excrucias? Tūc populuſ miraculi ſtupore attonitus/plurimi ipſi ad chriſtū
ꝯuerſi ſunt ac martyrij palmā acceperūt. Ipſa autem virgo Dorothea(proh pu
dor)publice denudari iuſſa eſt/⁊ inuerecūde atq; in honeſte huc atq; illuc ab
impijs trahi/inde Eculeo in gēti eius corpus denudatū extēdi/⁊ flagriſ lania
ri eſt iuſſa/vt doloris neceſſitate/faceret qđ precipiebaſ. At illa incredibili ani-
mi fortitudīe/cum permaneret imobilis/viſceribus iam puelle nudatis/aceto
⁊ ſale perfundi preceptum eſt: Cunq; ⁊ hoc tormēti genus cōſtanter ⁊ fortiter
tollcraſſet. Jam victa ſeuicia/corpus qđ laniaret horrebat. ex templo ira excituſ
tyrannus Fabritius. tormēta multiplicari iubet/⁊ ſceuis frendēs dētibus fa-
cullas ardētes ad virgineas mamillas apponi precepit. Ac ſic ſemi mortuā
in carcerem recludi mādauit. At illa ſaluatoris mēte genibus aduoluta/roga
bat vt ſuum ſuſciperet deſyderium/ac ſuum per oīa reciperet propoſitū. Ma
neq; facto coram iudice denuo preſentata/nil leſiōis in ea apparuit veſtigium:
pro qua iudex ipſe mirum imodum admirari nō deſtit. Dixit quoq; ei. Quo-
uſq; malefica nos protraheſ? Aut ſacrifica vt viuas/aut capitali plecteris ſen-
tentia. Inſiſtētibuſq; acrius demonū miſtris/quo aliquid ab ea elicere poſſēt
confeſſionis illicite/ēt alia noua pēarum genera pertulit/que quidem lōge ſub
ſtātiam condictiōis humane excedebāt. At illa virgo/ymo virago deo plena/in
tātum eius crudelitates deriſit/⁊ ferinā in queſtiōe ſeuitiam/vt aliquo modo
flecti nō potuerit. ymo ſemper uultu alacri/dicebat. qcqd uis/parata ſū pro
chriſto ſpōſo ⁊ dn̄o meo equo perferre aio. Ipſe.n.ieſus chriſtus/ pro nobis
ſpinis coronatus fuit. ⁊ noſtra delicta portauit. ⁊ pro nobis doluit. ut de ſenti
bus/⁊ tribulatiōibus ſeminarū/roſe ⁊ poma uirginitatis/⁊ lilia caſtitatis naſcerē
tur. que ego utiq; colligere ſperō. Hoc audiēs tyrānus/magis magiſq; ſe ipm
diſcerpēs/protinus mādauit ei tot uulnera īferri/quatenus oīs eius extingue-
reſ ⁊ deturpareſ decor. At illa rebus ipſis/⁊ paciētie uirtute clamabat. Qr nō
ſunt cōdigne paſſiones huius temporis/ad futuram gloriam que reuelabiſ in
nobis. In illa itaq; tyrannus Fabritius tāta crudelitate uſuſ eſt. ut ſeuitie eiꝰ
ſpecies ſingulas/nemo poſſit refferre. Prompta igit ⁊ leta beata Dorothea/ani
mam ſuā pro fidei amore ⁊ libertate uſq; ad capitis ſui abſciſionem expoſuit.
In cuius quidem cōfeſſione quū quidā ſcholaſticus Theophilus noīe fuiſ
ſet cōuerſus/a carnificibus statī comprehēdiſ/⁊ ad ſuppliciū perducit. Cūq;
ab eiſdem grauiſſime diu tortus fuiſſet: nec a fide nullatenus diuelli poſſit: no
uiſſime ⁊ ipſe eo die gladio ceſus ē. Quū aūt beata Dorothea ad locū quo de
collāda erat perueniſſet dn̄m deum pro oībus/qui eius paſſiōis memoriā ege
rint exoraſſe compertum eſt. potiſſimumq; pro mulieribus parturientibus/ vt ſi
eius nomē in partus periculo inuocarēt/illico celerem de puerperio ſentirēt ꝑ
fectum. Oratiōeq; completa/eueſtigio vox de celo facta eſt/dicēs. Ueni dilecta
mea/columba ⁊ ſpecioſa mea/veni coronaberis etenī. Ecce qr exaudita eſt ora
tio tua. Dorothea xp̄o ad ſpiculatoris ictum dum caput iclinaret/ecce puer ſplē
didus purpureꝰ idutus veſtimētis ꝯfeſtim apparuit/vrbanis qdem ⁊ compo
ſitis moribꝰ/cū caniſtro: inquo tres roſe/triaq; mala perpulchra ꝯſiſtebāt/il- Roſe.
ludq; Dorothee virgini obtulit. Cui Dorothea/obſecro te dn̄e mi p ieſū xp̄m theophili
ſaluatorē meū/vt hec Theophilo/ſcolaſtico/meo noīe deferas. Illico ipſa eidē cōuerſio.

noſcatur. Verū tametſi regias opes abſtulerit ⁊ regnū ſine vllo rege ſtetiſſe/
videre viſū fuerit nihilominꝰ/titulus antiquoꝝ ptholomeoꝝ regius/in hac ea
demq; lagidaꝝ regia familia vſq; ad huiꝰ coſti regis tpa remanſiſſe pro certo
reor. Atq; in hūc modū/Coſtum ipſū diue Chaterine parentē. Regē appella
tum īdubitato crediderim/prout ēt in pluribus eui noſtri regibꝰ exploratū ha
bemus. Qui reges talis regni nūcupatur ⁊ regnum illud/i poſſeſſione alteriuſ
erit. Ut in regno hieroſolimoꝝ exēplum habemus. Ad Chaterinā autem vir
ginē redeūdum eſt. Fuit itaq; hec virgo preter ceteraſ Alexādrine vrbis mulie
res/origīne/potētia/moribus. atq; eruditiōe ſuo euo illuſtris femina: cuius ſi
parētum velimus auos proauoſq;/infinē vſq; exquirere/nō ſubſiſtemꝰ/ anteq̄
per inumeros aſcēdentes reges in ptholomeū philadelphum optimum regē
venerimꝰ. Ex qua tā antiqua proſapia tot emanauere bona. Hec itaq; Coſto re
ge patre(ea adhuc īfantula)in matura morte ſublato/quū vnica eſſet filia/iure
factū eſt/vt eidē moriēti ſupſtes diuitiaꝝ innumerabiliū efficereſ hereſ: Cūq;
ſupra etatē ⁊ caleret ⁊ ſaperet/deū oīpotētem religioſiſſime adorare ⁊ venera
ri cepit. Ex quo charitate/pietate nihil ſanctiꝰ ducebat: xp̄ianos īcredibili amo
re proſequēſ. Eruditoꝝ viroꝝ ac grauiū/ſanctorūq; precipue ſtudioſa/a q̄bus
aliq̄d ſemp ꝑclarum/aut audire aut adiſcere cupiebat: Et qm̄ in deo ſolo atq;
eodē ieſu xp̄o oiū redēptore/oīa in eſſe gloriabaſ. q̄ ſibi effingēda diſcēdaq;
proponeret: adeo ipſum ſemp per oēm pietatis cultū ſibi ꝓponebat/ tanq̄ aſſi
due nouū aliq̄d ab ipſo exquireret. Illū itaq;(nō vt cleopatra totiꝰ orbis fabu
la)in oī vite inſtituto ſequebaſ. eidē adherebat ſm̄ ꝓphete exemplū q̄ ait. Mi
hi adherere deo bonū eſt. illūq;/tāq; vera chriſticola p oīa imitabaſ. Deſpicie
bātq; ſūmopere gētiliū ſectas/⁊ xp̄ianā religionē atq; ſcripturas mirifice am
plectabaſ/⁊ iugiter īſudabat. Erat ꝓterea ſupraq; credi pōt prudētiſſima/⁊ oī
bus liberalibꝰ artibꝰ ībuta/oīumq; pene linguaꝝ ſermonē illuſtrata. Maxen
tius tunc tyrānus Maximiani filiꝰ/q̄ a principio ꝓ aucupāda ſibi plebis grā/
fidei xp̄iane veneratorē ſe eſſe ſimularat/vir vtiq; ſceleratiſſimꝰ ⁊ magice artis
appetētiſſimꝰ/ex Roma in Alexādriā cū omni familia ⁊ vxore/viſcēdi colle/
ge ſui Maximini tyrāni cōceſſerat. Ubi quū applicuiſſet/⁊ magno cū honore
exceptus fuiſſet. Ex more ꝯſtituit ſolēne dijs celebrare ſacrifitiū ad q̄d ēt co/
gebat oēs xp̄ianos/q̄ intra vrbē repti ſunt. Eratq; tunc Chaterina virgo/ etatis
decem ⁊ octo annoꝝ: Qđ vbi eidē renuntiatū fuiſſet/Maxētiū vt in tēplo vna
cū inumerabili m̄ltitudīe dijs imolatuꝝ adeſſe. zelo dei ſuccēſa. Crucis ſigna
culo ſe premuniēs/cū honeſta ſuoꝝ comitiua/eo ꝓgredi voluit. atq; ibidē m̄l
tos ex his q̄ xp̄ianā ꝓſitebanſ doctrinam collachrymātes offendit. Sicq; his
Verba q̄ ad regē ſcā ꝓtulit hic recitat.
verbis īpatorē allocuta eſt. Cur tā copioſā multitudinē o Ceſar inq̄t in tanta
ſtultitia ⁊ vano idoloꝝ errore pdis? Reſpice iā tādē a ſtultitia/⁊ dn̄m cogno
ſcere q̄ mundū hunc/⁊ ea q̄ in illo ſunt/verbo dūtaxat/creauit ſuo. Ipſe eſt qui
humanū genꝰ ſuo ſanguie a morte redemit eterna: huic honor ꝑpetuus/ huic
glīa debeſ in ſecula ſeculoꝝ. Neq;.n. tibi prudēti ac magno viro hm̄oi imola/
tiones faciēde ſunt/nec placādi ſunt ſpūs ſanguine/ſed aī virtute repellendos
ꝯſulo. Mundū.n.aīum/non hm̄oi ſacrifitia/deꝰ verus expoſtulat. Si enim di/
gniſſime princeps/hec aīantia dijs offeras. abſte poſtulo/cuius reꝝ gratia hec
facias? Si honoris/id facere dixeris. Quis nā honor/hic eē pōt? qui ab iniuria/

originʒ trahit.an poti⁹ dedecoris ꝛ vituperatiōis.Nō poſſuʒ certe/nō negare
abſte iniuſte agere/quuʒ aialia nihil iniuriātia īterficiaſ:Sed neqꝫ hac via diis
grē refferende ſunt.Qui.n.benefitij grām retribuit/nō malefitio id pagit.Non
eniʒ magis retribuere videris/ꝙ ſi rem a vicinis raptaʒ/eiſdeʒ in gratiam ꝛ ho
noreʒ retribuere veles/ſed neqꝫ grām impetrādi cuiuſdaʒ boni.Naʒ qui alteꝝ
ledēdo/honorare deū putat/his iiuſtum ſe futuruʒ oſtēdit.Quare tibi/nec ſpe
futuri benefitij/aialia ſunt imolāda/ꝑſertum quum nō ſit poſſibile ita hec age-
re vt deum lateat.Nā ipſa/quum philoſophoruʒ poetarūqꝫ ſciam didicerim/
nouiſſemqꝫ hec oīa/vana eſſe/dnm ieſuʒ xp̄m ſecuta ſuʒ.Scriptuʒ.n.didiceraʒ
eſſe.Perdā ſapiam ſapiētum/ꝛ prudētiaʒ prudētiuʒ reprobabo.Tu aūt erro
re peſſimo deceptus/ad eternā penaʒ deduceris/ꝯfidens in idolis vanis/ꝙ nō
habere intellectū noſcunſ.diuina.n.natura īpaſſibilis oīno eſt.Tui aūt dij:
quō dij eſſe poſſunt.q veſtitu lineis figuris/herbaꝝ coronis/ꝛ verbis qbuſdaʒ
ineptis ac barbaris.atqꝫ ēt vinculis/ab hoibus vinciūtur.His ſtupefactuſ im
perator ꝛ qd virgini reſpōderet/penituſ ignorabat. Miſit qui ſapiētes ex diuer
ſis orbis regiōibus ꝯgregarēt/pollicēs varia multipliciaqꝫ dona ſe ꝓbituꝝ/qui
eam diſputādo ſuperaſſet:Ipſaqꝫ interim cuʒ cuſtodia ī palatio eſt cuſtodita.
Uenerūt itaqꝫ quinquagīta viri/qui ſe in oī doctrīe genere/ceteris preſtare fa-
terētur.Juſſitqꝫ Ceſar Chaterinam virgineʒ an̄ ſuum tribunal aſſiſtere/vt cuʒ
illis diſereret.Que vbi ab angelo pri⁹ ſalutata ꝛ premonita fuiſſet ēt īperterita
cōtra eos perſtitit.Uerum cum oratores deum fieri hoīem aut pati īpoſſibile
dicerēt:virgo hoc ēt a platōe predictuʒ fuiſſe probauit.Ipſe quideʒ plato deū
circūrotōdum ꝛ decurtatuʒ eē dixit.Atqꝫ vates Sybilla ait.Felix ille deus li- Plato Sibylla.
gnō qui pēdet ab alto:Inde chriſtianoruʒ ſectam turpiter improbare ceperūt.
Hec.n.īquiūt vos chriſtiani gētiliuʒ cōprobatis religionē/nec iudeoꝝ voſ mo Sapientum verba.
ribus viuere videm⁹/qd igiſ hoc mōſtri eſt:aut quenaʒ hec eſt noua viuēdi ra
tio:Preterea quō impij nō eſtis/ac deorum oīum inimici/qui patrios mores:
patria iura:patrias cerimonias quib⁹gētes oēs/ac ciuitates ꝯtinenſ/cōtempſi
ſtis atqꝫ abiecīſtis:quiqꝫ ſaluatores ꝛ benefactores deos ſpreuiſtis.Et quos
deos:eos vʒ/qui ab initio ſeculorum ad vniuerſos homines/taʒ grecos ꝙ bar
baros/per regiōes.ciuitates agros/hoſtijs:diebus feſtis:ludis/ac cerimonijs/
ab oībus regibus/tyrānis/populis:philoſophis/legūlatorib⁹ honorātur atqꝫ
colluntſ.At vos quedaʒ ſcelerata ac impia excoliſ/ꝛ adoratis chriſtum quēdā
ſuis demeritis cruci affixū.Qua igiſ venia o Ceſar hij digni aut potius quem
cruciatuʒ:quodqꝫ ſupplitiuʒ nō merenſ/qui patriā neglexerūt/ꝛ aliena figmē
ta/ſpurcis fediſqꝫ iudeoruʒ fabulis nixa elegerūt.Aut quō nō extrema prauita
te iſti chriſticole ſunt.qui tam facile/propria relinquūt.ac fatuā ꝛ oīs ratiōis
inopem/fidem vniuerſis gētibus inimicam ac impiā eligūt.Nec ipſum iudeo
rum deum ſm eorum cerimonias/nec noſtram religionem colētes inauditum
ac inuium iter ſibi ipſis turpiter cōfecerūt.Itaqꝫ digniſſime Ceſar nō recte eos
facere dicimus qui hec obaudiūt.Quibus Catherīa virgo inquit.Nō iniuria Reſponſio
ergo mihi/omnibuſqꝫ nobis chriſticolis preceptum eſt/promptos eſſe ad re- ſctē Cathe/
ſpondēdum/cuiqꝫ rationem a nobis de fide ꝛ ſpe noſtra querenti.Certum eſt rine pulchra
igitur ſaluatorem noſtrum predixiſſe doctrinā ſuam/in teſtimonium omniuʒ
gentium per vniuerſum terrarum orbem predicatum iri: ꝛ eccleſiam ſuā/ que

poſtea virtute ſua cõſtituta eſt inuictam atq̃ inexpugnabilem fore: nec vnq̃ futurũ/ vt a morte ſuperaret. ſed firmã fore ſemp atq; inmobilem/ tanq̃ in lapide fundatam/ cuius diuinationis effectus/ omnẽ impudẽtiſſimã linguã vana cõtradicẽtem/ profecto arcere poteſt. Sed ad hec oĩa nõ ſunt cõtemnẽda/ ad catholicam veritatem/ comprobãdam hebreoꝝ ſcripture teſtimonia/ quib9 eorũ prophete. Indoctorũ hoium piſcationem vniuerſe vite hominũ affuturã predicãtes: appellationem xp̃i/ noie ipſo expreſſerũt. ⁊ aduẽtum eius in carne/ modũ etiam ipſum/ quo doctrina eius ad omnes gẽtes perueniret/ predixerũt: nec tacuerũt futuram ſuorum iudeorum ĩfidelitatẽ: ⁊ quicquid aduerſus ip̃m facturi eſſent per ſaluatorẽ noſtrum. Catherina virgo inquit/ factũ eſt/ vt iã iam ex omni hoium genere/ pene inumerabiles/ ſpretis idolis veſtris/ vnius ac veri dei cognitionẽ/ religionẽq; ſuſceperint. qđ ita futurum/ dei oracula/ ⁊ per Hieremiam maxime prophetam/ vbi dicit. Domie deus meus/ ad te gẽtes venient ab extremis terre/ ac dicẽt. quã falſa noſtri patres idola poſſederũt. ⁊ nõ erat in ipſis vtilitas: ſi faciet homo/ ſibi ipſi đos: nec erũt iſti dei. Hec igit. dñi mei: inquit virgo vniuerſa fidei noſtre veritatem aſtruũt: nec humana virtute/ ſed a deo predicta/ ⁊ prophetaꝝ oraculis ſcripta oſtẽdũt. ⁊ ad hec a multis variiſq; veſtrarum gẽtium principibus liberos quãdoq; futuros homines vaticinãt. Nos aũt chriſtiani ideo ampli9 deridem9 veſtros deos/ ⁊ miſeremur humanũ genus/ qui demones/ lupos/ canes/ ⁊ leones/ ⁊ ſimilia/ venerat/ atq; quandoq; adoramini vos adorare ignem ⁊ aquã/ ⁊ partes mũdi/ nos iſta nõ colim9 ſ; eum q per hec inuiſibiliter cognoſcit creãtem intellectum: ſolũ admirari/ ſolumq; adorare didicim9: qui per oĩa penetrãs/ quum ſit icorporalis ſolo intellectu percipit/ ymo ꝟo ineffabilis/ ⁊ in comprehẽſibilis eſt: pandit aũt per ea que facit/ que ꝑducit/ gubernat ꝯſeruat/ oĩbus inuiſibiliter aſſiſtẽs. nõ celeſtibus ſolum/ verũ ẽt terreſtribus magnificẽtiã operum ſuorũ per hec oſtendẽs/ que vos deos putatis. Cũ igit virgo oratores aptiſſimis ratiõibus cõfutaſſet. Illi obſtupefacti/ ⁊ quid reſpõderent/ penitus ignorarẽt. Tũc vn9 eorũ qui ceteroꝝ magiſter dicebat/ Ceſari ait. ¶ Nouerit mãſuetudo tua/ ꝙ quum nullus cõtra nos vnq̃ ꝑſiſtere potuerit/ fatemur ⁊ cõteſtamur/ xp̃m ex nũc quẽ Catherina predicat/ veꝝ eſſe deum. Dii autem quos nũc vſq; decepti adorauimus/ nõ deos/ ſed lapides/ demonaſq; peſſimos eſſe proteſtamur. Accẽſus ob hoc ira Maxẽtius/ eos oẽs (chriſti ſignaculo munitos) exuri precepit. Sed cũ illorũ corpora illeſa inuẽta fuiſſent. ita vt nec capillus quidẽ exuſt9 videret/ multi chriſtianã fidẽ ardẽti deſiderio compleri ſũt. Cõuerſus deinde ad Catherinam Ceſar/ modo cõfitere deo ſoli inquit. ⁊ ſtatue plurime vbiq; ad tuam ymaginem fiẽt/ vt ab omnib9 tanq̃ regina magna ſaluteris. Tua. n. facies p iucũda/ imperio certe digna eſt/ que ſolis iſtar refulget: Reſpõdit virgo: Quos o Ceſar me adorare iubes deos/ nõ dii/ ſed demones peſſimi ſunt/ hoſteſq; iſenſiſſimos exiſtimo: Qui mala nõ faciẽda eſſe ſuis cultorib9 non admonẽt/ ymo inceſt9 ⁊ adulteria/ bellaq; ac homicidia perpetrare iugiter ſuadent. Hec autẽ noſter ver9 de9 qui in celis regnat. quiq; ſol9 profecto eſt deus verus: ipſa oĩa non faciẽda admonuiſſe compertũ eſt. Iſq; per ſuos prophetas/ ac alioſ ſuoſ amicos/ vniuerſos premonuit hoĩes/ idola nõ eſſe colẽda: ymo tanq̃ pernicioſos ſpũs/ fore oĩno repellẽda contemnẽdaq;: atq; ipſorũ templa/ ⁊ cerimoniaſ

Philoſophi ꝯuertuntur.

verba eiuſdẽ ſctẽ catherie

te nunc hūiliter deprecor/vt qcunqꝫ mee paſſiōis memoriā egerit/ſeu in exitu mortis/vel q̄cunqꝫ tribulatiōe vel neceſſitate meū auxiliuꝫ iplorauerit/tue ꝓpi ciatiōis cōſequat̄ effectum/illicoqꝫ vox de celo facta eſt ad eā dicēs. Ueni dile cta mea/ſpōſa mea/ſpecioſaqꝫ ſuper oēs mulieres veni in regnuꝫ ſpōſi tui/iā ti bi porta apta eſt. Nā ꝛ his q tuā paſſionem celebrauerint/optata ꝑſidia eis de celo vtiqꝫ promitto. Cumqꝫ pro circunſtātiuꝫ ſalute deū deprecata fuiſſet(Illos etenim collachrymātes iſpexerat)a ſpiculatore decollata eſt/ lacqꝫ(cunctis cer nentibꝰ)cruoris vice effundi viſum eſt. Sanctuꝫ auteꝫ eiꝰ corꝑus protinus ab angelis dei in montē Synay delatuꝫ eſt/monumētoqꝫ nouo cōditum/ex quo ſingulis annis/lac ꝛ oleū emanare dicit̄/quibꝰ varijs egritudinibꝰ remedia pre ſtātur/ad dn̄i noſtri ieſu chriſti laudē:cui eſt honor ꝛ gloria in ſecula ſeculoꝝ amē. Atqꝫ ita beata Catherina chriſti ſpōſa in celū euecta/nunc ꝑſpicue cernit qꝫ certo ſparat in vita/ſibi glorie/apud hūani generis redēptoreꝫ repoſitam eē mercedem:ſuūqꝫ ſenatuꝫ eſſe cuꝫ ipſis angelis eā ad ſepulchrū deferentibꝰ ha bitaculū. Nunc ꝑſenti corāqꝫ aſpicere ei licet illos ſeptē qbuſ beatoruꝫ aīe per inſatiabilē ꝑfruuntur letitiā. Nā cum eis iucundat̄/ꝛ exultat/q ſuperata ꝛ do mita carne/nullis ſunt deliniti/eiꝰ illecebris:atqꝫ ꝛ ipſa cuꝫ eis/qbꝰ pro aſſidui tate/ꝛ innocētia ꝓmium illud eſt datum. Nunc eidē Maria mater dei cum ſa cris virginibus floribus ꝛ lylijs inſignitis tāqꝫ Nurui ſue predilecte/filij ſui vnigeniti ſpecioſiſſime ſponſe occurrit. choris etiā circundata angelicis/veluti poſt rubrum mare pharaone cū exercitu ſuo ſubmerſo/tympanum tenens ipſi Nurui ſue Catherine ſuauiſſimis vocibus precinit/reſponſure:Cantemus do mino glorioſe:quia magnificatus eſt plurimā ꝑ equum ꝛ aſcenſſorem proie cit in mare. Mirabilior etenim nunc ingenuitate fulget/qꝫ antea ex regia ptho lomeorum familia/nec ei certe felicius obtigere potuiſſet/ quam iure conſor tium/cum his qui in excelſo vitam conſtituere. Hec quippe de glorioſa noſtra qꝫ ſingulari aduocata Catherina virgine ſtrictim ame nunc commemoraſſe ſat eſt. Cuius quidem tanta fuere ſigna ꝛ incredibilia miracula/vt in omneꝫ pro pe mundum etiam apud barbaros eius nomen magnificetur. Eo itaqꝫ in loco ex Alexandria ab angelis alatum/ſub ipſis angelorum excubijs per trecentos annos conquieuit:donec a quodam venerabili ſanctoqꝫ abbate diuino iuſſu tranſlatum eſt:ꝛ in radice montium Synay atqꝫ Oreb. in monaſterio a Iuſti niano maximo imperatore extructo collocatum. In eccleſia igitur ipſius mo naſterij/in dextro chori cornu loco videlicet. eminentiore/ Mauſoleum ex al bo marmore candidiſſimoqꝫ/ mirifice extructum eſt. quod Tumba appel latur:inquo ipſius ſanctiſſimum caput/cum ambabus manibus ꝛ alijs qui buſdam illius ſanctiſſimis reliquijs conſeruantur. Que quidem eo peregri nantibus ab Abbate ceteriſqꝫ monachis deoſculanda demonſtrantur. Alie ꝯo reliquiarum ipſius partes per munduꝫ diſperſe refferuntur diuerſis prin cipibus ꝛ prelatis ex priuilegio ſpeciali conceſſe. Locus autem vbi nunc mo naſterium ꝛ eccleſia conſiſtit. is eſt vbi Moyſi greges paſcenti/deus ardēs in rubo apparuit. precipiens illi vt calciamenta ſolueret: adhuc extat capel la in huius rey memoriam extructa:in ſiniſtro chori cōſtituta. Ipſa autem ec cleſia. xij. perpulchris ſuſtentatur collumnis. Eidem etiam eccleſia diue cha therine que quadraginta martyrū nuncupatur. Saracenoꝝ muſchea ſatis am

pla adiacet quam ſaraceni ipſi ob ſanctiſſime virginis pietatē in dies frequētare refferūtur. Miſſo aūt eius montis Synay celeberimo Cenobio/qđ ſanctiſſimi religioſi diui Baſilij profeſſores challogeri nuncupati/incollūt. Nullum regnum/nulla ciuitas/nullum oppiduꝫ/nulluꝫ ruſculuꝫ/nullaq; priuata domus ī mundo exiſtit/vbi Catherine/tēpla/ſacella/are/imagoq; nō reſplēdeat/qđ tātopere de alia quacūq; ſancta virgine factitatuꝫ eſſe nō videm⁹. Nā quū ceteris (preter dei genitrici)preponat/fatigauit/vbiq; hec pictores/ſculptores/multiplices/egregioſq;/ꝛ minores:qui eam piniculo formarūt:ꝛ multis ī locis/ꝛ maxime celebrioribus/ingeniuꝫ omne/atq; artis vires expoſuere. Fatigauit inſuper ꝛ oratores/atq; poetas pene inumerabiles/qui in eius preconio pluri ma tum oratione ſoluta/tuꝫ oratiōe materna/atq; verſu ꝛ vt reliquos ſinaꝫ/diuini prope igenij/viruꝫ/vtiq; maronianuꝫ/Baptiſtaꝫ mātuanum carmelitā/ſacraꝝ litterarum profeſſorē/ꝛ vatem noſtri eui ſupremuꝫ atq; cōſumatiſſimuꝫ: qui ei⁹ vitam omēꝫ/pulcherimo carmie cōſcripſit/ꝛ tam pñtibus q̄ poſteriſ legēdaꝫ cōtulit. Hec etiā/ipſe pluriora q̄ mei moris eſt/in laudeꝫ huius ſancte monimētis hic mādare volui/qui ſuis meritis plurima ſepe numēo exptus ſuꝫ benefitia/ꝛ ea quideꝫ apud deuꝫ imortalem me cōſecutuꝫ manifeſta fide deprehēdi: ꝛ de grauiſſimis piculis ꝛ īfirmitatib⁹ eius ope me fuiſſe liberatum:atq; interceſſione.

¶ De ſancta Barbara virgine ꝛ martyre. cap.cx.

Barbara virgo Aſiana/ imperante Maximino tyramno in orientali plaga: Maxentio vero rome itidem faciente/ꝛ Melciade ſimiliter Papa/ rome in cathedra Petri preſidente/apđ Nicomediam inſignem vetuſtanq; ortus ſui vrbem/cum gloria martyrij/ad ſyderea regna migrauit. Hec quippe poſito ſplendidiſſimum genus interceſſerit/auſteritate tamen mortis intrepide pro chriſto/a proprio genitore inflicte/ꝛ leto vultu ſūpte/lōge luculētior effulſit. Hui⁹ itaq; pr̄ noie dioſcor⁹ fuit nobiliſſim⁹ atq; diuitijs inumeris prepotens ꝛ gentilis:que quum corpuſculum eduxiſſet in robur/inſignis decoris euaſit conſpicua. Cui tam celebre ingeninm quidem fuit/vt potius ſacro ſuperumq; munere datum ei fuiſſe diceres/q̄ humanis ſtudijs quouiſmodo ſibi vendicare potuiſſet. Erat ei pronus etiam ab ipſa pueritia in ſanctitate animus:ꝛ ad omnem eruditionem adipiſcendam ardentiſſimus. Unde etſi a parentibus tanq̄ vnica filia inter diuitiarum delitias enutriretur/non tamen otio/ꝛ mollitiei femiee/eā đditā legimus: ymo iugit̄ ſupra etatē diuia pſcrutāi. Cuꝫ eiꝫ tēpluꝫ aliqñ puellā quuꝫ parētib⁹ itrogreſſa fuiſſet/vidēs ſimulachra

parētib⁹ ait. Quid ſibi volūt ſimilitudīes iſte? Reſponderūt parentes: inſāis qd loqueris? Uides q̄ hoīuʒ ſimilitudīes n̄ ſūt/ſʒ diij/q adorari iubēt/p illō qō neſcit' quodqʒ minime cernitur. Quib⁹ puella. Fuerūt ne igt aliq̄n hoīes/ quos nūc colimus? vtiqʒ dixerūt. At illa vt erat maximi ſpirit⁹ adoleſcētula/naturali iſtinctu pauliſper cōmota/ꝛ iā quaſi/a ſopore quodā/ꝛ (vt ita dicaʒ) a ꝓfundo ſomno expgefacta/oculis animi aliquātuluʒ aptis/deuʒ/ deiqʒ ꝟtutem ſalutareʒ eſſe/mūdo putauit: ꝛ ad euʒ querēdū/animū primum ī celuʒ erexit/ꝛ celeſtiuʒ pulchritudinē corpoꝝ ꝯtemplās/admirata/nō plures deos/ſed vnuʒ deuʒ/q cūcta iſta feciſſet regeretqʒ oīno arbitrata ē. Cūqʒ ardēti deſyderio/ī veri dei cognitionē traheret: philoſophos gētiles ſūmope ꝛ accurate elucubrare ꝛ plegere cepit. ꝟuʒ quuʒ inter ipos maximā de vero deo altercationē ꝛ cōtētioneʒ aiaduerteret: atqʒ etiā ex ipis phis didiciſſet/ quādā inanē ſupſtitionem/ apud ātiquos initiuʒ ſumpſiſſe/que quaſi maloꝝ oiuʒ fons/multitudinē deoꝝ ꝯſtituerat/quib⁹ hoſtias imolare/ſolēnia facere/ſimulachra ꝯſtituere/ꝛ cōdere tpl'a pſuaſerat/quuʒ tñ prius hoīuʒ ſepulchra fuiſſent/ ſed magnificēti⁹ cōdita/ tpl'oꝝ appellatione vocata fuerāt. Ex hoc priſcoꝝ religiōeʒ/potius quaſdā poetarum fabulas/quā religionē exiſtimauit. Et quuʒ nihil ꝟitatis in ſe habere animaduerteret magna cordis voce/oīa illa maioꝝ ſuoꝝ idola cōtempſit. Uerū quuʒ etiam ad poetaꝝ theologiam inueſtigādaʒ ſe tranſtuliſſet. Ex heſiodo ꝛ Orpheo optimis poetiſ/didicit/vniuerſa que in mūdo ſunt ab vno deo emanaſſe/ꝛ illius virtute cōtineri nō dubitare/ꝛ maxime ex ſentētia Orphei/ qui in quibuſdam carminibus/ omnia diuina virtute in hunc modū gubernari dicebat.

Orphei verſus.

Uos qui virtutem colitis/vos ad mea tantum.
Dicta aures adhibete: animoſqʒ intendite veſtros:
Contra qui ſanctas leges contemnitis: hinc vos
Effugite: ꝛ procul hinc miſeri/procul ite profani:
Tu vero qui diuinas ſpecularis: ꝛ alta
Mente capis muſe voces amplectere: ꝛ illas
Aſpiciens ſacris oculis ſub pectore ſerua.
Et poſt multa/ſic ſubſequitur
Nemo illum niſi chaldeo de ſanguine quidam
Progenitus vidit: quem celorum aurea ſedes
Sublimiſqʒ tenet: cuius ſe dextera tendit
Oceani ad fines quem de radicibus imis
Concuſſiqʒ tremunt montes: nec pondere q̄ʒuis
Immenſo ſint ferre queunt: qui culmina celi
Alta colens terris: nunq̄ʒ tamen ille ſit abſens
Ipſum principium: medium quoqʒ: ꝛ exitus idem.
Priſcorum nos hec docuerunt omnia voces:
Que binis tabulis deus olim tradidit illis:

¶ Barbara itaqʒ virgo/ quum tam piam ſententiam de deo vero vnoqʒ habendam/ ab Orpheo poeta theologoqʒ accepiſſet: Confeſtim ꝛ quemadmodum Aurelium patrem Auguſtinum feciſſe conſtat/ poſt multos circuitus maiorumſuorum errorum/circuire cepit/ non modo Ciuitatem per vicos ꝛ plateas/ ſed per totam Aſyam/ Egyptumqʒ/querendo verum anime virum/

Cuȝ his āt litteris eruditiſſimuȝ pſbyteꝝ hūc ad te mitto q̄ maxia mecū ē iun-
ctus fideꝝ charitate ⁊ tāta/ vt ea maius eē nō poſſet. Itaqȝ qcq̄d is ō iſtructōe
ꝟe fidi noīe meo tibi dixeīt: id ita exiſtimato/ ac ſi a dō/ ⁊ a me ipo corā audiſſeſ
vale. At vbi Barbara ꝟgo diui origēis nūciū vna cū oratore ſuo icolumē itur-
ris ſui hoſpitij locū cuȝ gaudio excepiſſet: poſt mutuas ſalutatiōes: Valētin⁹
Fidey mi/ſteriū expo nit. a Barbara ꝟgine de deo iterrogat⁹/ eideȝ i hec ꝟba repōdit. ❡ Credimus nos
omnes ī deuȝ patreȝ oipotēteȝ cūctoꝝ viſibiliuȝ/ ⁊ iuiſibiliuȝ conditorē: credi
muſqȝ/ ⁊ ī dominuȝ nr̄m ieſuȝ xp̄m/ p quē creata ſūt oia/ verū vtiqȝ deū vnige-
nituȝ: ⁊ verū dei filiuȝ/ nō factuȝ/ ſȝ genituȝ/ ⁊ vniuſ cū patre ſubſtātie. Credim⁹
quoqȝ ⁊ i ſpm̄ȝ ſctū: veꝝ deū ex pr̄e procedēteȝ: equaleȝ p oia pr̄i ⁊ filio/ vȝ po-
teſtate/ volūtate/ eternitate/ ⁊ ſubſtātia. Et i hac qdeȝ trinitate/ nullus ē prorſus
graduſ nihil qȝ iferi⁹ ſupius ve/ ſȝ tota diuinitas ſui pfectiōe equalis ē: vt exce-
ptis vocabulis/ q̄ proprietātē pſonaꝝ idicāt: vt qcq̄d de vna pſona dicat: de tri
b⁹ oino poſſit itelligi. Nec pr̄/ filij/ aut ſpūs ſcti pſonā aliqn̄ excludit: nec rur-
ſus fili⁹ aut ſpūs. ſ. pr̄is nomē perſonāqȝ recipit. Sȝ pr̄/ ſemp pr̄ eſt/ fili⁹ ſemp
fili⁹: ⁊ ſpūſſāct⁹/ ſemp ſpūſſāct⁹. Itaqȝ filia aduerte/ qr ſubſtātia qdē vnū ſunt:
ſȝ pſonis ac noib⁹ tantūmodo diſtingūt. Ipm āt dī filiuȝ/ dicim⁹ iſine ſeculoꝝ
pfectuȝ nature nr̄e/ hominē ſuſcepiſſe ex Maria ꝟgine: ꝟbūqȝ carneȝ factuȝ eē
nō pmutādo deitateȝ. Ipm āt dicim⁹ ipaſſibilē ſȝ ſuā deitateȝ vt pr̄eȝ/ ſiliterqȝ
icōprehēſibilē ⁊ iuiſibilē vt pr̄eȝ. Eidēqȝ/ quū xpianiſſimū oēȝ appuiſſȝ valēti
n⁹ origēis pſbyt atqȝ ānūtiaſſȝ. Quodqȝ/ n̄ cecaſ caducaſqȝ hui⁹ ſeculi diuitiaſ
nec breuē hāc calamitoſāqȝ vitā/ nec iſtabilia corporis comoda/ ſȝ aīe q̄ itelle
ctual ē ſubſtātie appetēt bonū. Docuiſſȝ ve verā xpiane religiōis ꝟitatē/ q̄qdē
dī ſūmi mādatꝭ pagit: dclaraſſȝ quoqȝ gētiliū religionē erroib⁹ plenā/ falſaȝ fi
ctāqȝ fore. Declaraſſȝ ve vnā eē ſctoꝝ vitā/ ſȝ pmia p labore diuerſa/ ⁊ e ꝯtrario/
p mō peccatoꝝ eē ſupplitia vnū iſup xpianiſ eē baptiſmū ſine quo nemo poſſȝ
ſaluari. Atqȝ poſt eū/ ſi peccaueīt/ p pn̄iaȝ poſſe ſaluari/ Deniqȝ cū nouū ⁊ vet⁹
teſtamētuȝ ipi oñdiſſȝ/ ⁊ dclaraſſet. Eidē ipe ſacerdos valētin⁹ ardēti aīo expo
ſtulāti/ ſacrū baptiſma ea i turre ꝯtulit. Mōuitqȝ ſūmope eā/ vt aiuȝ ſuū/ ſua p
virili/ i lectōe ſacre ſcripture iugit occuparet/ ne i bōa tr̄a pectoriſ ſui inimic⁹ hō
ȝizania ſupſeminare poſſȝ: ſȝ itra metipaȝ loq̄ret. In nocte q̄ſiui quē diligit aīa
mea. Dicētqȝ o bone de⁹/ vbi paſcis: vbi imeridie cubas: qr poſt te ī heſit aīa
mea: iccirco/ rogo / vt me ſuſcipiat dextera tua. Hiſ itaqȝ ⁊ alijs inumeriſ docū
mētis Barbara ꝟgo/ a valētino ſacerdote iſtructa/ relicto iā i corō ſeculo/ renū-
tiauit etiā diabolo/ ⁊ pōpis atqȝ opib⁹ eius/ ſuare voleſ fedus q̄ dn̄o pepigit.
Cumqȝ valētinus ſacerdos poſt n̄ modicū tp̄us vale facieſ barbare ꝟgini ab
ea diſceſſiſſȝ / affuit tēpus quo viro matura/ nuptui tradēda eſſet. Cūqȝ multi
ex optimatib⁹/ eam ſibi dari iconiugem expoſtulaſſent: Pater ab ea pquiſiuit/
an cuiqȝ illoꝝ nubere vellet. Cui puella q̄ſi ſubiraſcēs. Ne mihi iquit obſecro
de hac re/ vnq̄ȝ moleſtus ſis. Nā ſi abſq̄ coacta fuero vt viꝝ accipiā/ poci⁹ mi
hi met morteȝ cōſciſcaȝ Accidit autē/ vt die quadaȝ turri quā ſibi pater ere-
dificarat iterato iſcēderet: ⁊ ibidē pr̄nis ⁊ auitis ſimulachris cōſpectis/ i eiſdē
facieb⁹ expuit/ dicēs. Similes illiſ fiāt/ q fecerūt ea/ ⁊ oēs q ꝯfidūt i eis. Nec ita
m̄lto poſt/ quū ō tritate apō pr̄eȝ ꝟba feciſſȝ: poſt ꝟbera qb⁹ pl'imū āfflicta fuit
ōtruſit eā i cācerē: ibidē tā diu ſuādā/ q̄zdiu p mācianū pfectū/ ad tormēta rape

rex. Sedēs itaqꝫ ꝓ tribūali Marcian⁹/iuſſit barbarā ad ſe adduci. Intuēſqꝫ in
eam. Cur īquit puella decora generi te mortis dedis? Offer dijs ſacrifitium/ꝛ
illeſa abibis. Quod ſi efficē neglexeris: ſcito te varijs accerbiſſimiſqꝫ tormētis
īterficiēdā: Cui illa. Audi me martiane dux: dij quos tu me adorare ſuades/
dij nō ſunt/ſꝫ peſſimi demōes. Qui celo relicto/i terrā deſcēderūt: vt homici/
dia/fornicatōes aliaqꝫ inumera ꝑpetrarēt mala: Nō eiꝫ modeſtiā/aut iuſtitiā
exēplo docuerūt: ſꝫ alij obſcēis voluptatib⁹: alij pugnis alij vēatiōib⁹ gaudēt.
Dñs aūt me⁹ ieſus xp̄s (quē toto corde diligo ꝛ colo) vt verus de⁹/nō bella/aut
pugnas/vt tua Minerua/quā falſo deā appellas: ſꝫ pacē/ꝛ quietē oimodā īter
hoīes pſuaſit. Neqꝫ eidē varie canuꝫ venatiōes/vt tue diane venatrici placent/
aut fiſtule ꝛ Tympana ꝛ alij ſonit⁹ vani/ac muliebris turba/vt ſūt matri deoꝝ
gratiſſima: oī ꝟtute neglecta. Itaqꝫ ſcias me paratā fore/laudis ſacrificiū offē
re ſaluatori meo/q fecit celū ꝛ terrā/ꝛ oia q̄ i eis ſūt. Hi autē quos pro dijs co
lis/ꝛ muti/ꝛ ſurdi/ꝛ ceci ſūt/licet/os/oculos/aureſqꝫ videantur habere. Cūqꝫ na
res ad odorāduꝫ/man⁹ ad palpāduꝫ/pedes ad ābulāduꝫ/eis ſint. Olfare pror
ſus/aut tāgere qdpiaꝫ/vel aliquo iter arripe minime queūt: qppe/qui nullū ha
bēt ſpm̄. His dictis Martian⁹ furore replet⁹: poſt accerbiſſimas corpori deli/
cato iflictas plagas iteꝝ carceri cuſtodiēda tradit: vt poſtmodū/eā morti de/
ſtinaret. Cui i tēpeſta nocte ſaluator apparuit: ꝛ blādiſ ea ꝟbis ꝯſolās/ꝓtinus
curauit. Que poſtqꝫ tyrāno/e cuſtodia/oblata eēt. Ecce inqt quo te pacto dij
mei ſtilgere demōſtrāt: qui tuas curauere plagas. Rñdit ꝟgo/cū ſimiles ſint
dij tui ſurdis ꝛ mutis/ꝛ cecis q ſe nec errigere poſſūt/neqꝫ mouere. Quō me po
tuerūt curare/q ſibi ipſis ꝓdeſſe nō poſſunt? Ipſe ꝟo de⁹ ieſus xp̄s ſanauit me
quē tu/a demone obcecat⁹ videre nō potes. Sꝫ ab ipſo ſuis fidelib⁹ ipendit/
vt/a medico remediuꝫ/diſciplina/artis medicine ē aliquotiēs etiā ignib⁹ ꝛ fer/
ro morbos curare. Et quid mirū ſi dñs nr̄/tanqꝫ medicus aiaꝝ noſtraꝝ/nos tur
binib⁹ excutiat/morbis exanimet/tormētiſqꝫ excruciet ꝛ purget? Fortitudis āt
xp̄ianoꝝ ē/quaſi p ignes ꝛ flamas vaſoꝝ more purgari. Quod ſcriptura maioꝝ
nr̄oꝝ doctoꝝ teſtat. Aurū/ꝛ argētuꝫ/ꝛ ferruꝫ/ꝛ plūbuꝫ/ꝛ ſtāgnuꝫ ac oē vas/
qd p ignē trāſierit emūdabit. Nos itaqꝫ dñs noſter/ꝑ vos tyrānos peſſimos
vrere vult vt curet/tēptatqꝫ vt liberet/atqꝫ vexare pmittit vt ſaluet/ac demon co
ronet. Tēptat igit nos hoc modo dñs/vt ſciat ſi eū ex toto corde diligam⁹/ac
etiā ex tota aia nr̄a. Ipſe pmittit dolorē: vt det refrigeria. Obduratus vehemē/
tius tyrān⁹/ꝛ corpus virginis Barbare crudelē imodū lacerari/ꝛ ad ei⁹ latera
ignē apponi/atqꝫ mamillas eius precidi iuſſit. Poſtremo/vbi barbara orōnē
ad dn̄ effudiſſet/diuerſaqꝫ tormēta equinamiter ptuliſſet. Marcian⁹ iuſſit ca/
put ab ea abſcidi. Tunc quaſi furore dioſcorus pr̄/eā accipiēs/in quendā mō
tem eaꝫ pduxit. Cumqꝫ decollāda eſſet/virgo barbara orauit ad dnm/vt citius
ſui certaminis coronam conſumare dignaret. Facta eſt protinus ad eam de ce
lo vox/dicens. Ueni dilecta mea/ꝛ in patris mei regno iam tandē conquieſce/
quibus dictis/dioſcorus proprius genitor illi ſanctum caput abſtulit. Sed ne
inultuꝫ tā execrabile pr̄is facin⁹ videret: factū ē/vt eo cū martiāo ꝛ ceteris ſatelli
tib⁹ ſuis de mōte deſcēte/tanta caligine mox obuolutus fuerit/vt tanqꝫ phe/
tunta ictum ꝛ vſtum phebeo curru/ſine vlla cūctatiōe/ꝛ ipſe cum Martiano ꝛ
pluribus/a deo exuſtus fuit: vt nec vlluꝫ quideꝫ ex ipſoruꝫ cineribus remāſerit

veſtigium. Paſſa eſt itaq̨ beata virgo barbara pridie nonas decēbreſ/quo qui
dem/die eius ānua ſolenītas celebratur. Collectis vero poſtmoduꝫ a ſupradi-
cto eius patre ſpūali Ualentino religioſo viro reliquijs/ eas itra ciuitatem def
ferēs/cōditis aromatibus/cum reuerētia ſepeliuit: vbi ⁊ ſanitateſ recipiunt om
nes/qui lāgore aliquo laborāt: ad laudem ⁊ gloriaꝫ dei oīpotentis: cui eſt ho
nor ⁊ gloria in ſeculoꝝ ſecula amen. Quod autē Barbara hec virgo paſſa ſit
ſub Maximino tyranno apud nō nullos ⁊ etiā apud me/ambigitur: quom o-
rigenes doctor ad queꝫ ipſa litteras dederat floruerit/ tempore Alexādri prin
cipis qui iperabat romāis/circa ānum ſalutis nr̄e/trigeſſimuꝫ ſupra ducēteſſi
muꝫ potius dixerim ego/paſſam fuiſſe ſub maximino principe ⁊ auguſto/ non
autem iſto tyranno Maximino. Ex illa phetontica dioſcori fulminatione vbi
ictus/⁊ vſtus curru phebeo Dioſcorus exceſſit: inoleuit cōſuetudo/vt quū lam
padare cernimus illico ſancta barbara ora ⁊ itercede pro me acclamare didi-
cimus. Plura eiꝫ miracula i ſimilibus eā feciſſe nō ſum neſcius/ſed ea nūc ſcri
pto mandare lōgum eſſet. Suuꝫ vero ſctiſſimuꝫ corpus poſtmoduꝫ venetijs
trāſlatuꝫ: nūc in monaſterio crucigeroꝝ in ſacello noī ſuo dicato/ ſarchophba-
go marmoreo conditum reuerenter ſeruatur.

De ſancta Anaſtaſia martyre. cap.cxi.

Anaſtaſia nobiliſſima Ro
manoꝝ matrōa/diuine ma
ieſtatis optima cultrix/ ac
intemerate pudicitie/⁊ in-
mēſe pietatis ⁊ religiōis feminis cun-
ctis ſanctiſſimuꝫ exempluꝫ ſub Diocle
ciano auguſto/Rome/ pro chriſto glo
rioſum ſuſtinuit martyriuꝫ. Quas ob
res/geminā ſibi acquiſiuit laudeꝫ/tum
quia tanq̨ agricola/⁊ cultrix/toto tem
pore vite ſue bonos fructus pietatiſ ſe
minauerat: demuꝫ ⁊ ſacri ſanguinis ef
fuſione ſuoꝝ meritoꝝ/ omniumq̨ vir-
tutuꝫ rigauerit plantaria. Pretexati itaq̨ illuſtris. Ro. gentilis/ex Fauſta con
iuge chriſtiana extitit filia/quā parētes ipſi adultā/publio patritio. Ro. eque
nobiliſſimo mr̄imōio ɔiūxē quo qdeꝫ marito/pp ipſi⁹ ꝟtutes ⁊ pietatem quo
adurit plurimū agitata fuit. Erat nāq̨ ipſa Anaſtaſia ex paterna hereditate
admodū locuplex: adeo/vt āpliſſim⁹ ſuuſ cēſus/poptime i oib⁹/ſuo generi rñō
ret. Eratq̨ i diuinis ſcripturis/a diuo griſogono (poſtea xp̄i martyre) egregie
iſtructa/atq̨ edocta/i quib⁹ ingiter itēta/veluti quādaꝫ famē ſaciare ōſiderās
p euāgelia ⁊ diui pauli ep̄laſ ipretermiſſe diſcurrebat. Ex ɔtīua āt lectiōe ⁊ me
ditatiōe ſcripturaꝝ diuinaꝝ cū pcepiſſꝫ nō eſſe chriſtianis ſperādum i incerto
diuitiarum ſuaruꝫ/ſed in deo viuo/ qui omnibus preſtat abundanter omnia:
quodq̨ ad factum boni operis diuites eſſe/ ſe in bonis factis comunicatores
eſſe. Conſtituit theſaurizare ſibi bonum theſaurum infuturum. vt apprehen-
deret eam/que eſt bona vita. Sciebat quippe ſe ideo diuitias accepiſſe mul-
tas/ non vt his ſolis ſe beatitudinem habere conſideret/ vt male vteretur

Epiſtola. ¶ Fluctuanti tibi iter procellas ⁊ turbines mundi: cito ſup vndas deambulans chriſtus adueniet: ⁊ dyaboli aduerſuȝ te flātem ſpm̄: vno iuſſiōis ſue ſermone compeſcet. Patiēter ⁊ quaſi i medio maris poſita / crede chriſtum ad te eſſe venturū: ⁊ adtemetipſam cōuerſa / cū propheta exclama / dicēs. Quare triſtiſ es aīa mea / ⁊ quare cōturbas me? Spa in deo: qm̄ adhuc cōfitebor illi ſalutare vultus mei / ⁊ deus meus. Geminuȝ diuini muneris probaſ inditiuȝ: quuȝ tibi ⁊ terrena reddūſ ⁊ dōabūſ celeſtia. Deus eiȝ beneſitiuȝ ſuuȝ ad hec extremitatibꝰ ꝓtrahit: vt nō ſit nobis vile qđ preſtat: vide ne turberis i hoc / ꝙ pie viuēti tibi inferantur aduerſa. Nō eiȝ decipis / ſed probaris. Nō eſt deſēſio tua / quā putas per hominē poſſe cōſtare. Audi ſcripturā dicētēȝ. Maledictꝰ homo qui ſpem ſuam ponit i homine. Et benedictus homo / qui ſpē ſuaȝ ponit i dn̄o. Caue iquit fortiter / vigilāter ⁊ ſtrenue vniuerſa peccata: ⁊ a deo ſolo querē ſolatiū cuius iuſſa cōſeruas. Cito enim tēpus placitum ad te cōuertetur: ⁊ quaſi noctꝭ tenebras / floriduȝ diei lumē aſpicies: atq̄ poſt glacyei frigus hiemis trāſeuntis / aurea tibi tēpora / ⁊ ſerena ſuccedēt: vt omnibꝰ qui pro chriſti amore affligūtur / prebeas tēporalē letitiā / p quā ſiñ dubio ꝯſequeriſ eternā: vale i dn̄o / ⁊ ora pro me. Hāc epiſtolā legēs Anaſtaſia / fortiores fidei vires accepit: ac tantum de patiētie virtute gloriari quātus priuſ de oppreſſione īfideliſſimi viri ſe cauſabatur affligi. Igitur beata Anaſtaſia / quuȝ ita i cuſtodia ſtringereſ / vt ei vix panis quadra daretur: eſtimās ſe i ipſa tribulatiōe deficere: denuo i hec verba ſancto viro ſcripſit.

Epiſtola. ¶ Cōfeſſori chriſti Griſogono / Anaſtaſia. Finis venit corporis: Memēto mei. Ut egrediētem aīam meam / ipſe ſuſcipiat pro cuius amore iſtā ſuſtineo: que ex hore huius vetule recognoueris: vale. Ad hec ſanctꝰ Griſogonus: talia remiſit ſcripta.

Epiſtola. ¶ Griſogonus anaſtaſie ſemper eſt vt lumē tenebre antecedāt: ſic etiā poſt īfirmitatem / ſaluſ reuertitur: ⁊ vita poſt mortem promittitur. Uno fine ꝯcludunſ ⁊ aduerſa huiuſ mūdi / ⁊ proſpera: ne vel triſtibus deſperatio / vel letis elatio dn̄etur. Unuȝ mare eſt / in quo nauicule corporis noſtri veliſicant / ⁊ ſub vno corporis gubernatore / aīe noſtre nautico fungūtur offitio. Quorundā igitur naues fortiſſimis carinaꝝ nexibus ſolidate tenebroſi equoris cōcitatos fluctus illeſe ꝑtrāſeunt: quorundam vero fragili iuncturā lignorum etiam i tranquillo viciuȝ morti cōficiunt curſuȝ. Prope eteiȝ illis vt pereāt / qui nō cogitāt qualiter ad portum ſalutis pertingāt. Tu autem ò chriſti irreprehēſibilis famula: crucis tropheuȝ tota mēte conſtringe / in quo tuis / dum deſyderijs parueris: cum martyrij palma ad chriſtum pertinges.

Mariti mors. ¶ Interea publius vir eiꝰ moritur: ⁊ ipſa ſancta / e carceribus liberatur. Quam obrem nō minimas gratias egit dn̄o ⁊ ſaluatori noſtro ieſu chriſto. corripuerat eīm in hac calamitate eam dn̄s / tanq̄ magr̄ diſcipulū / quē nouerat ardētiſſimi ſpiritus ⁊ ingenij. Sicq̄ ⁊ icarceratiōis morā / Anaſtaſia / magnitudine fenoris duplicauit. Nā ⁊ pp ſe a ſancto propoſito minime retraxit / neq̄ enim eā aliquis a timore chriſti reuocare / aut ab eius dilectione diuellere potuit: propꝭ quem oēm ſeculi gloriā / pōpamq̄ / ac etiā ipſaȝ vitam temporalē cōtempſit cui nihil dignuȝ cōparauit. Magis magiſq̄ i ea quottidie amor chriſti creſcebat: creſcebatq̄ fides. Et ne audiret vocē ⁊ iuditiū ſanguinis / clauſit aurem: ⁊ omnem ſubſtātiaȝ ſuaȝ permaximā diſperſit tandēȝ / ⁊ dedit pauperibus / vt iuſtitia eius maneret inſecula: ⁊ in ſeculuȝ ſeculi. Exortabatur aūt oēs ad profectū

anime/exortabaturq̄ quā marie ſingulos/quos/⁊ elymoſinis/⁊ documētis cō
fouebat/dicēs. Preterire figurā huius mūdi:⁊ illā veram eē vitā/que pn̄tis vi
te emereretur icomodis. Singulis ꝓpe dieb⁹ luſtrabat carceres/i quib⁹ xp̄ia/
ni pro fide chriſti detinebātur. Nec eas obres/alicui⁹ momēti ſe exiſtimabat.
Et q̄q̄ ex patritijs familijs inumeriſq̄ diuitijs plurimū foret inſignita/ nihil
tn̄ de habitu magnatoꝝ habere volebat. Ea pp etiā ab ācillulis ſuis/miro amo
re in eius veneratiōe dedite erāt. Supebāt profecto omnes de icredibili ipſi⁹
humilitate quadā ⁊ gloriā ⁊ honorē priſtine nobilitatis atq̄ fulgoris/ꝓ chri
ſto/⁊ calcare ⁊ cōtemnere potuiſſet. Multis nāq̄ ſignis dn̄s glorificare volēs
ancillam ſuā eam etiā ad coronā martyrij prouexit/quib⁹ quidē perculſi plu
rimi gentiles ſimul cū chriſtianis deitatē chriſti cōfitebanť. Deniq̄ poſt trien
nium a viduitate ſua/cū ancillis ſuis/gaudēs Anaſtaſia iquiete maria vixiſſē.
A quibuſdā tenta/iuſſu Diocletiani principis a quodā prefecto/iubetur idolis
ſacrificare/vt poſtmodū eam ducere poſſet i vxorē. Cūq̄ i thalamū eā perdu
xiſſet/ipſamq̄ ſuo more amplexari vellet/ illa fideliter reluctāti/ ſtatim diuino
iuditio cecus effect⁹ eſt. Adiēs aūt deos ſuos ſciſcitatus eſt/ſi euadere poſſet.
Reſpōderūt:qm̄ ſanctā dei viui ācillā Anaſtaſiā turpiter dehoneſtaſti idēo
nobiſcū perpetuo decretus es i inferno excruciād⁹. Cūq̄ ita obcecatus domū
reduceref/intereūdo/i manus pueroꝝ ſuoꝝ vitā finiuit. Tribuſ igiť ancillis ſo
rorib⁹ diue Anaſtaſie martyrio coronatis ⁊ ipſa iubeť i cuſtodia recludi. Au
diēs vero prefectus q eā carceri mācipauerat/ q inumeris ditata eſſet predijs
⁊ fondis/ipſā ſecreto aloquut⁹ ē. Si vis iquit chriſtiano ritu viuere/fac q tu⁹
chriſtus (quē deū verum exiſtimas)precipit dicēs. Qui nō renūciauerit oīb⁹
que poſſidet/nō poteſt meus eſſe diſcipulus. Oīa igitur que poſſidet mihi da/
⁊ quo volueris/libera abi tūc quidem vera cenſeberis chriſtiana cui illa. Dn̄s
meus inquit vtiq̄ precepit/oīa eſſe venūdanda/ipſiuſq̄ cēſum pauperib⁹/ non
aūt diuitib⁹ erogādum. Denuoq̄ diro carceri fame excruciāda traditur Ana
ſtaſia:veꝝ/a ſancta theodora nuperrime martyrio coronata/ diuio iuſſu ⁊ preſi
dio p duos menſes mirifice extitit refecta. Tādem cū ducētis virginib⁹ ad in/
ſulas palmarias deportata quū inumera miracula ⁊ virtutes dn̄s per Ancillā
ſuam operareť/miſit prefectus qui Anaſtaſiā cū multis reuocaret. Quib⁹ ad/
ductis mox anaſtaſiam ipſā ad pallos aligari precepit: atq̄ ignib⁹ comburi.
Cuius exemplū ſecuti ſunt nō modo virgines que ſecū exulauerāt/ ſed ⁊ alij
inumerabiles vtriuſq̄ ſexus hoīes/⁊ cruciatus diuerſos ⁊ penas alacri vultu
⁊ infracto animo ſuſceperūt/ne fidei ſue cōſcientiam maculare viderenť:quoni
am quidē perfecta in eis charitas/foras excludebat timorē. Quorum ſi velī
nunc tollerantie ennumerare virtutes /⁊ cōſtantie robur exponere:nec mihi ſer
monis tanta copia adeſſet/nec etiam alijs puto/niſi his ſolis/qui oculiſ ſuis in
tueri potuerūt. Sed iam de illuſtriſſimis Anaſtaſie (vt ipſe crediderī) virgi/
nis/virtutib⁹ atq̄ illuſtriſſimo ipſius martyrio/quo/a deo/perpetuo i celeſtib⁹
coronari promeruit dicta ſufficiant. Tāta quippe hui⁹ ſancte matrone Anaſta
ſie fuerūt ſigna ⁊ miracula/vt de ſanctis martyrib⁹ veteribus deputaretur vna.
Cuius anniuerſaria ſolenitas / celebratur in die natalis ſaluatoris noſtri ieſu
chriſti:octauo chalendas ianuarias.

¶ De ſancta Affra martyre capitulum. cxii.

Affra ſancte hyllarie mar-
tyris filia/iperante roma-
nis Diocleciano/recie/in ci
uitate Auguſtana/pro xp̄o
martyrium/conſtantiſſime perferrens/
celeſtia regna penetrauit. Hec quippe
genere Cypria fuit: ⁊ veneris dee cul-
tui dedita: cū eſſet inſe pulchritudiniſ
inſignita/ lupanaria ex documēto geni
tricis celebrabat. Ven⁹ eiꝫ ſupradicta
falſo gentiliū dea femīa ſiquidē ipudi
ciſſima/ vt ab ipudica fronte paululuꝫ
ruboriſ abſterſiſſe videret̄/ ⁊ laſciuiēdi
ſibi āpliorē cōceſſiſſe licētiaꝫ: nefāda turpitudie excogitata/ꝓma meretricia pu
blica adinuenit/⁊ fornices iſtituit/⁊ matronas inire cōpulſit: quod ſatis execrā
da/Cyprioꝝ cōſuetudo/in nr̄o (vt ita dixerim) euo protracta eſt. Cōſueuerat ēni
ſuas mittere virgines ad littora/vt forēſium vterent̄ concubio/ ⁊ ſic ſue future
caſtitatis libamēta veneri dee pſoluiſſe viderēt: ⁊ ſuas/ inuptias queſiuiſſe do
tes. Quā quideꝫ abominādāꝫ ſtultitiā Affra hec apud auguſtanaꝫ recie ciui-
tateꝫ ſeruabat. Cuius deteſtabilis ipudicitia/ ⁊ turpe meretritium/ effecit/vt ſi
pr̄ia/eius/tn̄ origo ignoretur. Que etſi āpliſſimis tytuliſ decorari nō poſſit/qm̄
tamē martyriū ardētiſſimo ⁊ infracto pectore/ tā cito pro xp̄o ꝑtulit/ſua laudiſ
portiōe/taciturnitati fraudari nō debet/q̄ etſi min⁹ pudica/eodē modo fuit bo-
na tamē pace aliaꝝ claraꝝ mulieruꝫ/nō modo iter claras vtcūqꝫ mulieres/ſꝫ in
ter ſanctas merito deſcribēdaꝫ eſſe cenſui. Dedita itaqꝫ Affra cuꝫ ancillis ſuis
nefādo cultui meretricio ea i vrbe ꝑdicta. Eius proſtribuli locuꝫ Marciſus ſā
ctus epūs cuꝫ Felice diacono pſecutionē Dioclecianā deuitās aliqn̄ ignoran
ter itrogreſſus eſt. A qua/⁊ pro turpi amatore primū ſuſceptus fuit. Poſtmo-
duꝫ vbi euꝫ cognouit chriſtianoꝝ ep̄m/confeſtiꝫ eius pedib⁹ cuꝫ lachrymis ⁊
eiulatu prouoluta eſt. Cuius tāta profecto fuit doctrina/vt eam dn̄o luchrari
potuerit. Mane aūt facto/quom nefādi ⁊ perfidi ſatellites chriſtianoꝝ/ ep̄m cū
ſuis exquirerent: Affra eos eueſtigio ſub liniſtramēto abſcōdit: deluſiſqꝫ hoc
modo ſatellitibus/Affra ep̄m ad hylariā ꝑduxit parēteꝫ que documētiſ ab eo
deꝫ ſimilimodo ſuſcepꝫ/⁊ ipſa mox ad pedes eius cū fletu cecidit: ⁊ ſe chriſtia
nam effici obnixe expoſtulauit. Baptizata igit̄ Hyllaria cū omni domo ſua ⁊
alia multitudine nō minima/ſtatiꝫ demon vlulare ⁊ exclamare cōtra ep̄m tāqꝫ
vim ſuſtinēs cepit: ac dicē o: cruces/o tormēta q̄ patior/exire ꝺ habitatiōib⁹ meis
nācisi ep̄e me cogiſ. Si me viſ abire/da mihi locuꝫ/vel aiam aliquā i poteſtateꝫ
i quam introyre poſſiꝫ/ne hinc eiect⁹/precipiter i abyſſos. Cui ille: ſi deus me⁹
ait cōcedit: vt maneaſ: mane: verumtn̄ ne id qꝺ/a me expoſtulaſti fruſtratus vi-
dearis/tibi diaconē p maximuꝫ talem/qui in faucibus mōtiuꝫ nō procul a no-
bis habitat cōcedo occupāduꝫ/in quo itrogreſſus demon/ſtatiꝫ iterfecit. Tūc
Marciſus ſanctus ep̄us Hyllarie domū i ecclesiā conſecrauit/atqꝫ dyoniſium
Affre auunculū auguſtane vrbis ep̄m ordinauit. Affra vero quuꝫ nefanda vt
cōſueuerat exercere recuſaret/Caio iudici/tanqꝫ chriſtiana accuſat̄. Cui quū di

quo chriſtianitatis doctrinā/⁊ inſignia acceperit/ex hiſtorijs minime ſcit/Eam
tamē apprime nō mediocriter/etiā inſcripturis diuis/atq; reꝝ diuinaꝝ appeti-
tiſſimā fuiſſe ſcimꝰ/⁊ quū nihil heſitaret i fide xpi/ i orōne pſeuerabat inſiſte-
batq; donec ⁊ ipſa munꝰ ſpūſſācti accepiſſꝫ/qđ poſcebat. Pro quo/adeo eam i
cāduit diuinꝰ amor/vt i ea nihil eſſet mūdanꝰ/quod violaret affectus:ſꝫ quidā
ꝯtinuus ardor:vnde ⁊ ſepe/cū profeta cātabat. Pars mea dn̄s/atq; illđ. No
tas mihi feciſti dn̄e deus meꝰ vias vite/adimpleſtiq; me leticia cū vultu/delec-
tatiōes tue/vtiq; mecū erunt vſq; ifinē. Ea pp/bonaq; liberis(ſi ex marito ſu-
ſcepiſſet)paraſſet/i redemptionē aīe ſue/atq; i miſeroꝝ alimēta cōferebat iugit:
⁊ nō ſolū diuitias/ſꝫ ⁊ ſe metipaꝫ quottidie dn̄o offerebat: atq; alios/⁊ exēplo
⁊ lingua(quātū in ſe erat)adortabat. Sepius eteīꝫ quū audiret/inumerabiles
xpianos/pro xpo diuerſis tormētis eſſe ſublatos/miꝝ in modū letabatur/ac in
mortales grās agebat deo/ꝙ neqſſimis tyrānis abſolutos/ad bonū ⁊ optimū
prēꝫ/regemq; oium dominuꝫ remitteret. Cūq; rumores pſimiles quottidie p-
crebreſceēt/nouiſſime ex Galliaꝝ partibꝰ alexāder ex thebeoꝝ legiōe miles ſtre
nuus Bergomū/quū nōnullis applicuit. Vir certe xpianiſſimꝰ/atq; multa ge-
neroſitate plurimū iſignitus:q ad Gratā virginē/ tāq; xpianiſſimā ⁊ vrbis pri
mariā declinās/eidē magnitudinē tribulationuꝫ/⁊ gētiliuꝫ furorē quē ſanctis
per vniuerſas gallias iferebāt tyrāni cū lachrymis retulit. Dicēs inimicū dya
boluꝫ oibꝰ viribꝰ i chriſtianos cōgreſſuꝫ/feciſſe/atq; ſuos miniſtros i eoſdem
armaſſe/⁊ informaſſe/quatenꝰ/omne ſceleris minſteriū ac crudelitatis poſſent
explere. Js aūt Alexāder vir ſtrenuus erat/⁊ i deūꝫ atq; i hoīes itegrā ⁊ perfe
ctā charitateꝫ cuſtodiebat inōibꝰ quoq; mādatis ⁊ iuſtificatiōibꝰ domini ſine
querella iugiter icedebat. Erat ⁊ ad obſequia ſeruoꝝ dei promptiſſimus. Eratq;
nō mediocriter eruditꝰ/ac etiā latina lingua diſertus. Jbidē itaq; alexāder ipſe
zelo dei ſuccēſus/quūꝫ dei ꝟbum errātibus/ ac xpm ignorātibꝰ Bergomēſibꝰ
aliquādiu diſeminās/nō nullos xpo ea in vrbe lucratꝰ fuiſſet. Jpſi pagani ber
gomēſes idignabūdi/ꝙ eū impie agere affirmarēt/ſcilicet trāſgredi ſuoſ facere
patrias leges:quaſ vnūquēq; ita adeo obſeruare oportebat/vt nemo preſumēt
nouas res temerario auſu inouare/preſertim quūꝫ a ſuis legibꝰ cautū foret/ vt
capitalis pena decerneret/qui ſm leges patrias/deos nō adorāret. Jpſuꝫ iccir-
co/quia xpm ipretermiſſe predicabat/⁊ deos gētiū cōdēnabat ⁊ iprobabat/tan
dem capitali pena ꝯdemnarūt. Quod vbi ſcte virgini nunciatuꝫ fuiſſet/ſanctū
vꝫ dei hoīeꝫ trūcatum eſſe:ex templo muliebre abiecto timore/ moliciecq; femi-
nea/ac ſexus debilitate prorſus abiectis ⁊ ſepoſitis/ſuis cōitata mācipijs/ac ñ
nullis chriſti fidelibꝰ/vt ſancto homini funebre preſtaret offitiuꝫ/ardenti aīo
nocte media/iaream certaminis ſcti viri deſcēdit/⁊ itrauit/viſoq; cadauere/⁊ ſe
parato capite cruentato/ſui ipſiꝰ oblita/illud ſanctiſſimūꝫ ⁊ venerabile corpuſ/
iaꝫ cruore reſperſo/exoſculari:⁊ āplecti nō deſtitit/⁊ fetidoſ cruore artus/lachry
mis ſuis lauit/ſepe vocibꝰ eū ex animē reuocabat i amplexus. Nec eaꝫ ab hoc
pietatis offitio remouere potuit turba furibūda /aut ipie eoꝝ manꝰ/nec ꝙ terri
bilꝰ videbat principiuꝫ romanoꝝ publicuꝫ edictuꝫ/ quo cauebat/pena capita
lis ſupplitij/ne quis/cuiuſq; occiſoꝝ chriſtianoꝝ/funebre preſtaret offitiuꝫ: qn
ardenti aīo/ſublatuꝫ corpus/ex ſuburbaniſ i ſuperiore defferreret ciuitate/atq;
ibidem aromatibꝰ delibutuꝫ/omni cū reuerētia ſepulture traderet. Atq; ita eā

De ſancto a lexandro hic cōmemorat.

verus chriſti amor/integraq3 fides/ꝛ vera chriſtiãoꝝ ſanctitas/ſuaſiſſe potuere.
Eoq3 ſepulture cõdito/deinceps ipſi Grate ꝟgini totus pene mũdus alien⁹ om
nino factus ẽ/vnde patrẽ eternũ deſyderãs/tanq̃3 a dño vocata/i imagine leui-
taꝝ/ſup oĩa gladijs ſpiritualib⁹/corporales oẽs affectus iſe oĩno occidit. Per
ſepe namq3 cũ apoſtolo dicebat. Nihil itulim⁹ in hũc mũdum/nihilq3 auffer-
re poterim⁹. Nihil ꝛ ipſa intuli i hũc mundum veniẽdo/ſicq3 ꝛ abeundo/nihil
aufferã. Ea de cauſa/vt ſe mũdo mortuã oſtẽderet/ ꝑma ea in vrbe clauſtralem
vitã exercere cepit/ꝛ plurimas ꝟgines ſibi i dei ſeruitio cõgregãs/glorioſis vir
tutibus ꝛ miraculis valde clara effulſit. Cui⁹ admirãde virtutes atq3 miracu-
la/diui vſq3 inſenium longe lateq3 percrebuere. Tandem iſenectute bona/eo i ſuo
monaſterio adhuc extãte/collecta eſt i pace ꝑma die chalendaꝝ maias. Cuius
ſanctitatis preconium/merito credulitatis ſue: populus Bergomẽſis debite ve
nerationis cultu: eo die ſcilicet chalẽdis maij/ ſingulis ãnis celebriter recolit.

¶ De ſancta Helena conſtantini matre. capitulum. cxiiii.

HElena ſancta/ magni Cõſtã
tini mater. Julio pontifice
Romão/i chathedra petri
pſidẽte/ãno/ a natali xpião
ſeptio ꝛ trigeſimo ſupra trecẽteſimũ ro
me/vndecio chalẽdas iunias/inumeris
merit̃ glioſa/ migrauit ad dñm. Hec i
primis qdem oĩum chriſtianoꝝ/ ne dum
fuit preclariſſima regina/ ſ3 ꝛ parẽs af
fectuoſiſſima: eque q3 chriſtiani ſplen
doris eximius fulgor: atq3 bonaꝝ vir
tutum certiſſimum documẽtũ. Que ſecũ
dum quorũdam documẽta/ꝛ maxi e di
ui Ambroſij (qui eã ſtabulariã noiat) plebei hoĩs filia extitit. Alij ꝟo celi An
gloꝝ regis/a principio captiua/volũt: quod quidẽ ꝛ ipſe arbitror/quũ ſic/ a plu
plurib⁹ oppinet. Que vt erat icomparabilis forme ꝛ ſpecioſitatis puellula/nu
pſit virgo illuſtri viro Cõſtancio tocius occidentis ceſari: Et ex eo (vt ceteros ſi
nam) cõcepit/ ꝛ peperit/ Jubar illud eximiũ chriſtiãe fidei Cõſtantinum/cogno
mento magnum/poſtea iclitum Auguſtum/cuius tantus fuit fidei fulgor ꝛ ardor
vt nõ ſe tantum eterna fama ſplẽdidum faceret: quin ymo ꝛ parentes/ꝛ gentiles
infideles/ꝛ p̃riam/atq3 chriſtiãos omnes/ perhẽnni nobilitarit ꝛ extulerit glõ
ria atq3 triũpho. Veꝝ nõ tantũ hec ſancta virago Helena/felicis regni ꝛ iperij
decore/ac ſereniſſima prole tanti filij/quin vrgente maximo diuini cult⁹ ardor/
inuento ſalutis noſtre Crucis tropheo/orbi toto longe cognita deuenerit. Eam
enim poſteaq3 ꝑhẽnni fonte/a diuo papa Silueſtro mondata fuit/ atq3 de om
ni verbi dei incarnatione ꝛ crucis miſterio peroptime iſtructa extitit: dixiſſe ſe
pi⁹ ferrũt. Quomodo me redẽptam arbitrabor/ſi ipſa redemptio crucis nõ cer
nitur. Verũ qm̃ peregrina eſt hui⁹ ſancte viraginis hiſtoria/anteq3 vlterius ꝑ
grediatur/paulo altius eſt aſſumẽda/ varie etẽim vt ſupra premiſſum eſt/inter ce
lebres viros de huiuſmõi regina ferũtur oppyniones/ cuius generis maxime
fuerit orta/ſed cuiuſcũq3 fuerit/ad hiſtoriam nihil reffert. Jpſius autẽ ob venu

ſtatem aſſerūt plurimū placuiſſe Conſtantio ceſari/ ab eo i primis fuiſſe op-
preſſaꝫ. Erat quippe ex more illius gentis/qui vt plurimū ſunt/pulchro elato
corpore ac membris robuſtiſſimis/necnon colore cādido/ ipa quoddā pre
ter naturā mirabile in ea/ita vt nō ſoluꝫ exercitum Ceſarianum ſed alios i nu
merabiles ex omni mundo homines ad illam videndaꝫ/ vſqꝫ in ipſis ſuis occi
diuis partibus/proficiſcerētur. Quom inter cetera/ ei eſſet corpus nimia pro
ceritate elatuꝫ/ adeo/vt qui eā nouere/crederent/occiduas quaſcūqꝫ mulieres
etiā indecore facieꝝ/anteire/ Eratqꝫ ſermone leni blādo atqꝫ lingua diſerta/in
genio quoqꝫ vniuerſos preſtabat. Magne prudētie ſagacitatis decore/fulge-
bat/ſicqꝫ tam bonitate eximia prudētia/qꝫ pulchritudine icomparabili/i am-
pliſſimā famā/etiam apud remotiſſimas nationes euaſit. Uerum poſt non mul
tum tempus/cōſtantius princeps modeſtiſſimus/ ad occultanduꝫ crimen taꝫ
ſplendide mulieris cū eas legiptimas celebrauit nuptias. Suſcepitqꝫ cōfeſtim
ex ipa/pulcherimā prolem/quam inter/Conſtantinus magnus vnus fuit/matri
qꝫ ſimilimus. Quem conſtātinus pr/quum accepiſſet/ magni ingenij/ moruꝫ
ellegātia/ac magne probitatis pueruꝫ/ad ſue felicitatis cumuluꝫ exiſtimauit:
deinceps maiore i precio Helenā vxorem habuit. Erat nāqꝫ ipſa ingenio mitti
placido/a deo/vt obſequētiſſimi numinis benignitatem repreſentare videret.
quippe tanto animi ardore/ad omnem ferebatur virtutem/vt ab ipſa ſua men-
te/omneꝫ oīno animi depelleret morbuꝫ/ Eam etiam obrem/ ad tantā eam per-
ueniſſe phiam ferunt: vt iam in ſe contemptis priſcoruꝫ idolis/ erroribus/vnū
deuꝫ veꝝ/ſolum crederet. Ipſumqꝫ regem/ac dn̄m celi/ terre/ ſolis/ſtellarum/
totius quoqꝫ mundi creatorē oppinaretur. Et iccirco totis viribus/ſic viuere
conabatur/vt vel omnia huius mūdi blādimenta paruipendere diceretur. Re
cte itaqꝫ iam(tanqꝫ rationis nō expers)de prouidētia dei ſentiebat/ deqꝫ imor-
talitate animi/ac de bona viuēdi norma: que quideꝫ a fide iam iaꝫ dependere-
videbantur: eaqꝫ oīa/vere vite felicitatem pre ſe fere dicebat. Non tenebat ſolū/
ſed etiam predicabat diuinā eſſe iuſticiā. Quibus plane ex virtutibus Helena
virgo adhuc gentilis pagana/chriſtianitatis fideꝝ fundamēta ieciſſe viſa eſt.
Et qꝫqꝫ mūdus eidem feliciſſime arideret/nihilominus ſepius illud phoꝝ ver
bum in medium proferebat dicens. Quid enim boni in ſe habet hec mortalis
vita/vel quibus potius malis non abundat? Et iccirco ipſam nature fortu-
ne comodis cum tremore moderate ſemper vſam fuiſſe ferunt/illaqꝫ omnia nō
ſuis meritis/ſꝫ adeo viuo ſibi condonata exiſtimabat. Sepe etenim/illud He-
lene troyane ſeu grece mulieris apud Homerum dictum/ſuo obuerſabatur in
Homerus ore. Aſt alias alij quiſquis valet omnia ſolus. Datqꝫ bonumqꝫ malumqꝫ de9.
Omnia inquiens/mortalibus bona/ mala/a deo prouenire/ id ad eoruꝫ vti
litateꝫ ſemper. Incredibili tamen merore Helena iugiter/ ex elephantie morbo
filij eius Conſtantini afficiebatur ymo perfundebatur/ eam obrem quottidia
Nota. nis curis diurnis videlicet pariter nocturnis angoribus excruciabatur. Ipa
quippe Britanica regio/propter corporum albedinem tales morbos facile ſu
ſcipere dicitur/atqꝫ in poſteros pertranſit/vt in ipſius Conſtantini filia conſtā
tia poſtea exploratum fuit. Mortuo autem conſtantio helene marito/ipſa quū
audiſſet regnum/ monarchiam totius orbis eius filio Conſtātino ceſſiſſe atqꝫ
de omnibus tyrannis triumphaſſe/ nō ſibi non vehemētiſſime letari atqꝫ gau

gionem/recte adhuc intelligeret/ Conſtantino filio/ de chriſtiana fide ſuſcepta
refferi fecit. Auguſtus autem Conſtantinus/viſis/auditis/⁊ intellectis Helene
matris oratoribus/quam citius fieri potuit:in Britaniam/ ad eam romam ac-
cerſciſcendam/honorabilem remiſit legationem:qui ipſi ſue genitrici/non mo-
do felicitatem/ſed ⁊ perfectam ipſius ſanitatem/manifeſtiſſimaqꝫ de celo dĩ au
xilia/⁊ innumerabilia diuinitus miracula refferrent/illam quoqꝫ ad ſe reduce-
rent pariter gauiſura. Cumqꝫ Helene allatus eſſet nuntius de filij ſanitate/mox
tanta animi voluptate perhibetur affecta/vt ex oris hyllaritate/ etiam circun-
ſtantibus iniijceret felicitatem. Ad primum autem de ipſius filij ſanitate(bap-
tiſmo ſuffragante)nuncium/ tantam de illius optima vita futuraqꝫ probitate
ſpem in deum helena conceperat/vt ſibi magnum/ ad felicitatem cumulum ad
ditum putaret. Nec ſua profecto fefellit oppynio. Plurimos autem Judeos ⁊
eoſdem quidem eruditiſſimos helena ſecum Romam adduxiſſe tradunt. Et
quoniam diximus helenam hanc inſignem reginam ex Britania originem du-
De britania Inſula. xiſſe. De ipſius regni ſitu/nõ alienum erit/hic pauca comemorare. Britania igi
tur que ⁊ Anglia nunc appellata/ a Britone Troiano/Rege/id nomen acce-
pit/quum primum Albian(a quibuſdam albis montibus propinquis)appel-
laretur:ipſa eſt Inſula per maxima occeani/quam quum Julius Ceſar ſibi tã-
dem ſubiugaſſet/dixiſſe ferunt/imperium Romanum extra orbem terrarum ſe
propagaſſe. Põrigitur autem ĩ longum ſecundum Solinum/octĩgẽtis miliari
bus/in latitudinem vero/trecentis. In ea inter cetera/ londra eſt celeberrimum
oppidum:qđ lõdinum ab ãtiquioribus appellatur/tocius ferme occidẽtis cele-
Helena romam venit. berrimum Emporium/in quo imnifariam exercetur mercatura. ¶ Profecta ita
ꝙ Helena ex Britania/romam. E veſtigio illa ex inopinata filij amantiſſimi/le
ticia/pene vſqꝫ ad defectum mortis peruenit. Uerum ipſe eius filius illã plu-
rimum recreauit/licet/⁊ ipſe a lachrimis contineri minime potuerit. Dicta au-
tem/eorum mihi nunc haud ſignificare videtur. Narrauit nihilominus Con-
ſtantinus ipſe/ſue genitrici cariſſime beneficia permulta/ ſibi a domino Jeſu
chriſto multipliciter ⁊ inopinabiliter collata. Ut pote ꝙ ſibi affuiſſet tempus
peroptimum/quo ſol qui prius fuerat in nubilo/ ſibi maiorem in moduꝫ per
fulgidus eſſet. In primis quippe de maximis periculis liberatum/ per trophe
um ſancte Crucis/quod ſibi aureum in aere apparuerat/non modo liberatum
ſed ⁊ victorioſe/magnum de tyramno reportaſſe triumphum. Preterea ſibi in
viſione nocturna apoſtoli chriſti petrum cum paulo apparuiſſe/qui eidem op
timum recuperande ſanitatis conſilium contradidere. Poſtremo poſt adep-
tam ſanitatis gratiam/ſe vna cum omni populo Romano viſibiliter Saluato
ris Imaginem miraculoſe/parietibus effigiatam vidiſſe/in Baſilica ſancti Jo-
annis baptiſte/a ſe nuperime extructa. Alia atqꝫ alia quum plurima/ipſi geni-
trici ſue/Auguſtus ſibi contigiſſe prodigia ⁊ miracula contulit. Quibus audi
tis grauiſſima mater vehementer obſtupuit/⁊ quodam mirabili gaudio ſtetit
attonita/ac vox confeſtim inheſit faucibus/interqꝫ metum ⁊ leticiam/cogitatio
nibus varijs nutare cepit. Aderant tum cum plurimi eruditiſſimi hebrei/Ade
rat ⁊ ſanctiſſimus pontifex Silueſter cum innumerabili multitudine populo
rum/quum hec ab Auguſto ſerio genitrici Helene recitarentur. Moxqꝫ de fi

de diu multumq; diſceptatum eſt: Silueſter autem pontifex hebreos calumniatores eſſe/oſtendere volens/q̄ chriſtianos ratiōis expertes/ſed fide ſola perſuaſos/nihil omnino probare poſſe aſſeuerabant(cauillationibus omnibus abiectis)certas ⁊ appertiſſimas de chriſtiana fide mox attulit probationes. Pluribus quoq; ac perſpicuis argumentis probauit gratiam dei/ac celeſtia beneficia/per dominum noſtrum ieſum chriſtum filium dei ſaluatorem noſtrum/chriſtianis eſſe collata. Dixit enim audite me inquit o iudei ⁊ qui aſtatis omnes/ſermo ⁊ predicatio noſtra non eſt(vt noſter ait apoſtolus) imperſuaſibilibus humane ſapientie verbis/ſed in oſtenſione ſpiritus ⁊ virtutis: ⁊ rurſum: Sapientiam loquimur inter perfectos: Sapientiam autem non huius ſeculi/neq; principium/qui deſtruuntur/ ſed loquimur ſapientiam in miniſterio abſconditam. Preterea: ſufficientia noſtra inquit ex deo eſt qui nos ⁊ idoneos fecit miniſtros noui teſtamenti/Demum Silueſter pōtifex aſtātibus Auguſto filio videlicet ⁊ matre/ac innumerabilibus ſapientiſſimis viris/ quum obiectis iudeorum diu ⁊ rationabiliter/atq; ſapientiſſime eos confutaſſet. Oſtēdit maiores noſtros/quum diu demonum cultus tenuiſſent/attendiſſe iudaycas ſcripturas/pro quibus/ipſos cultus priſtinos abominauerunt ⁊ ſpreuerunt a quibus q̄uis plurima chriſtiane religioni conſentanea collegiſſent/nihilominus ipſorum iudeorum cerimonias ⁊ viuendi modum imitari noluerunt. Sed ne viderentur ipſa ſua dicta aliter a ſe confecta/q̄ ſi tam ipſa q̄ a maioribus ſuis ipſe accepiſſet q̄ iudeorum priſcas virtutes/in medium/vt omnibus paterēt/ante oculos omnium prepoſuit/vt ⁊ ſimul ſue diſputationis ⁊ argumentationis virtus extaret. probauit q̄ per ipſam iudeorum ſcripturam/fuiſſe ab erroribus priſtinis chriſtianos liberatos: probauit quoq; plurimis rationib⁹ qua ratione/iudeorum ſcripturas chriſtiani admirantes/illorum vitam nihilominus recuſare voluerint. Poſtremo ipſe diuus pontifex Silueſter/ipſis iudeis oſtendit/que fuiſſet ratio euangelij: ⁊ quis proprie atq; ſincere diceretur chriſtianiſſimus: q̄ nec gentilium/nec iudeorum/ſed noua quedam ac vera religio ab ipſo ſaluatoris nomine appellata. Intulit enim ipſe pōtifex corā omnibus aſtantibus(⁊ quidem ſtupentibus)priſcas omnium ⁊ primas theologias/per ſingulas nationes/⁊ regiones ciuitateſq; diuulgatas/atq; probas omnium ſapientium philoſophorum/de dijs/⁊ de conſtitutione mūdi oppiniones Ex quibus quidem apertiſſimis rationibus cognoſcere potuerunt/recte ne/an non chriſtiani/iudeorum ritum ſpernere debuerint. Quibus ex rebus/ quum iudey quid reſponderēt/ignorarent. Sanctiſſimo Silueſtro ceſere/ac chriſtianitatis/iugo colla ſubmiſerūt. ¶ Helena autē/quum ex iudeorū lōga ꝯſuetudie/aliqualem de ſcripturis diuinis notionem haberet/nec hebreorum liguam ignoraret q̄ſtiōes diuo Silueſtro de ſcripturis proponebat/⁊ cauſas ⁊ ratiōes multarū ſcripturarū exqrebat. At ipſe/nō modo de ſcripturis diuinis/ ſ; ⁊ de miſterio ſacratiſſime trinitat̄ efficaciſſime cā/ac ceteros oēs iſtruxit. Declarauit.n. deū vnū eſſe/p̄rem cūctorum viſibiliū ⁊ iuiſibiliū ꝯditorem oīpotētē/ eiuſq; vnicū filiū dn̄m noſtrū ieſum xp̄m/per quē creata ſūt oīa/verū eſſe deū: ⁊ ip̄m cū patre/vni⁹ eſſe ſubſtātie/⁊ ei per oīa equalē/vt nec tēpore/nec gradu/nec poteſtate poſſit eſſe iferior/aſſerēs/tantum eē illū qui eſt genitus/quātus ille qui

Silueſter ſu deorum.

Trinitatis optima.

genuit. Non autem tenerent quamuis dicatur genitum a patre filium/ diuina ⁊ ineffabili generatione/ ei aliquod eſſe aſcribendū tempus/ ſed nec patrem aliquando cepiſſe/ nec filium: Eſſe ꝗo ſpiritum ſanctum/ etiam verum deū ex patre procedentem/ equalem per omnia patri ⁊ filio/ poteſtate/ voluntate/ eternitate/ ⁊ ſubſtantia: Nec eſſe in trinitate aliquis prorſus gradus: nihil quod inferius/ ſuperiuſue dici poſſit/ ſed tota diuinitas ſui perfectione equalis eſt: vt exceptis vocabulis/ que perſonarum proprietatem indicāt/ quicquid de vna perſona dicitur de tribus digniſſime poſſit intelligi. Dicebat autē patrem/ ⁊ filiū/ ⁊ ſpiritū ſanctum in ſubſtantia vnum eſſe/ ſed perſonis ⁊ nominibus tantūmodo diſtingui. Docuitqꝫ filium dei/ qui abſqꝫ initio eternitatem cum patre ⁊ ſpiritu ſancto poſſedit/ in fine ſeculorum/ perfectum nature noſtre hominem/ ſuſcepiſſe ex maria ſemper virgine: Et ipſum quidem paſſiones hominum adeo ſuſcepiſſe docuit/ vt diuinitas permaneret impaſſibilis. Paſſū vere docuit dei filium/ nō putatiue/ omnia que ſcriptura proteſtatur/ videlicet eſuriem/ ſitim/ laſſitudinem/ dolorem/ mortem/ ⁊ cuncta huiuſmodi. Deinde ad imitationem chriſti/ interpretatus eſt: omnes ſcripturas/ incipiens a Moyſe ⁊ omnibuſ prophetis/ ⁊ ſcripturis que de chriſto ſcripte erant/ in quibus apertiſſime oſtendit/ neceſſe fuiſſe/ ad ſalutem noſtram chriſtū pati/ ⁊ reſurgere/ ⁊ ita intrare in gloriā ſuam. Docuit demum/ vnum eſſe cunctis baptiſma: quod quidem iiſdē ſacramenti verbis in infantibus/ quibus etiam in adultis dicebat eſſe celebrandū. His ⁊ aliis per multis documentis/ permota virago ſapientiſſima Helena regina/ cū omni populo atqꝫ etiam iudeis ipſis cum propheta Dauid dulci melodia cantare cepit. Quemadmodum deſyderat ceruus ad fontes aquarū ita deſyderat anima noſtra/ ad te deus/ Atqꝫ ita de Egypto tenebrarū regina cū ſuis recedens/ interfecto pharaone in aquis ſuis/ per ſacrum dei baptiſmū tādem dei munere/ acceſſit ad patrem ⁊ filium ⁊ ſpiritum ſanctum: Pro quo/ ſtatim/ omnia excelſa domini/ ⁊ fluctus ipſius/ ⁊ fluminis impetus/ qui dei ciuitatem letificant/ ſuper ipſam ⁊ ſuos tranſiere. Suſcepto itaqꝫ ab Helena ⁊ eiꝰ vniuerſa familia pene innumerabili baptiſmi ſacramento/ quanto gaudio quātaqꝫ leticia vniuerſa/ nedū romana ciuitas/ ſed totus pene mundus exultauerit/ ad explicandam eius magnitudinem/ ⁊ Tuliani ingenii certe exiccaretur fluuiꝰ. Quicquid cogitare poteſt animus/ quicquid lingua explicare non poteſt/ in tēpore illo factum exiſtimare debemus: Certati in oſcula omnes ruuebant: ⁊ pre gaudio chriſti/ non modo ſanctus preſul Silueſter cum clero/ ſed ſanctiſſimuſ Auguſtus Conſtantinus flere non deſiſtebant. O bone ieſu ꝗꝫ fauſtus fuit ille dies/ quidqꝫ illud/ in illa vrbe iam ſancta exultationis fuit. At illa poſtmodum/ quantum patiebatur ſua regalis conditio/ magni ardoris fidei/ ⁊ humilitatis/ ac religionis documēta prebuit. Maluit eni (vt diuus refert Ambroſiuſ) vt ſtercora reputari/ vt chriſtum per humilitatem lucri faceret. Neqꝫ eius miſericordiam/ eius humilitatem/ ſanctimoniā/ ⁊ animi ardorē/ poſſet calamo exprimi/ ſepius illud ſuo obſeruabatur i ore. Et quomodo me redemptā arbitrabor/ ſi ipſa redemptio nō cernit? Ego enim i aureis habito/ ⁊ chriſti redēptoris mei triumphꝰ in ruuinis: ego i quaſi tectis ⁊ crux chriſti i puluere. Unde repēte ⁊ cōtra omnium oppinionē/ cū maximo comitatu hieroſolimā nauigauit

Mirabiliſ leticia.

Mirabilis exultatio regine circa crucem

vna cũ oib⁹ perfuſa fuit/vt vix vllus loqui poſſet. Statī aũt regina eo gaudio repleta/nullo ſue dignitatis habito reſpectu/ad crucē cũ lachrymis ꝓſtrata/q̄ſi dñm preſentem cerneret adorabat/ exoſculabatur/ ⁊ quaſi ſitiens/ aquas deſiderās fideli ore lābebat/atq̄ʒ verbis hebraicis clamabat/⁊ dicebat. O crux aue ſpes vnica hoc inuentionis tp̄e/auge nobis iuſticiam/reiſq̄ʒ dona veniā. O arbor decora ⁊ fulgida/ornata regis purpura/electa digno ſtipite/tā ſācta mēbra tangere. O bona crux/que decorē ⁊ pulchritudinē de membris domini mei ſuſcepiſti/iam tādem ⁊ me peccatricē ſuſcipe/ ⁊ illi me redde:vt p te me recipiat: qui per te me redemit. Quid ibi lachrimaꝝ/quātũ gemituʒ/.quid doloris effuderit Helena regina/cũcti teſtes erāt/qui aderāt/ teſtis ⁊ ipſe dñs/quem rogabat/vt ignoſceret. Judas autē predictus iudeus/mox ⁊ ipſe/ a ſctō epō Macha

De ſancto Cyriacho.

rio baptizatus Cyriacus(mutato noīe)eſt appellatus:poſtea chriſti martyr p Julianuʒ apoſtataʒ effectus fuit. At regina eo ī loco ī quo ſanctā dñi Crucem reperat/ per magnificuʒ tplm ambitione regia cōſtruxit ⁊ multa munera preſ

Clauos xpi qui mediolani habet

tioſa cōdonauit:Clauos autē quib⁹ corpus dominicum cruci fuerat affixũ ad filiuʒ detulit. Ex quib⁹ ille frenos cōpoſuit/quibus ī prelio vteret. Idq̄ʒ frenũ/a diuo ambroſio mediolanēſe epō/diuinitus repertuʒ/ magna cũ reuerētia/ī eminentiore cathedralis ſue eccleſie adhuc ſeruatur. Ex alijs duobus clauibus/ Galeam nihilominꝰ belli vſibus aptā/fertur armaſſe. Ligni vero ipſius ſalutaris partem p mediũ ſectũ detulit filio atq̄ʒ tabulam puaʒ tituli pilati ſimiliter filio romā detulit/que nouiſſimis diebus/etiā rome reperta eſt. Partem vero

Maxima ſancte Helene humilitas

reliquam tecis argenteis mirifice conditā/in loco dereliquit. Reliquit preterea ibidem regina venerabilis maximuʒ/ſui religioſi animi iditium. Uirgines ibidem deo ſacratas inuitaſſe ad prandiuʒ phibetur/ ⁊ tanta eas curaſſe deuotione dicitur:vt indignuʒ crederet/ſi famuloꝝ vteretur offitijs. Sed ipſa manib⁹ ſuis/famule habitu ſuccincta cibum apponeret poculuʒ porrigeret/⁊ aquā manibus īfunderet. Et regina orbis ac mater imperij:famularum chriſti/ſe famulam deputaret. Hec quippe hieroſolimis geſſit. Helena aũt poſtmoduʒ/ quuʒ cũcta terre ſancte loca/omni cuʒ reuerentia cōluſtraſſet/ ⁊ multam eccleſijs/⁊ chriſti pauperib⁹ atq̄ʒ conſeruis eius pecuniā diſtribuiſſet(tenuerat enim eaʒ/ eiſdeʒ in locis diutius fixa fides ⁊ quoddā iam iueteratum ſctōrum locorum deſyderium)verſus Romam ſtatuit remeare. Preparata igiẜ claſſe/ ſanctiſſimuʒ crucis pignus/ī pupi ſeu trireme regia/in qua ipſa degere conſtituerat/col

Crux defertur cum pompa

locari iuſſit poſtea cum reliqua claſſe romā verſus adnauigās/repente ipſi regine ⁊ cruci domini/vniuerſe ciuitates/quibus/ illa cum tanto theſauro appropinquabat/alie dona ad uite ſuſtētatione neceſſaria/alie thura ⁊ cereos/quos circa ſctām incenderent crucem/ certatim mittebāt. Ferebatur itaq̄ʒ ſācta crux ī magna eminētiq̄ʒ trireme/regia pompa perornata. Aderāt preterea plurimi/ ⁊ pene innumerabiles cuiuſcumq̄ʒ ordinis ⁊ profeſſionis/ſancti homīes: qui die noctuq̄ʒ incredibili deuotione/ atq̄ʒ vocum ſuauitate/ ſacra celebrabant officia/ac ſacros canebāt hymnos: atq̄ʒ ipſi (vt ita dixerim) triremis remiges/ tanta cum iucunditate ciebant fluctus/ vt remorum pulſu ſanctorum hominum carminibus ⁊ hymnis reſpondere viderentur. Cum vero prope Romam tandem proſpero curſu applicuiſſet regina/ Auguſtus Conſtantinus eius filius/ audito Sancte crucis aduentu/ atq̄ʒ ipſius ſancte Genitricis ſoſpi

tate/nullã morã īterponendã eſſe putauit/qn cũctis ſepoſitis negotijs(ꝓus tñ premiſſis apparitoribꝰ)ꝛ ipſe quũ multo comitatu obuiã cõceſſerit: atq; multi tudo Romani ppl'i/que extra vrbẽ frequẽs cõuenerat/vbi Auguſtuʒ humilẽ/ abiectuʒ/pedibuſq; diſcalciatũ/ac lachrymis pfuſuʒ cõſpexit/ingenti principis religione pmota/clamoreʒ/ꝛ vlulatũ ingentẽ edidit. Crux deinde cũ multa pro ceſſionis pompa itra vrbẽ delata /a matre/filio Auguſto cõdonata ẽ. At con ſtantinus tãdeʒ eccleſia Rome ſub titulo ſctẽ Crucis in hieruſalem cõſtructa/ ipſam ſanctã crucem/i eandẽ venerabiliter collocauit. Ac p hoc/dicẽ auſiʒ. He lenam maximã fuiſſe feminã/ꝛ multo plus iueniſſe/quod iꝑatori filio cõferret/ q̃ʒ quod ab ipſo acciperet. Fideʒ namq; quam i corde habebat/etiã actione/mi rifice exequi voluit. His itaq; ex ſentẽtia peroptime geſtis/ Helena regina/ qḋ reliquuʒ ſuperfuit tp̃us/ibideʒ ſanctiſſime exegit/ꝛ ſemp orthodoxe fidei acer rima protectrix. Et orphãoꝝ/ꝛ viduaꝝ/ac pauꝑuʒ/maximã curã geſſit: quos tã tã ꝓſequebat̃ hũanitate ac charitate/vt merito oĩuʒ mater appellaret̃. Quã do minus nr̃ ieſus xp̃s quuʒ ex ſtercore eleuaſſet/nõ modo cũ principibꝰ ſeculi hu ius/ſed etiã cuʒ celeſtis glorie ꝓncipibus euexit/que qm̃ ſe ſemp terre ſtercus humiliter exiſtimauit/ꝛ chriſto lucri facere ꝓmeruit. Demuʒ helena regina/ ꝺ deõ deq; hoibus bene merita/filio ſupſtite Rome diem/ſctiſſime obijt: vndeci mo vʒ chãlẽdas iunias. Cui filius ipſe Auguſtus mauſeolũ ex ꝓphyritico ex trui faciẽs/ſctm̃ corpus ibideʒ collocauit. Inter ſctãſq; merito collocata/eo die eius ãnua feſtiuitas celebrat̃. Sanctiſſimũ aũt eiꝰ corpꝰ itegrũ venetijs dela tum: ꝛ tẽplo ꝛ mõaſterio ſupbiſſimo ea in vrbe decoratũ ẽ quo in loco maxia etiã religione ꝛ veneratiõe/a religioſiſſimis venerãdiſq; pr̃ibꝰ monacis/mõtis olyueti nũcupatis: capſella ornatiſſima cuſtodit̃.

De Helena aldiabenorum regina. cap. cxv.

HElena alia regina aldiabe noꝝ Armenie ꝓuincie/ cla ra/ꝛ i ſigniſ tp̃ribꝰ Claudij ꝓncipis fuit: quã de indu ſtria hic collocãdã diſtulimꝰ. Hãc qp pẽ vt mltiſ ꝛ plurimiſ meritiſ fuiſſe ſplẽ didã credã/facit illḋ pmagnificũ faci nus: quod vnicũ ꝺ ſe poſteritati reliqt ꝛ ioſephus i vigeſſimo ãtiquitatũ ſeri bit. Ait eiʒ ioſephus idẽ/ipſaʒ reginã/ vna cuʒ filio Iazate/ hieroſolimã deuo tiõis tpl'i cauſa/ ꝓperaſſe Monobazus aũt adiabenoꝝ Rex/hãc helenã ſororẽ ſuã amore captꝰ/duxit(quũ eẽt gẽtilis) vxorẽ: Que dũ ex eo/hr̃et i vtero/ꝯtigit: vt dũ ea dormiẽte ſup vẽtrẽ eiꝰ manũ ponẽt/p ſoporẽ quãdã vocẽ ſubito audie rit: ꝓcipiẽtẽ/vt manũ ꝺ vẽtre eiꝰ aufferet/ne iſãti eiꝰ nocumẽtuʒ iferret: qm̃ deo prouidẽte: ꝛ principiũ ꝛ finẽ feliciſſimũ eſſʒ poſſeſſurꝰ. Qua voce pauefactꝰ/re pẽte ꝯſurgẽſ: hec vxori dix̃. Et natũ filiũ iazatũ nũcupauit Huic ãt filio/ꝓceteris filijſ pr̃ rex maxiaʒ duotõeʒ ꝛ amorẽ mirifice ipẽdebat: ꝓ q̃ re/ñ pãuã fr̃ʒ ſuoꝝ iuidiã ſuſtiuit: eo q᷑ pr̃ ipʒ cetiſ ꝓpõẽt: ꝓũ ꝓitꝰ pr̃/ne idẽ iazateſ aliqd ex odio

confratrũ aliquando ſuſtineret/illuz multis munerib⁹ ſarcinatũ/ ad Abenerigum/in caſtro paſſiz regez trãſmiſit: comẽdãs ei nati ſalutez/ At rex ille/cuz illuz libẽter excepiſſet illi ad amoris ĩditiũ filiã ſuaz vxorez tradidit. Dõauitqꝫ ei prouintiã ex qua quot ãnis ml'tos percipet prouẽtus. Demuz ẽt moriẽs/eidem legauit Cãrorũ prouintiã/terra admoduz fertilis/ĩqua adhuc erãt quedã reliquie arce Noe. Ipſuz autẽ regez / Helena mater/ cernẽs reb⁹ in oĩbus fore perbeatũ/ ⁊ pacifice gubernari/deſyderiuz eidem ĩceſſit hyeroſolimã ciuitatem inuiſere atqꝫ tẽpluz cunctis hoĩbus famoſiſſimuz adorare/ ⁊ meo pacificas hoſtias ꝯferre. Ob quã rem/filio ſupplicauit. Qui matri/ꝑ benigne ãnuenſ/multã itineris preparationẽ fecit: profecta/itaqꝫ regina vna cũ filio rege hiroſolimam cuz ĩnumerabilib⁹ peccunijs/hieroſolimitis nõ paꝝ profuit. Erat tũ vniuerſa ciuitas maxia rey furmẽtarie egeſtate oppreſſa. Ipſa qppe populoꝝ miſeratione ꝓmota/eos oẽs ante alia bono eẽ aĩo iuſſit. Miſſiſqꝫ cõfeſtĩ nauib⁹/ex alexãdria ⁊ Cypro frumẽti copiã permaximã/ĩ hieroſolimã deuehere fecit/⁊ indigẽtibus ꝑniũz alimẽta illa diuiſit. Suus autẽ fili⁹ ⁊ ipſe multã pecuniã ꝓmatib⁹ hieroſolimoꝝ deſtinauit; Et alia multa bona ipſi ꝑncipes/ vrbi hieroſolimitãe ꝯſtiterunt. Poſtea patrios ritus relinquẽtes iudaicis ſolemnitatibus obediẽrãt poſtmodũ ad apoſtoloꝝ predicationẽ conuerſi/ chriſti fidez ſuſceperũt. Qua cõuerſa multo magiſ chriſti fidelib⁹ qui hieroſolimis erãt ſubuẽit ⁊ quottidianos oĩb⁹ ſumptus ex bonis ſuis mira liberalitate quãdiu ſterilitas fuit exhibuit. Nec vlla expte circa oportunitates cõtinue affluẽtiuz man⁹ retraxit. Equidem mirabile dictu/⁊ ĩ muliere longe mirabilius: qꝫ ſi homini cõtigiſſet. Pulcꝝ equidez facinus/⁊ magnificũ fuit pietatis op⁹/⁊ oĩbus certe preconijs extollenduz/ĩdigentib⁹ tam munificentiſſime auxiliuz etiã vltro prebuiſſe/atqꝫ ita Helena hec regina ſuis ſubſtãtijs bene ſe vſam fuiſſe oſtẽdit. Demuz quuz Jazates eius filius ĩ regno ſuo diem obijſſet/eius oſſa magna cuz pompa pijẽtiſſima mater hieroſolimã defferri fecit/⁊ in mauſoleo qđ ipſa mater tribus ꝓcul ſtadijs ab hieroſolimis cõſtruxit/ſepeliuit/poſt mortez aũt filij/quuz ad regionez Adiabenoꝝ redijſſet/nõ multo tempore ſuperuixit: verũ Monabaſuſ alter filius rex/⁊ ipſa oſſa defũcte matris/mittẽs hieroſolimã ſepelliri precepit in mauſoleo filij. Ac ſic hec pijentiſſima femina ſibi dignuz memoria peperit monumentum.

¶ De apoſtola hyberorum muliere optima. cap. cxvi.

APoſtola hyberorum ſeu Georgianorum quos nũc pleriqꝫ ſcotos eſſe credũt/ Conſtantini magni Euo/ dum eſſet apud eaſce gentes captiua/ ⁊ ingenti virtute ⁊ ſanctimonia preclara/eam gentem ſuis miraculis ad chriſtum conuertit: huius autem ſancte captiue deperditum malignitate fortune nomen/⁊ parentum / atqꝫ patrie ſue noticia forſitan aliquantulum decoris meriti ſuripuiſſe videbitur: verum an-

Ad hec tūc rex ſegnior fuit: interim diſtulit: ſepius licet ab vxore comonit⁹: do
nec accidit quadā die eo i ſiluis venante quū comitib⁹ ſuis: quūq accelliſſz
coborta ſubito tēpeſtate ita tenebre cūcta operuere vt nec ipſe comites cerneēt
nec cerneret ab illis ignarus qd ageret: promiſſiōis cōiugi facte recordat⁹ illi
co eſt. Chriſtūq rogauit vt ſi deus eſſz ex tātis euz periculiſ liberaret. Nec mo
ra dies reddita mundo ē. Et rex icolumis ad vrbē perductus ē. Qui regine q̄
geſta erant miraculi loco expoſuit. Euocari iam iāq captiuā iubet: z colendi
ritum vt ſibi tradat expoſcit: nec ſe vltra alium deuz q̄ chriſtuz veneraturum
eſſe cōfirmat. Adeſt captiua iam ſpū ſancto repleta chriſtuz deuz eſſe mirifice
docet: ſupplicādi ritum venerandiq modu z reijcere oīno idola atq alia oīa
ad ſalutem neceſſaria i quātuz aperire femine fas erat optime pādit. Fabrica
ri tñ priuſ eccleſiā monet formāq deſcribit. Igitur rex totius gentis ſue popu
lo cōgregato rem ab initio que erga ſe ac reginā geſta fuerāt exponit. Fidemq
edocet: z nunduz ſacris initiat⁹ fit ſue gentis z ipſe apoſtolus. Credūt viri per
regem femine per reginā. Cūtiſq idez volētibus eccleſia extruif iſtantiſſime: z
magni quidē opis. Et eleuato pertinaciter muroz ambitu tempus affuit: quo
columne collocari deberent. Cūq erecta pma z ſecūda vētum fuiſſet ad tertiā
cōſumptis oībus machinis z bouū hoīumq virib⁹ quū media iaz iobliquuz
fuiſſet erecta z parſ reliqua nullis oīo machinis erigeref repetitis ſecūdo z ter
tio ac ſepi⁹ viribuſ nec loco quidē moueri attritis oīb⁹ potuit. Admiratio erat
totius populi regis aīoſitas hebeſcebat: quid fieri deberet oēs ſimul latebat.
Sz quuz iteruentu noctis oēs receſſiſſēt ſola apoſtola captiua apud eccleſiaz
in oratiōe pſeuerauit. Poſtea die prima luce redeūte Rege z populo pene vni
uerſo colūna reperta eſt ſupra baſim i aere ſuſpenſa quātuz eſſet vnius pedis
Grande miraculuz recitat. ſpatiū pendēte. Tum oēs populi cōtuentes magnificauerūt deuz. Uerāq om
nes regis z captiue fidez recognouerūt: z preſertim preſentis miraculi fidei te
ſtimonio: quib⁹ mirātib⁹ atq ſtupētib⁹ columna ſupra Baſim ſuā ſenſim nul
lo prorſus cōtingēte depoſita ē: z ſūma libratiōe deſcendit. Poſt hec reliquus
colūnaruz numerus tāta cū facilitate erectus ē vt que ſuperfuerāt oēs ipſa die
collocarētur. Perfecta itaq eccleſia z populi fide ꝯfirmata ſuadente captiua
totius gentis legatio ad ipatorē cōſtātinuz magnuz mittitur. Res geſta expo
nif z ſacerdotes expetūf q ceptū erga ſe mun⁹ expleāt. Ferūt ꝯſtātinū nō min⁹
hoc nūtio letatū quā gētes plurimaſ Romāo ipio icognitaſ z ignota regna vi
ciſſet. Qua pp hyberis iucūdiſſimo vultu ſatiſfecit z magno illos dignos pre
conio eē cenſuit. Ruffin⁹ aūt optim⁹ teſtis i decimo eccleſiaſtice hiſtorie hec
ſibi Bachurium ipſius gētis Regem narraſſe affirmat virū fideliſſimuz quuz
hieroſolimiſ ſecū hūaniter degeret. Hybereſ aūt qui z georgiāi etiā hodie vſq
chriſtuz mirifice colūt quāuis aliquātuluz procul ab apoſtolica ſede veritatiſ
magr̄a eo (vt pius papa iquit) quia barbaris circūfuſi ſūt gentibus qui eos nō
omnē euangelij puritatē ſeruare permittāt. Ea itaq Captiua apoſtola iā oīuz
mater virtutūq oīuz certiſſimuz exēpluz vniuerſe Ibernie z hyberie effecta ēt
ſpiranti adhuc ipa natio diuinos (ſi paſſa fuiſſet) voluiſſent iſtituere honores.
Mortua aūt in tam grādez apud eas gētes ſanctitatis veneratiōnē euaſit vt il
li ſacella nō nulla cōſtruerēf atq illi ea ipſa que cūctis apoſtolis decantatur
oīo ab acollis ſacerdotib⁹ decātaretur vz. Deus qui nobis p btām apoſtolam

tuam. M. ad agnitionem tui nominis venire tribuiſti/da nobis eius gloriã ſempiternam/⁊ proficiendo celebrare/⁊ celebrando proficere. Per dominum ieſuꝫ chriſtum: Amen.

¶ De ſancta Mellania Romana matrona. capitulum. cxvij.

Mellania optima Romanorum feminarum matrona/ Marcelli quondam conſulis nobiliſſimi filia fuit. mulier ſane corporeo decore/ſanctimonia/ moribus/magnificentia ac honeſtate ⁊ laudabili pudicitia plurimum ſplendida/quam ſanctus Hieronymus ob merita ſue virtutis/ ſanctam appellat: eo ꝙ vere omnium virtutuꝫ eſſet certa nobilitas/cum qua idem beatus Hieronymus optabat in die iuditij parteꝫ habere/anno anarali chriſtiano ſeptimo ⁊ ſeptuageſſimo/ſupra trecenteſſimum qui erat decimus imperij Ualentiniani annus Urbano vnico filio vrbis rome prefecto relicto Hieroſolimam propter chriſtum adnauigauit. Ubi tanto omnium virtutum precipue humilitatis miraculo omnibus extitit/vt Tecle nomen accipere meruerit. Hec etenim preter ea que dicta ſunt/videlicet nobilitatis inſigna/ſuo euo caſtimonie ⁊ humilitatis ac meritis/ceteris fuerit proponenda romanis/cuius actum vnicum memorabile ac quaſi incredibile retuliſſe/ad eius omnem vitam cognoſcendam/eiqꝫ claritatem meritam impendendam/ſat erit. Reffert idem diuus Hieronymus inter cetera/de eiuſdem ardoris ⁊ fidei monimenta. Quod calente adhuc mariti corpuſculo/nec dum humato/illam geminos mire expectationis ⁊ future probitatis amiſiſſe filios: Quo quidem crudeli nuntio/tamq̃ꝫ mente alienata/non ſparſit crines/nec veſtem lacerauit: aut pectus percuſſit ex more feminarum huius ſeculi: ſed ſiccis oculis/ſtetit inmobilis/⁊ ad pedeſ-ad uoluta crucifixi/quaſi ipſum manibus teneret/ariſiſſe dixit. Nunc mi domine ieſu chriſte inquiens/tibi expeditius ſeruitura ſum/quia tanto me leuaſti honore. Et vt omnia prorſus mundane ſtoliditatis calcaret ornamenta/contemptis innumerabilibus facultatibus/⁊ Urbano predicto filio quaſi derelicto/ crucem domini quodam pietatis inditio leuauit: ⁊ magiſterio atqꝫ doctrine diui Hieronymi inheſit: Qui ob numerata ſue ſanctitatis eam informandam ſuſcepit. ac omni cum veneratione/quo aduixit/illam excolluit. At illa poſſeſſione omni ſua quam tunc habebat ipſi ſuo Urbano vnico filio conceſſa/domini miſericordiam continuis diebus/ieiunando / ⁊ lugendo/in cinere ⁊ Cilicio ſqualida ⁊ humilis/deprecare non deſtitit. Et pro conſueto mundano cantu pſalmos/proqꝫ dulci ⁊ vano eloquio/euangelia delegit/atqꝫ pro delitijs/cõtinentiam/ac pro ſuaui vita ieiunium toto tempore vite ſue accepit. Atqꝫ ita in iſto optimo viuendi modo/tandem apud Betbleem inmaculatam chriſto reddidit animam.

¶ De Mamea Egyptiorum regina. capitulum. cxviij.

MAmea ſeu mãnia q̃dã Egyptioꝝ iuuẽcula regia/tpibꝰ Ualẽriniani Auguſti fuit inſignis/aq̃bus tñ parẽtibus genꝰ duxerit/annoſitas ꝛ parẽtuꝫ/ ꝛ mariti nomĩa abſtulit. Eã tñ a nobiliſſimis ꝛ magnis parẽtibꝰ genitã fuiſſe credẽdũ eſt/neqꝫ ẽt ꝯſtat eã vllã habuiſſe ꝓlez. Hec itaqꝫ defũcto marito/ adeo ĩgentiſ fuit aĩ vt nõ ſolũ quas eiꝰ vir regebat coercebatqꝫ natiões/arte ꝛ ingenio regẽ p̃ſumeret/ſed ꝛ aĩ p̃ſtãtia viribꝰ aucta/romanis bellũ ĩplacabile indixerit/adeo/vt eiſdẽ fermidabilis eſſe cepit. Quoꝝ quũ opes frequentibꝰ p̃lijs plurimũ attriuiſſet: ẽt Paleſtinoꝝ ꝛ Arabici limitis opida ĩfenſiſſime vaſtauit. Cuiꝰ quũ pacẽ poſtea valens Auguſtꝰ ꝛ lucius hereticꝰ hũiliter expoſtularent: nõ aliter eã ꝑmittere voluit/q̃ꝫ Moyſen heremitã ſanctiſſimũ/ſue gẽti in ep̃m deſignarẽt: qδ cũ Luciꝰ facere quã libẽtiſſime ſpopõdiſſet/conaretqꝫ efficẽ/Moyſes ſctũs renuit dicẽs. O luci/te certe xp̃iani oẽs catholici ad metalla dãnati/pqꝫ varias ĩſulas relegati/atqꝫ in carceribꝰ truſi/arguũt. Quã obrez ſcito niſi eos liberos oẽs ĩiuſte dãnatos abire ꝑmiſeris/ tuas manꝰ ad me ꝯſecrãdũ nũq̃ꝫ inijcies. Quibꝰ verbis ꝑmotꝰ Luciꝰ põtifex ſeu patriarcha vna cũ valẽte Auguſto/illico ep̃os oẽs reuocauit. Atqꝫ ita hoc mõ ꝯſecratũ Moyſen/ regie obtulerũt põtificẽ: ac ꝑ hoc romano ĩpio pax ĩtegra reddita eſt. Hãc mulierez ferũt fuiſſe xp̃ianis fauorabilem/multaqꝫ facioꝛa ĩgenti aĩo geſſiſſe/multaſqꝫ ciuitates vetuſtate collapſas ĩſtauraſſe/ꝛ de nouo ꝯdidiſſe: Quo ãt mortis genere/aut quos habuerit ſucceſſores nubili me legiſſe memini.

¶ De Mamea Alexãdri Auguſti parente. capitulum. cxix.

MAmea alia multo dignioꝛ ꝛ ſplẽdioꝛ Auguſta/ꝛ Alexãdri auguſti mater/lõge añ p̃dictaꝫ fuit. Que circha annũ dñi/vigeſſimũ ſupꝛa ducẽteſſimũ/ꝛ xp̃ianitatis titulo/ꝛ ingenti eruditiõe/atqꝫ alijs plurimis virtutibꝰ clariſſima effulſit. Cuiꝰ tñ p̃ris fuerit filia/ nõ ĩueni: Hec q̃ppe xp̃iana/ꝛ pijentiſſima atqꝫ iuſtiſſima adeo fuit femĩa/vt ne dũ familiaꝫ ꝓgenitoꝝ ſuoꝝ/atqꝫ imꝑiuꝫ romanoꝝ tãti filij Auguſti honoribꝰ ampliauerit/ ſꝫ ꝛ xp̃ianas laudes mirifice euexit. Erat.n.vnicũ oĩum virtutuꝫ exẽplar/q̃ non mõ iuſticiã coluit/ſꝫ ꝛ filiũ Auguſtuꝫ ita colere docuit/vt nemo vnq̃ꝫ δ illata ab eo ĩiuria ꝯqueſtꝰ fuerit. Procul.n.a ſe oẽꝫ põpã/oẽmqꝫ ambitionẽ ſemꝑ abiecit/nec vnq̃ꝫ muliebꝛibꝰ oꝛnamẽtis vti voluit. Uiroꝝ inſuper doctoꝝ ꝛ illuſtriuꝫ amatris adeo extitit/vt q̃ꝫ marie oꝛatoꝛes ꝛ hiſtoꝛicos

quibꝰ ex parentibꝰ genita fuerit/mime me legiſſe memini: Sane ex qbuſcunqꝫ
parentibꝰ ſit genita/eã nedũ iter claras huiꝰ ſeculi mulieres ſꝫ potius ſctãs/ob
inauditã illuſtrẽqꝫ eius penitentiã/q̃ꝫ decorã eiꝰ pſonã cenſui diſtribuendã.
Aiunt.n.ipſã tãto oris decore/ac totiꝰ corporis venuſtate enituiſſe/vt ſepe in
tuentiũ falleret credulitas. Verꝫ quũ ad duodecimũ etatis peruenisſet annũ/tãqꝫ
iã luxui dedita/iſcijs parentibꝰ/vt infamẽ ducẽt vitã/Alexandriã perit. Ubi in
lupanaribꝰ oĩ ſe dedicauit ĩfami ludibrio ⁊ per ſeptem ⁊ decẽ ꝯtinuos annos/
tãta vulgati corporis laborauit ĩfamia/⁊ id quidẽ/nõ vlliꝰ lucri grã/ſꝫ explẽde
ſue pruriginis/malet laborare ĩfamia. Nam ludi ebrietates/⁊ alia obſcena oĩa/
theſauri loco apud eã habebant.⁊ oblata lucra/quo adſe plureſ attrahẽt ama
tores/ſepiꝰ recuſabat. Cũqꝫ obſcenã hmõi duceret vitã/ꝯtigit vt multitudo ma
xima virorꝫ ex egypto adorãde crucis xp̄i grã Hyroſolimã pgeret ⁊ aſcendẽt.
Tũ illa velociter ad mare curſuꝫ dirigẽs/vidit iuuenes plurimos in maris lit
tore alios expectãtes/vt iſenſa naui/iter abriperẽt: Dixitqꝫ illis. Ducite me quo
ituri eſtis obſecro/nequaqꝫ.n.vobis inutilis futura ſũ: Que vbi nauim igreſſa
eſt/eleuatis velis/Hyeroſolimã verſus nauigatũ eſt. Ubi cũ ſimilia/ymo pteritꝰ
deteriora exercẽs opera/in multorꝫ pditionem iſanire nõ recuſabat. Uerum vbi
ſctẽ crucis adorãde ſolẽnitas appropinqſſet.vidiſſetqꝫ cõplurimos hoĩes vn
diqꝫ ad tẽpluꝫ ꝯcurrere/perit ⁊ ipſa/ſperãs ſe cũ alijs ſacra igredi loca/ſꝫ cũ ſe
regijs atriis iungẽ vellet/p quas ſacrũ dñi tplm igreſſus erat: p q̃s ⁊ ſalubris
dñi nr̃i ieſu xp̄i crux vidẽda erat/vix magno fletu cũ labore appropinq̃re pote
rat: ceteriſqꝫ igredientibꝰ/ſola diuia eã ꝓhibẽte ꝟtute abingreſſu arcebat.⁊ cũ
iterato igredi niteret: oĩs eius conatꝰ inanis fiebãt: Dũqꝫ hec frequent illi cõ
tigiſſet/defecta iã uiribꝰ/ita ut ne ſtãdi qdeꝫ ei ꝟtus ineſſet/ inquendẽ tẽpli an
gulũ ſeorſuꝫ receſſit/tractãs ſecũ vñ hoc illi accidiſſet: itellexit tãdeꝫ iſinita eiꝰ
ꝓpemodũ ſcelare/cãm pſtitiſſe/moxqꝫ inſe reuerſa: ait. Quid o Maria peſſima
mulierꝫ quottidie inanibꝰ affligeris deſyderijs? Quid capi pateriſ illecebrarꝫ la
queis? Quid vltro falleris viſco libidinũ? Quid ſciẽs? videnſqꝫ doloſis volupta
tuꝫ iſidijs/ſe illaq̃as? Eijce tãdẽ te miſa/eijce oĩno inanes iſtos cogitatꝰ? Af
fuit eueſtigio deꝰ illi iplorãti/⁊ ſe orãteꝫ exaudiuit/iuocãtemqꝫ pſto affuit: Ce
pit itaqꝫ Maria tũc fleuẽ/pectuſqꝫ tõdẽs/genitꝰ lachrymaſqꝫ affluẽter effudit.
Effigie itaqꝫ dei genitricis mox inſpecta hiſ ꝟbis allocuta eſt. Obſecro te dña
mi/q̃ xp̄ꝫ verbo genuiſti/iube mihi clauſas patifieri regias/vt vna quũ alijs ve
nerabile crucis lignũ/i quo carne affixus eſt deꝰ: adorare valeã. Polliceor do
tibiqꝫ genitrici ſue nõ ãplius me polluere corpꝰ meũ luxurie iqnamentis/ſꝫ mox
vt ipſam ſctãm crucẽ venerata fuero/eo loci pgã/quo tu ſalutis mee cã ingrediẽ
dũ duxeris. Uix hec effata fuerat/eidẽ igrediendi tpli facultas facta eſt. Ado
rataqꝫ quũ inumerabilibꝰ lachrymis dñi cruce/eo regreſſa eſt vñ diſceſſerat.
Poplitibuſqꝫ flexis: Tu mihi dña dei genitrix ingt miſerata es/ meaſqꝫ pces
haud repuliſti: Per te merui vidẽ gloriã dei: Per te igit glorificabo dñꝫ redẽ
ptorẽ/penitentiã peccatorꝫ miſericorditer ſuſcipientẽ: Scio mi dña ſcio/ me ml
tuꝫ peccaſſe/iccirco aĩaduerto/multũ penitere neceſſariã fore. Jã iã tp̄s adeſt/
quo mea debeat ſuppleri ꝓmiſſio. Nũc igit quo tibi placet/meos dirige greſ
ſus.demõſtraqꝫ mihi penitenti viã ſalutis. Protinꝰ audita eſt vox dicentis. Si ior
daneꝫ trãſieris ſaluaberis/bonã qꝫ iuenies requiẽ. De tẽplo aũt egreſſa/tres tã

tūmodo panes ex tribꝰ minutis q̄ ei in elymoſinā collata fuerat/emit amnēq̄ʒ nauicula trāſfretās/in vaſtā heremū perit: In q̄(vt p̄miſſuʒ eſt)ſeptē ⁊ q̄dragin ta annos cōmorata/decē ⁊ ſeptē annis herbis tātūmodo agreſtibꝰ vixit/nulluʒ prorſus hominē vnq̄ʒ vidēs: Ab inde/eiꝰ cibꝰ/potꝰ/veſtimentūque/tātūmodo verbū dei extitit cuiꝰ vita quātū deo accepta grataq̄ʒ fuerit/hinc itelligi daſ/ꝙ i deſerto ipſo degēs/ēt ſacras litteras diuinitꝰ didicerit/⁊ ꝓpheticū ſpūʒ habere cōmeruerit: ꝙ Zozime Abbati viro ſctiſſimo/monachorū ſuoꝝ mores emēdā dos admonuit. A quō quū in deſerto ipſo ipſa ſctā femia/ſacratiſſimū dn̄i no ſtri corpus ſuſcepiſſet/cūctis terrenis ꝑmotiōibus exuta/ac pietatiſ pēnis idu ta/euolauit ad ieſuʒ/vbi oīum tēptationū viuit ſecura: Ubi nullus ampliꝰ pōt ſordidari flagitijs quoꝝ vulnera ſimul cū morte/eo viuendi mō/ꝓſtrauit ac vi cit. Cuʒ ieſu aūt Maria hec in celeſtibꝰ victrix triūphat/nō ꝑfulgidis romanoꝝ curribꝰ ſʒ pijs virtutū opibus/ac ſctiſſimis ꝯtinuiſq̄ʒ illis oratiōibus ⁊ lachry mis q̄bus mitē ipm/ꝓpitiūq̄ʒ reddiderat dn̄m: māſuetā illā faciē ſuā icunctos peccatores ꝯuertēs/quū ⁊ peccātiuʒ miſereſ/⁊ fluctuātibꝰ aſſiſtit: ac bono vt in deū ſint aīo hortaſ. Igiſ ⁊ nos miſeri peccatores ad huiꝰ femie exēplū ex hoc terreſtri ceno ſurgere tādeʒ poterimꝰ/⁊ mentis lumia/ad celos tollē debemuſ. His ob res quū eius poſt mortē fuerint plurima ſigna ⁊ miracula/in famoſā Maria egyptiaca euaſit ſctis famā. atq̄ʒ ille diuia offitia ſingulis annis ſolēni ter in chalēdas Martias celebrarētur/atq̄ʒ Sacella ⁊ tpl'a plurima dicarētur. ⁊ Rome marie tplm/ex igenti ſaxo q̄drato ꝯſtructuʒ q̄ȯ ad Ara eā pōtis ſctē Marie poſitū eſt/quuʒ gētiliū deoꝝ fuiſſe tradāt/ipſi ſancte Marie egyptiache adhuc ꝯdicatū habeſ. Nota pulchre.

¶ De Bleſilla vidua romāe ſctē paule filia. ca. cxxij.

Bleſilla Romanorū oīum mulieꝝ nobiliſſima/ſctiſſi me matrone Paule ꝓlis. ⁊ Euſtochij virginis ſoror clariſſimeq̄ʒ viduitatꝭ exēplū/hoc anno q̄ eſt nonus ⁊ octuageſſimꝰ ſupra tre centeſſimū a natali xp̄iano/quū indele bile ac certiſſimū diuini amoris reliq̄ſ ſet documētū/anno etatꝭ ſue vigeſſimo/ Rome apud ſctām genitricē ſuā/de te nebris migrauit ad lucē: atq̄ʒ(vt diuuſ reffert Hieronymꝰ)inter fidey icipien tis ardoreʒ/ꝯſumati opis/ percepit co ronā: Quā ſane adoleſcentulā ob nimiā ſanctitatē/innocentiā/ miſericordiā/ca ſtitatēq̄ʒ/atq̄ʒ egregiā triū linguaꝝ eruditionē/inter claras mulieres/ymo ſan ctas. merito cōputandā puto. Fuit eteiʒ ēt maxime humilitatꝭ/⁊ parſimonie ex emplū. Quippe/quū in ipſa ſua florida adoleſcētia/ꝑpotentē maritū nobiliſſi mūq̄ʒ amiſiſſet: eueſtigio ad exēpluʒ matris/ardētiſſima fide/ crucis vexiluʒ le uauit vt magis amiſſaʒ virginitatē q̄ʒ/mariti dolere vidētur interituʒ. Marita li igitur Bleſilla vincl'o abſoluta/nihil ei potiꝰ fuit: q̄ʒ ſe ita humili/ita cōtēpto habitu deijcere. vt inauditū ꝓpe illi ſeculo fuerit humilitatꝭ exēplum Et ſicut antea monilibꝰ ornabatur ꝓcioſiſſimis/dieq̄ʒ tota q̄d ſibi deeſſet/ ꝑquirebat in

ſpeculo/⁊ crines nō ſemel ſ; pluries ab ancillis deſcriminare ⁊ cōponere facie
bat:Jta poſtmodū/neglectū oīno caput/tātu; ſufficē ſibi videbat:qđ vellaret.
Antea itē/quu; pluuiaꝝ mollicies ſibi dura videbat/ita ⁊ poſtmodū ad oran/
du; laudādumq; deū/ſup nudā humu; genua cū lachrymis icredibili feruo/
re dñi miſericordiā/exorare ⁊ iuocare nō deſiſtebat.vt v; peccatis ſuis ignoſce
re dignaret. Vñ ⁊ poſt oratione;/pſalmi ꝯcrepabāt/laxaq; ceruix/poplites va
cillātes/ac iſomnu; oculi vergētes/nimio mentꝭ ardore vix ipetrabāt/vt quieſce
ret.Ei⁹ veſtis ſemp hūilis erat/Cingulū ꝟo nō aureū qdē nec gemis diſtinctu;
ſ; laneu; ⁊ tota ſimplicitate puriſſimu;: ꝙ vt magis poſſet aſtringere veſtimē
ta q̄ ſcindere.Jpſa nāq; veſtiū hūilitas(vt in pleriſq; tumētes aios)nō argue
bat/ſ; quum ſe interiori mēte diceret itra ancillaꝝ virginu; cultum/dñarumq;/
nihil mediu;/niſi qđ in hoc facili⁹ cognoſcebat/qđ grauis ⁊ negligenti⁹ icede
bat. Deniq; poſt q̄rtum mēſe; a ꝓpoſito ſctō in lāgore; incidit ⁊ p ꝯtinuos tri
ginta dies febrib⁹ eſtuauit:ex qbus ita toto corpe deſtituta remāſit/vt vix eiuſ
tenue collū ceruicē ⁊ facie; ſuſtinere poſſet.Attñ ſemp aut ꝓphetā/aut euāge
liu; in manib⁹ tenere volebat:⁊ ex eoꝝ lectiōe lachrymis ora cōplebat.Poſtre
mō quum ſctū; ⁊ debile corpuſculu; febriu; ardor exquoq̄ret/⁊ ſemiamine in
lectulo iaceret.Circunſtātibus hec verba extrema dixit.Orate q̄ſo dñm ieſum/
vt mihi ignoſcat/qꝛ ꝙ volebā/iplere nō valui:Et hec dicens/ſarcina carnis ab/
iecta/ad ſuū ipſi⁹ aīa volauit auctorē:⁊ inantiquā poſſeſſiōe; diu pegrinata cō
Nota. ſcendit.Cui⁹ mortē ita ſctā eius mater plāxit.vt ꝓpe ⁊ ipſa moret.Sup cuius
ſanctu; obitū diuus Hieronym⁹ Rome tunc exiſtēs/eā ꝯſolari volens.his tā
dē ꝟbis uſus eſt.Dū ſpirit⁹ hos meos reget art⁹.Bleſillā mea reſonabit ligua
Jlli mei dedicabūt labores:illi ſudabit igeniū.Nulla erit pagia/q̄ nō Bleſillā
reſonet.Hāc mea mēte deſixā legēt ꝟgies/vidue/mōachi/ſacerdotes:⁊.breue vi
te ſpaciū/eterna memoria ꝯpenſabit.Fuit igit Bleſilla hec adeo tenaciſſimi ige
nij ac ꝓpe diuini/memorieq; tenaciſſime/⁊ diſertiſſima ligua:vt adhuc i tenera
etate tātū ſtudijs iptita fuerit ope/vt nedū latinā grecāq; linguā optie didice/
rit/veꝝ ēt ⁊ ꝙ i Origene mirata eſt tota grecia/breui qde; tpe hebrayce lingue
difficultates vicerit/vt crepitātia ꝯfractaq; ꝟba/ita ꝯcine ꝓferre didicerit.vt q
eam audiſſet/nil aliud preter hebreā linguam ſcire eam putaſſet.

¶ De Aſella Romana virgine.ſctē Marcelle cū diſcipula. capi. cxxiij.

ASella optima romana vir
go/ſācte Marcelle diſcipu
la ac in xpo dilectiſſima fi/
lia/ex nobilibus romanis
Originē duxit.cuius perfecte vite nor/
ma; diuus Hieronymus ad ipſam il/
luſtrem Marcellam in exemplum alia
rum virginū luculentiſſimo conſcrip/
ſit sermōe/anno a natali chriſtiano no
nageſſimo ⁊ trecenteſſimo/quum nun/
dum annu; exceſſiſſet decimum/bono
re future beatitudinis/deo ſe mirabili/
ter conſecrauit.Nam quum eam obrē

cuius virginis foꝛmoſitas ⁊ habitus nulla pꝛoꝛſus varietate diſtinctus/hone
ſtaſqꝫ/atqꝫ grauitas puellaris/nec non/⁊ maxima eruditio atqꝫ eloquētia tales
tanteqꝫ erāt/vt omnem humanam extimationem excederent. Nam quum in-
genio eſſet perſpicaciſſimo/ab ipſa ſua adoleſcentia ſtudijs vigilanter inſi-
ſtens/adeo in liberalibus ⁊ ſacris litteris ex conuerſatione ſanctoꝛum mona-
choꝛum pꝛofecit/vt pꝛeceteris excellens haberetur erudita. quod pamphunti
us generoſus pater animaduertens/inēnarrabili geſtiebat leticia/eo ꝙ pꝛeter
ſcientiam ⁊ eloquentiam/ſingulari honeſtate/ grauitate/ac ſanctitate polleret.
Erat quippe puella hec/ad ingenij ſplendoꝛem indolis qꝫ pꝛeſtātiam ijs vir-
tutibus pꝛedita/quibus ſupꝛa etatem admiranda omnibus videretur. Has
ob animi ⁊ coꝛpoꝛis innumeras virtutes/multi dignitate pꝛecellentes Alexā-
drini/eam ſibi in coniugem dari impoꝛtune contendebant. Cumqꝫ tandem pa-
ter/Euphꝛoſinam filiam vni ⁊ dignitate ⁊ opibus pꝛeſtanti coniugem ſpopon
diſſet/eam die quadam in monachoꝛum quoꝛundam cenobium ſalutis cauſa
oꝛandi/deduxit. Ubi tribus diebus virgo perſiſtens/ patrum illoꝛum oꝛdi-
nem/viteqꝫ modum contemplans/intra ſe dixit. Beati homines tales/ quoni-
am in hac vita conſtituti/angelis conſimiles vtiqꝫ habentur: ⁊ poſt huius ſe-
culi demigrationem/eterne vite pꝛemio perfruuntur. Statimqꝫ eius coꝛ zelo
amoꝛis dei compungi viſum eſt. Contigit autem vt aliquot poſt dies/ eiuſdeꝫ
loci abbatis memoꝛia celebꝛāda foꝛet: qui eiuſdē Cenobij pꝛīcipiū fuerat. Mi
ſit itaqꝫ abbas qui pamphuntium honoꝛabilem virum/inuitarēt. Uerum quū
e domo idem pater pamphuntius diſceſſiſſet: Fratrem quendam optimum
ſanctumqꝫ virum aduocans Euphꝛoſina. ab eodem percunctata eſt/fratrum
eoꝛundem numerum/ieiunioꝛumqꝫ obſeruantiam/ac pſalmodiam/ atqꝫ omnē
eoꝛum viuendi modum: Dixitqꝫ pꝛeterea. Uellem mi fide pater/cum virili ha
bitu hinc omnino effugere: vt per religionem/ſaluari poſſem: Sed patreꝫ plu-
rimum vereoꝛ: qui meas cupit celebꝛare nuptias. At vbi ſanctus monachus
de tondendo recedendoqꝫ modum tradidiſſet. ⁊ pater iam monaſterium pꝛo-
fectus eſſet. Euphꝛoſina poſito pauoꝛe femineo: virili habitu ſumpto/in Ceno-
bium vbi pater aderat clanculum ſe contulit: quingentis aureis ſecum alatis:
ſimulauit ſe Eunuchum ex pallatio foꝛe/ab Abbate ſe Smaragdum vocari ex
poſtulans: religionis habitum illico accepit. Illum itaqꝫ vbi Abbas libēti ani
mo ad religionis habitum ex moꝛe ſuſcepiſſet/ Agapito pꝛobato monacho ip
ſum tradidit infoꝛmandum: Que breui/⁊ vigilijs/ ⁊ ieiunijs/creberimiſqꝫ oꝛa-
tionibus ita operam dedit/vt omnibus admirationi ⁊ ſtupoꝛi foꝛet. At vbi pa
ter pamphuntius domum reuerſus: quum filiam vnicam dilectiſſimam/quaꝫ
vnam ſupꝛa vitam etiam ipſam mirifice amabat/non inueniſſet/tanto affectus
eſt meroꝛe/vt moꝛtem ſibi conſciſſere peruicaciter decreuerit. ad quam vt erat
animo iam nimia ferrocitate ſuccenſus/cum furens pꝛecepſqꝫ ferreretur/ſubi-
ta atqꝫ miſerabilis miſericoꝛdia dei illi affuit/qui illuꝫ ab omni imanitatis im
petu ad ſanioꝛis ꝯſilij retraxit/⁊ redegit virtutē. Cūqꝫ illā vbiqꝫ ꝑquiſiſſet/nul
libi iueniri potuit. Abijt ergo ſubtriſtis ⁊ merēs pr̄ ad abbatem lugēs ⁊ obſe
crās/vt ꝑ filia dño ꝑces effundere dignaret. qͣtenus eā inuenire poſſet. Ille āt
vt pijentiſſimo erat aīo plurimuꝫ ꝯdoluit hōi/iniunxitqꝫ monachis maioꝛem

inmodum obſecrationes fieri: Sed poſtquā diu oratum eſſet / ⁊ nulla de filia
haberetur prorſus notitia quidam ex monachis hortatus eſt pamphuntium.
Cōſideret inquit: q̄ filia ſua / caſtitatis ac pudicitie cauſa / ⁊ nō aliter / iter aggreſ
ſa ē: poſt aūt nō multum tēpus / quūʒ rurſus triſtis reddidiſſet ī mōaſteriū pā
phūti⁹: dixit ad eū abbas. Vis ne dn̄e mi / frēʒ pitū ſāctūq₃ / ex theodoſij domo
progreſſum / aloqui: Cui ille / lubens id faciam. Ductus itaq₃ ad Smaragdum
pater pamphuntius / ab eodem plurimum conſolatus eſt / multaq₃ de miſericō
dia ⁊ pacientia / atq₃ alijs plurimis virtutibus edoctus / ac ſi ſuam conſpexiſſet
filiam ymo dei Angelum / ad abatem letus redijt dicens. Nimium equidem
ſancte pater de homine iſto edificatus recedo. Nouit dominus / quia ſic eius a
more teneor ac ſi meam vltro conſpexiſſem Euphroſinam: Neq₃ enim ob nimi
um pallorem (quem nimia abſtinentia contraxerat) eam agnoſcere potuit. Vi
xit itaq₃ Euphroſina in hoc viuendi modo ⁊ ordine in Monaſterio ſub habi
tu virili incognita annis triginta octo: poſt hec dum in langorem deueniſſet /
rurſus ad eam venit pater / ſummis afflagitans precibus / vt pro filia obnixe de
um deprecaretur. Noli ait cōtriſtari domine mi / in proximo eſt / vt tibi filia
reueletur. Sed queſo tribus diebus hic ſubſiſtere digneris: Quibus trāſactis /
quum ſe ex hac vita migraturam cognouiſſet. Patre ad ſe euocato / dixit. Quo
niam vite mee iam finis inſtat: nolo te diutius ſuſpenſum habere neq₃ etiam ſi
ne merore eſſe: Ego inquit ſum filia tua Euphroſina: vidiſti iam me / ſatiſfac
tumq₃ tandem eſt tibi. Sed rogo te per deum meum atq₃ adiuro / ne quēpiam
patiaris corpus meum attractare: ſed quicquid opus eſt / tu ipſe perficee. Et
quum ei cuncta per ordinem ennaraſſet: ſpiritum deo reddidit immaculatuʒ.
Que res vbi diuulgata ⁊ cognita eſt: omneſ vno ore glorificauerunt deum / qui
ſemper admiranda exercere non deſinit. Erat tunc vnus ex monachis captus
oculis qui vbi ſanctum contigit corpuſculum / confeſtim viſum recepit. Pater
vero eius viſis miraculis / vniuerſam ſubſtantiam in pauperibuſ deſtributam /
⁊ ipſe religionis habitum ſuſcipiens / eo in loco vbi filia decubuerat / per decen
nium in magna vite auſteritate vixit: ⁊ poſtmoduʒ ad celeſtia regna migrauit.

¶ De ſancta marentia Tridētinorum patrona. capi. cxxv.

M Arentia ſancta Tridenti
norum patrona: ſanctiq₃
Vigilij ipſorum Triden
tine vrbis Epiſcopi parēs
Romana fuit matrona: que ⁊ Iouinia
ni ac valentiniani Auguſtorum tem
poribus / Damaſo quoq₃ beatiſſimo
pontifice in chatedra petri Rome pre
ſidente / exiſtens ingentis animi femi
na / maximum ⁊ ardentiſſimum amoriſ
inditium erga filiorum ſuorum ſalutē
pre ſe ferenſ: itegērime fidei documen
tum / preſentibuſ atq₃ poſteriſ preſtitit

ſempiternuȝ. Que eſto a qbus progreſſa ſit parētib⁹/nec ex qua fuerit proſapia
in dies nr̃os non venerit: ſatis ad eius fulgoris laudē eſt/nouiſſe eam Marētij
patritij Romāi potentiſſimi viri/pretorie dignitatis iſigniti (licet gētilis) fuiſſe
Uigilius Claudius Maioranus filii. conſortem. Ex quo cum tres vȝ: vigilium: Claudiuȝ: ⁊ maioranū edidiſſȝ mire
indolis filios/parere deſijt. Quos oēs/a puero i pmis (tāqȝ chriſtiāiſſima mat)
baptiſmi lauacro purificari fecit: deīd aliquātiſp adultos/liberalib⁹ diſciplinis
imbuendos (ex patrio more) Athenas traſmiſit. Ubi vt erant optime nature/⁊
excellentiſſimi ingenij adoleſcentes/⁊ virtutibus/⁊ rationabilibus omnigenis
diſciplinis/non mediocriter incumbentes/pro ſuo captu/ita ſtudijs inſiſterūt/
vt breui proculdubio/in omnium: ſcientiarum habiti fuerint illuſtriſſimi. Do-
mi deniqȝ ad parentes regreſſi/etiam diuinis ſcripturis/ingenium omne pror-
ſus inflexere ſuum. Ob hoc autem Marentia ſapientiſſima ac religioſiſſima ſi
mul ⁊ pijentiſſima parens/quanto exiluerit gaudio/ atqȝ diuino quodam tri
pudio/non facile hic explicari poſſet. Erat nihilominus ⁊ ipſa bonarum littera
rum/ac diuinarum rerum nō ignara: vnde ⁊ ſepius/cum eiſdem ſuis filijs/de in
terpretationibus diuine ſcripture contendebat: atqȝ pyctagoricas ⁊ ſocrati-
cas ſententias mirifice inter ſe ſe conferebant. Ea propter factum eſt: vt ſibi ip
ſis/rerum mundanarum iam quādam negligentiam indicerent: ⁊ rebus diui-
nis ſe totos deuouerent. Et vt glorioſam immortalitatem aliquando cum do-
mino Jeſu chriſto/atqȝ finem beatum tandem aſſequerentur: maximeqȝ cum
aiaduerteret glorioſa mater/ Romam ciuitatem quandam eſſe demoniorum
habitationem/execranſqȝ magnopere ſui mariti vitia atqȝ peccata/ ſuis filijs
quottidie admonendo dicebat. Fugiam⁹ obſecro dulciſſimi filij/de medio ba
bilonis/ fugiamus inqȝ: vt vnuſquiſqȝ noſtrum ſaluet animaȝ ſuam: ne videli
cet participes ſimus delictorum parentum noſtrorum/aut ne de plagis eoruȝ
certe accipiamus/quoniam ad celos vſqȝ/peccata ipſius aſcenderunt. Erat au
tem ⁊ ipſa (vt premiſſum eſt) non vulgariter erudita/⁊ dulci eloquio admoduȝ
terſa/a beato Damaſo papa diligenter inſtructa: atqȝ ad huiuſmodi/bene bea-
teqȝ viuendi propoſito plurimum incitata: que nihil prorſus agere omittebat:
qd ad veram religionem/lumenqȝ veritatis eterne conduceret. Unde ⁊ ipſos
ſuos filios omnes/iam litterarum diuinarum peritos/ ac ſancti ſpiritus gratia
inflamatos/ſuo ortatu/ſua ve imitatione/ad tantam deniqȝ huius ſeculi perdu
xit nauſeam ⁊ ad veram religionem inflamauit: vt apud patrem eorum/ mari-
tum ſuum (vincere eorum propoſitum cupientem) cauſam conſtantiſſime defē
dere non vereretur. Dicebat autem quottidie pignoribus ipſis. Duobus domi
nis filij dulciſſimi/ſeruire nemo poteſt: ſic neqȝ preſentibus voluptatibus/⁊ fu
turis gaudijs perfrui. Qui non eſt mecum inquit dominus noſter/ contra me
eſt. Et qui mecum non colligit/ſpargit. Amor dei/⁊ amor ſeculi/dicebat ſemper
ſibi adinuicem aduerſari. Ueritaqȝ tanqȝ ſapientiſſima parens/ne terrena iſta
ipſoꝝ filiorū ſuoruȝ virtutib⁹ atqȝ ſaluti aliquādo aduerſarētur. Illd Jo. Euā
Optimum documētū geliſte aureū documētuȝ/eis ſepiſſime pponebat/⁊ expōebat/dicēs. Filij aiad-
uertite ⁊ videte: qr omne quod i mūdo ē: a vt ē ꝯcupiſcētia carnis/aut ꝯcupiſcē
tia oculoꝝ/aut ſupbia vite. Que ⁊ uos quoqȝ vt pleni⁹ pcipiatis/a ceteris parū
per animū obſecro auertite: voſqȝ i ſublimi veluti i ſpecula ponite: vnde vno

diei ſolēnitate/cū maria ciuiuȝ illoꝝ frequētia inuiſitur. Uerum cū plurimi ad eos hinc inde nō ſolum agreſtiuȝ/ſȝ ꝛ pꝛepotētuȝ ꝯcurrerēt viri/ita vt eis eo in montis loco maxima fieret temptatio/tanq̄ȝ gloꝛiam ꝛ honoꝛeȝ adbuc calcatu ri/aliam ſolitudinē ſunt meditati. Unde ſpiritu diuino acti/inde diſcedentes Brixiam perexerunt vbi ex moꝛe ſanctoꝝ martyrum Fauſtini ꝛ iouite: Apoloniȷ/ꝛ Honoꝛiȷ/atq̄ȝ alioꝝ multoꝝ reliquiȷs ſanctiſſimis viſitatis: ad vrbis epȝ ſanctiſſimuȝ viꝝ ſe cōtulerunt/a quo icredibiliter recreati/benedictiōe recepta/ ex inde. Tridētū cōceſſerūt. Ubi ꝛ ab accollis illis incredibili hyllaritate ꝛ amoꝛe excepti/mox ciuilitate etiam donati ſūt. Eſt aūt ipſa ad quā acceſſerāt tridentina ciuitas/in venetia/ Italie regione cōſtituta/ a Gallis olim cōdita inter Italiam ꝛ Germaniaȝ diuidēs: quam Atheſis celebꝛis fluuius (ſuis in mōtibꝰ oꝛiens) curſu rapidiſſimo radit: deinde veronā vadēs / vrbem in duas diuidit partes/ꝛ poſtremo i adriaticuȝ funditur mare. Ambitur aūt ipſa Ciuitas/tribus mōtibus/a quibus id nomē ſoꝛtita eſt. Quoꝝ aquilonaris mōs/plurimas argento habet fodinas. Alij vero duo/ ꝛ aeris ſalubꝛitate ꝛ paſcuoꝝ vbertate/ atq̄ȝ aliarum rerū ad vite humane ſuſtētationeȝ habundātia/ plurimū illuſtrātur. Unde ꝛ in vrbis cōi ſigillo/talis ſupꝛaſcriptio dicitur ineſſe. Mōtes argētum/nomen/mihi danturq̄ȝ tridētum. Ibidem itaq̄ȝ ſancta marētia cum filiȷs cōſtituta/ꝛ pꝛopter ſapiētiam/doctrinā: pietatēq̄ȝ/vniuerſi populi beniuolētiaȝ atq̄ȝ reuerentiam mox ad ſe traxit. Moꝛtuo aūt illis diebus vrbis ipſius Epo: vniuerſus populus vigilium eius pꝛimogenituȝ vno omniuȝ cōſenſu ac voto/ pp ſanctitateȝ ꝛ miraculoꝝ gratia/ānum etatis vigeſſimuȝ agenteȝ pontificem ſurrogauit. Eo quippe diuinitus i pontificali ſede merito collocato/eius piȷentiſſimā mater Marentia iam grandeua ꝛ anus/ cupiēs vitam perficere ſolitariam/i pagum qui mayanuȝ nuncupatur/a Tublino lacu quinq̄ȝ paſſuuȝ millibus diſtās cōceſſit locoq̄ȝ delectata/ꝗ vitam ignobilem ꝛ ſolitariā plurimū deſyderaret. domū ſibi cōſtrui fecit: atq̄ȝ in eodeȝ loco/reliquuȝ vite ſue tempus i oꝛationibus/vigiliȷs/ieiuniȷs ꝛ aliȷs plurimis operibus bonis/ maximo cum ſanctatis eximie pꝛeconio cōſumpſit. In eodeȝ aūt ſolitudinis loco pꝛofecta ꝛ cōſtituta diua Marētia/in pꝛimis ſumope annitebatur/ne tēpluȝ ſui coꝛdis/vllis malis cogitationibꝰ ſoꝛdidaretur/aut violaret. deinde/ꝛ vita/ꝛ moꝛibus/ꝛ oꝛe/cunctos ad ſe aduētantes admonebat/atq̄ȝ mōumēta ſalutis dabat: quō virtutes iquirerēt: ac feliceȝ deducerent vitam. Unde nō modo circūſtantes/ſȝ ꝛ longinque natiōes/ipſam mirifice comēdabāt: ꝗ diuinam vitaȝ noſcet illamq̄ȝ aliȷs demōſtraret. Sed neq̄ȝ hoc in loco eius pꝛeclariſſima miracula ſcripto ennārare itendo/quia cum ſint ingētia/ꝛ tempus me deficeret: atq̄ȝ ingeniȷ ibecillitas nō ſufficiat. demuȝ marētia hec/de deo deq̄ȝ oibus bene pꝛomerita: in pace/ deo optimo ſuum ſanctum reddidit ſpiritum. Cuius venerabile coꝛpus in eodem loco venerabiliter ſepultum eſt. Supꝛa quod/ꝛ poſtmoduȝ eccleſia/a fidelibus eſtructa fuit. Ibidem autem ad Altemani eiuſdem ciuitatis epiſcopi vſq̄ȝ tempoꝛa quieuit. At ipſe pꝛefatus pontifex religiōi ꝛ pietati admodū affectus/decernēs eccleſiaȝ ſancti vigiliȷ martyris vetuſtate ſemi collapſā iſtaurare/ope pꝛetiū exiſtimauit: etiā reliquiȷs materniſ ipaȝ filiȷ eccleſiā decoꝛare: marie idignuȝ foꝛe exiſtimās/tātas reliquias eo in pago tam idecenter haberi. Tridētum igitur illas magna cuȝ veneratione ꝛ pōpa tranſlatas in

Tridētina ciuitas vbi ſit.

Atheſis fluuius.

Uigilius ſit eps.

cripta eccleſie ſanctiſſimi ſui filij vigilij ad laudeꝫ oīpotētis dei/ vrbiſqꝫ decorē
ꝛ ſplēdorem honorificentiſſime condidit. Cunctꝫ ipas ſanctas reliqas idē ve-
nerabil' pōtifex ꝓdigno collocaſſꝫ honore: hec vba aſtāte vniuerſo po'lo ptulit
dicens. Tu deinceps ſecura ꝛ p beata iā profecto eris/ mea tridētina ciuitas
ad cui⁹ tutellā ꝛ cuſtodiā tāta etiaꝫ excubabit cuſtos: ad cui⁹ caput ſanctaruꝫ
reliquiaꝝ tā nobile ſertū allatū ē. Quā quidē Matronā atqꝫ ei⁹ ſanctiſſimum
filiuꝫ pōtificē habuiſſe nō modo nos q nūc ſupſtites adſum⁹/ ſꝫ ꝛ oīs hui⁹ no
ſtre feliciſſime vrbis ppetuo letabit' ſucceſſura poſteritas: ꝛ ſemp duꝫ ſtabit ci
uitas illiuſ pñtia ac veneratiōe ſe ſentiet recreari ac cōfoueri. Itaqꝫ dilectiſſimi
mei oēs/ has ſanctiſſimas reliquias ſolēni gaudio qſi e celo nobis demiſſas le
ti excipiamus. Et tu clariſſima nunc tridentina nr̄a Ciuitas necte myrtos lau-
roſqꝫ felices: ꝛ thura ſuo adole altari/ vt canoras hymnoꝝ voces i excelſo deuſ
noſter exaudiat/ qui iuocatus tandeꝫ i hec tua vota reſpexit. Quare oī iam ex-
cuſſa formidine/ patronā hanc āplectere: que ppetuo ab iminētibus periculis
protectrix ꝛ adiutrix tua erit.

¶ De glorioſa parente ſctiſſimi Auguſtini ſctā Monica. cap. cxxvi.

Monica venerabiliſ ꝛ ſancta
vidua/ natiōe Affricana di
ui aurelij Auguſtini pa-
rens digniſſima/ hoc āno/
qui eſt tertius ꝛ nonageſſim⁹ ſupra tre
cēteſſimuꝫ/ etatiſ ve ro ſue/ ſextus/ ꝛ qui
quageſſim⁹/ in oſtijs tyberi nis Italie
vrbe/ ab vrbe/ quidē Roma deceꝫ mil
libus paſſuuꝫ diſtāte/ poſtqꝫ ſuuꝫ vni
cuꝫ filiuꝫ mlto ſemine lachrymaꝝ xpo
lucrata fuiſſet/ opibus bonis plena/ cū
maria ſui animi equitate/ ex iſta caligi
noſa laborioſaqꝫ vita/ in ſerenuꝫ illud
celeſteqꝫ domiciliuꝫ/ nonis maij demigrauit. Hec quippe ex vrbe tagaſtēſi ei⁹
prouintie/ nobiliſſimos parētes habuit. Cui⁹ mater facundia/ ex preclariſſimi s
parētibus progenita/ etiā illi ſi ipſius oīum parētuꝫ ſcemata i mediuꝫ adere-
mus/ magnuꝫ certe claritatis afferre poſſemus. Veruꝫ quum alia longe adſint
huius ſancte mulieris maiora decora/ miſſis illis: neceſſariora proſequemur.
Et primo ſanctiſſimi filij Auguſtini decora cōmemorabimus. Cuius tam ingē
tia fuere facinora/ ꝛ doctrina/ atqꝫ ſanctimonia: vt qui ſuperaret illum gloria:
nec audiretur natus/ nec naſceretur in poſterum: quod beate matri non modi
cum fulgoris adiunxit: cum parentibus/ vt ſcriptura teſtatur/ fulgor non modi
cus ſit preſtantes habere filios. Hanc itaqꝫ dixerim prius ſanctificatam quā
natam. Nam vt ab eius infantia noſtra initium ſumat oratio/ aiunt in ea cum
corporis ſenſu/ primum quedam mentis intelligentie exaugere cepiſſe/ cuꝫ q-
dam etiam innata prudentie/ que quideꝫ perite ſenectutiſ propriuꝫ dicit'. Cūqꝫ
etiam ſupra etatem/ ꝛ ſapere/ ꝛ callere didiciſſet/ ſpretis iam puerilib⁹ ineptijs
ꝛ ludis/ deuꝫ oīpotentem religioſiſſime/ ꝛ oratiūculis aliiſqꝫ ſignis venerari ce
pit. Charitate aūt miſerorū ꝛ paupeꝝ nihil ducebat ſanctius. Quos ſepius ēt

furtiuis domus ſue alimētis reficere curabat: atq3 illos ſepiſſime quadā inge
nua pietate/i pp̄na domo paſcēdos vltro ītromittere nō ptimeſcebat. Jn neceſſa
rios ꝯo reliquos oēs nihilominꝰ erat obſequētiſſima. Ab ipſa namq3 īfantia/
cum ea quedā miſeratio excreſcere videbat: vnde ⁊ naturali affectiōe paupe-
res diligere preſe ferrebat. Jnfirmos ardētiſſimo amore viſitabat/hoſpiteſq3 re
cipiebat/infirmoꝝ pedes lauabat/eiſq3 vt poterat/īſeruiebat: litigātes (vt erat
māſuetiſſimi īgenij puella) reprehēdebat/⁊ ad ſanitatē redigere ſatagebat. Jne
rat quoq3 ī ea quedā adiſcēdi cupiditas. Et ꝓpea/iugiter ſatagebat aliquid ꝑ
clarum/aut audire/aut adiſcere. Eidē profecto ieſſe videbatur quedā īſatiabi-
lis adiſcēdi cupiditas. Et iccirco quā maxime auiā ſuā chriſtianiſſimā/ī om-
ni vite īſtituto pro modulo ſue capacitatis ſequebat: eidemq3 adherebat: ipſā
q3 in omni vite īſtituto imitari cupiēdo. Eo quoq3 mētis acie ferrebatur (vt di-
uus eiꝰ filiꝰ reffert) vt aliquid boni quottidie ſupra ānos aſſequeretur. Quo q
dem ſciendi ſtudio/quaq3 vite īſtitutiōe/effectū eſt/vt eius animus/nullis ſe-
culi vanitatibus aut certe voluptatibꝰ/ſeu pōpis illudi potuerit vnq̄3. Exiſtēs
aūt etatis/annoꝝ treſdecim/nobili patritio carthaginēſi/in vxorem/a parentibꝰ
tradita eſt. Jpſu3 vero non ſua/ſ3 maiorū ſuoꝝ voluntate/ adhuc gētile3 acce-
pit maritu3 malēs in humili gradu tuto pergere/ q̄3 pēduli gradu/alio ī ſtatu
fluctuare. At tamē inito ſemel matrimonio/nil aliud diebꝰ ac noctibus cogita
bat/niſi vt reddito nuptiaꝝ fructu/ſm caſtimonie gradum arriperet. Et tanti
dux femina facti/viꝝ ferrociſſimu3 gentilēq3 tande3 propoſito ſuo iungeret/nō
relinquēs ſaluti ſue comite3 ſed expectās. Optabat hec cōiunx ſancta liberos/
nō aliter: niſi vt chriſto/aut xp̄ianos/aut virgines relinqueret. Nec ſua certe ſe
fellit opinio/preter eīm ſanctiſſimu3 doctore3 Auguſtinū/duas v3 perpetuam
⁊ Baſilica3 filias virgines inſignes ꝑpetua virginitate poſt ſe reliquit. Deinde
nō modo ſibi/ſ3 ⁊ vniuerſo prorſus mundo/ poſt dormitionē ſomnūq3 ſuum/
iubar illud ſplēdidiſſimū/doctore3 cōſumatiſſimum/Eccleſie peperit poſt hu-
mu3. Jgitur Monica tradita viro predicto nōie Patritio/illu3 venerari nō de-
ſtitit/ſeruiēſ ei tanq̄3 dn̄o/ ſatagebat eū lucrari dn̄o. Erat quippe ꝑpulchra/erat
ſapiēs/ amabilis reuerēs ⁊ verecūda. Jta ſemper eiꝰ tollerauit iracūdias ⁊ iniu
rias/vt nullā ob hoc vnq̄3 habuerit ſimultate3: expectabat eteīm ſemꝑ dei miſe
ricordia3 ſuper illum vt in dn̄o credēs/poſtea caſtificaretur. Et q̄3q̄3 eſſet ira
nimiu3 feruidus/nihilominus/⁊ beniuolētia erat precipuus. Et iccirco eidem
irato/nō tantu3 facto/ſ3 nec verbo quide3 reſiſtere vnq̄3 preſumpſit. S3 eo re-
fracto ⁊ quieto/poſtea qūu3 oportunu3 videret/facti ſui ſi opꝰ erat ratiōe3 red
debat. At matrone mlt'u/quaꝝ viri māſuetiores videbant plagaꝝ veſtigia ēt ō
honeſtatā faciē gererēt/iter amica colloq͂a/ille arguerēt maritorū vitā. Hec il-
laꝝ linguā veluti ꝑ iocu3 grauiter admonebat/ꝙ nimia dicacitate compleſſent/
honerarētq3 viros querelis inumeris/ſe fore omiſſas/ ſeq3 derelictas/ſe villipē
ſas/ſe dn̄iq3/a viris ſuis ī nullo ꝑtio habitas/atq3 tāq̄3 ancillas mercenāiaſ ⁊ em
pticias habitas: proīde monebat memoreſ eſſe cōditiōis ſue/v3 ſupbire aduer
ſus dn̄os ſuos nō oportere. Ille aūt quū nimiū mirarent/ſciētes q̄3 ferocē cōiu
gem ſuſtineret Monica/ nunq̄3 fuiſſe auditum/ aut aliquo inditio clamaſſe/ꝙ
Patricius ceciderit vxore3/vel ꝙ a ſe inuicē/vel vnā diē domeſtica lite diſceſſe
rint/⁊ cauſā familiarit̄ q̄rerēt: docebat illa/īſtitutū ſuu3 quod ſupra mēoraui:

ſic iquit. Nobiſcu3 erat mater noſtra Monica/cuius igenium/atq3 i res diuias
iſlamatū aium cum ātea cōuictu meo diuturno/⁊ diligēti cōſideratiōe perſpe-
xeram. Tum vero i quadā diſputatiōe/ñ parue rey/ qua3 die natali meo/cū cō
uiųs habui/atq3 i libellū cōtuli. Tāta mihi mēs eius apparuerat: vt nihil apti⁹
vere phye videretur. Itaq3 iſtitueram aio/quum habūdaret ocio/agere/vt col-
loquio noſtro nō deeſſet. Dixit autem idem ſuus filius/ matris phyam/ſibi nō
modicum placere/⁊ iccirco/ego inquit/ne me/ nō libenter tibi matri mee/i diſci
pulum dedo atq3 trado. Erat autem monica rebus i oibus tam diuinis q̄3 hu
manis/a deo ſolicita/vt ne pūctum quide3 etatis ſue/videretur inutiliter expē-
dere. Timor quidem caſtus eidem ſemp i corde erat/tanq̄3 pectoralis faſcia/q̄
cogitationes noxias cōſtringeret. In ore etiam: tanq̄3 frenum quo linguam re
primeret. In opere deniq3 veluti ſtimulus/ne pigritia torperet. In cūctis autē
ſicut regula/ne modum excederet/verbum item ſeculare ex eius ore nunq̄3 au-
ditum fuit. Pietatiſ vero opera/vſq3 a deo ſemper i omni vita ſua amauit/vt ni
hil ei magis cure fuerit/q̄3 vt infirmis ſeruiret/mortuiſq3 ſepulturam preberet/
orphanos cuſtodiret/atq3 viduas maritataſq3 tanq̄3 filias cōſolaretur. Cu3 ad
cenam quādoq3 vocaretur/tanq̄3 ad medicinam amaram(aiunt) acceſſiſſe. Fer
tur die quadam/quum dei beneficia i ſe collata aio repeteret tantā lachrymaꝝ
copiam profudiſſe: vt eius veſtigia per templi pauimentū/deſuper fuſe lachry
me demōſtrarentur. Erat nāq3 ipſa ſerua ſeruoꝝ dn̄i/omneſq3 qui ea3 videre me
rebantur ſciētes preſentiam dei eſſe i illa/i maximo pretio venerabātur. Filios
etiam ſuos(vt veram decebat parentem)totiēs parturiebat: quotiēs a domino
deuiari cernebat. Sepe etenim (vt diuus ait Auguſtin⁹) i oratione poſita/tanta
ſancti ſpiritus replebatur ebrietate/q̄ per diem itegram/ſic in ea quieſcebat vt
dum eſſet rex inacubitu cordis ſui/neq3 ſenſus/neq3 vox/i ea penitus audiretur
vlla: i tātum q̄ vix matrone ⁊ cōuicine /eius excitare eam poſſent. Inquit item/
idem pater Auguſtinus/q̄ i ſolēnitate beati Cypriani/quum ſacrū dn̄i corpuſ
percepiſſet mox per cubitum/a terra eleuata fuit/ſicq3 cōſiſtēs/clamaſſe eā/vole
mus i celum: volemus ad celum fideles. Que cū iterogata fuiſſet/quid ſibi ac-
cidiſſet nil prorſus reſpondiſſe/ſed tāto gaudio ſe repletam oſtendiſſe /vt oēs
ad leticiam nō minimā deduxerit. Cātans cum propha. Cor meum ⁊ caro mea
exultauerunt i deum viuu3. At venerabilis monica poſtea q̄3 vir eius patritiuſ
feliciſſime vita exceſſiſſet/quottidie itollerabili quoda3 cordis vulnere ex ifide
li filio Auguſtino trāſuerberabat: q̄ eum ad baptiſmi gr̄am reducere minime
poſſet/quottidie eni3 dolebat/quottidie igemiſcebat/quottidieq3 lachrymaſ ꝓ
eius ſalute effūdere nō deſiſtebat/quottidieq3 aio torquebatur: quū ſe quaſi i
iocūdiſſimo ſibi filio mortuā aiaduertebat. Heu etſi minime deſperaret ipſum
ſaluari debere/lachrymari tñ nō deſiſtebat/diuinumq3 auxiliu3 aſſiduis oroi-
bus iplorare/etiā ieiunijs vti/atq3 ſacrificia pro eo offerri/ceteraq3 oia facere/q
bus dn̄s propitius redderet. Nec dubitabat/mulier ſancta/eu3 qui vidue vni-
cum mortuu3 potuit reſuſcitare/⁊ ſuu3/ad ſuam chatolicam fide3/poſſe perdu
cere. Diſcurebat nāq3 Monica quottidie āxio quodā pectore/ ac quaſi aliquo
mētis ſtupore/atq3(vt ita dixerim)ſui aliquādo neſcia/per tpla/per eccleſias/p-
q̄3 Religioſoꝝ monaſteria. Importunaq3 adhibat/pōtifices/alioſq3 ſanctos di
ſeruos/vt pro ſalute filij effundere preces dignarentur. Cui aliquando quēda3

ſanctuȝ ep̄m nimiū īportune ab ea ſolicitatū/dixiſſe quodā ꝓfetico ſpū aiunt.
Uade īquit ſecura mulier: qꝛ īpoſſibile eſt. vt tātaruȝ lachrymaꝝ filius peat.
De eadeȝ pterea ſic īquit diuus Auguſtinꝰ: q dum die quadā/ī linea quadaȝ
lignea oraret: eidē quā quietiſſime dormiēti/Angelꝰ dn̄i apparuit. q ī hec ver/
ba eā benigniſſime aloquutꝰ eſt. Monica inquit/eſto ſecura: qꝛ tue de filio tuo
Auguſtino piētiſſime orōnes/apud piētiſſimū hūani generis redēptoreȝ/me
ruerūt exaudiri. Nā futuꝝ eſt: vt ī illa celeſti pria/vbi oia ſūt trāquilitatꝭ ꝛ gau
dij ſempiterni plena/futuri vna eritis. Itaqꝫ nihil deiceps triſte/nihilqꝫ lugu/
bre ob hoc apud te ſit. Nō tibi ob hoc diutiꝰ laborādū ꝛ gemēdū eſt. Quibus
dictis Angelus euanuit ꝛ Monica ſctā/ſomno ſoluta eſt: Secū igit̄ ꝯſiderās.
que ī viſiōe ymo oraculo potiꝰ reuelata fuerāt/ꝛ ea qdeȝ quā accutiſſime diſq
rens/nō de miſericordia dei diffidit. Admonuitqꝫ filiū de viſiōe angelica ꝛ de
ꝓmiſſo mūere ac ex ea die luctui merorīqꝫ nimio fineȝ īponē cēſuit. Neqꝫ nihi
lominus crebra mūera ſacro offerebat altari: iugeſqꝫ ꝓ eo elymoſinas dabat: vt
ſalutis filij cōpos efficeret. At tādē Auguſtinꝰ/quū aliquādiu rhetoricā/phy
loſophiāqꝫ carthagi florētiſſime docuiſſet. Uidēdi Romā deſyderio ſucceſſus
īſcia ipſa piētiſſima parēte Romā/deide Mediolanum poſtremo ꝯceſſit. Qd
vbi piētiſſime matri renūciatū fuit. illico nimio dolore ꝯſternata eſt. Neqꝫ. n.
vero amoris eximij erga filiū facibꝰ icēſa/duabꝰ ſolis filiabꝰ ſuis virginibus do/
mi parētibꝰ comēdatis/ī ſniam iuit/velle oīno filiū cariſſimū ſubſeq. Neqꝫ nec
ad ipſuȝ pgere facille Monice ꝯceſum eſt. Sūma qppe diligētia a cūctis ſuis
affinibꝰ ꝛ agnatis atqꝫ filiabꝰ ipſis ꝓhibebat/ne filij voluptatē p tot maris di
ſcrimia ſeqret: Sꝫ quos nō ludit amor cuſtodes? Celeriter igit̄ tpe captato/cū
ctis ferme cuſtodibꝰ deceptis. aliqbus fideliſſimis honeſtiſqꝫ amicis ꝯſociata
ardētiſſima mater/natale ſolū/patrioſqꝫ penates linquēſ fugitiuū filiū ſubſecu
ta eſt. Nec expauit iclita mater/ſubterfugia/ꝛ maris eſtuſ/piculaqꝫ ac inumera
bilia diſcrimia/ac nr̄e italie aſpa mōtuȝ itinera: icerta filij dulciſſimi ſeq veſti
gia/eūqꝫ p icognitas nedū regiōes/ſꝫ ꝛ liguas exquirē: donec Mediolāi laſſa/
cōpto: ſe iūxerit filio. Cautiꝰ rata/p mille diſcrimia vite/filiū ſeq adhuc īfideleȝ
ꝛ ī ſeclo ſupbe nimiū piclitāteȝ cū eiꝰ ſaluꝭ/ſpe/quā domi vacari ī qete/ꝛ īfinitꝭ,
excruciari (ptimore) curis. Inolite ꝓfecto materne charitatꝭ/ꝛ ſctūȝ viꝝ/potiꝰ qꝫ
femia redolētis/tale iudiciū eſt. Ac ſic affectuoſiſſime matris hec ſpectāda mi
litia fuit: hec bella/hee victorie/ꝛ ſuaꝝ victoriaꝝ ꝯſpicui triūphi ꝓ ſalute filij ſu
peraſſe anguſtias atqꝫ mollitiē femineā: hinc illi fama perhēnis atqꝫ gl'ia ſub
ſequuta eſt. Cū aūt ſctā virago Mediolanū cū ſuis (licet laſſanimiū) ſoſpes ap/
pliculiſſet. ꝛ ſuū filiū deſyderatiſſimū/neqꝫ a manicheū/neqꝫ chatholicū repiſſꝫ
xp̄ianuȝ/mira ꝛ ieffabili exiliuit leticia. Cōfeſtimqꝫ optia mater vidēs filiū/ſup
collū eiꝰ in oſcula ruuit: vbertimqꝫ flere p gaudio cepit: filiꝰ ꝟo amātiſſimꝰ/cō
ſpectā matre/tot labores iā qnquagenaria ꝛ eo ampliꝰ ꝓ eo ſubſequēdo ptuliſ
ſe/ex iſperato eiꝰ aduētu/genibꝰ eius repēte ꝓuoluit. fletuqꝫ tāto ꝛ merore/atqꝫ
plāgore qd ꝯtra ipaȝ iiuſte egiſſet/oſtēdit. Obſtupuit ſctā ꝛ grauis mater/filij
humilitatē ꝯſpiciēs. Heſere vtriuſqꝫ voces faucibꝰ/ꝛ iter dolorē atqꝫ ꝯtrictio
nē/ꝛ leticiā/varie mitebātur cogitatiōes. Hic diuia fiducia/pectore pleno Mo
nica/ſic filiū aloquit̄. Credo filij mi dulciſſime/ī chriſto/q anqꝫ e vita iſta dmi
grēte veꝝ/veriſſimūqꝫ xp̄ianuȝ hoiem viſura ſū. Tūc Auguſtinꝰ ad matrē cō

p

uerſus exclamauit dicẽs. O mater pietate fortiſſima: O ſancta uenerãdaqꝫ pa/
rens: O eximij feruoris ꝛ dilectõis genitrix Monica. Solare ĩquit/gaude ꝛ ex
ulta/qꝛ dñs nr̃ miſericors/de ſeruitute babilonis tibi redemit Auguſtinũ: Au
guſtinũ inq̃ filiũ tuũ. quẽ plus lachrymaꝝ xp̄o/q̃ carnis mũdo ſemie genui/
ſti. Gratulabat̃ aũt btã mater maiorẽ ĩmodũ/ꝙ triſtẽ ipſaꝫ letã ꝛ felicẽ effice/
re dignat⁹ eſſet dñs. Atqꝫ ita i paſcate reſurrectiõis dñi. diuino tãdeꝫ auxilio/
meritis matris/ac diui Ambrorij predicatiõe ꝓmotus/cõtẽpto gẽtilitatis cul
tu ac hereticoꝝ diuꝫ erroribus/ad uerã xp̄i religionẽ ꝑ xp̄i baptiſmũ feliciter ꝑ
uenit. Cũ.n. diuus Ambrorius/Auguſtinũ ſacro baptiſmate/aſtãte matre vni
uerſoqꝫ ferme Mediolanẽſe populo initiaret/diuio quodã iſtinctu hymnũ ꝑ/
pulchrũ. vꝫ Te deũ laudamus vna decãtauere. Ad explicãdaꝫ aũt toti⁹ popu
li matriſqꝫ ac diui Ambrorij ĩcredibilis gaudij magnitudinẽ/ꝛ Tuliani flu/
uius exſiccaret̃ ĩgenij: ꝛ ꝯtorte Demoſthenis/vibrateqꝫ ſn̄ie/tardi⁹ lãguidiuſqꝫ
ferrerent̃. Quicquid põt cogitare aius: qcquid ſermo nõ põt explicare/ illo in
tp̄e factũ fuit. Quaſi ex radice fecũda/multi ſimul pullularũt xp̄iani/ exẽplũ do
ctoris ꝛ magiſtri/ſecuta eſt clietum diſcipuloꝝ ꝛ socioꝝ turbat. Et ꝑ totã vr/
beꝫ Mediolãſiuꝫ atqꝫ ꝓuintiam ſeruebat xp̄ianitatis ꝓfeſſio. Mox aũt vt chri
ſti baptiſma Auguſtinus ſuſcepit. ad Simplitianũ monachũ magnes ſancti/
tatis viꝝ ꝯceſſit aquo/ꝛ de religiõe beata feliciqꝫ vita nõ mediocriter iſtructuſ
eſt/atqꝫ de xp̄i fide/ꝛ exẽpla ac miracula/nõnulla accepit. Quib⁹/ſi qua hereſis
macule rubigo remãſiſſet/ab ei⁹ aio penitus abſterſit. Nouus itaqꝫ xp̄ianus
Auguſtin⁹ effectus/nouis veſtimẽtis vꝫ cuculo nigro/diuus Simplician⁹ mo
nachus eũ ĩduit. At btã mater quũ talia ſueret religiõis veſtimẽta/ vt Julian⁹
poperij. Ep̄s tolletanus digniſſimus ſcribit/tot lachrymas ꝑ gaudio effudit:
ꝙ pũcta ĩpoſuit grãs dño ieſu chriſto ingẽtes refferẽs/q ſibi ꝛ religiõi xp̄iãne
talẽ ac tãtuꝫ ꝯceſſiſſet pricipem. Bñdicebat xp̄ianiſſima mater dñꝫ/qꝛ ad ꝯfer
rẽdũ cũctis ſubſidiũ/creaſſet ꝛ illumiaſſꝫ filiũ dilectiſſimũ Auguſtinũ. A quo
iaꝫ tãq̃ religiõis exordio/oẽſ auxiliũ caperẽt/pariter ꝛ ſuffragiũ. Igit̃ Auguſti
nus qui ĩciderat ĩ latrones xp̄i ꝛ matris humeris ad caulas reportat⁹ eſt. Ui/
cerãt plurimi ciuitateſ ꝛ corpora plurima ſꝫ mater Monica tãq̃ virago/preſtã
tiſſima ſpiritales neqtias ſubiugauit. Trienij aũt tp̄s poſtq̃ Auguſtinus ba
ptiſmi ſacramẽtũ ſubſcepit/ſctã mulier Mediolani vna cũ ꝛ ceteris ſubſtitit/ꝛ
diui Ambrorij ac Simpliciani optimi viri ſepi⁹ fuit hoſpicio cuꝫ qbus ſepe ꝛ
ſepi⁹ de diuis ſcripturis diſerebat: ꝛ q̃ſtiões ꝓponebat/ꝛ ſolutiões/apud ſe re
cũdebat. Quũ filio ꝛ ceteriſ certabat/vt i portu Abrae tabernaculũ figerẽt. Erat
q̃ ꝯtentio ſctã iter eos/qs hũilitate/charitate/atqꝫ hũanitate ſuparet. Tãdẽ in
ꝑriaꝫ cuꝫ filio ꝛ ceteris remeare ꝯſtituẽs/dũ in oſtijs tyberinis applicuiſſent/
ꝛ ſe nauigatiõi iſtaurarẽt/aduenit tp̄s quo ſctã mulier/ex hac vita migratura/
egrotare cepit: ꝛ ĩgraueſcẽte iã febre/ait ad filiũ/ꝑ magne mihi id eſſe ꝯſolatiõi/
mi Auguſtine fili dulciſſime arbitror/ꝙ ſim te relictura filiuꝫ i pijẽtiſſimũ/nõ
xp̄ianuꝫ ſoluꝫ ac catholicuꝫ/veꝝ ẽt ꝯtẽpta felicitate terrena videã ſeruum dei.
Necqꝫ ſe.n. corpore moriturã exiſtimabat ſapientiſſima monica/q̃ ſupſteſ foret
in tali ac tãto filio at aie ĩmortalitate/nõ ſe pri⁹ frui dicebat/q̃ in illi⁹ ꝯſpectuꝫ
ꝑueniſſet ad cui⁹ ymaginẽ ꝛ ſimilitudinẽ nouerat ſe creatã. Cumqꝫ dormitioni
appropinq̃ſſet. dixit Auguſtino ac ceteris/ponetis corp⁹ hoc meuꝫ vbicunqꝫ/

O quantum tibi nos omnes debere fatemur:
Cuius ope/eſt mundo tanta reddita ſalus:
Quippe/niſi e tenebris ad lumina ſacra rediſſet.
Conuerſus meritis filius ipſe tuis.
Altiloquas totum niſi diffudiſſet in orbem
Doctrinas:tantum totqꝫ voluminibus.
Errorum niſi tot peſtes ſtrauiſſet iniquas
Ingenio/niſi tot dogmata praua ſuo
Eccleſiam tanto que firmauere ruuentem
Robore:felices o lachryme atque preces:
O dulces lachryme vincantqꝫ mella fauoſqꝫ
Que vincant dulces ꝛ omne preces:
Quid mirum ſi noſtra fides cultuſqꝫ periſſet:
Si totus noſter religionis honos.
Nunc vero ſuperi quando ad faſtigia celi.
Euictam nunc te purior orbis habet:
Quando hac terrena de fece ꝛ carcere tm̃.
Eruta:tu loca nunc liberiora colis:
Nunc noſtris melius/rogitans tu ꝯſule rebus
Pro noſtra melius funde ſalute preces:
Affer opem nunc tu mundo ſuccurre labenti;
Succurre afflictis rebus/ꝛ affer opem:
Te cuncte exorant gentes/tibi vota profundunt.
Succurre ꝛ cunctis gentibus affer opem:
Omnes te ſexus/omniſqꝫ te inuocat etas.
Te quicunqꝫ vocent/omnibus affer opem:
Precipue matres quantum tu experta labores
Et natis:ꝛ tu matribus affer opem:
Te docti ante omnes/ne tu deſpice doctos
Nemo tuo nato doctior affer opem:
Salue lux matrum/mater ſanctiſſima ſalue
O ſalue eterna laude canẽda parens: Amen.

De Fabiola matrona Romana. capitulum. cxxvij.

Fabiola vidua ſãctiſſima: Matronaꝝ romanaꝝ corona ꝛ ſingulare decus/ ante excidiũ romane cladis/circa annũ ſalutis nr̃e quintũ ſupra q̃drigẽteſſimũ/Rome cũ maximo ſue pietatis ꝛ humilitatis p̃conio/ migrauit ad dñm. Cuius admirãdam vitã/regiaſqꝫ exeqas diuus Hieronymus ſcribẽs/illã miraculo fuiſſe reffert. Imprimis nã qꝫ/venerabilis hec Fabiola/ex illuſtri excelſaqꝫ Fabiorũ familia fuit oriũda.

Que ſecūdo defuncto eius marito/quē primo adhuc ſuꝑuiuēte cōtra euāgelij
rigorē ſuſcepat/iſe met ipſa reuerſa/tātā ſui erroris ꝯtrictionē cūctis oſtēdit/
quātā quis vnꝗ ſermone explicare poſſet. Nā vt ſuū ipſum errorē publice fa
teret: Saccum īduit/ſpectāteqꝫ vniuerſo populo ī lateranēſi Baſilica. vꝫ die ſā
cto paſce/ſic īduta acceſſit/atqꝫ ibidē in ordie penitētiū corā epīs ⁊ p̄ſbyteris
ſparſo crine/māibuſqꝫ ſqualidis ſe hūilit ꝓſtrauit. ⁊ de erratis cū lachrymis
veniā ⁊ penitētiā expoſtulauit. Ueniaqꝫ tādē ꝯſequuta/mox vt domū regreſſa
eſt/de ſolio delitiaꝝ ſuaꝝ deſcēdens/molā accepit farināqꝫ fecit: ⁊ pedib' diſcal
ciatis/lachrymaꝝ fluēta ptrāſiuit/atqꝫ ſuꝑ carbones ignis ſedit/q dei beneficio
ei ī refrigeriū fuere. Uſqꝫ. n. adeo ornamēta oīa corporis ꝓhijecit/ac aiū hu-
militate ceteriſqꝫ ſctiſſimis virtutib' decorare ſtuduit: vt nō facile iudicādum
ſit/plus illa īculta/an. Q. Maxim' toga fabiorū/familie ornamēti p̄ſtiterit. Itaqꝫ
imprimis faciē ſuā ꝑ quā ſecūdo viro placere ꝓcurauerat/p̄ſepe pugnis verbe-
rabat deide gēmas ꝯtemnēs/ī ſtratū lētiamina videre nolebat/aliaqꝫ ornamē-
ta q̄qꝫ fugiebat: ſicqꝫ dolebat q̄ſi adulteriū comiſiſſet. Ac ꝑ hoc/multis medi-
caminū impēdijs/ſuū vulnus ſanare curabat. Receptaqꝫ ei' ab eccl'ia penitē-
tia/mox oēm ſuū cēſū quē habere poterat (erat qppe āplū ⁊ ſuo generi rn̄dēs)
vēdidit/⁊ ī pecuniā ꝯgregauit/⁊ ī vſus paupum p̄parauit. Primoqꝫ oīum ho-
ſpiciū qđ vulgo hoſpitale appellat/extruxit. In quod qdē egrotos oīfarie/pau
peres ⁊ miſeros ꝯgregaret ⁊ ꝯfoueret. In quo tāta pietatꝭ opa exercuit/quanta
vnꝗ qs feciſſe ꝯptū ſit. Quis vnꝗ credēt mulierē nobiliſſimā delicatiſſimāqꝫ
ꝓprijs humeris portarē lāguētes morbo regio ⁊ fetore nimio correptos atqꝫ
ꝯfectos: lauare putridā ſaniē ⁊ vulnerib' īfirmoꝝ/q̄ certe alius nemo facē/aut
certe aſpicē p̄ſumpſiſſet. Preterea p̄bere ꝓpria manu cibos/ſpirātib' cadaueri-
bus/atqꝫ alia his ſimilia facē: q̄ nullus diues aut certe pene vir ſctūs ob ſtoma
chi anguſtias vnꝗ attēptare potuiſſet. Qđ monaſteriū nō eius opibus ſuſtē
tatū ē: Quis nudus/aut paraliticbus/nō ipſi' veſtimētis veſtitus eſt: In quo
ſe vꝫ. gētiū/nō ſua ſe effudit feſtia largitio: At nō ſolū in romana vrbe hec pie
tatis refrigeria Fabiola ꝯtulit: ſed ⁊ nōnullas inſulas pagrauit/ac totū Etbru
ſcū mare/volſcorūqꝫ ꝓuintiā/inqbus monachoꝝ ⁊ heremitaꝝ ꝯſiſtebāt chori
aut ꝓprio corpore aut p̄fideles xp̄i ſeruos largas mittebat ⁊ ꝯdonabat elymo
ſinas. In eo equidē feruore ⁊ ardore/ēt cōtra multoꝝ opynionē Hyeroſolimā
adnauigauit. Ubi ⁊ multoꝝ concurſu hyllariter excepta fuit: ac primū ad pau
pērimū diui Hieronymi diuerſoriū declinare voluit/atqꝫ eius hoſpitio aliquā
tiſper vti. Cuius plane feruorē/quum ⁊ ipſe ſctūs Hieronymus ꝯſperiſſet/mi-
rari nō deſtitit/necnō/⁊ ipſius ſtudij inſtātiā: quo intēta eſſet diuis volumini
bus/inqbus veluti quādā ſitim atqꝫ famē ſatiare deſyderās/per euāgelia pqꝫ
ꝓphetas/atqꝫ pſalmos diſcurēs/quōnes nōnullas ꝓponebat: atqꝫ eaꝝ ſolutio
nes ī ſcrinio pectoris ſui recōdebat. Unde ⁊ ipſe beat° Hieronym' eius p̄cib'
ſtimulat'/libellū de veſte ſacerdotali iter alia edidit/illiqꝫ ꝯdicauit. Demū pp
Hunoꝝ irruptionē/q̄ vniuerſā iudeā cedibus pariter ⁊ terrorib' complebāt/
nō dignitati aut etati/ſexuiqꝫ/aut vagiēti miſerabant infantie/in patriā regredi
compulſa eſt. Ut ibi ſilicet pauꝑ viueret/vbi dudū diues nimiū fuerat: manē
dō in alieno ſolo: pri' tn̄ multos hoſpites habuit. Cōdoluiſſe quoqꝫ ipſū ſan-
ctum Hieronymū/ipſius a ſanctis locis abitionē ferrūt. Perſepe ⁊ ipſa ſancta

virago placuit/ꝙ ſe intra vrbis Rome clauſaꝫ videret: Unde ⁊ ꝑſepe tāqꝫ euinculis geſtiebat erūpere. Igitur dum ad vltimū vite ſue ſe deueniſſe ꝯſpexiſſet: ne mors eā imparatā iueniret. Ad multos ſcripſit monachos/vt ad eaꝫ venire dignarēt: tāqꝫ graui onere grauatā/abſoluēdaꝫ: facerētque ſibi de iniquo mamona amicos: qui eaꝫ reciperēt in eterna tabernacula. Uenerūt e veſtigio itaqꝫ innumerabiles pene monachi/a quibus ⁊ abſolutiōis omnimode benefitiū accepit. Depoſitaqꝫ oī peccatorū ſarcina/leuiſſimaqꝫ effecta/ꝓfeſtim ad celi euolauit gaudia. Nullus edepol iſtius poſſet miſericordiā/humilitatē/fidem deuotioniſqꝫ ardorem credere. Eius aūt religioſiſſima mors fuit chriſtianorū laus/gētilium miraculum: luctus paupeꝝ: ⁊ monachoꝝ ſolatiuꝫ: atqꝫ matronarum oīum documētuꝫ. Quātuꝫ aūt viuētis Fabiole haberet roma miraculi/ Hieronymus ſanctus ꝯteſtatus eſt/dicēs. Nec dum debitam Fabiola chriſto reddiderat aīam/ ⁊ iā fama volās tāti ꝑnūtia luctus: totius vrbis populus ad exequias ꝯgregauit: Atqꝫ eius admirādas deſcribēs exequias: ait. Hinc iuuenū chorus/illinc ſenuꝫ/qui carmīe laudes femineas ⁊ facta ferrebāt. Nō ſic Furiꝰ de Gallis: Nō papiriꝰ: de Sanitibus: Nō Scipio de Numātia: Nō Pompeius de pōti gentibꝰ triumphauit. Illi corpora vicerūt/hec ſpiritales nequitias ſubiugauit. Nō platee/non porticus/non imminētia deſuper tecta capere poterant proſpectātes. Tunc ſuos roma in vnum conſpexit populos. Fauebant ſibi homines in gloria penitentis. Nec mirum: ſi de eius ſalute omneſ exultauerunt. quum de eius conuerſione angeli longe antea in celo letati ſunt: In qua ſicut abundauit peccatum/poſtmodum/ ⁊ gratia ſuperabundauit.

¶ De ſancta Paula optima matrona romana. capi. cxcviij.

Paula illuſtris venerabiliſqꝫ romana femia planeqꝫ ſanctiſſima/atqꝫ omni memoratu digniſſima: anno a natali chriſtiano decimo ſupra quadringēteſſimū/vite xpo ſue ſexto ⁊ quinquageſſimo/ſeptimo chalēdas iunias/ apud Bethlemiticuꝫ iudee oppidum/ maximo cum ſui preconio/quieuit i pace: Cuius celibem vitam/diuus Hieronymus optimus teſtis/diſertiſſimo cōſcripſit eloquio. Hec namque ⁊ humanis pariter ⁊ diuinis fulgoribus plurimum illuſtris ⁊ clara fuit. Quum ex Scipionum ⁊ Gracoꝝ clariſſimaꝝ familiaruꝫ/ortum duxerit. Nupſeritqꝫ Toxotio illuſtri romano/ qui ⁊ ipſe ex Enea atqꝫ Iuliorum altiſſimum ſanguinem traxerat. Ex quibꝰ ſane maioribꝰ orta/ ⁊ fecūditate/ ⁊ probata pudicitia/totius mundi teſtimonio plurimum iſignis habita fuit. Cuꝫ aūt ex viro ſuo qnqꝫ liberos edidiſſet/parere deſijt. Mortuo poſtmodum marito/ita eum planxiſſe tradunt/vt ⁊ ipſa prope moreref. At paulo poſt/ita ſe ad domini ſeruitutem tranſtulit/vt eius mortem/optaſſe viſa fuerit. Tandem ita quorundam ſanctorum epiſcoporum virtutibꝰ incenſa (vt poſtqꝫ in ſancto propoſito a viri morte quinqꝫ ānis ſanctiſſime vixiſſet) patriā/domū/

vacauit delitijs: Que viro ⁊ ſeculo placui/nũc chriſto per hunc moduꝫ placere
Caſtitas.
deſidero: Si inter tales tãtaſq; virtutes/eius caſtitatem quis ꝑdicare velet ſu
perfluum vtiq; eēt: inqua etiaꝫ dum ſecularis eēt/omniuꝫ. Rome matronaruꝫ
exemplum fuit. Que ita ſe geſſit: vt nũq; de illa/etiã maledicorum quicquã au/
deret fama cõfingere. Nihil equidem illa clementius/nihil humilius/nihilq;
blãdius fuit. Si pauperes videbat ſuſtentabat/ſi potentes/ad benefaciendum
cohortabatur. Sola liberalitas in ea excedebat modum. Hanc obrem quidem
optimi patres/illam quandoq; arguebant/ꝙ in largiendo/eēt ita profuſa. Illa
reſpondendo/aiebat. Scriptum eſt in euangelio: Qui habet duas tunicas: vnã
Abſtinentia
det non habenti: Et mlta alia facere ſacre ſcripture teſtimonia pro huiuſmodi
rei mira cum verecundia ⁊ ſermone pauciſſimo introducebat. Sed neq; eius
abſtinentie facile recenſeri poſſent/que prope menſuram excedebant. Nam ex/
ceptis diebus feſtis/vix oleum in cibo capiebat. Taceo de vino/carnibus/pi/
ſcibus/lacte ⁊ melle/ac ouis/reliquiſq; cibis que guſtui ſuauia ſunt; a quib⁹ pe
Paciencia.
nitus quoad vixit abſtinuit. Paciencia preterea ipſius/que quideꝫ contra ob
trectatores ⁊ perſecutores per maxima fuit. Nam dominus ei ſuſcitauerat ini
micum qui eam colaphizaret/ne de tot/tantiſq; virtutibus ſe extolleret licet cõ
tra detractores ⁊ iniurias ſeuientium ⁊ obloquẽtium/pulcherrimis ſacre ſcri/
pture teſtimonijs quaſi armaturam chriſti ⁊ precipue contra inuidiam ſeuiẽ/
tem ſe inſtruebat/paciendo iniurias/furorem rabidi pectoris mittigabat: Dice
bat enim. Si diabolus contra ſeruos dei ⁊ ancillas/non vbiq; pugnaret: ⁊ oĩa
loca fugientes non precederet/ſi non ſanctorum locorum amore retinerer/Be/
thleem me iam reperire in alia terrarum parte poſſet. Cur enim non pacientia
liuorem ſuperem? Cur non humilitate ſuperbiam frangam? ⁊ percutienti ma/
xillam/offerram alteram? dicente Paulo. Vince in bono malum. Nõ ne apoſto
li gloriabantur quando pro domino patiebãtur contumelias? Nõ ne ipſe ſal/
uator humiliauit ſe formaꝫ ſerui accipiens/⁊ factus fuit obediẽs patri/vſq; ad
Monaſteriuꝫ feminarũ
mortem: mortem autem crucis/vt nos ſua paſſione ſaluaret? Poſt virorum
monaſteriuꝫ qđ ſuis impenſis extruxerat/viriſq; in habitãdum gubernãdũq;
tradiderat: aliud quoq; pro mulierib⁹ ſilr extruxit/in quo ex diuerſis prouitijs
virgĩes nobiles ac mediocres plurimas ꝯgregauerat. i quo/⁊ ope/⁊ cibo/⁊ orõ
nibus/⁊ pſalmis oẽs voluit ꝯiungi. Et iuxta illud pſalmiſte/ſepties in die lau/
dem dixi tibi. Et media nocte ſurgebã ad ꝯfitendum tibi: Mane/hora tertia: ⁊
ſexta/nona/⁊ veſpera/completorio/ac noctis medie gallorum ſilicet cãtu/ꝑ or/
dinem pſalterium cantabatur. In eo tantũmodo ad tergendum manum len/
tiaminibus vtebantur. A viris aũt tanta erat ſeparatio/vt a Spadonibus. Sꝫ
neq; hoc loco eius in eo optimus viuẽdi modus vna cum reliquis ſacris vir/
ginibuſ que ſecum erant/calamo quis ennarare poſſet. In quo oẽs ſue vite cur
De eius igenio.
ſum compleuit: fideq; ſeruauit. pro quibus nũc corona iuſtitie fruitur; Here/
ticos deniq; tanq; hethnicos habebat/ ⁊ illorum cenoſos viriliter declinauit
lacus. Ipſius preterea igenio nihil ꝑfecto docili⁹ vnq; viſum fuit. Ad loquẽ/
dum tarda erat/ſed ad audiẽdum velox. ſcripturas diuinas pro virili ſua me/
morie comẽdabat. ⁊ cuꝫ hiſtorias amaret/⁊ illud veritatis diceret fundamen
tum: magis quidẽ ſequebaĩ ſcientiam ſpiritualem/⁊ hoc culmie/edificationẽ
protegebat. Deniq; diuuꝫ compulit Hieronymuꝫ nouuꝫ/⁊ vetus teſtamẽtum

in latinū trāſferre/atq̄ multa illi exponere/ ⁊ cōponere. Tā eminētiſſimi fuit igenij/vt hebraycā didicerit linguā/quā ipſe Hieronym⁹ ab adoleſcētia multo labore ⁊ ſudore didicerat. Jta vt/⁊ pſalmos ⁊ hebrayce/Greceq̄/ac latine eq̄ caneret/cū opus eſſet. Demū hec virago paula/poſt multos agones ⁊ labores pro xp̄i amore perpeſſos/i grauiſſimā icidit egritudinē/pro qua deniq̄ ſentiēs ſe morti ꝓpiquari/illos pſalmiſte verſiculos prout poterat ſuſurrās/dicebat. Dn̄e dilexi decorem domus tue/⁊ locum habitatiōis glorie tue. Et quā dilectiſſima/tabernacula tua dn̄e virtutū/cōcupiſcit ⁊ deficit/aīa mea i atria tua. Elegi abiecta eſſe i domo dei mei/magis q̄ꝫ habitare i tabernaculiſ peccatoꝝ. Cūq̄ a diuo p̄re ſuo hieronymo interogaref:cur taceret:cur nollet reſpondere: ⁊ an doleret aliquid:greco ſermōe reſpōdit nihil ſe hr̄e moleſtie:ſed oīa tranquilla ⁊ quieta proſpicere. Poſt hec obmutuit: ⁊ clauſis oculis quaſi iā mortalia deſpiciens/vſq̄ ad expirationem anime/eos repetebat verſiculos. Digitum ad os tenens/crucis ſignum pingebat in labijs. Ac ſic animam ſanctam preſentibus epiſcopis ⁊ ſacerdotib⁹/ac monachis pene īnumerabilib⁹, chriſto ſaluatori ſuo reddidit. *Paule obitus.* Mortuaq̄ mulier ſctiſſima:nō vlulatus ⁊ plāctus/vt iter ſeculi homines fieri ſolet/ſꝫ pſalmoꝝ diuerſis linguis examina cōcrepare ceperūt. Trāſlataq̄/epiſcopoꝝ māibus ⁊ ceruicē pheretro ſubiciētib⁹: quū alij pōtifices lāpadas cereoſq̄ perferrēt. Alij choros pſalētiū ducerēt/in media Eccleſie ſpeluncha eſt poſita. Tota ad funus ei⁹ paleſtinorū vrbium turba cōuenit. Quē monachorum in Eremo latitantem celulla ſua continuit: Quam virginum cubiculorum ſecreta texere: Uidue ⁊ pauperes in exemplum Dorchadis/veſtes ab ea prebitas oſtendebant. Omnis inopum multitudo/ ⁊ matrem ⁊ nutriculam ſe perdidiſſe clamabat. Quod mirū eſt. Nihil pallor mutarat in facie:ſed ita dignitas quedam ⁊ grauitas ora compleuerat. vt eam putares/non mortuam ſed dormientem: Greco/Latino/Syroq̄ ſermone pſalmi in ordine reſonabant:non ſolum triduo/ſed donec ſubter Eccleſiam ⁊ iuxta ſpeluncham domini corpus conderetur. Et per omnem hedomodam cunctis qui venerant ſuū funus ⁊ proprias credentibus lachrymas celebraſſent. At venerabilis virgo filia eius Euſtochium quaſi ablactrans ſuper matrem/abſtrahi non poterat a parente/quin deoſculari oculos/herere vultui/totum corpus amplexari/⁊ ſe velle cum matre ſepelliri clamabat. Tanta profecto fuit huiuſ ſanctiſſime femine liberalitas atq̄ fides/vt ne vnum quidem filie numum derelictū fuerit. Et qđ quidem mirabile ⁊ incredibile quaſi vidiſſe feminam nobiliſſime familie/magnam quondam opibus/tanta fide omnia largita fuiſſe:vt ipſa ad egeſtatem pene vltimam deueniret. Nemo certe plus dederat pauperibus q̄ꝫ Paula:que ſibi nihil reliquit. Et nunc quidem diuitijs fruitur diuinis: ⁊ de paruula bethleem celeſtia regna conſcendit. Et hec de Paula ſancta Romana/dicta ſufficiant. Cuius ſepulchro beatus Hieronymus/hunc titulum poſuit. vꝫ.

Scipio quam genuit/pauli fudere parentes
Grachorum ſobolis:agamenonis inclita proles
Hoc iacet in tumulo:paulam dixere priores:
Euſtochij genitrix romani prima ſenatus
Pauperiem chriſti ⁊ bethleemitica rura ſecuta. Amen.

¶ De proba poetrice Adelphi coniuge. cap.xcix.

PRoba ⁊ facto/⁊ noīe litteraꝝ noticia/ femina memoratu digniſſima Honorij/ principis Euo:āno videlicet quartodecimo ſupra quadringēteſimuꝫ a natali xp̄iano/ ⁊ doctrina atq; chriſtiana religiōe iſignis plurimū/⁊ notiſſima fuit. Hec quippe Italica fuit mulier ex oppido Orti oriūda/⁊ Adelphi cuiuſdā clariſſimi viri cōiunx. Que quātuꝫ i liberalib⁹ ſtudijs valuerit/liquido percipi poteſt:veꝝ iter alia eius ſtudia/adeo peruigili cura/virgiliani Carminis nota atq; familiaris ē effecta:vt fere omne opere a ſe cōfecto teſte:i conſpectu/⁊ memoria eā ſemper habuiſſe videat. Que duꝫ forſan aliquādo perſpicatiori aīaduertentia legeret exiſtimationē incidit:ex illis:omnē teſtamēti veteris hiſtoriaꝫ/⁊ noui ſeriē/placido atq; expedito/⁊ ſuci pleno verſu:poſſe deſcribi:nō equideꝫ admiratione caret: tam ſublimē cōſiderationem muliebre ſubintraſſe cerebruꝫ. Sed longe mirabile fuit/executiōi mandaſſe. Operam igit pro cōceptu preſtās:nunc huc/nūc illuc/per Bucholicuꝫ/Georgicūq; atq; Eneidam ſaltim diſcurēdo/carmē/nunc hac ex parte verſus itegros/nunc ex illa metroꝝ pticulas carpēs/miro artificio/i ſuuꝫ redegit propoſitum: adeo apte integros collocans/⁊ fragmenta conectēs/ ſeruata lege pedum/ ⁊ carminis dignitate/vt niſi expertiſſimus compages poſſet aduertere. Et his ab orbis exordio/ principium faciēs / que quid hiſtorie in veteribus atq; nouis legitur litteris/vſq; ad miſſionē ſancti ſpiritus/tam compte compoſuit:vt huius compoſiti/ignarus homo/ prophetam pariter ⁊ Euangeliſtam facile credat fuiſſe virgilium . Ex quibus non minus comendabile ſumitur huic ſilicet mulieri ſacrorum voluminum integram/ ſeu ſatis plenam fuiſſe notitiam : q̄ q̄ꝫ rarus etiam hominibus noſtro contintingat euo/dolentes nouimus. Uoluit inſuper egregia femina/labore ſuo compoſitum opus/ vocari Centonam:quod ipſi per ſepe dicimus. Et quanto magis illud memoratu perpetuo dignum putamus/ tanto minus credimus:tam celebre mulieris huius ingenium/ tantum acquiſiuiſſe labori. Quin ymo reor ſi in ānos ampliore vite protractum ē . Eam alia inſuper condidiſſe laudabilia/que librariorum deſidia/noſtro tantum incomodo/ad nos vſq; deueniſſe nequiuere. Que inter/nō nullis placet ſint homeri Cētona:eadeꝫ arte/⁊ ex eadem materia qua ex virgilio ſcripſerat:ex Homero ſumptis Carminibus edita. Ex ſuo/ſi ſic eſt/ſumitur : eius cum ampliori laude eaꝫ doctiſſime/grecas nouiſſe litteras/vt latinas. Sed queſo nunc/quid optabili⁹ audiſſe?feminā Marōis ⁊ Homeri ſcādiſſe cacumina/⁊ apta ſuo opi ſe ponētē/ſeiūcta artificioſo ꝯtextu nectētē/eruditiſſimi ſpectēt vi. Quib⁹ quū ſit ſacrarū litteraꝝ iſignis ꝓfeſſio arduuꝫ tñ̄ eſt/⁊ difficile/ ex ampliſſimo ſacri voluminis gremio/nūc hic/nunc inde/ ptem elicere/⁊ ad ſeriē vite xp̄i in vnum/paſſim

Liber Cētona.

bꝰ matris ſctiſſime/mixtis cū fletu precibꝰ irrigātez/ſolēnit̄ bn̄dixit/velloqꝫ ac ceteris ſacre religiōis veſtimētis quodā modo ſubarratā/ imaculatā xp̄i Jeſu/ quē totis viſceribꝰ cōcupierat/ſpōſaʒ effecit. Benedictiōe aūt pōtificali initiata ꝛ pfuſa/talē ſe regi regū xp̄o dn̄o/iſeruāda mētis corporiſqꝫ ſctimonia ſtuduit exhibere/vt abſqꝫ dubio/et tūc illi crederet̄ ſaciata icelis/ cui ſe itemeratā vigilāter reſeruabat iterris: Uti pfecto parētes/ qui tale deo viro ſue ꝓlis primitiuuʒ dedicauē munꝰ: p qd̄ gemīa poſteritas duplicata ē/nō iminuta. Si qdē Ambroſio huiꝰ ꝟginis genitori nati ſūt Ambroſiꝰ ꝛ ſatyrꝰ/ qbꝰ duobus ꝟgo xp̄i Marcellina/qſi duaꝝ fulta remigijs alaꝝ/terrena oīa ppeti pēna ꝓteruolās/ adituʒ quottidie celeſtis pr̄ie ſuſpirabat. Hoꝝ etiā adiuta pſidijs/ꝛ admōitionibꝰ inſtituta/nil erat iā/quod i ea viuēs mūdus iueniret. Sʒ ſm Apoſtolum mūdo crucifixa/ꝛ illi mūdus ipe erat. Unde ꝛ nihil preter ſimpliceʒ habitū/ꝛ viles cibos/de vniuerſa pr̄ne poſſeſſiōiſ hereditate requireret. Cōtinuatis autē ieiunijſ/vigilijſqꝫ creberrimis/lubricos macerās artus/nūqꝫ ab itēta ōrōne/aut ſcripturaꝝ diuinaꝝ meditatiōe ceſſabat. Sicque factum ē: vt duʒ vniꝰ cura ſpiritualiū iugiter ſacro ſctē ꝟgini ſubminiſtrarēt iſignia ferculoꝝ/ alteriꝰ quoqꝫ vigilātia corporaliuʒ neceſſitudinū ꝓcurarent obſequia/deo dicata mēs qſi i ſpeculari lapide diuine ꝯtēplationi ſemp itēta/ ſemetipam circūſpecte ac prouide itūēdo irreprehēſibileʒ imaculatāqꝫ celeſtis ſpōſi cōſpectui repreſentaret. Cōſtat igit̄ hūc venerāde ꝟgini moreʒ fuiſſe: vt cōtinue ſupra tumulum ſatyri fr̄is mortui genu inixa dn̄atori oiuʒ/ſanctā eiꝰ aīam precibꝰ ꝯtinuiſ ꝛ aſſiduis comēdare cōſueuiſſe/ꝛ eā obreʒ perſepe ēt dieʒ ſine vllo prorſuſ cibo/noctē ꝟo iſomnē trāſigiſſe/adeo vt a ſepulchro vix ad momētuʒ poſſet auelli. Defuncto poſtmoduʒ diuo Ambroſio/quuʒ ante tumulos ipoꝝ fratrū die noctuqꝫ excubaret/ſpm̄ tandē ibidē deo reddidit. Cuius corpꝰ ſanctū/Simplicianꝰ pōtifex ſcti Ambroſij imediate ſucceſſor/aromatibꝰ delibutuʒ iuxta fr̄eſ appoſuit: vbi dn̄s eoꝝ iteruenientibꝰ meritis beneficia plurima fidelibꝰ rependit. Eā igitur ſanctā dei ꝟginē Marcellinā/que i illiꝰ cōſpectuʒ idubitato credimꝰ peruenitſe/ad cuiꝰ ymaginē ꝛ ſimilitudinē ſecreatā nouerat oro: vt ipm precet̄/ vt mihi peccatori/ꝛ nūc/ꝛ ſemper/rebꝰ i oibꝰ/actiōibuſqꝫ meis/ ꝛ propitiꝰ adſit atqꝫ adiutor/meqꝫ fragilē dirigat aſſidue/in viam iuſtitie ꝛ pietatis. Amen.

¶ De ſancta Marcella Romana diui hieronymi filia. cap. cxxxi

Marcella illuſtris ꝛ religioſiſſima femina/Romana ꝛ eruditiſſima fuit: q̄ prima illuſtriuʒ Romanaꝝ feminaꝝ monaſticā vitā profeſſa fuerat/ anno a natali chriſtiāo duodecio ſupra quadringēteſimū: tēporibꝰ Innocentij pape eiꝰ nois primi ꝛ honorij atqꝫ Archadij iperatoꝝ/ poſt excidiū romane vrbis a Gothis cōfectuʒ/ rome quū mario ſue viduitatis caſtimonie pconio obdormiuit i dn̄o. Hāc quippe pclariſſimā mulierē diuus hieronymuſ

De Sãcta Marcella

in Bethleem cõſtitutus maiorẽ in modũ adamaſſe/plurimaſq; ep̄las ⁊ tracta tus tanq̄ ſapiẽtiſſime mulieri trãſmiſiſſe cõpertuʒ ẽ. Jpiuſq; ſtudiuʒ ĩ diuinis ſcripturis: cõtinẽtiamq; ac grauitatẽ/⁊ reliquas ipſius virtutes cõmemorãs/mi ris effert preconijs. Fuit eĩm ĩ p̄imis ĩter ceteras mlĩeres ſui eui/⁊ origine/ po tentia/⁊ moribus/⁊ q̄ maius ẽ ſanctitate clara atq; illuſtris: que ⁊ ĩ ſuo feliciſ ſimo iuuẽtutis flore/p̄ris incliti morte orbata/viro quoq; ſeptimo poſt mẽſe/a nuptijs/priuata ẽ. Poſt quoꝝ luctuʒ/quiuʒ leam poſthumã ediḋiſſʒ filiã:a dõ inſpirata/maximis opib⁹ ⁊ põpaticba nobilitate contẽpta cuʒ maxima rerũ tẽ poraliuʒ parcitate ⁊ humilitate/ad verilũ crucis chriſti euolauit. Cũq; ⁊ pp corporis decorem/morũq; grauitateʒ/necnõ etateʒ floridaʒ/ ac familie ſplẽdo rem/a pluribus vrbis nobilioribus/ĩ vxoreʒ petereť: ⁊ Albina eius mater p̄e ſidiuʒ domus vltro appetẽt illa oĩno xp̄m oĩuʒ recuſauit cõiugiuʒ. Et ad id cõ probanduʒ/reiectis quibuſcũq; precioſiſſimis corporis idumẽtis ⁊ ornamẽtiſ etiã vſq; ad ãnuli ſui ſignaculuʒ humili veſte ſe iduit. Tali ãt veſtimẽto ſe in duere curauit/vt magis frigori obſtãe q̄ voluptati pãere videreť. Jntroitu⁹ ꝟo ſuos ⁊ auꝝ omne/magis ĩ ſubuẽtionẽ egenoꝝ q̄ in archa/aut marſupijs recõn deret. Statuitq; ſibi nuſq̄ deinceps p̄gere ſine matre/nec quẽpiam videre aut aloqui/ſine ipſa/aut arbitris: ſemper in comitatu ſuo graues femĩas hr̄e ſtatuit qḋ ⁊ ĩ mortẽ vſq; obſeruauit. Diuinaꝝ auteʒ ſcripturaruʒ cũ in credibilis ei ar dor eſſet ſemper cantabat cum propheta. Jn corde meo abſcondi eloquia tua vt non pecem tibi. Moderata ei ieiunia erant/ſʒ carniuʒ oĩno abſtinẽtia: vini o dor magis q̄ guſtus/propter ſtomachuʒ ⁊ frequẽtes ĩfirmitates. Raro ĩ pu blicum procedebat. Et maxime nobiliuʒ matronaꝝ domos vitabat: ne cogere tur videre/quod cõtempſerat. Apoſtoloꝝ ⁊ martyruʒ baſilicaſ/ſecretis celebra bat orõnibus: ⁊ maxime illaſ/que populoꝝ parua erat frequẽtia. Matri ſemper obediẽs: vt faceret interduʒ/qḋ nolebat: pauperes magnope diligebat / ⁊ ipſis comiſerabatur: ita vt ⁊ monilia/⁊ quicquid ſupellectilis ei eſſet/ pro chriſto lar giſſime cõdonaret. Nulla quippe eo tempore nobiliuʒ feminarum Rome no uerat propoſituʒ monachorum nec audebat propter rey nouitateʒ/ignominio ſum(vt tunc putabatur ⁊ vile)in populis nomẽ aſſumere. Sed hec iuuẽis/quũ didiciſſet diſciplinam virginum ⁊ viduarum in thebayde/ a beato pachomio confectam/nõ erubuit profiteri/qḋ chriſto placere cognouerat. Quaʒ ⁊ nõ mul to poſt/⁊ alie multe maximeq; paula venerabilis (de qua ſupra dictum eſt) in huius ennutrita cubiculo/ cum Euſtochio virginitatis decus/ ſunt ſubſecu tẽ. Sicq; omnem ſuam etatem durit/vt ſemper ſe crederet morituraʒ: ſicq; indue bat veſtibus / vt ſe meminiſſet ſepulchri: defferens hoſtiam rationabilem/vi uam deo placentem. Deniq; quum diuus ipẽ Hieronymus vna cum ſanctis põtificibus Paulino ⁊ Epyphanio pro eccleſie neceſſitate/romaʒ veniſſet. Mã cella ſciens eundeʒ hieronymuʒ/hoĩeʒ eruditiſſimũ ſanctumq;/ ita opportune ĩportuneq; egit: vt ad eã viſcendaʒ verecũde concederet. Cumq; ſepe/⁊ ſepius/ ipſuʒ poſtmodũ ad ſe ꝯueniſſet. Nũq̄ ꝯueit qui aliquid ipʒ de ſcripturis ĩte rogãet nec ſtatĩ reſpõſis ei⁹ aqeſcebat: ſʒ ecõtra/ipa q̄ſtiões mouebat: vt eo mõ q̄rẽdo/eaꝝ ſolutiões clarius ĩtelligeret: q̄s oppõi poſſe aĩaduertebat. Maxias in illa virtutes/⁊ ſctimonĩã/puritatẽq;/atq; diuinuʒ prope ĩgeniuʒ inueniſſe ſe

teſtatus eſt. Reffert ipe ſctũs hieronymꝰ/tã curioſe ab ipſa fuiſſe ĩterogatuꝫ vt quicqd ipe longa meditatiõe perceperat/ea pene totuꝫ breuiſſimo tꝑe ꝛ didiciſſe ꝛ poſſediſſe: ita vt poſt abitionẽ ipſius ſctiſſimi hieronymi/ſi aliqua rome de ſcripturis ſctis oriretur queſtio/ad illam tanq̄ ad optimuꝫ iudicẽ ꝑgebaẗ qm̄ valde prudẽs eruditaq̄ ceſebatur. Poſt aũt diſceſſuꝫ ipſiꝰ diui hieronymi/ꝑncipia ſane nobiliſſima religioſiſſimaq̄ femia/huic Marcelle cõſortio adeo inheſit/vt nũq̄ ab illa/ne trãſuerſuꝫ quideꝫ vnguis (vt aiunt) receſſerit: eadẽ. ſ. domo/eodemq̄ cubiculo vſa: vt oibꝰ in vrbe romana notuꝫ fieret/ ipſas matrẽ videlicet ꝛ filiaꝫ fore. Suburbanꝰ quidam ager/eis pro monaſterio erat: ꝛ aliud ruſculum electum propter iocũditatem. Ad earꝝ vero imitationẽ/ꝛ Rome ꝛ alibi crebra virginuꝫ monaſteria/monachorꝝq̄ inumerabilis multitudo cõſurgere cepũt: ita vt ꝓ frequẽtia ſeruiẽtiuꝫ deo: quod prius ignominie fuerat: fuit poſtea pro gloria. interim aũt abſentiã ſui/ diuiq̄ pr̄is ſui hieronymi mutuis ſolabanẗ ep̄lis: nec multuꝫ preteribat: quin iugibꝰ ſibi litteris iungerenẗ. In ipa auteꝫ ſua ſancta tranquillitate/ꝛ dn̄i optima ſeruitute/ heretica quedam prauitas ꝛ tẽpeſtas exorta eſt: que vbiq̄/ꝛ rome quã marie/cuncta ꝑturbauit: ꝛ ĩ tantaꝫ rabiẽ cõcitaſſe viſa ẽ: vt nec marcelle/ nec vlli bono fideli parcere vidẽretur. Tũc ſancta Marcella que diu cohibuit/ne ꝑ emulationẽ qdpiã facẽ crederet. Poſtq̄ ſenſit/fideꝫ apoſtolico ore laudatam ꝛ aprobataꝫ/a pleriſq̄ violari ꝛ maculari: ita vt ſacerdotes quoq̄/ꝛ nõ nullos monachorꝝ/ maximeq̄ homines ſeculi/in aſſenſuꝫ ſuuꝫ trahere atq̄ ſimplicitateꝫ illudere pontificis romani: nimio zelo ſucceſa/mox illi q de ſuo igenio ceteros antecedebat: publice reſtitit: malẽs deo placere/q̄ hominibꝰ. Atq̄ ita eius iſtinctu ꝛ cõſilio/ipa peſtis heretica ſubito damnata fuit. Dũ aũt hec agerentur/ ecce haud m̄lto poſt

Romane vrbis excidiũ recitat

Roma q̃ totũ ceperat orbẽ ab alanis/hoſtrogothis/ aliiſq̄ fedis gẽtibꝰ turpiẗ cepta ẽ. Imo ꝓus fame periit/q̄ gladio/ita vt vir pauci ĩ ea q caperenẗ/ſũt iuenti. Tãta eteiꝫ ĩ ea famis rabies ꝓus iualuit: vt mater nõ pãceret lactãti filio: ſꝫ ipm̄ quẽ paulo ante effuderat/rurſus ĩ vtero recipet. Nocte qppe capta fuit. nocteq̄ eadeꝫ ꝛ muri cecidere. Quis illiꝰ noctis cladeꝫ? qs funera dilacerata explicare poſſet ſmonẽ: aut lachrymis eq̄re dolorẽ? Urbs celebẽria vrbiſq̄ ãtiq̄ ruuit multos dominata p ãnos. Cũq̄ pluria p vias/pq̄ domos paſſiꝫ obtrũcarenẗ corpa: ecce quidã cruẽtus victor Marcelle ſctiſſime domũ itrat. Quẽ illuſtris m̄lier cũ ſuis/itrepido vultu excepit. Cũq̄ poſcereẗ auꝝ ꝛ deffoſſas opes/ illaq̄ ſe paupeꝫ fatereẗ/ab eiſdẽ mox ꝛ flagellis ꝛ fuſtibꝰ duriſſime ceſa ẽ: q̄ſꝑ ipaꝫ tormẽta minie ſenſiſſe ꝓhibuerit. Deniq̄ quũ iter cruẽtos gladios/pietaſ locũ iueniſſꝫ/ipaꝫ/vna cũ ꝓncipia ſua/ad baſilicã pauli/barbari deducere: vt vl ſalutẽ ibideꝫ vl ſepulchrũ iueniret. Cũq̄ ad eũdeꝫ locuꝫ leta ꝑueniſſꝫ mãcella: grãs dō agẽs: dixit. Nuda de vẽtre matris mee exiui/ nudaq̄ illuc redeã/ſicut dn̄o de me viſuꝫ ẽ: ita ꝛ factuꝫ ẽ: ſit nomẽ eiꝰ benedictũ. Poſt aliquot ꝟo dies ſana/integro/vegetoq̄ corpuſculo/obdormiuit in pace. Et principiã ſuã dilectiſ

Libri a diuo hieronimo marcelle ſcripti hic commemorantur.

ſimã/paupertacule ſue/reliquid heredeꝫ/claudẽs oculos ĩ manibꝰ ſuis/reddẽſ ſpm̄ dn̄o/cõſcia vite bone/ꝛ premiis futurorꝝ. Huic itaq̄ ſapiẽtiſſime ꝛ eruditiſſime m̄lieri/diuꝰ hieronymꝰ/has iſraſcriptas ex ſyria/dedit/ſcripſitq̄ ep̄las atq̄ tractatꝰ. Quorꝝ tituli hi ſũt. Ex qbꝰ lector plãe aiaduertere poterit/quãti igenii/quãteq̄ eruditiõis/ꝛ ꝟtutis/fuerit marcella. Et ꝓmo qdẽ ep̄laꝫ/exhõtãs

germaniſqꝫ/atqꝫ marito cuꝫ maxima iuſtitia/⁊ clemētia icumbebat:quod tam
bene curauit/tāqꝫ feliciter geſſit:vt oēs/ī eius prouidētia plurimuꝫ cōquieſce/
rent. Erat illi inter terrenas delitias (quib⁹ ſupra moduꝫ affluebat) pro ſūmis
delitijs/nō aurū/nō gēme/nō mūdus reliquus muliebris:ſed chriſtiana religio
imaculata deuotio/miſericordia/atqꝫ pietas imēſa. Et quum eſſet ſublimioris
ingenij/ac greci/latiniqꝫ ſermonis admoduꝫ decorata/hiſtorias/⁊ res diuinas
nec nō/⁊ oium gētium mores/vite ratiōes/artes/atqꝫ vires adeo callebat/ac il/
li origo patriaqꝫ:vbiqꝫ fuiſſet. Quātum autē iſe fidei/ſpei/ deuotiōiſqꝫ/ac pru/
dentie habuiſſet/ ī illa ſua periculoſiſſima hadriatici maris tēpeſtate mirifice
vtiqꝫ demōſtrauit. Nā defūcto eius marito cōſtantio/valētiniāo paruulo filio
ſibi relicto:atqꝫ ipſius patruus Honorius quum plurib⁹ imperaſſet ānis/⁊ a
Ciuibus ſuis īfēſiſſime iterfectus eſſet/ipa ſapiētiſſima haud tutuꝫ exiſtimās
iter ipios comorari cōciues/ veritaque qua maxime/ ne ⁊ filio ſuo adoleſcenti
(cui hereditario iure imperiuꝫ debebat)patrui iuidia noceret/⁊ experiētia atqꝫ
exemplis mirifice edocta/malitie ⁊ iniquitati cedēduꝫ eſſe cēſuit. Unde ⁊ pro
tinus vna cum ipo filio ſuo valētiniāo/ac copioſa familia/ī preparatā ſibi claſ/
ſem ad Italicas partes ad nauigatura cōſcēdit. Cūqꝫ ex Tracia ī hadriatico
Mare proſpero peruēniſſet nauigio ⁊ curſu/ ſubito ſurgētib⁹ vētis/horrida tem
peſtas/celum comouit ⁊ vndas. Diſpergūtur ſtatim ſocie naues/atqꝫ triremes/
⁊ ſuo impetu varijs vētoꝝ perferūtur vijs. Seuiūt vēti/mariaqꝫ cōfuſa turge/
ſcūt/miſeramqꝫ claſſem/pene lacerant. Cūqꝫ naute ceteriqꝫ omnes/iam omnem
ſalutis ſpem amiſiſſent/⁊ nihil ſibi/niſi de ſumerſiōis iditiuꝫ expectarēt. Galla
placida Auguſta/virago vtiqꝫ chriſtiāiſſima/ītāto oiuꝫ metu:quū vite felicio/
ris ītegritas(fiduciā plurimā eidem daret)vniuerſam multitudinē/his dulciſ/
ſimis verbis īfracto aīo aloquit. Video iquit frēs/⁊ filij cariſſimi/ac comilito/
nes mei amātiſſimi aīos vr̄os periculi iſtātis timore perculſos/minuſqꝫ ſenſus
vr̄os valere vbi iſta per maria vētoꝝ vis iualuit. Nec multuꝫ equideꝫ miran/
dum eſt/ſi ī uobis iminēs piculuꝫ rationē ⁊ cōſtātiam debilitarit/ modo ī to/
tum prorſus nō proſternat/cōtūdat/⁊ quatiat. Moneo itaqꝫ vos cariſſimi mei/
ac maiorem ī moduꝫ rogo/ne eā prorſus a vobis aufferri permittatis. Memē/
tote obſecro:ꝙ deus ipe oīpotēs/nos oēs quā maxie ratiōis capaces cōdidit.
Probat eteīm tēptatqꝫ per hāc igruētēꝫ tēpeſtatem nos deus: vt experimēto/
nr̄am fidem/nr̄amqꝫ dilectionē dignoſcat. Verūtn̄/ipſe vtiqꝫ pius ipſeqꝫ miſe/
ricors neminē vltra ſuas vires temptari permittet. Ea igitur dilectiſſi[illegible] mei
cōſtantes eſtote:⁊ ex totis cordis nr̄i medullis quum lachrymis/⁊ obſecratiōi
bus clamemus/⁊ ad euꝫ cōfugiam⁹. Verū qm̄ nr̄a fortaſſis demerita apud eū/
dem talia ſunt/vt orōnes nr̄e adeo minime exaudiri mereant/eius dilectiſſimū
diſcipulum Joānēꝫ euāgeliſtā/nr̄i pn̄tis naufragij iterceſſorem ac liberatorem
toto corde expoſtulemus/nihil penitus heſitātes. Hijs ergo lachrimis /voci/
buſqꝫ/atqꝫ indubitata fide ipſuꝫ btiſſimuꝫ apoſtoluꝫ Joānem exoremus/dep̄/
cemurqꝫ/ac ad eius preſidiuꝫ īfracto aīo cōfugiamus/ vt ſua iterceſſiōe hāc in
minētis ſentētie mortem euadere mereamur. Et ne magnitudo piculi aīos ve/
ſtros proſternat. Memētote obſecro/ꝙ chriſtus dn̄s noſter/ vnico ſuo verbo
cōturbatuꝫ ſedauit mare. Hijs atqꝫ alijs plurimis verbis huius ſctē virginis
Auguſte/cōfortati ⁊ aīati oēs:ſpem haud modicā iminentis periculi euadēdi

reaſſumpſere. Confortati itaq̄ ac viribus ſumptis. oēs vno animo i laudē dei linguas reſoluere. Sed ipſa virago Auguſta cui ſanioꝛ mēs metum tēperabat eueſtigio beatiſſimū euāgēliſtā his verbis īterpellare cepit: dicēs. O ſanctiſſime Joānes/ q ſingulari priuilegio p̄ceteris apoſtoliſ a xp̄o dn̄o noſtro magiſ magiſq̄ dilectuſ fuiſti/ obſecro te diligētes/ iteq̄ plurimū ↄfidēteſ nūc adiuua: atq̄ te nūc inuocātes exaudire nō recuſes: nec patiaris perire/ qui tibi victuri ſunt: ac ne eos ꝓcella obſoꝛbeat/ qui ſe ꝑpetuo ꝓfiteñ foꝛe cultoꝛes. Sentiant igit tuū leuamē/ qui ſuam ſpem i te vno repoſuerūt. ac ne pelagus oꝛa nomen ſctūm tuū canētia ītercludat. O mi ſctē deo Joānes/ opē nūc nūc affer miſeriſ/ adiuua nos deſolatos/ nec ſinas perire/ qui per te tātū imīnēs naufragiū euadere idubitato ſperāt. Dilecte dei apoſtole/ oꝛo/ ne reſpicias ad demerita noſtra: que per magna vere ſūt: nec quid pꝛo te egimus/ ſed quid actu ſumus attēde. Ego itaq̄ miſella peccatrix/ ſi mihi vita/ tua ope ⁊ itercesſiōe nūc reſeruata fuerit. dignum regia honoꝛificētia templum tuo nomini mox hedificabo. Uix illa/ hec eroꝛe emiſerat verba/ quū pꝛotinꝰ iuocata beati Joānis apoſtoli affuit pꝛeſentia: qui in ſingulis nauibus ſub humana ſpecie latēs/ omniū oculis pꝛeſens apparuit. Cuius quidē figura nō hominē/ ſed virtus ſupꝛa hominē idicauit. Cernūt itaq̄ vniuerſi/ ⁊ quem mēte tenebāt/ hūc foꝛe Joānem/ quem tantopere inuocauerāt/ ſua cuiq̄ ↄſcientia perſuaſit. Cūctis ergo ſtupētibus. ille ſingularum nauiū armamēta diſponit/ erigitq̄/ ⁊ vela vētis accomodata/ demū i ſingulis nauibus/ naucleriȷ locum occupauit. Jnquibus moꝛe naucleriȷ ſedēs/ mare vētoq̄ ſedatis/ per ſingulas naues cūcta regere viſus eſt/ vſq̄ dum vniuerſū mare felici curſu ꝑuolaſſent. Ut aūt ab eoꝛum cōſpectibus diſparuit/ ſinguli illico gaudētes/ ad ſua nauigiȷ offitia rediere: poꝛtumq̄ pꝛoximū Rauenatū cōſpiciētes/ leti pariterq̄ intrauerūt. At diua Auguſta/ tādem diuino munere Rauenam perueniēs/ a ciuibus ipſis/ maximo cū honoꝛe excepta eſt. Urbēq̄ ouāſ introgreſſa/ cōfeſtim vt erat multis bonis oꝛnata/ ⁊ pꝛudētia quam maxime oꝛnatiſſima/ tātum valuit ⁊ effecit apud omnes/ vt oīum offitiȷs pꝛo ſua volūtate vſa eſt. Oiumq̄ moꝛibus ſe ſe applicās/ q̄ſiuit ſummope pluſ ab oībus amari q̄ timeri. Et cū eſſet īgenio inſigni/ atq̄ magnitudīe animi ⁊ iuſta ⁊ clemēs/ ēt pꝛo ſua virili/ ſtuduit oībus foꝛe munifica ⁊ affabilis. Sciēſq̄ ad regni moderationē/ nihil magis valere/ q̄ pacē colē/ ⁊ ipſa ſua inata pꝛudētia/ ſtuduit mox ſibi ſuoq̄ filio Ualētiniano/ Auguſto: oīū amicitias ↄparare. Et quū eēt rerū diuinaꝝ humanaꝝq̄ ſtudioſiſſima/ ſtatim ⁊ Rauene quāmaxime/ ⁊ alibi/ curā ſuſcepit/ nō ſolum vt ciues īfoꝛmarent ad bonos moꝛes/ optimaq̄ īſtituta bene moꝛataꝝ vrbiū/ ſed ⁊ cultū diuinū ea i vrbe ampliauit/ ⁊ ipſā vrbem pulcherrimis ac ſupbiſſimis edifitiȷs publicis pariter ⁊ priuatiſ/ ſuis impēſis exoꝛnauit ⁊ amplificauit/ q̄ qdem edificia/ adhuc ea i vrbe Rauena in p̄te viſunt. ⁊ quāmaxime eccleſie ac monaſteria. Jn ea p̄terea vrbe/ muroꝝ ambitus iſtaurauit/ ſed ⁊ amplificauit. Sūmaq̄ adeo cura ⁊ diligētia tam ipſa/ q̄ eius filiꝰ Ualētinianus cōſumauit. vt nullū fere italie nūc vel nouū vel vetuſtum iueniat illi equādum. Multis igit ibidē eccleſiȷs cōſtructis/ ad illā tādem extruēdam quā beato Joāni deuouerat/ aīum adiecit. quā ideo aliquādiu diſtuliſſe credi tur: q̄ maioꝛē diligētiam pꝛeſe ferre videbat. Deerat nāq̄ ea i vrbe ſolidus locus tāto edificio aptus: nec oīno decernebat/ tātū opus/ ſuis benefitiȷs ac regie

dignitati impar fore. Tādem quum ſapiētiſſimis ſuis ciuibus cōſilio habito/
apud portam que arte meduli vocabat. maximis cum impēſis primuꝫ eccleſie
fundamēta vna cū filio Ualētiniano Auguſto iecit. illāqꝫ columnis quatuor
ꝛ vigīti marmoreis/ſpecioſiſſimiſqꝫ lapidibus atqꝫ alijs varijſ ornamētis ope
re muſiuo/ꝛ figuris taxellatis exornauit. Uoluit preterea ipſa ſacta Auguſta
atqꝫ mādauit/vt in omni loco ipſius templi/etiā i muſiuo pauimēto/naufragij
ſui preſentaret forma: vt ipſius tota operis facies/quodāmodo/ regie placidie
pericula loqueret. Illā quoqꝫ ac monaſterium ſuperbiſſimū iuxta cōſtructuꝫ/
innumeris dotauit fundis. atqꝫ multipliciter varijs ornamētis/ꝛ vaſis: cum ar
gēteis/tum aureis exornauit. Atqꝫ cū plurimas ſanctoruꝫ reliquias eodē ſuo
in tēplo recōdidit. que oīa certe mulieris deuotionē ꝛ ſanctimoniā preſe ferre
videtur. Completo deniqꝫ iſigni illo/ꝛ celeberrimo tēplo/illudqꝫ vna cum filio
Ualētiniano Auguſto beatiſſimo Ioāni euāgeliſte miraculoſe oī cuꝫ gaudio/
ꝛ religiōe ꝯſecrato. Ex poſt per mille ꝛ eo amplius annis/ſemper illū letiſſimū
ꝛ ſplēdidiſſimuꝫ dedicatiōis dieꝫ/in ipſo peruetuſto templo diuis laudibꝰ/q̄r
to chalēdas Martij ſemp celebrari nō eſt deſtitutum. Inquo diuie prouiden
tie/gratia munereqꝫ/ſandalia dexteri pedis beatiſſimi Ioānis euāgeliſte/ huic
religioſiſſime ac chriſtianiſſime Auguſte pro ſingulari dono/ab ipſo euāgeli-
ſta in pōtificali habitu ſibi aparente dōata ſunt. Unde id templū ab ipſo euā-
geliſta ſic dedicatū/humanis offitijs cōſecrari ampliꝰ prohibituꝫ eſt. Edifica-
uerat pterea hec ſancta Auguſta ꝛ Biſantij varijs in locis/nōnullas eccleſias.
atqꝫ regiā domū ſpecioſiſſimāqꝫ/vbi ꝛ oraculum admirabile cū altare/ornatiſ
ſimo. qđ quidem oraculuꝫ ꝛ altare/vſqꝫ ad Martini eius nomis primi pōtifi-
cis romani/tēpora/qui fuit i anno ſalutis noſtre qnto ꝛ quadrageſimo ſupra-
ſexcenteſimum pducarūt. Quo quidem Euo/Paulus qdaꝫ hereticus Byzāti
nus epiſcopus: vt ſuā prauitatem defenderet/id altare ſctūm ſedis apoſtolice/
qđ erat in domo huius ſancte placidie ſacratuꝫ/i venerabili ſuo oraculo cum
maxima veneratiōe obſeruatuꝫ ſubuertēs diſrupit/ phibens ne adorādam im-
maculatam hoſtiā apocryſarij ibidē offerre deo valerent nec comuniōis ſacra
menta percipere poſſent. Alia atqꝫ alia ſanctiſſime ꝛ feliciſſime geſta narrātur
huius viragis faciora. Quibus feliciſſime geſtis/ oīum deiceps vite ſue curſū/
in oratiōibus/vigilijs/ieiunijs ceteriſqꝫ operibus pijs/cum omni preconio con
ſumpſit. Quibus quideꝫ artibꝰ/per feliciſſimos reruꝫ exitus/tātaꝫ nō ſolū apđ
romanos ſuos. ſed ꝛ apud oēs natiōes adepta eſt gratiam/ꝛ auctoritatem nō
modicam/vt et deo cūctiſqꝫ mortalibus nō Auguſta minus q̄ ſancta videret/
ꝛ diceret. Exiſtimabat nempe oēs huius mūdi faſtus/oēſqꝫ honores/ꝛ omneꝫ
gloriaꝫ omnino vanitatem ꝛ vmbraꝫ quādā. Solos auteꝫ felices illos dicebat/
qui in virtute/deoqꝫ/omne ſuum bonū collocaſſet. Unde ꝛ iugiter humane fra
gilitati ſūmopere miſerebat. Fuit ergo hec Placida auguſta/genere/coniugio/
deiqꝫ amore/ac optima ſobole omnium mulierꝫ que vnq̄ fuere/iclita ac clariſſi
ma multum. Nā eius ip̄imis genitor Theodoſius ſenior iclitus ꝛ optimus
Auguſtus. Eiuſqꝫ germani Archadiꝰ ꝛ Honorius Auguſti fuere. Ipſiuſ vero
fratruellis Theodoſius iunior Auguſtus/predicti Archadij filius: ꝛ quideꝫ
omnes ex paterno genere. Materna vō generatiōe refulſit placidia hec clariſſi
ma. Quia eius auus valentinianus huiꝰ nomis primus/Galle ipſius placidie

Miraculoſe reliquie ſancti Io. euangeli.

miſcui ſexus plurimi/ſe ſe iactabantur/de ſocietate huius ſancte virgis: beatūqꝫ
clamabāt Juliane matris vterū que talē ac tātum protulerit fructum. At ma-
ter ⁊ auia femine ſanctiſſime/ex ac filie ſue virginis conuerſiōe geſtiētes. qcqd
ab ipſis pro ſuis nuptijs preparatum fuerat/eidē omnino detraxere nihil/ymo
omnia hilari tradidere aīo: ne ſuo celeſti ſpōſo iniuriā facere viderētur. Uerū
vt dotata priſtinis opib⁹ ad ipſum ſuum ſpōſū liberius accedere poſſet/⁊ ip/
ſa ꝙ in rebus mūdi peritū erat/ſeruorū dei inopiā ſuſtētare propoſuit. Nā
hec chriſti tyrūcula proba maiorū ſuorū familiā (ſic enī ipſa ſua familia erat
appellata) que oīum vrbis Rome dignitatū ſemp principatū obtinuerat/mul
to illuſtriorē efficit, ꝙ alia quecūqꝫ cōſulat⁹ dignitas efficere potuiſſet. Cuius
ſanctitas/⁊ in vniuerſo mūdo effuſa bonitas, ēt apud īfideles barbaros vene-
rabilis fuit. Quādo autem ī ſeculo erat/iam iā matura viro: que ſeculi erāt/ma
gnopere diligebat. vt polire faciem/illāqꝫ purpuriſſo ⁊ ceruſa depingere/ crinē
ornare ⁊ cōponere/⁊ alienis capillis turitū verticem ſtruere: ⁊ alia cūplurima
huiuſmodi facere: inqbus ſtudijs matrone ſemp inſanire conſueuere: At poſt
quam diabolo/⁊ ſeculo/ac pōpis abrenuntiauit/vl fedus qd pepigerat/ad vn-
guem ſeruaret/quū legiſſet illud euāgeliū dictum. Ecce qui molibus veſtiū
tur in domibus regū ſunt: mox quodā animi ardore/etiā īcitata matris auieqꝫ
exemplis: imprimis fuſcā (vt predictū eſt) veſtē/⁊ aſperimas veſtes ad carnē
induit. ⁊ alijs delitijs/ac plumarū molitie a ſe reiectis, nudam humū/pro delica
tiori ſtrato ſibi delegit. ⁊ orationibus atqꝫ ieiunijs iugiter vacās/iugibus etiā
faciem rigabat lachrymis. Saluatoris miſericordiā genibus prouoluta dep
cans/vt ſuū dignaret recipere propoſitū: atqꝫ ita in tali ardore/vſqꝫ ad vltimā
ſenectutem ipſam pducere dignaret. Qd ⁊ factum eſt. Nam ⁊ vſqꝫ infinem vite
ſue cum omni humilitate/modeſtia/grauitate/innōcētia/⁊ parentum ſubiectio
ne, vitam trāſegit innocētem/declinans omnem mundanum riſum/ prauaque
eloquia atqꝫ omnino omnes animi perturbationes. Et quum eſſet litteris tā
grecis ꝙ latinis nō mediocriter erudita: vt quecunqꝫ vitia ⁊ peccata deuitare
omnino poſſet/die noctuqꝫ ſtudijs ſacrarū litterarum ac ſanctorum doctorū do/
cumētis ſtudioſiſſime icumbebat. Hāc obrem a plurimiſ viſitabat ⁊ epiſtoliſ
⁊ tractatib⁹/⁊ quāmaxime a diuo patre Auguſtio/ſanctiſſimoqꝫ Hieronymo/
qui eam in huiuſce rebus diuinis/atqꝫ Julianā matrem eruditiſſimā perſepe
inſtruebat/de vita/de morib⁹/⁊ ad ſctūm virginitatis propoſitum cōſeruādū:
atqꝫ ad gloriam acquirēdam. Fuit igit hec ſanctiſſima virgo chriſti Demetri/
as/nobilitate ac diuitijs in vrbe Roma prima: ī ſummoqꝫ loco nata/ vt pote/ex
illuſtri proborum ⁊ Olibriorū familijs clariſſimis: Cuius genitor Olibri⁹ quū
immatura morte ſubtractus fuiſſet/Roma vniuerſa cōgemuit. Uir certe/inter
patricios affabilis/⁊ amabilis/qui ⁊ a pueritia ꝯſul dilectus omnibus extitit.
Sed ⁊ ipſa eius mors eum vtiqꝫ felicem feciſſe dicere auſim/ꝙ non permiſerit
illum patriam videre coruentem. Mater vō Juliana/matrona ſane omnib⁹ vir
tutibus/tam diuinis ꝙ humanis plurimum inſignita. Cuius vita certe/virtu-
tis forma erat. Que vna cum filia ⁊ auia/ad patrem Auguſtinum viſcendū in
Hypponem ardentiſſime acceſſit. a quo ⁊ multa ſalutis monumēta precepit.
Ad hanc virginem diuus Hieronymus ex oriente in affricam ſcribens/iter ce
tera eius documenta/inquit. Ama cariſſima in chriſto filia/ſacras ſcripturas/⁊

ſapientiã amabit te: dilige eam/ ⁊ ſeruabit te/ honora illam/ ⁊ amplexabitur te. Hec quippe Monilia tuo in pectore/ tuiſq; auribus ſemper hereant.

De ſancta Demetria virgine ⁊ martyre. capitulum. cxxxiiij.

DEmetria alia romana virgo ⁊ martyr fuit. que ſub Juliano apoſtata principe/ pro chriſto rome martyrio coronata eſt. Nam quum ante Julianum impiiſſimum introducta fuiſſet/ ⁊ crudeliſſime verberata/ tandem in confeſſione perſeuerans/ ad vltimum decimo chalendas Julias ſpiritum deo emiſit.

De ſancta Euſtochio virgine romana. capitulum. cxxxv.

EUſtochium diue Paule matrone romãe filia/ ⁊ ſuauiſſimus virginitatis flos/ ac decus/ anno a natiuitate chriſti trigeſſimo ſupra quadringenteſimũ/ poſt mortem ſanctiſſimi ſui patris Hieronymi/ ⁊ ipſa apud Bethleemiticum oppidum/ felici dormitiõe/ quieuit in pace. Hec namq; tãte mulieris Paule filia/ ⁊ heres in omnibus vtiq; extitit/ aqua quidem ſancta genitrice atq; a Bleſilla germana (de quib⁹ ſupra) nequaquã degeneraſſe viſa eſt: quin/ ⁊ omnibus earum virtutib⁹/ virginitate adiecta/ perſimilis fuit. Cuius iter cetera tñ deo placuit/ ipſa ſua humilis abiectaq; virginitas/ vt cum hencetij eius patrui imperio abiectionem ipſius/ equo nõ ferrentis animo: proteſtata vxor eius cultum ⁊ neglectum caput mundano more mutaſſet: illi nocte ſequenti per viſum angelus apparuit/ terribili aſpectu/ dentibus hec verba infrendens. Peſſima feminarum nunc tibi tue execrabiles manus exareſcent vt ⁊ preſentes/ ac future mulieres/ tuo exemplo euadant cautiores. ⁊ facile perpendere queant/ q̃ abominabilis ſit deo/ mundanum ⁊ exceſſiuum ornamentum ⁊ veluti non ſatis tuo cruciatu/ expiatum ſcelus: ⁊ maritum ⁊ filios repentino interitu perdes. Fuit itaq; hec ſacratiſſima virgo/ ad ſue ſancte genitricis Paule imitationem imprimis ſingulari humilitate/ ⁊ alijs virtutibus/ pariter ⁊ litterarum tam hebraycarum/ grecanarumq;/ q̃ latinarum ſtudijs plurimum iſignita. Et adeo ipſa anime ornamenta/ mundialibus ⁊ corporalibus propoſuit vt nihil vnq̃ pretermiſerit/ quod ad decus maternum/ gloriamq; ſummi dei creatoris ⁊ redemptoris ſui conducere videretur. Unde ob hoc/ tantam ſibi vendicauit famam: vt ſuo tempore/ vniuerſo orbi/ ſanctimonie ⁊ honeſtatis/ prodigium pene appellaretur. Et idcirco ipſa ſua genitrix/ cum ceterorum filiorum amorem propter deum contempſiſſet/ in hec ſola gnata/ que ⁊ propoſiti/ ⁊ nauigationis ad ſacratiſſima domini noſtri ieſu chriſti loca comes eius eſſe volebat/ tantummodo acquieuit. Que admodum adhuc adoleſcentula/ nobiliſq;/ ac delicata/ quum prius Eunuchorum portaretur manibus/ quodam incredibili ardore ſuccenſa/ ⁊ ipſa Aſello humili ſedens/ vniuerſa ſacra domini noſtri loca/ cum reliquis

virginibus peragrauit/inuiſitq;/ac perluſtrauit: donec ad ſanctam Bethleem
perueniſſet. vbi ⁊ ſtatione firmata/totum ſue vite curſum feliciter conſumauit.
Equidem eius ingenio docilius nihil: nihilq; diuinus/ quod plane totum ſa-
cris dedicauit litteris. Et propterea nunq̃ de manibus eius ſacra exhibāt vo-
lumina. quinymo eius iugiter terrebant genua. Eam obrem/ diuus Hierony-
mus ad ipſius petitionem nouum ⁊ vetus tranſtulit teſtamentum/ atq; plu-
ra edidit opuſcula que vulgo feruntur que omnia ipſi ac matri dedicauit. He
bream inſuper per difficilem linguam vna cum matre/ita apte atq; perfecte di
dicit/vt pſalmos abſq; vlla lingue latine proprietate ⁊ reſonātia hebrayce/⁊ le-
geret/⁊ caueret. Eodemq; modo/nouerat grecum ſermonem/ita vtſi grece lo-
queretur/latinum eam neſciſſe quiſq; putaſſet. Matrem autem ſuā ſemper ex
corde/non ſolum dilexit/ſed ⁊ filiali amore maiorem in modum amauit: eidē-
q; ſemper inheſit/atq; eius imperijs adeo obediuit/ vt etiam abſq; ea nunq̃
cubare vellet/nunq̃ oraret/nunq̃ procederet/nunq̃ deniq; cibum ſumeret/et-
am ne vnum quidem numum ī ſua poteſtate habere vellet. ſed ⁊ paternam ac
maternam ſubſtantiam omnem a matre diſtribui pauperibus letabatur. ⁊ pie-
tatem in parentem hereditatem maximam/⁊ diuitias in chriſto credebat. De-
niq; quum ipſa ſua venerabilis mater in mortis langorem īcidiſſet/eius filia-
lis pietas in ipſa magis magiſq; comprobata fuit. quia vſq; quo e vita demi-
grauit/ab ea nunq̃ diſcedere voluit/ymo eius ſemper lectulo īherere/atq; oīa
pietatis offitia circa illam exercuit. Et licet alie cum plurime chriſti ancille ei-
dem iugiter aſſiſterent ipſa tamē/ſi quid benefitij alie in matre cōtuliſſent/de
ſua mercede ſubtractū fuiſſe exiſtimabat. Quib⁹ illa lamētis/ quibuſq; gemiti
bus ⁊ precibus inter iacētem matrem/⁊ ſpecum domini diſcurreret/ne tāto p̄ri
uaretur contubernio/ennarare difficilimum foret. poſtremo quum vltimū red
didiſſet ſpiritum. Ipſa venerabilis virgo/quaſi ablactrans/mox ſuper ſanctū
corpus/ſe ſe totam effudit. atq; illud icredibili amore complectēs modo vul-
tum/modo oculos/⁊ cetera corporis membra oſculari nō ceſſabat/nec inde ex-
trahi poſſe videbatur. qn ymo/magno heyulatu cū ea ſe ſepelliri expoſtulabat
⁊ clamabat/atq; rogabat. Teſtis eſt dn̄s ieſus quia nec vnū quidē numū ei
dē a matre derelictū fuit. Hec tamē in ipſa ſua paupertate ⁊ egeſtate in dn̄o
plurimū ɔfidēs/vſq; ad mortem/ita ſecura gaudēſq; ſtetit. ac ſi magna heredi
tate dotata fuiſſet. Qm̄ eius partem dominū vtiq; exiſtimabat. atq; eo magis
gaudebat/ſciēs ſe vna cū matre pp̄ imaculatā xp̄i ſeruitutē fore a dn̄o quodā
martyrio corōādam. Atq; ita/⁊ ipſa vſq; ad diē mortis ſue nō eſt reuerſa in
Caldeam/hoc eſt Romā/ſed choris ſemper comitata virgineis/ cuius eſt effe-
cta paradiſi/⁊ de paruula Bethleē/celeſtia regna tādem/lilijs coronata cōſcen
dit. Sed neq; poſt obitū ſcte huius genitricis paule ɔſtat diuū Hieronymū
quū ⁊ ipſe admodū ſenio cōfectus eſſet/aliquā epiſtolā aut tractatū huic ſctē
virgini Euſtochio dediſſe/niſi libellū tātūmodo/de ipſius viragis paule vita/
ac rebus geſtis. Utpote hūilitate/ɔtinētia/profuſa clemētia/fide patiētia/ordi/
neq; monaſterij/atq; ad extremū/de eius felici exitu illā exortaſ. Demū ad pe
titionē ſuā/extremo ſenio iā ɔfectus. Regulam ⁊ modum viuēdi per capitu-
la diſtinctam/ pro ſe ⁊ ceteris virginibus/cum ea comorantibus compoſuit.
Que ſic incipit. Tepeſcentes.

virgines vna ſecum chriſto dn̄o noſtro dedicaret. At iuuenis nimio iam ardore virginis icenſus/ipſa conditione lubēti aīo accepta/apud patrem iſiſtere cepit/vt protinus baptizaretur cunctaq; que ſacra virgo propoſuerat fieri impetrauit. Pater autē puelle quā vnice diligebat:iſto iterim deſtiauit Eunuchos graues viros alios que proceres plurimos:quorum ſolatio ⁊ auxilio tam ipſa q̄ eius virginalis exercitus indigeret/ ſuo haberet incomitatu. Undiq; igitur virgines vndiq; viri ad tam preclarum ſpectaculū concurrūt. Erat autem hec preclariſſima Regina vrſula preter eximiā corporis pulchritudinē multorū idiomatum ⁊ linguarum egregia eruditione plurimum inſignita. Loquebat etenim cum opus eſſet adeo expedite/in quacūq; idiomate iterogaretur:vt ſolum illam linguam ſapere videretur. Unde cum neceſſitas incumberet/⁊ ornatiſſime loquebatur/⁊ rurſus tanq̄ virgo verecunda tacebat/quum locus requireret. Et cum/a natura noſſet/maximam in eſſe i oratione vim/ad concitandos/nō modo homines ſed ⁊ omnes animi motus ſedandos:ſumma vigilantia eloquentie incumbebat. Et quum latinitatem perpulchre calleret/etiam in dicendo effulſit diſertiſſima. Quantum autem momenti ipſa eius habuerit copioſa ⁊ elegans oratio/ad ſuadendum accomodata cum alijs rebus in plurimis:tum in hoc maxime demonſtauit quum tot tanteq; ex omni natione virgines a chriſti fide aliene/chriſto per ſuam predicationem lucrate ſint. Quantū vero fuerit eius diſerendi pondus/ quantus torrens: quanta vis/quantus ve impetus in illo ſancte virginis ingenio:vel hinc intueri licet/q̄ ⁊ imprimis pantulum Baſilienſem epiſcopum virum optimum eruditiſſimumq; ad ſe attraxerit/⁊ Romam vſq; conſociatus fuerit/indeq; rurſus cum ea regreſſus martyrij palmam cum ipſis percepit. Indeq; ⁊ romanum pontificem maximū:Cardinales non nullos plurimoſq; ſanctos eccleſie Antiſtites doctiſſimos/ atq; ethereum Anglorum regis filium ipſius ſancte virginis ſponſum/ ⁊ ira iam in ipſam extuantem atq; alios innumerabiles prope nobiliſſimos iuuenes/ atq; ſanctam Geraſinam ſycilie Reginam matris ipſius ſancte Urſule germanā cum quattuor eius filiabus Babilla/ Iuliana/ Uictoria ⁊ aurea/ atq; paruulo ſuo Adriano filio/qui amore ſororum ſuarum/ vltro ſe peregrinationi ingeſſit/ relicto regno in Britaniam vſq; viſcendi ⁊ audiendi eam adnauigauit. Atq; ita factum eſt:vt plurimi eam quam animo/iam condemnabant/ floccipendebantq;/tanq̄ inſanam ⁊ amentem/ cogerentur vel inuiti ipſam ſequi/atq; eius peregrinationi concomitari. Ita eius ſanctiſſima ⁊ ardentiſſima documenta omnes comouit:vt perinde/atq; ſui pene in memores/ per totius corporis cō quaſſationem/propoſitionibus (quas diu ſecuti fuerant)abiectis:contra pertinacem illam ſue gentilitatis ſententiam/eam mirifice laudarent extollerentq;: quam non iniuria oderant. Quid dicendum eſt de predicto Erithreo ſponſo ſuo illo illuſtriſſimo cum eius genitrice atq; Florentina virgine ipſius ſponſi ſorore atq; Marcello Grecie Epiſcopo doctore ⁊ oratore cōſumatiſſimo:quos omnes ita ſuis deflexit epiſtolis/atq; placauit ⁊ allexit/ac in ſuam traxit ſententiam:vt ipſos quos in ſuum Innocentiſſimum ſanguinem diſtinxerant mucrones/ ⁊ iam pene vibrauerant percuſſuri/ eos obſtupefacti/ omni cruore vacuos/ in vaginam remitterent/ ſed etiam ad martyrium vltro ſe exponerent. Iuxta igitur conditum Triremibus preparatis ⁊ ſumptibus ad ſu-

bꝰ ad ſuſtentationē virginū/ ⁊ vniuerſi exercitus copioſiſſime nauibꝰ īpoſitis Urſula regina ſuis comilitonibꝰ/ſui cōſilij ſecretū reuelauit/ ⁊ eoſdem oēs in nouam militiam iure iurādo aſtrinxit. Quippe modo boni/noua prēludia incboarunt curendo ⁊ hinc ide diſcurēdo. Interdū bella ſuſcitando/pleruūqꝫ fugam ſimulādo. Omniqꝫ ludoꝝ genere/eaſdē virgines recreare ⁊ exercitare ſtudebat/nihil oīno relinquēs/itactum qđ aīo fiēdum occureret. Aliquando eīm meridie/aliquādoqꝫ veſpi/ad naues retificate reddibāt/ꝟgines. Quam obrem illud apoſtolice vocis iſigne ī beata vrſula virgina celebrādum veniebat. Uolo autem vos oēs virginē ſanctā exhibere chriſto, qñ aſtitit Regina adextriſ eoꝝ in veſtitu deaurato circūdata varietate:qua quidē veſte polymita/ ⁊ multarum virtutū diuerſitate cōtexta/regiū filie tunc vtebanť. Unde ⁊ ipſa ſponſa letabatur/dicens. Introduxit me rex ī cubiculū ſuū. Reſponditqꝫ ſodaliū chorus. Omnis gloria ⁊ filie regis itrinſecus. Sꝫ ⁊ vrſule ſancte oro aliquid emolumenti dabat. Queadmodū pugillū fortitudo clamoribus icitatur. Paratas aūt ad prelium virginū acies/actoſqꝫ mucrones eius ſuaſio/tanqꝫ īperatoris accendebātur incredibilis quippe animi fortitudo diue vrſule erat/vt pote itra gēmas ⁊ ſericum/inter Eunuchoꝝ puellarūqꝫ catheruaſ/ ⁊ miniſteria perſtrepētis familie/ ⁊ molliciem plumaꝝ atqꝫ exquiſitas epulas quas regia ⁊ paterna domus affatim prebebat/appetiſſe peregrinationē/ itineris laborem/ ⁊ maris eſtum celli procellas/barbaroꝝ perfidias ⁊ hoſtium īfeſta/atqꝫ perſequētiū manus pp caſtitatis virginitatiſqꝫ cōſeruande amorē. Legerat enī domini verba ad Abraam dicētis. Egredere de terra tua/ ⁊ de domo patris/ ⁊ vade ī terram quam mōſtrauero tibi Eſtuabat chriſti tyruncula/ ⁊ genibꝰ ad terram aduolutis lachrymis ſaluatorē exorabat:vt ſuum dignaretur recipere ꝑpoſitum: ⁊ ſuum īpleret deſyderium:vt oīum virginum comitum ſuarum illuminaret ⁊ molliret ſpūm. Penetrauit hic vrſule rumor occidentis littora/ ⁊ ī mediterraneis vrbibus chriſtiane glorie triumphus auditus eſt. Confluebant nō modo virgines feminęqꝫ/ſed ⁊ principes proceresſ quoqꝫ ⁊ primates p turmas ad hoc tam grande ſpectaculum/ ⁊ omnes admiratione gaudioqꝫ replebātur Omnes quippe virgines tam gentiles qꝫ chriſtiane huiꝰ ſancte ſocietatis plurimum ſe letare dicebantur. Omneſqꝫ eiuſdem virginis/matris vterum benedicebant. Atqꝫ ita ipſam/hominis ſponſam/quam tantum vna prouintia Britanica nouerat:virginem chriſti factam totus mundus agnouit. Inde volens ſanctas ⁊ ſimpliciſſimas comites virgines chro lucbri facere. Ipſaſqꝫ inſtituere/decernens/plurima eiſdem tradidit documenta ſeruanda primumqꝫ eis ſtudium eſſet:cognoſcere deum/ ⁊ dominum Jeſum chriſtum eius vnicum filiū/ atqꝫ eius ſcire voluntatem: ⁊ quid ei placeat:quid ve diſpliceat:diligenter animaduertere:vt ſecundum apoſtolum/paulum rationabilē deo reddant obſequium:totumqꝫ vite earum curſum/ex ipſius poſſit ordinari ſententia. Impoſſibile inquiens deo chriſtianorum/queqꝫ placere:cui quid placeat ignorat. Fieri qꝫ poteſt:vt etiam obſequendi voto offendat:qui quō obſequēdi debeat: ante non didicit. Et vt maius eſt:voluntatem domini facere qꝫ noſſe. Ita prius ē noſſe qꝫ facere. Illud enim merito precedit/hoc ordine:vnde beatus paulus dicit. Qui ignorat/ignorabiť. Scitote iqꝫ cariſſ ie ſorores/iſcripturis diuis:p qs ſolaſ qlibꝫ ſaluādus plenā pōt dei itelligere volūtatē/quedā ꝓhiberi quedā

Nota.

Nota.

preci/cōcedi aliquā/nōnulla ſuaderi. Prohibētur igitur chriſtiāis mala/pre-
cipiūt bona/cōcedūtur media perfecta ſuadētur. In duobus illis ſorores cariſ
ſime que prioꝝ loco ſūt a me exarata: peccatū omne cōcludit. In vtroqꝫ eiꝫ di
ui cōtinetur iperiuꝫ/⁊ nō ſoluꝫ precipere/ſꝫ ⁊ prohibere ipm: iubētis eſt. Ge-
neraliter nāqꝫ chriſtianoꝝ lex/mādatur oibus iuſtitia: quam ſaluator i Euāge
Nota. lio breuiter qdē/ſed pleniſſime cōprehēdēs/ait. Quecūqꝫ vultis vt faciāt vobis
hoies bona: hec ⁊ vos facite illis. Hoc eſt vt nihil mali iferramus alijs ⁊ pre-
ſtemus oīe qd bonum eſt. Quia volumꝰ/ hoc ab alijs i nos vtrumqꝫ ſeruari.
Hec itaqꝫ ſētētia equo iure precepti: vniuerſos oīno tenet chriſtiāos: nec vlli/
etiam oīno/trāſgredi licet: quod oībus imperatum eſt. Apertuſqꝫ cōtemptus
dei eſt: vel facere prohibita/vel iuſſa nō facere. His ⁊ alijs ſancte. Urſule virgi
nis documētis/vniuerſe virgines permote: ⁊ docte/ i chriſtuꝫ credidere/⁊ bap
tiſmi ſacramētum omnes percepere. Quibus baptizatis/⁊ i Nauibus aſcenſis
ſub vnius dei ſpacio/vēto proſpero flante/ ad quēdam galliarum portum/qui
Tyella nūcupatur atqꝫ inde tādem Colloniam per Rheni fluminis alueum/de
uenere. Ubi ſancte virgini Urſule Angelus domini apparēs/predixit eas inte
gro numero omnino iſtuc reuerſuras/coronaſqꝫ martyrij ab hunis perceptu-
ras. Inde igitur ad Angeli admonitionem digreſſe/romam verſus adnauigā-
tes Baſillienſem nobilem germanorum vrbem applicuere: ibidemqꝫ Trire-
mibus relictis/Romam pedeſtres omnes cōceſſerunt. Earum enim i vrbe ro-
ma introitus quadam admirabili religione triumphalis ⁊ inauditus pene ex
titit/atqꝫ omnibus fuit miraculo. Tantus etenim circha hanc Reginaꝫ eiuſqꝫ
Comites fuit ordo/diſpoſitioqꝫ pulcherrima ac religioſa incedēdi/vt omnium
intuitus ad ſe conuerterint. Nemo earum virginum/niſi uel amictu decoro/re-
ſolutiſqꝫ per ſcapulas crynibus/induta erat. Non publicus vicus vllus/non
forum/nō porticus/nō feneſtre deſuper capere poterant proſpectantes. Ab ſpe
ctaculi deuotione/plurimi nedum ſecularium/ſed ⁊ ſanctiſſimorum Epiſcopo
rum/⁊ Cardinalium/quaſi attoniti abierunt. Cyriacus autem maximus tuꝫ ro
mane eccleſie pontifex natione ⁊ ipſe Britanicus/ in aduentu ſanctiſſime virgi
nis Urſule inumerabiliumqꝫ ſociarum eius virginum plurimuꝫ/gauiſus eſt/
ꝙ inter eas/nōnulle intereſſent ipſius cōſanguinee. Unde ⁊ ipſas honoris gra
tia/cum vniuerſo romano clero reuerenter excepit/ nutriuit/⁊ per biennij tem-
pus omni cum diligētia ⁊ cuſtodia ſuſtentauit: ac pauit: atqꝫ de omni chriſtia
ne veritatis documento/illas accurate ⁊ diligenter iſtruere fecit: ⁊ que iter ipas
minime baptizate fuiſſent/baptizauit. Quadam autem nocte pontifex in viſio-
ne diuinitus premonetur eum/cum ipſis ſacris virginibus martyrij palmam
fore precepturum. Captato igitur tempore (anno videlicet ſecundo ab aduentu
ſanctarum virginum) pontifice Cyriaco ſynodo congregata/que ſibi/a domio
reuelata fuerant/reſeruauit. Coramqꝫ omnibus/⁊ dignitati ⁊ offitio ceſſit. Sꝫ
quum omnes collegij patres in eum mirabundi reclamarent: dicerentqꝫ tur-
piſſime delyrare/ꝙ pontificiam generalis eccleſie gloriamqꝫ renueret/ vt poſt
quaſdam fatuas mulierculas ſubſequeretur: ille nullatenus eoruꝫ reclamatio
nibus acquieſcere voluit: ſed Antherū pontificē ſibi ſuffectū/⁊ papā declaratū
eas virgīes (⁊ ipſe virgo) vſqꝫ ad martirij coronā ſubſecutꝰ eſt. Ueꝝ quꝗ ꝯtra pa
trū volūtatē dignitati ⁊ pōtificatui ceſſit/in pontificū cathalogo poſitus minie

enim dñi/virtus ſalutis eſt:q2 deus dilectio eſt:⁊ qui manet i dilectiõe in deo manet. Adſunt ei3 vt videtis humane mortis tribulatiões i earu3 aũt ſorte vo cauit nos deus perhẽnni leticia/vt i hereditate celeſti/⁊ in bonore regali/cõſti tuat nos ſemp. Igitur nobis nũc tollerãde ſũt paſſiões ⁊ tormẽta/q2 mor no bis a deo ipo recũpenſabunt. Itaqꝫ eſtote parati q2 iã ad coronã vocamur/⁊ du3 xp̄m conati ſumus imitari/⁊ eius veſtigijs affigemur/depoſitiſ oneribus/ ⁊ ĩpedimẽtis/atqꝫ compedib⁹:quibus ſeculi hui⁹ amatores attinẽtur/ ſedẽtes in tenebris/⁊ i vmbra mortis/nos iã liberati/expediti comittemur dñm maie ſtatis crucifixu3. Cuius ymaginẽ nõ poteſt portare/ niſi qui i hoc ſeculo nudũ ⁊ mortuu3 ſe reddit. His ⁊ ſimilib⁹ exhortatiõib⁹ oẽs corroborati ſigno crucis premuniti/data vnuſquiſqꝫ ſuo proximo pace:proxis verſus Coloniam porecti Barbari/veluti/canes ⁊ lupi i oues irruẽtes:vniuerſam multitudinẽ ſagittis i- teremerunt. Cu3 autẽ ad beatiſſimã ſpecioſiſſimãqꝫ vrſulã (ceteris trucidatis) perueniſſent:vidẽs princeps nimiã/atqꝫ eximiã eius elegãtie pulchritudinem/ vehemẽter obſtupuit. Cõſolanſqꝫ eam ſuper necẽ virginum ⁊ exercituſ ſui:pro miſit/ꝙ eam in coniugẽ ſibi copularet. Sed cũ illa ipſũ penitus reſpueret: ipẽ cõtẽptui ſe hri aiaduertẽs: eueſtigio Arcu arepto/ ſagitta eam traſſigiens eo mortis genere/ martyrium conſumauit. Atqꝫ ita ſancta virago vrſula cu3 ſua prope modu3 infinita ſocietate: tam conducibilẽ pr̃ie ſue Britanie: Germãiſ- qꝫ(vt ita dixerim)cũctis/vitam egit:vt etiã poſt morte3/nõ paru3 illiſ/maximeqꝫ Agrippine ciuitati vtilis ieterna habitatiõe cũ ſuis permãſura ſit. Uirtutis ãt ſue monumẽta/per totum terraꝝ orbem adepta: regale ea in vrbe Sepulchru3 cõſecuta eſt vbi frequẽtiſſima quottidie fiunt miracula. Earum itaqꝫ annua ce lebritas/vndecimo challẽdas nouembris dicata celebratur/a fidelibus popu- lis. De huius autẽ ſancte virginis ſociarũqꝫ predictaꝝ paſſionis tẽporibus/ꝗ dam fuit apud illuſtres hiſtoriaꝝ ſcriptores ambiguitas. Cum ſint qui dicant illam paſſam fuiſſe tẽporib⁹ Alexandri romanoꝝ principis/ qui deſijt regnare in anno ſalutis noſtre/ſexto ⁊ trigeſimo ſupra ducẽteſimu3. S3 ratio nõ patit/ vt tali tempore paſſa fuerit beata vrſula/quũ tunc Scycilia regni titulu3 nõ hr̃et/neqꝫ bizantiu3:ſ3 verius eam paſſam tẽpore ſupra premiſſo.

De Amalaſuntha optima Gothorum regina. cap. cxxxvi.

Amalaſuntha vidua Oſtro gotoru3 regina. Theodo dorici heretici regis filia/ femina quidem corporeo decore/eruditione/morib⁹/ magnificen tia/ liberalitate/ honeſtate ⁊ laudabili pudicitia decora: poſt chriſtianu3 na talẽm/anno vigeſimo ſecũdo ſupra qn genteſimũ/ſue gẽtis regno ſuſcepto/in clita ſplẽdidaqꝫ plurimum fuit. Hec quippe Theodorico eius pater defun cto/cũ Athalarico filio ſuo/paruulo re gnum ſuſcipiẽs/regnauit apud rauenã vetuſtiſſimã Italie vrbe3/annis octo. Mulier ſiquide3 prudẽtiſſima:bonaꝝqꝫ

De Amalaſuntha Regina

virtutum/ac liberalium artiuꝫ ſtudijs ornatiſſima. Que vt erat muliere catho
lica/paterno regno ſuſcepto: cōfeſtim multa patris malefacta tēperauit. Ac in
ter cetera ⁊ Symachi/⁊ Boetij filijs patrimoniū ablatuꝫ reſtituit: idq; ⁊ alijſ/
cōplurimis/ſuis bonis priuatis/clemēter reddidit. ipſuꝫ preterea Athallaricū
filium ſuum (renitētibus gothis) diſciplinis omnibus/ac grecis latiniſq; litte/
ris īſtituere/⁊ erudiri curauit. Qui quidem Athallaricus quāuis ob paternaꝫ
hereditatem/arriana labe eſſet īfectus: tamē Bonifacium ⁊ Joānem pōtificem
eius nomis ſecūdum/ambo videlicet pontifices romanos: magnis fauoribus
⁊ honoribus proſequi nō deſtitit multaq; alia ob catholicam fidem laude di
gna/peregit facinora. Cumq; annis octo cū matre regnaſſet/in florida etate/mor
tem obijt: quo mortuo/ipſa genitrix Amalaſuntha regina/quendam ſuum cō/
ſobrinum Theodatum nomine regni conſortē ſuſcepit. Qui Theodatus la
tinis ac grecis litteris īter cetera admoduꝫ cuꝫ erudit⁹ eſſet/phyloſophie quo
q; quāmaxime operaꝫ dabat. ⁊ īter ceteros/platonē phyloſophuꝫ vt plurimuꝫ
ſequebat. Qui orāte ipſa regina Amalaſuntha/multa preclara geſſit facinora.
Quāmaximeq; Burgondiones lyguriā ⁊ emiliam turpiter ⁊ īfenſe nimiuꝫ va
ſtantes/ſimiliter ⁊ Alemanos/qui Venetiā noſtram prouinciam vaſtauerant
ac ſpoliauerant. cum magna ipſorum cede/ex italia pepulit ac romanam pro/
uinciam deperditam/recuperauit. Atq; pacem cum Juſtiniano imperatore frā
corumq; rege obtinuit. Sed poſtea cum populationibus ⁊ rapinis (reſiſtente
ac reclamāte plurimum Amalaſuntha) indulgeret: illam cepit ⁊ maxima īgra/
titudine vſus in inſulam vulſini lacus perpetuo relegauit. vbi ⁊ tandem eam
a quibuſdam malignis occidi permiſit. atq; eiuſdem filiam vxorem regniq; ſo
ciam accepit/⁊ fecit. Fuerat igitur Amalaſuntha virago clariſſima/memorabi/
liſq; femīa/grecis latiniſq; litteris egregie erudita/adeo vt cū quibuſuis erudi
tiſſimis viris/de omni ferme diſciplina congredi ⁊ diſceptare nō pertimeſceret.
Cuius quidem mortem Juſtinianus Auguſtus per egre nimium tulit/de eaq;
vindictam omnino ſumere conſtituit. Hec quippe poſteaq; ea in vrbe ſupbas
edes Baſilicaſq; multas intras vrbem cōſtruxiſſet. etiam extra monumentum
in rothondo/vnico/⁊ integro/eoq; vaſtiſſimo lapide cohopertum ingenti īpen
ſa conſtruxit. ſupra cuius ſumitatem Mauſoleum ex precioſiſſimo quideꝫ pro
feritico lapide compoſuit. Jnquo paterna oſſa/omni cuꝫ reuerentia atq; hono/
re regio collocauit. Eſt nempe lapis ille permaximus/quadāq; incredibili ad
miratione dignus. Eius etenim latitudo in qualibet parte/triginta peduꝫ ſpa/
cio protenditur. Jdemq; locus/nunc ſancta Maria rothonda nuncupatur. vbi
⁊ poſtmodum monaſterium monachorum extructum adhuc manet. Perfecit
q; hec ſancta femina opus a genitore ſuo ea in vrbe ceptum. quod ſancti Mar
tini templum in aureo celo nunc vo mutato nomine ſancti Appolinaris i no/
uo appellatur. Super cuius pinaculum/idem pater regine eream. ſtatuam au
ro puriſſimo deauratā varijſq; ornamentis redimitā/vt glorioſum opus oſtē/
daret/erigi iuſſerat quam ⁊ Carolus magnus francorum rex/quum totam fer/
me ſibi ſubiugaſſet italiam/in galliamq; rediret/ſubtraxit/ ſecum in facinoris
monimentum deferri iuſſit. palamq; (vt aiunt) teſtatus/ſimilem ſe nuſq; vidiſ/
ſe: nec artificio/nec ornatu celſiorem.

De ſancta Scolaſtica virgie: capitulum. cxxxvij.

SColaſtica virgo: diui Bene/dicti ex eiſdē parētibꝰ germana: tēporibuſ Juſtini ſenioris Auguſti/ Joāniſqꝫ pape eiꝰ nomīs primi/circa annū ſalutꝭ noſtre quartum ⁊ vigeſimū/ſupra qn/gēteſimuꝫ/ob eximiam eius vite ſanctitateꝫ/⁊ religionē perfectiſſimaꝫ/in tota ferme italiā maximeqꝫ/ apud Aprutiū italie prouītiaꝫ clariſſima effulſit. Hec quippe virgo ſāctiſſima ex vmbria italie regiōe/que nunc Ducatus Spoletinus nūcupatur in Murſia vrbe vetuſtiſſima originē trahēs parētes nobiliſſimos eā habuiſſe cōſtat. quam ego ob inſigneꝫ/maximāqꝫ ſanctimoniaꝫ/⁊ alia eius preclara geſta atqꝫ miracula inter claras femīas ponēdam cēſui. Cuius etſi/neſcius ſim difficilimuꝫ eſſe/virtutibus/⁊ glorie comēdationē pareꝫ iueniri poſſe. Verꝫ tamē pro modulo/mei īgenij/fretus quāmaxime teſtimonio diui Gregorij/aggrediar: quoniā ratiōi minime cōſentaneū foret/eā nec īferioreꝫ laudeꝫ ac claritatē aſſequi debē. propterea ꝙ ad ſummū pfecte ſanctitatis culmē puenerit. Quecūqꝫ aūt hec ſancta virgo/ſua in religiōe geſſerit. quā breuiſſime potero/ſermone percurrā. Nā ⁊ aliqbus ipſius rebus geſtis: moreſ quoqꝫ/⁊ mirificā ſanctimoniā (vt arbitror) ex ipſis ſpectare licebit. Cū igiṫ ſctā Scolaſtica iuuenili adhuc etate florēs/ ad imitationē fratris ſui Benedicti ſancte ꝯuerſatiōis habitū ſuſcepiſſet. haud lōgo poſt tēpus/ꝑ vniuerſā ferme italiā ipſius ſctiſſimū viuēdi ordinē vulgatū eſt. pro quo ingēs tā virginū ꝙꝫ aliaꝝ matronaꝝ numerus/ad eā cōfluxit. Verꝫ ēt/antea in ipſa ſua paterna domo/cū adhuc puella delicata eēt/ quodam diuino ſpū afflata delitias/atqꝫ oēꝫ corporiſ cultū ⁊ voluptatē obhorrere ſe demōſtrauerat. marie qꝫ pulchritudinē/qua plurimū excellebat aduerſabaṫ: atqꝫ puellaꝝ ornatū refugebat. Lautiores epulas/⁊ balneoꝝ vſum/⁊ his ſimilia/qbꝰ tūc erat in ampla domo pīna viuēdi ꝯſuetudinē grauiter accuſare ⁊ iprobare/nō modo cepit. quin ēt illud frequēter ī ore habebat. nequāqꝫ ſe regno celeſti potiri poſſe/ſi nō per illud/priſtinos ſanctoꝝ patrū viuēdi mores in vſum reuocaret. His de cauſis permotꝰ eius germanꝰ ſanctus Benedictꝰ vna cū. ipſa Scolaſtica/optimā regulā/quā ipſi iā ſctiſſime obſeruabāt/ pro oībus tā femīs ꝙꝫ viris cōponere agreſſus eſt. Oēs videlicet ad equalitatē apoſtolico ⁊ antiquo more redigere/atqꝫ ipſaꝫ regularē normā documētis ſanctis replere. Monaci aūt nōnulli/alijqꝫ ꝙꝫ plurimi vtriuſqꝫ ſexus adoleſcētes/ quāprimū ꝓter oīum ſpē ad ipſos ſeorſum acceſſere/ſtudioſeqꝫ ⁊ ardētiſſimo aīo/cū illis/ad virtutē/ ſctimoniāqꝫ ſe ſe accingētes/cū habitu pariter ⁊ viuēdi norma/⁊ optima ꝯſuetudine/ad ſalutē aīaꝝ ſuaꝝ reſpiciētes penetrarūt. Senioꝝ vero patruꝫ religioſoꝝ maior pars/que ī oēm italiā perqꝫ īſulas: ꝙ diutius ī ipa corruptella veluti labe quadā permāſerāt/nō ſecus ac ſerui ī fuga deprehēſi/ad dñꝫ: ſic ad ſanctiſſimū patreꝫ Bñdictuꝫ. eiuſqꝫ germanā Scolaſticā reduci formidabāt. ac propterea ipſuꝫ ſctūm Benedictū pſentis regule ꝯditoreꝫ turpiter icuſabāt. ꝙ

domo. cū ꝓpheta ſepe decātabat dicens. Perambulabā in innocentia cordis
mei: in medio domus mee. Sororib⁹ ꝟo intra cenobij ſepta ꝯſtitutus. illud ꝓ
phete ſepe ꝑdicabat dicēs. Nō fraudauit eos deus bonis: qui ambulabāt i in
nocētia. Id qppe dicebat. vt oēm maliciā/ ꝛ odiuꝫ/atqꝫ iuidiā/que nocendi ma/
xime ꝯſueuere eſſe femia/ab eis prorſus aufferet. Huic iquiens ſorores cariſſi
me/mens veſtra iugiter vigeat ꝛ iuigilet. qꝛ ſi innocenter vixeritis. deū ſpōſuꝫ/
etiā in fragili corpore videre poteritis. Sūmopere aūt/ꝛ verbo ꝛ exēplo edoce
bat ipſas ſctimoniales/oēm ſexus molliciē fugere/atqꝫ pfectiſſime virgitatis ꝓ
poſituꝫ ſeruare. Inſtruebatqꝫ pterea regulareꝫ vitā ſectari/ex mira ſanctoꝝ mo
nachoꝝ ꝯuerſatiōe aſtringens eaꝝ affect⁹ ad aſſiduā diuinoꝝ ꝯtemplationē/ꝑ
cipue ex precioſa deuotiōe ſanctoꝝ ꝯfeſſoruꝫ. Cūcta deniqꝫ huius ſeculi aduer
ſa pferrenda/ꝛ hui⁹ ꝓcelloſi maris tēpeſtates/cū oibus diabolicis verſutijs/ꝛ
infeſtatiōib⁹ demonū/p exēpla ſctōꝝ martyꝝ ēt docebat ꝯculcari. Informabat
inſup eaꝝ mentē/ex ſctōꝝ patriarchaꝝ ꝓphetarūqꝫ obediētia. Ipſa āt/quū euā
geliorꝝ codicem ſemper i manib⁹/velut ſpeculū teneret. ibi tātuꝫ diuine lectiōiſ
ſtudiū figebat. tāqꝫ crebre orōnum ꝛ lachrymaꝝ vices tā firmā ꝛ preſſam de
futuris cogitationē elleuabat. vt oēs reliq tēporis negligētias. facile ipſa vaca
tiōe cōpenſaret. Ac p hoc Scolaſtica virgo/ꝛ angelicis choris/ꝛ ſanctoꝝ ſocie
tatib⁹ iugis ſua videbat̄ itereſſe ꝯuerſatio. Difficilimū qppe mihi foret oīa ſctē
Scolaſtice geſta ꝓſequi: ꝛ nō neceſſaria. Igit̄ tādem eui matura ꝛ etate īgraue
ſcente/qua quidē/ſancta liquido aiaduertere poterat/ſuo corpori ſpūs cito ex/
tenuari ꝛ exinaniri debere. Cū ſingulis annis ſemel tātuꝫ ad btūm germanum
Benedictuꝫ viſēdi ꝛ audiendi gratia/in mōte caſſino accedere aſſueſeret. eūqꝫ
nō procul a monaſterio extra adſe aſſiſſeret. vt ipſaꝫ diuinā voceꝫ audiret/que
iam diu/ꝛ ſibi multis ve chriſtianis ſaluteꝫ pepererat quuꝫ neqꝫ quicpiā ſalu
brius ſe aſſequi poſſe exiſtimaret acceſſit. Nō lōge itaqꝫ extra ianuā monaſte/
rij in poſſeſſioneꝫ vltima vite Scolaſtica ꝛ Benedict⁹ ꝯſtituti. quuꝫ totaꝫ illā
dieꝫ in dei laudib⁹ ſacriſqꝫ colloquijs ꝯſumpſiſſent. incūbentibus iā noctis te
nebris ſimul acceperūt cibū. Cūqꝫ adhuc in menſa ꝯſederent. ꝛ iter ſacra collo
quia ſe hora protraheret. ipſa ſancta virgo/diuuꝫ rogauit germanū/vt illa i no/
cte ipſam nō deſereret. vtqꝫ in mane vſqꝫ ad ſui vltimi ſolatij aliqd de gaudijs
celeſtibus colloquerent̄. Cui ille benigniſſime reſpōdit. Et quid eſt/ꝙ loqueriſ
dulciſſima ſoror? An ignoras quia extra monaſterium minime mihi excubare
licet. Sanctiſſima aūt virgo. verbis germani negātis/auditis. mox iſertis ma/
nuuꝫ digitis/ſuper mēſaꝫ poſuit. caputqꝫ in manib⁹ deuꝫ rogatura declinauit.
Cūqꝫ de mēſa caput/leuaſſꝫ/mox tāte coruſcatiōes/ꝛ tonitrua inſonuere vt illi
co pluuiaꝝ inūdatōes. tāte eruperint. vt neqꝫ venerabilis vir nec eius ſotij qui
cuꝫ eo venerāt extra limen/quo ꝯſiderāt/pedeꝫ quidem mouere potuerūt. Sā
cte quippe femine lachryme tm̄ apud dominuꝫ valuerūt/vt ex aeris ſerenitate/
maximaꝫ pluuiā trahere potuerint. Naꝫ vt diuus ſcribit Gregorius/tāta fuit
oratiōis ꝛ inundatiōis cōuenientia: vt vnuꝫ idemqꝫ momētuꝫ eſſet/ꝛ caput le
uarē/ꝛ pluuiās deſcēdere ſeu deponere. Tūc vir dei ꝛ ꝓpter coruſcatiōes to
nitruaqꝫ. ac igentis pluuie inundationem/ad monaſteriuꝫ ſe minime recipi aiad
uertens/cōtriſtatus aliqnātulum/de ſorore in hec verba ꝯqueſtus eſt dicens.
Parcat tibi deus oipotens: Et quid eſt ſoror. quod feciſti? Cui illa: ecce te hu/

militer expoſtulam/nec me miſſellã ſenez iã in ianuis mortis cõſtitutã audi re voluiſti. Dominuʒ aũt meuʒ pijẽtiſſimuʒ rogaui qui me exaudire nõ eſt de dignatꝰ. Itaqꝫ ſi potes/modo diſcede: ⁊ me miſſaʒ/ad mõaſteriũ redi. Atqꝫ ita benedictꝰ ſctũs qui ad vltimũ ſolatiuʒ ſancte virgis eo i loco remanere recuſa rat. vel iuitꝰ ſubſtitit. Sicqꝫ factuʒ eſt vt noctẽ illã ſctiſſimi/germani puigilẽ p ducentes/per ſacra ſpiritalis vite colloquia/ſe ſe vicaria relatiõe ſatiarent. Qua de re/diuus Benedictꝰ/quoddã miraculum dei oĩpotentis ex ſororis pectore inuenit ſeu vidit qđ mĩme credebat. Nec mirꝫ/ꝙ plus illo femia potuerit. que diui fratrem in eodem loco cupiebat/ẽt eodeʒ tpe potuerit. Qꝛ eni iuxta Joannis apoſtoli vocẽ: Deus charitas eſt. Juſto valde iuditio/illa pluſ potuit. qũia amplius amauit. Cũqꝫ die altero/eadeʒ virgo domum remeaſſet/⁊ ipſe vir dei Bñdicꝰ ad monaſteriuʒ ſuũ letꝰ cũ ſocijs egreſſus fuiſſet. Tertio poſt die/Benedictus i cella cõſiſtẽs/oculis i celum eleuatis vidit ipſius ſororis aiaʒ ẽ corpore egreſſam. i columbe ſpecie celi ſecreta penetrare. Cuius tãte glorie/ſibi cõgratulãs/deo omnipotẽti i hymnis ⁊ laudibus immortales gratias reddidit moxqꝫ eius obitum fratribus denũtiauit. quos etiaʒ protinus cũ proceſſiõe eo trãſmiſit: vt eius ſanctum corpus ad mõaſterium ex more perferrẽt. atqꝫ illud in ſepulchro qđ ſibi idem ſctũs benedictus ꝯfecerat/collocarẽt. Quo facto: cõtigit. vt quoꝝ vna ſemper i dño mẽs fuerat. eorũ quoqꝫ corpora: nec ipſa ſepulcra ſepararẽt. Obijt itaqꝫ beata virgo ſcolaſtica quarto idus februarias. ⁊ cuʒ omni felicitatis preconio/ad eternã trãſmigrauit beatitudinẽ: quo quideʒ die inter ſctãs relata/eius anniuerſaria dies celebrať. Hec quippe de beata virgĩe ſcolaſtica per me ſcripta. fore oĩa/verbuʒ ex verbo i libris Dyalogoꝝ diui Gregorij ſcripta comperi. Diuus vo uenerabiliſqꝫ uir bñdictus. poſt exceſſũ tãte ſororis ⁊ ipſe tãtum modo quadraginta dies ſuperuixit. qui ⁊ ipſe digniſſimo cum honore/celeſtibuſqꝫ triumphis/feliciter ad ſyderea regna trãſcẽdit. Duo igitur ipſi ĩprimis diuino nutu/atqꝫ eterne ꝓuidẽtie dono/ſpũqꝫ ſancto ſuffulti/ſuo exemplo/ſuaqꝫ ſanctimonia/prudẽtia etiam atqꝫ ꝯſilio rẽ monaſticã plurimum viuere: ⁊ perditos mores/ad vetereʒ Antonioꝝ/pamborum. machariorum ceterorũqꝫ ſctõꝝ monachoꝝ religioneʒ/⁊ ſanctimoniaʒ/ac rigoreʒ reuocauere. Quibꝰ certe vniuerſa monachoꝝ profeſſio plurimuʒ debetur. ꝙ ſua pietate ⁊ charitate/atqꝫ diuina quadam ope factum fuerit. vt eos oẽs/qui perinde atqꝫ tãqꝫ ſtulti ⁊ amẽtes/ab antiquis ſctõꝝ iſtitutis defecerãt. ad ſanitatem/ſua cũ gloria/viderint redijſſe. Deo. n. duce ac vexilliferõ nõ modo ad antiquũ ſanctoruʒ monachoꝝ viuẽdi ritũ/cuʒ imortalitatis eoruʒ noĩe recuperarũt: ſed lõge id admodũ amplificarũt ⁊ exornarũt. Qua ꝓpter ſi quis me iterrogaret. quid ex rebꝰ a btã Scolaſtica geſtis maximum eſſe putem/vtruʒ virgitatẽ perpetuaʒ itegram illibatãqꝫ ſeruatã/penitẽtiam ⁊ carnis macerationeʒ maximaʒ/perfectiſſimãqꝫ ac innocẽtiſſimam vitam/vel totaʒ regularis vite diſpoſitionẽ: in multa profecto ambiguitate cõſtituere. Naʒ quocũqꝫ oculos mẽtis inijcio: id mihi/⁊ maximum ⁊ admoduʒ admirabile videtur. Itaqꝫ ſi alique mulieres propter virtutes ⁊ ſanctimoniam imortales fuere: arbitror/⁊ virgiem Scolaſticam ipſam/hoc munere dignam fuiſſe: ꝯiecturis ⁊ argumẽtis vtẽs: ꝙ illis ⁊ cariorem/fortunatioremqꝫ deo ⁊ domio noſtro ieſu chriſto. imaculatã vitaʒ vſqꝫ in finem duxerit. Mea auteʒ hec i loco de beata Scolaſtica virgĩe fuit dicere ⁊

ſcribere:quibus nõ modo ſanctimoniales ⁊ monachos oĩs ad ea appetere ex-
citaremus:que in preſenti hiſtoria ſcripta cõſpiciunt. ſcirẽt autem ſibi nihil cõ
uenire/nihil deficere ab eadem. Curamqꝫ habere/atqꝫ ſuũ ita exercere animum/
vt tali parẽte/ymo talibus ſanctiſſimis parẽtibus/nõ indigni videãtur: quorũ
perfectionez omnes admirari decet. Jpſiqꝫ proſertim/qui ea ſub regula ſunt cõ
ſtituti. Et hec de ſancta viragine Scolaſtica ſatis.

De ſancta Brigida virgine ſcoticha. capi. cxxxviij.

BRigida virgo/eius nomi-
nis prima/ natiõe Jbernia
ſeu Scoticha. tẽporib⁹ Ju
ſtini ſenioris Auguſti/ reli
ciſqꝫ romani põtificis/eius noĩs quar-
ti/ea ĩ regiõe/⁊ penitẽtie accerime/⁊ mo
rum omnium ſplẽdore/ clara ⁊ ĩſignis
plurimũ fuit, quo aũt ãno mortẽ obije
rit/nec duz me legiſſe memini. Eius ta
men natalitius dies/prima die chalen-
dis februarij a fidelibus/venerabiliter
celebratur. Eſt aũt ſcotia huius ſancte
virgis patria/quedaz ſuprema Anglie
ſeu britanie portio. que ĩ Aquilonari parte vertitur:diſcernit etenĩz/ab Angli-
cana ĩſula quibuſdam paruis flumibus monteqꝫ haud magno. Jn ea quippe
hyemali tẽpore adeo dies breues habẽtur. vt ſol vix tris horas/illumiet terrã.
Hec igitur brigida huius regiõis virgo/fuit clariſſime virgitatis ⁊ pietatis exẽ-
plum ĩdelibile/qð poſteritati cũ magno ſuo fulgore reliquit. Fuit aũt Brigida
hec Daboth. nobiliſſimi ea in regiõe viri/ex Crocha vxore/filia quaz quidẽ pue
rulam/a pueritia bonaruz virtutum ſtudijs apprime parẽtes erudire curarũt.
Jpſa autem/vt pote puellula/adeo electa/ab ipſa pueritia/⁊ moribus/⁊ ſobrie-
tate/pietateqꝫ ac pudititia ĩſignita/ excreſcẽs/quottidie in melius proficiebat.
Sed eius virtutes atqꝫ preclara facinora que ab ipſa ſua pueritia vſqꝫ in diez
defunctionis ſue geſſit emo plene ennumerare ſufficit. Ueruz pauca de inume
rabilibus hoc in loco(ex more ſuſcepto)demonſtrabimus. Erat ĩprimis brigi-
da virgo venuſta facie/decoroqꝫ aſpectu atqꝫ omnium oculis admodum gra-
tioſa. ⁊ admirabili hũanitate preclara:ꝓpter qꝫ nõ apud ſuos tm̃/ ſed ⁊ apud
prouinciales fere vniuerſos/inter ceteras coeuas puellas/multo in honore ha-
bebatur que cuz greguz parẽtum curaz ageret(eo quippe tũc miniſteriuz hoc/
ſolum mulieribus erat regiõis)que aliquando dum a genitrice/ex more mitte-
retur ad butyruz ex lacte Armẽtorum cõgregãdum/prout ⁊ alie puelle a parẽ-
tibus mittebantur. illaqꝫ(vt erat aĩo pijẽtiſſimo)totuz qð coagulauerat chriſti
pauperibus erogaſſet. nihilominus tẽpore a matre exquiſito/plus ceteris ado
leſcentulis puellis in butyri quãtitate reportauit. Dũ ꝟo iam matura viro pa
rẽtes matrimonio copulare decreuiſſent. ipſa renuẽs/ſe ꝑpetuã delegiſſe pudi-
citiã ⁊ virginitatẽ dixit. Poſtq̃ꝫ aũt virgitatem perpetuaz ĩ manibus põtificis
profeſſa fuiſſet. lignũ eltaris ex more virginum profitẽtium tetigit. qð mox in
teſtimoniũ ſue viuifice virgitatis reuiuixit. qua in viriditate nũc vſqꝫ ꝑſeuerare

iudicis īpauida ꝯceſſit multiſ ꝙ hinc īde dictis eo ventū eſt. vt aut fibula red
deret: aut iuuēcula ꝑtij loco ardētiſſimo ⁊ nephario hoī in mācipiū daret. At
illa mox e ſinu fibula ꝓlata/multis atteſtātibꝰ illā eandē eē. Judex pudiciſſi
mā iuuēculā/de īpuro hoīe liberā/dimiſit. Jlle ṽo viſo miraculo/ſuū ſcelus ꝯfi
tēs/illico diue virgini brigide/colla hūiliter ſubdidit. ⁊ deinceps optime vixit.
¶ Tribꝰ deīde leproſis elemoſinā a btā virgie expoſtulātibus. illa mox vas
quoddā argenteū ꝯdonauit. Qd̄ ne illis diuidētibꝰ/cā diſcordie ⁊ ꝯtētiōis effi
ceret cuidā ex ſuiſ comiſit/vt illud equis portiōibus diuidēt. Jlle ꝙ cū ſe excu
ſaret. dicēs. neſcire oīno quo illud mō eq̄liter diuidē poſſet. ipſa apphēſo eo
mox lapidi illidēs/adeo eq̄libus portiōibus ꝯfregit/vt nulla pars maior. mior
ve vno obolo videret. Scdm̄ Job ſctiſſimi patriarche exēplū ⁊ documētū btiſ
ſima ac pijentiſſima ṽgo/nūꝙ hoſpites ⁊ inopes a ſe vacuos paſſa eſt recedē.
Parabat idcirco quottidie domi btē virgis/mēſa abundās. ⁊ q̄ vl' multos ho
mines affatim paſcere poſſet. Eo ꝙ ꝯtribules ſui nō ſolū licebat accedere. ſʒ ⁊
qcunꝙ vellēt/libere ꝯuenienteſ/refectionē ſibi vendicabāt. Comitrabant ꝑterea
Brigidā ſctām/viraginē ꝙ īſignē/familiares q̄dā matrone virgīes eiꝙ ꝯſuete.
His boneſta ⁊ religioſa veſte amictis īperatū erat. vt ſi qua paupcula ⁊ inops
eidē obuiā facta fuiſſet/veſtem (ſi opus eſſet) ſtatī ꝑmutarent. Viſum fuit hec
pietatis inaudite genus/plurimū diuinitatis in ſe habere. Jdē ⁊ quādoꝙ nu
mos ſecum defferrent: vt ſi quos in vijs aut in tēplis miſeros ⁊ egentes cōſpi
ceret/quāproxime accedentes pecuniam ſibi clam/in manibus deponerēt. Jn
ſuper ⁊ intra priuatos lares perinde ac īpublicum quoddā vrbis diuerſoriū/
ſeu xenodotium peregrinos pauperes excipiens. Frugibꝰ etiā agrorū ſuorū/⁊
primis ⁊ eximijs quibuſꝙ pulchritudine. vel peregrinis quoꝙ publicis ⁊ lar
gitionibus penitꝰ abſtinētem: ſctiſſime pijentiſſime ꝙ ac integre in xpianā reli
gionem obijſſe. Jncedebat etenī btā ṽgo Brigida iugiter fuſca ⁊ hūili tunica
pullata/nec oculos quorūcūꝙ parētū erubeſcebat. vt deridētes/ſe ipſā deride
ret. ſciens eē ꝯfuſionē/q̄ duceret ad vitā/⁊ q̄ ad mortē. Neꝙ. n. ad imitationē
pauli volebat hoībus/ſed chriſto ſup oīa placere. Nouerat etenī/dn̄m hoc do
cumentū ſuis ꝓphetis dediſſe: quū diceret poſui faciē vr̄am/q̄ſi vrbē eneā: la
pidem ꝙ adamantinum/ac ferream columnam/ne videlicet iniurias populi ti
meretis. ſed impudentiam ſubſanātium frontis veſtre rigore contereretis. Jn
genia quippe liberaliter educata (vt etiam diuus tradit Hieronymus) verecun
dia facilius/quam metus ſuperat. ⁊ quos tormenta non vincūt/interdum vin
ceret pudor. Suā enim ſubſtantiā/non ſuperbis/nō locupletibus/ſed egenis
iugiter erogare volebat. Neꝙ ſibi ſufficē exiſtimabat/opes erogare/ aut cōtēne
re/niſi vt xp̄m pro ſua virili/per oīa ſequeretur. peccata videlicet dimittendo/⁊
virtutibus inherēdo. Mundana itaꝙ omnia contemnendo: dicebat. pars mea
dn̄s eſt. Aiunt. n. eam/tāte fuiſſe perfectionis ⁊ ſanctitatis/vt cū Jacob ſancto
patriarcha/comeruerit videre ſchalam de terra vſꝙ ad celū/⁊ per eā aſcēdētes
angelos ⁊ deſcēdentes: ⁊ deſup īnitentē dn̄ū: vt laſſis manū porrigeret. vt ipa
aſcendēs ab laborem/ſuo ꝓuocaret aſpectu. Ad materie igit dignitatem: ⁊ ad
meritum tante viraginis brigide parum eſt omne/qd̄ a nobis dictum eſt. Vbi
autē/aut quo anno/vel quo genere mortis. hec ſctā virago ſue pegrinatōis vite
curſum ꝯſumauerit. incognitū mihi eſt. Vex ⁊ poſt eius dormitionē diuia vir

tus nō defuit q̄ñ eius ſctitatis meritū etiā ex quo ꝯſecuta fuerat eterne glorie premiū oib⁹ aperte declarauerit. In ſcotia eiꝫ eidē plurie dom⁹ digniſſime a fidelib⁹ populis edificate: ⁊ ipſis ēt locis ⁊ tēplis bñficia ſctē ꝟginis orōnib⁹ exuberant. Anniuerſaria eiꝫ ei⁹ ſolēnitatꝫ dies primo chalēdis Februarij a cūctꝭ celebrat.

¶ De ſancta brigida Suetia matrona optīa. cap. cxxxix.

BRigita ſeu brigida ei⁹ nominis ſecūda natiōe Germana matrōa equidē optima ſctiſſimaqꝫ Suetie ꝓuintie dudū pñceps ⁊ dña religioſiſſima ac vates optīa: ⁊ ipa āno a Natali xp̄iano ſecūdo ⁊ ſeptuageſimo ſupra milleſimuꝫ ⁊ trecēteſimū poſt longas diuturnaſqꝫ pegrinatiōes: ⁊ inumerabilia ſctitatis facinora. Rome decimo challēdas Auguſtas. (Eccleſiaſticiſ deuotiſſime ſuſceptis ſacramētis) i manibus ſeruoꝝ dī ſuūꝫ optimū deo reddidit ſpm̄. Hec quippe īter egregias claraſqꝫ feminas i Germania Italiaqꝫ ac ſyria notiſſima fuit: cū ex vetuſtiſſimis regib⁹ xp̄ianiſſimiſqꝫ parentib⁹ in Suetia prouintia nata fuiſſet. Ipſa eīm ſuetie ꝓuītia Bauarie ꝓxima ē: q̄ qdeꝫ pluſqꝫ cētuꝫ pagos hēre dicit. Cui⁹ gēs oīuꝫ germāoꝝ bellicoſiſſima ē, atqꝫ plurimū valida queqꝫ ⁊ p mariaꝫ ſibi laudeꝫ ſibi aſcribit: ſi ſuis finib⁹ latiſſime agros vacare: ⁊ finitimis vaſtitates iferre pōt. Ea i prouintia pluria iſignia loca ⁊ ciuitates ꝯſiſtere noſcūtur. vt pote Bauaria: vet⁹ dñꝫ ⁊ alia ꝑmulta. Matreꝫ igit⁹ hui⁹ ſctē viraginis Brigide (aiunt) duꝫ eā in vtero haberet naufragiū paſſaꝫ ſꝫ ob eandē prolē ſaluatā fuiſſe. Nata ꝟo trib⁹ ānis elēguis ⁊ proſus muta remāſit diuino deide miraculo pfectiſſime ſemp loquuta fuit. Poſt morteꝫ aūt genitricis enutrieda iformādaqꝫ matertere tradita fuit. Apud quā i oī virtutū genē vꝫ hūilitate: deuotiōe eximia eruditiōe morū quoqꝫ pene oīuꝫ ꝯpoſitione mirifice excreuit ac i paruo qdē corpuſculo ingētē animū iā demōſtrare cepit. Pater aūt ſuus quū viro maturā ꝯſpexiſſet: cuidā eā generoſo iſigniqꝫ ac prepotēti Comiti floredo iuueni nupſit: apud quē qð vixit: i oī honeſtate ⁊ incredibili abſtinētia atqꝫ humilitate māſuetudīe ⁊ labore ſemper ſubiecta permāſit. Sciens eim preceptuꝫ apoſtoli eſſe vt vnuſquiſqꝫ in qua vocatione vocatus eſt: permanere debere i domino. Et qui ſub iugo eſt ita debere currere: ne in luto comitē derelinquat: totū reddere ſtudebat i ſobole: ſciēs vxorē nō habē poteſtateꝫ corporis ſui eidem marito nō ad voluptateꝫ: ſed ad proleꝫ ꝓcreādam iſeruiebat. Suuꝫ āt corpuſculuꝫ quuꝫ mltiplicatis ieiuiijs ſepiſſie vexaret: hoc i ore ſuo voluebat. Subitio corp⁹ meū ⁊ iſeruitutē redigo: ne alijs ꝑdicās: ipa reproba ueniar. Mirabāt ex tūc ei⁹ ſctimoniā ſacerdotes: ꝟgineſqꝫ ac ſctimoniales deſyderabāt ei⁹ ꝯſortiū. Mortuo deide viro rebuſqꝫ domeſticis ꝯpoſitꝭ mox ſubſtātiā ſuaꝫ ampliſſimā oēꝫ īter filios ⁊ pauperes xp̄i diſtribuit: ⁊ erogauit nihil ſibi reſeruās i terra vt hereditatem icelo iueniret. Familiamqꝫ om-

neꝫ pene manumiſſaꝫ/plurimos vtriuſqꝫ ſexus:vꝫ de ſeruis ⁊ ancilliſ ſuis/i fra
tres ⁊ ſorores ꝑmutauit. Nec diu potuit excelſi generis ſui viſitatiões/⁊ mľtoꝝ
frequẽtiã ſuſtinere:ſꝫ ⁊ habitũ ſimul ⁊ vitã ꝑmutauit: ⁊ ſe viliſſimis idumẽtis
atqꝫ aſpimis iduit:⁊ plurias virgines ſimul ⁊ matrõas ad ſe/⁊ v̾bo ⁊ exẽplo a
gregauit:qb⁹ vnus diuꝫ voluit eſſe habit⁹/⁊ lẽtiamie nõ niſi ad vellãdũ caput/
⁊ ad tergẽdas ſoluꝫ manus/vti nõ licebat:eo eniꝫ modo plures virgines ex di
uerſis germanie locis cõgregauit:eaſqꝫ oẽs i monaſterio aſe edificato vna ſe-
cuꝫ collocauit:⁊ in cibo/⁊ ope/ac orõnib⁹ ſe cõiunxit:inter quas ad quecunqꝫ a
genda prima cõueniẽs/⁊ pudore ⁊ exẽplo ad orõnem ⁊ laboreꝫ eas prouoca
bat/nõ terrore. Eaſqꝫ oẽs/a viris adeo:ſeparauit:vt a ſerpẽtib⁹: ne vllaꝫ lingue
maledicte occaſioneꝫ preberet. Cunqꝫ abiectis calcatiſqꝫ ſeculi delitijs Brigi-
da hec toto ſe renuntiaſſet mũdo/⁊ orõni/ieiunijs/ lectiõiqꝫ vna cũ ceteris quot
tidie vacaret. Et monaſteria/duplicia vꝫ viroꝝ ac feminaruꝫ diuino afflata ſpi
ritu ad imitationẽ diui Baſilij/in Germania nõnulla edificaſſet/ymo potius in
ſtauraſſet ⁊ renouaſſet:in qb⁹ licet edifitia conexa eſſe voluerit/tamẽ habitatio
nes ita ſe iunxit:vt de vna ad aliam niſi maxia vrgente neceſſitate tranſiere qſ
quam poſſet. Ipſoꝝ autã baſilicã cenſuit eſſe cõem. ita vt viri i inferiori parte/
ſorores v̾o ſeorſum i ſuperiori diuina exoluerent. Quoꝝ monaſterioꝝ curam
principalem Abbatiſſe eſſe cẽſuit. Fratribus aũt diuina miniſteria tantũmodo
aſſignauit. Quoꝝ vnus/qui prior aut cõfeſſor appellaret/ aliiſ preeſſe decreuit.
Que quidẽ monaſteria prouentus ad ſuſtẽtationẽ eoꝝ habere voluit. Quoruꝫ
oium victus ⁊ veſtit⁹ad Abbatiſſam mõaſterij ſpectare cenſuit. Sꝫ neqꝫ hui⁹
modi fr̃es aut ſorores mõaſteriuꝫ egredi preſumerẽt/ niſi maxia ⁊ euidẽti ne-
ceſſitate/ac de ipſius Abbatiſſe licẽtia. Eiuſmodi etiã fr̃es ⁊ ſorores cenſuit ꝑ
Ep̃os eſſe cõſecrandos. Hij quoqꝫ religioſi griſeis veſtimẽtis cõiter vti iuben
ter:cum clamide nihilomin⁹ eiuſdeꝫ coloris/cruceqꝫ rubea deſuper induti. Cã
nibuſqꝫ ꝑ tp̃ra vtuntur. Regulam aũt diui Aurelij auguſtini(additis quibuſ-
dam Brigide ſctẽ cõſtitutiõib⁹)profitentur oẽs. Ipſis vero fr̃ibus ⁊ ſororibus
ſctã Brigida aſſignauit numerum. Que quidẽ oĩa ip̃a ſctiſſima brigida ſibi a
deo reuelata fuiſſe dictataqꝫ cõteſtata eſt. Quã quidẽ regulam vrbanus põti-
fex ei⁹ nois quintus:plurimiqꝫ alij Romãi põtifices (ad quos ipſa acceſſerat)
auctoritate apoſtolica ſpetialib⁹ priuilegijs approbatã cõfirmatãqꝫ eſſe volue
re. Huius igitur tãta deuotiõis ⁊ oratiõis/ atqꝫ ingenij meritũ in cõſpectu dei
oipotentis fuit:vt vigili ſtudio/nõ abſqꝫ magno dei munere meruerit tanq̃ꝫ ſã-
ctus Daniel ſi verũ eſt:ab ea dictuꝫ/qđ legitur:futura tãta(de quibuſdã regnis
conſumãdis)tanta claritate deſcribere:vt factuꝫ potius q̃ꝫ vaticiniũ videatur.
Hec autẽ ex precepto diuino cũ Romaꝫ quum religioſiſſimo comitatu deuo-
tiõis cã veniſſet. Vrban⁹ p̃dict⁹ põtifex eidẽ iprimis regulã ceptã ꝯfirmauit.
Deide ip̃e põtifice ꝑcũctãti an auinionẽ accedẽ d̾beẽt: oino d̾ſuaſit/atqꝫ eidẽ ſi
accedẽt/ſuos labores ſuãqꝫ futurã d̾ ꝓrio mortẽ tã plucide p̃dixit:vt nil poſt
factũ/q̃ꝫ ante/noſceret clari⁹. Succeſſoriqꝫ Gregorio vndecio ſcripta dixit/vt
romã oino curiã reducẽt:licet/ñ ãnuerit. Quib⁹ certe mẽitis ⁊ dilectiſſimã d̾o
fuiſſe cẽſendũ ẽ:⁊ p̃ceteris ſui eui mľierib⁹ venerãdaꝫ:atqꝫ oĩ ſctitatis p̃cõio ex
tollẽdã/nõ eiꝫ i cõtagioſo pectore/tantã futuroꝝ lucẽ effulſiſſe potuiſſꝫ. Ei⁹ ãt
ꝓphetie ſcripta apđ pleroſqꝫ/ñ ꝑuo habẽt i pretio. Inđ xp̃i amõe ſuccẽſa/ſctãꝫ

chalendaꝝ Auguſti: quo die migrauit a ſeculo.

¶ De theodolinda longobardorum regina. cap. cxxxx.

Theodolida illuſtris ⁊ magna lõgobardoꝝ Regina/ femina ſane xp̃ianiſſima p̄muꝫ Artharis flauij regis deinde Agilulphi regis eiꝰ ſucceſſoris viroꝝ circha ãnos dñi/ noningẽtos ſupra qngẽteſimũ/ Gregorio magno pontifice ī petri chathedra p̃ſidẽte. Mauritio vero Auguſto romãis imperante/ ⁊ genere cõſanguinitate/ ac p̃maria religione/ necnõ ⁊ alijs īfinitis prope moduꝫ egregijs facinoribus emicuit/ atqꝫ inclituꝫ perpetue claritatis nomẽ ex lõgobardoꝝ oĩuꝫ cõuerſione/ ſibi vẽdicauit. Fuit quippe hec illuſtris regina im

Bauarie deſcriptio.

primis Garimbaldi optimi xp̃ianiſſimiqꝫ Bauaroꝝ regis filia. Bauaria auteꝫ que ⁊ Noricuꝫ ipſius regis tũc regnũ/ eſt Germanie īſignis ⁊ nobilis prouincia: que pro limite/ ab occaſu ſueuos ſeu Ennuꝫ fluuiuꝫ habet. Ab auſtrali plaga/ Boemiã ⁊ Danubiuꝫ: qui Danubius fluuius mediã pene perlabit. Ab ortu Ceciuꝫ mõteꝫ q panoniã ab ipſa Bauaria diſterminat. A meridie v̄o Curuacã mõteꝫ/ ſeu Italie Alpes. Inter Auſtriaꝫ aũt ⁊ bauariã/ Yſara pro termino poſita ẽ. In ea vrbes īſignes plurime nũc adſunt. Quarũ Metropolis: ⁊ primaria/ Salceburga habet. Erat igit Theodolinda hec ex ipſa prouĩtia oriũda: q̃ ſua ī adoleſcẽtia/ tam exquiſiti decoris/ vt īcredibile oĩbꝰ videret: erat ⁊ ingenij prope diuini verſatilisqꝫ. īſuper ⁊ conus ac p hũaniſſima/ ⁊ oĩbꝰ gratiſſima/ quaꝫ paẽ ī florida etate Arthari flauio lõgobardoꝝ Regi conubio iũxit. Eoqꝫ ãno Chilpericus frãcoꝝ rex/ quũ Artharis regis inimiciſſimꝰ foret: īdignatus Garimbaldo/ q filiã eideꝫ matrimonio copulaſſet: ī Bauariã cũ exercitu multo veniẽs/ ipm ex Bauaria expulit/ ⁊ regno paterno priuauit: q fugiẽſ ad Theodolindaꝫ filiam cũ ſuis venit. Queꝫ artharis leto aĩo ſuſcepit: ⁊ ītantuꝫ illũ/ q̃ loco retributiõis vxoris/ honoribus pretulit: vt nil fere ipſe Artharis gener in Italia niſi eo diſponẽte perageret. Per ãnuꝫ auteꝫ/ tantuꝫ Artharis rex poſtq̃ꝫ vxoreꝫ duxit/ ſuperuixit. Ipſa itaqꝫ Theodolinda regina/ eo ī tẽpore apud marituꝫ ⁊ eius pceres/ Militeſqꝫ oẽs/ nõ minorẽ gloriã aut laudẽ/ q̃ꝫ apud p̄reꝫ cõſecuta ẽ. Nã ī oẽs eque ſe comeꝫ/ facilẽ/ ⁊ per hũanã preſtitit: quippe q ⁊ ī pauperes īprimis atqꝫ oppreſſos ⁊ viribꝰ deſtitutos/ ⁊ v̄bo/ ⁊ ope per benigne oẽſ cõfouebat: his erat patrocinio. hos tuebat. Neque queq̃ꝫ a ſe vnq̃ꝫ meſtum dimittebat: donec īploratis auxiliuꝫ/ neceſſitati proſperiſſet. Neqꝫ vnq̃ꝫ tam qbuſuis voluptatibus potuit deliniri: vt ſuorum obliuiſceretur ſubditorum. Mortuo autem/ eius poſt annum marito predicto/ quum Longobardi proceres de futuri Regis electione diu diſcordes eſſent. Tandeꝫ ita conuenerunt: vt quem ex Longobardis principibus Theodolinda hec eoruꝫ gratiſſima regina ī virũ ẽligeret: p rege haberet. Quibꝰ poſt grãs exhibitas: vt cõi bono cõſuluiſſe videret. Agilulphuꝫ Thaurinẽſeꝫ ducẽ/ viꝝ bellicoſiſſimũ/ prudẽtia ⁊

forma preſtãtem/maritū ſibi delegit: ac regem declarauit./Agilulphus igitur
mortis ⁊ electiõe huius viraginis Rex cõſtitut⁹ ⁊ ſalutatus/cognita vxoris ſa
piẽtia/⁊ magnanimitate/mox eidẽ omnẽ pene regni curã cõmendauit: queꝫ vt
plurimuꝫ quo aduxit mario cū ꝯſilio/magnaqꝫ prudẽtia adminiſtrauit i ſum
ma getẽ/paceqꝫ: ac ciuiū/⁊ pene oiuꝫ amore. Et quãdiu ꝓfuit multa edidit iu-
ſtitie exẽpla aduerſus nocẽtes. Et q̄qꝫ lõgobardi oẽs gẽtilitatis ritus obſer-
uarẽt: ipa in tãtis nihilomin⁹ occupatiõib⁹ ⁊ paganoꝝ ritib⁹ obuerſaret: nūqꝫ
res diuinas itermittere voluit nec ieiunia itermiſit/⁊ alia huiuſce bõa: q̄ ad pla
candã diuinã iram/⁊ ad promerẽdã ipſius miſericordiã/ſup conuerſiõe populi
ſui pertinerent. Utebatur magna liberalitate ⁊ frequẽti i oẽs/marieqꝫ in pau-
peres: Ipſe autẽ Agilulphus rex maritus ſuus/mox regno ſuſcepto/pacem po
ſtulatã/cacbano Hunoꝝ regi cõceſſit. Sequẽti deinde ãno/ ſimiliter cū hilpe
rico francoꝝ rege/compoſuit/⁊ eius ſocero Garinbaldo Bauaroꝝ regi pulſo/
regnum reſtituit. Regnoqꝫ pacato/cõtra Romanos belluꝫ ſuſcepit: ⁊ romanã
vrbem per ãnuꝫ acriter obſedit: atqꝫ illi clades nõnullas itulit. Inde in pata
uium vrbẽ (lignis tantū modo cõpactaꝫ) mouẽs/cum diu illam obſediſſet tan-
dem igne imiſſo/illã exuſtam/deſolatã pene dimiſit. id ⁊ i Cremona ⁊ Mantua
vrbib⁹ effecit. Tanta igit̄ erat huius regine comitas/atqꝫ (vt ita loquar ad om
nia naturalis igenij dexteritas/vt facile diuerſis/cõtrarijs etiã hoium moribus
ſuuꝫ viuẽdi/accomodaſſe videret modum. Quã obrem/quuꝫ apud longobar-
dos ſuos/bene promeritam ſe cognouiſſꝫ/ipſos pene omnes/ſuis elegãtiſſimis
efficaciſſimiſqꝫ adhortatiõibus/quaſi cõpulit/antiquos maioꝝ ſuoꝝ gẽtilitatis
ritus relinquere: ⁊ verã xp̄i dn̄i nr̄i fideꝫ ſectari. Iſtã etiã largitiões ⁊ frequẽtes
elemoſine/ac ingẽs erga ſuos milites magnificẽtia (qua oiuꝫ Reginaꝝ preteri-
taꝝ) ſuperabat/ eloquẽtia iſup/⁊ optia xp̄iane religiõis diſciplina affabilitaſqꝫ/
⁊ forma: ac alia per multa/ qb⁹ Thodolindã deus oipotẽs atqꝫ natura mirifi
ce iſtruxerat. eam ſibi grãm/apud Regẽ ⁊ vniuerſuꝫ populuꝫ vẽdicabãt: vt pe
ne oẽs/ad ei⁹ promerẽdaꝫ grãm/grato aio antiquum viuẽdi moduꝫ/aſpernari
viderent̄. At deniqꝫ/Agilulphus rex ipzimis hūaniſſimus/huius optime vxo
ris regine deſiderio pmotus (quuꝫ ⁊ ipſe legiſſet libros dialogoꝝ diui gregorij
eidẽ regine ab ipſo põtifice miſſos) ſtatuit oino/pijẽtiſſimã illius volũtatẽ (que
tanqꝫ preclara arbos ampliſſimos fructus paritura videbat̄) quãtuꝫ i ſe erat)
nõ ſoluꝫ adiuuare/ſꝫ ⁊ ad debituꝫ fineꝫ traducere. Itaqꝫ perficiẽdi q̄ diua regi
na ſuadebat ⁊ predicabat/ſtudio pellect⁹ Rex: ex tẽplo cūctis errorib⁹ Idoloꝝ
oino repulſis/ad chriſtianã religionẽ ⁊ diſciplinã animuꝫ vertẽs ſacruꝫ baptiſ
ma ſuſcepit: atqꝫ oib⁹ poſt habitis nugis: ardẽtiſſimo amore i reb⁹ xp̄ianitatis
illi⁹ familiaritateꝫ iniuit: doctriniſqꝫ itereſſe/neqꝫ ab illi⁹ laterib⁹ (q̄ſi a ſapiẽtiſ-
ſimo cõcionatore) vnqꝫ diſcedere poſſe videbat̄. Letabatur ⁊ ipſa nõ mediocri
ter/i hoc/q cernebat ipſuꝫ regẽ viꝝ ſuuꝫ dilectiſſimuꝫ/nõ gr̄aꝫ cuiuſcūqꝫ mor-
talis hominis/vt alij fortaſſis plurimi cõſectari/ ſꝫ religioneꝫ ⁊ ſanctimoniam
tantū modo querere/atqꝫ precipue i eo laborare: vt ij qui iſtrui/aut vellẽt aut
poſſent: oi corruptella/inſolẽtiaqꝫ ac ipocriſi repulſa/optimis morib⁹ ibuerẽt̄.
Dimiſſa igitur ab Agilulpho rege ceteriſqꝫ ſuis gẽtilitate/pacẽ oimodaꝫ/cū di
uo Gregorio põtifice romão (ſua ablata reſtituta) compoſuit. Hortabat̄ ãt hec
diua regina virū ſuuꝫ omneſqꝫ ſuos iugit̄ dicẽs. Erigite dilectiſſimi mei aios

Lõgobardi oẽs xp̄i fidem recipiunt.

veſtros ad cõruſcãtez luminis ſempiterni grãm vobis miſericorditer collatã.
Abſtinete vos obſecro a carnalibꝰ deſiderijs q̃ militãt aduerſus aiaz:queãd-
modũ diuus xp̃i apoſtolꝰ ſuis:vt legit verbis hortat. Malitia paruuli eſtote:
qꝛ ꝛ dñs glorie ſe hoiuz cõformauit infãtie. Induite vos arma iuſtitie/ꝛ virtu
te paciẽtie:i quibꝰ aias vr̃as acquirere:qm̃ qui cũctoꝝ eſt redẽptor ꝛ redẽptio
ipſe etiam erit oiuz fortitudo:per viã veritatis:ꝛ pacis icedite cõſtãter:nec vos
ipediant terrena oblectamẽta:pro quibꝰ oibus parata ſunt celeſtia. Hec ꝛ ſi-
milia documẽta Theodolinda Regina ſuis oibus ꝛ verbo ꝛ exẽplo docebat.
Sicq̧ hec virago chriſtianiſſima ꝛ religioſiſſima domina plurimorũ bonoꝝ
oibus lõgobardis extitit cauſa. Hec preterea iter cetera ſue pietatis opera/mo
naſterium nobiliſſimuz i honorem ſancti Columbani abbatis apud Bobiũ lũ
bardie vetuſtam vrbem ſuperbiſſimis edifitijs/ſua unpenſa edificauit:ꝛ com-
plurimos fundos ad monachorũ ſuſtẽtationẽ cõtulit:ꝛ aſſignauit Alia quo
q̧ nõnulla monaſteria ꝛ templa/maximeq̧ apud modoetiã agri mediolanen
ſis/celebre ꝛ frequentatiſſimuz oppidum/i honorẽ ſancti Ioãnis baptiſte a fũ-
damentis iſigniſſimum extruxit/ quod quidem ꝛ predijs alijſq̧ diuitijs/ cum
argenteis/tum aureis plurimis vaſis(adhuc extantibꝰ)exhornare curauit. Un
de ex illo/ꝛ deinceps propter mulieris exemplũ lõgobardi noſtri oẽs ſanctiſ
ſimum Ioãnem baptiſtam domini nr̃i precurſorem in aduocatum et protecto
rem ſumpſere precipuũ. Unum autem tãtum modo eam edidiſſe filiũ nomi
ne Adoaldũ regni ſucceſſorem/ex Agilulpho rege marito ſuo cõſtat:cũ quo
paruulo adhuc poſt viri mortẽ regnauit ãnis decẽ. Cui ꝛ ad acquirẽdũ pre
ſidium/vix dum quadriẽnio/ Theodoberti francorum regis filiam deſponſa-
uit vxorem. Que quidẽ prudẽtiſſima mulier/cum/oibus nedum longobardis
ſuis/ſed ꝛ vniuerſis Italicis/alijſq̧ nationibus pacem facere curauit. Erat nihi
lominus ip̃a Theodolinda regina/ꝛ ob virtutem/ꝛ rerum geſtarũ gl̃iam: ad
preclara oia obeunda/animo ſemper parata:vndiq̧ tamen quoaduixit vſq̧ a
deo bellicas res prorſus abſtulit:amouit: ꝛ perdit. Non eniz ſui modo longo
bardi/ſancte huius virginis iuſtitia/ꝛ modeſtia/ad religiõem/ac pacis amorẽ
traducti ſunt:verum etiam/ꝛ pontificis Romãi vrbes/aliaſq̧ nationes vicinas/
quaſi aliqua ide ſe Aura/ſalubriq̧ ſpiritu ferẽte: mutationis ꝛ imitatiõis prin
cipium ſuſcepit:ꝛ i omnes deſiderinz inflexit/ſancte/modeſte/tranquille/paca-
teq̧ viuendi/ꝛ collende religionis chriſtiane/nutriendoꝝq̧ inquiete filiorũ/ꝛ
populoꝝ. Neq̧ enim bellum/neq̧ ſeditio/neq̧ tumultus/Regina theodolida
regnãte in toto lõgobardoꝝ regno fuiſſe iuenitur. At neq̧ aduerſus eã vlle ul'
inimicitie/vel iuidia/ſeu ob regnãdi cupiditatẽ/viroꝝ cõſpiratio. Quo autẽ ge
nere mortis hec diua nr̃a Regina diem obijerit/nulibi me legiſſe memini. Con-
ſtat autẽ omnes ſocios/ꝛ aicos/populoſq̧ multos/publicis ſimul cõcurſibꝰ/ ꝛ
(vt ita dixerĩ)coronis ad iferias cõueniſſe ꝛ nõ vt Regine ſolum exeqijs aſſi-
ſtẽtes:ſꝫ veluti ex cariſſimis aliquẽ ſinguli ſepelliſſent/eã eyulatibꝰ ꝛ fletibus
ſunt ſecuti. Sepulchrũ aũt eius modoetie i templo diui precorſoris aſe edifica
to celebre adhuc extare dicit i quo(vt aiunt) diu ipſius diue Theodolinde ſi-
gnum fuit:idquoq̧ ad maiorũ nr̃oꝝ etatẽ vſq̧ etiã pmanſiſſe fertur. que vid
bat/nõ aio tantũ/verum etiã ore ip̃o ac vultu Heroycam extitiſſe.

¶ De ſancta Aurea pariſienſis abbatiſſa. cap.cxli.

curauit: velut de ipſis apoſtolicis viris/eorum in actibus legitur. Multitudis autem credentiū erat cor vnum/ꝛ aīa vna in dn̄o. Eidem itaq Auree virgini/ cum reliquis ſororibus/a principio vſq in diem defunctionis ſue/ vnus ſemp extitit affectus: vna voluntas/vna fraternitas/vna morum proportio/vna iocū ditas/vna triſtitia: ne videlicet alteri quod placeret/ diſpliceret alteri: atq ſic vnanimis/in domo dei habitans/cunctis ſe religionis propoſitum profeſſam/ conteſtata eſt. Cumq etiam ex euangelio ſciret/veſtimenta duplicia fuiſſe apo ſtolis prohibita/ſolum modo ea que nature ſubueniebant/parce ſemper habe re volebat. A diuo Eligio epiſcopo deinde monaſterio prefecta/nullam vnq aut in potu vel in cibo/aut in veſtimentis precioſitatem preſe tulit: ymo quan to in loco ſuperiore ſe maiorem animaduerteret/tanto ſe in omnibus deiectam oſtentabat. Sed equidem ſemper vt villiſſimum terre ſtercus ac vapor admo dum parens ſe ſe exiſtimabat. Dicebatq chriſtum ſponſum ſuum (cuius gene rationem nemo enarare poteſt) non miniſtrari/ſed miniſtrare veniſſe. Unde ꝛ in vltima cena/diſcipuloꝝ ſuorum pedes abluens/cunctis chriſticolis hoc pre cipuum humilitatis exemplum reliquit. Sic nempe chriſti charitas/ita eius cor in creaturas deificas transformaſſe videre viſa eſt: vt pene eius caro/neſcia eſſet carnis. Suo autem in regimine/nihil omnino velle ſciebat/ niſi quod ſub dite. Sic ordinata erat/ſic rationi conformia ſororibus mandata proferebat/ vt etiam depꝛauate ſuperbeq mentes/aīarentur ad eius obedientie ſemitas. Nō otium/non torpor/non ignauia illam vnq ad dei ſeruitia tepidam/aut frigidā reddere potuit. Quin ymo/ſemper aut diuinis offitijs aut priuatis orationib⁹: ꝛ celeſtibus contemplationibus/aut ſanctis manuum operibus/ceteriſq reli gionis laboribus/fatigatum corpuſculum/potius refocilationem/quam volup tatem requirere volebat. Suam deniq inter gentes conuerſationem omnem/ non modo bonam/ verum optimam quidem ſemper habebat adeo/vt ex odore ſue ſanctitatis/etam malorū corda/non nunq ad ſancta deſideria laceſſiti mo uerentur: his ob res Aurea virgo Abbatiſſa/ſummam gratiam/ eſt ab vniuer ſo pariſienſe populo conſecuta/aſſerentibus cunctis/vix tandē/poſt annos mul tos/hanc ſolam que merito ſantimonialium pariſienſium mater dici poſſet/in uentam eſſe. Quid dicam de iſtius ſanctiſſime matrone gloriam: virtutibus in numeris: triumphis contra inſidias inimicorum teterimorum/reuelationibus miraculis in vita/pariter/ ꝛ in morte/ ac poſt mortem. Quid monaſterij illius amplitudinem? ꝛ operum magnificentia/ꝛ templi ingentis mole? Uerum hec

Uerſus. tantum/alias inter caput extulit almas. Quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſi. Eius igitur vita non dedecus/ſed ſummam potius ymo conſumatiſſi mam vrbi/ꝛ ſtirpi/ac religioni ſue gloriam adieciſſe dicendum eſt. His autē artibus Aurea virgo matrona ſanctiſſima bene de deo/de patria ſua: de religio ne ſua/de ciuibus ſuis: deq omni chriſtiana religione merita cum octauum/ꝛ ſexageſimum etatis ſue abſoluiſſet annum/mortem opetijt: eiuſq etatis cū plu rimum inadminiſtranda religione/ꝛ regularibus obſeruantijs triuiſſet. Cuius ſanctum corpus apud pariſienſes maxima in veneratione ob frequentiam mi raculorum habetur. Cuius autem anniuerſaria feſtiuitas celebratur. duodeci mo challendas nouembris.

¶ De ceſarea perſarum Regina. capitulum.cxlv.

De Ceſarea Regina Et Yrene Imperatrice

C Eſarea illuſtriſſima Per- ſaꝝ regina: Mulier ſane inclita ac plurimū ſapiētiſſima: anno ſalutis noſtre q̄dragēſimo ſupra ſexcētēſimū/ Cōſtātio Auguſto eius nois tertio/ Cōſtantinopoli iꝑante/ Theodoroq; pōtifice rome in cathedra petri ꝑſidēte/ maximuz fidei documētū oībus preſtitit imitanduz. Cuius etſi origis nullaz ſtare memoriā cōpererim/ gratiſſimā tñ ꝯiugez marito ſuo regi fuiſſe cōperio quā vnico/ ⁊ illud iprimis optimo ope valuiſſe dinoſcit: ex quo tāto digniori ⁊ egregiori laude extollēdaz puto/ quāto illud ſue ſpōte/ ſingl'ariq; diuie miſicordie dono/ nō alicui' ꝯcionatoris aut doctoris ipulſu ardentiuſ exſoluerit. Naz zelo fidei xp̄iane ipulſa/ viro iſcio de Perſide cū paucis exiēs/ hūili habitu Cōſtātinopolim multo cū labore ⁊ piculo tādē ꝑuenit. Ubi ⁊ ab ipatore Cōſtātio/ magno aparatu honorificētiſſime excepta eſt. Ibidēque/ aliquādiu ſubſiſtēs/ accuratiſſime de documētis xp̄iane religiōiſ/ ab eruditiſſimis ⁊ ſctiſſimis viris iformata/ ⁊ cathecuminā tādem ac xp̄ianiſſimā cū oib' ſuis euaſit feminā. Quā Auguſta ipatoris vxor/ cū maxia letitia/ de ſacro fōte ſuſcepit. Qd vbi ei' vir pſarū rex itellexit. nō mediocriter indoluit. Miſſiſq; ex tēplo cōſtātinopoliz legatī/ hūiliter ab ipatore expoſtulauit: ſibi ſuā vxorez reddi Quib' Auguſtuſ reſpōdēs/ ait i arbitrio regie fore ſtādi vz ⁊ diſcedēdi. Idcirco ipſi met ſciſcitarēt ab ea. Quib' illa affirmauit. ſe nūq̄ꝫ reuerſurā/ niſi ⁊ ipſe rex xp̄ian' efficeref. At rex re cognita/ ſtatiz cū honorificētiſſima ſuorū perſaꝝ ſocietate vz q̄draginta milium viroꝝ/ Cōſtātinopolim multo apparatu/ pacatoq; agmie/ veniēs ab Auguſto ipo benigniſſie ſuſcept' nō mlto poſt/ vna cū ſuis oib' baptizat' eſt. Quē Auguſtus ex ſacro fonte ſuſcipiēs illū tāq̄ꝫ filiū cariſſimū ſibi delegit. Quib' ex ſnia geſtis. multis ēt mūerib' donat'/ atq; honoribus ⁊ priuilegijs honeſtat'/ vale faciēs Auguſto ⁊ Auguſte/ let' gaudēſq; cū dilectiſſima ac xp̄ianiſſima vxore/ in patriā/ ⁊ regnum ſuuz/ feliciter redijt.

De Yrene imperatrice. capi. cxliiij.

Y Renes. cōſtātinopolitana regia Leonis Auguſti dilectiſſima cōiunx. anno ſalutiſ noſtre/ tertio ⁊ ſeptuageſimo: ſupra ſeptingenteſimum/ Hadriano pōtifice romano eius nominis primo in cathedra Petri preſidente/ ⁊ imperio/ ⁊ pulchritudine/ ac rebus plurimis ſtrenue geſtis/ clariſſima emicuit. Hec quippe origie Athenienſis nobiliſſimis parentibus orta/ etiam inſigni pulchritudine fuit cōſpicua: quas

obres/cuꝫ Cōſtantinus e patria in Tracia ad ſe eam acceſſiri feciſſet.delectatꝰ plurimū ſua in cōparabili pulchritudie/ac moꝛuꝫ cōpoſitiōe/eam leoni ſeu leocozario filio ſuo pꝛimogenito vxoꝛē copulauit.quā obreꝫ/ꝛ ipſo Cōſtantino ſocero ſuo defuncto/eidem ipſa ratiōe mariti Auguſta ſucceſſit/ꝛ filiū noīe Conſtantinū marito peperit. Demū ꝛ marito rebus humanis ſubtracto/cū filio eodeꝫ cōſtātino admoduꝫ paruulo/p decenium īpium ipſa peregregie admīſtrauit. Sed eo iaꝫ grādiuſculo facto aſſerēteqꝫ/ſibi iaꝫ tādeꝫ īpiuꝫ deberi/eā octo annis(vt aliquibꝰ placet)ab admīſtratiōe remouit. Tādem īgentis animi mulier/ꝛ imperādi auida/vidēs ſe in diſcoꝛdiam deueniſſe filij: quodam femineo aſtu iuuenem viribus ſuis plurimuꝫ fidēteꝫ/cepit:ꝛ ab imperio ſubmotum/in cuſtodiaꝫ cōiecit. Solumqꝫ a quo vniuerſus oꝛbis oliꝫ iura ſuſceperat/ſola cōſcendit. ꝛ pꝛeceteris moꝛtalibus clara imperatrix effecta/cuꝫ īgenti gloꝛia q̄nqꝫ annis ſola imperauit. Poꝛro amicoꝛum cōſtantini filij actum eſt.vt armenioꝝ auxilijs/poſt quinquēnij tempus ſe culmine imperij deponeretur Yrenes:ꝛ filius conſtātinus a vinculis abſolutus/patrio reſtitueretur ī throno. Qui in matrem mitioꝛ/q̄ꝫ eam in ſe/exiſtens:plurimūqꝫ in amicoꝛum auxilijs ſeu viribus ſpei habēs)illā/nō carceri reddidit ſeu tradidit.ſed in palatio Eleutherij.quod ipſamet cōſtrui fecerat.cū omni rerum copia ſeruari iuſſit. Eius omnibus amicis exilio relegatis. At tamen cum is īfeliciter aduerſum Burgaros geſſit.cūqꝫ temptaſſet ob id pꝛimates eū ab īpio ſumouere. ꝛ Nicephoꝛuꝫ eiuꝰ patruuꝫ eius loco ſubſtituere.ira exaſperatus/in turpē pꝛorupit ſeuitiā. Impꝛimis eniꝫ Nicephoꝛo ipſi ꝛ xpofoꝛo eiꝰ fratri linguas euulſit.hinc Alexiū Armenie patritiuꝫ lumibus oꝛbauit.ꝛ Mariā ipſiꝰ ꝯiugeꝫ monaſticū habitū aſſumere cōpulit. Theodote cubicularia vxoꝛe ſupinducta:quā q̄dē eueſtigio coꝛonauit. Quibꝰ enoꝛmitatibus/oculta mulier yrenes: q̄ eſto coacta īperij foꝛtunaꝫ depoſuiſſet egregiū tñ ſeruauerat aīum/ſpe reaſſumēdi pꝛincipatꝰ ſumpta/ſi auꝝ optimatibꝰ largiret̄ pfuſe/theſauris reſeratis/quos duꝫ īparet/eo in palatio ī quo ſepoſita habitabat/clā abſcōderat.aīos pꝛincipiuꝫ īpij ſibi vēdicādi/fecit accomodatos. Cūqꝫ eos amplis muneribꝰ inſuā deduxiſſet ſniam:egit/vt q illā/depoſuerāt ēt ꝯſtātinuꝫ filiū caperent.luminibuſqꝫ pꝛiuarēt. ꝛ ſic aīoſa mulier/ ſublatū ſibi/oliꝫ reaſſūpſit īperiuꝫ. Cōſtātinus aūt ob hoc/moꝛbo coꝛreptis īterijt. Tādeꝫ yrenes cum q̄nqꝫ iteruꝫ īpaſſet annis/a Nicephoꝛo ī palatio Eleuterij obſeſſa eſt. Qui cū a Cariſitio patriarcha ꝯſtātinopolitāo īpij Dyadema ſuſcepiſſet: ſuadentibꝰ Leone ꝛ Tryphylo patritijs atqꝫ Sycopeo ſacellario(nup ab yrene ditatis)actū eſt.vt ad yrenem cū humilitate ītraret/blāditijſqꝫ ageret (ea tñ aduerſāte nec aliud p̄ter id palatiū inquo erat)ex īpio poſtulāte/vt obtēta petitoꝛuꝫ pꝛomiſſiōe/aperiret.illi oēs theſauros. Quibus optētis/nepharius hō fide fraudata/illā leſbos in exiliū relegauit.inqua/ꝛ iā ſenex/vitā meſtā terminauit. Alij tñ de fine huiꝰ mulieris aliter ſentire vident̄. Aiūt.n.matre ꝛ filio diſcoꝛdantibꝰ/viciſimqꝫ ſe ſe īperio pꝛiuātibꝰ romanos ab eis diſceuiſſe: ꝛ in carolū magnū/tū francoꝝ regē/īpiuꝫ trāſtuliſſe. Cūqꝫ tēptaſſet/vt in vnū/qd diuidi videbat̄/impiuꝫ redigeret yrenis nuptijs/eiqꝫ ipſa yrenes heſiſſe. Qd cū aduertiſſet Eutitius patritiꝰ:ꝯfeſtim ſublimauit Nicephoꝝ: ꝛ obſidione yrenem ad intrandū monaſterium īpio dimiſſe coegiſſe:atqꝫ in eodē tādeꝫ ſenuiſſe.

De Joanna papiſſa. capl. cxliiij.

agentes/cũ locuꝫ partus medio eius ĩ itinẽ poſitũ abominent/eo omiſſo decli
nãt ad diuerticula vicoſqꝫ ⁊ ſic loco deteſtabili poſtergato reintrãtes iter perfi
ciũt qð ceperũt. Et ad euitãdos ſimiles errores ſtatutũ fuit/ne qs de cetero in
beati petri collocaret ſede/priuſqꝫ pforatã ſedẽ/futuri põtificis genitalia ab vl
timo diacono cardiale attractarent. Eidẽqꝫ mox ſubſtitutꝰ eſt põtifex Bñdictꝰ
eiꝰ nõis tertiꝰ natiõe romanꝰ.

De Griſilde ſalutij marchioniſſa. ca cxlv.

GRiſildis Pedemõtiuꝫ lõ-
bardie regiõis. Salutiana
marchioniſſa/ femina licet
nullius nobilitatiſ genere
inſignita/ſed in cõparabilis obediẽtie/
⁊ fidei ſplẽdore decorata/ quo tpe cla-
ruerit/nõ ſatiſ ꝯſtat. Hãc aũt Ualterij
Salutiaꝝ marchionis illuſtris ꝯiugeꝫ
fuiſſe ꝯſtat. Uolunt igiẽ ipſaꝫ pauperi
mi hoĩſ noĩe Jannicole filiã fuiſſe:que
cum eẽt forma corporis ſatis egregia/
ſed moꝝ pulchritudĩe/atqꝫ aĩ adeo ſpe
cioſa:vt nihil ſupra: magnope placuit
ipſi pdicto marchioni. Jpſaꝫ.n.genitor eius ĩprimis parco victu/⁊ ĩ ſũma ſemp
inopia educauerat. Jta vt nil ꝓrſus mole/nihilqꝫ teneꝝ cogitare aut cõtingere
didicerit:ſꝫ virilis ſeniliſqꝫ aĩus ꝟgineo latebat in pectore:⁊ patris ſeniũ/inex-
timabili refouebat charitate:⁊ pauculas eiꝰ oues depaſcẽdo/colũ interim digi
tis atterebat. Jn hãc virginẽ Ualterus Salutiaꝝ marchio(cuꝫ ſine vxore eẽt)ſe
pe illac trãſiens/oculos nõ iuuenili laſciuia/ſed ſenili grauitate defixerat. ⁊ ip-
ſius virtutẽ eximiã ſupra ſexuꝫ/ſupraqꝫ etatẽ acri penetrauerat ĩtuitu: vñ factũ
eſt:vt illã/⁊ nõ aliã/vxorẽ/oĩno habere diſpoſuerit. Et ad patrẽ cũ multo comi-
tatu accedẽs:illũ ſeorſum parũper:abſtrahẽs/illi ſubmiſſa voce dixerit:an ipm
filia ſibi ĩ vxore data:geneꝝ vellet habẽ. Cui ſenex:nihil ingt/aut velle õbeo: aut
nolle/niſi qð tibi placitũ eſt digniſſime princeps:qm̃/⁊ dñs meꝰ es. Aduocãs
deĩde vna cũ pře valteriꝰ marchio puellã:dixit. Griſildis. Et přĩ tuo placꝫ/⁊ mi
hi/vt vxor mea ſis:credo id ĩpꝫ/⁊ tibi placẽ. Cui Griſildis oĩ cũ tremore ⁊ reue
rẽtia rñdit. Ego mi digniſſime pricepſ ⁊ dñe ingt. tãto honore me oĩno ĩdignã
ꝯfiteor. At ſi tua volũtas/ſicqꝫ mea ſors eſt. vt tuo ſub culmĩe ancillula ꝑueniã
fiat volũtaſ tua. Ego ingt tibi dño nec polliceor:⁊ ſi mori me iuſſeriſ/nihil vnqꝫ
moleſte ferã. Satis eſt/ille ingt. Uocataqꝫ ĩ publicũ puella/vniuerſo aſtãte po
pulo/illã cũ oĩ plauſu/accepit vxorẽ. ac ãnullo ꝓtioſiſſimo ſolẽniter deſpõſauit.
Deductaqꝫ ĩ palatiũ:breui tpe/tãtꝰ illi diuinꝰ fauor affluxit. vt nõ ĩ caſa paſto-
rali:ſꝫ in aula ĩpatoria educata/atqꝫ edocta vidẽ viſa eſt. ⁊ oĩbus ſupra extima-
tionẽ/cariſſima eẽ cepit. Quãobrẽ Ualteriꝰ ipſe marchio/qꝫqꝫ hũili qdeꝫ/ſed ĩſi
gni ac ꝓſpero mr̃imonio honeſtatꝰ:ſũma cũ pace domi extraqꝫ/viuẽ cepit. Pau
loqꝫ poſt grauida facta/filiã pepit pulcherrimã. ꝓ q̃ mox/totã přiaꝫ letã nimiũ
effecit. Quã cũ ablactaſſet. valterꝰ(vt ipſiꝰ ꝯiugis experiret fidẽ)iterfici iuſſit. vmo
potiꝰ finxit. Et cuidã ſatelliti ſuo iuſſit/illã ſecreto mõ bononiã ad ſororẽ defer
re. vꝫ ſuã:q̃ illic comiti cui nupta fuerat. Eãqꝫ noĩe ſuo tradẽt allẽdã. Ex hac tñ

filie amiſiõe/Griſildis nũꝙ̃ mutati aĩ demõſtrauit inditiũ. Poſt q̃tuoꝛ deinde
annos ẽt filiũ maſculũ pepit' foꝛma qdez coꝛpis elegãtiſſimũ: quẽ ẽt ⁊ poſt ali/
quot tp̃s ipſe Ualterꝰ marchio/⁊ ip̃z iterfici velle finxit: quẽ ⁊ ip̃m bononiã eo
dẽ mõ(ſicut ⁊ filiã)miſit. Poſt ꝟo ab oꝛtu filie annũ duodecimũ/valteruſ/vt a-
criꝰ ẽt Griſildẽ expiret. e Roma ſimulatas lr̃as apoſtolicas deferri fecit: qbꝰ vi
debat ſibi a romão põtifice datã ſibi fuiſſe licẽtiã: vt ꝓ ſua/ſuiꝙ populi qete ⁊
pace/aliã ſup inducẽt vxoꝛẽ. Que res/quũ ad notitiã Griſildis pueniſſz. etſi ad
modũ ĩ coꝛde triſtis incõcuſſa tñ aĩo ſtetit. Jllo iteriz tp̃e/valterꝰ bononiã nun
cios miſit. q cognatũ rogarẽt. vt ad ſe filios adducẽ dignaret. Fama extemplo
vbiꝙ diffuſa/virginẽ illã valtero ĩ ꝯiugiũ duci. Dũ aũt hec agerent. Ualterꝰ vt
vxoꝛẽ denuo retẽtaret. vz/vt ad doloꝛis ⁊ pudoꝛis cumulũ/illã in publicũ veni
re fecit. ⁊ vniuerſo aſtãte atꝙ audiẽte populo: dixit. Griſildis mea: ꝑ deũ te ob
ſecro paciẽtiã habe in me. Papa. n. mihi p̃cipit. vt aliã mihi accipiã vxoꝛẽ: q̃ iã
in via eſt. ⁊ ſtati adeſſe dz. Eſto igit foꝛti aĩo/⁊ da locũ ei: ⁊ tuã dotẽ accipiẽſ/in
domũ p̃ris tui reuertẽ. Cui illa igenue rñdẽſ ait. Ego mi illuſtriſſime dñe ⁊ pri
ceps parata ſuz/bono ⁊ equo ⁊ pacato aĩo volũtatez tuã in oĩbus exeq: ⁊ nolle
tue ꝯiugi/volẽs cedo. Ac ſic ſe veſte p̃clara exuẽs/anulũ quo eã ſubarauerat ẽt
ei reſtituit: ⁊ cũ ſola camiſia de oĩbꝰ rebꝰ/in domũculã p̃ris remiſit. Que res gri
ſildis ſapiẽtiſſima mirabili eq̃nimitate atꝙ hũilitate tollerauit. ita vt nulluz in
ea ſignũ triſtioꝛis aĩ videret. Quippe cũ ĩ medijs opibꝰ/inops ſemp modeſtia
ſinglari ⁊ ſpũ vixiſſet/atꝙ hũilima. Cũꝙ eiꝰ filia ex bononia ſalutias oppꝛopin
q̃ſſet: p̃die anq̃ veniret. Ualterꝰ idẽ marchio griſildẽ in veſte hiſpida ac lace
rata ad ſuũ palatiũ venire fecit: ⁊ p̃parãdi cõuiuij eidẽ curã comiſit. Ueniẽs ãt
puella cũ germano/cũ imenſo apparatu arbitrãs griſildis ꝓfecto illã verã foꝛe
vxoꝛẽ: cuz hũaniſſimo ac ſereno vultu itrãti puelle obuiauit. Et bñuenerit dña
mea inqt. atꝙ ita tã ſp̃az q̃ reliquos comites leta facie/miraꝙ ſuauitate ꝟboꝝ/
comiter ſuſcepit. Cũꝙ vidẽt griſildis nouã ſpõſaz pulcherrimã/atꝙ mire indo
lis p̃clarã adeſſe: ad valteꝝ ait. O bſecro mi dñe/atꝙ tuã excellẽtiam moneo/ne
hãc tenellã ſpõſaz/illis acculeis agitare velis: qbꝰ me actenꝰ agitaſti: ne ex tene
ritudie puellari abſte ꝑ moꝛtẽ tollat. Ea qppe ꝟba ⁊ ſil'ia dicẽtis/vultꝰ alachri
tatẽ p̃pendẽs valterꝰ/ipſiꝰ iã tãdez miseratꝰ/ac ferre ⁊ expiri eius patiẽtiã ⁊ mi
rabilẽ tollerãtiã diutius nõ valẽs dixit. Griſildis mea dulciſſima ꝯiũx. nũc nũc
mihi ſatꝫ cognita eſt icredibilis fides tua/nec ſub celo eqdez aliquẽ eſſe puto. q
tãta ꝯiugalis amoꝛis expientia ꝑcipe potuerit. de q̃cunꝙ femia/ ſicut ego de te
cariſſima mea ſpõſa. Hec itaꝙ dicẽs/vniuerſo aſtãte ꝯuiuio/exclamauit dicẽs.
O dulciſſima o fideliſſima ſup oẽs ꝯiũx mea/⁊ ita leto ſtupoꝛ ꝯiugẽ lachrymiſ
ꝑfuſaz. cupidis vlnis amplectit/⁊ oſculat. Et tu ait mea ſola vxoꝛ es/ſemp amã
tiſſima/aliã nec vnq̃ habui/nec habere volo. Jſta ãt quã tu meã exiſtimas ſpõ/
ſaz: filia tua eſt: hicꝙ/q cognatꝰ meus credebat. ⁊ tuꝰ ſil'iter eſt filiꝰ: ⁊ q̃ diuiſiz
ꝑdita videbãt ſimul oĩa recepiſti. Hec illa audiẽs pene p̃gaudio exaĩs effecta/
cũ lachrymis ſuoꝝ pignoꝝ ĩ amplexus ruuit. Raptimꝙ matrone alachres cir
cũfuſe/vilibus eã exuentes veſtibꝰ: ſuis ſolitis exoꝛnarũt veſtimentꝭ. Statimꝙ
plauſus letiſſimꝰ ⁊ fauſta oĩum verba circũſonare ceperunt. Multoꝙ cuz gau
dio ⁊ pijẽtiſſimo fletu/dies ille celeberrimꝰ oĩbus fuit: celebꝛioꝛ quoꝙ q̃/dies
nuptiaꝝ fuerat. Multoſꝙ poſt annos ingenti cũ pace ⁊ qete atꝙ gloꝛia valterꝰ

Inauditꝰ cõiugis erga maritũ amoꝛ.

Marchio ⁊ griſildis coniugales vixere feliciſſimi. Uiderūtqꝫ filios filioꝝ ſuoꝝ vſqꝫ in generationeʒ ⁊ generationē. Huius itaqꝫ ſancte ⁊ īclite mulieris hiſtoriaʒ exemplaritatis plenaʒ: hic etiā ad multaꝝ matronaꝝ ſolatium ⁊ documentuʒ ſcribere dignuʒ duxi: vt ⁊ matrone pſentes atqꝫ future omnes. ad imitādaʒ huiꝰ paupercule griſildis patientiā. que certe imitabilis mihi videt excitarem.

De Mathildi glorioſa comitiſſa lumbardie. capi. cxlvi.

Matildim aūt glorioſā illuſtrēqꝫ/ ac optimā Mantue ⁊ multaꝝ vrbiū comitiſſaʒ tꝑibus Gregorij eiꝰ nois ſeptimi pōtificiſ Romāi. Hērici quoqꝫ ipſiꝰ nois tertij: āno vʒ ſalutꝭ noſtre ſeptimo ⁊ milleſimo/ ob clariſſima reꝝ multarū facinora celebris īgenij fuiſſe feminā/ multis ī codicibꝰ me lectitaſſe ꝯfiteor. Hec quippe Bonifatiū nobiliſſimuʒ/ ac ꝑmagnificuʒ natiōe lucēſeʒ ciueʒ ⁊ beatriceʒ primi Hērici Ceſaris filiā/ habuit parētes. Que cū vnica eoruʒ eſſet ꝓles: poſt ipſos parētes/ in īpio. Luce: Parme: Regij: Mutine: Ferrarie: Mātueqꝫ vrbiū: ac ipſiꝰ ethrurie ptis quā moderni patrimoniū appellāt) ſucceſſit. Quas obres ī tota italia inclita ⁊ celebris habita eſt. Nupſit auteʒ in florida elegātiqꝫ adoleſcētia Gotfredo prepotēti viro/ Ricardi ⁊ Roberto cognomēto guiſcardi illuſtrium Apulie ⁊ Calabrie atqꝫ campanie ducum germano: pro quo etiam glorie plurimum aſſecuta eſt. Imperauit igitur ipſis ſuis in vrbibus vna cum ipſo ſuo viro annis multis/ ex quo tñ nullā vnqꝫ edidit prolē: ſed infinita propemodum geſſit bella/ quum eſſet virago īuictiſſima atqꝫ prudētiſſima. Unñ ⁊ Alexādri ſecūdi/ ac gregorij ſeptimi pōtificuʒ romanoꝝ decreto: Comitiſſa appellari meruit. Nā dū ad decꝰ/ ⁊ ad gl'iā nata videret. oīa quoqꝫ ſupra humanā extimationē ⁊ meditabat ⁊ moliebat ac faciebat. Imprimis quidē/ cuʒ audiſſet Ricarduʒ eius cognatū/ ⁊ eius filiū Guielmum bellatores ſtrenuos/ nonnullas in Apulia de eccleſie dictione terras occupaſſe: eo ex lumbardia cum exercitu acceſſere ⁊ mox eos compulerunt/ capta reſtituere. Quibꝰ ſtrenue geſtis romam cū exercitu reuerſi/ a pōtifice romano valde honorati ſūt. Gregorius auteʒ eiuſdē nominis ſeptimus pōtifex/ haud multo poſt celebrās concilium maximū in laterano/ voluit (pp ipſius maximā ſapientiā) comitiſſam hanc Mathildim intereſſe. Inquo robertum guiſcardum: ⁊ ceteros normanos anathematiʒat eo qꝛ nouiter etiā occupauerant plurimas eccleſie terras de Anchonitana Marchia. Igitur Mathildis comitiſſa/ nō modo predictorū Apulie ⁊ calabrie ducuʒ: ſed ⁊ Henrici tertij ceſaris potentiam/ contra pōtifices romanos ſepius exercentem/ magnaminiter repreſſit/ ⁊ humiliauit: ac que de eccleſiaſtico iure occupauerat/ reſtituere coegit. Inſuper ⁊ Gregorium pontificem ab Henrico ceſare infenſe nimium proſecutū/ in canoſſo ſuo regenſis agri oppido/ honorificētiſſime tutādum excepit. Ad quod tādem Henricus ceſar Anathemate notatus/ propere quū oībus copijs acceſſit. Qui viſa comitiſſe mathildis

bus ꝑcuſa/lecto decũbere ipam neceſſe fuerit. Supueniẽte poſtmodũ ipiꝰ dñi
aparitione/aliquãtuluʒ meliuſcula effecta/quuʒ ad miſſaʒ pedibꝰ accedere oi-
no decreuiſſet i lãgorem recidiuãs expoſt/nunqꝫ cõualuit. Lãgore deniqꝫ in-
graueſcẽte/adeo vt nulla ſalutis ſpes ãplius ſupeſſet. Teſtamẽtũ ſuũ hoc mo
do xpianiſſime ac ſapiẽtiſſime cõfecit. In primis qdem oẽs ſeruos ⁊ Ancillas
(multis elemoſinis donatos)manumiſit. Deinde vaſa queqꝫ Aurea ⁊ argẽtea:
ꝑcioſiſſimaſ quoqꝫ veſtes/diuerſiſ Eccleſijs aſe cõſtructis cõdonauit. Mona-
ſteria ſua maiorẽ i modũ fũdis ⁊ caſtellis ditauit. Romãe iſup Eccleſie reli-
qt:quicqd a piſſa amne ⁊ ſancto Quirico agri ſenẽſis/vſqꝫ ad cepanũ iter ape-
ninuʒ ⁊ Mare ꝑtinet/addita ferraria:que adhuc Romãe eccleſie aliquãtiſp ve
ctigalis ẽ. Hiſqꝫ optime ex ſẽtẽtia geſtis iextremis ꝯſtituta oĩa xpiane religio-
nis ſacramẽta ab Anſelmo ẽpo ĩ pr̃e ſuo deuotiſſie ac reuerẽter. ſuſceptiſ(poſt
qꝫ de do deqꝫ oibꝰ hõibꝰ bene ꝑmerita fuiſſet) ſctãʒ ſuam/ deo reddidit aĩaʒ.
Eiuſqꝫ venerabilis corpꝰ/nullo honoris genere qð ipendi magno ꝑncipi poſ-
ſit.nõ adhibito/chollachrymãtibꝰ cũctis: ab vniuerſis clericis ⁊ monachis ad
ſctm̃ Benedictũ agri Mãtuãi deferẽ: ⁊ mauſoleo marmoreo candidiſſimo/qð
etiã nũc i ſiniſtro Eccleſie illiꝰ cernĩ ſepeliẽ. Sũt q ſcribãt hãc mulierẽ Florẽ
tie mortuã fuiſſe/eo icẽdio:quo ⁊ magna pars vrbis illiꝰ cõſũpta fuit. Eiuſqꝫ
corpus poſtea i Ciſalpinaʒ trãſlatũ ⁊ i eodeʒ ſancti Benedicti mõaſterio man
tuano ſepultuʒ. Varia eteiʒ ac pene icredibilia clara facinora/de huiuſmõi pre
clara viragine matildi ab auctoribꝰ/⁊ ꝟſu ⁊ ſoluta orõne referunẽ: pro qbꝰ me
rito iter ꝑclaras feminas cẽſui eſſe conumerãdã. Eodẽ quoqꝫ loco ſepultũ fuiſ
ſe ſuuʒ ſctiſſimũ pr̃em ſpũaleʒ/ſanctũ Anſelmuʒ lucẽſeʒ ẽpm cõptũ habemus:
⁊ id ex iuſſu ſuo:ob dꝰotiõeʒ tãte mulieriſ. ſʒ poſtmodũ/ide(ne furto ſubripe-
reẽ)i mãtuanã cathedralẽ eccleſiã trãſlatuʒ cũ miraculis cõtinuis celebris ha-
bereẽ. Lucẽſes aũt iã dudũ affirmabãt corpꝰ Matildis ciuis ſue/apud ſe fore
qð minime credẽdũ erat. Guido deniqꝫ gõʒaga ſupioribꝰ ferme ãnis ſcti Benñ
dicti Abbas:dũ monaſteriuʒ illud ſemiruptũ reſtituẽt:iuẽtuʒ corpꝰ honeſtio
re loco(vt par erat)collocauit. Ad cuiꝰ tumulũ Monachi religioſiſſimi Cenobi
um illud tã ãpluʒ tãqꝫ magnificũ icolẽteſ/ſingula ebdomada ꝓceſionaliter ac
cedẽtes:eiꝰ exeqas venerabiliẽ celebrãt i memoriã tã eximioꝝ eiꝰ beñficioꝝ.

De Conſtantia prius ſctimoniali/⁊ poſtmodũ Impatrice. cap.cxlvii.

Conſtantia Guli elmi Sci-
cilie regis vnica filia in an
no ſalutis noſtre milleſi-
mo centeſimo/tertio ⁊ no-
nageſimo/e ſummo orbis cardine/ter-
ris romanorum Imperatrix inclita ef-
fulſit. Verum quoniam iam multis co
mune decus admirationem intuentiũ
minuiſſe videtur: alia claritatis cauſa
noſtro euo apparere volentibus que-
renda eſt:que huic mulieri nõ defuit.
Nã ſi vllo alio nõ detur merito vnico,
ſaltem partu vndiqꝫ conſpicua facta

De Sancta Conſtantia Imperatrice Xpiana

eſt. Fuit igitur vt predictum eſt hec Conſtantia Guilielmi optimi quondam ſiculorum regis filia. Cuius in ortu/cum adeſſet (vt aiunt plurimi) Joachim Calaber Abbas prophetico dotatus ſpiritu Guilielmo: dixit. Natam regni ſui deſolationem futuram. Qua prefactione ſtupefactus Rex atq; perteritus: quum preſtitiſſet vaticinio fidem ſecum cepit anxia meditatione reuoluere: quo pacto poſſet iſtud contingere a femina: nec aliter videns q̃ a coniuge vel a filio. Regno compatiens ſuo ꝛ. vtere iſtud ſi poſſet conſilio ſtatuit. eamq; vt conubij atq; prolis auffereretur ſpes/ virgunculam monaſticis clauſam clauſuris: egit vt deo perpetuam virginitatem voto promitteret: nec aſpernandum ſi profuiſſet conſilium. Sed quid aduerſus deum/iuſte mortalium ſceleſta facinora expiantem/ſtolidi imbecilleſq; conatus exponimus? minime equidem ꝛ vnico fruſtramur impulſu. Hec autem cum ſanctiſſimo patre fere extinctis/nemine ſe preter/legiptime regni herede ſuperſtite iuuentutem omnem peregiſſet: iamq; facta videretur anus: ſumpſiſſetq; poſt obitū Gulielmi Regni dyadema Tācredus regulus: ꝛ poſt/eum Gulielmus eius filius adhuc iuuenculus: eoq; itum eſt/ſeu crebra ſeu minus digna regum innouatione vt factionibus procerum/vndiq; bellis ſcaturientibus/ferro igneq; regnum omne: in exterminium trahi videretur. Quam obrem quibuſdam compatientibus infortunio: menti incidit: qđ poſtmodum ſubſecutum eſt. Conſtanciam ſilicet/ alicui inſigni pricipi in coniugem dari: vt opere ꝛ potētia peſtiferri ſedarentur tumultus. Nec abſq; dolo atq; ingenti labore obtentum eſt. Summo etenim conſentiente pōtifice: vt in eam conſtantia deueniret ſententiā; ſilicet/vt nuberet: quum inmobilis ſtaret in profeſſionis propoſito: ꝛ annoſa etiam videretur etas obſiſtere ſi cū ea etiā renuente/res a deo proceſſiſſent: vt comode nequirent retrahi. Hērico Romanorum imperatori olim Frederici eius nominis primi filio/deſpōſata eſt. Et ſic rugoſa anus ſacris omiſſis clauſtris/ poſitiſq; ſanctimonialium victis/cultu ornata regio/nuptaq;: ꝛ imperatrix deuenit inmedium: ꝛ que deo virginitatem dicauerat perpetuam/thalamum principis intrans/ nuptialemq; conſcendens thorum/eam inuita depoſuit: Ex quo factum eſt: non abſq; audiētium admiratione/vt quinquageſimum ꝛ quintum etatis annum agens: annoſa conciperet. Et cum tarda penes omnes conceptionis huiuſmodi fides eſſet: dolus crederetur a pluribus: ad auferendam ſuſpitionem: prouide actum eſt: vt propinquante partus tempore/edicto Ceſaris/matrone regni Sicilie vocarētur omnes: volentes futuro intereſſe partui. Quibus conuenientibus/etiam ex longinquo/poſitis in pratis extra Ciuitatem Panormij tentorijs: ꝛ ſecundum alios intra vrbem/percipientibus cunctis/Imperatrix pene decrepita/infantē eſt enixa. Fredericum ſcilicet ſecundum/qui poſtea in monſtruoſum euaſit hominem: ꝛ Italie totius ne dum regni Scicilie peſtē: vt non euacuaret Calabri Abbatis vaticinium. Quis ergo non conceptum partumq; Conſtantie iam vetule arbitraretur monſtruoſum: cum preter hunc/nullus ſit nouiſſimis temporibus auditus: nec etiam ab Enee aduentu ad Italos: vnum preter annoſe mulieris compertus Helyſabeth ſilicet coniugis Zacharie: ex quo dei ſingulari opere/Joannes natus eſt: cui inter natos mulierum ſecundus non erat/in poſterum ſurrecturus.

Annoſa mulier concepit et pepit.

¶ De ſancta Clara ſeraphici Franciſci diſcipula. cap. cxlviii.

Clara virgo ſanctiſſima/ ſeraphici Franciſci i chriſto filia atqȝ diſcipula: temporibus Gregorij pontificis Romani eius nominis noni: circa annum ſalutis noſtre vigeſimuȝ ſeptimum ſupra milleſimuȝ ⁊ ducenteſimū in vmbria quā maxime Italie prouincia/ apud Aſiſium vetuſtam vrbem/ ⁊ moribus ⁊ auſteritate vite/ ac mira ſāctitate/ celebris plurimuȝ habita eſt femīa. Hec quippe apud eandē vrbeȝ/ ex honeſtis parentibus edita/ a teneris ānis ſingulari pietate p̄dita fuit: q cibarijs ſibi ſubtractis/ illa pauperibꝰ pijentiſſime erogaret. Grandiuſculaqȝ facta/ audita diui Franciſci incredibili ſanctitatis fama/ e veſtigio ſe ad eum cōtulit informandam. Nec ita multo poſt/ ipſiꝰ beati Franciſci monitis ⁊ exēplis permota ſūpto ſancte cōuerſationis ⁊ religionis habitu/ apud diui Damiani templū (pro cuiꝰ reparatiōe vir dei Franciſcus mādatuȝ acceperat) ſub cōtinentie/ perpetueqȝ paupertatis voto/ vitam actitare cepit: vbi ⁊ mox plurime adoleſcētule ad eiꝰ ſctitatis opinionē permote/ ſeculo abrenūtiātes: xp̄o Ieſu ſeſe dedicabāt: quantuȝ aūt ⁊ humilitatis ⁊ patiētie ⁊ cōtemplationis/ ceterarūqȝ virtutuȝ floruerit: nō facile litteris mandari poſſet. Nam i primis foris exeuntiū ſororū ⁊ famularū/ lutuoſos ipſa pedes/ impigre abluebat intuſqȝ miniſtrantiuȝ laborioſiſſimis obſequijs: ac ſi ipſa ancillula foret empticia/ preceteris/ promptū oibꝰ pro viribus exhibebat famulatū. Paternam quippe ſuaȝ hereditateȝ que ad eā peruenerat/ poſt cōuerſionem: mox diſtrahens pauperibus cupidiſſime erogauit/ nil prorſus de precio ſibi reſeruans. Ita etenim cū paupertate fedus cōtraxerat: vt nihil oīno preter deuȝ habere vellet: vnde ⁊ preter quottidianū ⁊ neceſſariuȝ victuȝ/ a ſororibꝰ/ i poſterū nihil reſeruari ꝑmittebat. Simplici tantūmodo tunica/ viliſſimoqȝ palio corpuſculū ſuuȝ cōtegebat: vt fouere videret potiuſqȝ enutrire ⁊ tenerā carnē ꝯtinuatis affligebat ieiunijs. Maiorē aūt q̄dragesimā pane ſolū ⁊ aqua ieiunās ſolis dn̄icis diebꝰ/ vini modicū deguſtabat/ ſecūda/ q̄rta ⁊ ſexta feria/ ab oi prorſus cibo ſe abſtinēs. Duro preterea cilicio cordulis ꝯfecto/ corpuſculū ſuum ſepiꝰ affligebat/ ⁊ nude humi aut ſarmētis ad capiēdū ſomnuȝ/ ſe ſe ꝓſternebat. Sūma ⁊ icredibilis i deuȝ eiꝰ erat deuotio: q̄ppe/ que idefeſſe pene vigilās/ cū fletu orōnibꝰ iſiſtebat. Ex quo factuȝ ē: vt aliquādo cū dn̄ice cene dies aduenifſet: ⁊ v̄go deuotiſſima/ iter cetera Saluatoris nr̄i captionē/ illuſionēqȝ atqȝ alia ipſiꝰ iproperia/ iteȝ atqȝ iterum/ animo reuolueret: adeo a ſemetipſa ꝑmāſit aliena/ vt irreuerberatis luminibus xp̄o confixa/ ac inſenſibilis prorſus videretur. Cū autem quadraginta cōtinuis annis ⁊ duobus: in maxia vite ſanctimonia vt pote pauptate cōtinentiaqȝ: ac laboribꝰ continuis vixiſſet: octo poſtea ſupra viginti annorum diuturno langore laborauit. Demum ipſa ad mortis ſomnū appropiquāte: dū ꝑ decē ⁊ ſeptē dies nullo prorſus ſuſcepto corporali alimēto

indixit vt corpuſculuʒ ſuuʒ dedicatiſſimuʒ iugijs ⁊ cõtinuis pene vigilijs/ieiu-
nijs/diſciplinis/atq; alijs abſtinẽtijs afficeret ⁊ iter diuerſa ferculoꝝ genera/in
terdum pane ſimplici pro cibo cõtentaretur. Adeo quippe pijentiſſima ⁊ libe
ralis habebatur: vt nulluʒ ferme aliqua media premi pateret: veſtiebat nudos
⁊ pro ſepelliẽdis pauperib⁹: maxima illi cura erat. Quos autem pueros de ſa-
cro fonte leuabat: crebro/cuʒ pecunia ei deficeret/etiã veſtimẽta propria vende
bat/vt eoꝝ inopie ſubueniret. Erat preterea ĩfirmoꝝ ſedula viſitatrix quoꝝ ho-
ſpitia nulla vie difficultas aut lõgitudo deterebat: qn diligẽtius ĩquireret. Ue
rum cuʒ eius vir lathigranus vita functus eſſet/mox religioſuʒ ⁊ honeſtuʒ ha-
bitum induuit: ⁊ vt perpetuam cõtinẽtiã ſeruaret: cõtemptis propter deum fi-
lijs proprijs/paupertatem quãdaʒ amplexari voluit. Quod vbi patri ſuo regi
ĩnotuit: miſit qui eam ad patrias ſedes reduceret. At illa cõſtanti animo ma-
luit/eã in volũtaria paupertate propter chriſtuʒ degere ꝙ̃ cum diuitib⁹ diues
aparere. Ut xᵒ totus eius animus/ĩ deum oĩno trãſiret/eiuſq; deuotio ĩ ipſuʒ
intẽta/nullum rerum tẽporaliuʒ impedimẽtuʒ ſuſtineret: obnixe deum iugiter
deprecabat/vt ſibi ex ſpeciali munere oĩmoduʒ rerum tẽporaliuʒ cõtemptũ in
fundere dignaretur: filiorũq; amorem/e corde ſuo ſubmoueret ꝯtra quoq; oẽs
cõtumelias ſibi irrogatas modeſtiaʒ ⁊ cõſtãtiam largiret. Oratiõe autẽ huiuſ
modi fuſa: mox dñm ſibi dicẽtem audiuit. Exaudita ẽ deprecatio tua. Que an-
cillis ſuis dixit. Dñs meus Jeſus chriſtus exaudire dignatuſ ẽ petitionẽ meã.
Qm̃ iam iã tp̃alia oĩa iſta/vt ſtercora mihi ſunt: deq; filijs meis nec pluris ꝙ̃ d
alienis curo mei quoq; cõtẽptum atq; obbrobria oĩa cõplector. Et vt cũ Ma-
ria optimã partem poſſideret/ſedule orõni ⁊ cõtemplationi vacabat. Jn quo q
dem/vt ſpecialeʒ gratiaʒ ſe habere preſe ferret: celeſtes viſiõeſ perſepe videbat/
⁊ alios ad mundi cõtemptuʒ/deiq; amorem efficaciſſimis ſermonib⁹ inflama-
bat. Cum aũt die quadã ĩ eccleſia cõſtituta/ad dei altare oculos ĩtẽderet. adeo
vt ĩ eo dei ſũmi pñtiam cernere videret: eodem modo per magnũ ſpatium/di-
uina reuelatione cõſolari promeruit. Dein domuʒ reuerſus/cũ pre dbilitate cõ
porea/in ancille gremium ſe aliquãtuluʒ reclinaſſet: oculoſq; ſuos ꝑ feneſtraʒ
ad celos deſiros extuliſſet/mox cunctis vidẽtib⁹ eius vultus tanta hylaritate
perfunditur: vt etiam riſus ei ſubſequeret mirabilis que cum aliquandiu tam
periucunde letificata ſtetiſſet: ſubito in lachrymas conuerſa ẽ maximas. Cũq;
a circunſtãtibuſ rogaret/vt viſionẽ exponere dignaret: Reſpondit: Que ibideʒ
vidi/enarare nõ expedit. Appropinquãte xᵒ tẽpore/quo dñs dilectam ſuaʒ/de
ergaſtulo huius vite ad ſe auocare diſpoſuerit: vt que propter ipſum/ regnum
mũdi/⁊ eius oẽm ornatuʒ cõtempſerat: angeloꝝ ⁊ ſanctoꝝ contraderet regnũ.
Eidem chriſtus dñs nr̃: feſtiuus apparuit dicẽs: veni dilecta mea/veni ĩ prepa
rata tibi eterna habitacula. Quibus dictis ⁊ auditis/ haud mlto poſt ad extrẽ
mã horaʒ ſanctiſſima femia perueniẽs/obdormiuit ĩ dño: quarto decimo chal
lendas decẽbres: quo quideʒ die/inter ſanctas merito relata/eius feſtiuitatis
anniuerſaria celebrant. Ex eius aũt venerabili corpuſculo/mox tantus/odor a-
romaticus exhalauit: vt ĩcredibili ſuauitate reficeret. Extemploq; Auicule mu
le affuere/quas nemo vnq̃ eo in loco viderat: que tã ſuaui modulatiõe cantita
re cepere vt cũctos ĩ admirationẽ adducerẽt. Quib⁹ ex reb⁹ atq; prodigijs cla
re oſtẽditur: quãte ſanctitatiſ fuerit Elyſabeth comitiſſa: cum etiã ex ei⁹ tumulo

ſcaturire oleum compertum ſit. Quibus quidem fulgoribus merito venit inter claras mulieres hic computanda.

¶ De Radegundi francie regina. capi. cl.

Radegundis francie regia ꝛ inſignis ẏgo fuit/ac memoratu digna. natiōe Barbara ex thuringia germanie prouītia Berenthariũ ſeu Berengarium patrem habuit. nobili ſatis honorataqꝫ īter ſuos familia propagatũ. Cuius patriam cum Lotharius frãcoruꝫ rex debellaſſet/ expugnaſſetqꝫ ac in predã militibus expoſuiſſet/hec paruula captiua/in regalem predaꝫ deuenit. Cuius cum elegãtiã atqꝫ oris pulchritudinem rex conſpiceret/non modicuꝫ delectatus eſt. eandem enutriendaꝫ informandamqꝫ in Ueromandenſem tranſmiſit ciuitatem. Nubiliſqꝫ facta/ipſe rex ſibi ipſi virginem in coniugeꝫ aſſumpſit. At rex quum animaduerteret ſue noue ſponſe virginitatis integre propoſituꝫ/ eius precibus permotus. eandem intactam reſeruauit virginem. Timens ſancta deo conſecrata Redagundis virgo/ne ideo aliquando declinaret/cum mũdi/gradu haud parum proficeret. ſuas plurimas regales facultates in elymoſinis pauperum cupidiſſime pene omnes dedicauit. Nam cuꝫ ſibi aliquid de tributis accederet/ex omnibus/que ſibi obueniebant ante decimas dabat/ꝙ̄ reciperet: quodqꝫ ſupererat: monaſterijs diſpenſabat. Et quo perſonaliter ire minime poterat/eo munera per fideles ꝛ ſtrenuos viros deſtinabat: hoc ſe perdere reputans/quod in pauperes non erogaſſet. Cõgregauit ꝛ ipſa queãdmoduꝫ predicta Heliſabeth complurimos inopes ꝛ egenos/quorum capita ſepiſſime propter chriſtum diluebat. atqꝫ eorum morbos ꝛ putredinem pijentiſſime curabat: ꝛ regina/velut humilis ancillula pauperibus ardentiſſime ſeruiebat. Inter regales cibos ꝛ delitias/faba vel lenticula tãtummodo perſepe veſcebatur. vt tres/de ſacris litteris pueros eam exiſtimares. Nocteqꝫ intempeſta quotidie e lectulo conſurgens/ orationi incumbebat/ in quibus etiam lacbrymas vbertim effundebat leuia reputans que ferret ꝛ faceret/ne chriſto ſpõſo ſuo vileſceret. Poſtremo viro ſuo rege chriſtianiſſimo ꝛ optimo aſſentiente/in Nouinione monaſterio a ſancto epiſcopo Medardo/veſte mutata/ꝛ ſacro religionis habitu ſuſcepto/confeſtim/ſacro velamine cõſecrata eſt. Monaſterioqꝫ celeberrimo apud pictauium a rege extructo/ī eodem a predicto ſancto epiſcopo mater ꝛ abbatiſſa prefecta fuit. In quo ꝛ abſtinẽtiã. ꝛ charitate humilitateqꝫ atqꝫ alijs pene incredibilibus virtutibus illuſtrata/etiam multis miraculis in morte ꝛ poſt effulſit clariſſima. quas obres ꝛ eius tranſitus demum extitit glorioſiſſimus. Cuius anniuerſaria quotannis idibus Auguſti a cunctis venerabiliter celebratur.

¶ De beata Clara de Montefalco. ordinis heremitaꝝ. capi. cli.

Lara ite alia italica virgo/ eius nois ſecūda/in oppi- do Mōtiſfalchi/Spoletāe vrbis in vmbria ꝓuincia ſi te. Auguſtinianeq; religiōis heremi- tarū alūna. Bonifatij eius nois octaui pōtificis. ⁊ Alberti Ceſaris euo/ſinceri tate vite/ſicut noie clariſſima ⁊ iſignis plurimū fuit. Huic itaq; ip̄rimis gene roſa iter oppidanos ſuos origo fuit: q̄ ⁊ a puero forma egregia/⁊ honeſtis in genuiſq; moribꝰ eē cepit. queq; cū in ſeculo pueritie etatē peregiſſet ⁊ duode cimū etatis annū attigiſſet: iā rerū humanarū mutabilitate cognita/fallaceſq; huiꝰ ſeculi blādicias/⁊ inania eiꝰ ꝓmiſſa cū aiaduerteret ad ſacrā religionē hane- lare cepit. Cōſentiētibus igit parētibus xp̄ianiſſimis viris/diuinā ſancti Augu ſtini heremitarū religionē/eo in ortꝰ ſui oppido igreſſa/nō modo traditā ſibi re gulā exactiſſime obſeruare curauit/verū ⁊ icredibilē p oē vite ſue tps abſtinen- tiā/ſuiq; ipſius ꝯtemptū adeo cōpleta fuit/vt cūctis ſctimonialibꝰ inauditū ꝓ- pe videret. Inſup ⁊ mox tā mirifice ꝯtemplatiōi/⁊ ꝯſideratōi paſſiōis xp̄i ſe ad dixit: vt aio tātū mō vita fruere videret: corpore aūt quaſi alieno ⁊ ſupuacua crederet. Adeo eteni in tātā cognitionē trinitatis diuie/deuenit. ⁊ ieſu xp̄i paſ ſionē iugiter ꝯtemplabat. vt pace oium dicere auſim/neminē vnq; fuiſſe apoſto lorū. ſeu ſctōrū cuiuſcūq; ꝓdictiōis. q tam certiſſimis ⁊ euidētiſſimis iditijs co- gnouiſſe oſtēderit/ſicut hec vgo ſctiſſima Clara. Intellexit qppe poptime ip̄i- mis: q̄ veneratōe deus pater oipotēs dicat: quo ve ſacramēto dn̄s noſter ieſus xp̄s/vnicus eiꝰ habeat filiꝰ: ⁊ qua pfectiōe/ſanctꝰ eius ſpūs noietur: ⁊ q ſctiſſi- ma trinitas/vnū ſit in ſubſtātia/ſed affectu pſoniſq; diſcreta. Preterea itellexiſ ſe peroptime oſtēdit. q virgis ſctiſſime partus ſit/⁊ qd verbi i carne natiuitas: maximeq; qd ſacramētū totius paſſiōis xp̄i/atq; alie ipſius xp̄i ieſu miſteria. Deniq; itellexit cū eccleſia catholica/q̄ erāt vitāda hereticorū ꝯuenticula. Erat qppe Clara hec diuie doctrine eruditiſſia/atq; q̄dā i extimabili facūdia copio ſa. Surrexit. n. tū peſtilēs error fratrū qui de oppiniōe fraticelli nūcupabātur: qui ⁊ picenū/vmbriāq; ac flamineā in italia ꝓuincias maculauere/iquibꝰ quā maxime turpiſſimā atq; nephādiſſimā malignātiū eccleſiā ꝯgregauerāt. qd cū ſctā virgo Clara didiciſſet/haud parū certe indoluit aiaduertēs/nō eē in dei ec- cleſia vlla ruga/neq; aliq̄ pfidie macula. pp q dei zelo ſuccēſa ⁊ ſcriptis ⁊ voce/ cōtra iprobos inuehēs. clamabat ⁊ dicebat cū pph̄eta. Odiui eccleſiā malignā tiū. ⁊ cū ipijs nō ſedebo. Infractoq; aio/cūctis clamabat ⁊ dicebat. Qui vult ſaluus fieri/nō declinet in ꝯſilio huiuſce vanitatis. nec cū iſtis vtiq; iniqua ge- rētibus nullo mō introire pſumat. Sanctā inquiēs tenete eccleſiā: que deū pa- trem oipotētem/⁊ vnicū eius filiū ieſum xp̄m dn̄m noſtrū: ac ſpūm ſctū cōcor- de/⁊ ꝯſona ſubſtātia/ratōe optim ⁊ profitet. Quibus ex rebus icredibili quadā oium pene reuerētia ⁊ ardētiore attentiōe audiebat: ac quaſi alter dei angelus eſſet in admiratiōe acūctis habita erat. Virtutū qppe ſtudijs ⁊ diuia quadā

cibi/ ⁊ in tota vita ſua ſemper ſe a vino abſtinuit. Cui ⁊ iter cetera ſemper ſermo
admodum rarus erat parcuſq;. Illi muliebꝛia exercitia cure mīme erāt nõ co/
lus/ nõ pēſa/ nõ acus/ neq; lanificium/ ſed Arcus/ iaculum/ pilum/ galea/ ſcutum/
gladius/ ⁊ enſis/ atq; alia huiuſcemodi arma: que i bellis frequētari ſolēt. Per
ſepe eteni totā noctē agebat i ſomnem: etſi quādoq; nature neceſſitate/ regeſcē/
di cogeret i humo nuda/ aut ſup ſcutū ſuū tāq; ſeuerus miles iacebat. Denīq;
qd a gerēdis reb⁹ (vt de Hanibale traditū eſt) ſuperat: id ſolū quieti datū. De-
dita reb⁹ bellicis/ iter armatos leta ſemp obuerſabat. Et quāq; conſuetudie ar-
matoꝝ viroꝝ plurimū delectaret. pꝛecipua tñ illi ſemper cura fuit (res certe ad
miranda) cuſtodia ſue pudicitie per totā vitam ſuā, atq; pudoꝛis/ quē vſq; ad
extremū certe iuiolatum ſeruauit. que res eā clarioꝛē atq; iter moꝛtales glo/
rioſaꝫ vtiq; effecit. Cū ſane nõ facile crederet/ feminā adoleſcētē iter armatos
cõtinue agētem/ caſtitatē ⁊ pudicitiā illibatā ſeruare potuiſſe. Non defuerē tñ
qui hāc ſuā virginitatē falſis rumoꝛib⁹ labefactare conati fuerint. veꝝ poſtmo
dua clare depꝛehēſū fuit/ ea oia/ falſo ꝯficta fuiſſe. Fuit itaq; hec Maria aptioꝛ
armis ⁊ bellis ptractādis/ q̄ vllis alijs muliebꝛib⁹ exercitijs ⁊ oꝛnamētis. Un
de ⁊ pleriq; pꝛo magna ſibi reputabāt gloꝛia: ſi ab eadē data ſibi fuiſſet ſecum
cõgrediēdi poteſtas: ſiue pedeſtri ſiue equeſtri pꝛelio. Que cū eſſet mulier va/
lidiſſimo ⁊ robuſtiſſimo coꝛpoꝛe/ et oibus/ cum quib⁹ certamen ſumebat/ victo
riam repoꝛtabat. victrixq; e pꝛelio diſcedebat. Cultui coꝛpoꝛis ſui minime ſtu
debat/ aut certe muliebꝛibus mūditijs· qui ſi ſuperflui ſūt/ potius damnātur q̄
compꝛobentur. Nullū vnq̄ iiuſtum bellū eā geſſiſſe ꝯſtat. ſed tātummodo
hoc illi pꝛopoſitum ad bella obeūda erat/ aut ad tuēdos amicos: aut ad defen
denda patrie ſue iura. Tātumq; illi fuit animi magnitudo: vt ēt ſola quādoq;
aut certe paucis cõmitata/ hoſtes adhoꝛiri nõ vereret. Et illis i agrediēdis: pꝛi/
ma Hanibalis exēplo pꝛeliū iniret: vltimaq; illo cõfecto/ recederet. Ad vires
etiā coꝛpoꝛis/ accedebat clari ipatoꝛis memoꝛabile igeniū. maximeq; in īſidijs
inſtruēdis/ quib⁹ hoſtes circūueniret. Ardēs ⁊ icenſa ferebat nõ min⁹ in ꝑlio/
q̄ in oi alio munere belli/ eque patiēs famis/ ſitis/ caloꝛis/ frigoꝛis/ ⁊ vigiliaꝝ. po
ſtremo ⁊ laſſitudis oīs. His itaq; laboꝛib⁹/ aſſiduiſq; piculis Maria hec/ fero/
ciſſima/ euaſit femia atq; bellicoſiſſima in oi parte belli. Un̄ ⁊ multi hac oppi/
niõe muliebꝛis ſtrenuitatꝫ. ſua ex patria/ ad ipaꝫ viſcēdā cupidiſſime ſolicitabā
tur. qdā miraculo mulieris ducti/ qdā vo/ ad ꝯferendā manū/ ⁊ ad vires ſuas/
robur q; cū ea expiendū: quos iter/ Robert⁹ Siculoꝝ rex/ quū de eius virtute
multa accepiſſet mirabilia ⁊ pene icredibilia/ ſuo ex regno ad eā putheolum in
Cāpania venit. Scribit ⁊ pterea Frāciſcus petrarcha locuplex teſtis cū eo i loco
ipſe aliqñ acceſſiſſet: ipaꝫ potiſſimū vidēdi grā: eā ſe vidiſſe cū armatā: tū ēt in
ermē rē qdē inaudirā/ ⁊ oibus ſeculis ⁊ monumētis memoꝛatu dignā. Refer
quoq;/ q cū aliqñ ea in vrbe cū aico eſſet/ ⁊ p viā (vt fit) amicabiliter icederent.
ab hac tota armata/ cū galea icapite cobopta fuiſſe ſalutatum/ ſe oino illa credi
diſſe foꝛe vtiq; equitē armatū/ nõ feminā. Sed poſtea cū ex qbuſdā geſtis/ qs
eſſet itellexiſſet exēplo cū qbuſdā amicis ſuis ſup eminētioꝛē vrbis illi⁹ arcem
ꝯſcēdit: vt idē aptius illā videre poſſet pugnātē. Atq; ita pſpicue aiaduertit il
lā ex plurib⁹ viris foꝛtiſſimis. q hui⁹ rei grā ex diuerſis locis illo aduenerāt/ vi/
ctoꝛiā ⁊ triūphum repoꝛtaſſe gloꝛioſiſſimū. Refert quoq; cū illā ſolā nact⁹ ali/

quãdo fuiſſet inermẽ: rogauit ipſaȝ dignaret ſui ꝯſolatiõe aliquid fortiter i ſui preſentia edere: quo ei⁹ fortitudinẽ certi⁹ expiri poſſet. At illa vt erat femia hũanissima ⁊ ai generoſi mulier: vt morẽ ipſi dño petrarche gereret. p benigne iuitata: cꝗ marie ei viſus eẽt vir alicui⁹ pſtãtie. E veſtigio ferreũ vectũ. ac magnuȝ ſaxũ ſeu lapidẽ: ⁊ vnũ poſt aliud leui conatu lõgiſſime ꝓtorſit. Quib⁹ iactatis p benigne aſtãtes appellauit. Vos inqd q viri eſtis nõ mulieres. hoc ſaxũ arripite ⁊ tãtũ ſpatij. quãtũ ego ſi videt iactu vr̃o ſupate. At frãciſcus petrarcha ſtupefact⁹ cũ vidiſſet mulieris vires viros anteire: pfatus eſt: nũꝗ ſibi pſuaderi potuiſſe tãtã in vlla mũdi muliere fuiſſe pſtãtiaȝ: niſi reȝ ipſaȝ oculis ꝓprijs plene pſpexiſſet. Erat Maria hec ꝓcero ſatis corpore aqua ſtatura multũ bone ſtabat. Atꝗ ita i ſimilibus exertitijs ferme honorifice ⁊ pudice oẽȝ ſuã pduxit etateȝ cũ maximo ſui pdicamẽto. Poſtremo dũ iſuperabilis haberet virago: ⁊ aliquãdo ꝯfligeret rẽꝗ bellicã fortiter ageret i illbus grauiſſimo vulnere ſauciata: mortẽ mox cũ vita mutauit. Cũ nõ minorẽ de ſe glĩaȝ ad poſteros ꝓpagauerit quã aliꝗ ex ſupiorib⁹ a nobis comemoratis Amazonib⁹ reginis. Sũt tñ qui ipſaȝ eo fato qd oĩbus fere cõe eſt defeciſſe ꝯtendãt ſemper cũ virginitatis pudore. Eẽnt qui poſſent mirari mulieres quãtumcunꝗ armate in viros vnꝗ incurrere auſas. in admirationeȝ ſubtraheret: qm̃ vſus in naturã vertat alteraȝ: quo hec ⁊ huiuſmodi longe magis in armis homines ſunt facte ꝗ ſint quos ſexu maſculos natura fecit: ⁊ ocioſitas ⁊ voluptas vertit in feminas.

De Baptiſta Malateſta. femina eruditiſſima. capi. clij.

Baptiſta eius nois pᷓ manatiõe italica Galeazij malateſte piſauri flaminee vrbis pricipis illuſtris vxor fuit: q̃ ⁊ pdicte Marie putheolane tpibus cũ eẽt eruditiſſima iter femias ſui ſeculi ẽt ſingulari eloquẽtia plurimuȝ iſignis ⁊ clara effulſit. Hec iprimis cũ Guidonis clariſſimi vrbinatis pricipis ingenua eẽt filia nulli ſui ordis extitit poſtponẽda: ⁊ potiſſimũ qdeȝ eximia pulchritudie ⁊ moꝝ oiuȝ pbitate: quoruȝ dignitate celeberrima iter alias eua ſit. Cui plane nõ parue cure aut ſtudij religio xpiana erat. Jneratꝗ apud eã ingeniũ ꝓpe diuinũ. Ei⁹ aũt ſermo cultus erat ⁊ orõ admoduȝ cõpoſita: ſiue vernacula lingua ſiue romana loq decerneret. Que cũ eruditiſſima ab oĩb⁹ eſſȝ extimata audiẽtes eã ꝓloq in admiratiõeȝ ſui oẽs facile ꝯuertebat. Nã ⁊ ſua admirabili eruditiõe ⁊ doctrina eã anteire viros dicebat. Vñ ⁊ cõplurime ei⁹ circũferebant orones tũ latine tũ ẽt artificioſe q̃s ⁊ ad ipatoreȝ Sigiſmũdũ ⁊ ad multos cardinales eã habuiſſe cuȝ igenti grã ferebat. Sȝ neꝗ phyloſophie oino fuit ignara. Quippe cui⁹ multa extãt argumẽta ad reffellendos eos qbus in phyloſophia cuȝ ea fuiſſȝ diſputatio aut in diuis celeſtibuſꝗ documentis. Vn pleraꝗ edidit opuſcula: vtpote. De ꝯditiõe fragilitatis humane: librũ vnuȝ. De vera religiõe libruȝ vnuȝ: Plurimas ẽt ad diuerſos diſertas ⁊ doctas ſcripſit

epiſtolas:que cuꝫ elegãtiã/tum puritatem eiꝰ haud dubie declarãt. Habuit ⁊
orationem ad Martinuꝫ põtificeꝫ maximũ in q̃ ſuũ põtificatuꝫ ab oibus opta
tuꝫ mirifice laudat.⁊ ſui ſacerdotij felicitateꝫ/ipſa ſua orõne exqſitiſſimiſ laudi
bus ꝓſequit.Cuiꝰ tãtus fuit oronis ornatꝰ/taleſqꝫ ſnie:vt ab ipſo põtifice Mar
tino magnificẽtiſſime fuerit laudata:⁊ comẽdata.Multa ꝑterea alia hec ꝑclara
mulier hec ſcripſit monimẽta:q̃ ⁊ legẽtes ⁊ audiẽtes plurimuꝫ delectare vidẽ/
tur. Extimata iſuper fuit memorabilis iuſtitie femia/ſꝫ ⁊ clementie ac pietatꝭ/
⁊ in oẽs benefica ⁊ gratioſa/adeo/vt ⁊ ꝑſepe/mutuis epiſtolis/ac alijs ſcriptis a
doctiſſimis eiꝰ tpis viris/⁊ i primis a religioſiſſimo pſbytero Frãciſcho petrar
cha ẽt plurimũ ſalutaret.Cuius extat volumẽ:i quo ꝺ capeſenda bonaꝝ littera
ruꝫ ſtudia/marie illã adhortat.Non eſt vtiqꝫ delectata/hec magnifica mulier
Baptiſta/ſumptuoſis ac ꝑcioſis veſtimẽtis:qꝛ diceret nõ in his poſitã eſſe mu
lieꝝ dignitatẽ/aut decus vllũ.Sꝫ ſuuꝫ potiſſimũ ſtudiũ oẽ/in cõparãdis libris
cõtulerat.⁊ ꝯſuetudie mulieꝝ ſibi aſciſcẽda:que.ſ.virtute ꝑſtarent.⁊ oi moruꝫ
honeſtate/in quo marie poſitã/ois muliebris ſexus verã gloriam eſſe putabat.
Mariti aũt principatuꝫ rectius ⁊ prudentiꝰ admiſtrabat/q̃ꝫ maritus ipſe qbus
ex rebꝰ factũ eſt/vt in ſũmo honore ſemp ab oibus fuerit habita:⁊ a cũctis tãq̃ꝫ
comunis oiuꝫ parẽs culta:⁊ id tã ab alienis q̃ꝫ a ſuis ſubditis. Unicã in toto
edidit filiã/noie Iſabethã:que/⁊ pulchritudie ⁊ igenio matrẽ ipſam eq̃bat:que
poſtea Camerinati principi nupta fuit.Poſt viri ſui aũt obituꝫ/aliquot annos
in viduitate/vitã duxit celibeꝫ.Demũ diue Clare religiõi dicata:in cetu ſacrarũ
virginum/qꝺ reliquum fuit etatis/vrbini in monaſterio egit. Ubi per labores
maximos.quibus religiõi operã exactiſſime dedit/ꝓ adipiſcenda celeſtium vi
ta/cuꝫ ſumma oium beniuolentia ⁊ exemplo/ex ac vita demigrauit. Multis me
morabilibꝰ documentis ⁊ vite ſãctitate/q̃ ad recte beataqꝫ viuendũ xpianis oi
bus documentũ certuꝫ eſſe potuerunt. Quibus ex rebus merito hec Baptiſta
inter claras mulieres hoc in loco a nobis venit computanda.

¶ De Joanna Scilie illuſtris regina. capl. cliij.

IOanna eiꝰ nois prima/Sci
lie ac hieruſalẽ iclita regia
Caroliqꝫ Calabrie ducis fi/
lia ac Roberti regis ex eiꝰ
primogenito neptis.⁊ ipſa euo ⁊ tẽpe/
ſtate predictaꝝ Baptiſte ⁊ Marie cla/
raꝝ mulierum/fuit/nõ mõ origine ⁊ po
tentia/ac iclitis moribꝰ/ſed ⁊ robuſtiſ/
ſimo iuictoqꝫ pectore plurimum illu/
ſtris ⁊ clara.Et rebꝰ in oibus tã extitit
clara ⁊ oculata:vt fraude potiꝰ/q̃ꝫ vllo
ingenio/qs eã decipere potuiſſet.Nam
lõganimis ⁊ ꝯſtãs plurimũ erat.qꝛ ſa/
tis mõſtrauere i ea fortune ſeueritatis iſultus. Inquibus certe perſepe agitata
fuit iprimis qdem auſteros ꝯiugũ mores pferens ⁊ ſiniſtrã famã.atqꝫ põtificũ
Ro.minas.necnõ ⁊ inteſtina fratrũ regulorꝝ diſcidia/⁊ extera cõplurima bella:
Inſup aliẽi crimis fugã:⁊ nobiliũ ſuoꝝ detractiões:atqꝫ alia ꝓpe inumerabilia

animaduertere poſſumus: ꝙ nõ falſa ratione Ouidium poetam ſcripſiſſe dice/
mus quũ diceret. Terra ſalutares herbas eademq; nocentes. Nutrit: ⁊ vrtice
proxima ſepe roſa eſt. Hec quippe inſine tãq; ſuſpicioſuz aial dum fidos ami/
cos a ſe emiſiſſet/inſidis quibuſdam(crimine procurante)ſe ipſam comiſit. ⁊ tã/
dem eorum opere factum eſt/vt omnia vna cum ſuo iteritu/vna hora ſubtracta
fuerint: que fortaſis/per multos infauſtos dies/nequiter fuerant cõgeſta. Que
ſero cognouiſſe potuit Joãna.

De ſancta Chaterina de Senis. ca. cliiij.

Chaterina eius nois ſecun
da/etbruſca virgo ſacratiſ/
ſima atq; rligioſiſſima/na/
tione Senenſis de penitẽ/
tia ordinis predicatoꝝ profeſſa: ãno a
natali chriſtiano/nono ⁊ ſeptuageſimo
ſupra milleſimum ⁊ trecenteſimum/vi/
teq; ſue trigeſimo/Romam deuotionis
gratia profecta/inumeris illuſtrata mi
raculis/ac ſpiritu prophetie plurimuz
inſignita/cum maximo ſui nomis pre/
conio/diem ſuũ(adhuc iuuencula)clau
ſit extremũ: ⁊ ibidez in Minerue ſui or
dinis templo/cum maxima populorum frequentia ſanctum eius corpuſculũ ſe
pulture/honorificentiſſime mãdatuz eſt. Que quidẽ virgo/tanto memoratu di
gnior eſt: quanto extra monaſterioruz clauſtra/iter parẽtuz domos/⁊ ſecularia
coniugia/atq; ſpectacula non coacta/ſed ſua ſponte/perpetue virginitatis iugũ
ſubire voluerit/⁊ exactiſſime(in mortem vſq;)obſeruauerit: quibus plane meri
tis effulſit ſplendidior. Jncui⁹ laudes veras referẽdas/nunc ampliatis fimbris
ire libet. Fuit itaq; hui⁹ ſacratiſſime virgis patria(vt premiſſuz eſt)Sena etbru
rie ciuitas: q̃ quidez/amenιſſimo ea in prouincia ſita eſt loco: cui⁹ plane popu/
lus/neq; rudis/neq; inurban⁹ iter etbruſcos cẽſet: ipſius aũt genitor Jacob no
mine appellabat/matris xo Lappe nomẽ fuit: ex Bonacaſa familia ea in vrbe
mediocre/nũcupata ambo ſane timorati/⁊ ſuos iter ciues honorati. Qui hãc ſã
ctiſſimã virgũculã/iter plurimos partus/filiã edidere parẽtes: quã certe(vt ita
loquar)pri⁹ deo ꝯſecratã q̃ adultã viderũt. Jnqua ſiquidẽ cũctoꝝ preſcius fu
turoꝝ de⁹/eius in iſantia plurima oſtẽdere voluit futura q̃ venirẽt. ⁊ ẽt añ mõ
ſtrare vẽtura/q̃ fierẽt. Quippe ꝙ eius in infantia(deo ſic iſpirãte)ſua ſpõte/nõ
impulſa/aut ſiquidẽ coacta/iſcijs parẽtibus ad tollendaz ⁊ auferendaz eis om
nis ſui cõiugij ⁊ prolis ſpem/deo creatori ⁊ redemptori ſuo/itra ſe ſe ꝑpetuam
deuouit virginitatẽ/quã qdez ſpõſionez/vſq; ad ſuã adultaz etatẽ ſecretã apud
ſe cõtinuit. Demum etate adulta/quum quid egiſſet/matura diſcuſſiõe aiaduer
teret. veluti adoleſcẽtula probatis iam moribus ⁊ ingẽti honeſtate ibuta/ſciẽs
oĩno vtilẽ reꝝ ſeculariuz eẽ ꝯtemptũ ſuis parẽtibus ſanũ ſui optimi ꝓpoſiti/in
fracto aio/aperuit conſilium: conteſtans/at affirmans/ſe omnino preſentia de
creuiſſe/futuris comutare velle/ac affirmãs ⁊ volens eẽ/ꝙ nõ erat: profitebatur
ex tunc omnino negare ꝙ eſſet. O pudicitie iam iuiolatuz decus. O virginita/
tis infracte venerandum eternumq; ſpecimen/Chaterina: inte velim ingererent

oculos virgines ſanctimoniales: ꝛ potiſſimum noſtri tempoꝛis: tuuꝫ robur in-
ſpicerent te ſi poſſunt tota mēte conſiderarent. Nam poſtq̄ ſui pꝛopoſiti vo-
tum ſuis parentibus apperuiſſet moꝛ ſuſcepto penitētie pꝛedicatoꝛum oꝛdinis
habitu/intra cubiculum domus paterne ſe incluſit ꝛ ipſum tanq̄ gurguſtiolū
pauperis/impꝛimis pace plenum/ ſecuritate validum ꝛ omni ſolicitudine va-
cuum cupidiſſime īcoluit: in quo pene quoadixit ſemper oꝛationis/ꝛ quietis
eidem locum eſſe voluit. Moxq̄ ab ipſo religionis habitus ſuſceptione/coꝛpu
ſculum ſuum hec virgo/multis ieiunijs/vigilijs/verberibus/ alijſq̄ huiuſmodi
ſupplitijs/vehementer afflixit. Eius lectus perſepe nuda humus erat. Cilitiū-
q̄ ꝛ ſaccum pꝛo camiſia induebatur. Atq̄ circulo ferreo ſepius ad carnem
vtebatur: quibus ſuam carnem ardentiſſime macerabat. Tanta erat eius oꝛa-
tionis inſtantia/ꝛ frequentia/vt eius genua camellorum duritiem pꝛeſe ferent.
Spinoſis coꝛdulis ꝛ ferreis diſciplinis carneꝫ ſuaꝫ lacerabat. Cumq̄ per om
ne tempus ter aut quater ī hebdomoda ieiunaret: in quadrageſima vero pene
omnes hebdomodas leto vultu coniungebat. Nihil enim eius ſeueritate iucū
dius/nihilq̄ ſua iucunditate ſeuerius. Cum dyabolo ſepe luctabatur/a quo nō
nullas perſepe pertulit temptationes. Tanta enim memoꝛie paſſionis chꝛiſti
ei⁹ fuit iugis mēoꝛia/vt etiā ſtichinatā ipſi⁹ pūcturas in coꝛpoꝛe ſenſiſſe nōnul
li aſſerunt. Nec pꝛopterea tantis laboꝛibus/tantiſq̄ vexationibus/vnq̄ vel in
modico a pꝛopoſito ſancto deſtitit/nec charitatis/ſeu obedi ētie parentum ope
ra pꝛetermiſit. Suiſq̄ manibus quottidie operabatur: ſciens ſcriptū eſſe. Qui
non laboꝛat/non manducet. Sponſo autem ſuo/aut oꝛans/aut pſalens perſepe
loquebatur. Omne quippe eius tempus/ aut laboꝛando/ aut oꝛando/aut cō
templando/aut infirmos viſitando conterebat. Peccatoꝛes cuiuſcumq̄ ſexus/
aut etatis/aut oꝛdinis/maximeq̄ ſciſmaticos tunc inſolentes/accriter arguebat:
quos etiam ſepiſſime dulcibus verbis ad penitentiam reuocabat: quibus ꝛ ſa
lutis pꝛecepta inceſſanter dabat. In ea quoq̄ pꝛophetie ſpiritus erat/ꝛ multa
eā predixiſſe añ q̄ fierent/compertuꝫ eſt. Ad eam nonnulli quoq̄ malignis ve
xati ſpiritibus: multiq̄ languentes ꝓducti/curati refferuntur. Sed poſtea q̄ ei⁹
ſanctiſſimus celo receptus eſt ſpiritus: orationes ꝛ ſupplicationes ac multo-
rum vota/a quibuſcumq̄ oblatas/benigniſſime audiuit. Eius pꝛeterea ſermo
breuis ſemper ꝛ grauis/omniq̄ hedificatione conditus: inceſſuſq̄ idem ſemp
erat. In hoc itaq̄ viuendi oꝛdine Chatherina virgo Senenſis/ vſq̄ ad trigeſi-
mum vite ſue annū/ita peruenit vt eius cutis nullū vnq̄ contraxerit fetoꝛē/ ꝓ-
mo ea defūcta/maximū tāq̄ oiuꝫ vnguētoꝝ delibutū coꝛp⁹ ſuauiſſimos reſpſit
odoꝛes. Ac ſic ī his ꝟtutibus Chaterina hec virago/poſt cōſumatū ſue modi-
ce vite tēpus victrix triumphatrixq̄ migrauit ad gloꝛiā. Quāobꝛem pius pōti
fex ei⁹ nois ſecūdus/ipſius ſctiſſime virginis cōterraneus de cōſilio fratruꝫ Car
dinaliuꝫ eam merito ī cetu ſctāꝝ virginuꝫ/eccleſiaſtico moꝛe agregauit: ī anno
videlicet ſalutis nr̄e milleſimo quadringēteſimo/ſexageſimo quarto: ī chalēdis
maij. Cui⁹ vitā ſctiſſimā hic iter claras mlīeres/ad hedificatōēꝫ mltoꝝ ponēdā
breui ſmōe ſtatuim⁹: vt eā ꝟgies ꝛ vidue imitēt: maritateq̄ colāt: noxie quoq̄
ptimeſcāt: ac deniq̄ oēs chꝛiſticole/ei⁹ virtutū ꝛ paciētie exēpla ſuſcipiāt. Et hiſ
potiſſimū/qb⁹ difficillimū videt/ſpē piculis emere/dānoq̄ reꝝ pñtiuꝫ/future lo
cuꝫ mercari etaſ. ¶ De paula Gonzaga illuſtri ꝛ ſancta femia. cap.clv.

PAula eius nois inter claras hui⁹ nr̃i opis mulieres ſecūda prudētie/ ⁊ pudicitie dux: egregia/ atq; ſctiſſimuꝫ vetuſte cōſtātie ⁊ paciētie dc⁹/ ioāniſfrāciſci Gōzage Mātuani pricipis vxor/ āno a natali xp̄iano milleſimo q̄dringēteſimo nono ⁊ quadrageſimo: apud Mātuā iſigneꝫ gallie ciſalpina vrbeꝫ/ cū magno ſui nois fulgore/ morteꝫ obijt. Hec quidē illuſtris femia patrē habuit Malateſtā: ex illuſtri vetuſtiſſimaq; gēte malateſtaꝝ piſauri flamiee prouincie vrbis pn̄cipē. Que plane femina iter alias ſui ſeculi mulieres venuſtiſſima ⁊ pulcherrima fuit. In cui⁹ vultu quedā grā precipua/ ⁊ grauis quidē aſpect⁹ erat. Qui ſane habit⁹ precipuus ē ad elyciēduꝫ populoꝝ beniuolētiaꝫ: q̄ eſt regnoꝝ munimētuꝫ pcipuū atq; firmiſſimū. Plane hec excellebat iter alias ſui ſex⁹ ⁊ eui femias/ ſingulari eloquētia: iſup ⁊ tā puſq; magnis viris affabilis. Et i miſeros atq; i oi ope dſtituos/ ſupra modū ferebat liberalis. Atq; aliēis malis/ magnope comouebat: qb⁹ ⁊ ꝑ ratiōe pſonaꝝ/ ipigre opē ferebat: q̄ marie ad illi⁹ opē cōfugiebāt. Quib⁹ tā: pclariſ artib⁹/ ſupra q̄ꝫ dici pōt: oibus populis ſuis/ fuit acceptiſſima. Cuius qppe ꝯſilio lōge prudētiſſimo/ plurimū ſemp tribuebāt oēs Platōis illō dictū ſepi⁹ vſurpabat. Nos/ nō ſolū nobis/ ſꝫ toti hūano generi natos eſſe/ aiaduertere dbem⁹: ort⁹ aūt nr̄i/ partē pr̄ia/ parteꝫ amici vēdicare dbēt. His ꝟtutib⁹ iter cetera adduct⁹ vir e⁹ pnceps ioāneſfrāciſc⁹: tali ꝯiuge mirifice delectabat: cꝫ tā prudēs/ tā iuſta/ tā benificia i oēs eēt. Ad extremū ꝟo ipe belliciſ reb⁹ dedit⁹/ vniuerſā ſue ciuitatiſ admiſtratiōeꝫ (illi⁹ ꝯſiliū ⁊ prudētia marie fret⁹) credēdā illi putauit. Cui nō ſoluꝫ cure fuit/ optia ciuiū ſuoꝝ diſciplina/ q̄ iformaret ad vrbāos optimoſq; mores/ ad optiaq; iſtituta bn̄moratāꝝ vrbiū/ ſꝫ vt q ea i vrbe atq; i agro ſuo religioſi viri eſſent: min⁹ videlicet religioſe viuētes: ad laudabiliorē vite cultū trāſferet. Itaq; fūdatiſ ea i vrbe ſua/ mltis tēpliſ ⁊ mōaſterijs/ tā femiaꝝ q̄ꝫ viroꝝ/ i qb⁹ viri religioſi/ religioſeq; mlieres ſeorſuꝫ viuētes/ reb⁹ diuis oparet: oi ſctitate moꝝ ⁊ itegritate vite q̄ optie partes/ ſūt ad celeſtē vitā ꝯparādā admodū neceſſarie. Que qdē ſana ac mirifica diſciplina a ſpū ſancto emanata / in hodiernuꝫ vſq; diem icorrupta peroptime ea i vrbe cuſtodit. Que cum icredibiliter ⁊ ipa rebus diuinis dedita eſſet: nihilq; ab ea pretermitteretur quod etiā ad religionē fouēdam pertineret: ſuis ipa bonis ⁊ facultatib⁹ pleraq; religioſoruꝫ ⁊ feminaꝝ mōaſteria collapſa reſtituit integrauit: atq; mirifice dotauit ⁊ exornauit. Quā nihilomin⁹ laudatiſſimā mlierē oib⁹ virtutib⁹ decoratā dn̄s deus vt ſibi cariorē facer/ deniq; grauiſſimo morbo paſſus ē tēptari: ⁊ id ſane i ei⁹ florēti etate: quo ipi⁹ excellētes ꝟtutes magis magiſq; ꝓbāe videret. Nā ⁊ duplici gibba mox pcuſſa fuit/ vna vꝫ i pectore/ alia ꝟo itegro/ ꝑ quib⁹ extemplo/ ita ſtrumoſa atq; ita deformis effecta fuit: vt geſtare caput videret ad pectus. Atq; ita i oib⁹ mēbris dbilitata. Inſuper ⁊ dolorib⁹ iliuꝫ/ atq; podagra: vt nō poſſet nec manuꝫ quidē ori

exẽplum ſibi/⁊ ceteris bonis mulieribꝰ/cõſectandam eſſe arbitretur.

❡ De Vrſina guidi torelli vxore. clvi.

V Rſina Principis Guidi
Torelli parmẽſis/ q mul
tis potiebat caſtellis vxor/
⁊ ipa Euo eodẽ/i vniuer/
ſa Ciſalpina gallia maxime/ ꝓpter ipius
preclariſſima facinora/tã diuina ꝙ hu
mana :a ſe ſtrenue ⁊ mirifice/geſta: mi
ris laudibꝰ celebrãda venit. Hec itaqꝫ
iprimis ex Illuſtri clariſſimaqꝫ viceco
mitũ familia(qui Mediolão iperabãt)
originẽ ducit. Mulier ſane preſtans ⁊
forma pulchritudinis earꝫ que his i lo
cis venuſtatis admirãde gloriã ſint cõ

ſecute. Cuiꝰ nuptie pro fortuna illiꝰ principis iprimis/cũ multa magnificẽtia ⁊
celebritate atqꝫ ſplẽdore celebrate fuere:ex more illiꝰ gentis. Torelle familie
ſatis illuſtris. Fuit itaqꝫ hec vrſina virago illuſtris tam vbis ꝙ operibꝰ: ⁊ ſatiſ
facilis/ſatiſqꝫ humana/benignaqꝫ atqꝫ ſupra ꝙ dici poteſt ꝑ magnifica:q mul
tuꝫ marito probabaf. cũ illiꝰ igeniuꝫ/ſuo fuiſſet admoduꝫ cõſimile: ⁊ more ap
prime cõuenirent. Erat liberalis precipuẽ quãtuꝫ eius facultas patiebatur. In
virgines preſertim/que inopia rerũ nubere nõ poſſent/ oĩa pietatis offitia ipi/
gre exhibebat. Aderat frequẽter ⁊ deuote ꝑ ſingulos dies diuinis/miſterijs/q̃
nunꝙ itermittebat. Orabat cõtinue dñm redẽptoreꝫ nr̃m:hoc ſibi iter cetera ꝑ
ſtare dignaref:vt ſuos populoſ/cũ ſũma mariti pace/ ⁊ laude/regere ⁊ guberna
re poſſet. Luxurioſas mulieres/ ⁊ feneratores viros/pene videre non poterat.
Maximeqꝫ ſceleratos perditoſqꝫ blaſſematores dei ⁊ ſanctorꝫ deteſtabaf quoſ
ẽtiã pre zelo ſi facultas eideꝫ data fuiſſet/dentibus diſcerpiſſet. Erat nihilomi/
nꝰ facilis ⁊ magni aĩ ad ignoſcẽdũ. Erat ꝑterea rei familiaris nõ ignara admi
niſtrãde:cũ diuinis/tũ hũanis exẽplis:⁊ ꝓpea his adducta exẽplis ſe i optima
ſemꝑ exiſtimatiõe bonaqꝫ fama cuſtodiuit. Oibꝰ ſubditis ⁊ amicis ſuis/ſꝫ ma
rito iprimis ſemp acceptiſſima fuit. Quibꝰ rebꝰ i tota ciſalpina gallia clariſſi/
muꝫ adepta ẽ nomẽ. De hac ſtrenua mlĩere cõpluria ⁊ q̃i icredibilia ſcribi poſ
ſent ꝑclara facinora aſe geſta:q quidẽ hoc loco tacẽda mihi minime vidẽf: q i
tuẽda re ſua Mediolanẽſiqꝫ ꝑncipatu ſeu regno ſtrenue vrſina geſſit. Nã quũ
aliqñ maximũ bellũ iter venetos ducẽqꝫ mediolãi philippũmariã ortũ fuiſſet
Claſſis veneta ꝑ heridanũ fluuiũ ſurſũ venit/⁊ Bzxellũ notiſſimũ mãiti caſtel
luꝫ expugnauit ⁊ cepit:quo capto:mox cũ magno fragore ꝓfecta ẽ Gaſtallã ite
rũ mãiti opidũ i ripa heridãi ꝯſtitutũ: vbi ⁊ caſtra ſũt ꝯſtituta:qꝺ vbi vrſina
accepit:q tũ/a guaſtalla ꝑ dcẽ paſſuũ milia aberat:Cõfeſti(tãqꝫ martiſ filia)oẽſ
copiaſ ſuaſ q̃ſcũqꝫ hr̃e potuit iſtruxit. Tõacẽqꝫ cũ oi eqtiſ armatura ſibi iduit
⁊ equũ aioſſie ꝯſcẽdẽs ſuiſ cõilitõibꝰ ait. Ea cõilitõeſ nr̃i fortes eſtote/⁊ ꝑſtãti
robõe eamꝰ:q͛ nec ſtatul ãma hec qbꝰ iduta ſũ priꝰ dpõere/ quouſqꝫ hi hoſteſ
nr̃i/a nob fuſi fuerit atqꝫ fugati:Quibꝰ dictꝫ:ñ miore ſpẽ aĩ magĩtudie/ad ſoluẽ
dã caſtelli ſui obſidionẽ/ꝓfecta ẽ:ꝙ ſemirãis Aſſiriorꝫ regia ꝯtra Babilõioſ fe

ciſſe legat. Cui vbi allatu3 ē Babilonioꝝ Ciuitatē ſuo ab ipſo defeciſſe/ſtati3 ſicut erat iculta/cū forte comā diſcriminaret eo i habitu/nō prius bello finē fecit: donec rebellē vrbem magna virtute ſibi recupauerit. Sic ꝛ vrſina hec illuſtris virago claſſem venetā tanta opa/tātiſqꝫ virib⁹ ē adorta: vt intra breue tp̄is ſpatiu3 totā profligauerit: quo i prelio pluſqꝫ quingenti Jllyrij ſunt deſiderati: q̄ qdē ſibi nihilomin⁹ icruēta aliq̄lit fuit: cū quoſdā ex ſuis amiſerit. Aderat hec mulier i pugna ipigre ſtiſcurēs huc atqꝫ illuc precipua adoratrix: itegroſ feſſiſ ſubrogās i aciē cōtra hoſtes. Sūt qui affirmēt pluresſ ab illa manu illi⁹ fuiſſe occiſſos: q̄ ei⁹ arma multo ſanguine eſſent cruētata. Qua re bene geſta/nō ſolū guaſtalla/ſꝫ ꝛ Brixellu3 receptu3 ſit. Que victoria/cū marito atqꝫ philippo duci Mediolānu3 fuiſſet allata/igēs gaudiū/ingēſqꝫ leticia per totu3 illius principatu3/ab oibus vrbib⁹/Caſtellis ꝛ oppidis ē agitata. Cuius mulieris virtute philippū tātu3 ei tribuiſſe dicit: vt nulla res malegeſta poſt talē victoriam ei eſſet extimēda. Multa preterea alia huius mulieris preclara geſta atqꝫ facinora/nec ab hac quidē diſſimilia iſtic/a nobis cōmemorari poſſent: que breuitati ſtudētes de iduſtria pretermittunt. Tres marito edidit liberos: Chriſtophoꝝ videlicet natu maiorē ꝛ petru3 i armis excellētes: virtute corporis ꝛ peritia iſignes/Femina aūt Antoniā/que poſtmodu3 petromarie rubeo nupſit/nequaqꝫ animi magnitudie a matre degenerē. Na3 cu3 aliquādo parma Ciuitas quorūda3 facinoroſoru3 agitata a Frāciſco ſfortia Mediolanēſium duce deſciſſet/ꝛ libertate adepta/per populu3 gubernaret: ipſa permota/ſuo ex principatu cum multis armatis illo profecta/vrbem cum magno tumultu itrogreſſa/ipa3 mox recepit/validoqꝫ preſidio i eadē ipoſito recepta3 Frāciſco ſfortie reſtituit. Hec itaqꝫ illuſtris virago Vrſina/inadeūdis ſemp magnis reb⁹ ſtrenua/ſempqꝫ muliebri decore cuſtodito/vſqꝫ ad extremu3 ſenectutis diem/cu3 mario ſui preclariſſimi nois fulgore: ac ſua maria ſuorūqꝫ oium gloria peruenit. Defungens itaqꝫ vita/in āno ſalutiſ nr̄e milleſimo quadrigēteſimo: ꝛ quinquageſimo primo/chriſtianiſſime mori curauit et aio de cōmiſſis penitentia ducta: v3 ois culpe: qua deū oipotētem leſiſſet i tota vita ſua cōfeſſa eſt: ꝛ cetera queqꝫ eccleſie catholice ſacramēta deuotiſſime ſuſcepta: pro quib⁹ pie credēdum eſt/ipſā pijentiſſimu3 habuiſſe propiciatorē noſtrū nr̄m Jeſu3 xp̄m.

¶ De Janna gallica pulcella optima iuuencula. cap. clvii.

Ianna virgo Gallice/natione lothorigenſis: circha annu3 ſalutiſ nr̄e/Milleſimū quadringēteſimum/octauum ꝛ quadrageſimu3 in puelari adoleſcentulaqꝫ etate diuinitus vt credit ad multa facinora obeunda preellecta in metropoli Remēſis ciuitatis/cū q̄rtu3 ꝛ vigeſimū tātūmō ageret ānū/i ſūma caſtitate/deceſſit/igne cremata. Hec itaqꝫ ipzimiſ obſcuriſ ꝛ hūilib⁹ parētib⁹ cū procreata eſſ3/nihilomin⁹ in tota vita inuicti ai princepſ extitit victorioſa

cum a principio magnā etatis ſue partem iter pecora egiſſet: vbi cum ſuis ſo-
dalibus cuꝫ quibꝰ paſcendo pecora obuerſabat, ſepius curſuꝫ exercebat: ⁊ mo
do huc atqꝫ illuc, illi frequēs curſus erat: ⁊ aliquādo currēdo haſtā vt fortis e
ques manu carpebat, ⁊ arboꝝ troncos vallidiſſimis vulneribus percutiebat.
plerūqꝫ etiā aliquam ex equabus que īgrege pſcebātur, viriliter aſcēdebat: ⁊
haſta brachio ſuppoſita currēdo ictus validos īferrebat: ⁊ qui illā īſpectabāt
magna voluptate ⁊ admiratiōe afficiebant. Per huiuſmodi autē exercitatiōes
mulier euaſit fortiſſima. Erat eim breui quideꝫ ſtatura, ruſticanaqꝫ facie, ⁊ ni-
gro capillo, ſed toto corpore preualida que p omnē vitā ſuam, illibataꝫ ſerua-
uit virginitateꝫ: ⁊ religiōis apꝑme cuſtos extitit. Eius ſmo ſatis ex more femi-
naruꝫ illiꝰ patrie leuis erat: quē ſani eius mores plurimuꝫ honeſtabāt. Tam
rectus illi ſenſus tamqꝫ īteger, vt ibi educta, ibi ve enutrita crederetur: vbi ſūma
prudētia, ⁊ omis cōſilij ratio vigere videretur. Ea igitur tēpeſtate Henricus
Angloꝝ rex, atrox belluꝫ carolo eius nois ſeptimo francoꝝ regi itulerat: eideꝫ
qꝫ maioreꝫ regni ſui partem ademerat: ⁊ iam Aurelianaꝫ primariam ſui regni
vrbem ſūma vi expugnabat: ⁊ eius vrbis quottidie grauiſſima erat oppugna-
tio, eo ꝙ vndiqꝫ circūſeſſa erat: nec additꝰ oſtendebat quo poſſet talis obſeſ-
ſio ſolui: i ea quippe ois regni ſpes vertebatur qua quidē amiſſa, de toto regno
gallie actū eſſe videbat. In hac itaqꝫ difficultate rex ꝯſtitutꝰ: ⁊ āgore animi icer
tus āgebatur: nec quod cōſiliū ſequeret rationē vllā inire poterat. Tū hec vir
go dum hec agerent cōtigit (paſcēdo pecora) i ſacello quodā villiſſimo ad de-
clinandaꝫ pluuiam obdormire: quo i tempore, viſa eſt ſe i ſomnis adeo qui ſe
illi oſtēderat admoneri: tumqꝫ ſextuꝫ ⁊ decimū, tantuꝫ modo agebat annum.
Qua admonitiōe permota, cōfeſtim (grege omiſſo quē paſcebat) i caſtra ad re-
gem eſt profecta. Que cuꝫ ad eius tētorium perueniſſꝫ prefata eſt, velle ſe de
rebus maximis cū rege colloqui: ꝙ predicaret ſe diuinitꝰ adeo miſſaꝫ. Quam
obrem primiores ⁊ cubicularij aſpernabant puellam, ꝙ cultu ⁊ corporis habi
tu, vna ex agreſtibꝰ eſſe exiſtimarēt: vnde eā caſtigabāt ⁊ duris ꝟbis aſpere i
crepabāt ꝙ taꝫ audax tāqꝫ petulās ⁊ temeraria eſſꝫ: vt tātuꝫ regē ſtulta ⁊ ſub
ruſtica adire ⁊ alloqui pſumeret. Illa nihilominꝰ adeo cōfortata ⁊ ipulſa, i ꝓ-
poſito perſeuerās, īſtāter expoſtulabat ad regem igredi licere, quuꝫ ſe magna
ſibi afferrē diceret ac ſeria, nō vtiqꝫ leuia, aut certe ludicra. Quibus ex rebus ꝓ
moti aulici, eam demuꝫ ad regem itroducere. Introducta autē ad regeꝫ pulcel
la Janna, quuꝫ ad ipius genua proceſſiſſet: maieſtatē regiam ex more, oi cum
reuerentia ſalutauit. Salutatoqꝫ rege: primoribꝰ cūtis palā audiētibꝰ: ſic lo-
cuta ē. Glorioſiſſime rex: ego ācilla tua minima, omiſſa mei gregis cuſtodia, cui
tanqꝫ vna ex agreſtibꝰ preerā, oipotētis dei impio, ad opeꝫ tibi ferrēdā, qua reg
nuꝫ tuuꝫ amiſſum recupes huc ipigre acceſſi: diuioqꝫ iuſſu, ducē totiꝰ tui exer
citus, moneo me declarari iubeas, nec mireris ꝙ puella iops ⁊ agreſtis, ⁊ huiꝰ
ſce villiſſime ſortis, huc prodieriꝫ: auſaqꝫ fuerim tātuꝫ impiuꝫ ſuſcipe: qꝛ oipo
tēti deo ſic viſuꝫ ē, iſirma ⁊ cōtemptibilia eligere, vt fortia cōfūdat. At rex hoꝝ
ꝟboꝝ grauitatē ſecū reuoluēs, ilico tacitꝰ ⁊ mirabūdus ad priartos ſuos ſuſtulit
oculos. Eadēqꝫ admiratio ceteros obſtupefecit ꝓcēes, ſubmiſſa voce dictitā
tes, hoc ꝓ certo diuinū, nō hūanū eē ꝯſiliū. Rex āt iqt: pulcella: igenue ꝓfiteris
te a deo mihi oino i auxiliū miſſaꝫ eſſe. Sꝫ q̄ ratiōe? Tu femia es admodū ado

dite virtutis mulier/idigne occisa est. Post multos aũt ãnos Carolus ipe op/
timus sane Rex/Remensiũ vrbe recepta/ eo i loco vbi attrociter cõcremata fue
rat Jãna pulcella/pro munimẽto ꝛ titullo puellaris decoris/crucẽ eneã ꝛ qui
dem eminẽtissimã inauratã poni iussit. Ludouicus autem rex/ postea pri suc
cedẽs/egre admodũ ferens mortẽ tam idignã/tante viraginis/ a Pio põtifice
Romano ei⁹ nois secundo ipetrasse fertur: vt duos iuris peritos i galliam mit
teret: qui iterato diligẽtius illius causam ꝛ vitam cognoscerẽt. Qui vbi i galliã
demũ peruenissent/illico duos ex falsis cõsiliarijs ꝛ iudicib⁹ superstites ad se
citarũt. Qui postq̃ cãm huiusmodi accurate diligẽterq̃ omnẽ cognouissent.
Deprehẽderũt plãe mulierẽ inocẽtissimam falso fuisse damnatã/ ac oĩa cõficta
contrã ipam extitisse: que videlicet de veneficio aut arte magica aduersus illã
crimini dicta fuerãt. Quinymo omnẽ eius vitã/tam preclaris gestis ita equali
ter cõsensisse/nec quicpiam ab ea vnq̃ admissum/q religionẽ vlla ex parte vio
lare potuisset. Quas obres vtrosq̃/eodẽ mortis supplicio affecerũt: q̃ ipsi in
inocẽtissimã virginẽ diu ante promulgauerũt. Atq̃ huic damnatiõi additũ
est: vt duorum alioꝝ iudicũ mortuoꝝ ossa/e sepulchris effossa igni similiter cre
marentur. Eoq̃ loci/vbi hec virago extiterat cõcremata/tẽpluꝫ poneret; ꝛ ex re/
liquis predictoꝝ bonis: que publicata fuerant/ ibidem ad dei sũmi honorem/
ipsiusq̃ defũcte propitiationẽ quottidianũ sacrifitiũ institutũ est. Itaq̃ hoc
modo huic admirabili femine decus omne/recuperatũ est. Quibus quidẽ me
ritis ꝛ inauditis facinorib⁹. Janna hec pulcella/merito a nobis claris mulieri/
bus venit hic applicanda.

¶ De Isabella regina renati regis vxore. cap. clviii.

ISabella Illustrissima ac
(vt ita dixerim) sancta regi
na/renati ãdegauẽsis incli
ti ac optimi regis coniunx
ãno a natali christiano nono ꝛ quadra
gesimo/supra millesimũ, ꝛ quadringẽ
tesimum/Neapoli/ maximo cũ sui no
minis preconio decessit. Que certe/iter
oẽs sui seculi mulieres ipimis formo
sissima fuit femina/nec min⁹ igenio pre
stãs/q̃ aĩ magnitudĩe iusta clemẽsq̃/
ꝛ oibus munifica/affabilis re/ac rerũ
diuinaꝝ admodũ studiosissima: ꝛ elo
quẽs ipimis. Cuius tãta erat verecũdia/vt iauditũ prope videret: eratq̃ tãto
pudore exornata/ꝛ aspectu cõspicua/ac venerabilis: vt magis a multis diceret/
mulier diuia q̃ humana. Et cũ alijs multis bonis artib⁹ ꝛ animi dotibus mi
rabiliter esset decorata/singulari prudẽtia lõgẽ ornatissima dicebatur isignita.
Maximeq̃ i parthenopeo regno adipiscẽdo/eodẽq̃ administrãdo: ex quo cer
te imortalem gloriam iter cetera est cõsecuta. Scire hoc i loco nos oportet: q
cuꝫ idem regnum Neapolitanũ Ludouico ꝛ Joãna regibus caruisset: euesti
gio pmates regni i Galliam misere/qui huius mulieris virum Renatũ regem
iaꝫ Lodouici regis defũcti germãũ/i id accersirẽt: existimãtes/id regni titu/

lum/legiptimo iure/ad ipm pertinere. Rex aũt Alfonſus Aragonẽſis. de Joan/ne regine morte certior factus: ſtatuerat hoc regno potiri/q̃ p adoptionem ip/ſius defuncte regine/heres fuerat iſtitutus/nõ aũt priuat⁹. Qui vt aſſequi poſſꝫ q̃ magnope optabat/ip̃mis Philippuꝫ Belgaꝝ principẽ/p litteras admodũ precibus defatigare cepit (cũ eſſet illi ꝓpinquitate ſanguinis ꝯiunctus) vt ad ſe vocaret renatũ ipſuꝫ/q iã diu captiuus illi fuerat: vtpote iaꝫ multos annos ab ipſo capt⁹ queꝙ ſub militaris fidei libeꝝ dimiſerat. vt quotiẽs a ſe accerſiret/ nulla iterpoſita mora ad ſe veniret. Eo qppe tpe quo renatus ipſe/ab eodẽ phi/lippo Burgondioꝝ duce/euocat⁹ veniebat. eodẽ fere a legatꝫ primoꝝ neapolita noꝝ ſolicitabat. vt ipſius parthenopei regni titulũ/q ſibi deferebat/Neapolim acceptuꝝ veniret. Sꝫ optimus rex/maluit principi fidẽ ſeruare datã quã obla/tum regiũ/adipiſci. Statimꝙ ad ipſuꝫ ducẽ burgondioꝝ renatus rex ꝓfectus ab eodeꝫ aliquãdiu (Alfonſi regis ĩtuitu) boneſto in carcere ſeruat⁹ eſt. Qđ cuꝫ intellexiſſet Iſabella regia/maximi aĩ mulier: ꝯfeſtim cũ Joãne vnico filio aſſo/ciata/multiſꝙ gallis pꝛĩcipibus ⁊ nobiliõrib⁹ comitata Neapoliꝫ cum magna claſſe breui ꝑuenit. Ubi extẽplo maria oĩum leticia ⁊ ꝯſenſu/Neapolitanoꝝ re/gina ẽ declarata/atꝙ toti⁹ ipi⁹ regni oĩmoda gubernatrix. Tãti itaꝙ regni hoc mõ Jſabella hec prudẽtiſſima/titulo ⁊ poſſeſſiõe adeptis. cũ ꝯſilio plurimũ va/leret haud honeſtũ ſibi videre videbatur. id tãtuꝫ regnũ ſe ſolã feminã admi/niſtrare. Quã obrẽ decreuit/ex multoꝝ nobiliuꝫ ꝯſilio ſenatuꝫ ſibi deligere ⁊ id quidẽ ip̃mis honeſtiſſimoꝝ regni primoꝝ: q eidẽ ĩ adminiſtratiõe regni (donec Renatus adueniret rex) ſibi ſemp aſſiſterẽt. Res nõ ſoluꝫ comendãda: ſꝫ certe plurimũ admirãda. Polebat eqdeꝫ in hac muliere q̃daꝫ ĩcredibilis humani/tas/ſingulariſꝙ facilitas: ac inexplicabilis comitas/quã in audientia/eximia ni/miũ ſemp exhibebat: Colẽdo quã maxĩe/ac maioreꝫ ĩmoduꝫ obſeruãdo/ſenatuꝫ quẽ ipſa ſibi delegerat. cũ quo de oĩb⁹ ꝯſultabat. de quib⁹ dicendũ fuerat. Pre/terea ⁊ in oĩ fortuna/tã bona q̃ mala/ſemp cũ maxia modeſtia ſe vixiſſe cõptũ fuit: atꝙ in ſũma religiõe/tã in rebus/q̃ in verbis. Nequaq̃ eiuſdẽ fortune nõ nullas ĩuitata mulieres: q luxu atꝙ corrupta laſciuia a nulla didicerũt/petulã/tia aut ꝑcacitate ĩſimilib⁹ abſtinere: Exiſtimãtes ſibi oĩa in tali fortuna licere. Claruit itaꝙ hec Jſabella regina in oĩb⁹/tãq̃ memorabile/oĩs ꝑfectiõiſ exẽplũ/ ⁊ regale documentũ. Igit Alphõſus rex certior fact⁹/Renatũ regẽ in carcerib⁹ ſeruari: Jſabellã ꝟo hãc Neapolitanoꝝ reginã ꝯſtitutã/cũ pulcherrima claſſe/ mare ĩgreſſus: iſtati cepit regnũ oẽ bello aſperrimo infeſtare. Quib⁹ reb⁹ Jſabel/la regina coacta/⁊ ipſa (ĩfracto aĩo) claſſem nõ modicũ/ꝯtra hoſtẽ oppoſuit. Ge/rebat itaꝙ bellũ hec virago Jſabella tãq̃ in armis ſemp obuerſata/⁊ ĩ pugnis ꝯfectis ꝑſepe ſupior effulſit. Ueꝝ ad extremũ (vt hũana ſemp fuere ĩcerta) cũ Al/phõſus rex Apuliã oẽm ſibi ademiſſet/cum tota lucania/quã Baſilicatã hodie appellare ꝯſueuimus: nõ modicuꝫ aĩo ꝯſternata/oẽs gallos principes ꝓ mari/to ſuo rege Renato obteſtari cepit vt apud philippũ Burgõdioꝝ ducẽ ageret. vt carceribus liberaret. Quoꝝ precib⁹ tãdem ꝓmotus philippus e carceribus eũ libeꝝ dimiſit. Qui nihil cũctatus illico neapolim cuꝫ exercitu cõtendit. Ubi ⁊ vxoris ſue regie dilectiſſime preſentia/diutius illi frui nõ licuit. Que cũ Pau/lo poſt deceſſiſſet oĩbus his vſa eſt: q tali tẽpore chriſtiane morientibus faciẽ/da ſunt: cum maximo luctu/⁊ ampliſſimo funere eſt elata. Cum ſumma gloria

toti ſuo regno neapolitano vtiliſſima.

De Helena beata vtinenſi: ordinis heremitarum. capi. clviij.

HElena Utinenſis noſtri or
dinis heremitarū diui Au
guſtini de penitentia reli
gioſiſſima ſoror āno a natali
xpiano octauo ꝛ quiquageſimo/ ſupra
.M. quadringenteſimum apud eundē
ſui ortus oppidum/ plurimis illuſtra
ta virtutibus atq; miraculis/ nō ambi
gua fide abijt in celum: celeſtium ſpiri
tuum a ſcriptura agminibus. Eſt autē
id oppidū Utini/ exquo ſancta hec mu
Utinum oppidum. lier Helena originem duxit/ admoduȝ
imprimis preſtans/ ditiſſimūq; ac fre
quentatiſſimum in italia/ inq; regione Iapedia ſeu foro iuliano/ quod vt vulgo
fertur ab Auſtrie ducibus conditum fuit. In hoc itaq; oppido inſigni/ Helena
hec religioſiſſima matrona/ ex nobiliſſima parētibus ꝛ ortū/ ꝛ toti⁹ vite fomētū/
ac demū (vt ita loquar) vite briſſime premiū pcepit. Cuiuſ generoſi optimiq; pa
Parentes. rentes/ Ualētinus .s. ꝛ Helyſabeth cum puellā ad annū vſq; qntum decimuȝ/
omni cuȝ diligētia domi enutriſſent: atq; ipſa/ vt erat animo igenua/ optimā eo
ruȝ formā ꝛ rationē viuendi/ vtpote/ religionē/ fidem/ pietatem/ honeſtateȝ/ ꝛ om
modam integritatem atq; modeſtiam percepiſſet. eſſetq; ſpectate formoſitatis
puella/ eā iaȝ maturo viro/ nupſerūt Antonio caualcāti vtinenſi ciui/ viro certe
Antonius maritus. nulla virtute aut fortuna indigno: quem quidem conſortem Antoniū/ mox hec
ſponſa Helena/ cum bonitate/ ꝛ prudentia ſingulari ſua. tum optimis moribus
ingenitaq; modeſtia precipua/ quoaduixit/ ad ſe amandam/ mirum immodum
allexit: deoq; ac cunctis parentibus ꝛ amicis peramabilis ꝛ cariſſima ſemper
exiſtens. Nec vlla inter eos vnq; fuiſſe iurgia/ aut diſcordias vllas conſtat: ſed
ſumma pax/ ꝛ perpetuus coniugalis amor. Cunq; illum dominus emedio per
mortem ſubſtuliſſet. ita ipſum ꝛ lachrymis ꝛ eiulatibus indoluit/ vt parum af
fuerit/ quin ꝛ ipſa non moreretur. reputabat quippe ipſam eius amiſſioneȝ/ om
Nota. nium fore accerbiſſimam. ꝛ ideo illi accerbiſſimo fuit ſupplicio (. Difficile nāq;
eſt mulieribus gratos amittere viros ſine magno dolore atq; ipſuȝ dolorē per
ferre ſine quo/ aut conſolationem egregiam adhibeant aliquam). Ipſo itaq; de
functo Helena digniſſima conſors/ propoſuit atq; ſpopondit deo/ ſibi gratiam
conferenti/ deinceps/ ſuam vitam caſte/ pie/ ſancteq; agere: atq; ſuos liberos om
ni cum diligētia educare/ ꝛ informare. Demum poſt aliquot annos/ audiēs ſol
licite/ ſancta concionatorum documenta/ ꝛ maxime ea/ que ad religionis incita
mentum ſolent vſurpare/ ad eandem/ tamq; ab acculeis compūcta ꝛ ferue facta
femina ardentis fidei/ ꝛ deuotionis/ contra omnem vanitatem mox ita ſe erexit:
veſtigioq; firmauit/ virtutibus imprimis diuinis ſcepta: ꝛ chriſti ac religionis
dulcedine aliquantulum deguſtata. Maritum ſe per mortem premiſiſſe exul
Habitum ſuſcipit. taret atq; geſtiret. Quamobrem/ matura deliberatione firmata ac cōfirmata/ re
ligionis noſtre habitum in Ede ſancte Lucie ſuo in oppido ordini heremitaȝ

cubile/plerumqꝫ/erat nuda humus. Nullus vnqꝫ interceſſit dies quin viaticū
ſalutis ſumeret: ⁊ id ſemper cum lachrymis/quo ſumpto/vnam horam/ex mo-
re in luctu ⁊ lachrymis conſumebat. Sciens quoqꝫ beatum Hieronymuꝫ pre
Lectio ei⁹. cepiſſe/orationi lectio/lectioni ſuccedat oratio/ea quideꝫ veluti quottidiano ani
mi pabulo vtebatur: veꝝ nec ipſa omniſaria ei quippe erat. ſꝫ ea dumtaxat que
animum eius ſpirituali dulcedine/paſceret illuſtraret. ⁊ incenderet: libri au-
tem quos legebat duo potiſſimum erant. alterum quorum crucis ſpeculuꝫ vo
cant: alter xpo de humilitate inſcriptus eſt. Euangelium auteꝫ chriſti tanq̄ꝫ Ce
cilia virgo geſtabat iugiter ſuo in pectore: pro quo ſingulis diebus diuinis col
loquijs vacabat. Erant ei lachryme maxime ex conſideratione beneficiorꝫ dei
ac paſſionis ieſu chriſti/tanq̄ꝫ nectar die ac nocte/dum diceretur ipſi vbi eſt de
us tuus. Ex quibus certe illabebantur ei faces ſpiritus ſancti: per quem/velu
ti adoptionis filia dilectiſſima iugiter clamabat. Abba pater. Deniqꝫ rebus in
Solitudo ei⁹ oībus ſolitudinem ⁊ ſecretū magnope amabat. Et quocūqꝫ vertebat ſola/ibidē
hoſtiam cordis ſui viuam offerendo/ſemper clamabat atqꝫ dicebat. Quam di-
lecta tabernacula tua domine virtutum: cōcupiſcit ⁊ deficit anima mea ī atria
domini: Pſalebat mente/pſalebat ⁊ ſpiritu. Et paſſim ſuo in ore reſonabat can
ticum nouum/quod cantari fas non eſt: niſi his qui empti ſūt de terris primi-
tie deo ⁊ agno. De eius frugalitate ⁊ incredibili victus abſtinentia deqꝫ tolle-
De eius obe rantia vigiliarum atqꝫ laborum/de ceteris quoqꝫ pluribus diuinis ſuis virtu
dientia. tibus/pro modulo mee ignorantie/ſatis iam dictum eſt. Nūc autem opere pre
tium eſt. expōere ipſius promptam obediētiam. que talium religioſarum pro-
feſſionis votum protendit. In ea quippe/beata hec femīa/ſuarum omnium vir-
tutum fundamenta iecit. Nouerat enim diuino ſpiritu inflamata/eam viuam/
⁊ vere dignam eſſe hoſtiam/atqꝫ ſacrifitium omni theſauro pretioſius. inquo
ipſa hominis voluntas litatur. Noueratqꝫ dominum noſtrum ieſum chriſtuꝫ
cum informa dei eſſet/ſe vere exinaniſſe/vt ſuo exemplo chriſtiani omnes imi-
tatores/⁊ ipſi intrepide id factitarent: animas. ſ. ſuas/ſub obedientie iugo cuꝫ
gaudio caſtigarent. Hanc igitur quam dicimus obedientie virtutem/optuma
chriſti ancilla/principio vſqꝫ in finem vite ſue/ſemper tanq̄ꝫ Neophita chriſti
pure ⁊ ſimpliciter obſeruauit. Patris ſui ſpiritualis aliorumqꝫ maiorum vo-
cem audiendo/preſto adeſſe/ nullum vnq̄ꝫ diſcrimen inter precepta eorum fa-
ciendo. Nihil de iniunctis graue vnq̄ꝫ duxit. Sciens ſi prepoſito ſibi patri/pa
reret: ⁊ ſaluatori ſuo ſe paruiſſe. qui dixit. Qui vos audit/me audit/ ⁊ qui vos
ſpernit me ſpernit: exiſtimans certe/ſine illa/inanem eſſe religioſorum vitaꝫ/ina
nemqꝫ religionem ipſam. Et ideo in omnibus/ſemper ipſam obedientiam/an-
teponebat. quod vt ⁊ ceteri facerēt/omnes admonebat. ſemperqꝫ rogabat. Af-
firmabat quoqꝫ hoc/ꝙ quicunqꝫ maiorum ſuorum precepta accurate/ad vn-
diabolice tē guemqꝫ ſeruaſſet/intelligeret ſe/non modo non poſſe interire: ſed nec vllos ſi-
ptationes. bi diaboli laqueos. aut vlla tella nocitura. Diabolicas temptationes ⁊ perſe-
cutiones innumeras hec ſancta matrona Helena infinem pertulit. cum qui-
bus etiam ſepiſſime luctabatur: ⁊ aquibus multis etiam verberibus affecta
fuit. Nam vt ipſam Helenam veterator hoſtis in pernitiem deduceret. Cum
aliquando in oratorio ſuo/noctu oraret/tectum domus illius magno ſtrepitu
conſcendit. ⁊ horrendam adeo vocem emiſit. vt tectum diruere videretur. Sed

De Beata Helena Utinenſi

illa ob hoc nullo terrore perculſa fuit. Sed cum inſtantius in orationibus per
ſiſteret/ exquo pauorem eidem icutere nequiuiſſet/ eam flagellis duriſſime ver/
berauit. Eoqȝ factum eſt vt ſe beata Helena in fugam verterit. q̄ ⁊ ipſe eaȝ ve/
ſtigijs inſequebatur. Aliquando etiam ipſe antiquis hoſtis ipſam infeſtare
cepit. vt ſe aut ex feneſtra precipitem daret/ aut laqueo ſibi mortem confereret.
Sed ſaluatoris ſigni impreſſione mox in fugam ipſum vertit. Sepius etiaȝ ca
lidus hoſtis/ eam in angeli ſpeciem conatus eſt in ſuam ſententiaȝ traducere.
Erat huic ſancte mulieri optimus mos/ vt ante Lucanuȝ/ ad Lucie ſancte tem
plum ſemper proficiſceretur. Amniſqȝ quidam/ qui oppidum preterfluit/ eidē
ponte tranſeūdus erat: ad quem cum aliquādo perueniſſet ab hoſte maligno/
in aquam precipitata eſt. pro quo haud multum abfuit. quin ab aquis ſancta
abſorberetur. Uerum chriſti benefitio/ ad ripam/ tota madefacta delata eſt. In
huncqȝ modum ad templum ipſum quo miſſarum ſolemnibus adeſſet conceſ
ſit. Quoties virgis ab eo ceſa: quoties ſaxo eliſa. quoties eius oſſa confracta. vt
membro prorſus vllo aliquando ſe adiuuare poſſet. Sed deus omnipotens/ ⁊
pius pro quo/ hec inuicto animo tollerabat/ nullum eam iuuādi pretermitebat
locum. Deniqȝ/ cum Paulus dicat. Uirtus in īfirmitate perficitur. vt illam de/ De patientia infirmitatum.
us beatiorem per infirmitates corales efficeret: atqȝ ⁊ eam in ipſis perſeueran/
ti/ opem, tanq̄ filie cariſſime offeret: quemadmodum in pſalmo pollicet. Cum
ipſo ſum in tribulatione: eripiam eum ⁊ glorificabo eum. Per tres annos/ gra/
uiſſimo morbo vexari voluit: quem nihilominus/ Helena ſancta equiſſimo ſem
per pertulit animo/ deum ob hoc/ ſummis proſequens laudibus. Et cum mul/
ti pietate permoti eam conſolari adniterentur. Id conſolatiōis genus ſuperua/
caneum fore reſpōdebat. Statum ſibi fuiſſe. ea que chriſtus vellet cōſtantiſſi/
me quidem perpeti. Iam Helena glorioſa/ de aduerſario/ deqȝ cunctis malis vi
ctoriaȝ reportauerat/ vt ei ampliſſimus poſſet decerni triumphus. quuȝ a dn̄o
ampliſſimo munere fuerit donata. Qd̄ ei in oratiōe perſiſtēti ſe ſe chriſtus/ cum
ſanctiſſima matre virgine/ ⁊ beato patre Auguſtino. atqȝ Nicholao tollētinate
feſtiuus totus obtulerit. eidemqȝ maximam atqȝ icredibilem voluptateȝ cōtu
lerit. Triēnio igitur/ cum dn̄s eam maximo infirmitatis igne atqȝ icude pro/
baſſet. vt. ſ. veluti auruȝ mūdiſſimuȝ flaueſceret ⁊ rutilaret/ in celeſte vas vtiqȝ
formāda omni prorſus rubigine expulſa/ ipſaqȝ beata femina/ omne vite ſue tē/
pus in omni opere bono elaboraſſet. ⁊ tāq̄ bonus chriſti miles cōſtanter/ ipſa
ſupradicta faciora (que omnibus ante oculos hic poſui) tenniſſet ſtrenueqȝ geſ
ſiſſet. Cum decurſo iam ſtridio/ vt ſuum ad qd̄ ſemper optabat perueniret triū/
phuȝ: accerſito priore mōaſterij ſancte Lucie ordis ſui/ tāq̄ gremio ſancte ma
tris eccleſie ſemper enutrita atqȝ fota/ vt in fide chriſti ſe emigraturam cōteſta/ Extrema eius ſacramenta.
retur. Cōfeſſioneȝ. ⁊ viaticuȝ ⁊ reliquam reȝ ſacraȝ ex more rite/ ⁊ religioſiſſime
aſtātibus fratribus ab ipſo ſuſcepit. quibus accincta preſidijs/ tutius emigra
re poſſet. Demuȝ cum ſecundum ⁊ ſexageſſimuȝ vite ſue exceſſiſſet annum/ ſu Obitus ei⁹
per nudaȝ humuȝ iacēs q̄rto nonas Aprilis/ anni ſalutis noſtre. M. cccclviij.
ex preſenti hac moribūda vita/ maliſqȝ omnibus profecto cōferta/ ſuam innocē/
tiſſimā/ decoraȝ atqȝ grataȝ animam/ e corpore elapſam/ tāq̄ ex mortali caligie
ad eum miſit. quem ſemper ⁊ fide ⁊ charitate coluit ⁊ dilexit dominuȝ noſtrū
ieſum chriſtum: Ubi nunc vere viuit/ viuetqȝ in ſeculum/ ea vita que mortem

neſcit vllam. Ipſum itaqꝫ dominum ieſum chriſtum deprecor qui hanc beataꝫ
matronam Helenam tãtis virtutuꝫ gradibus ſublimauit. vt ꝛ mihi idigno ſer
uo ſuo peccatori dignetur ſuis intercedentibus maximis meritis cõcedere/vt
liceat eius extrema ſubire veſtigia. Egreſſa autẽ ex eius corpore anima/cũ mu
lieres de lauãdo eo conſiliuꝫ accepiſſent: confeſtim ipſuꝫ ſummopere vlceratũ
Uulnera. inſpiciunt ꝛ ea quidem de cauſa acceſſiſſe. ꝙ tot annis humi iacuerat. Cumqꝫ il
lud in feretro ex more collocaſſent. ꝛ crucifixum ſupra pectus poſuiſſent. ſubi-
Miraculuꝫ to Helena caput illi extulit/adeo/vt deinceps vnqꝫ dimitti potuerit. Itaqꝫ ſi eiꝰ
ingentes virtutes/vtpote prudentiam. ingenium/diuinam/eruditionem/prom/
ptiſſimam linguam/comitatem/amabilitatem/humilitatem deuotionẽ/ꝛ diuino
rum guſtum/integritatem pudicitie/abſtinentiam precipuam/ꝛ abiectioneꝫ/re/
petere voluerimus/negotiuꝫ inextricabile/profecto aſſumeremus. Inuitata igi
tur beata hec noſtra Helena/ymo ꝛ excepta/ad religionis ſancte nuptias. Ubi
noue ſponſe agni epitalamia quottidie celebrantur veſte. s. nuptiali inſignita/
confeſtiꝫ in humiliore loco ſedere voluit/iuxta ſaluatoris noſtri ieſu chriſti do
cumentum. Qui dixit: Cum inuitatus fueris ad nuptias/nouiſſimo diſcumbe
loco vt veniens/qui te inuitauit. Amice dicat aſcende ſuperius. Et propterea/in
finem a magiſtro triclinij/domino noſtro ieſu chriſto. iuſſa eſt aſcendere ſupe/
rius vbi facta eſt ex eorum numero: quibus dicitur per profetaꝫ. Surgite poſt
qꝫ ſederitis: qui manducatis paneꝫ doloris. Ad nos itaqꝫ ex huius viraginis
ſancte exemplum manaſſe putandum eſt: illud diuini oris oraculum. Regnuꝫ
celorum vim patitur: ꝛ violenti rapiunt illud. Quod vt ipſe qui hanc huiꝰ bea
te edidi vitam/deſiderio querere/opereqꝫ attingere dei miſeratione poſſim/ipſi
eius regni maximo conditori genuo flecto. atqꝫ huic que cum eo iam iam triũ/
phum agit/ꝛ regnat regnabitqꝫ in ſecula ſeculorum. Amen. ¶ Multa ſunt ſi/
gna atqꝫ miracula ꝛ ante ꝛ poſt mortem ab ea perpetrata: que me in hanc ſen/
tentiam impellunt vt ipſam cum ſponſo eius chriſto domino noſtro/ꝛ ſancto/
Miracula eius cõme// morat. rum aſcriptam agminibus minime dubitem. Ex quibus duo cõplectar. Et eniꝫ
ciuem quendam Utinenſem cui heleno calcereto nomen erat/cum a comitiali
morbo grauiſſime teneretur oppreſſus/priſtine ſanitati ſuis interceſſionibus
reſtituit. Beneuenuta quedam Utinenſis cum per annos tres nullos ſui con
iugij dediſſet fructus a deſpectui habebatur vapulabatqꝫ. Ex quo egre ferens
ad ſuos confugit: ꝛ eis quid cauſe ſubeſſet expoſuit/dicens ſe a viro auffu//
giſſe ꝙ de ipſe male mereretur. Poſteaqꝫ illi nupſerit/nullam vnqꝫ ſibi feli/
cem dieꝫ affuiſſe. ſeqꝫ maiori dolore affici/ꝙ ſine culpa afficeretur ꝛ cederetur.
Affirmabatqꝫ ſe nunqꝫ ad illum reuerſuram. Quamobrem complurime matro
ne honeſtiſſime Beneuenutam ad ſe conuenerunt: comonẽtes ꝛ obſecrãtes vt
ſibi caueret/nec ſe deſpiciendam ꝛ infamandam exponeret. Quarum cõſilia cũ
Beneuenuta non admitteret: beata Helena eam ad ſe accerſiri iuſſit. Nulla in
quid filia mea te dubitatio teneat. ex te vir tuus liberos indubitato ſuſcipiet.
Redi cum eo in gratiam. Indeo ſpem fidemqꝫ indubitataꝫ collocato. Optatis
equidem veſtris ille reſpondebit. Uix annus interceſſit. cum puellaꝫ ediderit:
ꝙ orationibus helene factum fuit.

MAria eius nominis noſtro hoc in opere ſecunda/ Illuſtris Gulielmi Mõtiſſerati marchionis vxore anno a natali chriſtiano Milleſimo quadrigenteſimo/ tertio ⁊ ſexageſimo admodum adoleſcentula in Ciſalpina gallia apud Caſale ſancti Euaſi vrbem ſuaꝫ maximo cum populorum luctu/ parturiendo defecit/ Cuius quidem decora tanta fuere/ vt inter claras mulieres a nobis non in merito ſit anumeranda. Hec imprimis Caroli Fuſenſis principis Nauarie regis nepotis filia fuit. Quam ferunt tante virtutis/ tanteq; preſtantie/ ac liberalitatis fuiſſe feminaꝫ/ vt facile explicari nõ poſſet ſermone. Que quidem artes in principibus tam viris ꝙ mulieribus magnopere deſyderantur. Apprime etenim litterarum ſtudium attigit/ quarum ſane voluptate icredibiliter afficiebatur: ſꝫ precipue celeſtiuꝫ litterarum lectio illi cordi erat. Quibus ex documentis in oĩ geſtu ⁊ ſermone/ quandaꝫ religionem ⁊ ſanctimoniã pre ſe ferre didicerat. Tam humana/ tam comis/ tam clemẽs/ tam deniq; liberalis/ vt ab ineunte fere etate/ per totam galliam honorificus ⁊ frequẽs de illa ſermo/ in omni re pliberalis modum ſuppeditabat/ vnde benignitate vti poſſet. Tãtaq; morum eius erat ſuauitas/ ſic quoq; affabilis: vt oẽs ſibi/ tum fratrum/ tũ ſororum loco haberet. Eius conſuetudo donec tẽpus nuptiaruꝫ aduenisſet ſẽper cum alijs mulieribus fuit: ⁊ ipſa quidem tam humana/ ⁊ tã facilis/ vt non iam certe tanti principis filia/ ſꝫ gregarij hominis videretur mancipia. Ubi vero ex trãſalpina gallia in Italiam tandem profecta eſt: quuꝫ duceretur ad maritum/ plurimi illam i modum prope triumphi proſequebãtur: vnde ⁊ toto illo ſuo itinere/ celebris ⁊ conſpicua ſemper fuit habita. Dici certe non poſſet/ nec id quidem ſine multis lachrymis/ quantuꝫ eius populi indoluerint/ preſertim pauperes/ ſua profectione. Dolentes etenim ſubclamabant atq; dicebant. O miſerimi nos/ omne refugium noſtrum/ omneq; patrocinium/ nunc nunc nos oẽs deſerit. Quid nobis nũc ⁊ deinceps rebus indifficilimis/ ac noſtris in neceſſitatibus opem afferet: quis in arduis auxiliabitur: quis iacentes nos i calamitatibus ſubleuabit. Quo nos deſeris vnica ſpes noſtra. Poſtq; aũt Italiam noſtram attigit/ celebrateq; fuiſſent eius magnificẽtiſſime nuptie in Alba ſua vrbe: que eius fuerat aĩ/ magnitudo atq; magnificẽtia mirifice declarauit. Dimiſſura eĩm omnes qui illam comitati fuerant cum duceretur ad marituꝫ/ ⁊ iã ad ſuos/ eſſent domum regreſſuri: numero videlicet ſupra quadringentos: cuꝫ principũ/ tum etiam alioꝝ nobilium atq; aliorum/ qui iſeriori loco nati fuerãt. pro ratione perſonarum: ad vnum omnes magnificentiſſima liberalitate eſt proſecuta: gemis videlicet/ ⁊ alijs precioſiſſimis quibuſcunq;. Nec ſibi ipſi quidq; reliquit: preter tenuiſſimam Cathenulam auream/ quam decoris cauſa collo geſtabat: ne quem a ſe indonatum dimitteret. Hec tam inaudita magnificẽtia/ ⁊ i Monteferrato ⁊ i Gallia vſq; in hodiernũ diem cũ igenti celebritate

memorantur. Apud maritum vero ⁊ eius principatum omnem non minorem gloriam aut laudem ꝙ apud patrem eſt aſſecuta. Nam in omnes eque ſe cōmem/facilemq; ac perhumanam preſtabat:ſed i pauperes imprimis:quos omnes ⁊ verbo ⁊ opere confouebat his erat patrocinio/hoſq; tuebatur.que virtutes iccirco in ea comendabiliores eſſe debēt:ꝙ pace taliū natalium huius ingenij/huiuſq; nature/hodie inueniūtur. Huiuſmodi itaq; ornamētis:hoc quoq; acceſſit:cū oppida/Caſtella/ vicoſq; ſui pricipatus adiret:hec illi precipua conſuetudo erat/ſi quam forte ſupplicationem vltro eidē offereretur: que pauperem oſtendere aliqua ope indigere/oblatam/aut manu ſemper geſtabat: aut ſuo in ſinu certe collocabat. Neq; queq; a ſe vnq; dimittere volebat: donec implorantis auxiliū neceſſitati proſpexiſſet. Illud quoq; perhemni laude dignū in ea excelluit ꝙ nunq; vllis voluptatibus tam delinita fuit vt ſuorum ſubditorum potuerit obliuiſci. Semper etenim ſua in ſocietate cetus feminarum habere volebat/cum nobiles/tum etiam honeſtiſſimas matronas ac ancillas virgines:cum quibus ea ſe gerebat modeſtia ⁊ morum ſuauitate/ vt ex eius ore nunq; fuerit verbum qđ merito reprehendi poſſet. Tanta preterea fuit ipſius prudentia/tantumq; īgenium/cum omnibus ancillis/ſubditiſq; ſuis: vt nulla vnq; coniecturare potuerit que animo illius eſſet carior aut certe gratior. Naꝫ cum omnibus ipſa tam equaliter ſe gerebat:vt nulla vnq; aut gloriari/ aut cōqueri potuerit/ſe illi gratiorem eſſe/aut/e contra minus amari. Tres tantummodo/hec tam cordata tamq; optima adoleſcentula cum marito vixit annos/ ex cuius coniugio duas edidit filias. Quarum altera Margarita nomine Ludouico Salutiarum Marchioni nupſit que adhuc viuere dicitur. Sed in alterius puelle partu/proh dolor e vita migrauit. Que mors certe ſummus merore ac ſūmus dolor/non modo marito/ ſed etiam omnibus ſuis aulicis ac vniuerſis populis fuit:qui īfinitis prope lachrymis ⁊ triſticia/ac pietate eam tāq; oīum parētem diutius luxere.

¶ De Genebria Gambare erudita femina. cap.clxi.

Genebria clariſſima femina/ natione veronenſis:Clariſſimi Brunori Gambare ex primoribus Ciuibus Brixianis: tempeſtate Pii pontificis Romani eius nominis ſecundi/ ſua egregia eruditione ac alijs plurimis boniſ artibus/immortale nomen atq; gloriaꝫ ea in potentiſſima vrbe Brixiana aliiſq; locis ciſalpine gallie adepta ē. Que quidem preſtans mulier in primis leonardi Nugarole equitis aurati filia fuit:que ⁊ forma/prudentia/religiōeq;/ ac liberalitate mltū excelluit/facilis p̄terea ac oib⁹ admodū affabilis. Inq ēt q dā icredibilis dexteritas cū oib⁹ vigebat/ac moꝝ ſingularis leuitas in omni

geſtu. Urbana imprimis/que omnia eam permaxime honeſtabāt. Decorabat
inſuper illam/quedaꝫ maieſtas in vultu mirabiliſq; aſpectus/ omnino diſſimi
lis ab illis mulieribus/que ſummam paternitatem plane demōſtrant:cuꝫ ſalu
tant/dedignātur quādoq; alios reſalutare. Excellebat i ea inter cetera etiā pre
cipua bonaruꝫ litterarū diſciplina/a doctiſſimis ⁊ eloquētiſſimis viris apꝑme
egregie īſtituta:quā obrē/ i oī genere litteraꝝ / maxiaꝫ de ſe opynionē apō oēs
ꝯcitabat. Argumēto/ſūt ep'le eius luculēte:⁊ cū maxia doctria ſcripte. Cui⁹ oro
tuꝫ modeſta/tū etiā magnifica fueāt exiſtiata. Geſtus preterea/⁊ oēſ cōpōiſ ſui
motus/nunq; ab his diſſentire videbant. Mores inſup admoduꝫ pudici/ qui
cum quadaꝫ grauitate cōiūcti eſſent illaꝫ nō parum ornabāt. Eluceſebat iteꝫ
in ea quidā cōiugalis pudor atq; fides. Diligētiſſima quoq; erat oīs honoris
⁊ decoris tā mariti: q̄ etiā ſui:⁊ id nō minuſ q̄ Emilia tertia ſupradicta/ſupe
rioris Affricani vxor:cui nō ſolū domi mariti/ſꝫ etiā vbiq;/maxia illi cura fuit
pacis/⁊ cōiugalis cōcordie amoris. vt monumētis clariſſimoꝝ igenioꝝ/ad noſ
vſq; manaſſe cernim⁹. Tāti igit' momēti ei⁹ auctoritatis ⁊ exiſtimatiōis erat
habita hec matrona iſignis Genebria. In ſubditos eīm ſuos ſūma preſtabat
hūanitate:⁊ iccirco plurimū letabat' qn̄ eoꝝ poſſet extinguere diſcordias/ſi for
te inter illos aliquādo fuiſſent exorte. Uiſitabat egrotos/cū ingēti ſtudio atq;
amore/quos reb⁹/ tum etiā verbis dulciter cōſolabat'. Hoc ⁊ amplius i ea mi
randuꝫ fuit:quia vbi ratio uel neceſſitas expoſtulabat/familiarē humanaꝫ/fa
cilē/⁊ piam ſeſe exhibebat. Tam erat in ſuos propēſo ſtudio/ vt ⁊ equalis ⁊ ſo
ror vere poſſet appellari/nō que poſſet eis imperare. Sepe etiā hoc verbuꝫ illi
vſurpabat'. Sapiētes viros/ſapiēteſq; feminas/ apud m'titudinē/ab omni am
bitione vacuos eſſe debere: ecōtra autem opā dare/vt is placerēt qui vera laud
digni exiſterent. Memor quā maxie erat beneficioꝝ/⁊ grata i illos qui i ſe aliqd
cōtuliſſent vel re/vel opere. Cōſtanter iuſtitiaꝫ coluit:⁊ inocētiaꝫ cuſtodiuit.
Fecunda liberis precipue marib⁹:quinq; eteiꝫ peperit. Quoꝝ primus Maffeuſ
Petruſ comes gāba ra/⁊ relig. appellatus/vir preſtāti quadaꝫ corporis dignitate. Secūdus petrus excellēti
ingenio vir/eximiaq; virtute/ac magnificētia: qui merito ſuaꝝ virtutum a ponti
fice maximo paulo ei⁹ noīs ſecundo eximia affectus fuit dignitate: vna cuꝫ fra
tribus ⁊ poſteris ſuis:cui⁹ quidem pietas: nūq; poſſet ſatis pro dignitate lau
dari. Tertius Joanneſfranciſcus inarmis ſatis exercitatus/ validus ⁊ ſummi
conſilij vir. Quartus Nicolaus imprimis p̄humanus. Quintuſ poſtremo Mā
ſilius protbonotarius/⁊ iuris pontifitij decore ornatus. Quorum omnium vir
tus clarumq; nomen/non tantum matri ornamento fuere:ſed etiam prope to
ti Ciſalpine gallie gloriam immortalem attulere. Hec itaq; tam clara femina/
diuitijs/ſcientia ⁊ virtutibus/ac liberiſ tam fortunata/nō tanq; Nyobes Am
phyonis Thebanorum regis filia fortune luſa inſipiens fecerat:que ſuperbiē
do/non gratias egerat/ que quidem ex innumerabili prole diuinos ſibi queſie
rat honores: pro quo nomen ſuum in multis ſeculis ſibi fecerat exoſum/ſed
ipſa clara Genebria de omnibus ſibi conceſſis cum gratias immortales deo e
giſſet:ad extremum adhuc in iuuenili admodū etate / modum vite ſue poſuit.
Cuius mortem inumerabiles prope populi/non ſecus ac ſi parēteꝫ collachri
marunt. Elataque fuit/ magnificentiſſimo funere/ pro dignitate ⁊ ſplēdore ſuo
rum:vt clara mulier merito requirebat.

ferme totã eã didiciſſe cõſtat. Operum preterea quattuor doctorꝝ atq; aliorũ
eque ſtudioſa. Nihil ferme ab ea dicebatur: qđ priſ Auguſtini teſtimõio/ non
ſtatim comprobaret. Diuum etiã hieronymũ ſemp i man⁹ tenebat: uel pp elo
quẽtiam ſuam/ que eã delectabat: vel ꝙ plura ꝗ̃ ceteri doctores/ ad ſctãs ſcri
beret virgines. Nõ poſſet equidẽ ennarari/ ꝗ̃ abſolute/ quãq; ꝯſumate doctri
ne fuiſſet hec Iſotha virgo/ pegregia mulier. Preſtabat quoq; i ennarabili cor
poris dignitate/ optimis morib⁹ predita. Habitus aũt ei⁹ corporis/ ſemp quaſi
ad vidue cultũ accedebat: quẽ in tota vita cuſtodiuit ⁊ geſtauit. Nata igitur
octo ⁊ triginta annos/ ſũma mãſuetudine/ ſũmaq; gratia i oĩ parte vite claruit:
⁊ nõ tãtum his quib⁹ erat coram nota/ ſed etiã illis quib⁹ nũꝗ̃ fuiſſet viſa: tan
tum valuit/ tãtũq; potuit fama ⁊ nomẽ optimarꝝ virtutũ i hac virgine. Atq; tã
dẽ hũc cõſumatiſſie vite finẽ nacta eſt Iſotha virgo eruditiſſima oĩ prope lau
de etiam cumulatiſſima.

¶ De Iſabella Ferdinandi Regis vxore. cap. clxiiii.

ISabella Regina Neapo
litana/ ei⁹ nois ſecunda/ ex
cellẽtiſſimi regis Ferdinã
di pudiciſſima cõiũx: hoc
ãno: qui eſt quintus ⁊ ſexageſimus ſa
lutis nr̃e/ ſupra milleſimũ ⁊ quadrin
gẽteſimũ: apud neapolim regiã ſuã
quartodecio chalẽdas Aprilis/ cũ ma
ximo miſerorꝝ icomodo/ deceſſit: ⁊ re
gio funere elata/ i diui Petri martyris
tẽplo eſt tumulata. Mulier ſane cõſpi
cua ac inumerabilib⁹ virtutib⁹ iſigni
ta. Que ip̃rimis Tarentini principis
neptis fuit: quam quidẽ Alfonſus Rex filii nuptijs iũgendam oĩ ſtudio/ iccir
co cõtendit: vt regnũ filio magis magiſq; firmaret: preſertim pulchritudine il
lius ⁊ virtutib⁹ maxime adduct⁹. Excellebat etenim inea ip̃rimis eximia forma
quãta marie dici poſſet. Nã regalis illi ex igenio aſpect⁹/ vt vel ſolo aſpectu/ re
gina facile poſſet ab oĩbus iudicari. Erat maxime eloquẽs/ maxima ve orõnis
ſuauitate predita: affabilis ip̃rimis pudici mores/ ac ois pudoris pleni. Dele
ctabatur magnope viris doctis/ beneq; moratis. Probe mulieres/ probeq; ige
nij femine illi maxime cõdi erant: ⁊ grã apud illã plurimũ valebãt. Ex regia
autem ſua ipuros hoies/ ⁊ minimi ſenſus prudẽter ſubmouebat: quos vero di
dicerat igenio pſtare ⁊ grauitate oĩ ſtudio ⁊ impenſa/ adſe accerſiri faciebat/
quos certe caros gratoſq; habebat. Nec minus vocabat ad ſe mulieres ⁊ vir
gines iam viro maturas/ que illi ip̃rimis nõ modicũ care erãt. Dabatq; operã
vt i rebus diuinis ⁊ hũanis pegregie iſtituerent: cũ quib⁹ ⁊ perſepe ſuas laxa
bat curas/ honeſtiſſimiſ ai remiſſiõib⁹: quã quidẽ viuẽdi ratiõẽ optimã/ mul
ti cernẽtes ⁊ itelligẽtes/ nõ iã regiam eius domũ/ ſꝫ potius religiõis locũ eſſe
aſtruebãt. Habitus eius ⁊ corpiſ cultus/ ſũme modeſtie idices erãt. Hec itaq;
prius ꝗ̃ Regine nomẽ adipiſceretur: Calabrie cũ Ferdinãdo marito ſuo ipa
uit: poſtea vero ꝗ̃ Regine nomẽ iuenit: maiore diligẽtia ⁊ ſtudio id tueri con-

tendit:idq̃ ſeruare in maioribus opibus ꝯſtituta/quod ante iſtituerat: ⁊ hoc religiōe duce ac alijs pluribus pręclaris artib⁹:ſic vt ea admirabilis adeo ꝑdi caretur/ac ſi e celo ad hoīes foret diuinitus demiſſa. Poſt Alfonſi autē regis mortē/Joānes Renati filius/ex gallia trāſalpina cū exercitu in regnū venit/vt id regnū paternū ſibi recuperaret. Secūq; ſui exercitus impatorē Jacobū pi cininū admodū ſtrenuū ⁊ rei militaris peritiſſimum adduxerat. Quo audito/ e veſtigio Ferdināď rex/Neapolitane vrbis cuſtodiā huic ſue vxori regie oēs comendās/ipſe aſſumpto valido exercitu rebus oibus ornato/vt caſtra caſtris opponeret ꝯtra hoſtes profect⁹ eſt. Que ciuitatis admiſtratiōe ſuſcepta/ſex ꝑpe annis/eā magno ꝯſilio maximaq; prudētia admiſtrauit/atq; in ſūma qete ⁊ pa ce/amoreq; ciuiū ꝯſeruauit. Quādiu aūt vrbi prefuit/multa iuſtitie exēpla edi dit/⁊ id aduerſus nocētes magno quidē ⁊ excelſo aīo. Nōnūq; ad maritū mi ſit dicēs/nulla ſe afficeret moleſtia: neq; quicpiā timeret de reb⁹ ſuis/donec ip ſa preeſſet. Nūq; in tātis occupatiōibus regni ſui occupata/voluit res diuinas intermittere/aut ꝑces/aut ieiunia negligere atq; alia huiuſce bona/q̃ ad placā dā celeſtē irā ptinerēt. Et ob id ēt vtebat magna liberalitate ⁊ frequēti i pau peres:cū eſſet mulier optima/⁊ religiōis cuſtos. Cōtinētibus etenim ꝑcibus ad deū agebat vt regnū illud ſibi tueretur:ſi ad ſalutem aiaꝝ ſuaꝝ eſſet futurū: Cūq; rex aliquādo in ſūma verſaret triſtitia/⁊ q̃ſi iā aīo ꝯcidiſſet/ei⁹ exercitu/ ab hoſte fuſo:neq; ei eēt aliqua pecunie ſpes:q̃ bellū reſtaurare poſſ;.ipſa pru dētiſſima ſic cū ſuis ciuib⁹ egit/vt regi opē ferēt/eidēq; ſubuenirēt. vt ſatis ꝑ rōne tpis magna ꝯtracta pecunia:eā oēm ad maritū miſerit reſarciēdum. Si mul exhortās/ſimul ēt ꝯſolās/nihil timeret/nihilq; vereret:poti⁹ ſpē oēm i deo collocaret.foreq; vt breui/oīſ triſtitia aī/oīſq; alia egritudo/maximū in gaudiū ⁊ leticiā comutarēt. Jtaq; itra paucoſ dieſ factū eſt.ēt patrui ſui opa v;. Tarē tini principis.q dudū Joānis ꝑdicti Andegauēſis reb⁹ maxie ſtudebat. adiu etus huius neptis ſue ꝑcibus/repēte rex Fernādiꝰ in meliore loco eē cepit.reda cto.ſ.in meliorē ⁊ trāquilliorē ſtatū reꝝ Neapolitano regno:nā deīceps maiore cū gl'ia regnauit. Qđ pius ei⁹ noīs ſecūdus pōtifex Ferdināďū regē dyadema te īpoſito ꝯfirmauerit. Regno igit hoc mō pacato Jſabella diſſimilis vnq̃ ſui eſſe voluit:p decē reliquos annos quos poſtea i regno eodē egit. Regia certē magne ꝟtutis/ēt hodie vſq; p totū regnū illud magno celebrat ꝑconio:frequē tiſſimuſq; de illa ſermo/cū ſūma plane teſtificatiōe ꝟtutis ⁊ beniuolētie in illā oīum.quāti hec regia ꝟtute ꝑſtiterit/nō paꝝ certe eſt argumētū. Tā cara tāq; accepta marito fuit.vt illā ꝑpe diuinā feminā eſſe ꝯteſtaret.q vt ſuo ſtudio ſa tiſfaceret:quo dū viueret affici maxio pſpererat.iuſſit tēplū beati petri marty ris magnificētiſſime reſtaurari:idq; cum maxio ſūptu:in eo qppe pluſq̃ octo millia aureoꝝ regē ꝯſtat ipendiſſe. Que qdē pecunie ſuma/ collocata/fuit in oi genere veſtis:q̃ magnificētiſſima tēpla exornari ſolēt/auro ⁊ alijs ꝑcioſiſſimis rebus itexta. Audiebat cū maxia aī iucunditate theologos de ſacris litteris di ſerētes:a ſanctaꝝ litteraꝝ lectiōe nequaq̃ aliena. Jnnumerabilib⁹ itaq; virtuti bus hec regina mirifice ꝑdita/cū annū primū ⁊ q̃dragēſimū attigiſſet.febri cor repta/in quādam incidit egritudinem:quā nūq̃ pudoris cā/modicis detegere ſuſtinuit. Cuius morbi vi ſubacta/cū obiuiſſet oia que xp̄ianum decet hoiem/ Jeſu chriſti nomē ſemp in ore habens.ſanctā celo reddidit aiam. Cuius mors

tãto.dolori/tãtoq3 merori ꝛ egritudini/viro ei⁹regi fuit/toti deniq3 regno vt nũ
q̃3 maior luct⁹fuerit audit⁹/aut certe visus:s3 neq3 maiores gemit⁹:quã in hui⁹
optīe ꝛ ꝑclarissime regie morte.Sepulchro qppe magnificẽtissimo a rege ẽ de
corata post cui⁹morte͂ īuenta est capsella q̃dã/inq̃ cũ extimaret̃ q̃dã ꝑciosa eẽ
reposita/deꝑhensũ est illico ciliciũ aspimũ/cũ flagello/quo deuotissima regia
corp⁹ suũ affligebat/vt grãz dñi nři iesu xp̃i posset ꝓmereri.Quinq3 filios viro
suo regi ferdinãdo supstites reliqt.Mares tres/ꝛ femias duas.Quoꝝ primus
natu Alfonsus rex.postea a Carolo frãcoꝝ/rege/regno pulsus/ꝛ apud Siciliã
nupime vita funct⁹.Secũdus illi dict⁹ Theodoric⁹ adhuc supstes nũc regnũ3
admistrãs.Postrem⁹ Joãnes appellat⁹/scte͂ romane eccl'ie amplissim⁹ cardia
lis/iã ꝛ ipse defũct⁹.Altera ex filiab⁹ maior natu leonora dicebat̃. Herculi am
plissimo Ferrarie duci vxor/ꝛ ipsa oi exẽplo ꝟtutis hui⁹ Jsabelle/extitit merito
filia:minor etate/beatrix panonioꝝ regia prudẽtissima/ꝛ ipsa ꝟtutũ multaꝝ ac
reꝝ diuinaꝝ apetẽtissima vt supra i ꝓlogo hui⁹ opis diffuse ꝓtestati sum⁹.Cu/
ius qde3 ꝟtutes/ꝛ bonas artes regine excellentissime/hic contexere volui:Pro
ut ꝛ tenue ingenium meum ꝯcessit.Et quanta mulier/quantaq3 regina fuerit
isabella parthenopea/posteri omnes ediscere valeant.

Optimũ re/gine hui⁹ ex/emplum.

¶ De Bona lombarda in armis strenua muliere. capi. clxv.

Bona Lõbarda i valle telli
na/agri Nouocomẽsis vr
bis(apd lariũ lacũ site)na/
ta: q̃ v3 in cisalpina gallia
Mediolanensi ipio paret.anno salutis
nře millesimo/q̃dringẽtesimo sexagesi
mo octauo/postq̃3 in militari gl'ia mul
tis claruerit facioribus/in metone pe/
loponensi oppido/ex ventris ꝓfluuio/
xp̃ianissime vita decessit.Mulier ꝛ ob/
scuris/ꝛ ignobilib⁹ edita parentibus:
prout ĩfra explicabit̃. Hec igit̃ clara fe
mina pri⁹ pellicis loco/postea legiptio
mřimonio iũcta est petro brunorio parmẽsi ptissimo rei militaris duci.Quam
cũ vidisset ducẽs copias suas p vallẽ illã tellinã(quã vetẽs Rheticã appella/
bãt)adolescẽtulã admodũ i cãpis greges pascentẽ/plurimũ deformẽ/nigro v3
colore/breuiq3 statura/s3 valde strenuã cũ alijs suis sodalib⁹ puellis(q̃ ẽt gre/
ges pascebãt)ludentẽ/p vi3 rapuit:ꝛ eã secum adduci ꝑcepit.Quã qde3 recrea
tiõis loco/pseꝑe mutato habitu/mõ muliebri/mõ virili veste exornari ꝑcipiebat
Etiã nõnunq̃/i illa sua adolescenti etate/illã mulis ꝛ cãibus suis venatricibus
ꝑficiebat. Uerũtñ etsi ꝯtẽptu illã p oẽm modũ habẽ videret̃:nihilomin⁹ icre/
dibili ipsi⁹ petri brunori amore ꝛ studio tenebat̃:ꝛ eã obre3 oẽs labores/ꝛ ne/
cessitates/atq3 erumnas equo semp aĩo tollerabat. Et idcirco in oĩ itinẽ cũ ipo
suo petro brunoro/dño suo se idefessa3 comite3 exhibuit:ꝓ quo/ẽt cũ ipso/tan
de3 ad Alfonsu3 rege3 Neapoli vsq3 est ꝓfecta.Per ide3 igit̃ tps/ide3 petrus
brunorus cũ Frãcischo sforzia tũ comite/aduersus rege3 Alfonsu3 stipẽdia fa
ciebat.Tũc rex ipse Alfonsus egit vt petrus brunorus a Frãcischo petrus ipe

diſciplina/ſeruãdo ordines/toto corpore armata/cũ clipeo ⁊ nudato Enſe/iau
dita moliri viſa eſt. Nec vnꝙ̃ viſa ad hui⁹ caſtelli expugnationẽ/nec alio i ꝑlio
ꝗ̃ꝗ̃ aſpero ⁊ accri deſatigari: ſic vt oẽs pncipes q ad id ſpectaculũ ꝯſcẽderãt/
pre ſtupore ꝓpe amẽtes fierent/tãtã ꝟtutis ꝯſtãtiã in tã parua femia ꝓſpicien
tes. Poſtremo ſenat⁹ venet⁹/q iã multũ ſpei in petro brunoro/⁊ hac celebri fe
mina collocaret: ad muniendã ⁊ cuſtodiendã Euboeã ꝯtra turcos vtroſqꝫ mi
ſit. Quãdiu aũt ibidẽ ꝓfuere ip̃mis vrbeꝫ illã validiſſimis ꝓſidijs firmauere/
inquo plane negocio ita ſe geſſere/⁊ ita opaꝫ nauarũt: vt turc⁹ ipſis viuẽtib⁹ nũ
ꝗ̃ auſus ſit ipſaꝫ Euboeã expugnatiõe agredi. Demũ ipſi⁹ viro cariſſimo bru/
noro/in calcide vrbe defũcto/⁊ ab ipſa ſua fideliſſima ꝯiuge bona magnificẽtiſ
ſimo exeqaꝝ cultu ibidẽ ſepulto. Et ipſa haud multo poſt ex deſinterio valitu/
dinaria effecta/quẽ quidẽ morbũ/ex lõgo ſuo itinere ꝯtraxerat: cũ in aio habe/
ret venecias repetere/vt ſtipendiũ p̃ris filijſ ꝯtinuaret. Metonẽ pelloponẽſi vr
bem tãdem ꝑuenit. Ubi ⁊ in terrã igraueſcẽte morbo exponi ſe iuſſit. Ibidẽqꝫ
cuꝫ idies graui⁹ laboraret: duos religioſos valde deuotos adſe accerſiri iuſſit:
quib⁹ tãꝗ̃ vera xp̃iana/oẽꝫ aie ſue curã credidit. Aqbus ſacramẽtis oibus de
uotiſſime ſuſceptis/ẽt teſtamentũ cum oi integritate mentis ꝯdere voluit: ⁊ añ
oia in remiſſionẽ peccatoꝝ ſuoꝝ trecentos ducatos i pauperis xp̃i manib⁹ ſuis
liberaliter erogauit. Sepulchrũqꝫ ſibi ꝯſtrui fecit. qḋ extructũ/vt erat aio excel
ſo/ſuis ꝓpriis oculis ītueri voluit. Poſtremo ẽt ex more xp̃iano inuncta: quũ
de rebus diuĩs indeffeſſe loq̃retur/placida morte extremũ emiſit ſpiritum. Cu/
ius magnifice femie virtutem tam admirabilem/ inter decora aliarum clararuꝫ
feminarum/que memorande fuerant/hic coniungendaꝫ eſſe putaui. Quãuis hu
mili loco ⁊ obſcuris parẽtibus fuerit nata: vt alie mulieres que magno genere
p̃eſtant: ⁊ natalibus accendantur ⁊ inflamentur/ad emulanda ornamenta vir
tutum: ex quibus omnis honos/omniſqꝫ vera laus proficiſcitur.

Mirabilis huius femie deuotio.

¶ De Blanchamaria Mediolani duciſſa. capi. clxvi.

Blanchamaria mulierum
noſtri eui optia femia Frã
ciſi ſforcie Inſubriũ ducis
vxor. Philippiqꝫ marie itẽ
ducis vnica filia: per oia clariſſima ⁊ in
dulgentiſſima/⁊ ipſa eodẽ anno quo ⁊
predicta Bona videlicet in anno ſalu/
tis noſtre milleſimo.cccclxviij. i oppi/
do ſuo Maregnani/agri mediolanẽſis
anno etatis ſue q̃rto ⁊ quadrageſimo
chriſtianiſſime vitã finiuit. Femia cer/
te ex oi parte perfectiſſima/ cuius tante
ꝓfecto erãt diuine hũaneque virtutes/
vt nõ morte ſolũ/ſed ⁊ mortis/oi carere debuerat ſuſpitiõe. Quippe huius vir/
ginis tãta erat ꝓbitas/⁊ moꝝ oĩm integritas. pudicitia/innocentia/fides/pie/
tas/ſctimoniaqꝫ: vt p̃rie fulgor/⁊ parentũ claritudo/merito ab oibus ꝯfiteretur
cẽſeretur/⁊ appellaret. Imprimis qppe erat mlier admodũ formoſiſſima ac cor
pore elato/decora venuſtaqꝫ facie/oi niue cãdidior/cũ nitidis roſeiſqꝫ genis.ac

quadā preſtāti ⁊ ſingulari grā vt ex effigie ipſiꝰ hic impreſſa qſqꝫ aīaduertere pōt. Cuiꝰ itē oculi grādes ⁊ nigri: cū quodā inicāti fulgore: ac ſplēdore. Suuſqꝫ īceſſus/ſtatuſquoqꝫ/ac habitꝰ/oī fulgebat decore ⁊ hōeſtate. Suꝰ p̄terea ſer/mo greuiſſimꝰ. ⁊ mira ſuauitate videbat̄ ꝯditus. Erat īſup ⁊ re ⁊ noīe vtiqꝫ blā cha/oī muliebri ſexu ⁊ dignitate preſtātior ac cādore pulchrior. Nā tanta erat ipſiꝰ aī pudicitia/vt nemo diſcerneret/maior ne eēt/an caſtitas īpoluti illiꝰ cor/poris/quā ſemp nō venerati minuſqꝫ/admirarent̄ oēs. Uerba illius nō ſolū pu dica/ſꝫ ⁊ oī verecūdia plena. Uerūtñ in eiſdē vtebat̄ quādoqꝫ ſalibꝰ ⁊ cauilis/ ſꝫ ſine alicuiꝰ offenſiōe/cū delectatiōe quorūcūqꝫ audiētiū. Tāta vō erat ipſiꝰ hūanitas ⁊ clemētia. vt anteiret quaſcūqꝫ ſupiores reginas ⁊ femias. Uniuerſā etēīꝫ nature bonitatē/⁊ aī magnitudinē in vniuerſa illius vita/ſemp cōplecti vi dere viſa eſt: ita/vt nedū iniurias oēs obliuiōi penitꝰ traderet: ymo ēt/ijs bene/faceret/aqbus iniuriaꝫ accepiſſet/obſeruatrix plane ſaluatoris nr̄i p̄ceptı: q ait. Mihi vindictā ⁊ ego retribuā. Oīa nēpe ꝓ modulo fragilitatis ſue/tāqꝫ xp̄ia/niſſima/ſemp ad creatorē ſuū refferebat/quē nouerat ſupra boīuꝫ merita muni ficētiſſime retribuere. Erat inſup ita placida ac mitis/vt ſine cuiuſcūqꝫ īterceſ/ſore/ſe adire volentē/in tēpeſtiuū duceret neminē. Quinymo/oēs ea attentione atqꝫ leuitate audiebat: vt obſequētiſſimi numis benignitateꝫ rep̄ſentaret. Eius fide nihil erat ſanctiꝰ: qcquid. n. ſemel ꝓmiſiſſet/emori mallet: qꝫ minꝰ effectui mādare. Neqꝫ. n. (vt ſolent fere oēs mulieres) erat comparande vel ꝯgregāde peccunīe cupida: ymo liberaliſſima/ymo pijētiſſima/⁊ munificentiſſima: ita vt nullū ſibi vnqꝫ ſeruare voluerit peculiū: ſed oīa q̄ ex ampliſſimis ſuis ꝓuentı/bus ꝯſeq̄batur bona: ea cūcta qꝫ liberaliſſime ⁊ ꝓ dignitate merētiū diſtribue ret. Infinitas ꝓpemodū ingenuas puellas: q̄ ob dotis inopiaꝫ (periſſent forte) ſuis pecunijs/viris legiptime collocauit. Monaſteria plurima tā mulieꝝ/qꝫ vi roꝝ/⁊ Mediolani ⁊ alibi/aut reſtituit/aut amplificauit ⁊ exornauit atqꝫ locuple tauit. Uñ nec īuolui dꝫ ſilentio: qđ cū in predā placētia militibꝰ traderet̄ dila/niāda huiꝰ intuit̄ ⁊ p̄ce monaſteria ſctimonialiū ſeruata fuere in quibꝰ virgīes qꝫplurime ī pudicitia illibata remāſerūt. Neqꝫ. n. quēpiā ſeruoꝝ dei ſue benifi centie/imunē vnqꝫ eſſe voluit. Plurimā itē curā gerebat ꝓ paupibus defūctis/ atqꝫ ſuis ꝓ quibꝰ ſine ītermiſſiōe ſingulis annis anniuerſalia plurima celebra re faciebat. Una equidē viſa eſt hec virago Blācha/q̄ ad cōem bonoꝝ oīuꝫ na/tā fuiſſe/iudicari potuiſſet. Neqꝫ minor eiꝰ iuſtitie obſeruātia erga hoīes/qꝫ pie tatis erga deū. Aiūt. n./quū dieꝫ obiturā ſe aīaduerteret/eā dixiſſe: ob eā rē dū taxat/vitā tātiſper cupere/donec eri alieno ſatiſfaceret. Nā ob donādi ⁊ erogā/di pp deū magnificentiā/alienuꝫ es/nō mediocriter ꝯflauerat: id tñ vt ſolueret̄ accuratiſſimo cauit teſtamēto. Oīa tñ eiꝰ iuſtitie munera hic in mediū refferre nō eſt opus: quū nō mō illā oī iniuria ac maleficio ſemp abſtinuiſſe/ſꝫ ita ope rā atqꝫ induſtriā oēm ſemp adhibuiſſe/vt nullꝰ ſibi locus ꝓpulſāde ab alijs in iurie relinq̄ret̄. Quam ob cāꝫ/mortuo eius viro Franciſcho ſforzia duce/ veneti etſi quandā honeſtā cām viderēt̄ habere iuſti belli aduerſus regnum ſuuꝫ/ob nō abſurdas quaſdam ſuſpitiōes: tamē ob eius amorē/ab omni bello prorſus abſtinuere. Quin potius eam perbenigne hortati fuere/vt bene de ſe ſe ſperaret/ cum nihil oīno pretermittere decreuiſſent/q eius regno profutuꝝ intelligerēt. Quā venetoꝝ menteꝫ cū finitimi ceteri cognouiſſent/lōge facilius ſunt adducti

vt omnino quieſcerent:nec in hāc clariſſimā virgineꝫ tēptare aliquid auderēt:
quam ij etiam pꝛe virtutis magnitudine verebant̄.quos hoſtili in eam aīo eſſe
cenſebāt. Habebat cuꝫ iuſtitie operibus ꝯiunctā hec Blācha nō ſoluꝫ ingenij
accrimoniam:quo dictō/citius res ſingulas diſcernebat:ſed ꝛ quādaꝫ pꝛudē/
tiam ſupꝛa hoīs naturaꝫ:vt ſuo falli nūꝗ̄ poſſet iuditio. Hāc quippe munie/
bat coꝛꝛoboꝛabatqꝫ validius adminiculis temperātie:qua exiſtimatio potiſſi/
mum ſeruat̄ oīs.Nam ꝛ cibo erat moderatiſſimo ꝛ vino dilutiſſimo/ vtebatur
atqꝫ aqua mera nōnunꝗ̄ quuꝫ diuinis ieiunijs indulgēret:qđ eius rei ſepiſſi/
mē faciebat. Quāta pꝛeterea in ea erat dicendi grauitas.quātuſqꝫ lepos/quāta
uē ſuauitas.etiāꝫ plurimi nūc qui loquenteꝫ eaꝫ audierūt locupletiſſimi teſtes
ſunt. Loq̄batur eteim oꝛnatiſſime/ymo poti⁹ eloquebat̄ quū opus foꝛet/ꝛ rur
ſus tacebat:quum locus tempuſqꝫ requireret. Et cū noſſet in perpollita caſti/
gata qꝫ oꝛatiōe/viꝫ maximā ineſſe ad oēs animi motus vel ꝯcitādos vel ſedan/
dos curauit aſſidue vt liberi ſui omnes tā femie q̄ꝫ mares cū ſapientie ſtudio
eloquentie ꝯiungerēt maieſtateꝫ.Nouerat eteim ſapiētiſſima virago plurimū
decere pꝛincipē ſi apparate iperioſeqꝫ quicꝗ̄ eēt dicturus neceſſe foꝛe/ vti oꝛa/
tiōe oꝛnatiſſima atqꝫ grauiſſima. Tradūt Coꝛneliā Affricani filiā permultum
filijs ad eloquentiā ꝓfuiſſe qm̄ latinitateꝫ perpulchrē calleret eſſetqꝫ diſertiſſi/
ma.Et cuꝫ huic optime mulieri eēt vniuerſa eius vita/oīs honeſtatis plenā/ita
vt quottidian⁹ ſermo mirificā quādaꝫ dulcedineꝫ oi melle ſuauioꝛem/grauita
temqꝫ redoleret/vꝫ ſniaꝝ crebꝛitate atqꝫ accumie redūdāte/delectebat̄ hec Blā
cha vbi diuinis offitijs ceteriſqꝫ reb⁹ neceſſarijs functa eēt/nō occioſam eē/ſed
ſemꝑ aliquid lectitare/quo ꝛ ſibi ꝓdeſſet.ꝛ melioꝛes redderet ſuos liberos/lō/
ge maioꝛe ſtudio curabat vt filij ſui quātū humanū paciebat̄ ingeniū/vt nihil
ignoꝛarent.ꝛ quod didiciſſent loq̄rent̄:ꝛ decoꝛe ꝛ appoſite:vt quos parētū di/
ligētia tam opulētum/tāqꝫ floꝛenti imperio muniſſet/hi quoqꝫ doctrina ꝛ elo/
quētia oꝛnarent̄. Huiuſmodi enim ſtudio eos pꝛeditos lōge apud omnes fere
admirabilioꝛes arbitrabat̄.Id vō quātum pꝛeſe tullerit vtilitatem/exemplum
omnibus ꝑſpicuū reddire tam femie eius filie/q̄ꝫ mares. Deniqꝫ cuꝫ a guberna
tione tāti imperij tamqꝫ difficili liberata fuiſſet hec virago(aiunt)inſomnis ſibi
Mortis intimatio. apparuiſſe marituꝫ ſuuꝫ iam diu defunctum. Iiſqꝫ in hec verba ſibi doꝛmienti
adiſſe eam viſus eſt. Blācbamaria mihi cariſſima ꝯiunx:ſcito quia quieſcendi
tibi iam tempus aduenit. Nō multum tēpus poſt vna futuri ſumus in celeſti
patria:vbi omnia tranquillitatis plena ſunt atqꝫ quietis: tue de me pijētiſſime
oꝛatiōes apud deum clemētiſſimuꝫ meruerūt exaudiri. Multaqꝫ eideꝫ dediſſe
ſalutis documenta/ipſamet poſtea retulit.Quibus dictis cito diſparuit: ꝛ ipſa
ſtatiꝫ ſomno eſt ſoluta.Secuꝫ igit̄ ipſa conſiderās ꝛ animaduertens que eidē
Cometes ſtella. doꝛmiēti apparuerāt:poſt nō multos dies in langoꝛem moꝛtis decidit. Cunqꝫ
pꝛimum egrotare cepit/nouuꝫ aſtrum exoꝛtum eſt:qđ antea nunꝗ̄ illiuſmodi/
nec viſuꝫ nec auditum magnū atqꝫ obſtupēdum quid pꝛotenderet viſum fuit.
Nam vt multoꝝ ferebat̄ oppinio/cometes fuerat. Ac ſi deus oſtēdere voluiſſꝫ/
ipſo ſplendidiſſimo Sydere futurā ipſius poſt moꝛteꝫ beatitudinē/vt ſicut in
terra omniuꝫ virtutum lumie pꝛeluxerat:eodeꝫ deniqꝫ illuſtraret̄ in celo. Quo
factuꝫ/mirabiliter omnes viderūt:qꝫ vna cuꝫ ſuo obituꝫ/ipſum Sydus ex ho/
minū oclīs occidēs/ꝯtinuo euanuerit. Ac ſic ſui eui optīa parēs pijentiſſimaqꝫ

vnq̄q; ſe ſe efficiſſe/cuius penitētiam merito ſubire deberet:preter vnuꝫ: quod tamen inde nō prodidit. Hac igitur via incedēs Cōſtantia hec/mulieruꝫ ſane optima:⁊ matrem Heliſabeth ac Baptiſtam illā aulam ſuaꝫ.de qua nobis ſuperius fuit ſermo/in omni re/⁊ virtute/ac diſciplina/permonſtraſſe certe videre viſa eſt.Itaq; eiuſcemodi indole hec Conſtantia tandem fulgens/ac tam diuinis predita laudibus:tot tantiſq; circumornata dotibus/feliciſſime ex hac vita demigrauit/relictis ſuperſtitib⁹ filio Conſtantio/qui patri in regnum poſtea ſucceſſit:⁊ Baptiſta filia inclita ⁊ illuſtri matri quamſimillima.ex Alexandro ſfortia marito ſuo editis.

De Baptiſta Urbini ducis vxore. capi. clxviij.

BAptiſta eiuſdeꝫ nomis ſecunda preclara femina predicte Conſtātie illuſtris filia/ex Alexandro ſfortia edita/ Federiciq; Urbinatis ducis inclita ꝯiunx:ac ſuperioris Baptiſte eruditiſſime femie proneptis.anno a natali chriſtiano milleſimo quadringenteſimo/⁊ ſeptuageſimo/apud Ugubiū vmbrie prouincie vrbeꝫ ſuam/iuuēcula admodum mortem obijt. Hāc quippe mulliereꝫ īſigneꝫ apꝛimis annis Cōſtantia eius matre decedente/eius pater Alexāder īgenue ⁊ liberaliter enutrire ⁊ educare fecit. Unde ⁊ in ſtudijs litterarūꝫ bonaꝝ peroptime inſtituta.in ipſis atq; alijs per multis virtutibus clariſſima tādem effulſit.Nā ⁊ ab initio ſue(vt ita dixerim) pueritie eam oratiōes pronūtiare voluit:quas ea in pueritia tanta grauitate ⁊ gratia pronunciabat:vt omnes ſumma admiratione obſtupeſcerent. Ubi vero adoleuit/tanta profecit doctrina/tantumq; in eloquētia accepit incremētuꝫ: vt admoduꝫ adhuc puella exiſtens:nullus ad domuꝫ patris diuertebat/aut orator vel princeps:aut aliquis eccleſie cuiuſcūq; generis prelatus/quin coraꝫ ſine vlla trepidatione orationem haberet/cuꝫ multa ipſius comendatione.Erat mediocri ſtatura corpore/ſed ſatis venuſta atque formoſa/cuius quidem inceſſus/non ſine quadaꝫ maieſtate erat. Perliberalis in omnibus ſuis offitijs.Doctos litteratoſq; viros magnopere collebat/illiſq; nō paruꝫ ſtudēs: Nec min⁹ illos certe/quos cognouerat probo ⁊ accri ingenio fore. Poſtq̄ autem a marito ducta fuit.fere ſemper mariti ipſius regnum adminiſtrauit.quia maritus ipſe minus propter ſtipēdia domi eē poterat.At illi ſic mariti rem ea iuſtitia mirifice curabat:vt inauditum prope omnibus videretur.Aliquando etenim cuꝫ Romam acceſſiſſet/pontificem maximum Pium eius nominis ſecundum virum eruditiſſimum eloquentiſſimumq; ſalutare voluit:apud quem orationeꝫ taꝫ ſuauē tātaq; cū eloq̄ntia habuit. Ut pōtifex ipſe ſermone eius nō mime delectatus.Circūſtantibus diceret.Ego domini mei ſic mihi pſuadeo: nullā in italia mulierē adeſſe/q̄ ſit cū hac/vel doctrina/vel eloq̄ntia cōparāda. Erat nihilominus Baptiſta/hec admodū hūilis ⁊ timorata:⁊ eaꝫ obreꝫ perſepe tēpla ſalutabat/⁊ loca ſacra adhibat/precipueq; virginū religioſaꝝ/vtebat etiam cōſuetudine proboꝝ religioſoꝝ/atq; doctorum.Exercebat quāmaxime liberalitatem in pauperes/quos maxime mēdicare prohibebat pudor/legiptimiſq; nuptijs virgines paupes collocādo.Erat acri ingenio/⁊ celeri pſtātiq; accumie.Inter alia vero eius decora/vereq; ſanctimonie indicia/hoc maximum ⁊ memoria dignum fuit:q tanq̄ diua illa Cecilia xpi martyr ⁊ virgo/ſub auratis veſtibus in abſentia mariti cilitium ad mēbra domāda geſtabat.Quando auteꝫ vir eius ex bel/

lo confecto domuz redire contingeret/ ordinē ⁊ ſeriem reꝝ concernens quē illa adhibuerat idigererendo/ quaſi mirabūdus dixiſſe/ aiūt. Non iam domuz ſibi videri ſed certe religioſorum virorum conuentum igredi. Ad extremuz/ cum febris accutiſſima tādem eam inuaſiſſet: quo quidem morbo intelligēs omnino ſe morituram: neq̃ vllis remedijſ fieri poſſe/ vt egritudo illa ſuperaretur: quippe que prudētis ⁊ magni animi eſſet: ſtatuit equo aīo morti ſubeſſe/ ⁊ illam venientem excipere. quāuis nundum ſextum ⁊ vigeſimum exceſſiſſet ānum: ⁊ florē ti etate exceleret. Unde mox tanq̃ mulier religioſiſſima ⁊ chriſtiane religioni deditiſſima/ chriſtianoſ ritus omnes obiuit. Poſtremo maritum ſuum adſe cōuocās/ dixit. Queſo mi cariſſime princeps: mihiq̃ dulciſſime vir/ ſi vnq̃ te in aliquo leſi/ aut tibi minus morigera fui: vt mihi pijētiſſime ignoſcere digneriſ. Deinde ſubijciens/ ait: Comēdo tibi obnixe aīam meam: atq̃ comuneſ liberos. At tollens demum oculos ac manus: omnes proſecuta eſt benedictione: vt melius potuit. Quibus plane verbis tam pium animum declarantibuſ/ tota regio princepſq̃ ipſe maritus ad magnos fletus/ miſerabiles lachrymas ſingultuſq̃ ac gemitus mox incitati fuere. Interpoſito autem paruo tempus ſpatio, mortua eſt: magnificentiſſimoq̃ funere/ a marito eſt elata. Poſt aliquot autem dies exequiarum illius/ nouo ⁊ inaudito decoris genere/ ipſe Illuſtris maritus mortuam eſt proſecutus. In que edita fuerūt omnia/ que placādo deo/ per religioſos adhiberi ſolent. Ad quem quidem honorem tam nouū tamq̃ inauditum talis funeris/ cōuenerunt legati ex vniuerſa ferme Italia ad huiuſmodi honeſtandas exequias equi prope quadringēti. Quos inter/ Reuerendus Joannes antonius Campanus Epiſcopus/ a Sixto quarto pōtifice maximo eſt tranſmiſſus. Qui de laudibus ⁊ vita admirande virtutis huius femine funebrem orationez: ⁊ ipſam elegātiſſimaz cunctis aſtātibus habuit.

De Margarita Illuſtriſſima Anglorum Regina. cap. clxix.

Margarita illuſtriſſia Heirici Britanie ſeu Anglorū regis cōiūx. Renatiq̃ oliz Napolitaꝝ regis ſoror/ ꝑter ceteras mulieres origie potētia/ magnanimitate ⁊ morib⁹ ſuo euo ꝓclariſſima femia/ pio pōtifice Rome i cathedra petri ꝑſidēte/ plena dieꝝ ſuū diem cū maxio ſui nois fulgore clauſit extremuz. Regina iprimis certe forma ſpectabilis/ ⁊ iuicti amoris i regē viruz ſuum/ adeoq̃ comēdāda/ vt ex eo/ ſui nominis fulgorē meruerit ꝑpetuuz. Que

qdē (ꝑter ſcemata/ q̄ mōtalib⁹ qnq̃ aliqd fulgoris afferre ſolēt) ⁊ māſuetudīe benignitateq̃/ liberalitate/ munificētia/ religione/ fidelitate/ alijſq̃ nōnullis virtutib⁹ plurimū iſignis fuit/ ſed animi magnitudine ac armoꝝ ſtrenuitate m̄lto magis. De quib⁹ vnū dixiſſe ſatis erit. Quippe cū aliquādo audiſſz maritū regēz i bello ſupatū ⁊ captū/ rapti copijs plurimis collectis: celeri curſu ꝟſuſ Eboracū vrbē aduolauit: ibidēq̃ apd fractū pōtē Eboracēſez/ collatiſ ſigniſ acriſ/ cū

hoſte ꝯflixit ⁊ ď hoſtib⁹ nõ icruētã victoriã reportauit: captũq; odoardi regis ducem ſtrenuiſſimũ ꝯfeſtim in vltionẽ captiuitatis mariti/ſecuri percuſſũ/ vitã finire coegit. Proſecuta deinde hoſtes/qui captiuũ abducebãt maritum itinere vnius diei/a lõdano vicit ⁊ profligauit: eorũq; plurimis iterfectis/tãdẽ cariſſimũ cõſortem icolumẽ recepit: vnde ⁊ igentes ſuo i ſano pectore/cõiuga lis amoris ſe oñdit habuiſſe vires/nulla illi certe formido obfuit nullaq; femi nei ſexus erubeſcẽtia nulla temporum qualitatis extimatio potuit Margaritã hãc reginam vtiq; viraginẽ pro vita/⁊ cõſeruatiõe decoris viri retrahere: quin ipſã oĩa facili labore ſubiret/quẽ nedũ femine/ſed robuſtiſſimi ac bellicoſiſſi/ mi viri/timuiſſent agredi. Uerum haud multo poſt iterato apud Eboracũ cũ Odoardo qui ſe eiuſdẽ regni/⁊ ipſe Regem extimabat/iſimul cõgreſſi: vz hei ricus ⁊ odoardus: vterq; diu obſtinatis animis decertarũt/⁊ cũ pugna p duo decim ferme oras protracta fuiſſet. Tãdem heirico victo eiuſq; exercitu pro/ fligato/ipſe heiricus cũ Margarita vxore fuga ſe hoſti fuga eripuere. Uerum quũ heiricus ipſe i quodã monaſterio diuertiſſet: ⁊ agnitus fuiſſet ab odoar do captus ⁊ iterfectus fuit. Regina aũt Narbonã ad renatũ germanũ cõfu/ giẽs/illeſa tãdem euaſit. Eo eĩm i prelio ceſa fuere/hoĩũ trigita milia: i quo oĩs ferme Angloꝝ nobilitas cecidit. Ego quidem reor ꝙ̄uis nobis alõge cõſtitutis icognita ſint/lõge aliis facinoribus ſpectabilem fuiſſe margaritã.

¶ De Eliſa magni Sfortie filia Robertiq; ſanſeuerinatis matre. cap clxx.

Eliſa magni ſfortie Attẽduli filia/ frãciſciq; ſfortie iſubriũ ducis germana ac Leonelli ſeuerinatis pricipis vxor: viduarum oĩum ſacratiſſimũ ſpeciem atq; optimũ exẽplũ ãno ſalutis nr̃e tertio ⁊ ſeptuageſimo ſupra milleſimũ quadringenteſimũ bononie mo/ ritur. ⁊ in diui Franciſci templo igenti exequiarũ pompa ſepelitur. Mulier im primis quidem forma corporis pulcherrima/quã probi mores atq; pudici mi rifice honeſtare videbantur. Erat prompto ingenio femina/ promptaq; lingua nec minoris certe habita erat animi. Que quũ nupſiſſet quindecim ãnoꝝ erat etatis: ⁊ i decimo ſeptimo grauida/virum amiſit. Igit filio edito/eũ ex nomine Robertũ nuncupauit: quẽ ⁊ proprio lacte alere oĩno voluit: quãuis nutrix il/ li adeſſet bonã ⁊ bene morata. Neq; poſtea ſuſtinuit tanq̃ altera Antonia ro mana viduitatis optimũ exẽplũ: de qua ſupra nobis fuit ſermo)ſecũdo ma/ trimonio aut nuptiis cuiq; iugi rata ſatis honeſte mulieri nupſiſſe ſemel: ſed omne reliquũ etatis ſue tẽpus/cũ ſũma pudicitia ⁊ pudore/ac eximia laude p/ tranſire curauit. Curauitq; ipm filiũ ſuum pro poſſe/optimis morib⁹ informa re: quoaduſq; per etatẽ licuit arma geſtare. Et cũ eſſet mulier rex diuinaꝝ ad modũ ſtudioſiſſima/ac religionis certe amatiſſima/ iugiter ⁊ obnixe deũ imõ talem exorabat: vt liceret hunc ſuum gnatum /in omni morum probitate edu/ catum/vſq; ad adultam ſuam etatem videre. Et iccirco bonis oĩbus ac maĩna benedictiõe quantũ i ſe erat/ſemp illũ proſequebat. Utiq; i hoc credẽs parẽtũ bñdictionẽ erga filios maximã vĩ hr̃e. Preſtitit itaq; hec ſedula mr̃ i filio edu cãdo que pia mlier vllo fauſtu elata potuit exhibere: nihil oĩno idignata vilib⁹ ẽt miſteriis/ꝙ̄ educationẽ filioꝝ ſecunt. Ob hoc ãt ẽ poſtmodũ clariſſio ipato re effecto/plures cũ filii ſapiẽtes/tũ oĩ honore p̃ſtãtes ſũt ſuſcepti: q magnis ẽt opib⁹ ⁊ honorib⁹ celebres hodie apd eoꝝ ꝯſãguineũ iſubriũ pncipẽ pmũ locũ

ſtatuit donec filios rex potitos eſſe cognoſceret. Manſit itaq; hec tam clara femina apud patrē prope ad extremū vite ſue tēpus: quod fuit ſpatium triginta duoꝝ annoꝝ: cuſtodita pudicitia/ ⁊ oī decore/ cū ſūma eoꝝ populoꝝ gratia. Nā cū eſſet elegātis ſpetie iuuenis/ admodūq; formoſa/ cōſecuta ē/ viduitatis pḃēnem gloriā: ſic vt poſteris magnis antiquis Romanis matronis oī preſtātia ⁊ excellētia merito cōparari pōt: de quib⁹ ſupra multis i locis meminim⁹/ q̄ florenti etate/ viros amiſerūt ſuos. He quippe matrimoniū ſuū expetētibus hoc reſpōſo nuptias reſpuebāt: viros. ſ. ſuos adhuc ſibi ſupſtites adeſſe dictātes. Sic ⁊ hec preſtātiſſima Rizarda: quū multi principes ⁊ quidē clariſſimi ac potentiſſimi illi nuptijſ ꝯiugi vellēt: oīb⁹ rñdebat: ſatis ſibi eē q ſemel nupſiſſz. Domi patris. vitā agebat celibē oīb⁹ grata oībusq; cara. Cū oēs ſpes ſuā i vno deo/ ⁊ ei⁹ filio Jeſu xpo collocaſſet. Annos duos ⁊ triginta vt premiſſū ē/ itaq; apud patrē egit/ donec Hercules eius fili⁹ natu maior paritū principatum adeptus eſt. Que cū iam vergeret i extremū pene ſeniū/ maxime gaudio ē affecta/ gratulataq; ē deo oīpotēti/ tam ſingularib⁹ i filios meritiſ collatis. Statiq; magno comitatu a Sygiſmūdo ei⁹ filio minore eſt ferrariā pducta. Ubi ⁊ a filio Hercule principe cū maxio gaudio atq; leticia eſt excepta: hac gratulāte/ q tandē imperaret/ illo etiā nō paruā leticiā declarante: q ex tanto iteruallo eam videre nunq̄ cōtigiſſet. Mutua igitur iter eos fuit gratulatio mutuaq; leticia. Poſt hoc breue tēpus ſpatium/ quod leta egit cū cariſſimis filijs alia n̄ minor acceſſit exultatio Quod hercules pnceps: Leonorā Regis Ferdinādi parthenopei filiā/ duxerit vxorez. Cum qua haud multū vixit/ ſemp tamen i mutua ſatis beniuolētia mutuoq; amore cōiugali. Poſtq̄ aūt finis vite/ tam eximie femine Riciarde aduenit: maxia iam natu: febri graui oppreſſa/ oīa ea ſolicite obiuit: que in morte chriſtiana tradictiōe ſeruātur: precioſam veſtez ſuā omnez per templa diſtribuēs. Et toto pectore ⁊ aīo i deū viuū cōuerſa/ extremū reddidit ſpiritū. Cuius obitu filij magnificētiſſimo funere eaz extulerūt. Cuiuſq; tam preſtātis mulieris virtutē/ boneſtatē/ cōſtātiaz/ deniq; hic atigimus. Documētum ſtatuentes multis/ que iferendis malis/ min⁹ cōſtantes exiſtunt. Que ſane precipue cauſa fuit: vt tantaz mulierem ac tanta virtute preſtātez inter claras anumerarem: que hac etate claruz nomē ſunt aſecute.

¶ De margarita Schotie optima Regina. cap. clxxii.

MArgarita Chriſtēis icliti ac xpianiſſimi dacoꝝ regiſ filia/ Jacobiq; Schotie pncipis vxor: tēpeſtate hac nr̄a/ Sixto. ſ. pontifice quarto preſulāte/ i Schotia inſula/ ſingulari prudētia/ ingenioq; ac ſctimonia i pretio fuit nō modico: quo aūt tēpore ſit extincta/ nobiſ cōptū nō eſt. Admirabili imprimis forma ⁊ caſtitate excelluit. Uiſaq; fuit multaruz virtutum decus ſecuz attuliſſe: quum in hac lucem edita extitit nec minimum glorie ſplendorem ſecum contulit. Jnter alias mulieres occidentales clemens fuit: ⁊ incredibilis religionis/ deo ⁊ domio noſtro Jeſu xpo tota dedita. Jn pauperes vero ⁊ inopes ſūme liberalis/ veros etiam religioſos multis inofitijs excedēs. Jn ſubditis ſuis quibus iperabat admoduz facilis ⁊ comis: quoſ plus prudētia ⁊ moderatiōe/ q̄ iuſticia curabat. Obſeruabaſ aūt ipſa lōge magis a ſuiſ populiſ/ q̄ marit⁹ ipe ſu⁹/ q i adminiſtrādo regno aptior eēt. At ipe māit⁹ vt pote iſolētior/ vxoris ꝟtutē ſemp ꝯtemnebat. Que quidē cōtumelia/ ei⁹ mētē

nõ parum cruciabat: ⁊ cum prudẽs admodũ ac religioſa haberet: oĩa ſingu-
lari paciẽtia equo aĩo perferre ſtudebat: neq̃ itermitebat ſuauitate verboꝝ ac
moꝝ comitate/ quomin⁹ illũ ex aĩo amaret. Sepius monẽs/ malet cũ vir-
tute/ q̃ cũ vitijs vitam agere. At ille pretermodũ iſolẽs/ mulierẽ aſpnebat
mulieriſq̃ ſana monita reſpuebat: quibus reb⁹/ fiebat vt oĩs regni pars/ i pre-
ceps iret. Quod cũ marie populis ſuis diſpliceret: cõſenſu germãi illi⁹ atq̃ re-
gine/ i vincula eſt cõiectus: donec regnũ male affectũ/ i priſtinũ rerũ ſtatum
reſtitueret. Ipſe quoq̃ rex exuta ⁊ depoſita oĩ in ſolẽtia/ ⁊ beſtiali ferritate/ me-
liorib⁹ artib⁹ regnũ deinceps adminiſtraret. In illa tñ cuſtodia/ ſemp regio
cultu ſeruatus eſt: ac ſub eius titulo vniuerſa regni negotia diſponebãt. Ubi
cum aliquãdiu ſtetiſſet/ exiſtimãtes/ ꝙ priſtina illa iſolẽtia depoſita/ ad ſanita
tem reddire debuiſſet: i libertatẽ/ a fratre reſtitutus ẽ. Qđ cum factũ fuiſſet/
maiore odio Reginã/ q̃ ãtea iſectatus/ a ſe expulſã/ in loco qui ab illo aberat
triginta paſſuũ milia collocari iuſſit: ſic vt neq̃ dum viueret/ neq̃ etiam poſt
mortem/ eã videre voluerit: Quam quidẽ calamitatẽ/ per trienium cũ icredi
bili paciẽtia/ ⁊ animi tranquilitate/ ſapiẽtiſſima regina pertulit. Quod ſane tem
pus/ totum i rebus diuinis expẽdebat: neq̃ quidq̃/ q̃ de deo/ rebuſq̃ diuinis
cogitabat. Incredibilis quoq̃ fuit caſtitatis mulier/ que vt rumor erat: cũ ma
rito rem nunq̃ habuit (tanq̃ altera Zenobia palmirenoꝝ regina vt ſupra dictũ
eſt) niſi ſobolis procreande cauſa. Ubi vero comptũ habebat: fore grauidã/
nunq̃ poſtea/ niſi poſt partũ cum ipo marito coire ſubſtinebat. Eodẽ itaq̃
modo/ tres mares marito edidit: quos vſq̃ ad mortẽ ſecũ hr̃e voluit ⁊ magna
cũ diſciplina morũ/ eos educare curauit: ⁊ quã marie Iacobũ (eius nõis quã
tũ) qui illi natu maior erat/ i omni virtutũ genere iſtruere fecit: vt quũ rex eſſet:
poſtea alios regere ſciret: atq̃ alijs impare. Deniq̃ poſt trienũ acri febre ap-
petita/ teſtamẽtum de licentia mariti cõfecit. Et morte ſuperueniẽte filios ad ſe
vocari iuſſit: ⁊ ad virtutẽ oẽs equaliter hortata/ maiorem natu Iacobum/ impri
mis hunc i modum eſt affata. Mortem propinquam fili mi Iacobe per ſingu-
los dies/ perq̃ ſingulas horas mihi adeſſe cõcerno. Rogo te per obediẽtiã fi

Optima matris ad filios documenta no.

lialem: vt ante omĩa deum/ verearis/ ⁊ illius voluntati ſemper ſis obediẽs: nec
vnq̃ defatigeris i omnib⁹ bonis actionibus/ fratreſq̃ tuos ſic ames/ ſic colas/
quãtum teipm deniq̃ complecteris. Ubi autẽ pr̃i tuo i regnũ ſucceſſeris/ ſub
ditos tuos ex aĩo amabis: ⁊ inuniuerſos iuſte/ clemẽter liberaliterq̃ te habis.
In audiẽdo autem eris facilis ⁊ phumanus. Dabis quoq̃ opam/ i ſũma eos cõ
cordia cõtinere ac regnũ omne mario occio cõſeruare. ⁊ ab oĩb⁹ tuis iuſtis iu
ditijs/ preſertim exulet auaritia. Cultor preterea eſto omnis bone extimatiõis.
Nullũ tẽpus fruſtra amiſeris/ eiuſq̃ potius auar⁹ eris. Nõ pateãt aures tue
delatoribus/ qui facile ſunt ad ſerendã diſcordiam. ſ; tanq̃ pernitioſũ/ ymo p
nicioſiſſimũ ⁊ execrabile venenũ abhorreas/ formideſq̃/ ⁊ a te repellas: Nõ mi
nor ẽ gloria iuſte ⁊ modeſte regna gubernare ⁊ adminiſtrare q̃ illa felicit ac-
quirere. Hec atq̃ alia huiuſcemodi quũ filijs precipiſſ; mõumẽta ſui ne qđ p
termitteret: etiã bñdictiõe ⁊ oĩ alio bono documẽto v̾boꝝ/ eos ẽ ꝓſecuta. Nec
poſt multũ tẽporis ſpatiũ/ tota mẽte/ ⁊ aĩo/ ⁊ cogitatiõe i deũ/ cõuerſa/ aĩaʒ ſan
ctã deo redẽptori ſuo reddidit. Creditũ ẽ veneo petitã: ⁊ p vĩ deceſſiſſe. Quã
obrẽ a filijſ/ ⁊ tota familia/ magno luctu ⁊ lachrymiſ hõorata/ regali comitatu ⁊

pompa/eſt elata: tanq̄ regina ſancta/oĩ gloria ⁊ honore vtiq̄ digna.

¶ De heliſabeht Hiſpaniarum inclita Regina. capi.clxxiii.

HElisabeth hiſpaniaꝝ chriſtianiſſima/ optimaq̄ Regina/ Heinrici regis ex ſuperiore Margarita coniuge/vnica filia ſuſcepta: ãno milleſimo/ quadringẽteſimo/ſeptuageſimo quinto/nupſit Fernãdo iclito Aragonie regis filio: que quidẽ vna cũ marito ip̃o nũc vſq̄ i regnis p̃ris ⁊ mariti/ cũ ſuo maxio nois fulgore regnauit: annis. xxii. Que certe/ñ ſolũ ob regiã maieſtatez/ſ3 ob mł̃taꝝ virtutũ preſtãtiã/i vniuerſo orbe chriſtião/ nũc plurimuz inſignis ⁊ inclita/habita eſt femina. Propter quod/ nõ modo hiſpanis/ſed ⁊ vniuerſe chriſtiãe religioni (vt ita loquar) ſctiſſimũ numen ac quidez venerabile ẽ cenſenda. Que etſi fortuna ampliſſima/⁊ ſũmis honorib⁹/ac naturę gratie muneribus plurimũ decorata videat̃/tamẽ ex reb⁹ ſtrenue geſtis/eam ab imortali deo/quodã certe peculiari beneficio procreatam eſſe cenſueriz. Eo quia eſt eximijs merit̃ icomparabiliter iſignita/ ⁊ admirabili eximiaq̄/ ac icredibili virtute decorata: aio vz cõſtãtiſſimo/pudicitia/ſeueritate/ animi virtute atq̄ magnitudine/deinde grauitate/religione/ſanctimonia/pietate: ac erga deum orthodoxamq̄ fidez nimia deuotione ſuccenſa. Quibus ex rebus/ vt ⁊ ipſa vna cũ viro predicto/i eternum vniuerſo inoteſcat mundo/ laudib⁹ exquiſitis i celum vſq̄ extollendam puto. Et ideo ſi icomemorãdis ipſius ſingulis excellẽtiſſimis facinoribus lõgius forte me habuero/idulgendum vtiq̄ mihi eſt. Cum laudãdi ⁊ cõſcribendi materia adſit ampla/⁊ ea iprimis pulcherrima. Hec itaq̄ virago heliſabeth poſt p̃ris iteritum/ cuz p̃num ⁊ Auituz Caſtelle regnũ magno obtinuiſſet labore/iprimis expulſis oibus domeſticis ⁊ finitimis hoſtibus: ac de oibus parta victoria/mox id regnuz ſuũ in omni pace redigere curauit atq̄ eã obrem oib⁹ pepercit. Quam ob cauſaz/ illico oẽs eam ac virũ ſuum propter eoruz icredibilem clemẽtiam ac humanitatem tãq̄ proprios parentes/⁊ amare/⁊ venerari ceperunt. Quibus feliciſſime ⁊ ſctiſſime ex ſententia geſtis: vt eſt chriãe religiõis amãtiſſima. Jniquo perferrẽs animo/ꝙ Mauri Maometãi eaz hiſpanie partem tenerent occupatam/quam Bethicam ſeu Granatenſem nouiſſimi vocant ſecum cogitare cepit: quonam pacto eam tãdem poſt ſexcẽtos ſeptuaginta quinq̄ annos ab eiſdem poſſeſſam/liberare poſſet. Et cuz marito ſuo Rege Fernando ac alijs regni ſui principibus cõſilo habito: tãdẽ decretũ fuit: vt oino ip̃a Bethice pars apprẽderet̃: ⁊ nõ id tãtũ ad ãpliãdũ regnũ ſuũ/ſ3 ad ꝓpagãdã xp̃iani nois verã fidez: atq̄ ad ſtabilimẽtuz diuini cult⁹ fieret. Vñ ⁊ inumerabilibus exercitibus tam maritimis q̄ terreſtrib⁹ cõparatis/iprimis btiſſimi Jacobi apoſtoli Hiſpaniaꝝ patroni premõita oraculo/mox i Almaſaz mediterraneaz vrbem munitiſſimam mouit: ⁊ illã haud mł̃to poſt expugnatã cepit. Qua capta/cõfeſti ibidẽ baſilicas ⁊ tẽpla ꝑmulta ad ſacrifitia celebrãda

Regibus obtēta fuit. Quibus certe regibus chriſtiāiſſimis/ſi verū ſit iuidia fateri licet: plus debet vniuerſa xpiana religio/ pp iuictā eoꝝ virtutem/ꝙ̄ vlli certe hominū generi. Nā cū reliqui oēs xpāi reges atq̄ populi/quodā ignauo aī torpore elāgueſcē viderēt: ſoli hi Hiſpalēſes ꝛ Aragonēſes Reges: nūc/nūcq̄/iuēti ſūt: qui igēti ꝛ excelſo aīo/ vniuerſā occiduā Barbariam/repreſſerint ꝛ oppreſſerit/atq̄ fuderit/ꝛ e finib⁹ fugauerit. Quiq̄/ꝛ i oī chriſtiāoꝝ nūero ſoli auſi ſūt chriſtiāe dignitati ꝛ vtilitati cōſulere. Huius pterea chriſtiāiſſime mulieris precipua laus/i duob⁹ ꝙ̄ marie cōſiſtit. Quod cōtēplatiuā pariter ꝛ actiuā vitā magnope cōplecti videt. Nā ꝛ quottidie i vſus paupum ex cōdicto/cētū aureos diſtribuē facit: preter ſecretas elymoſinas / quas ipamet ꝓprijs manib⁹ cōtribuit. Inſup/ꝛ i exercitib⁹ ſuis quadrigētos curruſ ꝯſtituit: i quib⁹ oia neceſſaria pro quibuſcūq̄ egrotis i acie vulneratis/aut alia de cā i exercitu ifirmātib⁹/quod hoſpitale regie nūcupat. In quib⁹ plāe oia Aromatica ꝛ medicāmia/ꝑ phyſica ꝛ chyrugica neceſſaria iueniūt. Cōſtituit quoq̄ circa illud hoſpitale ſuū ꝛ medicos pitiſſimos ac cōplurimas matrōas ꝛ illas iprimis hōeſtiſſimas/q ꝛ que ifirmātib⁹ magna cū diligētia deſeruiāt atq̄ miniſtrēt: ne ſcilicet aliquid deeſſe huic ſuo ſcō propoſito videat. In ſuo itē exercitu cōplurimos religioſos deuotiſſimos doctiſſimoſq̄ cōſtituit: qui diuia ſacrificia quottidie celebrēt/ac ſermōes ꝛ exhortatōes ꝺ lege dī militātib⁹ faciāt. In ſuo aūt exercitu nulli lenōes/nullaq̄ ſcorta/nulleue blaſfemie ſeu piuriū/ſꝫ nec ludi mali ieniūtur: ita vt dicere auſī/exercitū illud ſuū/potius religionē ꝙ̄ militiā fore. Eſt ꝛ iſuper tāte ſctimōie tāteq̄ deuotiōis mulier/ vt diuinū offitiū/religioſoꝝ more quottidie exoluat. Habet iter cetera oratoriū quoddā pmaximū/ꝛ quidē pulcherrimū/i quo cōſiſtūt cētū deuotiſſie matrōe: que die noctuq̄ pro felici hui⁹ rei exitu/cōtinuas orōnes ꝛ obſecratiōes ad deum fūdūt. Quas iter/ꝛ ipſa chriſtiāiſſima femia/quibuſdā diebus(alijs poſt habitis curis) perſepe locum tenere dicitur. Quottidie quoq̄ ſexdecī de diuerſiſ ſctis Miſſas/vna tātū hora celebratas/audire decernit. In quib⁹ tāta cū deuotiōe itereſt: vt etiā lachrymas ex recordatiōe beneficioꝝ dei/ ꝛ paſſiōis Jeſu chriſti perſepe effūdat. Quid plura? tāte eſt hūilitatis ꝛ māſuetudis. vt nullā prorſus/aut i ornamētis aut veſtimētis de ſe/iactātiā/preſe ferre videatur.

De Barbara iclita muliere principis Mātuani coniuge. cap. clxxiiij

Barbara natiōe Germana/ Illuſtris Ludouici Gongiage Mantue principis vxor/ꝛ Joānis Burdinbūdi eque principis filia/q Joānes tante dignitatis excellit: vt vnus ex illis ſit/ qui Romanū deligat Imperatorē: hoc āno: qui eſt ſecūdus ꝛ octuageſimus ſupra milleſimū quadringēteſimū/ā natali chriſtiano ānus/ apud Mātuā inſignem vrbem ſuā/vitam cū morte mutauit. Forma hui⁹ illuſtris mulieris imprimis fuit preſtans / venerabiliſq̄

aſpectu ingenio/vegeto ⁊ acri.Sermo eius/⁊ prudens ⁊ grauis ſemper/quadā comitate conditus.Preſtabat in ea continens vita/icredibilis pudicitia ac memorabilis quedam liberalitas. Pacis ſtudioſa/nulli labori parcens/ dum omnem rixam/omnemq; diſcordiam tollere poſſet. Preſtantiam quandam ingenii/conſilium eximiuʒ preſe ferrebat.In adminiſtratione regie ſue lauta ⁊ ſplēdida/ſupra q̄ʒ dici poſſet.Rebus ſuis ſemper vtilis atq; opportuna. Auaritiā inſectabatur vt peſſimum venenum.In eius cetu ⁊ comitatu numerabātur cū virgines/tum etiam matrone claro genere nate:nec minus honeſtate morum ⁊ omni pudicitia predite:quarum conſuetudine plurimū delectabatur.In omnibus exercitationibus ſuis more ſacrarum virginum/crebro religioſorum templa ac monaſteria ſalutabat:conferens in eos multa liberaliter.Exemplo erat ſuis populis in omnibus actionibus ſane laudabilibus/nec intermittebat optare/cum abſtinentia daret ſibi deus proponeretq;/oſtēdens recte adminiſtrādi rationem. Exiſtimata eſt benigna in audiendo ⁊ perliberalis. Nec quātuʒ inſe erat paciebatur aſe quemq̄ʒ dimittere niſi letum ⁊ voti compotem. Tanti preterea faciebat omnes honeſtis moribus ⁊ virtute preditos:quātum bonis ⁊ grauibus viris tribuendum iure optimo eſt:quos aduenientes ad ſe cuʒ vidiſſet/ſtatim prior vrbaniſſime illis occurrebat:⁊ manibus attollebat. Nec paciebatur quemq̄ʒ ſine tegumento capitis ſecum loqui:nunc illum/alium nunc manu apprehendens:magni recte amoris inditio illud celebrans:⁊ in ore frequens habens:quamuis dignitate ipſa p̄ſtaret/ortu tamen/omnes fratres vtiq; ſe habere. Mirum immodum cunctis affabilis/neminem reſpuens/neminem aſpernans.Victus eius imprimis ſobrius/nec quidam Germanorum moris in cibo aut poto de ſe oſtentabat. Maxima afficiebatur voluptate ſi honeſtis moribus mulierem nacta fuiſſet.econtra non modicum indignabatur ſi impudicam aut minus honeſtam inueniſſet. Cunq; eſſet mulier fecūdiſſima/quinq; mares marito peperit:quorum primus Fridericus nomine/qui patri in regno ſucceſſit. Secundus Ioanneſfranciſcus/dignitate corporis excellens/nec miri in omni re prudentia in armis cum magna ſui gloria verſatus. Tertius Frāciſcus cardinalis diaconus/apoſtolicuſq; ſenator.Quartum fudit Rodolphū in armis ſtrenuiſſimum/qui in anno ſalutis noſtre.M.cccclxxxxv.apud Parmam in acerrimo conflictu ⁊ pugna contra Carolum ſeptimum ſuſceptis inuicto animo obtruncatus eſt. Quintum enixa eſt Ludouicum Mantue epiſcopum/paſtorem ⁊ principem certe liberaliſſimuʒ. Ex feminis autem/prima Suſana dicta que propter giboſitatem religioni ſe dedicauit. Secunda Dorothea formoſiſſima/que ſponſa deceſſit. Tertia Cecilia inter religioſas ſacras computata. Quarta Barbara/que in germania nupſit. Quinta ⁊ poſtrema paula itidem i germanie curitie principi matrimonio copulata.A quibus omnibus eſt omni pietate ⁊ amore filiali optime culta.Poſt autem mariti deceſſuʒ per trienium ſuperſtes fuit:quod ſane tempus in ſūma exiſtimatione ⁊ illius principatus vtilitate(vt erat mulier clariſſima)actum eſt.

¶ De Hippolita vicecomite Alphonſi regis ꝯiuge. capi. clxxv.

De Hippolyta Alphonſi Regis Vxore

Hippolita Alphonſi eiꝰ nominis ſecundi Neapolitanoꝝ regis vxor: ⁊ Frãciſci Sfortie Inſubriũ ducis optima filia. anno ſalutiſ noſtre octauo ⁊ octuageſimo ſupra milleſimũ ⁊ q̃dringẽteſimũ Neapoli cũ magno ſui noĩs p̄conio deceſſit. Quaꝫ certe īter claras heroidas femīas cõputãdã merito putamus. ꝙ preſtãtiſſimã eã fuiſſe ꝯſtat. q̄m̄ permultis claruit virtutibꝰ: omni ꝓpe vite ſplẽdore/tãtis parẽtibus ornata/tãtoq; marito decorata. Educata nãq; fuit domeſtica illa diſciplīa illuſtriſſime illius viragis Blãchemarie matris: que (vt predictũ eſt) ſummũ pudorẽ/ſummãq; pudicitiã rebꝰ in oĩbꝰ/ſemper haud dubie preſe tulit: preter alias optimas artes/quibꝰ/preſtitit tãta p̄clara mulier. Inſtituta aũt a puero fuit. liberalibꝰ ſtudijs. inquibꝰ tãtuꝫ profecit: quãtuꝫ ſatis ꝑtineret ad eiꝰ futuraꝫ magnitudineꝫ ⁊ regni maieſtatẽ. Cõſpicua deinde forma fuit: quã plane ſingularis grauitas ip̄rimis honeſtabat/ ⁊ quedã impij maieſtas/ ⁊ mãſuetudo ⁊ gratia. Erat ſatis eloquẽs/ ⁊ taꝫ humanis q̄ꝫ diuinis litteris erudita. Et cũ miti admodũ eſſꝫ īgenio/nõ mediocriter miſerebaꝉ illas mulieres que minꝰ honeſte viuerẽt: quas ſemꝑ leni quodaꝫ ſermone cõmonere nõ dedignabatur. Odia ⁊ ſimultates/ſi que īter ſuos orta fuiſſent/extẽplo conabaꝉ extinguere ꝯcordiã īgerẽs/optimã eſſe dicebat/diſcordiã rurſus pernitioſiſſimã. Reꝝ diuinaꝝ ſemper maxima illi cura fuit: ⁊ eã ob reꝫ/panis ⁊ aq̄ (inter cetera ſue ſctimonie īditia) illi freq̄ẽs cibꝰ ⁊ potus erãt. Religioſorũ vitaꝫ/ ⁊ ieiunijs/ ⁊ oratiõibus/ꝯtinuiſq; precibus/ſũmo ſtudio imitabatur. Loca ſacra/diuorũq; tẽpla/perſepe viſebat. In pauperes preterea ⁊ miſeros/freq̄ẽs eius liberalitas: precipueq; ī collocãdis pauperculis virgibus maritis ſed ꝓpẽſioris ſtudij cũ omnibꝰ ſue ſortis fuit: tũ etiã in eos quos anguſtijs rei familiaris mẽdicare pudebãt: qui honeſtioribꝰ diuitijs ⁊ fortuna/in miſeriorẽ eẽnt deiecti/tã miſericors/tã humana/tãq; alienis maliſ dolẽs/quaſi pauptatis mala oĩa ⁊ miſerias expta fuiſſet in quibꝰ pietatis offitijs/cũ magna aĩ iocũditate vitam agebat. In deo oĩbus ſuis cogitatiõibꝰ collocatis oĩno atq; repoſitis. Munificẽtiſſima in deum ⁊ hoĩes ſupraq; dici aut excogitari poſſet. Unde ⁊ quecũq; precioſiſſima que ſecũ e domo paterna ad maritũ detulerat/q̃ ſũmaꝫ pluſq; quinq̄gīta miliũ aureoꝝ excedebat: oĩa fere eas ob res in paupes ꝯtulit. Naturali aũt prudentia quadã excellebat: in oĩbus negotijs/nec ignara oĩs pene hiſtorie latine. Notaq; preterea ei erat/oĩs regnoꝝ ratio/ ⁊ queadmodũ cuſtodiri regna deberẽt. Inſup ⁊ res vrbanas callebat/atq; in agricultura magnũ vſuꝫ habere videbaꝉ. Sed neq; vllũ genꝰ vite muliebris ignotuꝫ erat ei. Uarias artes cuiuſq; generis hoĩum ita īgenio fuerat cõplexa/vt eaꝝ comemoratiõe qui aderãt mirarẽtur. Aſpernabaꝉ/ ⁊ aĩo ⁊ corpore aſe auertebat maledicos delatores atq; alias hmõi peſtes. Nemineq; patiebaꝉ vnq; aſe abire niſi letũ/ac ſui voti cõpotẽ. Duos mares ⁊ vnã feminã tãtũ marito/tũ Calabroꝝ duci peperit:

tā̄ꝗ̄ ſemiramis aſſiriorum regina preſtātiſſime regnauit. Nam quum ſeditio/
ſi quidam ⁊ proditores/ex inſperato/ſuū viruꝫ in propria ſui paliatij Aula in/
numeris pene vulnerib⁹ ꝯfodiſſent/obtrūcaſſēt/ac dilaceraſſent eumꝗ̄ ſpolia/
tuꝫ e Caꝫello pallatij nuduꝫ in platea turpiter proiecisſent/ac eius vniuerſam
domū in predā expoſuiſſent ēt maximis clamorib⁹(ſub pretextu libertatis)oēꝫ
populuꝫ in tumultuꝫ ⁊ ſeditioneꝫ ꝯcitaſſent:ipſam tum adoleſcētulā cū quiꝗ̄
paruulis filijs comprehēdētes/cum maximo tumultu ad ꝯiuratoꝝ domuꝫ per
duxerunt. Ubi cū ſe oī auxilio/fauore/⁊ ꝯſilio deſtitutam cerneret:mox in ma/
gnā animi triſtitiā decidit ⁊ totā nocteꝫ illā in lachrymis cōſumpſit. Maneꝗ̄
facto ſceleris auctores illā ad ſe militibus imixtaꝫ ꝯuocātes/terroribus ⁊ mi/
nis exaſperātes dixerūt. Nolum⁹ te regnare ſup nos ſed volumus vt ꝓtinus ⁊
arceꝫ ⁊ alia oīa vrbis ꝓpugnacula nobis reſignes:alioqn/⁊ te/⁊ genus tuuꝫ oē
e terra delebim⁹. Que ſe vidēs iter diſſonos clamores/⁊ diſcurētia pene tela cō
ſtitutam/aiaduertēſꝗ̄ furoreꝫ ⁊ ſeuitiā inſani populi/vt ſemper fuit femina ani
mo calida/eueſtigio magnuꝫ ⁊ ſingulare ſue prudētie/ſueꝗ̄ cōſtantie documē
tuꝫ/vniuerſo demōſtrauit orbi. Unde ⁊ omnia ſe pro viribus ſpopōdit effectu
ram/modo ſibi filijſꝗ̄ ſuis nil mali inferrēt. At illi ſperātes votum ſuuꝫ proti/
nus ꝯſequi(filijs ſuis vniuerſis iprimis retētis)illam in arcem pugnaciſſimaꝫ
introire permiſere. Que itrogreſſa:vt ſe e manibus ipſoruꝫ liberatā animaduer
tit. Muliebres lachrymas pro virili ſua a ſe reiecit/⁊ ſuā prudētiaꝫ/ſuamꝗ̄ ani/
mi magnitudinem/ꝯtra inſanū furētemꝗ̄ populum demōſtrare curauit. Et id
circo/extemplo/⁊ Medionali ⁊ Bononie/ac alibi/vbi aliq̄ auxilij ⁊ ſubſidij ſpeſ
eſſet/celeres dedit litteras. Deinde ifracto animo:vniuerſam Arcē/⁊ tormentis
viriſꝗ̄ fortiſſimis/ad deffēſionē ⁊ alijs neceſſarijs ꝯmuniri precepit: Idꝗ̄ non
ſolū ad arcē ipſam ꝯtuendā/veꝝ etiā ad vniuerſaꝫ delendā ciuitatē. quuꝫ op⁹
foret. Niſi populus ipſe/aut ꝯquieſceret/aut certe gnatos icolumes reſtitueret.
At ꝓditores furibūdi/licet illius ad vnū vſꝗ̄/laqueis ennecaturi filios demō/
ſtrarent:nunꝗ̄ tñ ipſius mulieris animū in ſuā adducere potuerūt ſententiā.
Quinymo illa ꝯſtāti ⁊ ifracto aīo/vniuerſe ciuitati vltimā deſolationē(niſi gna
tos ipſos reſtituerēt(nō deſtitit cōminari. Atꝗ̄ ita ab inſenſato populo anim⁹
huius puelle/nullis minis/nulliſue terrorib⁹/ſeu alio quouis mō/vſꝗ̄ ad aduē
tuꝫ auxiliarij ꝑſidij ꝑ duodeciꝫ dies imutari potuit. Cōiuratores aūt ⁊ ſceleris
rei/deniꝗ̄ quꝫ armatoꝝ militiā eideꝫ in auxiliū aduenire ꝑſenſiſſent/rebus ſuiſ
ꝯſulturi/ſalutē ſibi fuga q̄ſierunt. Mira ꝓfecto res/⁊ auditu icredibilis/vidiſſe
puellā quatuor ⁊ vigiti annoꝝ/i delitijſ ſemper enutritā/tumultuūꝗ̄ ignarā/eo
loco ꝯſtitiſſe in quo ēt magnanimes tremere cōſueuerāt: ⁊ hinc inde diſſonis
clamoribus iperite multitudis/iter gladios ſiccaſꝗ̄ carnificū agitari ⁊ minita/
ri/nūꝗ̄ aut ſuperari aut imutari potuiſſe/ymo magno ſemp ⁊ excelſo aīo in ſuā
ꝑſtitiſſe ſniam. Tātus nāꝗ̄ facinoroſoꝝ hoꝝ hoīuꝫ horror ⁊ trepidatio erat:vt
ēt robuſtiſſimos magnanimeſꝗ̄ ſtrauiſſet equites. ¶ Igit hoc mō preſtātiſſi
ma hec virago/ſue filiorūꝗ̄ ſuoruꝫ ſaluti/nō mō ſapiēter/ſed ⁊(tāꝗ̄ Triaria ro
mana Lutij vitelli)ſapiētiſſime ꝯſuluit. Neꝗ̄ edepol recuperato pacatoꝗ̄ re/
gno/ꝓ ſua iuſtitia paſſa eſt ſceleſtos ⁊ leſe maieſtatis noxios quoſcūꝗ̄ appre/
hēdere potuit fore inultos. Sed ⁊ iter ceteros quēdam vrbis primariū nona/
genariū/patrē vꝫ duoꝝ necis auctoꝝ/captuꝫ i fruſtra cedere fecit:atꝗ̄ ſupbiſſi/

mam eius domuꝫ ad fundamenta vſqꝫ diruere ⁊ euertere precepit: ipſiuſqꝫ vni
uerſa bona in diuerſos diſtribuēs. ¶ De hmōi aūt regno/profecto actuꝫ erat/ni
ſi eius ſapiētia/eius prudētia/eiuſ deniqꝫ animi magnitudo eodē modo obſti/
tiſſet. Et ꝓpterea hoc i loco/de ea tāq̄ꝫ de muliere magnanima atqꝫ ꝑclara ſub
compēdio tāq̄ꝫ facinus preclaruꝫ litteris mādaſſe nō indignū fuit. Ut tāte pre
ſtantie/filij ſui oēſqꝫ poſteri/pro tāto facinore/⁊ animi ſui ꝯſtantia/apud deum
optimum imortales gratias iugiter peragere queāt. ¶ Adepto itaqꝫ rēgno/re/
buſqꝫ ſuis oibus ex ſentētia compoſitis/cū haberet Octauianū primonigenitū
puerulꝫ filiuꝫ/ipſa more ſemiramidis Aſſirioꝝ regine/nō extimās tutum fore
dominium vrbium ſuarum tenello comittere filio/de ꝯſilio amicoruꝫ/illud ad
etateꝫ eiuſ vſqꝫ virileꝫ regere ⁊ gubernare ꝯſtituit: qd̄ ⁊ nūc vſqꝫ pro libito ſue
ſapiētie/per oia factitatuꝫ eſt. Eſt q̄ppe hec Catherina iter mulieres noſtri ſecu
li formoſiſſima ⁊ elegāti aſpectu/ac p oēs corporis artꝰ mirifice decorata eſtqꝫ/
⁊ ad fecūditateꝫ aptiſſima/q2 iaꝫ in adoleſcētia ſua/octo ex viro ſuo/edidit par/
tus. Floret quoqꝫ ⁊ miro dicēdi mō/cū ſit prōptiſſimi animi ac tenaciſſime me
morie femia. Multa preterea de hac ipa viragie refferunt clariſſime geſta/que
ſilētio haud preterire debeo/cuꝫ ſint ēt memoratu digna. Et primo in clemētia
in Forliuienſibꝰ ſuis leſe maieſtatis crimis obnoxijs vſa: quoꝝ ciuitatem cum
armati milites in predā exponē ꝯſtituiſſent: ipſa innocētum cōmiſeratiōe ꝑmo
ta/oino fieri ꝓhibuit: quod ſane facinus/magne clementie iditiū extitit. Aliud
inſup preconiuꝫ de hac muliere fert: q2 cum iuſtitie cultrix ⁊ amatrix habeat:
vniuerſis iudicibus ſuis ſūmope iuſtitiaꝫ ſemp comendat/mādatqꝫ/vt illaꝫ in
diſtincte vnicuiqꝫ ſubmiſtrent. Quātā poſtremo ſit eius in erudiendis iſtituē
diſqꝫ filijs diligentia/vel ex hoc perſpicue elicere poſſumus/ꝙ doctiſſimos vi/
ros ſacreqꝫ theologie magiſtros preclariſſimos apud ſe magna cuꝫ ipēſa ſem/
per habere voluerit: qui Octauianum pricipem ⁊ reliquos puerulos/nō ſolum
de humanis/verum ēt de diuinis inſtruāt diſciplinis. Et cum ſit iter cetera/ſit
ingentis animi femina/eſt ⁊ promiſſi adeo fideliſſima/vt nullis blandimentis/
nullis muneribus/nulliſue pollicitatiōibus/ſeu precibus vel terroribus a pro
miſſa fide diſtrahi poſſit: ꝙ permultis/maximeqꝫ ſuperiori anno. qui fuit quin
tus ⁊ nonageſimus ſupra milleſimum ⁊ q̄dringenteſimū a natali chriſtiano/in
formidabili certe bello Caroli galloꝝ regis cōtra ferdinādum parthonopei re/
gem argumēto mirifice oſtendit. Quippe cū ab pōtifice Ro. ferdinādoqꝫ rege
ac florētinis colligatis. ſocialia ſtipendia ſuſcepiſſet/fidemqꝫ ſpopōdiſſet: ita in
tegraꝫ illibatamqꝫ ſeruauit: vt ab Gallo hoſte vniuerſa icomoda maluerit/per
peti/q̄ꝫ promiſſam fidē infringere: q̄ res cum a mulieribus vt plurimum ſerua/
ri minime ꝯſuetum ſit: ſi ſatis inſpiciatur. maximi etiā miraculi claritatis eideꝫ
afferre videtur. Et ꝙ longe mirabilius eſt. ſufficit illi ad imperium animus ꝙ
tam perlucidam genitoris ſeruet indolem. Adeo namqꝫ in virtute ſurrexit va/
lida. vt populos ſuos. qui precedētes regulos paruipēdebant. nūc poſita cer/
uice veteri. irate mulieres faciem perhorreſcūt: ꝙ maxime ipſam oculataꝫ aiad
uertūt feminā que fraude potius q̄ꝫ igenij decipi poſſit. Et cum ſit ꝯſtās ⁊ lon
ganimis/ſuum propoſitum a quodaꝫ leuiter flecti poteſt: ꝙ pluries mōſtraue
re inſultus/ſeuiētis in ea fortune. quibus perſepe acri cōcuſſa motu/⁊ vario tur
bine eſt agitata atqꝫ circūdata. que quidem cūm. plurima ſint/⁊ pleriſqꝫ nota

ea ſilentio preterire duxi. Eſt deniqꝫ hec virago honoris ⁊ glorie appetentiſſi-
ma: vt quotieſcunqꝫ de honore agitur/pecuniarum ſit profuſiſſima/nec pro ſplē
dore dignitatis/pati velit ſuperiorem. Unde ⁊ eius aule amplitudo/magnorū
pricipum aulas equatur. Beneficiorum ⁊ maleficiorum eque memor eſt. ⁊ pro
noxa infandos homines/ingenti animo ſupplicijs affici nō veretur ⁊c.

De Leonora Herculis Ferrarie ducis vxore. capi. clxxvij.

LEonora Aragona Hercu-
lis Ferrarie ducis vxor/fer
dinādiqꝫ Parthenopei re
gis filia/ex diua illa Iſabel
la ſuperiori vxore ſuſcepta/hoc anno/q
eſt/tertius ⁊ nonageſimus ſupra mille
ſimū quadringenteſimū/a natali chri
ſtiano annus apud Ferrariam vrbem
ſuam quinto idus octobres/quarto ⁊
quadrageſimo etatis ſue anno/cū ma
gna (vt ita loqr) populi ſui iactura bea-
to fine quieuit. Mulier ſane/ob inatam
prudētiam ⁊ animi magnitudinē/atqꝫ
religionem/inter claras huius noſtri eui mulieres merito computanda: ꝙ cete
ras matronas huiuſce tempeſtatis/omnium pene virtutum/laudibus equaue-
rit: ac etiam cum omni vetuſtate haud iniuria comparanda veniat. Cuius qui-
dē mors/adeo vniuerſi populi ſui animos icredibilis triſtitie opprimere viſa
eſt: vt parētem omniū obijſſe diceres. Que certe nequaqꝫ prudentia/clemētia/
religioneqꝫ/ac animi magnitudine/a matre Iſabella degener fuit: ymo per om-
nia ei ꝙ ſimillima: atqꝫ in his ad extremum vſqꝫ vite ſue indeſinenter perue-
nit: cum multa ſua/ſuorumqꝫ omnium laude. Fuit imprimis hec Leonora vira
go mediocri ſtatura corpore: ſed venuſta ſatis/atqꝫ membris omnibus formo-
ſa: cuius quidem/inceſſus/ſtatus/⁊ habitus/non ſine quadā preſtantiſſimā ſui
maieſtate erat. Poſtqꝫ vo cum incredibili pompa a marito ducta fuit: Ipſe
maritus cognita adoleſcentule admirabili prudētia/⁊ celebri ingenio: mox ei-
dem vniuerſam pene ſui regni adminiſtrationem illius fide ⁊ cōſilio/ maxime
fretus/credidit: qđ ⁊ ad vltimum vite ſue vſqꝫ pro maiori parte adminiſtrauit:
ꝙ maritus ipſe (in armis exercitatiſſimus) minus propter ſtipēdia atqꝫ alia ma
iora regni negotia domi eſſe poterat. At illa ſic mariti rē ſemꝑ curare ſtuduit/
ea iuſtitia ⁊ māſuetudine/vt prope inauditū fuerit. Erat plane inaudiēdo ſu-
pra modum benigniſſima/perliberaliſqꝫ. Nec quātum in ſe erāt patiebatur a ſe
quemqꝫ niſi letum/⁊ voti ſui compotem abire. Tāti preterea faciebat omnes
honeſtis moribus ⁊ vtute preditos quātum bonis/⁊ grauibus viris tribuēdū
iure optimo eſt: quos ad ſe aduētātes/quū videret/ſtati quaſi prior illis occur-
rebat: ⁊ multa cū vultus hyllaritate manibus excipiebat. Et nūc iſtū/nūc illū
(⁊ quāmaxime oratores) manu apprehēdebat/magno ſane charitatꝭ inditio illō
celebrans. Erat profecto mirum in modum cūctis affabilis/neminem reſpuēs/
neminēqꝫ aſpernās. Eratqꝫ acri igenio/celebri quoqꝫ ac preſtante accumie: nec

ſi ⁊ iuicti aīi princeps:ꝙ i illo permario ⁊ periculoſiſſimo venetoꝝ bello/ cōtra
maritum terra aquaqꝫ ſuſcepto/mirifice demōſtraſſe cōpertum eſt. Nā cuꝫ ve
neti ipſi inumerabiles exercit⁹ cōtra Herculeꝫ coegiſſent/ ⁊ plurima ei⁹ cepiſ-
ſent caſtella:ſuoqꝫ adieciſſent iperio/atqꝫ ob hoc vniuerſuꝫ ferrariēſeꝫ Agrum/
terroribus/icendijs/vaſtatiōibus/⁊ direptiōibus compleſſent:ita vt ex hoc/⁊ ꝓ
pter pricipiſ valitudinē/maxima per totā vrbeꝫ exhorta fuiſſet trepidatio. Jpa
vt erat aīo excelſo nihil ex hoc territa eſt. Sed primū ad oīpotētis dei opeꝫ cō
fugere curauit/⁊ eam obreꝫ oīa pietatis offitia(quo ſibi diuinuꝫ auxiliuꝫ iplo-
raret)exercuit/ac ſe ⁊ principeꝫ ſuum/oīuꝫ orōnibus hūiliter comēdauit. Poſt
moduꝫ cōuocatis ad cōcionem(cum ſūma fide)Ciuibus ſuis ꝓmoribus/breuē
⁊ artificioſam apud illos talē habuit orōneꝫ. Memores eſſent ſuoꝝ Jlluſtriuꝫ
Eſtēſium ꝓncipuꝫ/ex q̄ꝫ maxie Excellētiſſimi viri ſui:quātuꝫ vꝫ culti ab eo fue
rint/quātoqꝫ ſtudio ⁊ obſeruatōe habiti ſemp ſint. Jdqꝫ nō tātuꝫ verbis/ſꝫ ⁊ re
ipſa/experti eſſent. Cuius īfirmitatē mlto ſibi grauioreꝫ foret.niſi pſpiceret ipꝫ/
ſeqꝫ/ac filios oīs/imprimis amari/eos iuxta ſecuꝫ videre:totūqꝫ regnū maxio ī
diſcrimine eſſe/his potentiſſimis venetoꝝ exercitib⁹: vt nos/voſqꝫ oēs/peſſima
ſeruitute ⁊ tyrānide opprimāt:niſi etiā a vobis huic cōi īfelicitati pſpectū fue-
rit. Nec ſe preterea obitā ſui ſexus:cum excelſo pricipe eoꝝ egroto/⁊ paruis ſu
is liberis ꝓuide tali tēpore meminiſſent. Ciuef fide illoꝝ ⁊ virtutib⁹/poſtremo
⁊ bonis oīb⁹/ad tuēdaꝫ rem ferrariēſeꝫ/ſi vnq̄ꝫ alias ſibi opus eſſe. Jndignum
ſanē/ac miſerabile oīb⁹ futuꝝ eſſe ſi hoc regnū ad alias natiōeſ q̄ꝫ ad Eſtenſes
trāſferereſ. Rogareqꝫ ſe eos ⁊ obteſtari/ſumerēt arma/forteſqꝫ eſſent atqꝫ ꝯſtā
tes ad tuitionē ciuitatꝭ/⁊ regni atqꝫ i hoc aīo iuicto:cū reſ cōis oīuꝫ hoc belluꝫ
in diſcrimen veniret maxīmū. Eapp ſe cēſere/ vt oēs ciuitatꝭ ꝓmores/mediocreſ
q̄ꝫ/atqꝫ īfimi i vnuꝫ ꝯuenirēt/ vt audatie inimicoꝝ ꝯtūdāſ:alias eteīꝫ grauiſſi-
maꝫ oīb⁹ ferrariēſib⁹/⁊ itollerabilē ſeruitutem fore ſubeūdam. Hac aūt orōne
ſapiētiſſime mulieris moti ciues vniuerſi: cum vidiſſent ſuuꝫ pricipē i lectulo
febribus iacētem/vno oīum conſenſu/oēs acclamare ceperūt:ſe alacri aīo pa-
ratos eſſe quoquomodo illi opeꝫ ferre:nec bonoꝝ ſuoꝝ/aut liberoꝝ / aut etiam
ſue ſalutis/pro vrbis deffēſione/proqꝫ illius incolumitate rationē vllaꝫ habitu
ros. Jtaqꝫ hoc modo inter ſe ſe coadunati Ciues/decretuꝫ ē/quauis ratiōe/exer
citus venetoꝝ/e cōfinib⁹ ſubmouere ſuis:ꝙ cōtumelia etiaꝫ verboꝝ ferrariēſes
magnanimes aſpnarenſ. Cōtracti igiſ hoc modo i vnū ciues mox ⁊ ipator/⁊ ꝓ
conſul venetoꝝ/aliquātuluꝫ ab vrbe diſceſſere: ⁊ Ferrariēſiuꝫ res prudentia ⁊
magnanimitate hui⁹ viraginis i trāquilliorē ſtatū haud multo poſt redacta ē.
Multa preterea alia p̄clara geſta hui⁹ mulieris refferri/⁊ monimentis madari
poſſent/q̄ breuitati ſtudētes pretermittim⁹. Hec nēpe nunq̄ꝫ i voluptate/nūq̄ꝫ
indiuitijs/nunq̄ꝫ in honorib⁹/neqꝫ in bonis corporis/ſūmum bonū putauit cō
ſtituēduꝫ:cum ſapiētiſſime aīaduerteret omnia eſſe caduca ⁊ fragila ſed i ue
ram ſapiētiam/que quidem deū optime nouit/ atqꝫ in ea mēteꝫ ſuaꝫ iugiter eri
gebat ⁊ attollere curabat. Eius deniqꝫ ⁊ ſermo/⁊ habitus /ac inceſſus doctrina
Filiū huius hic come morantur. virtutum per omnia erat. Sex liberos preſtanti ingenio marito edidit. Mares
quattuor ⁊ feminas duas. Quorum primus Alphonſus futuruſ princeps. Se
cundus Ferdinandus Caroli chriſtianiſſimi Gallorum Regis cōſiliari⁹:⁊ cā-
berlanus magni ſpūs iuuenis. Terti⁹ Jpolit⁹ Strigonēſis i panonia Archi-

epus/ſancteq3 Ro. Eccleſie cardinalis diacon⁹ ampliſſimus. Quart⁹ minimus. Sigiſmundus apud patrem dilectiſſim⁹. Ex feminis aūt maria illi Iſabella/q̄. Franciſco Mātue pricipi matrimōio honorificētiſſime copulata eſt. Secunda Beatrix dicta/q̄ ⁊ ipſa feliciſſime Ludouico ſfortiē magno ſapiētiſſimoq3 inſubriū3 Duci vxorē3 data ē. S3 i hoc ipſa genitrice ſua fortunatior extitit/qȯ filios ac filias oīs i maximis honorib⁹ ⁊ dignitatib⁹ illuſtres vidit: filias vero excelſis pncipib⁹ matrimōio collocatas. Quib⁹ quidē munerib⁹ oīno ei⁹ genitricem caruiſſe cōſtat. Deniq3 acri febre appetita/quā vidimus/ipis ardorib⁹ p xxxv. dies iugiter eſtuaſſe: vt ſciret reijciendas corporis delitias/ q paulopoſt vermib⁹ exarādu3 erat morteq3 ſuperueniēte: filios ac Mauru Annā nomie/ ipumis ad ſe vocauit: ⁊ oēs ad virtutē hortata. Maiorē natu ipmis i hūc modū eſt affata. Propinquā fili mi Alphonſe p ſingulas horas mihi adeſſe morte3 cōcerno. Rogo te per obediētiā filialē/vt ante oīa deu3 vereāris ac illuſtriſſimū genitorē tuū: illorūq3 volūtati/ſis obediēs: nec vnq3 defatigeris i bōis actiōib⁹. Quu3 patri tuo i regnū ſucceſſeris: ſubditos tuos ex aīo amabis ⁊ i vniuerſis iuſte/clemēter/⁊ liberalit (ad imitationē patris)te habebis. In audiēdo eris facilis ⁊ liberalis. habiſq3 opa3 eos i ſūma cōcordia cōtinere. Et ab oībus iuſtis tuis iudicijs ſemp exulet auaritia. Cultor eris oīs bone exiſtimatiōis. Hec ⁊ alia huiuſcemōi cū filio ⁊ nurui/atq3 ſuis oīb⁹ neceſſarijs pcepiſſet monumēta ſui/ne qd ptermitteret ēt bñdictiōe ⁊ oī bono ꝟboꝝ documēto eos pſecuta ē.

Optima matris ad filios documenta.

Nec poſtmultū tpis ſpatiū/tota mēte/⁊ aīo/ ac cogitatiōe i deu3 cōuerſa aiam deo reddidit. Quāobrē abſente mārito a filijs/⁊ a tota familia magno luctu ⁊ lachrymis decorata ē. De funē aūt ei⁹ nihil oīno pōpe ex ipi⁹ pſcripto celebratu3 ē: queadmodū ipa moriēs mādauerat. S3 i habitu tm̄ ſctimōiali apō moniales minoꝝ tumulata eſt/ſolis ipis minorib⁹ illā comitātib⁹. Talis igit hui⁹ mulieris Leonore Eſtēſis vite ductus ⁊ exitus fuit. Cui⁹ quidē virtutē iter decora aliaꝝ q̄ memorāde fuerant hic nouiſſimo pene hui⁹ nr̄i opis loco cōiungēdā merito eſſe putaui. Ut alie mulieres accēdantur ⁊ iflamētur ad emulāda ornamēta virtutū: ex quibus oīs honos/oīſq3 vera laus perficitur.

Humilis funeris pompa.

De Blancha mirandulana capitulum. clxxvii.

Blancha Galeoti Mirandule pricipis vxor/ ⁊ Herculis inditi Ferrarie Ducis ſoror/hoc noſtro euo ⁊ ipſa etate admodum prouecta: tanto virtutum omnium fulgore eſt inſignita/⁊ tam inflamato ſtudio eſt ſuccenſa/vt nulli ſui ordinis mlieri ſeu heroe veniat poſtponenda/ moru3 potiſſimū oīum probitate: quorum quidem dignitate/ omnibus preteritarum clararum matronarum eximijs virtutibus inſeruire videtur: ac ſi quoda3 vehemētiſſimo ſtimulo eius regius animus hoc in ſenio vergeretur ac impleret: ita vt pace oīum dixerim/iter ceteras nr̄i ſeculi heroas preſtātiſſimas/effulgeat pre-

clara. Magno quippe animo imprimis ſingula queqꝫ ei ſunt agenda agredit᷑.
nihil laboris/nihil cure/ſtudij ve preter mittēdo vt quāto potentia/ tanto certe/
virtute ⁊ īduſtria ceteros omnes anteeat. Quicquid enim agit vel certē dicit/a
virtute deducere videtur: nec laudiſ humane vento/ad vlla moue᷑ obeūda/plu
ris ſemper dei q̃ꝫ hominuꝫ oculos faciēs. Cuius inter cetera hoc preconiū eſt:
vt non ſuaꝫ vnq̃ꝫ ſalutem/nec ſuoꝝ charitātē aut comoda/ ſeu quorūcunqꝫ pre
ces ⁊ lachrymas anteponendas grauitati: fidei: iuſtitie/ ac animi cōſtantie cen
ſeat. Quecunqꝫ eīm in dies agenda ſibi occurrunt (vt fama eſt) oīa ad comunē
aīarum ſalutem/comunēqꝫ ſuoꝝ ſubditoꝝ vtilitatem efficere videtur: ita vt reꝫ
pu. ſuam ex parua/iam amplam efficerit. In quacūqꝫ enim re actura vel delibe
ratura eſt nō ſegniſ certe ſed diligētiſſima habetur: ita vt ī diſponēdis geren-
diſqꝫ negotijs/nō ſoluꝫ prudentia/ſed ⁊ diligentia ipſo ſuo marito ⁊ ceteris ꝓ-
ſtet. Sūma quippe alacritatē atqꝫ inſtancia ſue īprimiſ ſalutis/ſuorumqꝫ cul
trix eſt habita. Ipſe primum/⁊ ceteros noxas cupiditates refrenās/malitias ex
tirpans/⁊ in oībus iuſticiam excolens. Cui plane/nō parua cura eſt chriſtiana
religio/adeo vt ſuo exemplo eius filij tam mares q̃ꝫ femine (vt īfra dicetur) po-
tius īter optimos chriſti ſeruos q̃ꝫ nobiles aulicos veniāt computādi. Et q̃ꝫq̃ꝫ
multaꝝ litteraꝝ haud īſignita habeatur/vel erudita: nihilominus cum ſit emi-
nentiſſimi ingenij femina/eius oratio cū loquitur ſemper eſt cōpoſita/licet ver-
nacula loqua᷑ lingua/atqꝫ cultiſſimus ſermo/ita vt īnadmirationeꝫ audientes
pſepe vertantur. Eloquiuꝫ quidem eidem eſt mite/ cum quadaꝫ grauiſſima fa
cundia/⁊ ea oībus familiariſſima. Ineſt eidem preterea quedā īcredibilis pie-
tas circa/chriſti ſeruos atqꝫ ancillas/quos oēs tam vultus hyllaritate/ſuo ī ſy
nu quaſi colligit/fouetqꝫ ac venera᷑ ac ſi ipſe dei filius adeſſet. Eas obres iam
duo ſuo in oppydo fundauit erexitqꝫ monaſteria: atqꝫ alia inſtaurauit: ⁊ or-
namentis Eccleſiaſticis aureis ⁊ argenteis exornauit. In quibus haud par-
uā certe iugiter ſuſcipit voluptatē. Cuius īgenuā prudentiā Saleotus ꝑnceps
maritus ſuus cū exploratā diu hēret: quodqꝫ reb⁹ ī oīb⁹ tam ocultā aīaduerte
ret: ꝙ fraude poti⁹/q̃ꝫ vllo īgenio aquoq̃ꝫ decipi poſſit/eidē toti⁹ ſui ꝑncipat⁹
vniuerſalē cōmiſit curā: aſſeuerās atqꝫ cōteſtās/ipaꝫ prudēti⁹/ rectiuſqꝫ ſe ad-
miniſtraturā/potiſſimū/ꝙ memorabiliſ ſit iuſticie atqꝫ clemētie. Eſt ꝑterea mu
lier lōganimis ⁊ admoduꝫ cōſtās: ꝙ fortunaꝝ multaꝝ īſult⁹ ſatis mōſtrauere:
ī qb⁹ cuꝫ pſepe ꝯſtet fuiſſe agitatā/ſemꝑ oīa forti ꝑtulerit pectore: ac nō modo
ta īuicto aīo: ſꝫ ⁊ ſe ipaꝫ/ ꝓ glīa adipiſcēda ſuꝑauit: ſciēſ ſcriptū eē. Qui vult ve
nire poſt me abneget ſemetipꝫ/⁊ ſequa᷑ me. Plena equidē ē hui⁹ ꝟginis vita
bonoꝝ exēploꝝ/q̄ certe cōpellūt hoīes ad bene beateqꝫ viuēdū. Nā oīa hec īfe
riora bona/q̄ mortales falſa oblectatiōe ꝺmulcere ꝯſueuerūt/vt pote diuitias/
honores/potētias/ſenſuuꝫ voluptates/prauas/glorie illecebras flocipēdere iaꝫ
iam videtur. Genuit hec Saleoto principi marito ſuo cū fuerit fecūditate inſi
gnis plures filios ⁊ filias quibus omnib⁹ tam femellis q̃ꝫ maribus eā viuēdi
rationē atqꝫ formā/non modo ſermone/ſed exemplo preſcripſit/ vt domi habe
re profecto viderentur: qđ reliqui ex varijs ſanctorum doctorum libris: aut a-
pud quoſcumqꝫ magiſtros capeſſcere ſolent. In ea pietateꝫ religionem/pudici
tiam/fidem/integritatem/liberalitatem/ munificentiam: miſericordiam / Ciuili-
tatem: ⁊ in omni fortuna / perpetuam animi conſtantiam atqꝫ modeſtiam

precipua/nec minor etiã grauitas: prudẽtia tñ ꝛ igenio lõge maiore excellit· oĩ pulchritudine morũ eque ſemp ornat.· Cuius ſermo ſũmã probitatem ꝛ pudorem pre ſe fert. Jn oĩ actiõe/ſtãs/icedens/ꝛ ſedẽs/ ſũmã dexteritatem ꝛ maieſtatem demõſtrat. Nec acceptoꝝ beneficioꝝ i memor: ſꝫ grata/ꝛ liberalis/ ac ſermone ſuauis Jn recipiẽdis vero amicis atqꝫ propinquis/multũ affabilis/ꝛ comis/ac perhũana. Viget apud iſtã ſuope/quedã modeſta domeſtica/ ꝛ icorrupta diſciplina. Solitudinẽ plus amat ꝛ colit: ꝙ celebritatem: domi plerũqꝫ incluſa manet/religioſoꝝ exẽplo: vbi reb⁹ diuinis etiã dat operã/ nec ſcripta ſecularium litterarum aſpernatur. Gaudet freqnẽti mẽtõe eaꝝ mulieꝝ/que i hac vita agunt optima oppiniõe virtutis. Turpia autẽ verba/turpeſqꝫ ſermões/ꝛ odit ꝛ aſpernat. Deum i hoc potiſſimũ colere videtur: ꝙ libẽter loca religioſa viſitat ac pſepe ſalutat. Pia ipmis/tã i chriſti ſeruos/ꝙ pauperes/nec minime auara i precib⁹ ꝛ orõnib⁹ ad deũ/ꝛ alios ſctõs frequẽs verſat. Nõ ſine ardentiſſimo ſtudio diuinũ verbum audit/illudqꝫ ante oĩa illi ſemp cordi: ſic vt que videãt illã mulieres cetere/exẽplum illius facile imittẽtur ac ei⁹ veſtigia colãt. abſtinet ſe multum a cibo abſtinetqꝫ a potu/nec ſũptuoſe veſtitur. Letat cõſuetudine eaꝝ perſonaꝝ/que modeſtia exornãtur. Ad extremum i oĩ negotio ſuo hec ãpliſſima femia eã idolem prefert: que i pricipe deſyderari ab oib⁹ ſolet. Que certe nõ minoris excellẽtie ẽ habita/eaꝝ quas ſupra defũctas cõmemorauimus. Quare iccirco tã eminẽtes ipſius virtutes legẽdas proponim⁹: vt quelibet decoris auida mulier/ nominis ꝛ diuie gratie ſtudioſa hec legẽs/nõ recuſet aut renuat tam preclara eius documẽta/quib⁹ ꝛ vita iucũdior agitur/ꝛ immortalis vtiqꝫ efficitur. Cui⁹ iam ſenilis effigies i pncipio hui⁹ capituli cũ ſuo habitu cõſueto: hic appoſita videri poteſt.

¶ De Caſſandra fideli veneta virgine oratrice ꝛ pha. cap. clxxix.

Caſſandra Angeli fidelis filia veneta: adhuc etate nubilis: hac nr̃a tẽpeſtate tanqꝫ muſaꝝ decus imprimis facũdiam ꝛ oẽ dicẽdi genus quaſi i mulierib⁹ extinctũ/excitauit: ꝛ quadã cõponẽdi facilitate/ac pronũciãdi aptitudie/ꝛ Hortẽſiã/ ceteraſqꝫ illas veteres Romanas eloquẽtiſſimas/ oĩ ex parte attigere voluit: adeo/vt ei⁹ nõ humanã ſed diuinã potius eloquẽtiã oẽſ arbitrẽtur. Pleriqꝫ etenĩ/ quum ei⁹ aptos pronũciatiõi corporis mot⁹/ꝛ cõcinnos verboꝝ ornat⁹ mẽte reuoluũt. quid de ea proferrãt/penit⁹ ignorant niſi ꝙ de eadem Maronis illud verbum i medium adducũt: ipſam videlicet fore/ deoꝝ gẽus. Nec id abſqꝫ ratiõe afferre videt. Eſt ꝛ clara phye ac theologie ſtudijs: accutis eis ꝛ prõptiſſimis diſputatiõib⁹ generi muliebri ꝛ orbi veneto magnũ affert decus. Et iccirco a multis preſtãtiſſimis/ꝛ verſib⁹ atqꝫ Eplĩs ſalutat: hac oppyniõe virtutis/qua marie celebratur. Hec nãqꝫ cum ſit adoleſcẽs optimis morib⁹ predita/honeſtãqꝫ forma decorata/nõ ignaraqꝫ aut expers (vt premiſſũ ẽ)

romani ſermonis. q vz oibus diſciplinis nõ paꝝ decus afferre videt oẽs mirã tur magnãq̃z ex tãta litteratura puelle voluptatẽ capiũt. Eſt ꝛ illi ſmo ꝓhuma nus ꝛ facilis ac omni grauitate modeſtie excellẽs. Que plane artes hũc ſexum marie oꝛnãt: pꝛudẽſq̃z ac verecũda. Si qs.n. vel dialectices enigmata vel muſa ruz fontes vberimos: vel ẽt ſummã oꝛatoꝛie artis ꝓuinciã moꝛtali cuiuſq̃z pe ctoꝛe delibatã fuiſſe vnq̃z exiſtimet. id ſibi diuinit⁹ traditũ cẽſet: Tam laudabi lis ei⁹ virtus multis ſermonibus equidẽ frequentat: ꝛ apud Auguſtinũ Bar badicũ ſapientiſſimũ venetoꝝ pꝛincipẽ: q aliquãdo cum ex moꝛe ſuo biduũ fe ſtuz in natali chriſtiano ipenderet oꝛatoꝛib⁹ cunctis q venetijs aderãt. atq̃z pa tritijs pꝛimoꝛib⁹ ſuis tã femis q̃z viris tertiuz ẽt adijecit celebꝛioꝛẽ ad declarã dam hui⁹ puelle doctrinã ꝛ eruditionẽ: quãtũq̃z ingenio pꝛeſtaret ad cõuiuiũ diei feſti iuitandam curauit. Ad quod etiã multos phyloſophos ꝛ theologos qui in eadẽ vrbe veneta adeſſent iuitauit. Ad id itaq̃z feſtuz hec puella Caſſan dra decẽti veſte oꝛnata ꝯuenit incredibilez pudoꝛẽ pꝛeſe ferẽs. Ibiq̃z eueſtigio in magno patricioꝝ ꝛ eruditoꝝ viroꝝ numero pꝛincipis pꝛedicti iuſſu in emi nentioꝛez cõſcendit locum: atq̃z ibidẽ aio foꝛti ꝛ intrepido lepidã oꝛationez ha buit: magno cum eloquentie tum etiam eruditionis indice: quam egit eo mo tu geſtuq̃z coꝛpoꝛis ſuauitate deniq̃z vocis vt ſumma voluptate qui aderant omnes afficerentur: maximeq̃z cõmendaretur. Affuit ꝛ frequens eius genitoꝛ tanta virtute filie delectat⁹. Diſputauit poſtmodum ꝓpoſitis queſtiõibus cum in phyloſophia tum ẽt in theologia cuz illis eruditiſſimis viris quos co memoꝛauim⁹ illuc cõueniſſe Taceo ſubtilitatem ꝛ argutiam argumentoꝛum cum in pꝛobãdo tum in reffellendo quibus in differendo vſa eſt. Confectaq̃z di ſputatione rurſus ſe pꝛincipi pꝛeſentauit tãto decoꝛe quantum poſſet quis oꝛa tione longa explicare. Vernacula etenim lingua eſt illi habita oꝛatio ad pꝛinci pem: ab oibus qui ibidẽ aderant aſtantibus plurimuz celebꝛata. Habuit ꝛ p ſepe oꝛationem in Gymnaſio publico patauino cũ maximo ſui pꝛeconio in qui bus certe tale dicendi flumen de ſe oſtẽdit quale nec pꝛiſca nec noſtra vnq̃z vi derit etas. Ex quo tãq̃z clariſſime puelle ei⁹ nom̃ ſũma cũ obſeruãtia celebꝛatũ eſt. Confirmãt pꝛeterea huius adoleſcentule oꝛnatiſſime epiſtole ad diuerſos pꝛeſtãtes viros ingẽti dignitate ꝛ doctrina ſcripte ſuauẽ in dicẽdo pꝛeſtãtiaz. Artis quoq̃z muſice (vt fertur) nequaq̃z expers habet: quas quidem artes tam pꝛeclaras cõſumat ꝛ perficit ſumme virginitatis gloꝛia. Vez ꝛ quemadmodum in latinis liberalibus artibus hec noſtra Caſſandra diu multũq̃z operaz dedit ita (ꝛ cum ſit ingenij admodum verſatilis) etiam grecis operaz nauauit accura tiſſimam. Atq̃z vt eius ceptus litterarum amoꝛ ſtudiumq̃z magis magiſq̃z pꝛo ficiat: diligenti particione (tãq̃z pꝛudentiſſimam) tempoꝛa ſibi ipſi diuiſit. vide licet vt nõ ſolũ legendo ꝛ docẽdo ſibi ſtudia litteraꝝ voluptati ꝛ oꝛnatui ſint: ſed ẽt ſcribẽdo alijs vt ꝓficere videat elaboꝛare incepit. Vñ ꝛ ex igenij ſui ma gnitudie quoddã opuſculuz pꝛeclaꝝ de oꝛdie ſciẽtiarũ cudere oꝛſa eſt Inquo ꝛ ſectas multoꝝ phyloſophoꝝ elegãter cõmemoꝛat. Igit hmõi eſt Caſſandre fi delis igeniuz de quo ex multis hec pauca decerpſimus qd qdez vt toti⁹ mũdi fama celebꝛet: hic exponẽduz duximus. Sz nec ẽt ipſius imago ſenio aut moꝛ te ꝯſumet: hic effigiatã vt in eternũ ꝑduret: ſculptãq̃z impꝛimere fecimus.

¶ De Geiſilla chriſtianiſſima vngarie regina. capi. clxxx.

Ceiſilla ſeu galla illuſtriſſi̅a
xp̄ianiſſiaq̄ꝫ regina/Ottbo
nis Saxonie ducis filia/⁊
hērici ꝑmū ducis/deide eiꝰ
nois primi iperatoris ⁊ Auguſti ſoror
ac Stephani primi vngaroꝝ regis/ vxor
atq̄ꝫ Adelberti viri ſctiſſimi pragenſis
epiſcopi filia i xp̄o obſeruādiſſima/cir/
ca annū ſalutis noſtre octuageſimū/ſu
pra noningēteſimuꝫ apud Panonios
ſeu vngaros ſuos/⁊ innocētia/benigni
tate/gratia/⁊ hoſpitalitate/ac religione/
plurimū clara ⁊ iſignis eſt habita. Cu/
ius qdem multa egregia facinora memorie ꝑdita ſūt: iter que/illud preclariſſi
mum/ꝙ Stephanum regem maritū ſuuꝫ ipmis/cuꝫ vniuerſo regno/auxilio
ēt Adalberti pragēſis epiſcopi optimi viri ⁊ ꝯcionatoris preſtātiſſimi/ad xp̄i
fidē tādem ꝯuertit. Cuiuſq̄ꝫ hiſtoria licet multo verſet i errore/nihilominꝰ i ea
enitemur/eos ſequi/vel qui ꝓbatiſſimis argumētis vtūtur. q̄ de hac xp̄ianiſſima
muliere perſcripta ſūt in medium refferre. Erat itaq̄ꝫ Seiſilla hec regina/ad in/
ſtar Hērici Auguſti germani ſui viri ſctiſſimi iter cetera adeo ingenij mitis/vt
etiam perſepe/ꝓpter xp̄m faſtuꝫ regie poteſtatis remitteret: ſemperq̄ꝫ ſuos po
pulos optimis exēplis ⁊ beneficijs aliciēs/ac multitudini gratificās. Que cuꝫ
eſſet ⁊ ſapiētiſſima ac ſpectatiſſima/nō ſolū apud ipſum Stephanum regē ma
rituꝫ ſuuꝫ/veꝝ ⁊ apud primores regni regulos ⁊ ciues. omnes/magno i precio
fuit. Vnde ⁊ plures eſſe cepere/qui ob virtutem eius maximā/ſibi aſcultarēt: ⁊
alacres iperata exequerētur. Jaꝫ iam eteim cōplurimi eius religiōe/maxime de
lectati/ipſoꝝ igenia ſenſiꝫ demulcebātur/⁊ ab erronea priſcoꝝ ſuorū religiōe(ſi
religio tamē dici licꝫ)reꝝ chriſtianaꝝ ſtudijs abſueſcebāt. Quamobrē illa/quo
dā modo/demuꝫ ſuis elegātiſſimis documētis/mirificiſq̄ꝫ exemplis/⁊ ipſū ma
Vngarorūꝫ conuerſio. rituꝫ regē/ac vniuerſos vngaros/chriſti iſtitutis attraxit. Atq̄ꝫ ita fidei chriſtia
ne/ꝑ ſacrū baptiſma/ope ſancti Adalberti epi/mira dexteritate agregauit. Pro
qbus/quoaduixit hec ardētiſſima mulier hāc orationē optimaꝫ iter ceteras/ad
Oratio pulchra regine huius. deū optimū ipſaꝫ effudiſſe indeſinēter dignoſcit: vꝫ. ¶ Deus q eccleſiā tuā/no
uo fetu ſemper multiplicas: cōcede his famulis tuis/vt ſacramētum viuēdo te
neāt qđ fide perceperunt: per chriſtuꝫ dn̄m noſtruꝫ. Inerat preterea huic diue
regine diuinuꝫ quoddā igeniuꝫ/ac quedam icomparabilis vis: qua hoīes ali/
ceret/ac preſtātiores redderet. Verū neq̄ꝫ circūſtātibus populis/iſtius viragi/
nis preſentia minus deſiderabat: qn oēs ſperabāt/ea preſente/populares minꝰ
ſe ſe ad iuriam ⁊ cōtumeliam latum iri. At Stephanus ipſe reꝝ/iā chriſtianiſ
ſimus effectꝰ/poſtq̄ꝫ ſacratiſſimū fidei noſtre titulū aſſumpſiſſet(cuꝫ regnū ma
iorum ſuoꝝ nō admodum latuꝫ/ymo tenue haberet)nō nullas barbaras natio
nes bello ſibi ſubdidit: ⁊ eaꝝ ciuitates pene inumeras in deditionē ſuā redegit/
deq̄ꝫ regibus/ac ducibus necnō regulis quaſi inumeris triumphauit. Ex quo/
rum ſpolijs ⁊ eccleſias plurimas hinc inde/⁊ inter cetera inſignia Cenobia ac
ſuperbiſſima in honorēꝫ beati Petri apoſtoli in ciuitate Buda/ac Albēſi vrbe

me ſemper pareret. Huius autez genitoꝛ Sigifredus maximus Rheni comes
ex familia Caroli magni oꝛiginem ducens fuit/mater vero Mathildis optima fe
mina. Quam virgunculam egregia foꝛma pꝛeſtantem/eidem Henrico tum Sa
xonie inclito duci parentes nupſere/apud quem quoaduixit ſemper illibatam
caſtitatem ſeruauit: atqꝫ apud illuz nullum tempus omiſit: quod religioſe nõ
coluerit/nullum ſine deo oblectamentum/nullumqꝫ ſolatium capere voluerit.
Quin in ipſa iuuēta/pꝛimoqꝫ etatis floꝛe in omni matronali munere/ꝛ cura cõ
iugij: aſſidueqꝫ inſuper imperij gubernacula/quod tam feliciter geſſit. Ut Hē
ricus ipſe Ceſar/rem illa gerente/in eius pꝛouidētia admirabili ꝛ pꝛeſens ꝛ ab
ſens tuto cõquieſceret. Jeiunia/vigilias/canonicas laudes/reliquaſqꝫ ſacras ce
rimonias rite ac deuotiſſime celebꝛans. Erat illi inter imperiales delitias/pꝛo
ſummis delitijs/non aurum certe/non geme/non aliquis mundus mulíebꝛis/
ſed religio ſancta ꝛ immaculata/deuotio/pietas/pſalmi atqꝫ hymni. Dies vero fe
ſtos ſanctoꝛumqꝫ ſolemnia/non minoꝛe deuotione ꝛ gaudio/qꝫ fide admirabili
celebꝛabat. Tum viſitare baſilicas/pꝛedicationes ſanctas audire/ſacra colere/
de virtutibus cum marito ſuo eiuſdem pꝛopoſiti loqui/meditari/oꝛare/ꝛ tamqꝫ
vere celeſtis femina celeſtia indeſinenter contemplari. Neqꝫ enim eius conſtã
tiam/foꝛtitudinemqꝫ illius/atqꝫ inuictum animi robur vllis poſſem ꝯſequi ver
bis. Cui etſi aliquando foꝛtuna aduerſata fuiſſet nihil tamen in ea contulit ma
li. Quod nunqꝫ aduerſitas virtute potentioꝛ ſit. Jtaqꝫ diabolo inſtigãte impe
ratoꝛ maritus eandem aliquando de milite ſuſpectam habere cepit. Quam ob
rem ad purgandam eius labem/pꝛecepit illam ſuper candentes pꝛunas quin/
decim paſſibus nudis pedibus incedere. Quam quidem purgationez eccleſia
poſtmodum repꝛobauit/tamqꝫ dei potius temptamentum/qꝫ licitaz purgatio
nem. Ut extra de purgatione vulgari per totum. At illa tãdem fiducialiter ſu
per eos aſcendente ait. Sicut me o bone ieſu ab hẽrico ſponſo meo/atqꝫ omni
bus alijs impollutam oĩno noſti/ita me ĩ hac hoꝛa miſericoꝛditer adiuua. Cui
repẽte/vox facta eſt. Uirgo Maria/te virginem pꝛotinus liberabit. Jndeqꝫ ſta
tim totam illam candentem maſſam/infracto animo illeſa percurrit. Tandem
poſt mariti ſui obitum/hec ſancta ꝛ immaculata virgo Regina/cum ſumme vir
tutis gloꝛiam impꝛimis flagraret/ꝛ ſempiterne omnino immoꝛtalitatis cupidi
tate ſemper moueretur/regnoqꝫ nõ terreno/ſed dei ſummi/ac celeſtibus bonis
ſtuderet aliquando potiri Hoc vno ſibi perſuadere opere pꝛetium putauit: vt
impꝛimis de Babilonia ſeculi huius effugeret/ac de abominabili ipſa foꝛni/
cationum matre Babilonia/ſe in religionis ſacre arcem reciperet. Que quidez
nullos foꝛmidat incurſus. Hoc nempe ſuo ſepe voluebat ĩ animo: qꝫ ſanctus
Dauid canebat in pſalmis. Quam dilecta tabernacula tua domine virtutum/cõ
cupiſcit ꝛ deficit/anima mea in atria domini. Coꝛ meuz/ꝛ caro mea/exultauerũt
in deum viuum. Beati qui habitant in domo tua in ſecula ſeculoꝛuz laudabũt
te. Et his alio in loco carminibus. Elegi abiectus eſſe in domo domini/magis/
qꝫ habitare in tabernaculis peccatoꝛũ. Quia melioꝛ eſt dies vna in atrijs tuis/
ſuper milia. Et cum eidem omnis ſeculi moꝛa iam grauis videretur monaſte/
rium permaximum atqꝫ ſuperbiſſimum in haſſia germanie pꝛouincie hedifica
uit: inquo religionis habitu ſuſcepto/quindecim annis in omni ſanctitate vite/
ꝛ virtutibus diuinis pꝛeter omnium exiſtimationem vixit. Eſt autem pꝛouĩcia

ipſa Haſia tota montana ꝛ frigida/inter veſtuales ꝛ frãcones ꝯſtituta a Rhe/
no flumine in ſeptemtrionem porrecta/Thuringie prouincie ſe ꝯiungens. Idē
autem monaſterium adeo noſtro euo(vt aiunt)prouentibus/eſt opulētiſſimuꝫ
vt multi principes germanorum ad illud aſpirare videantur. In illo itaqꝫ Ce/

De haſſia prouincia hic deſcri bit vbi ſit.

nobio hec ſancta virgo Semigunda quoaduixit illibato corpore tamq̄ꝫ ange/
lus vti ſemper viſa eſt. Semperqꝫ leuiore ꝛ agreſtiore cibo cõtenta ac cultu de
formi/ꝛ ſtratis operimentiſqꝫ abiectiſſimis vſam fuiſſe conſtat. Quantum inſe
fuit ſemper humilima inter humiles ſe ſe exibuit: ꝛ ſe totam ideffeſſe/ad publi
ca ſue matris ſancte religionis ꝛ altricis commoda/conuertit. Demum vite hu
ius naufragio ſuperato/vt ſtatutū eſt omnibus hominibus.quum in omnibus
vite ſue partibus integerrime ſanctiſſimeqꝫ vixiſſet/e vita iſta diſceſſit. Populi
autem/quum eius in monaſterio dormitionem accepiſſent:velut ſi nihil i eam
vnq̄ꝫ pro dignitate contuliſſent dum viueret :ſed omnem ei gratiam deberent:
publicum honorem funeri decreuerunt. Illud igitur cum ingenti pompa ꝛ re/
ligione apud eccleſiam Bambergenſem in franconia orietali delatum/ad latus
henrici viri ſui chriſtianiſſimi ſepeliere. Ipſa quippe Bambergēſis ciuitas/vbi
ſupra/apud Germanos clariſſima.ad amnem regnicium ſita eſt. Cuius cathe/

De Bambergēſe ciuitate vbi ſit.

dralem eccleſiam/eius maritus henricus imperator fundauerat/plura obtinet
loca:quem idcirco Ceſarem accole religioſe colunt/ꝛ vt ſanctum habent. Abijt
itaqꝫ hec regina tertia Marcij die/ad celi fulgoreꝫ vbi cum angelis eius muni/
cipatum tenet:matris noſtre que ſurſum ē hieruſalem/quam pſtmodum inno/
centius eius nominis quartus pontifex(propter crebra eius miracula)i ſancta/
rum cathalogo aggregauit. Cuius feſtuꝫ ipſo defunctionis ipſius die videliceꝫ.
quinto nonas marcij/celebre apud germanos habetur.

¶ De damiſella Triulcia virguncula Mediolanenſe. capi. vltimuꝫ.

Damiſella virguncula Me/
diolanenſis/et vetuſta no/
biliſſimaqꝫ Triulciana fa/
milia progēita/hoc noſtro
ſenili euo. quartum ꝛ decimum etatis
agens annum/veluti altera Hortenſia
oratrix romana/eximia exiſtens indole
amore litterarum/ꝛ ſtudiorūꝫ dulcedi
ne coaleſcens/ꝛ fandi iam elegantia.ac
incredibili q̄dā oriſ ſuauitate adeo illi
populoſiſſime ciuitati eniteſcere icipit/
vt potius prodigium q̄ꝫ femina exiſti
metur. A materna quippe auia/Dami/
ſella mulierum optima ſic eſt appellata. Cuius quidem facundiſſimum inge/
nium ꝛ accumen.ꝛ ad ſtudia ardor atqꝫ amor ab ipſis cūabilis(vt ita loquar)
extitit:vt etiam aliam quandam futuram generoſitatis ſapientiam ſuis genero
ſis parentibus polliceatur. Joanneꝫ naq̄ꝫ equeſtris dignitatis ac ſenatorij mu
neris nec non ꝛ bonarum litterarum inſignitum/habet patrem/matreꝫ vo An
gelam eque nobiliſſimam/et prepotenti Martinengorūꝫ brixiana familia pro/
pagatam ꝛ ipſaꝫ litterarūꝫ non experteꝫ. Qui parentes a muſis primū enutriti

⁊ ipſi hanc in ſeptimo ſue etatis anno muſis deuouere/ac tradidere alendam.
Que ad magiſtros diſciplinaſq; delata/mox ea ſua in infantia/ita ardenti ani-
mo/prima elementa/⁊ gramaticalia excoluit ſtudia/vt breui quid admirabile/
in tenella etate/ac certe incredibile. Quod ſi dabatur ei liber vt legeret/ita eue-
ſtigio illum recte/⁊ appoſite legebat/ac dictionem quamlibet ſingulatim docte
⁊ exaiatim exprimebat/vt audientes in admirationem/ſtuporemq; verteret:
pleriq; eorum dicerent: hanc quando peperit mater/profecto in puerperio af-
fuere Muſe/que eius labia terſere. Eo quippe ingenio ſunt omnes illius fami/
lie progeniti. Et idcirco puto hanc hereditatem in iſtam puellam perueniſſe:
Propertius vnde in hoc vſu venit/ꝙ Propertius verſiculo quodam lepide canit. Nature
ſequitur ſemina quiſq; ſue. Neq; iſti puellule contigit vnq̄ ꝙ pleriſq; conſue/
tum eſt (etiam eruditis) quibus cum datur perpetua habenda lectio/ quando-
q; vel vacilent/vel certe delirare videntur. A teneris igitur annis preter omni-
um expectationem/quantum ſua patitur ⁊ exigat conſuetudo/bonam oſtendit
oratricem. Cum eius orationis genus (meo iuditio) iam fuſum videatur/⁊ emē
datum imprimis. Luculētumq;/ac graue quidem necnon ⁊ apertum/quan-
dam exprimens maximi ingenij vim. Preter hoc eruditionem eius non modi/
cam/quam certe non mendicatam/aut mutuatam (vt pleriq;) ſed vere ſuam/ac ꝓ
fecto peculiarem/⁊ a puero gradatim ex vberibus pedagogorum ⁊ Auctorum
hauſtam poſſidet/que res non modicam frugem atq; laudem ſuis confert ora
tionibus. Eſt autem tanta eius orandi gratia. vt inſtar quorundam pictoꝝ
videatur ſuorum oculorum venuſtatem/oriſq; leporem/⁊ intuitu ⁊ lingua ſem/
per exprimere. adeoq; ſuauiſſimo eſt eloquio atq; admirabili vt audientium
videatur euellere animas. vt illam etiam/non tam feminam q̄ angelum predi
cent cum etiam ſpecioſe admodum ſit ymaginis. Quod ſi tenuerit ea que in-
greſſa eſt virtutis ⁊ laudis veſtigia/erit omniū iuditio habēda ſtatua digna:
In duodeci/mo anno ora/re cepit. que adhuc nulli conceſſa eſt. In duodecimo autem etatis ſue anno cum orſa
fuerit orare/⁊ in preſentiarum vſq; complurimas coram non nullos preſtan-
tiſſimos grauiſſimos viros/⁊ eoſdem quidem aut eccleſie pontifices aut con-
Eps loſan⁊. cionatores aut magnorum principum oratores habuit orationes. Quos inter
Epiſcopus cumenſis. fuere imprimis. M. Epiſcopus loſanus maximus Allobrogū ducis orator. A.
Marianus geneʒanus. Cumenſis pontifex eius patruus. Marianus geneʒanēſis/ordinis noſtri theo
Franciſcus triultius. logus ac declamator noſtri ſeculi facile princeps. ⁊ Franciſcus triultius ordi-
nis minorum famoſiſſimus concionator/⁊ ipſius ſimiliter patruus atq; alij tā
femine q̄ mares plurimi. Apud quos quum aliquando/ex maiorum prece-
pto eſſet oratura: ipſam aſtantes omnes intuebantur ipſamq; perinde/ac in
ameniſſimo quodam diuerſorio conquieſcere videbantur. Unde plurimi eo-
rum ipſius ingenium. orationes elegantes atq; interpretationes/mirificis lau-
dibus proſequentes dixere. Si huic adoleſcentule vita comes fuerit: expe-
ctationem de ea noſtram/ profecto/ non equabit modo/ atq; complebit: ſed
Memoria tenaciſſima. longe edepol euincet ac ſuperabit. Aliud preterea non paruum ſue vrbi
ſueq; preclariſſime familie Damiſella hec affert ornamentum ꝙ iam iam/gra-
matica ⁊ oratrix iſignis/ tanta viget tenaciſſima memoria/ vt Themiſtocli ⁊
Senece philoſophorum: atq; Petri Rauenatis a memoria cognominati in-

in funere extiterat: adeo vt obduratas aures ſemper teuerit ad cuiuſcūqꝫ ami/
ci remedium: atqꝫ ſolatium: donec eius affinis Vrſina/ magni Imperatoris ve
netorum Bartholomei Colleoni filia in matura morte obijerit: aut in expectato
eius funere exterrita/ amorſibus conſcientie laniari cepta fuerit: Tunc in ſemet/
ipſam reuerſa/ ſibi ipſi (vt poſtmodum mihi refferebat) dicere cepit. Expergiſce/
re Damiſella expergiſcere/ ⁊ iam tandem reſcipiſcere/ in craſtinum ⁊ tu forſitan
Conuerſio ipſius. morieris. Incerta quippe es/ an ⁊ tibi mors immineat. His ſtimulis agitata/ ad
me tum Brixie comorantem qui fuit annus a natali chriſtiano ſexageſimus oc
tauus ſupra milleſimum quatringenteſimum aduenit: ⁊ tanq̄ chriſtianiſſima
mulier ſuam conſcientiam ſaluberrima generalis confeſſionis medicina mul/
tis cum lachrymis abſterſit. At ipſe poſt collatum ſibi abſolutionis benefitiū:
eius Tyrocinium inſtituens quoad potui/ in primis ad puritatem: inocentiā:
deuotionem primos virtutum gradus tanq̄ manu data ipſam dixeri. Moxqꝫ
Ezechielis dictum. in illa tanta ſuauitas diuini amoris eſt illata quantā dominus apud Ezechie
lem pollicetur. Cum ſanctificatus in vobis fuero tollā vos de gentibus ⁊ con
gregabo vos mihi: ⁊ effundam ſuper vos aquam/ ⁊ mundabimini. Et dabo vo
bis cor nouum: ⁊ ſpiritum nouum ponam in medio veſtri: ⁊ auferam cor lapi
deum/ ⁊ dabo cor carneum. Mox quidem tanq̄ Bleſilla diue paule Romane
filia viro orbata crucis vexillum arripuit/ ſeqꝫ protinꝰ regi deo optima fide/ pio
altoqꝫ animo/ quaſi deuouit: ⁊ me qui meo ſuaſu meiſqꝫ adhortationibus ad
humanorum contemptum eam perduxeram/ deinceps (pro ſua incredibili qui
dem bonitate) ſuarum cogitationum/ ſuorumqꝫ conſiliorum/ ſemper ⁊ preſentē
⁊ abſentem participem ⁊ conſcium habere voluit. At ipſe eius virtutes/ ⁊ ſan
Exemplū optimum. ctimoniam maiorem in modum venerari cepi. Que res etiam imortali gaudio
impleuit aures matronarum totius Brixiane Ciuitatis/ ⁊ ad ſui imitationem i
flamauit multarum vrbis mentes: ita vt ad ſui exemplum/ temperatiſſimiſ bre
uiſſimiſqꝫ veſtium caudis vterentur. Ceteris autem ſuis virtutibus/ vt pote re
ligione/ pietate/ humilitate/ ⁊ alijs permultis/ nulla laus profecto digna inueni/
Coiones eiꝰ frequē tes. ri poſſet. ¶ Comunicabat ſe non ſemel ſed nouies aut decies adminus in āno:
⁊ id ſemper ſingulari humilitate: ⁊ quantum agnoſci poterat: deuota quidem
Horas cāo nicas. mente atqꝫ erecta/ cum lachrymis ſemper in deum. Canonicas horas (preter ce
teras priuatas orationes) quottidie religioſorum more exoluebat. Sui autem
omnes/ cum vitam ſecularem ſepe agerent in ludis: ⁊ ceteris letiſſimis ſpecta
Solitudo eius. culis: ipſa tanq̄ abſtracta ab omnibus mundanis illecebris/ nihil ſibi relique
re volebat: qđ a propoſito recto/ beateqꝫ viuendi/ eā ſubmouere poſſꝫ. Enim ue
ro vel honeſtius/ aut iucundius ſibi ducere volebat/ q̄ poſt tractatam rem ſa/
cram quottidianam/ aliquod honeſtum manibus operariꝰ. Sed quid de eius
conſtantia/ ⁊ inaudita quidem in aduerſis tollerandis fortitudine dicemus:
ingens ipiꝰ fortitudo. quā marie in obitu Ceſaris vnici filij oſtendit: i qua vniuerſa certe brixiana ob
ſtupuit ciuitas. Que tanta equidē extitit: vt (pace diuꝫ dixeri) potuiſſet cū ſctā
Melania Ro. diui hieronymi diſcipula/ d admirabili fortitudie/ dexqꝫ igēti pa/
ciētia ꝯtēdē. Erat itaqꝫ huic optīe Damiſelle/ vnicus iter gnatos filiꝰ/ ſibi luce
charior: eximie quidē indolis/ ⁊ ingentis aī atqꝫ igenij adoleſcētulꝰ/ plane mo
riger/ perhumanꝰ/ ⁊ virtutibꝰ deditus: quē tanq̄ aīe ſue perfugiū atqꝫ ſolatiū
vnice diligebat. Is āt/ cū qntūdecimū etatē attigiſſet ānū: mortalitati cui natꝰ

erat/pie concedens/i domio quieuit. In cui⁹ interitu adeo ciuitas plãgorib⁹ cõſternata fuit ac ſi q̃ plurima preclara ornamenta ex hũanis ſimul ablata fuiſſent. Quã obrẽ ad celebrãdũ ei⁹ funus/ frequẽs viroꝝ ac matronaꝝ factus eſt concurſus. Aderat ⁊ ſeuerinus pater ſuus ſpiritualis/ vir religioſiſſimus/locupletiſſimus teſtis/aderant ⁊ alij complurimi graues religioſi/atq́ꝫ alij nõnulli ex primoribus vrbis: qui vt leniendo eius meroreꝫ/poſſent ſibi firmiſſima adhibere remedia: aut ſi opus eſſet/eius fletibus modum imponerent. Quamq̃ꝫ ⁊ ipſi omnes pre nimia pietate non valerent ſe a lachrymis continere. At illa ne videretur nullum cum virtute habere comertium: nihilq́ꝫ cum ratione cõe: ingenti fide ſuffulta/complicatis manibus/⁊ luminibus ſiccis i celum erectis/ animo infracto: hec verba/vniuerſo aſtante/⁊ audiente populo/eo i funere/ad deum ait. Domine deus meus/qui me miſellaꝫ creaſti/⁊ cuſtodiſti: quiq́ꝫ amorem ſeculi a me abſtuliſti: mihi q́ꝫ pacientie virtuteꝫ contuliſti te humiliter deprecor/mihi i hanc horam tua cõferas benefitia/ atq́ꝫ ſolatia ſuauis/ deinde vt tibi dñe Jeſu chriſte viuat hic filius meus dilectiſſimus: per quẽ/btẽ omnes i eternum viuunt anime. Quieſcat obſecro/in te tandem liber tandeꝫ ſecurus: tã demq́ꝫ eternus. Ne reminiſcaris/oro dñe deus peccata eius: ſed ſue pueritie ignorantie ignoſce. Excipe illum precor/ex hoc humili domicilio/i tuam tutiſſimaꝫ requiem: vt tãdem te i ſplẽdoribus ſctõrum tuorũ ſempiterno viuat euo. Hũc quippe egregium pietatis ſimul ⁊ grauitatis habitum noſtra hec Damiſella/eo i actu preſe tulit ⁊ declarauit. Aſt vero/quoniã iam ſatis de ei⁹ religione/ceteriſq́ꝫ virtutibus: atq́ꝫ patiẽtie ⁊ fortitudinis preſtãtia/dictum eſt: Nũc demuꝫ/de ipſius mirifico habitu/ac dormitiõe dicendum eſt. Erat igitur iprimis Damiſella Martinẽga iſigni forma/⁊ liberali: mediocriq́ꝫ ſtatura: moli carne/prout eius filia ſuperſtes repreſentat angela: vẽuſta ⁊ alachri ſemper facie: decẽti colore iterſperſa: nigris oculis/⁊ aureiſ capillis. Et q̃q̃ꝫ ſuo viuẽte viro admodum fuerit fecũda: poſtmodum tamẽ/ tãti fecit caſtimoniaꝫ: vt ⁊ nature corporis/atq́ꝫ exterioribus cunctis/ſua virtute non modo reſiſterit: ſed ⁊ viri dum amantiſſimi interitum ſe quaſi optaſſe viſa fuerit. Unde ⁊ pro certo hoc haud dubito/eam maluiſſe mori q̃ nubere: q̃q̃ꝫ/a pluribus proceribus in coniugium inſtanter poſtularetur. Poſtremo/hec feminarum optima/ in annum ſalutis noſtre milleſimum quadringenteſimum/⁊ ſeptuageſimũ nonum: cum quartum ⁊ trigeſimuꝫ vite attigiſſet ãnum(prout eſt fragilis hominum ſtatus ac cita ad interitum vita)vnius pene ebdomade langore/ in quintili mẽſe extincta eſt. Pro qua quidem emigratione/optima mulier crebra huius vite effugit naufragia: fortuneq́ꝫ vices/ac ipſas frequẽtes ſui corpuſculi anguſtias: ⁊ vt indubitato teneo/expedita ⁊ libera ad ſublimia celeſtis regioniſ acceſſit gaudia. Hec quippe ſunt: que ex deſyderio integerrimi animi optime mulieriſ: dilectiſſime noſtre mente verſauimus: que ⁊ preſentibus atq́ꝫ futuris omnibuſ hoc in voluminis calce/quaſi Epithaphyum ſuccicte perſtrinximus: vt oĩbus/ei⁹ ſanctimonia atq́ꝫ virtutes fierent note. Cuius beatam memoriam nulla mihi vnq̃ꝫ arripient tempora/aut certe delebit obliuio: vt non mihi indigno patri ſuo viuat. Sed neq́ꝫ hoc in loco ⁊ ipſe ſubueritus ſum/ diuum imitari Hieronymum: qui dum ſuam Paulam Ro: matronam ſanctiſſimam: in filie Bleſille dormitiõeꝫ conſolaret: his verbis vti nõ extimuit. Dum ſpiritus hoſ reget art⁹

Oratio ad mirabilis.

De ipſius corporis forma.

De caſtimonia.

ina mul/ beneficiis: iocentiaꝫ: i. Moreq́ꝫ d Ezechie ius ⁊ con t dabo vo n cor lapi Romane

illam mea lingua perſonabit. Illi meum deſudabit ingenium. Nulla erit pagi
na que non Bleſillam reſonet. Reminiſci illam certe nequeo / niſi ſemper cum
gaudio ſingulari: ⁊ ſummi dei noſtri / inmenſa cum laude: a quo bonum omne
ſemper affluit. Noueram etenī quid in ſe honeſtatis quid modeſtie / quid re
ligionis quid ve prudentie vigeret. Meum autem hoc propoſitum eſt: vt lau-
data virtus in Auia excitet Neptem hanc ad facinora ſectanda preclara. Cuꝫ
nulle maiores arbitrer animorum concitationes: q̄ꝫ cõmemorare maiorū ſuo
rum laudes: que res hoc in ſe habet vtilitatis: vt ſtudioſos incendat / ad eas ſu
perandas: ⁊ ignauos ad imitandos. Hanc igitur Auiam damiſellam tam pu-
dicam tam religioſam atqꝫ magnificam / cuius illuſtre nomē hec neptis heredi
tauit / haud nuper dubito / quin ad vnguem ſit imitatura: ymo longe preclarius
anteceſſura. Quibus quidem virtutibus inſignita / ac celeſtibus armis vndiqꝫ
protecta ⁊ illuſtrata / familias etiam parentum ſuorum clariores reddet. Hijs
preterea / natura muneribus eximijs illuſtrata puella nō modicum / ſue genitri
cis documēta atqꝫ exemplaria (cuius ſermo ⁊ inceſſus ⁊ habitus doctrina eſt)
adiumento erunt. Nam ⁊ quottidie (ad exemplum condam ſue genitricis) ho
ras canonicas Romano more impretermiſſe / vna concelebrāt ⁊ exoluunt. Et vt
tanq̄ꝫ Sibylla deum mente gerere preſe ferat: quottidie ſingulares ad deum
effundit cum lachrymis oratiunculas. Et q̄ꝫq̄ꝫ / in litterarum diſciplinis acer-
rimo ingenio videatur dedita / nō eidem profecto euenit: ꝙ quibuſdam / qui in
vna tm̄ arte vel in quibuſdam ſolum excellere videntur: ſed adeo verſatilis ad
omnia muliebria exercitia obeunda ſe exhibet: vt nil videat ꝙ mirifice nō agre
diatur / ita vt neſciat prorſus ad quem primuꝫ ingenij vſuꝫ eā natura genuerit.
De multis etiam ipſius donis atqꝫ gratijs multa poſſent ſcripto mandari / ſed
potiora tātum ex more collegimus / ⁊ ea quidem que magis ad ipſius illuſtrā
dum nomē neceſſaria fore arbitrati ſumus. Ob hoc enim viuet omnibus ſe-
culis / omnigeniſqꝫ tolletur linguis / etiam ignorantia emula inuita. Aliaruꝫ au
tem matronarum q̄ꝫq̄ꝫ magnarum ignauia torpentium / vix diurna recordatio
erit peritura certe illarum vita cum nomine. Verum ſi quis forte ſuos oculos
mulceri / ac ex inani pictura ſe oblectari ſuauius cupit: huius puelle ſimilitudi-
nem / ex vero hic impreſſam concernat. In qua ⁊ ſi oris hylaritas: vel oculoꝝ
motus / ac viuidus color / ⁊ hylaritas faciei eius deſint / illud tamē linia mēta te
ſtantur permaximum: ꝙ ſit mitiſſimi ingenij puella atqꝫ amabilis imprimis:
de qua tota eius propinquitas tanq̄ꝫ de rutilanti Roſa eccleſie plurimuꝫ con
gaudet. Eas ob res quidam eximius ex noſtris poeta nō mediocriter exhillara
tus: lepide hec cecinit carmina / dicens.

Quid facis in terris Damiſella triulcia: celum
Ingenijs debet talibus eſſe domus:
At ſcio quid facias: flores cum coniuge ditis
Non legis: ad ſtygios vt capiare lacus.
Cura tua eſt virtus: ⁊ iter meditaris ad aſtra
Nam virtus comites tollit ad aſtra ſuos:

Finis.